LENINS

V. I. ĻEŅINS

21
SĒJUMS

augusts 1914 — decembris 1915

LK(b)P CK PARTIJAS VĒSTURES INSTITUTS —
MARKSA-ENGELSA-ĻEŅINA INSTITUTA FILIALE

V. I. ĻEŅINS

RAKSTI

—

Tulkots no ceturtā izdevuma

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA
1950

ИНСТИТУТ МАРКСА-ЭНГЕЛЬСА-ЛЕНИНА
при ЦК ВКП(б)

В. И. ЛЕНИН

СОЧИНЕНИЯ

Издание четвертое

ОГИЗ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
1948

PRIEKŠVĀRDS

Divdesmit pirmajā sējumā ietilpst V. I. Ļeņina darbi, kas sarakstīti no 1914. gada augusta līdz 1915. gada decembrim. Šajos darbos Ļeņins pacēla cīņas karogu pret imperialistisko karu un starptautisko socialšovinismu, pamatoja boļševiku partijas teoriju un taktiku kara, miera un revolucijas jautājumos.

Grupa darbu — „Revolucionarās socialdemokratijas uzdevumi Eiropas karā", „Eiropas karš un starptautiskais socialisms", „Karš un Krievijas socialdemokratija", „Par savas valdības sakāvi imperialistiskā karā", „Socialisms un karš" un citi — veltīta galvenokārt kara novērtējumam un proletariskās partijas un starptautiskās strādnieku kustības uzdevumu noteikšanai.

Ievērojama vieta sējumā ir darbiem, kuri atmasko starptautisko socialšovinismu un centrismu, kuri atsedz II Internacionales kracha cēloņus. Pie tiem pieder: „II Internacionales krachs", „Par cīņu pret socialšovinismu", „Socialistiskās Internacionales stāvoklis un uzdevumi", „Revolucionarie marksisti Starptautiskajā socialistiskajā konferencē 1915. g. 5.—8. septembrī" un citi.

Vairāki darbi vērsti galvenokārt pret socialšovinismu Krievijā: „Krievu Ziņekumi", „Zem sveša karoga", „Par stāvokli Krievijas socialdemokratijā", „Krievijas sakāve un revolucionarā krize", „Par divām revolucijas līnijām" un citi.

Rakstā „Par Eiropas Savienoto Valstu lozungu", kas sarakstīts 1915. gada augustā, Ļeņins formulējis ģenialo secinājumu par socialisma uzvaras iespēju sākumā dažās zemēs vai pat vienā, atsevišķi ņemtā zemē.

Šajā sējumā ietilpst Ļeņina darbs „Kārlis Markss", kas koncentrēti un reizē ar to vispusīgi raksturo Marksa mācību.

21. sējumā ievietoti četri darbi, kas V. I. Ļeņina Rakstos tiek publicēti pirmoreiz. Darbos: „Internacionalajai socialistiskajai komisijai (ISK)" un „Vēstule avīzēm „Vorwärts" un Wiener „Arbeiter-Zeitung"" — Ļeņins atsedz pirmā pasaules kara imperialistisko būtibu un II Internacionales vadoņu nodevibu pret strādnieku šķiras interesēm. Darbi „Kādu „vienību" sludināja Larins Zviedrijas kongresā?" un „KSDSP CK vēstule avīzes „Naše Slovo" redakcijai" vērsti pret likvidatorismu un socialšovinismu Krievijā.

REVOLUCIONARĀS SOCIALDEMOKRATIJAS UZDEVUMI EIROPAS KARĀ[1]

KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATIJA PAR EIROPAS KARU

No visdrošākajiem avotiem mums ziņo, ka nesen notikusi Krievijas socialdemokratiskās strādnieku partijas vadošo darbinieku apspriede jautājumā par Eiropas karu. Šai apspriedei nebija pilnīgi oficiāls raksturs, jo Kriev. s.-d. str. partijas Centrālā Komiteja vēl nevarēja sapulcēties cara valdības izdarīto ļoti daudzo apcietināšanu un nepieredzētas vajāšanas dēļ. Bet mēs pilnīgi noteikti zinām, ka apspriede, par kuru ir runa, ir tiešām paudusi KSDS Partijas ietekmīgāko aprindu uzskatus.

Apspriede pieņēma šādu rezoluciju, kuras pilnu tekstu mēs sniedzam kā dokumentu:

SOCIALDEMOKRATU GRUPAS REZOLUCIJA

1) Eiropas un vispasaules karam ir spilgti izteikts buržuaziska, imperialistiska, dinastiska kara raksturs. Cīņa par tirgiem un svešu zemju izlaupīšana, cenšanās iznīdēt zemju iekšienē proletariata un demokratijas revolucionaro kustību, cenšanās apmuļķot, sašķelt un apkaut visu zemju proletariešus, sakūdot vienas nacijas algotos vergus pret otras nacijas algotiem vergiem par labu buržuazijai — tāds ir kara vienīgais realais saturs un nozīme.

2) Vācijas s.-d. partijas vadoņu izturēšanās, — partijas, kas ir II Internacionales (1889.– 1914.) visstiprākā un ietekmīgākā partija un kas balsojusi par kara budžetu un atkārto prūšu junkuru un buržuazijas buržuaziski šovinistiskās frazes, ir socialisma tieša nodeviba. Nekādā gadījumā, pat ja pieņem, ka šī partija ir absoluti vāja un ka

[1] 21 wj.

nepieciešams pagaidām pakļauties nacijas buržuaziskā vairākuma gribai, Vācijas s.-d. partijas vadoņu izturēšanās nav attaisnojama. Īstenībā šī partija ir pašlaik uzsākusi nacionalliberalu politiku.

3) Tādu pašu nosodīšanu pelna Beļģijas un Francijas s.-d. partijas vadoņu izturēšanās, kuri nodevuši socialismu, iestādamies buržuaziskajās valdībās[2].

4) Tas, ka II (1889.—1914.) Internacionales vadoņu vairākums ir nodevuši socialismu, nozīmē šās Internacionales idejiski politisku krachu. Šā kracha galvenais cēlonis ir tas, ka Internacionalē faktiskais pārsvars ir sīkburžuaziskajam oportunismam, uz kura buržuaziskumu un bīstamību jau sen ir norādījuši visu zemju revolucionarā proletariata labākie pārstāvji. Oportunisti jau sen gatavoja II Internacionales krachu, noliegdami socialistisko revoluciju un aizstādami to ar buržuazisko reformismu; noliegdami šķiru cīņu ar tās nepieciešamo pārvēršanos zināmos brīžos par pilsoņu karu un sludinādami šķiru sadarbību; sludinādami buržuazisko šovinismu, nosaucot to par patriotismu un tēvijas aizstāvēšanu, un ignorēdami vai noliegdami socialisma pamatpatiesību, kas izteikta jau „Komunistiskajā Manifestā", ka strādniekiem nav tēvijas; cīņā pret militarismu neatzīdami visu zemju proletariešu revolucionarā kara nepieciešamību pret visu zemju buržuaziju, bet aprobežodamies ar sentimentali sīkpilsonisku viedokli; pārvērzdami buržuaziskā parlamentarisma un buržuaziskās legalitates izmantošanas nepieciešamību par šās legalitates dievināšanu un aizmirsdami, ka križu laikmetos ir nepieciešamas organizacijas un aģitacijas nelegalas formas. Viens no oportunisma starptautiskajiem organiem, vācu „Socialistiskais Mēnešraksts"[3], kas jau sen nostājies nacionalliberalā pozicijā, pilnīgi pareizi tagad svin savu uzvaru pār Eiropas socialismu. Vācijas socialdemokratiskās partijas un citu socialdemokratisko partiju lā dēvētais „centrs" īstenībā ir gļēvi kapitulējis oportunistu priekšā. Nākamās Internacionales uzdevumam jābūt — negrozāmi un noteikti atbrīvoties no šā buržuaziskā virziena socialismā.

5) No tiem buržuaziskiem un šovinistiskiem sofismiem, ar kuriem it sevišķi apmuļķo masas divu galveno konkurējošo kontinenta naciju — vācu un franču — buržuaziskās

partijas un valdības — un kurus atkārto buržuazijai verdziski sekojošie socialistiskie oportunisti, tiklab atklātie, kā arī slepenie, — it sevišķi jāatzīmē un stingri jānosoda šādi:

kad vācu buržuji atsaucas uz dzimtenes aizstāvēšanu, uz cīņu pret carismu, uz kulturalās un nacionalās attīstības brīvības aizstāvēšanu, viņi melo, jo prūšu junkuri ar Vilhelmu priekšgalā un Vācijas lielburžuazija vienmēr ieturējuši cara monarchijas aizstāvēšanas politiku un nekavēsies, lai arī kāds būtu kara iznākums, pievērst pūles tās atbalstīšanai; viņi melo, jo patiesībā Austrijas buržuazija ir uzsākusi laupīšanas karagājienu pret Serbiju, Vācijas buržuazija apspiež daņus, poļus un franču Elzasā un Lotringā, vezdama uzbrukuma karu pret Beļģiju un Franciju, lai izlaupītu bagātākās un brīvākās zemes, organizēdama uzbrukumu brīdī, kas tai licies visizdevīgāks tās pēdējo kara tehnikas uzlabojumu izmantošanai, un Krievijas tā dēvētās lielās militarās programas realizēšanas priekšvakarā.

Kad franču buržuji gluži tāpat atsaucas uz dzimtenes aizstāvēšanu un tā joprojām, arī viņi melo, jo patiesībā viņi aizstāv kapitalistiskās tehnikas ziņā vairāk atpalikušās zemes, kas lēnāk attīstās, algodami par saviem miljardiem Krievijas carisma melnsimtnieciskās bandas uzbrukuma karam, t. i., austriešu un vācu zemju izlaupīšanai.

Kara nežēlībā un barbarismā abas naciju karojošās grupas ne drusciņas neatpaliek viena no otras.

6) Krievijas socialdemokratijas uzdevums ir it sevišķi un pirmā kārtā nesaudzīgi un noteikti cīnīties pret lielkrievu un cariskās monarchijas šovinismu un pret krievu liberaļu, kadetu, daļēji narodņiku un citu buržuazisko partiju sofistisko šā šovinisma aizstāvēšanu. No visu Krievijas tautu strādnieku šķiras un darba ļaužu masu viedokļa vismazākais ļaunums būtu cariskās monarchijas un tās karaspēku sakāve, kuri apspiež Poliju, Ukrainu un daudzas Krievijas tautas un kuri kurina nacionalo naidu, lai pastiprinātu lielkrievu spaidus pār citām tautībām un lai nostiprinātu cariskās monarchijas reakcionaro un barbarisko valdību.

7) Socialdemokratijas lozungiem tagad jābūt:

pirmkārt, vispusīga, arī karaspēku un kara darbības lauku aptveroša propaganda par socialistisko revoluciju

un par nepieciešamību vērst ieročus nevis pret saviem brāļiem, citu zemju algotajiem vergiem, bet pret reakcionarajām un buržuaziskajām valdībām un partijām visās zemēs. Absoluta nepieciešamība organizēt šādai propagandai visās valodās nelegalas šūniņas un grupas visu naciju karaspēkā. Nesaudzīga cīņa pret sīkpilsoņu un buržuju šovinismu un „patriotismu" itin visās zemēs. Pret tagadējās Internacionales barvežiem, kas nodevuši socialismu, katrā ziņā apelēt pie strādnieku masu revolucionarā apzinīguma, — masu, kuras uz saviem pleciem nes visu kara smagumu un kuras lielāko tiesu ir naidīgas oportunismam un šovinismam;

otrkārt, viens no tuvākiem lozungiem ir propagandēt Vācijas, Polijas, Krievijas utt. republikas līdzās ar visu atsevišķo Eiropas valstu pārvēršanu Eiropas republikaniskās savienotās Valstīs [4];

treškārt, it sevišķi cīņa pret carisko monarchiju un lielkrievu panslavistisko šovinismu un revolucijas sludināšana Krievijā, tāpat arī Krievijas apspiesto tautu atbrīvošanās un pašnoteikšanās sludināšana, ar tuvākiem lozungiem par demokratisku republiku, muižnieku zemes konfiskaciju un 8 stundu darba dienu.

Socialdemokratu, KSDSP biedru, grupa

Sarakstīts ne vēlāk par 1914. g. 24. augustu (6. septembri)

Ievads „Krievijas socialdemokratija par Eiropas karu" publicēts pirmreiz

Tezes (rezolucija) pirmreiz iespiestas visā pilnībā 1929. g. V. I. Ļenina Rakstu 2. un 3. izdevumā, XVIII sējumā

Iespiests: ievads pēc rokraksta; tezes (rezolucija) pēc noraksta, ko pārrakstījusi N. K. Krupskaja

EIROPAS KARŠ UN STARPTAUTISKAIS SOCIALISMS

Socialistam vissmagākas ir nevis kara šausmas — mēs vienmēr esam par „santa guerra di tutti gli oppressi per la conquista delle *loro* patrie!"*, — bet gan mūsdienu socialisma barvežu nodevības šausmas, mūsdienu Internacionales kracha šausmas.

Vai tad tā nav nodevība socialdemokratijā, kad mēs redzam, ka Vācijas socialisti pārsteidzoši mainījuši fronti (pēc tam kad Vācija pieteica karu)? melīga fraze par atbrīvošanās karu pret carismu? Vācijas imperialisma aizmiršana? Serbijas izlaupīšanas aizmiršana? buržuaziskās intereses karā pret Angliju? etc.**, etc. Patrioti, šovinisti. balso par budžetu!!

Vai tāda pati nodevība nav Francijas un Beļģijas socialistiem? Viņi lieliski atmasko Vācijas imperialismu, bet diemžēl ir pārsteidzoši akli attiecībā pret Anglijas, Francijas un it sevišķi barbarisko Krievijas imperialismu! Viņi neredz kliedzošo faktu, ka Francijas buržuazija desmitiem un atkal desmitiem gadu ilgi algojusi par miljardiem Krievijas carisma melnsimtnieciskās bandas, — ka šis carisms apspiež Krievijas cittautībnieku vairākumu, izlaupa Poliju. apspiež lielkrievu strādniekus un zemniekus utt.?

Šādā laikā socialists garīgi atpūšas, lasot, kā avīze *„Avanti!"*[6] drosmīgi un tieši pateikusi acīs *Zidekumam*[8] rūgto patiesību, patiesību vācu socialistiem, ka viņi ir *imperialisti*, t. i., šovinisti. Vēl lielāka ir garīgā atpūta.

* — „svēto karu, ko izcīna visi apspiestie par *savas* tēvijas iekarošanu!". *Red.*

** — et celera — un tā tālāk. *Red.*

kad lasa Zibordi rakstu („Avanti!", 2. septembrī), kas atmasko ne tikvien vācu un austriešu (tas, lūk, ir izdevīgi no *italiešu* buržuazijas viedokļa), bet arī *franču* šovinismu, rakstu, kas karu atzīst par *visu* zemju buržuazijas karu!!

Avīzes „*Avanti!*" nostāja un *Zibordi* raksts — tāpat kā revolucionaro socialdemokratu grupas rezolucija (nesenajā apspriedē kādā no Skandinavijas zemēm)* — rāda mums, kas parastajā frazē par Internacionales krachu ir pareizs un kas nepareizs. Šo frazi atkārto buržuji un oportunisti („riformisti di destra"**) ar jaunu prieku, socialisti (avīzes „Volksrecht"[7] Zürich'ē, „Bremer Bürger-Zeitung"[8]) ar rūgtumu. Šajā frazē ir liela daļa patiesības!! *Mūsdienu* Internacionales *vadoņu* un partiju vairākuma krachs ir *fakts*. (Salīdziniet avīzes „Vorwärts"[9], wiener „Arbeiter-Zeitung"[10], „Hamburger Echo"[11] versus*** „L'Humanité"[12] un beļģu un franču socialistu uzsaukumus versus vācu Vorstand'a**** „atbildi"[13]). Masas *vēl* nav izteikušās!!!

Bet 1 000 reižu taisnība ir *Zibordi*, kad viņš saka, ka nevis „dottrina è sbagliata", nevis socialisma „rimedio errato", — „semplicemente non erano in dose bastante", „gli altri socialisti non sono „abbastanza socialisti" "*****.

Nevis socialisms ir cietis krachu *Eiropas mūsdienu* Internacionales personā, bet gan nepietiekamais socialisms, t. i., *oportunisms* un *reformisms*. Tieši šī „tendence", kas atrodama *visur*, visās zemēs, un ko tik spilgti izteicis Bisolati un Ko Itālijā, ir cietusi krachu, tieši tā ir gadiem ilgi *mācījusi* aizmirst šķiru cīņu *utt., utt.*, — *no rezolucijas*[14].

Zibordi ir taisnība, kad viņš Eiropas socialistu galveno vainu redz tajā apstāklī, ka viņi „cercano nobilitare con postumi motivi la loro incapacità a prevenire, la loro necessità di partecipare al macello", ka viņi „preferisce fingere di fare per amore ciò ch'è (Eiropas socialisms)

* Sk. šā sējuma 1.—4. lpp. *Red.*
** — „labējie reformisti". *Red.*
*** — attiecībā uz. *Red.*
**** — valdes. *Red.*
***** — nevis „teorija ir maldīga", nevis socialisma „zāles ir nepareizas", bet „vienkārši to nebija pietiekamā mērā" „un daži socialisti nav „pietiekami socialisti" ". *Red.*

costretto a fare per forza", ka socialisti *„solidarizzarono* ciascuno con la propria nazione, col Governo *borghese* della propria nazione... in una misura da formare una delusione per noi" (un visiem socialistiem *ne*oportunistiem) „e un compiacimento per tutti i non socialisti d'Italia"* (un ne tikai Italijas vien, bet visu zemju: sk., piemēram, krievu liberalismu).

Jā, pat pastāvot pilnīgai Eiropas socialistu incapacità, nespējai, bezspēkam, viņu vadoņu izturēšanās ir nodevība un nelietība: strādnieki ir aizgājuši uz slaktiņu, bet vadoņi? balso *par*, iestājas *valdībā!!!* Pat pilnīga bezspēka gadījumā viņiem būtu vajadzējis balsot *p r e t, n e i e s t ā t i e s* valdībā, nerunāt šovinistiskas nelietības, *ne*solidarizēties ar savu „naciju", *ne*aizstāvēt „savu" buržuaziju, bet gan atmaskot viņas nelietības.

Jo *visur* ir buržuazija un imperialisti, visur ir slaktiņa nelietīga gatavošana: ja *it sevišķi* nelietīgs un barbarisks ir Krievijas carisms (par visiem reakcionarāks), tad arī Vācijas imperialisms tāpat ir monarchistisks — feodali dinastiski mērķi, rupja buržuazija, kas mazāk brīva nekā Francijā. Krievijas socialdemokratiem bija taisnība, kad viņi teica, ka *viņiem* mazākais ļaunums ir carisma sakāve, ka *viņu* tiešais ienaidnieks visvairāk ir *l i e l k r i e v u* šovinisms, bet katras zemes socialistiem (neoportunistiem) savs galvenais ienaidnieks bija jāredz „savā" („tēvijas") šovinismā.

Bet vai tas tiesa, ka jau tik absoluta ir „incapacità"? Vai tā ir? facilare?** Heldentod*** un nelietīga nāve?? in vantaggio di *un'altra patria??***** Ne vienmēr!! *I e r o s m e*

* — ka viņi „pēc notikuša fakta cenšas ar šķietami labiem argumentiem attaisnot tiklab savu nespēju novērst slaktiņu, kā arī viņiem radušos nepieciešamību piedalities tajā", ka viņi „atzīst par labāku radīt šķietamību, ka viņi pilnīgi labprātīgi dara to" (Eiropas socialisms), „ko spiesti darīt gribot negribot", ka socialisti *„solidarizējušies* katrs ar savu pašu naciju, ar savas pašu nacijas *buržuazisko* valdību... tādā mērā, kas var radīt mums vilšanos" (un visiem socialistiem *ne*oportunistiem) „un sagādāt priekšu visiem Itālijas nesocialistiem". *Red.*

** — apšaut? *Red.*

*** — varoņa nāve. *Red.*

**** — *svešas tēvijas* dēļ?? *Red.*

bija iespējama, bija obligata. Nelegala propaganda un pilsoņu karš socialistiem būtu bijis *godīgāk*, būtu bijis obligatāk (*to* propagandē krievu socialisti).

Piemēram, mierina sevi ar iluziju: beigsies karš, nokārtosies... Nē!! Lai mūsdienu (1889.—1914.) Internacionales krachs nebūtu socialisma krachs, lai *masas* nenovērstos, lai nerastos anarchisma un sindikalisma kundzība (tikpat apkaunojoši [kā] Francijā), jālūkojas patiesībai acīs. Lai kas uzvarētu, Eiropai draud šovinisma *pastiprināšanās*, *„revanšs"* etc. Militarisms, vai tas ir vācu vai lielkrievu, izraisa kontršovinismu etc., etc.

Mūsu pienākums ir secināt, ka pilnīgu krachu ir cietis tas oportunisms, reformisms, ko tik svinīgi pasludināja Italijā (un ko tik noteikti noraidīja Italijas biedri) un*

*NB*** *iesprausi:* žurnala „Neue Zeit"[15] nicinošā, nevērīgā izturēšanās pret italiešu socialistiem un avīzi *„Avanti!"*: piekāpibiņas oportunismamIII „Zelta viduscelš".

Tā saucamais „centrs" = oportunistu sulaiņi.

Sarakstīts 1914. g. augusta beigās un septembrī
Pirmreiz iespiests 1929. g. 1. augustā avīzes „Pravda" 174. nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

* Ar to rokraksts beidzas. Divas nākošās frazes pierakstītas uz malām. *Red.*

** — Nota bene ievērojiet. *Red*

KARŠ UN KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATIJA

Sarakstīts līdz 1914. g. 28. septembrim (11. oktobrim)

Iespiests 1914. g. 1. novembri avīzes „Social-Demokrat" 33. nr-ā

Iespiests pēc avīzes teksta, kas salīdzināts ar rokrakstu

Eiropas karš, ko gadu desmitiem gatavojušas visu zemju valdības un buržuaziskās partijas, ir uzliesmojis. Bruņošanās pieaugums, ārkārtīgā ciņas saasināšanās tirgu dēļ attīstītāko zemju kapitalisma jaunākās, imperialistiskās, attīstības stadijas laikmetā, visvairāk atpalikušo Austrumeiropas monarchiju dinastiskās intereses bija tie iemesli, kam nenoveršami vajadzēja novest un kas noveda pie šā kara. Sagrābt zemi un iekarot svešas nacijas, izpostīt konkurējošo naciju, izlaupīt tās bagātības, novērst darba ļaužu masu uzmanību no iekšējām politiskām krizēm Krievijā, Vācijā, Anglijā un citās zemēs, sašķelt un nacionalistiski apmuļķot strādniekus un iznīcināt viņu avangardu nolūkā vājināt proletariata revolucionaro kustību — tāds ir vienīgais īstais tagadējā kara saturs, nozīme un jēga.

Uz socialdemokratiju vispirms gulstas pienākums atsegt šo īsto kara nozīmi un nesaudzīgi atmaskot meluš, sofismus un „patriotiskās" frazes, ko izplata valdošās šķiras, muižnieki un buržuazija, aizstāvot karu.

Vienas karojošo naciju grupas priekšgalā stāv vācu buržuazija. Tā apmuļķo strādnieku šķiru un darba ļaužu masas, iegalvojot, ka tā karo, lai aizstāvētu dzimteni, brīvību un kulturu, lai atbrīvotu cārisma apspiestās tautas, lai sagrautu reakcionaro cārismu. Bet īstenībā taisni šī buržuazija, sulainiski kalpojot prūšu junkuriem ar Vilhelmu II viņu priekšgalā, arvien ir bijusi cārisma uzticamākais sabiedrotais un Krievijas strādnieku un zemnieku revolucionārās kustības ienaidnieks. Īstenībā šī buržuazija kopā ar junkuriem veltīs visas savas pūles, lai kāds arī būtu kara iznākums, cara monarchijas atbalstīšanai pret revoluciju Krievijā.

Īstenībā vācu buržuazija uzsāka laupīšanas karagājienu pret Serbiju, vēlēdamās to iekarot un nožņaugt dienvidslavu nacionalo revoluciju, līdz ar to virzot savu militaro spēku galveno masu pret brīvākām zemēm, Beļģiju un Franciju, lai aplaupītu bagātāko konkurentu. Vācu buržuazija, izplatot pasakas, ka tā vedot aizstāvēšanās karu, īstenībā izvēlējās karam no sava viedokļa visizdevīgāko brīdi, izmantodama savus pēdējos uzlabojumus kara technikā un aizsteigdamās priekšā Krievijas un Francijas jaunajiem bruņošanās pasākumiem, kas bija jau nodomāti un izlemti.

Karojošo naciju otras grupas priekšgalā stāv angļu un franču buržuazija, kas apmuļķo strādnieku šķiru un darba ļaužu masas, apgalvojot, ka tā karo par dzimteni, brīvību un kulturu pret Vācijas militarismu un despotismu. Bet īstenībā šī buržuazija par saviem miljardiem jau sen bija noligusi un gatavoja uzbrukumam Vācijai krievu carisma karaspēku, Eiropas visreakcionārākās un barbariskākās monarchijas karaspēku.

Īstenībā angļu un franču buržuazijas cīņas mērķis ir sagrābt vācu kolonijas un izpostīt šo konkurējošo naciju, kas atšķiras ar ātrāku ekonomisko attīstību. Un šā cēlā mērķa dēļ „attīstītākās", „demokratiskās" nacijas palīdz mežonīgajam carismam vēl vairāk žņaugt Poliju, Ukrainu utt., vēl vairāk apspiest revoluciju Krievijā.

Abas karojošo zemju grupas it nemaz neatpalieck viena no otras laupīšanā, zvērības un bezgalīgās kara nežēlības dēļ, lai apmuļķotu proletariatu un novērstu viņa uzmanību no vienīgā tiešām atbrīvošanās kara, proti, no pilsoņu kara pret buržuaziju kā „savā" zemē, tā arī „svešās" zemēs, lai sasniegtu šo augsto mērķi, katras zemes buržuazija ar melīgām frazēm par patriotismu pūlas cildināt „savā" nacionalā kara nozīmi un iegalvot, ka viņa cenšas uzvarēt pretinieku ne laupīšanas un zemes sagrābšanas dēļ, bet lai „atbrīvotu" visas citas tautas, izņemot savu pašas tautu.

Bet, jo cītīgāk visu zemju valdības un buržuazija pūlas sašķelt strādniekus un sakūdīt tos citu pret citu, jo negantāk šā cildenā mērķa sasniegšanai lieto kara stāvokļa un kara cenzūras sistēmu (kas pat tagad, kara laikā, daudz vairāk vajā „iekšējo" nekā ārējo ienaidnieku), — tofies ne

atliekamāks ir apzinīgā proletariata pienākums aizstāvēt savu šķirisko saliedētību, savu internacionalismu, savu socialistisko pārliecību pret visu zemju „patriotiskās" buržuaziskās kliques šovinisma patvaļu. Atteikties no šā uzdevuma apzinīgiem strādniekiem nozīmētu atteikties no visiem saviem atbrīvošanās un demokratiskajiem centieniem, nemaz jau nerunājot par socialistiskiem centieniem.

Ar vislielāko rūgtuma jūtām jākonstatē, ka galveno Eiropas zemju socialistiskās partijas šo savu uzdevumu nav veikušas, bet šo partiju — it īpaši vācu partijas — vadoņu izturēšanās robežo ar tiešu socialisma nodevību. Visai pasaulei vēsturiski ārkārtīgi svarīgā brīdī tagadējās, otrās (1889.—1914.) socialistiskās Internacionales vadoņu vairākums mēģina aizstāt socialismu ar nacionalismu. Viņu izturēšanās dēļ šo zemju strādnieku partijas nenostājās pret valdību noziedzīgo izturēšanos, bet aicināja strādnieku šķiru *savienot* savu poziciju ar imperialistisko valdību poziciju. Internacionales vadoņi nodeva socialismu, balsodami par kara kreditiem, atkārtodami „savu" zemju buržuazijas šovinistiskos („patriotiskos") lozungus, attaisnodami un aizstāvēdami karu, iestādamies karojošo zemju buržuaziskajās valdībās utt., u. tml. Mūslaiku Eiropas ietekmīgākie socialistiskie vadoņi un socialistiskās preses ietekmīgākie organi ietur šovinistiski buržuazisku un liberalu, bet nepavisam ne socialistisku viedokli. Atbildība par šo socialisma apkaunošanu gulstas vispirms uz vācu socialdemokratiem, kas bija visstiprākā un ietekmīgākā II Internacionales partija. Bet nevar attaisnot arī franču socialistus, kas pieņem ministru posteņus tās pašas buržuazijas valdībā, kura nodeva savu dzimteni un apvienojās ar Bismarku, lai apspiestu Komunu.

Vācijas un Austrijas s.-d. mēģina attaisnot savu atbalstu karam ar to, it kā viņi tādā veidā cīnoties pret Krievijas carismu. Mēs, Krievijas s.-d., paziņojam, ka tādu attaisnošanos uzskatām par vienkāršu sofismu. Revolucionārā kustība pret carismu mūsu zemē pēdējos gados atkal milzīgi pieaugusi. Šās kustības priekšgalā visu laiku atradās Krievijas strādnieku šķira. Pēdējo gadu politiskie streiki, kuros piedalījās miljoni, norisinājās ar lozungu par carisma gāšanu un prasību pēc demokratiskas republikas.

Nesen, kara priekšvakarā, Francijas republikas prezidents Puankarē, apmeklējot Nikolaju II, pats varēja redzēt Peterburgas ielās barikades, kas bija celtas Krievijas strādnieku rokām. Nekādi upuri neatturēja Krievijas proletariatu, lai atbrīvotu visu cilvēci no cara monarchijas negoda. Bet mums jāsaka, ka, ja kaut kas zināmos apstākļos var attālināt carisma bojā eju, ja kaut kas var palīdzēt carismam cīņā pret visu Krievijas demokratiju, tad tas ir tieši tagadējais karš, kurš nodevis carisma reakcionaro mērķu kalpībā angļu, franču un krievu buržuazijas naudas maisu. Un, ja kaut kas var apgrūtināt Krievijas strādnieku šķiras revolucionaro cīņu pret carismu, tad tā ir tieši Vācijas un Austrijas socialdemokratijas vadoņu izturēšanās, kuru nemitīgi mums liek par paraugu Krievijas šovinistiskā prese.

Ja pat pieņemtu, ka Vācijas socialdemokratijas spēku trūkums bija tik liels, ka varēja to piespiest atteikties no jebkādas revolucionaras darbības, — tad arī šai gadījumā nedrīkstēja pievienoties šovinistu nometnei, nedrīkstēja spert tādus soļus, par kuriem italiešu socialisti pareizi izteicās, ka Vācijas socialdemokratu vadoņi apkaitpa proletariskās Internacionales karogu.

Mūsu partija, Krievijas s.-d. strādnieku partija, jau nesusi un vēl nesīs milzīgus upurus sakarā ar karu. Visa mūsu legālā strādnieku prese ir iznīcināta. Vairākums biedrību slēgtas, ļoti daudz mūsu biedru apcietināti un izsūtīti. Bet mūsu parlamentarā pārstāvība — Krievijas socialdemokratiskā strādnieku frakcija Valsts domē — uzskatīja par savu kategorisku socialistisku pienākumu nebalsot par kara kreditiem un pat atstāt Domes sēžu zāli, lai vēl enerģiskāk izteiktu savu protestu, uzskatīja par pienākumu apzīmogot ar kauna zīmi Eiropas valdību politiku kā imperialistisku politiku. Un, neraugoties uz to, ka cara valdība desmitkāršo savus spaidus, Krievijas socialdemokratiskie strādnieki jau izdod pirmos nelegalos uzsaukumus pret karu, izpildot savu pienākumu pret demokratiju un Internacionali.

Ja revolucionarās socialdemokratijas pārstāvjus vācu s.-d. mazākuma un neitralo valstu labāko s.-d. personā pārņem dedzinošas kauna jūtas sakarā ar šo II Internaciona-

les krachu; ja socialistu balsis pret s.-d. partiju vairākuma šovinismu atskan gan Anglijā, gan Francijā; ja oportunisti, piemēram, vācu žurnalā „Socialistiskais Mēnešraksts" („Sozialistische Monatshefte"), kas jau sen stāv nacionalliberalās pozicijās, pilnīgi likumīgi svin savu uzvaru pār Eiropas socialismu, — tad visjaunāko pakalpojumu proletariatam izdara tie cilvēki, kuri svārstās starp oportunismu un revolucionāro sōcialdemokratiju (līdzīgi „centram" Vācijas s.-d. partijā), kuri mēģina noklusēt vai ar diplomatiskām frazēm aizsegt II Internacionales krachu.

Gluži otrādi, vajag atklāti atzīt šo krachu un saprast tā cēloņus, lai varētu celt jaunu, stiprāku visu zemju strādnieku socialistisko saliedētību.

Oportunisti neizpildīja Štutgartes[16], Kopenhagenas[17] un Bazeles[18] kongresu lēmumus, kas visu zemju socialistiem uzlika pienākumu cīnīties pret šovinismu visos un visādos apstākļos, kas socialistiem uzlika pienākumu uz katru buržuazijas un valdību iesāktu karu atbildēt ar pilsoņu kara un socialās revolucijas pastiprinātu propagandu. II Internacionales krachs ir oportunisma krachs, oportunisma, kas tika izaudzināts uz pagājušā (tā sauc. „mierīgā") vēsturiskā laikmeta īpatnību pamata un pēdējos gados ieguva faktisko kundzību Internacionalē. Oportunisti jau sen gatavoja šo krachu, noliegdami socialistisko revoluciju un aizstādami to ar buržuazisko reformismu; — noliegdami šķiru cīņu ar tās nepieciešamo pārvēršanos zināmos brīžos par pilsoņu karu un sludinādami šķiru sadarbību; — sludinādami buržuazisko šovinismu, nosaucot to par patriotismu un tēvijas aizstāvēšanu, un ignorēdami vai noliegdami socialisma pamatpatiesību, kas izteikta jau Komunistiskajā Manifestā, ka strādniekiem nav tēvijas; — cīņā pret militarismu neatzīdami visu zemju proletariešu revolucionārā kara nepieciešamību pret visu zemju buržuaziju, bet aprobežodamies ar sentimentali sīkpilsonisku viedokli; — pārvērzdami buržuazisko parlamentarisma un buržuaziskās legalitates izmantošanas nepieciešamību par šās legalitates dievināšanu un aizmirsdami, ka krīžu laikmetos ir nepieciešamas organizācijas un aģitacijas nelegalas formas. Oportunisma dabiskais „papildinājums", — tikpat buržuazisks un proletariskajam, t. i., marksistiskajam, viedoklim naidīgs, —

anarchosindikalistiskais virziens kļuva slavens ne mazāk apkaunojošā kārtā, pašapmierināti atkārtojot tagadējās krizes laikā šovinisma lozungus.

Nevar patlaban veikt socialisma uzdevumus, nevar radīt īstu internacionalu strādnieku šaliedētību, ja noteikti nesarauj sakarus ar oportunismu un neizskaidro masām, ka oportunisma fiasko ir neizbēgams.

Katras zemes s.-d. uzdevumam vispirms jābūt cīņai pret savas zemes šovinismu. Krievijā šis šovinisms pilnīgi aptvēris buržuazisko liberalismu („kadetus") un daļu narodņiku līdz pat s.-r. un „labējiem" s.-d. (Sevišķi nepieciešams nosodīt, piem., J. Smirnova, P. Maslova un G. Pļechanova šovinistisko uzstāšanos, ko uztver un plaši izmanto buržuaziski „patriotiskā" prese.)

Šādos apstākļos no starptautiskā proletariata viedokļa nevar noteikt, kuras karojošo naciju grupas sakāve būtu socialismam vismazākais ļaunums. Bet mums, Krievijas s.-d., nevar būt šaubu, ka no visu Krievijas tautu strādnieku šķiras un darba ļaužu masu viedokļa vismazākais ļaunums būtu cara monarchijas sakāve, kura ir visreakcionarākā un barbariskākā valdība, kura apspiež vislielāko naciju daudzumu un vislielāko Eiropas un Azijas iedzīvotāju masu.

Eiropas s.-d. tuvākajam politiskajam lozungam jābūt republikanisku Eiropas Savienoto Valstu radīšanai, pie kam atšķirībā no buržuazijas, kas gatava „apsolīt" visu ko, lai tikai ierautu proletariatu šovinisma vispārējā straumē, s.-d. izskaidros, cik šis lozungs ir melīgs un bezjēdzīgs, ja netiek revolucionari gāzta Vācijas, Austrijas un Krievijas monarchija.

Krievijā s.-d. uzdevumiem, ņemot vērā, ka šī zeme visvairāk atpalikusi un nav vēl novedusi līdz galam savu buržuazisko revoluciju, tāpat kā agrāk jābūt trim konsekventas demokratiskas pārveidošanas pamatnoteikumiem: demokratiska republika (ar visu naciju tiesību vienlīdzību un pašnoteikšanos), muižnieku zemes konfiskacija un 8 stundu darba diena. Bet visās attīstītākajās zemēs karš izvirza dienas kārtībā socialistiskās revolucijas lozungu, kas kļūst toties aktuālāks, jo vairāk kara grūtības gulstas uz proletariata pleciem, jo aktivākai būs jākļūst tā lomai Eiropas jaunuzcelšanā pēc mūslaiku „patriotiskā" barbarisma šaus-

mām lielkapitalisma milzīgo technisko panākumu apstākļos. Tas, ka buržuazija izmanto kara laika likumus, lai pilnīgi aizbāztu muti proletariatam, izvirza proletariatam kategorisku uzdevumu — radīt aģitacijas un organizacijas nelegalas formas. Lai oportunisti „sarga" legālās organizacijas, maksādami par to ar savas pārliecības nodevību, — revolucionarie s.-d. izmantos strādnieku šķiras organizatorisko pieredzi un sakarus, lai radītu krizes laikmetam atbilstošas nelegalas cīņas formas par socialismu un strādnieku saliedētību nevis ar savas zemes šovinistisko buržuaziju, bet ar visu zemju strādniekiem. Proletariskā Internacionale nav aizgājusi bojā un neaizies bojā. Strādnieku masas pāri visiem šķēršļiem radīs jaunu Internacionali. Tagadējais oportunisma triumfs nebūs ilgstošs. Jo vairāk būs kara upuru, jo skaidrāks būs strādnieku masām tas, ka oportunisti nodevuši strādnieku lietu un ka nepieciešams vērst ieročus pret katras zemes valdību un buržuaziju.

Tagadējā imperialistiskā kara pārvēršana par pilsoņu karu ir vienīgais pareizais proletariskais lozungs, ko norāda Komunas pieredze, ko nospraudusi Bazeles (1912. g.) rezolucija un kas izriet no visiem imperialistiskā kara apstākļiem augsti attīstīto buržuazisko valstu starpā. Lai cik lielas arī liktos tādas pārvēršanas grūtības vienā vai otrā brīdī, socialisti nekad neatteiksies no sistematiska, neatlaidīga, nemitīga sagatavošanas darba šajā virzienā, ja karš kļuvis par faktu.

Tikai šādā ceļā proletariats varēs kļūt neatkarīgs no šovinistiskās buržuazijas un šādā vai tādā veidā, ātrāk vai lēnāk spert izšķirīgus soļus ceļā uz tautu īstu brīvību un ceļā uz socialismu.

Lai dzīvo strādnieku starptautiskā brālība pret visu zemju buržuazijas šovinismu un patriotismu!

Lai dzīvo proletariskā Internacionale, kas atbrīvota no oportunisma!

Krievijas S.-D. Strādnieku Partijas
Centrālā Komiteja

SOCIALISTISKĀS INTERNACIONALES STĀVOKLIS UN UZDEVUMI

Vissmagākais tagadējā krizē ir buržuaziskā nacionalisma, šovinisma uzvara pār Eiropas socialisma oficialo pārstāvju vairākumu. Ne velti visu zemju buržuaziskās avīzes te izsmej viņus, te augstprātīgā labvēlībā paliela. Un tam, kas grib palikt socialists, nav svarīgāka uzdevuma kā socialistiskās krizes cēloņu noskaidrošana un Internacionales uzdevumu analize.

Ir ļaudis, kas baidās atzīt to patiesību, ka II Internacionales krize, pareizāk: krachs ir oportunisma krachs.

Atsaucas, piem., uz franču socialistu vienprātību, uz veco socialisma frakciju it kā pilnīgo pārgrupēšanos jautājumā par attiecībām pret karu. Bet šāda atsaukšanās ir nepareiza.

Šķiru sadarbības aizstāvēšana, atsacīšanās no socialistiskās revolucijas idejas un no revolucionarām cīņas metodēm, pielāgošanās buržuaziskajam nacionalismam, tautības vai tēvijas vēsturiski mainīgo robežu aizmiršana, buržuaziskās legalitates pārvēršana par fetišu, atteikšanās no šķiras viedokļa un no šķiru cīņas aiz bailēm atgrūst no sevis „plašas iedzīvotāju masas" (lasi: sīkburžuaziju) — tādi bez šaubām ir oportunisma idejiskie pamati. Tieši uz šā pamata arī ir izaudzis tagadējais šovinistiskais, patriotiskais II Internacionales vadoņu vairākuma noskaņojums. Oportunistu faktisko pārsvaru viņu vidū jau sen ir atzīmējuši no visdažādākām pusēm dažādi novērotāji. Karš tikai sevišķi ātri un asi atsedza šā pārsvara patiesos apmērus. Ka krizes neparastais asums ir izraisījis vairākas pārgrupēšanās vecajās frakcijās, — par to nav jābrīnās. Bet visā

visumā šīs pārgrupēšanās ir skārušas tikai personas. Virzieni socialisma iekšienē joprojām ir agrākie.

Francijas socialistu vidū nav pilnīgas vienprātības. Pats Valjans, kas kopā ar Gedu, Pļechanovu, Ervē u. c. ietur šovinistisku liniju, ir spiests atzīt, ka viņš saņem daudzas vēstules no protestējošiem Francijas socialistiem, kas norāda, ka karš ir imperialistisks karš, ka Francijas buržuazija tajā ir vainīga ne mazāk par citiem. Nevajag aizmirst, ka šādas balsis noslāpē ne vien uzvarējušais oportunisms, bet arī kara cenzura. Anglijā Haindmaņa grupa (Anglijas socialdemokrati — „Britanijas socialistiskā partija“)[19] pilnīgi noslīdējusi līdz šovinismam, tāpat kā tredjuniju pusliberalo vadoņu vairākums. Pretsparu šovinismam dod Makdonalds un Keirs-Hardijs no oportunistiskās „Neatkarīgās strādnieku partijas“[20]. Tas ir tiešām izņēmums no likuma. Bet daži revolucionarie socialdemokrati, kas jau sen cīnījušies pret Haindmani, tagad izstājušies no „Britanijas socialistiskās partijas“ rindām. Vācijā aina ir skaidra: oportunisti uzvarējuši, viņi gavilē, viņi „jūtas kā savās mājās“. „Centrs“ ar Kautski priekšgalā ir noslīdējis līdz oportunismam un aizstāv to ar sevišķi liekulīgiem, banaliem un pašapmierinātiem sofismiem. Revolucionaro socialdemokratu vidū atskan protesti — Meringa, Panekuka, K. Libknechta un daudzu bezvārda balsu protesti Vācijā un vācu Šveicē. Arī Italijā ir skaidrs nogrupējums: galējie oportunisti, Bisolati un Ko, par „tēviju“, par Gedu — Valjanu—Pļechanovu—Ervē. Revolucionarie socialdemokrati („socialistiskā partija“), ar avīzi „Avanti!“* priekšgalā un progresivo strādnieku milzīgā vairākuma atbalstīti, cīnās pret šovinismu un atmasko buržuaziski savtīgo raksturu, kāds ir aicinājumiem uz karu[21]. Krievijā galējie oportunisti no likvidatoru nometnes jau pacēluši savu balsi, aizstāvot šovinismu referatos un presē. P. Maslovs un J. Smirnovs aizstāv carismu, maskodamies ar tēvijas aizstāvēšanu (Vācija, redziet, draud „ar zobenu“ uzspiest „mums“ tirdzniecības līgumus, kamēr carisms laikam gan *ne* ar zobenu, pātagu un karātavām ir žņaudzis un žņaudz Krievijas $^{9}/_{10}$ iedzīvotāju ekonomisko, politisko un nacionalo

* — „Uz priekšu!“. *Red.*

dzīvi!), un attaisno socialistu iestāšanos buržuaziski reakcionarās valdībās un balsošanu šodien par kara kredītiem, rīt par jauniem bruņojumiem!! Līdz nacionalismam noslīdējis Pļechanovs, maskodams savu krievisko šovinismu ar frankofilismu, un Aļeksinskis. Martovs, spriežot pēc Parizes avīzes „Golos“ [22], izturas no visas šās kompanijas vispieklājīgāk, dodams pretsparu tiklab vācu, kā arī franču šovinismam, sacēldamies gan pret avīzi „Vorwärts“*, gan pret Haindmaņa kgu, gan pret Maslovu, bet baidīdamies pieteikt noteiktu karu visam starptautiskajam oportunismam un tā „ietekmīgākajam“ aizstāvim, Vācijas socialdemokratijas „centram“. Mēģinājumus iztēlot volontarismu par socialistisko uzdevumu realizēšanu (sk. deklaraciju, ko pieņēmusi krievu volontieru grupa Parizē, socialdemokrati un socialrevolucionari, kā arī poļu socialdemokrati, Leders u. c.) aizstāvēja tikai Pļechanovs. Mūsu partijas Parizes sekcijas vairākums nosodīja šos mēģinājumus. Mūsu partijas CK poziciju lasītājs redz no šā numura ievadraksta**. Jautājumā par to, kā izveidojies mūsu partijas uzskatu formulējums, mums — lai novērstu pārpratumus — ir jākonstatē šādi fakti: grupa mūsu partijas biedru, pārvarot milzīgas grūtības organizatorisko sakaru atjaunošanā, kurus bija pārtraucis karš, izstrādāja vispirms „tezes“ un 6.—8. septembrī pēc jaunā stila laida tās apgrozībā starp biedriem. Pēc tam tā nodeva tezes caur Šveices socialdemokratiem diviem italiešu-šveiciešu Lugano konferences (27. septembrī) locekļiem. Tikai oktobra vidū izdevās atjaunot sakarus un formulēt partijas CK viedokli. Šā numura ievadraksts ir „težu“ galīgā redakcija.

Tāds īsumā ir stāvoklis Eiropas un Krievijas socialdemokratijā. Internacionales krachs ir fakts. Polemika presē starp franču un vācu socialistiem ir to galīgi pierādījusi. To atzinuši ne tikai kreisie socialdemokrati (Merings un „Bremer Bürger-Zeitung“***), bet arī Šveices mērenie organi („Volksrecht“****). Kautska mēģinājumi notušēt šo krachu ir bailīga izlocīšanās. Un šis krachs ir tieši oportu-

* — „Uz priekšu“. *Red.*
** Sk. šā sējuma 9.—17. lpp. *Red.*
*** — „Bremenes Pilsoņu Avīze“. *Red.*
**** — „Tautas Tiesības“. *Red.*

nisma krachs, oportunisma, kas, izrādījies, ir buržuazijas gūstā.

Buržuazijas pozīcija ir skaidra. Ne mazāk skaidrs ir arī tas, ka oportunisti vienkārši akli atkārto tās argumentus. Pie tā, kas teikts ievadrakstā, atliek varbūt tikai piemetināt vienkāršu aizrādījumu uz žurnala „Neue Zeit"* pirdzīgajām runām, it kā internacionalisms tieši esot tas, ka vienas zemes strādnieki šauj uz otras zemes strādniekiem tēvijas aizstāvēšanas vārdā!

Jautājumu par tēviju — atbildēsim mēs oportunistiem — nevar izvirzīt, ignorējot šā kara konkreti vēsturisko raksturu. Tas ir imperialistisks karš, t. i., visvairāk attīstītā kapitalisma laikmeta, kapitalisma *beigu* laikmeta karš. Strādnieku šķirai vispirms „jāiekārtojas nacijas robežās"— saka *„Komunistiskais Manifests"*, pie tam norādīdams *robežas un nosacījumus*, ar kādiem mēs atzīstam tautību un tēviju par buržuaziskās iekārtas un tātad arī buržuaziskās tēvijas nepieciešamām formām. Oportunisti izkropļo šo patiesību, pārnesot to, kas ir pareizs attiecībā pret kapitalisma rašanās laikmetu, uz kapitalisma beigu laikmetu. Bet par šo laikmetu, par proletariata uzdevumiem cīņā nevis par feodalisma, bet par kapitalisma iznīcināšanu, skaidri un noteikti saka Komunistiskais Manifests: „strādniekiem nav tēvijas". Ir saprotams, kāpēc oportunisti baidās atzīt šo socialisma patiesību, gadījumu vairākumā baidās pat ar to atklāti rēķināties. Socialistiskā kustība nevar uzvarēt vecajos tēvijas ietvaros. Tā rada jaunas, augstākas cilvēku kopdzīves formas, kad *jebkuras* tautības darba ļaužu masu likumīgās vajadzības un progresivās tieksmes pirmoreiz tiks apmierinātas internacionalā vienībā, ar noteikumu, ka tiks iznīcināti tagadējie nacionalie žogi. Uz mūsdienu buržuazijas mēģinājumiem sašķelt un izšķirt strādniekus, liekulīgi atsaucoties uz „tēvijas aizstāvēšanu", apzinīgie strādnieki atbildēs ar jauniem un atkal jauniem, ar vēl un vēlreiz atkārtoliem mēģinājumiem nodibināt dažādu naciju strādnieku vienību cīņā par visu naciju buržuazijas kundzības gāšanu.

Buržuazija apmuļķo masas, maskodama imperialistisko

* — „Jaunais Laiks". *Red.*

laupīšanu ar veco „nacionalā kara" ideoloģiju. Proletariats šo krāpšanu atmasko, pasludinādams lozungu par imperialistiskā kara pārvēršanu pilsoņu karā. Tieši šis lozungs ir minēts Štutgartes un Bazeles rezolucijās, kas tieši paredzēja nevis karu vispār, bet taisni tagadējo karu, un kas runāja nevis par „tēvijas aizstāvēšanu", bet par „kapitalisma kracha paātrināšanu", par kara radītās krizes izmantošanu šim nolūkam, par Komunas piemēru. Komuna bija tautu kara pārvēršana par pilsoņu karu.

Tāda pārvēršana, protams, nav viegla, un to nevar izdarīt „uz" atsevišķu partiju „vēlēšanos". Bet tieši šāda pārvēršana slēpjas kapitalisma vispār un it sevišķi kapitalisma beigu laikmeta objektivajos apstākļos. Un šajā virzienā, tikai šajā virzienā ir jādara savs darbs socialistiem. Nebalsot par kara krediliem, nealbalstīt „savas" zemes (un sabiedroto zemju) šovinismu, cīnīties vispirms pret „savas" buržuazijas šovinismu, neaprobežoties ar legalām cīņas formām, kad iestājusies krize un buržuazija pati atņēmusi legalitati, ko tā bija radījusi, — lūk, tā darba *līnija,* kura *ved* uz pilsoņu karu un novedīs pie tā vienā vai otrā visas Eiropas ugunsgrēka brīdī.

Karš nav nejaušība, nav „grēks", kā domā kristīgie popi (kas sludina patriotismu, humanismu un mieru ne sliktāk par oportunistiem), bet gan kapitalisma nenovēršama pakāpe, tikpat likumīga *kapitalistiskās* dzīves forma kā miers. Mūsdienu karš ir tautu karš. No šās patiesības izriet nevis tas, ka jāpeld pa šovinisma „tautisko" straumi, bet gan tas, ka arī kara laikā, arī karā, arī karam īpatnēji joprojām pastāv un izpaudīsies šķiru pretrunas, kas plosa tautas. Atsacīšanās no karaklausības, streiks pret karu u. tml. ir vienkārša muļķība, nožēlojams un gļēvs sapnis par neapbruņotu cīņu pret apbruņoto buržuaziju, gaušanās pēc kapitalisma iznīcināšanas bez nikna pilsoņu kara vai vairākiem kariem. Šķiru cīņas propaganda arī karaspēkā ir socialista pienākums; darbs, kas vērsts uz tautu kara pārvēršanu par pilsoņu karu, ir vienīgais socialistiskais darbs visu naciju buržuazijas imperialistiskās bruņotās sadursmes laikmetā. Nost ar popu sentimentalo un muļķīgo gaušanos pēc „miera par katru cenu"! Pacelsim pilsoņu kara karogu! Imperialisms ir licis uz spēli Eiropas kulturas likteni: pēc

šā kara, ja nenotiks vairākas sekmīgas revolucijas, drīz sekos citi kari — pasaciņa par „pēdējo karu" ir tukša, kaitīga pasaciņa, sīkpilsoniska „mitoloģija" (kā pareizi izsakās avīze „Golos"). Pilsoņu kara proletariskais karogs ja ne šodien, tad rīt, — ja ne tagadējā kara laikā, tad pēc tā, — ja ne šajā, tad tuvākajā nākošajā karā, pulcinās ap sevi ne vien simtus tūkstošus apzinīgo strādnieku, bet arī miljonus tagad ar šovinismu apmuļķoto pusproletariešu un sīkburžuju, kurus kara šausmas ne tikai biedēs un nomāks, bet arī skolos, mācīs, modinās, organizēs, norūdīs un sagatavos karam tiklab pret „savas" zemes, kā arī pret „svešu" zemju buržuaziju.

II Internacionale ir mirusi, oportunisma uzvarēta. Nost ar oportunismu un lai dzīvo ne tikai no „pārbēdzējiem" (kā vēlas avīze „Golos"), bet arī no oportunisma attīrītā III Internacionale.

II Internacionale ir veikusi savu tiesu derīga sagatavošanas darba proletariata masu iepriekšējā organizēšanā XIX gadsimta pēdējās trešdaļas un XX gadsimta sākuma ilgajā „mierīgajā" visnežēlīgākās kapitalistiskās verdzības un visstraujākā kapitalistiskā progresa laikmetā. III Internacionalei izvirzās uzdevums organizēt proletariata spēkus revolucionaram uzbrukumam pret kapitalistiskajām valdībām, pilsoņu karam pret visu zemju buržuaziju par politisko varu, par socialisma uzvaru!

„Social-Demokrat", 33. nr., 1914. g. 1. novembrī

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta, kas salīdzināts ar rokrakstu

VĒSTULE AVĪZĒM „VORWÄRTS“ UN WIENER „ARBEITER-ZEITUNG“

Godājamie biedri!

Šinīs dienās sakarā ar manu referatu par karu un socialismu, kurš nolasīts Ciriché, avīze „Vorwärts“ ievietojusi īsu rakstiņu, kas sniedz pavisam nepareizu priekšstatu par to. Rakstiņš rada iespaidu, it kā es būtu aprobežojies ar polemiku pret carismu. Bet patiesībā es, būdams pārliecināts, ka ikvienas zemes socialistu pienākums ir nesaudzīgi cīnīties pret pašu (un nevis tikai ienaidnieka) zemes šovinismu un patriotismu, asi uzbruku carismam un sakarā ar to runāju par Ukrainas brīvību. Bet manu spriedumu jēga tiek pilnīgi sagrozīta, ja neviena vārda nemin par to, ko es teicu par II Internacionales krachu, par oportunismu un pret Vācijas un Austrijas socialdemokratijas poziciju. Deviņas desmitdaļas mana divu stundu ilgā referata bija veltītas šai kritikai.

Būtu Jums ļoti pateicīgs, ja Jūs varētu iespiest šos norādītos papildinājumus avīzē „Vorwärts“ (vai...)[25].

Ar s.-d. sveicienu...

Uzrakstīts starp 1914. g. 29. oktobri un 8. novembri (11. un 21. novembri)

Pirmreiz iespiests 1930. g. Lenina rakstu un materiālu krājumā XIV

Iespiests pēc rokraksta Tulkots no vācu valodas

KĀRLIS MARKSS[24]

(ĪSS BIOGRAFISKS APCERĒJUMS AR MARKSISMA IZTIRZĀJUMU)

Sarakstīts 1914. g. jūlijā—novembrī

Pirmreiz iespiests 1915. g. Granāta Enciklopediskajā vārdnīcā, 7. izdevumā, 28. sējumā

Parakstsī: V. I l j i n s

Iespiests pēc rokraksta, kas salīdzināts ar 1918. g. izdotās brošūras tekstu

PRIEKŠVĀRDS

Rakstu par Kārli Marksu, kurš tagad iznāk atsevišķā novilkumā, es uzrakstīju 1913. (cik atceros) gadā Granata vārdnīcai. Raksta beigās bija pievienots diezgan sīks galvenokārt ārzemju literaturas saraksts par Marksu. Tas šajā izdevumā nav iespiests. Tālāk, vārdnīcas redakcija no savas puses cenzuras apstākļu dēļ izmetusi beigas rakstam par Marksu, kuras bija veltītas viņa revolucionarās taktikas iztirzājumam. Diemžēl man nav iespējams šeit atjaunot šīs beigas, jo uzmetums palicis kaut kur manos papīros Krakovā vai Šveicē. Atceros tikai, ka šajās raksta beigās es starp citu citēju to vietu no Marksa 1856. g. 16. IV vēstules Engelsam, kur Markss rakstīja: „Vācijā viss būs atkarīgs no iespējas pastiprināt proletarisko revoluciju ar zemnieku kara savdabīgu otru izdevumu. Tad būs lieliski". Lūk, ko nesaprata kopš 1905. gada mūsu meņševiki, kas tagad noslīdējuši līdz pilnīgai socialisma nodevībai, līdz pārejai buržuazijas pusē.

Maskavā, 1918. 14. V.

N. Ļeņins

Iespiests 1918. g. brošurā: N. Ļeņins, „Kārlis Markss", izd. „Priboj" Maskavā

Iespiests pēc rokraksta

Markss, Kārlis, dzimis 1818. g. 5. maijā pēc jaunā stila Triras pilsētā (Piereinas Prūsijā). Viņa tēvs bija advokats, ebrejs, kas 1824. g. bija pārgājis protestantismā. Ģimene bija turīga, kulturala, bet ne revolucionara. Pabeidzis ģimnaziju Trirā, Markss iestājās universitatē, no sākuma Bonnā, pēc tam Berlinē, studēja tieslietas, bet visvairāk vēsturi un filozofiju. Kursu viņš beidza 1841. g., iesniegdams universitatei disertaciju par Epikura filozofiju. Savos uzskatos Markss toreiz vēl bija hegelietis idealists. Berlinē viņš pieslējās „kreiso hegeliešu" pulciņam (Bruno Bauers u. c.), kuri centās no Hegeļa filozofijas taisīt ateistiskus un revolucionarus secinājumus.

Pabeidzis universitati, Markss pārcēlās uz Bonnu, domādams kļūt par profesoru. Bet valdības reakcionarā politika, kas izpaudās, 1832. g. atņemot katedru Ludvigam Feierbacham un 1836. g. no jauna liedzoties ielaist viņu universitatē, bet 1841. g. jaunajam profesoram Bruno Baueram atņemot tiesības lasīt lekcijas Bonnā, — piespieda Marksu atteikties no zinātnieka karjeras. Vācijā tanī laikā kreiso hegeliešu uzskati attīstījās ļoti strauji. Ludvigs Feierbachs, sevišķi sākot ar 1836. g., sāk kritizēt teoloģiju un pievērsties materialismam, kas viņā pilnīgi gūst virsroku 1841. g. („Kristianisma būtība"); 1843. g. iznāca viņa darbs „Nākotnes filozofijas pamatprincipi". „Vajadzēja pārdzīvot" šo grāmatu „atbrīvojošo iedarbību" — vēlāk rakstīja Engelss par šiem Feierbacha sacerējumiem. „Mēs" (t. i., kreisie hegelieši, to skaitā arī Markss) „uzreiz kļuvām par feierbachiešiem". Tai laikā Reinas radikalie buržuji, kam bija saskares punkti ar kreisajiem hegeliešiem, nodibināja Ķelnē opozicionaru avīzi: „Reinas Avīzi" (sāka iznākt no

Карл Маркс родился 5/V н. ст. 1818 г. в городе Трире (прусская провинция). Отец его был адвокатом, в 1824 г. принял христианство. Семья была зажиточной, культурной, но не революционной. Основное влияние в Трире, М. получил в гимназии, затем в Бонне, потом в Берлине, изучал прежде всего (по университетской науке) философию. Окончил курс в 1841 г., представив диссертацию о философии Демокрита. По выходе своем М. был уже зрелым идеалистом. В Берлине он примкнул к кружку, известному в "(Бруно Бауэр и др.)", которые черпали свои из философии Гегеля абстрактные и революционные выводы.

По окончании университета М. переехал в Бонн, рассчитывая стать преподавателем. Но реакционная политика прусского правительства в университете в Бонне Людвиг Фейербах, профессор Бруно Бауэра, изгнан М. пришлось отказаться от своего замысла. И он вместе с Бруно Бауэром, который в "Рейнской газете" (газета выходила с 1 янв. 1842 г.) М. и Бруно Бауэр "в изобилии в газете статьи сотрудничал, а в сентябре 1842 г. М. с Мозесом Гессом редактором и переехал из Бонна в Кёльн. Революционно-демократическая направление газеты определяет М. обратиться к политике, и прекратить свою научную карьеру. Газета "Рейнская газета" просуществовала до 1 янв. 1843 г. М. и Энгельс в Германии, но газета закрыта в марте 1843 г. М. написал крупную статью М. в "Рейнской газете" "Либер Гегель", кроме этого (см. Маркс), статью о положении крестьян-ремесленников в Мозеле. Газета работа М. нравилась, и он подружился с интересными экономистами, а также с Энгельсом.

В 1843 г. М. женился на Женни фон Вестфален, старшей дочери от 1-го брака прусского барона Людвига фон Вестфалена, чиновника, с которой он был обручен еще в Трире. Она его преданный и верный друг на протяжении всей жизни. Брак М. с Женни фон Вестфален, 1850-1858 г. г. Отец 1843 г. М. уехал в Париж, чтобы изучать французский, познакомился с Арнольдом Руге (1802-1880, немецкий мыслитель, 1825-1830 в Германии, с 1843 г. в Парижах, с 1866 г. в Германии) работал вместе. Вместе издали журнал "Немецко-французский ежегодник". Он познакомился из Парижа Фейербаха, Бакунина, Гейне, Бланки, Прудона, Сен-Симона и из Германии с Гессом. В этом сборнике М. и

1842. g. 1. janvara). Marksu un Bruno Baueru uzaicināja par galvenajiem līdzstrādniekiem, bet 1842. g. oktobrī Markss kļuva par galveno redaktoru un pārcēlās no Bonnas uz Ķelni. Marksa vadībā avīzes revolucionari demokratiskais virziens kļuva arvien noteiktāks, un valdība no sākuma pakļāva avīzi div- un trīskārtējai cenzurai, bet pēc tam, 1843. g. 1. janvarī, nolēma to slēgt pavisam. Ap šo laiku Marksam bija jāatstāj redaktora amats, bet viņa aiziešana avīzi tomēr neizglāba, un to slēdza 1843. g. martā. No lielākiem Marksa rakstiem „Reinas Avīzē" Engelss atzīmē bez turpmāk norādītiem *(sk. Literaturu)* vēl rakstu par zemnieku vīnkopju stāvokli Mozeles ielejā. Darbs avīzē parādīja Marksam, ka viņam nav pietiekamu zināšanu politiskajā ekonomijā, un viņš cītīgi stājās pie tās studēšanas.

1843. g. Kreicnachā Markss apprecēja savu bērnības draudzeni Dženiju fon Vestfalenu, ar kuru viņš bija saderināts jau studenta gados. Viņa sieva bija no reakcionaras Prūsijas muižnieku ģimenes. Viņas vecākais brālis bija Prūsijas iekšlietu ministrs vienā no visreakcionārākiem laikmetiem, no 1850. līdz 1858. g. 1843. g. rudenī Markss aizbrauca uz Parizi, lai kopā ar Arnoldu Rugi (1802.—1880.; kreisais hegelietis, 1825.—1830. cietumā, pēc 1848. g. emigrants; pēc 1866.—1870. bismarkietis) ārzemēs izdotu radikalu žurnalu. Iznāca tikai šā žurnala „Vācu-Franču Gadagrāmata" pirmā burtnīca. Žurnals beidza pastāvēt tāpēc, ka slepenā izplatīšana Vācijā bija apgrūtināta, un tāpēc, ka radās domstarpības ar Rugi. Savos šai žurnalā ievietotajos rakstos Markss jau uzstājas kā revolucionars, sludinādams „nesaudzīgu visa pastāvošā kritiku" un konkreti „ieroču kritiku" [28], apelēdams pie *masām* un pie *proletariata*.

1844. g. septembrī uz dažām dienām Parizē iebrauca Fridrichs Engelss, kas no tā laika kļuva par Marksa tuvāko draugu. Viņi divatā ļoti dedzīgi piedalījās toreizējā Parizes revolucionaro grupu kūsājošā dzīvē (sevišķa nozīme bija Prudona mācībai, ar kuru Markss noteikti izrēķinājās 1847. g. savā darbā „Filozofijas nabadzība") un, asi cīnīdamies pret dažādām sīkburžuaziskā socialisma mācībām, izstrādāja revolucionarā *proletariskā socialisma* jeb komunisma (marksisma) teoriju un taktiku. Sk. Marksa šā laikmeta. 1844.—1848. g., darbus turpmāk: *Literatura*. 1845. g.

pēc Prūsijas valdības pieprasījuma Marksu kā bīstamu revolucionaru izsūtīja no Parizes. Viņš pārcēlās uz Briseli. 1847. g. pavasarī Markss un Engelss pieslējās slepenai propagandas biedrībai: „Komunistu savienībai", ņēma izcilu dalību šās savienības II kongresā (1847. g. novembrī Londonā) un tās uzdevumā sastādīja 1848. g. februarī iznākušo slaveno „Komunistiskās Partijas Manifestu". Šai darbā ar ģenialu skaidrību un spilgtumu attēlots jauns pasaules uzskats, konsekvents materialisms, kas ietver arī socialās dzīves nozari, dialektika kā vispusīgākā un dziļākā mācība par attīstību, šķiru cīņas teorija un teorija par proletariata — jaunas, komunistiskas sabiedrības radītāja — vispasaules vēsturisko revolucionaro lomu.

Uzliesmojot 1848. g. februara revolucijai, Marksu no Beļģijas izsūtīja. Viņš atkal aizbrauca uz Parizi, bet no turienes pēc marta revolucijas uz Vāciju, proti — uz Ķelni. Tur no 1848. g. 1. junija līdz 1849. g. 19. maijam iznāca „Jaunā Reinas Avīze"; tās galvenais redaktors bija Markss. Jauno teoriju spīdoši apstiprināja 1848. un 1849. g. revolucionaro notikumu gaita, tāpat kā vēlāk to apstiprināja visas proletariskās un demokratiskās kustības visās pasaules zemēs. Uzvarējusī kontrrevolucija vispirms Marksu nodeva tiesai (attaisnots 1849. g. 9. februarī), bet pēc tam izsūtīja no Vācijas (1849. g. 16. maijā). Sākumā Markss devās uz Parizi, pēc 1849. g. 13. junija demonstracijas viņu arī no turienes izsūtīja, un viņš aizbrauca uz Londonu, kur arī dzīvoja līdz pat savai nāvei.

Emigracijā dzīves apstākļi, kurus sevišķi uzskatāmi atklāj Marksa sarakstīšanās ar Engelsu (izd. 1913. g.), bija ārkārtīgi smagi. Trūkums vārda pilnā nozīmē žņaudza Marksu un viņa ģimeni; ja nebūtu bijis Engelsa pastāvīgās pašaizliedzīgās financialās palīdzības, Markss ne vien nebūtu varējis pabeigt „Kapitalu", bet arī nenovēršami būtu gājis bojā nabadzības spaidos. Turklāt pārsvarā esošās sikburžuaziskā un vispār neproletariskā socialisma mācības un virzieni spieda Marksu pastāvīgi nesaudzīgi cīnīties un reizēm atvairīt vistrakākos un mežonīgākos personīgos uzbrukumus („Herr Vogt"*). Turēdamies sāņus no emigrantu

* — „Fogta kungs". *Red.*

pulciņiem, Markss vairākos vēsturiskos darbos *(sk. Literaturu)* izstrādāja savu materialistisko teoriju, lielāko tiesu veltīdams savus spēkus politiskās ekonomijas studēšanai. Šo zinātni Markss revolucionizēja (sk. turpmāk Marksa *mācību)* savos darbos „Par politiskās ekonomijas kritiku" (1859.) un „Kapitals" (I sēj., 1867.).

Demokratisko kustību atdzīvošanās laikmets 50. un 60. gadu beigās no jauna aicināja Marksu uz praktisku darbību. 1864. g. (28. septembrī) Londonā nodibinājās slavenā I Internacionale, „Starptautiskā strādnieku asociacija". Markss bija šās biedrības dvēsele, tās pirmā „Uzsaukuma" un daudzu rezoluciju, iesniegumu un manifestu autors. Apvienodams dažādu zemju strādnieku kustību, cenzdamies ievirzīt kopējas darbības gultnē dažādās neproletariskā, pirmsmarksistiskā socialisma formas (Madzini, Prudons, Bakuņins, angļu liberalais tredjunisms, lasaliešu labējās svārstības Vācijā u. tml.), cīnīdamies pret visu šo sektu un skoliņu teorijām, Markss izkaldināja vienotu taktiku strādnieku šķiras proletariskai cīņai dažādās zemēs. Pēc tam kad bija kritusi Parizes Komuna (1871.), ko Markss („Pilsoņu karš Francijā", 1871.) novērtēja tik dziļi, precizi, spīdoši un *aktivi,* revolucionari, un pēc tam kad bakuņinieši bija sašķēluši Internacionali, pēdējās pastāvēšana Eiropā kļuva neiespējama. Pēc Internacionales Hagas kongresa (1872.) Markss panāca, ka Internacionales Ģeneralā padome tika pārcelta uz Ņujorku. I Internacionale izbeidza savu vēsturisko lomu, dodama vietu nesalīdzināmi lielāka strādnieku kustības pieauguma laikmetam visās pasaules zemēs, proti, laikmetam, kurā tā auga *plašumā,* kurā uz atsevišķu nacionalu valstu bazes radās socialistiskās strādnieku *masu* partijas.

Intensivais darbs Internacionalē un vēl intensivākā teoretiskā darbība galīgi sabeidza Marksa veselību. Viņš turpināja savu politiskās ekonomijas pārstrādāšanu un *„Kapitala"* beigu daļu, savākdams milzum daudz jaunu materialu un mācīdamies vairākas valodas (piem., krievu), bet slimība neļāva viņam *„Kapitalu"* pabeigt.

1881. g. 2. decembri nomira viņa sieva. 1883. g. 14. martā Markss klusi aizmiga mūža miegā savā atzveltnes krēslā. Viņš apglabāts kopā ar savu sievu Londonā, Haigeitas

kapsētā. Daži Marksa bērni nomira bērnībā Londonā, kad ģimene cieta lielu trūkumu. Trīs meitas bija precējušās ar Anglijas un Francijas socialistiem: Eleonora Evelinga, Laura Lafarga un Dženija Longē. Pēdējās dēls ir Francijas socialistiskās partijas biedrs.

o MARKSA MĀCĪBA

Marksisms ir Marksa uzskatu un mācības sistema. Markss deva turpinājumu un ģenialu noslēgumu XIX gadsimta trim galvenajiem idejiskajiem virzieniem, kuri piederēja trim cilvēces visattīstītākajām valstīm: klasiskai vācu filozofijai, klasiskai angļu politiskai ekonomijai un franču socialismam sakarā ar franču revolucionarām mācībām vispār. Pat Marksa pretinieku atzītā ievērojamā konsekvence un viengabalainība viņa uzskatos, kas kopumā dod mūslaiku materialismu un mūslaiku zinātnisko socialismu kā visu pasaules civilizēto zemju strādnieku kustības teoriju un programu, liek mums pirms marksisma galvenā satura, proti: Marksa ekonomiskās mācības, iztirzāšanas sniegt īsu apcerējumu par viņa pasaules uzskatu vispār.

o FILOZOFISKAIS MATERIALISMS

Sākot ar 1844. un 1845. g., kad izveidojās Marksa uzskati, viņš bija materialists, konkreti — L. Feierbacha piekritējs, arī vēlāk Feierbacha vājās puses saskatīdams vienīgi viņa materialisma nepietiekamā konsekvencē un vispusībā. Pēc Marksa domām Feierbacha vispasaules vēsturiskā, „laikmetu radošā" nozīme ir tieši tā, ka Feierbachs noteikti atteicās no Hegeļa idealisma un pasludināja materialismu, kas jau „XVIII gadsimtā, sevišķi Francijā, bija cīņa ne tikai pret pastāvošajiem politiskajiem institutiem un reizē ar to pret reliģiju un teoloģiju, bet arī... pret jebkuru metafiziku" (tādā nozīmē kā „skurbuma spekulacija" atšķirībā no „skaidra prāta filozofijas") („Svētā ģimene" „Literarajā Mantojumā"). „Hegelim — rakstīja Markss — domāšanas process, ko viņš, nosaukdams par ideju, pat pārvērš patstāvīgā subjektā, ir īstenības demiurgs (radītājs) ... Man turpretim idealais nav nekas cits kā cilvēka galvā pārstādītais un tajā pārveidotais materialais"

(„Kapitals", I, priekšvārds 2. izd.). Pilnīgā saskaņā ar šo Marksa materialistisko filozofiju un to iztirzādams, Fr. Engelss rakstīja „Anti-Diringā" *(sk.)*: — Markss iepazinās ar šo sacerējumu rokrakstā — ... „Pasaules vienotība pastāv nevis tās esamībā, bet tās materialitatē, kuru pierāda... ilgā un grūtā filozofijas un dabas zinātņu attīstība... Kustība ir materijas esamības forma. Nekur un nekad nav bijusi un nevar būt materija bez kustības, kustība bez materijas... Ja jautāsim,... kas ir domāšana un atziņa, no kurienes tās rodas, tad mēs redzēsim, ka tās ir cilvēka smadzeņu produkti un ka pats cilvēks ir dabas produkts, kas attīstījies zināmos dabas apstākļos un kopā ar to. Tāpēc pats par sevi saprotams, ka cilvēka smadzeņu produkti, kas galu galā ir arī dabas produkti, nav pretrunā pārējai sakarībai dabā, bet atbilst tai". „Hegelis bija idealists, t. i., viņam mūsu galvas domas bija nevis īsteno lietu un procesu vairāk vai mazāk abstrakti atspoguļojumi (Abbilder, attēli, dažreiz Engelss runā par „nospiedumiem"), bet, gluži otrādi, Hegelim lietas un to attīstība bija kaut kādas idejas atspoguļojumi, kura līdz pasaules tapšanai kaut kur eksistējusi". Savā darbā „Ludvigs Feierbachs", kurā Fr. Engelss iztirzā savus un Marksa uzskatus par Feierbacha filozofiju un kuru Engelss nosūtīja iespiešanai, iepriekš pārlasījis savu un Marksa veco 1844. un 1845. g. manuskriptu jautājumā par Hegeli, Feierbachu un vēstures materialistisko izpratni, Engelss raksta: „Katras, bet it īpaši jaunākās filozofijas lielais pamatjautājums ir jautājums par domāšanas attiecību pret esamību, gara attiecību pret dabu... kas pirms kura eksistējis: gars pirms dabas vai daba pirms gara... Atkarībā no tā, kā filozofi atbildēja uz šo jautājumu, viņi sadalījās divās lielās nometnēs. Tie, kas apgalvoja, ka gars pastāvējis pirms dabas, un kas tātad tā vai citādi atzina pasaules radīšanu, ... izveidoja idealisma nometni. Turpretim tie, kas par sākotnējo atzina dabu, pieslējās dažādām materialisma skolām". Ikkatra citāda (filozofiskā) idealisma un materialisma jēdzienu lietošana noved tikai pie jucekļa. Markss noteikti noraidīja ne tikai idealismu, kas vienmēr tā vai citādi saistīts ar reliģiju, bet arī sevišķi mūsu dienās izplatīto Jūma un Kanta viedokli, agnosticismu, kriticismu, pozitivismu

dažādos veidos, uzskatīdams tamlīdzīgu filozofiju par „reakcionaru" piekāpšanos idealisma priekšā un labākā gadījumā par „publikas acu priekšā izraidāmā materialisma kaunīgu ielaišanu pa pakaļdurvīm". Sk. šinī jautājumā. bez nosauktajiem Engelsa un Marksa darbiem, Marksa 1868. g. 12. decembrī Engelsam rakstīto vēstuli, kurā Markss, atzīmēdams pazīstamā dabas pētnieka T. Hekslija uzstāšanos, kas bijusi „materialistiskāka" nekā parasti, un viņa atzīšanos, ka, ciktāl „mēs patiesi novērojam un domājam, mēs nekad nevaram noiet no materialisma pamata", pārmet viņam „pakaļdurtiņu" atstāšanu uz agnosticisma, jūmisma pusi. It sevišķi jāatzīmē Marksa uzskats par brīvības attiecību pret nepieciešamību: „nepieciešamība ir akla, kamēr tā nav apzināta. Brīvība ir nepieciešamības apzināšanās" (Engelss „Anti-Diringā") = dabas objektivās likumsakarības atzīšana un atzīšana, ka nepieciešamība dialektiski pārvēršas par brīvību (līdzīgi tam. kā neizzināta, bet izzināma „lieta par sevi" pārvēršas par „lietu priekš mums", „lietu būtība" par „parādībām"). Par galveno trūkumu „vecajā", tai skaitā arī Feierbacha (un vēl jo vairāk Bichnera-Fogta-Molešota, „vulgarajā") materialismā Markss un Engelss atzina (1) to, ka šis materialisms bija „galvenokārt mechanisks", neievērojot ķīmijas un bioloģijas jaunākos sasniegumus (bet mūsu dienās būtu vēl jāpiemetina: materijas elektrisko teoriju); (2) to, ka vecais materialisms bija nevēsturisks, nedialektisks (metafizisks antidialektikas nozīmē), neievēroja konsekventi un vispusīgi attīstības viedokli; (3) to, ka viņi „cilvēka būtību" saprata abstrakti, bet nevis kā (konkreti vēsturiski noteiktu) „visu sabiedrisko attiecību" „kopumu", un tāpēc tikai „izskaidroja" pasauli, kad turpretim runa ir par tās „pārveidošanu", t. i., nesaprata „revolucionarās praktiskās darbības" nozīmi.

O DIALEKTIKA

Hegeļa dialektiku kā vispusīgāko, saturā bagātāko un dziļāko mācību par attīstību Markss un Engelss atzina par vislielāko klasiskās vācu filozofijas ieguvumu. Katru citādu attīstības, evolucijas principa formulējumu viņi atzina par vienpusīgu, saturā nabagu, kas izķēmo un izkropļo patieso

attīstības gaitu (nereti ar lēcieniem, katastrofām, revolucijām) dabā un sabiedrībā. „Mēs ar Marksu bijām gandrīz vai vienīgie cilvēki, kas sprauduši sev uzdevumu izglābt" (lai to nesagrautu idealisms un tai skaitā arī hegelisms) „apzinīgo dialektiku un ieviest to materialistiskā dabas izpratnē". „Daba ir dialektikas apstiprinājums, un taisni jaunākās dabas zinātnes rāda, ka šis apstiprinājums ir ārkārtīgi bagātīgs" (rakstīts, pirms vēl bija atklāti radijs, elektroni, elementu pārveršanās u. tml.!), „ik dienas uzkrāj milzumu materiala un pierāda, ka dabā galu galā viss notiek dialektiski, bet ne metafiziski".

„Lielā pamatdoma, — raksta Engelss, — ka pasaule nav vis gatavu, pilnīgi pabeigtu priekšmetu, bet gan procesu kopums, kurā šķietami nemainīgie priekšmeti, tāpat kā to attēli mūsu domājošajā galvā — jēdzieni, — nemitīgi mainās topot un izmīkstot, — šī lielā pamatdoma kopš Hegeļa laika ir tik ļoti iegulusies visu apziņā, ka diezin vai kāds sāks apstrīdēt to tās vispārīgā veidā. Tomēr viena lieta ir atzīt šo pamatdomu vārdos un otra lieta — lietot to katrā atsevišķā gadījumā un katrā pētīšanas nozarē". „Dialektiskai filozofijai nav nekā uz visiem laikiem dota, neapšaubāma, svēta. Visur un visā tā redz nenovēršamas iznīcības zīmogu, un tās priekšā var pastāvēt tikai nepārtrauktais tapšanas un iznīkšanas process, bezgalīgais kāpiens no zemākā uz augstāko. Tā pati ir tikai vienkāršs šā procesa atspoguļojums domājošās smadzenēs". Tādējādi dialektika Marksa izpratnē ir „zinātne tiklab par ārējās pasaules, kā arī par cilvēka domāšanas kustības vispārējiem likumiem".

Šo Hegeļa filozofijas revolucionaro pusi pārņēma un attīstīja Markss. Dialektiskajam materialismam „nav vajadzīga nekāda citām zinātnēm pāri stāvoša filozofija". No agrākās filozofijas paliek „mācība par domāšanu un tās likumiem — formalā loģika un dialektika". Bet dialektika Marksa izpratnē un tāpat arī saskaņā ar Hegeli ietver sevī to, ko tagad sauc par atziņas teoriju, gnozeoloģiju, kurai savs priekšmets jāapskata arī vēsturiski, pētījot un vispārinot atziņas izcelšanos un attīstību, pāreju no *nezināšanas* pie izzināšanas.

Mūsu laikos attīstības, evolucijas ideja ir gandrīz pilnīgi iesakņojusies sabiedrības apziņā, bet pa citiem ceļiem, ne

ar Hegeļa filozofiju. Tomēr šī ideja tai formulējumā, kādu balstoties uz Hegeli, devuši Markss un Engelss, ir daudz vispusīgāka, daudz bagātāka saturā nekā izplatītā evolucijas ideja. Attīstība, kas jau noietās pakāpes it kā atkārto, bet atkārto tās citādi, uz augstākas bazes („negacijas negacija"), attīstība, tā sakot, pa spirali, bet nevis pa taisnu līniju; — lēcienveidīga, katastrofiska, revolucionara attīstība; — „pakāpenības pārtraukumi"; kvantitates pārvēršanās kvalitatē; — attīstības iekšējie impulsi, kurus rada pretrunas, dažādu spēku un tendenču sadursmes, kuri iedarbojas uz zināmu ķermeni vai nu zināmas parādības robežās, vai zināmas sabiedrības iekšienē; — katras parādības *visu* īpašību savstarpējā atkarība un visciešākā, nesaraujamā sakarība (pie kam vēsture atklāj arvien jaunas un jaunas īpašības), sakarība, kas dod vienotu, likumsakarīgu vispasaules kustības procesu, — tādas ir dialektikas kā saturā bagātākas (par parastām) attīstības mācības dažas pazīmes. (Sal. Marksa 1868. g. 8. janvara vēstuli Engelsam, kur viņš izsmej Šteina „kokainās trichotomijas", kuras būtu aplam sajaukt ar materialistisko dialektiku.)

O VĒSTURES MATERIALISTISKĀ IZPRATNE

Apziņa, ka vecais materialisms ir nekonsekvents, nepabeigts un vienpusīgs, noveda Marksu pie pārliecības, ka nepieciešams „zinātni par sabiedrību saskaņot ar materialistisko pamatu un pārstrādāt to atbilstoši šim pamatam". Ja materialisms vispār izskaidro apziņu ar esamību, bet ne otrādi, tad, attiecināts uz cilvēces sabiedrisko dzīvi, materialisms prasīja *sabiedriskās* apziņas izskaidrošanu ar *sabiedrisko* esamību. „Tehnoloģija — saka Markss („Kapitals", I) — atsedz cilvēka aktivās attiecības pret dabu, viņa dzīves tiešo ražošanas procesu un līdz ar to arī viņa dzīves sabiedriskos apstākļus un no tiem izrietošos garīgos priekšstatus". Materialisma pamatprincipu viengabalainu formulējumu, attiecinātu uz cilvēku sabiedrību un tās vēsturi, Markss sniedzis priekšvārdā darbam „Par politiskās ekonomijas kritiku" šādos vārdos:

„Savas dzīves sabiedriskā ražošanā cilvēki stājas noteiktās, nepieciešamās, no viņu gribas neatkarīgās attiecībās —

ražošanas attiecībās, kas atbilst noteiktai viņu materialo ražošanas spēku attīstības pakāpei.

Šo ražošanas attiecību kopums veido sabiedrības ekonomisko strukturu, realo bazi, uz kuras paceļas juridiskā un politiskā virsbūve un kurai atbilst noteiktas sabiedriskās apziņas formas. Materialās dzives ražošanas veids nosaka socialo, politisko un garīgo dzīves procesu vispār. Nevis cilvēku apziņa noteic viņu esamību, bet gan otrādi — viņu sabiedriskā esamība noteic viņu apziņu. Savas attīstības zināmā pakāpē sabiedrības materialie ražošanas spēki nonāk pretrunā ar pastāvošajām ražošanas attiecībām jeb — kas ir tikai šo attiecību juridiska izteiksme — ar īpašuma attiecībām, kurās tie līdz šim attīstījās. No ražošanas spēku attīstības formām šīs attiecības pārvēršas to važās. Tad iestājas socialās revolucijas laikmets. Līdz ar ekonomiskā pamata pārmaiņu straujāk vai lēnāk noris apvērsums visā milzīgajā virsbūvē. Aplūkojot tādus apvērsumus, vienmēr nepieciešams atšķirt materialo, ar dabzinātnisku precizitati konstatējamo apvērsumu ražošanas ekonomiskajos apstākļos no juridiskām, politiskām, reliģiskām, mākslinieciskām vai filozofiskām, īsi sakot, no ideoloģiskām formām, kurās cilvēki apzinās šo konfliktu un cīnās pret to.

Kā par atsevišķu cilvēku nevar spriest, pamatojoties uz to, ko viņš pats par sevi domā, gluži tāpat par tādu apvērsuma laikmetu nevar spriest pēc tā apziņas. Gluži otrādi — šī apziņa izskaidrojama ar materialās dzīves pretrunām, ar esošo konfliktu starp sabiedriskajiem ražošanas spēkiem un ražošanas attiecībām"... „Aziatisko, antiko, feodalo un mūslaiku, buržuazisko, ražošanas veidu vispārējos vilcienos var apzīmēt kā sabiedrības ekonomiskās formacijas progresivus laikmetus". (Sat. Marksa īso formulējumu 1866. g. 7. julija vēstulē Engelsam: „Mūsu teorija par darba organizacijas noteikšanu ar ražošanas līdzekļiem".)

Vēstures materialistiskās izpratnes atklāšana jeb, pareizāk, — materialisma konsekventa turpināšana un izplatīšana sabiedrisko parādību laukā novērsa divus galvenos agrāko vēstures teoriju trūkumus. Pirmkārt, tās labākajā gadījumā apskatīja tikai cilvēku vēsturiskās darbības idejiskos motīvus, nepētīdamas to, kas šos motīvus rada.

neuztverdamas objektivo likumsakarību sabiedrisko attiecību sistēmas attīstībā, nesaskatīdamas šo attiecību saknes materiālās ražošanas attīstības pakāpē; otrkārt, agrākās teorijas neaptvēra tieši iedzīvotāju *masu* darbību, kamēr vēsturiskais materialisms pirmoreiz deva iespēju ar dabzinātnisku precizitati izpētīt masu dzīves sabiedriskos apstākļus un šo apstākļu maiņu. „Socioloģija" un historiografija pirms Marksa *labākajā* gadījumā deva neapstrādātu, fragmentari savāktu faktu sakopojumu un vēsturiskā procesa atsevišķu daļu attēlojumu. Marksisms norādīja ceļu sabiedriski ekonomisko formaciju rašanās, attīstības un pagrimšanas procesa visu aptverošai, vispusīgai pētīšanai, aplūkodams visu pretrunīgo tendenču *kopumu*, izskaidrodams tās ar dažādu sabiedrības *šķiru* precizi noteicamiem dzīves un ražošanas apstākļiem, novērsdams subjektivismu un patvaļu atsevišķu „valdošu" ideju izvēlē vai to iztulkošanā, atklādams bez izņēmuma visu ideju un visu dažādo tendenču *saknes* materialo ražošanas spēku stāvoklī. Cilvēki paši darina savu vēsturi, bet, kas nosaka cilvēku un tieši cilvēku masu motivus, kas rada pretrunīgo ideju un centienu sadursmes, kāds ir visas cilvēku sabiedrību masas visu šo sadursmju kopums, kādi ir materiālās dzīves ražošanas objektivie nosacījumi, kuri rada bazi visai cilvēku vēsturiskai darbībai, kāds ir šo nosacījumu attīstības likums, — visam tam pievērsa uzmanību Markss un norādīja ceļu vēstures kā visā savā milzīgajā daudzpusībā un pretrunīgumā vienota likumsakarīga procesa zinātniskai pētīšanai.

O ŠĶIRU CĪŅA

Ka zināmas sabiedrības vienu locekļu centieni ir krasa pretstatā citu locekļu centieniem, ka sabiedriskā dzīve ir pretrunu pilna, ka vēsture mums rāda cīņu starp tautām un sabiedrībām un tāpat arī cīņu to iekšienē, un bez tam vēl revolucijas un reakcijas, miera un karu, sastinguma un strauja progresa vai pagrimšanas periodu maiņu — šie fakti ir vispār zināmi. Marksisms ir devis vadošo pavedienu, kas ļauj atklāt likumsakarību šai šķietamajā labirintā un chaosā, proti: šķiru cīņas teoriju. Tikai visu zināmās sabiedrības vai sabiedrību grupas locekļu centienu

kopuma pētīšana spēj novest pie šo centienu rezultata zinātniska formulējuma. Bet pretrunīgo centienu cēlonis ir atšķirība stāvokli un dzīves apstākļos starp tām *šķirām*, kādās sadalās katra sabiedrība. „Visu līdzšinējo sabiedrību vēsture, — raksta Markss „Komunistiskajā Manifestā" (izņemot pirmatnējās kopienas vēsturi, — piebilst vēlāk Engelss), — ir bijusi šķiru cīņas vēsture. Brīvais un vergs, patricietis un plebejs, muižnieks un dzimtcilvēks, meistars un zellis, — īsi sakot, apspiedējs un apspiestais, ir atradušies mūžīgā antagonismā viens ar otru, veduši nepārtrauktu, gan apslēptu, gan atklātu cīņu, kas katrreiz beigusies ar visas sabiedrības revolucionaru pārveidošanu vai ar cīnītāju šķiru kopīgu bojā eju... Modernā buržuaziskā sabiedrība, kas izveidojusies no bojā gājušās feodalās sabiedrības, šķiru pretrunas nav iznīcinājusi. Tā tikai likusi jaunas šķiras, jaunus apspiešanas nosacījumus un jaunus cīņas veidus veco vietā. Mūsu laikmets, buržuazijas laikmets, tomēr atšķiras ar to, ka tas ir vienkāršojis šķiru pretrunas: visa sabiedrība arvien vairāk un vairāk sašķeļas divās lielās, naidīgās nometnēs, divās lielās, viena otrai tieši pretim stāvošās šķirās: buržuazijā un proletariātā." Kopš lielās franču revolucijas Eiropas vēsture daudzās zemēs sevišķi uzskatāmi ir atsegusi notikumu īsto pamatu — šķiru cīņu. Un jau restauracijas laikmets Francijā izvirzīja vairākus vēsturniekus (Tjerī, Gizo, Miņjē, Tjerū), kas, notiekošo rezumējot, nevarēja neatzīt, ka šķiru cīņa ir atslēga visas Francijas vēstures izpratnei. Bet jaunākais laikmets, buržuazijas pilnīgas uzvaras laikmets, pārstāvniecības iestāžu, plašu (ja ne vispārēju) vēlēšanu tiesību, lētas, masās izplatītas dienas preses u. tml. laikmets, spēcīgu un arvien plašāku strādnieku biedrību un uzņēmēju savienību utt. laikmets, parādīja vēl uzskatāmāk (kaut arī dažbrīd ļoti vienpusīgā, „mierīgā", „konstitucionalā" formā) šķiru cīņu kā notikumu virzītāju. Turpmākais citats no Marksa „Komunistiskā Manifesta" mums parādīs, kādas prasības uzstādīja Markss sabiedriskai zinātnei attiecībā uz mūslaiku sabiedrības katras šķiras stāvokļa objektivo analizi sakarā ar katras šķiras attīstības apstākļu analizi: „No visām šķirām, kas mūsu dienās stāv pretim buržuazijai, tikai proletariats ir patiesi revolucionara

šķira. Visas pārējās šķiras, attīstoties lielrūpniecībai, panīkst un aiziet bojā; turpretim proletariats ir pašas lielrūpniecības produkts. Viduskārtas: sīkrūpnieks, sīktirgotājs, amatnieks un zemnieks — visi tie apkaro buržuaziju, lai paglābtu no bojā ejas savu kā viduskārtu eksistenci. Tātad tās nav revolucionaras, bet gan konservativas. Vēl vairāk — tās ir reakcionaras, jo tās mēģina vēstures ratu pagriezt atpakaļ. Ja tās ir revolucionaras, tad tikai tiktāl, ciktāl tām priekšā stāv pāreja proletariata rindās, ciktāl tās aizstāv nevis savas tagadnes, bet gan savas nākotnes intereses: ciktāl tās atmet savu pašu viedokli, lai nostātos uz proletariata viedokļa". Daudzos vēsturiskos darbos (sk. *Literaturu)* Markss devis spožus un dziļus materialistiskās historiografijas paraugus, paraugus, kā analizēt *katras* atsevišķas šķiras un reizēm dažādu grupu vai slāņu stāvokli pašā šķirā, pavisam skaidri parādīdams, kāpēc un kā „ikkatra šķiru cīņa ir politiska cīņa". Mūsu citētais fragments ilustrē, cik komplicētu sabiedrisku attiecību un *pārejas* pakāpju tīklu — pārejas pakāpju no vienas šķiras uz otru, no pagājušā uz nākošo — analizē Markss, lai noteiktu vēsturiskās attīstības visu rezultējošo spēku.

Visdziļākais, vispusīgākais un detalizētākais Marksa teorijas apstiprinājums un izlietojums ir viņa ekonomiskā mācība.

MARKSA EKONOMISKĀ MĀCĪBA

„Mana sacerējuma galamērķis — saka Markss „Kapitala" priekšvārdā — ir mūslaiku sabiedrības", t. i., kapitalistiskās, buržuaziskās sabiedrības, „kustības ekonomiskā likuma atklāšana". Konkretas, vēsturiski noteiktas sabiedrības ražošanas attiecību, to izcelšanās, attīstīšanās un pagrimšanas pētīšana — tāds ir Marksa ekonomiskās mācības saturs. Kapitalistiskā sabiedrībā valda *preču* ražošana, un tāpēc Marksa analize sākas ar preces analizi.

VĒRTĪBA

Prece ir, pirmkārt, lieta, kas apmierina kaut kādu cilvēka vajadzību; otrkārt — lieta, kas ir apmaināma pret citu lietu. Lietas derīgums padara to par *lietošanas vērtību*

Maiņas vērtība (jeb vienkārši vērtība) vispirms ir attiecība, proporcija zināma daudzuma viena veida lietošanas vērtību apmaiņā pret zināmu daudzumu cita veida lietošanas vērtību. Ikdienas pieredze mums rāda, ka miljoni un miljardi tādu maiņas gadījumu pastāvīgi pielīdzina vienu otrai visas un visādas, visdažādākās un savā starpā nesalīdzināmas lietošanas vērtības. Kas gan ir kopējs šim dažādajām lietām, kuras noteiktā sabiedrisko attiecību sistemā pastāvīgi tiek pielīdzinātas viena otrai? Kopējs tām ir tas, ka tās ir *darba produkti*. Produktus apmainot, cilvēki pielīdzina visdažādākos darba veidus. Preču ražošana ir sabiedrisko attiecību sistema, kurā atsevišķi ražotāji izgatavo dažādus produktus (darba sabiedriskā dalīšana), un visi šie produkti apmaiņā tiek pielīdzināti viens otram. Tātad tas kopējais, kas ir visās precēs, ir nevis noteiktas ražošanas nozares konkretais darbs, nevis viena veida darbs, bet cilvēka *abstraktais* darbs, cilvēka darbs vispār. Viss zināmas sabiedrības darba spēks, ko reprezentē visu preču vērtību suma, ir viens un tas pats cilvēka darba spēks: to pierāda miljardi maiņas faktu. Un tātad katru atsevišķu preci reprezentē tikai zināma daļa *sabiedriski nepieciešamā* darba laika. Vērtības lielumu nosaka sabiedriski nepieciešamā darba daudzums vai darba laiks, kas ir sabiedriski nepieciešams zināmas preces, zināmas lietošanas vērtības ražošanai. „Apmaiņā pielīdzinādami vienu otram savus dažādos produktus, cilvēki pielīdzina vienu otram savus dažādos darba veidus. Viņi neapzinās to, bet viņi to dara". Vērtība ir attiecība starp divām personām — kā to teicis kāds vecs ekonomists; viņam vajadzēja tikai piebilst: attiecība, kas apslēpta ar lietas čaulu. Tikai raugoties no sabiedrības vienas noteiktas vēsturiskās formacijas sabiedrisko ražošanas attiecību sistemas viedokļa, turklāt tādu attiecību, kas parādās masveidīgā, miljardu reižu atkārtotā maiņas procesā, var saprast, kas ir vērtība. „Preces kā vērtības ir tikai noteikti sastinguša darba laika daudzumi". Šīki izanalizējis precēs iemiesotā darba divējādo raksturu, Markss pāriet pie *vērtības formas* un *naudas* analizes. Šeit Marksa galvenais uzdevums ir vērtības naudas formas *izcelšanās* pētīšana, maiņas attīstības *vēsturiskā procesa* pētīšana, sākot ar tās atsevišķiem, gadījuma aktiem („vērtības

vienkāršā, atsevišķā vai gadījuma forma": zināms vienas preces daudzums tiek apmainīts pret zināmu otras preces daudzumu) līdz pat vispārējai vērtības formai, kad rinda dažādu preču tiek apmainīta pret vienu un to pašu noteiktu preci, un līdz vērtības naudas formai, kad šī noteiktā prece, vispārējais ekvivalents, ir zelts. Nauda, būdama maiņas un preču ražošanas attīstības augstākais produkts, notušē, aizsedz atsevišķā darba sabiedrisko raksturu, sabiedrisko sakaru starp atsevišķiem ražotājiem, kurus apvieno tirgus. Markss ārkārtīgi sīki analizē naudas dažādās funkcijas, pie kam arī šeit (kā vispār pirmajās „Kapitala" nodaļās) ir sevišķi svarīgi atzīmēt, ka abstraktā un reizēm šķietami tīri deduktivā iztirzāšanas forma patiesībā reproducē milzīgi plašu faktisko materialu par maiņas un preču ražošanas attīstības vēsturi. „Naudas priekšnosacījums ir zināms preču maiņas līmeņa augstums. Naudas dažādās formas — vienkāršs preču ekvivalents vai apgrozības līdzeklis, vai maksāšanas līdzeklis, dārgumi un pasaules nauda — raugoties pēc tās vai citas funkcijas dažādiem lietošanas apmēriem, pēc vienas funkcijas relativā pārsvara, norāda uz ļoti dažādām sabiedriskā ražošanas procesa pakāpēm" („Kapitals", I).

VIRSVĒRTĪBA

Zināma preču ražošanas attīstības pakāpē nauda pārvēršas par kapitalu. Preču apgrozības formula bija: P (prece) — N (nauda) — P (prece), t. i., vienas preces pārdošana, lai nopirktu citu. Turpretim kapitala vispārējā formula ir N—P—N, t. i., pirkšana, lai pārdotu (ar peļņu). Par virsvērtību Markss nosauc šo apgrozībā laistās naudas sākotnējās vērtības pieaugumu. Šāda naudas „augšana" kapitalistiskā apgrozībā ir vispār zināms fakts. Tieši šī „augšana" pārvērš naudu *kapitalā* kā īpašā, vēsturiski noteiktā ražošanas sabiedriskā attiecībā. Virsvērtība nevar rasties no preču apgrozības, jo pēdējā pazīst vienīgi apmaiņu starp ekvivalentiem, nevar rasties arī no cenas paaugstinājuma, jo pircēju un pārdevēju abpusējie zaudējumi un ieguvumi izlīdzinātos, bet runa ir tieši par masveida, caurmēra, sabiedrisku, bet ne individuālu parā-

dību. Lai iegūtu virsvērtību, „naudas īpašniekam jāatrod tirgū tāda prece, kuras lietošanas vērtībai pašai būtu oriģinālā īpašība — būt par vērtības avotu", tāda prece, kuras lietošanas process tani pašā laikā būtu vērtības radīšanas process. Un tāda prece ir. Tas ir cilvēka darba spēks. Tā patērēšana ir darbs, bet darbs rada vērtību. Naudas īpašnieks pērk darba spēku pēc tā vērtības, kuru, līdzīgi katras citas preces vērtībai, nosaka sabiedriski nepieciešamais darba laiks, kas nepieciešams šās preces ražošanai (t. i., strādnieka un viņa ģimenes eksistences līdzekļu vērtība). Naudas īpašniekam, kas nopircis darba spēku, ir tiesība to patērēt, t. i., likt tam strādāt, visu dienu, teiksim, 12 stundas. Bet strādnieks 6 stundās („nepieciešamā" darba laikā) ražo produktu, kaŝ sedz viņa eksistences līdzekļus, un nākamās 6 stundās („virsdarba" laikā) ražo „virsproduktu" jeb virsvērtību, par ko kapitalists nesamaksā. Tātad no ražošanas procesa viedokļa kapitalā ir jāizšķir divas daļas: pastāvīgais kapitals, kas tiek izdots par ražošanas līdzekļiem (mašīnām, darba rīkiem, izejvielām utt.) — tā vērtība (uzreiz vai pa daļām) nemainoties pāriet uz gatavo produktu — un mainīgais kapitals, kas tiek izdots par darba spēku. Šā kapitala vērtība nepaliek nemainīga, bet darba procesā pieaug, radīdama virsvērtību. Tāpēc, lai izteiktu, kādā pakāpē kapitals ekspluatē darba spēku, virsvērtība jāsalīdzina nevis ar visu kapitalu, bet tikai ar mainīgo kapitalu. Virsvērtības norma, kā šo attiecību no sauc Markss, piem., mūsu piemērā būs $\frac{6}{6}$, t. i., 100%.

Kapitala rašanās vēsturiskie priekšnosacījumi ir, pirmkārt, zināmas naudas sumas uzkrāšanās atsevišķu personu rokās, pastāvot samērā augstam preču ražošanas attīstības līmenim vispār, un, otrkārt, lai būtu strādnieks, kas ir „brīvs" divējādā nozīmē — brīvs no visādiem spaidiem vai ierobežojumiem darba spēka pārdošanā un brīvs no zemes un vispār no ražošanas līdzekļiem, bezsaimniecības strādnieks, strādnieks „proletarietis", kam nav citas eksistences iespējas kā darba spēka pārdošana.

Virsvērtības palielināšana iespējama ar diviem galveniem paņēmieniem: pagarinot darba dienu („absolutā virsvērtība") un saīsinot nepieciešamo darba dienu („relatīvā

virsvērtība"). Analizējot pirmo paņēmienu, Markss parāda grandiozu strādnieku šķiras cīņas ainu par darba dienas saīsināšanu un valsts varas iejaukšanos, lai darba dienu pagarinātu (no XIV līdz XVII gadsimtam) un lai to saīsinātu (XIX gadsimta fabriku likumdošana). Pēc „Kapitala" iznākšanas visu pasaules civilizēto zemju strādnieku kustības vēsture ir devusi tūkstošus un atkal tūkstošus jaunu faktu, kas ilustrē šo ainu.

Analizēdams relativās virsvērtības ražošanu, Markss izpētī trīs vēsturiskās pamatstadijas, kur kapitalisms paaugstina darba ražīgumu: 1) vienkāršo kooperaciju; 2) darba dalīšanu un manufakturu; 3) mašinas un lielrūpniecību. Cik pilnīgi Markss šeit atsedzis kapitalisma attīstības galvenos, tipiskos vilcienus, starp citu redzams no tā, ka krievu tā saucamās „mājrūpniecības" pētījumi dod ļoti bagātu ilustracijas materialu divām pirmajām stadijām no trim nosauktajām. Bet mašīnu lielrūpniecības revolucionizējošā iedarbība, ko Markss aprakstīja 1867. gadā, pusgadsimtā, kas pagājis kopš tā laika, ir parādījusies daudzās „jaunās" zemēs (Krievijā, Japanā u. c.).

Tālāk. Ārkārtīgi svarīga un jauna ir Marksa *kapitala uzkrāšanās* analize, t. i., virsvērtības vienas daļas pārvēršanās kapitalā, tās patērēšana nevis kapitalista personīgām vajadzībām vai untumiem, bet jaunai ražošanai. Markss parādīja kļūdu, kas piemita visai agrākai klasiskai politiskai ekonomijai (sākot ar Adamu Smitu), kura uzskatīja, ka visa virsvērtība, kas pārvēršama kapitalā, kļūst par mainīgo kapitalu. Īstenībā tā sadalās *ražošanas līdzekļos* plus mainīgais kapitals. Milzīga nozīme kapitalisma attīstības procesā un tā pārvēršanā par socialismu ir straujākai pastāvīgā kapitala daļas pieaugšanai (kapitala kopējā sumā), salīdzinot ar mainīgā kapitala daļu.

Kapitala uzkrāšanās, paātrinādama procesu, kurā mašina izstumj strādniekus, radīdama vienā polā bagātību, otrā – nabadzību, rada arī tā dēvēto „strādnieku rezerves armiju" strādnieku „relativo pārpalikumu" jeb „kapitalistisko pārākapdzīvotību", kas izpaužas ārkārtīgi dažādās formās un dod kapitalam iespēju ārkārtīgi ātri paplašināt ražošanu. Šī iespēja sakarā ar kreditu un kapitala uzkrāšanos ražošanas līdzekļos dod, starp citu, iespēju izprast pārprodukcijas

krizes, kas kapitalistiskās valstīs periodiski atkārtojas sākumā caurmērā katrus 10 gadus, vēlāk pēc ilgākiem un mazāk noteiktiem laika sprīžiem. No kapitala uzkrāšanās uz kapitalisma bazes jāatšķir tā dēvētā pirmatnējā uzkrāšanās: strādnieka varmācīga atraušana no ražošanas līdzekļiem, zemnieku padzīšana no zemes, obščinu zemes nozagšana, koloniju un valsts parādu sistema, aizsargmuitu sistema utt. „Pirmatnējā uzkrāšanās" rada vienā polā „brīvo" proletarieti, otrā — naudas īpašnieku, kapitalistu.

„Kapitalistiskās uzkrāšanās vēsturisko tendenci" Markss raksturo šādos ievērojamos vārdos: „Tiešo ražotāju ekspropriacija notiek ar visnesaudzīgāko vandalismu un uz visnekrietnāko, visnetīrāko, vissīkumaināko un vistrakāko kaislību pamudinājumu. Privatīpašumu, kas iegūts ar īpašnieka" (zemnieka un amatnieka) „darbu un dibināts, tā sakot, uz atsevišķā neatkarīgā strādnieka saaugšanu ar viņa darba rīkiem un līdzekļiem, izspiež kapitalistiskais privatīpašums, kas pamatojas uz sveša, bet formali brīva darba spēka ekspluataciju... Tagad jāekspropriē jau ne vairs strādnieks, kas pats patstāvīgi saimnieko, bet kapitalists, kas ekspluatē daudzus strādniekus. Šī ekspropriacija notiek ar pašas kapitalistiskās ražošanas imanento likumu darbību, ar kapitalu centralizēšanos. Viens kapitalists nomāc daudzus kapitalistus. Roku rokā ar šo centralizaciju jeb nedaudziem kapitalistiem ekspropriējot daudzus, arvien jo plašākos, lielākos apmēros attīstās darba procesa kooperativā forma, attīstās apzināga zinātnes techniska izmantošana, plānveidīga zemes ekspluatacija, darba līdzekļu pārvēršana par tādiem darba līdzekļiem, kas pielauj tikai kolektivu lietošanu, visu ražošanas līdzekļu ekonomizēšana, izmantojot tos kā kombinēta sabiedriska darba ražošanas līdzekļus, visu tautu iesaistīšana pasaules tirgus tīklā un līdz ar to — kapitalistiskā režima internacionalais raksturs. Līdz ar kapitala magnatu skaita pastāvīgo samazināšanos, kuri uzurpē un monopolizē visus šā pārvēršanās procesa labumus, ārkārtīgi pieaug strādnieku šķiras nabadzība, apspiestība, verdzība, deģenerēšanās, ekspluatacija, bet līdz ar to arī sašutums strādnieku šķirā, kuru māca, vieno un organizē paša kapitalistiskās ražošanas procesa

mechanisms. Kapitala monopols kļūst par vaţām tam ražošanas veidam, kas izaudzis pie tā un zem tā. Ražošanas līdzekļu centralizacija un darba sabiedriskošana sasniedz tādu punktu, kad tie vairs nav savienojami ar savu kapitalistisko čaulu. Tā eksplodē. Sit kapitalistiskā privatīpašuma stunda. Ekspropriatorus ekspropriē" („Kapitals", I).

Tālāk ārkārtīgā mērā svariga un jauna ir Marksa „Kapitala" II sējumā dotā sabiedriskā kapitala, kas ņemts savā kopumā, atražošanas analize. Arī šeit Markss aplūko nevis individualu, bet masu parādību, nevis sabiedrības ekonomijas sīku daļiņu, bet visu šo ekonomiju kopumā. Izlabodams klasiķu kļūdu, kas iepriekš norādīta, Markss visu sabiedrisko ražošanu iedala divās lielās daļās: I) ražošanas līdzekļu ražošanā un II) patēriņa priekšmetu ražošanā, un ņemdams piemērus ar skaitļiem, sīki aplūko visa sabiedriskā kapitala apgrozību tā kopumā, kā atražošanā agrākajos apmēros, tā arī uzkrāšanā. „Kapitala" III sējumā, pamatojoties uz vērtības likumu, atrisināts jautājums par **vidējās peļņas normas** izveidošanos. Marksa personā liels ekonomiskās zinātnes solis uz priekšu ir tas, ka analize tiek izdarīta no ekonomisko masveida parādību viedokļa, visa sabiedriskās saimniecības kopuma viedokļa, bet nevis no atsevišķu gadījumu vai konkurences ārējās virspuses viedokļa, ar ko bieži vien apmierinās vulgarā politiskā ekonomija vai mūslaiku „derīguma robežas teorija". Sākumā Markss analizē virsvērtības rašanos un tālāk jau pāriet pie tās sadalīšanās peļņā, procentā un zemes rentē. Peļņa ir virsvērtības attiecība pret visu uzņēmumā ieguldīto kapitalu. „Augstas organiskas strukturas" kapitals (t. i., kurā pastāvīgais kapitals ir pārsvarā pār mainīgo tādos apmēros, kas ir lielāki par vidējo sabiedrisko) dod peļņas normu, kas ir zemāka par vidējo. „Zemas organiskas strukturas" kapitals — augstāku par vidējo. Kapitalu savstarpējā konkurence, to brīvā pāreja no vienas nozares uz otru abos gadījumos peļņas normu padarīs vidēju. Zināmas sabiedrības visu preču vērtību suma līdzinās preču cenu sumai, bet atsevišķos uzņēmumos un atsevišķās ražošanas nozarēs konkurences ietekmē preces tiek pārdotas nevis pēc to vērtības, bet par *ražošanas cenām*, kas līdzinās patērētam kapitalam plus vidējā peļņa.

Tādējādi vispār zināmo un neapstridamo faktu, ka cenas atkāpjas no vērtības un peļņas vienādības, Markss ir pilnīgi izskaidrojis, pamatojoties uz vērtības likumu, jo visu preču vērtību suma sakrīt ar cenu sumu. Tomēr vērtības (sabiedriskās) pielīdzināšana cenām (individualām) notiek ne vienkāršā, ne tiešā, bet ļoti komplicētā ceļā: ir pilnīgi dabiski, ka nošķirtu, tikai ar tirgu saistītu preču ražotāju sabiedrībā likumsakarība nevar izpausties citādi kā vidējā, sabiedriskā, masveidīgā likumsakarībā, individualiem novirzieniem uz vienu vai otru pusi savstarpēji izlīdzinoties.

Darba ražīguma celšanās nozīmē ātrāku pastāvīgā kapitala pieaugšanu, salīdzinot ar mainīgo. Bet, tā kā virsvērtība ir vienīgi tikai mainīgā kapitala funkcija, tad saprotams, ka peļņas normai (virsvērtības attiecībai pret visu kapitalu, bet ne tikai pret tā mainīgo daļu) ir tendence slīdēt uz leju. Markss sīki analizē šo tendenci un daudzus apstākļus, kas to aizsedz vai darbojas tai pretim. Nepakavēdamies pie sevišķi interesanto III sējuma nodaļu atstāstīšanas, kuras veltītas augļotāju, tirdznieciskam un naudas kapitalam, mēs pāriesim pie paša galvenā: pie zemes rentes teorijas. Tā kā zemes platība, kuru visu kapitalistiskās valstīs aizņēmuši atsevišķi īpašnieki, ir ierobežota, zemkopības produktu ražošanas cenu nosaka ražošanas izdevumi nevis vidējā, bet sliktākajā augsnē, nevis vidējos, bet sliktākajos apstākļos produkta piegādes ziņā tirgum. Starpība starp šo cenu un ražošanas cenu labākās augsnēs (vai labākos apstākļos) dod starpības jeb *diferenciālo* renti. To sīki analizējot, parādot tās izcelšanos, pastāvot dažādai atsevišķu zemes gabalu auglībai, pastāvot dažādiem zemē ieguldītā kapitala apmēriem, Markss pilnīgi atsedza (sk. arī „Virsvērtības teorijas", kur sevišķu uzmanību pelna kritika par Rodbertusu) Rikardo kļūdu, it kā diferenciālā rente rodoties, tikai pakāpeniski pārejot no labākas uz sliktāku zemi. Gluži otrādi, mēdz būt arī pretējas pārejas, mēdz būt vienas zemes kategorijas pārvēršanās citās (agrikulturas technikas progresa, pilsētu augšanas u. t. jpr. rezultātā), un izdaudzinātais „zemes krītošās auglības likums" ir dziļa kļūda, kapitalisma trūkumu, ierobežotību un pretrunu uzvelšana dabai. Tālāk, peļņas vienādība visās rūpniecības un tautas

saimniecības nozarēs vispār paredz pilnīgu konkurences brīvību, brīvu kapitala aizplūšanu no vienas nozares uz otru. Turpretim zemes privatīpašums rada monopolu, šķērsli šai brīvajai aizplūšanai. Šā monopola dēļ lauksaimniecības produkti, kura atšķiras ar zemāku kapitala strukturu un tātad ar individuali augstāku peļņas normu, nav padoti pilnīgi brīvam peļņas normas izlīdzināšanās procesam; zemesīpašniekam kā monopolistam rodas iespēja noturēt cenu augstāk par vidējo, un šī monopolā cena rada *absoluto* renti. Pastāvot kapitalismam, diferenciālo renti nevar iznīcināt, bet absoluto renti *var* — piem., zemi nacionalizējot, tai pārejot valsts īpašumā. Tāda pāreja nozīmētu privatīpašnieku monopola sagraušanu, nozīmētu konsekventāku, pilnīgāku konkurences brīvības radīšanu zemkopībā. Un tāpēc radikalie buržuji, atzīmē Markss, ne vienu vien reizi vēsturē nākuši ar šo progresivo buržuazisko zemes nacionalizacijas prasību, kas buržuazijas vairākumu tomēr atbaida, jo pārāk tuvu „aizskar" vēl citu, mūsu dienās sevišķi svarīgu un „jutīgu" monopolu: ražošanas līdzekļu monopolu vispār. (Ļoti populari, koncentrēti un skaidri pats Markss savu kapitala vidējās peļņas un absolutās zemes rentes teoriju ir iztirzājis 1862. g. 2. augusta vēstulē Engelsam. Sk. „Sarakstīšanos", III sēj., 77.—81. lpp. Tāpat sal. 1862. g. 9. augusta vēstuli, turpat, 86. un 87. lpp.[26]) — Sakarā ar zemes rentes vēsturi ir svarīgi arī norādīt uz Marksa analizi, kas parāda atstrādāšanas rentes (kad zemnieks ar savu darbu uz muižnieka zemes rada virsproduktu) pārvēršanos par produktu jeb naturalo renti (zemnieks uz savas zemes ražo virsproduktu, atdodams to muižniekam „ārpusekonomisku spaidu" rezultatā), tālāk par naudas renti (tā pati naturalā rente, pārvērsta naudā, senās Krievzemes „obroks" preču ražošanas attīstības rezultatā) un beidzot — par kapitalistisko renti, kad zemnieka vietā stājas uzņēmējs zemkopībā, kurš apstrādā zemi ar algotu darbu. Sakarā ar šo „kapitalistiskās zemes rentes ģenezes" analizi jāatzīmē daudz dziļu (un atpalikušām zemēm, kā Krievijai, sevišķi svarīgu) Marksa domu par **kapitalisma evoluciju zemkopībā.** „Ne tikai reizē ar naturalās rentes pārvēršanos par naudas renti, bet pat pirms tam nenovēršami rodas nemantīgo dienas

strādnieku šķira, kuri tiek salīgti par naudu. Šās šķiras rašanās periodā, kad tā parādās vēl tikai sporadiski, turīgākiem, ar nomu saistītiem zemniekiem dabiski attīstās paraža uz sava rēķina ekspluatēt algotus laukstrādniekus — pilnīgi līdzīgi tam, kā feodalisma laikos turīgie dzimtcilvēki zemnieki paši savukārt turēja dzimtcilvēkus. Tādējādi šiem zemniekiem pakāpeniski rodas iespēja sakrāt zināmu īpašumu un pašiem pārvērsties par nākamajiem kapitalistiem. Tātad veco, patstāvīgi saimniekojošo zemesīpašnieku vidū rodas kapitalistisko nomnieku izcelšanās avots, kura attīstību nosaka kapitalistiskās ražošanas vispārējā attīstība ārpus lauksaimniecības" („Kapitals", III², 332.) ... „Daļas lauku iedzīvotāju ekspropriacija un padzīšana no laukiem ne tikai „atbrīvo" rūpniecības kapitalam strādniekus, viņu dzīves līdzekļus, viņu darba rīkus, bet arī rada iekšējo tirgu" („Kapitals", I², 778.). Lauku iedzīvotāju grimšanai nabadzībā un izputēšanai savukārt ir loma strādnieku rezerves armijas radīšanā kapitalam. Katrā kapitalistiskā zemē „daļa lauku iedzīvotāju tādēļ pastāvīgi atrodas pārejas stāvoklī, lai kļūtu par pilsētas vai manufakturas (t. i., ne zemkopības) iedzīvotājiem. Šis iedzīvotāju relatīvā pārpalikuma avots plūst nemitīgi ... Laukstrādnieka darba algu nodzen viszemākajā līmenī, un viņš vienmēr ar vienu kāju stāv pauperisma purvā" („Kapitals", I², 668.). Zemnieka paša apstrādājamās zemes privatīpašums ir sīkražošanas pamats un tās uzplaukuma nosacījums, nosacījums tam, ka tā iegūst klasisku formu. Bet šī sīkražošana ir savienojama tikai ar šauriem, primitīviem ražošanas un sabiedrības ietvariem. Kapitalisma apstākļos „zemnieku ekspluatacija atšķiras no rūpniecības proletariata ekspluatacijas tikai pēc formas. Ekspluatētājs ir tas pats — kapitals. Atsevišķi kapitalisti ekspluatē atsevišķus zemniekus ar hipoteku un aizdošanas palīdzību; kapitalistu šķira ekspluatē zemnieku šķiru ar valsts nodokļu palīdzību" („Šķiru cīņa Francijā"). „Zemnieka parcele (sīks zemes gabaliņš) ir tikai iemesls, kas ļauj kapitalistam gūt no zemes peļņu, procentus un renti, atstājot zemesīpašnieka paša ziņā, kā viņš tiek pie savas darba algas" („18. brimers"). Parasti zemnieks pat atdod daļu darba algas kapitalistiskai sabiedrībai, t. i.,

kapitalistu šķirai, noslīdot, „skaitīdamies par privatīpašnieku, līdz Irijas rentnieka līmenim" („Šķiru cīņa Francijā"). Kāds ir „viens no iemesliem tam, ka zemēs, kur pārsvarā sīkais zemnieku zemesīpašums, labības cena ir zemāka nekā zemēs ar kapitalistisku ražošanas veidu"? („Kapitals", III², 340.) Tāds, ka zemnieks atdod par velti sabiedrībai (t. i., kapitalistu šķirai) daļu virsprodukta. „Tātad tik zema (labības u. c. lauksaimniecības produktu) cena ir ražotāju nabadzības sekas, bet nekādā gadījumā ne viņu darba ražīguma rezultats". („Kapitals", III², 340.) Kapitalisma apstākļos sīkais zemesīpašums, sīkražošanas normalā forma degradējas, tiek iznīcināta, iet bojā. „Sīkais zemesīpašums savā būtībā izslēdz: darba sabiedrisko ražošanas spēku attīstību, darba sabiedriskās formas, kapitalu sabiedrisko koncentraciju, plaša apmēra lopkopību, arvien plašāku un plašāku zinātnes lietošanu. Augļošana un nodokļu sistema nenovēršami visur noved pie tā grimšanas nabadzībā. Kapitala izlietošana zemes pirkšanai neļauj šo kapitalu izlietot zemes kultivēšanai. Bezgalīga ražošanas līdzekļu sadrumstalošana un pašu ražotāju sašķelšana". (Kooperacijas, t. i., sīkzemnieku sabiedrības, kam ir ārkārtīgi progresīva buržuaziska loma, šo tendenci tikai vājina, bet neiznīcina to; tāpat nevajag arī aizmirst, ka šīs kooperacijas daudz dod turīgiem zemniekiem, bet ļoti maz, gandrīz nekā — trūcīgo masai, un pēc tam sabiedrības pašas kļūst par algotā darba ekspluatētājām.) „Cilvēka spēku gigantiska izšķērdēšana. Parcelarā (sīkā) īpašuma likums ir arvien tālāka un tālāka ražošanas apstākļu pasliktināšanās un ražošanas līdzekļu sadārdzināšanās". Kapitalisms arī zemkopībā, tāpat kā rūpniecībā, pārveido ražošanas procesu tikai par „ražotāju martiroloģijas" cenu. „Laukstrādnieku izkliedēšana pa lielām platībām lauž viņu pretestības spēku, kamēr pilsētu strādnieku koncentracija šo spēku palielina. Mūslaiku, kapitalistiskā zemkopībā, tāpat kā mūslaiku rūpniecībā, darba ražīgā spēka palielināšana un tā lielāks kustīgums tiek pirkts par paša darba spēka sabeigšanas un novājināšanas cenu. Turklāt katrs kapitalistiskās zemkopības progress ir progress ne tikai strādnieku aplaupīšanas prasmē, bet arī prasmē aplaupīt augsni... Tātad kapitalistiskā ražošana attīsta ražošanas sabiedriskā procesa tech-

niku un kombinaciju tikai tādējādi, ka tai pašā laikā tā ārda katras bagātības avotus: zemi un strādnieku" („Kapitals", I, 13. nodaļas beigas).

SOCIALISMS

Iepriekš teiktais rāda, ka kapitalistiskās sabiedrības nenovēršamo pārvēršanos par socialistisku sabiedrību Markss secina pilnīgi un vienīgi no mūslaiku sabiedrības kustības ekonomiskā likuma. Darba sabiedriskošana, kas tūkstoš veidos arvien ātrāk un ātrāk iet uz priekšu un tai pusgadsimtā, kas pagājis pēc Marksa nāves, sevišķi uzskatāmi izpaužas kapitalistu lielražošanas, karteļu, sindikatu un trestu pieaugumā un tāpat arī finanču kapitala apmēru un varenības milzīgā pieaugumā, — lūk, socialisma nenovēršamās iestāšanās galvenais materialais pamats. Šās pārvēršanās intelektualais un moraliskais virzītājs un fiziskais izpildītājs ir paša kapitalisma izaudzinātais proletariats. Viņa cīņa pret buržuaziju, izpauzdamās dažādās un saturā arvien bagātākās formās, nenovēršami kļūst par politisku cīņu, kas vērsta uz proletariata politiskās varas iekarošanu („proletariata diktatura"). Ražošanas sabiedriskošana nevar nenovest pie ražošanas līdzekļu pārejas sabiedrības īpašumā, pie „ekspropriatoru ekspropriacijas". Milzīgs darba ražīguma pieaugums, darba dienas saīsināšana, sīkās, primitivās, sadrumstalotās ražošanas atlieku un drupu vietā kolektivs uzlabots darbs — lūk, šādas pārejas tiešās sekas. Kapitalisms galīgi sarauj zemkopības saites ar rūpniecību, bet tai pašā laikā ar savu augstāko attīstību tas gatavo jaunus šo saišu elementus, rūpniecības un zemkopības apvienošanu, kas pamatota uz apzinātu zinātnes lietošanu un kolektiva darba kombinaciju, jaunu cilvēces izvietojumu (iznīcinot kā lauku pamestību, atrautību no pasaules, noslīdēšanu mežonībā, tā arī milzīgo masu pretdabisko koncentrēšanos lielpilsētās). Mūslaiku kapitalisma augstākās formas sagatavo jaunu ģimenes formu, jaunus apstākļus sievietes stāvoklī un nākošo paaudžu audzināšanā: sieviešu un bērnu darbs, kapitalisma radītā patriarchalās ģimenes sairšana mūslaiku sabiedrībā nenovēršami pieņem briesmīgākās, postošākās un riebīgākās formas. Un tomēr „lielrūpniecība, ierādīdama sievietēm, abu dzimumu

pusaudžiem un bērniem izšķirošu lomu sabiedriski organizētā ražošanas procesā, ārpus mājas pavarda sferas, rada ekonomisku pamatu ģimenes un abu dzimumu savstarpējo attiecību augstākai formai. Proltams, vienādi aplam ir uzskatīt par absolutu kā kristīgi germanisko ģimenes formu, tā arī seno romiešu vai seno grieķu, vai austrumu ģimenes formu, kuras, starp citu, savstarpējā sakarībā izveido vienotu vēsturisku attīstības rindu. Acīm redzams, ka kombinēta strādnieku personala komplektēšana no abu dzimumu un dažāda vecuma personām, — būdama saindēts bojā ejas un verdzības avots savā stichiskā, rupjā, kapitalistiskā formā, kur strādnieks eksistē ražošanas procesa dēļ, bet nevis ražošanas process strādnieka dēļ, — attiecīgos apstākļos neizbēgami pārvērtīsies pretējā — humanas attīstības avotā" („Kapitals", I, 13. nodaļas beigas). Fabriku sistema mums rāda „nākotnes laikmeta audzināšanas dīgļus, kad visiem zināmu vecumu sasniegušajiem bērniem ražošanas darbs savienosies ar mācībām un vingrošanu un būs ne tikai viens no līdzekļiem sabiedriskās ražošanas palielināšanai, bet arī vienīgais vispusīgi attīstītu cilvēku izveidošanas līdzeklis" (turpat). Uz tā paša vēsturiskā pamata, ne tikai pagātnes izskaidrošanas nozīmē vien, bet arī nākotnes bezbailīgas paredzēšanas un drosmes pilnas praktiskas darbības nozīmē, kas vērsta uz nākotnes realizēšanu. Marksa socialisms uzstāda arī jautājumus par naciju un par valsti. Nacijas ir sabiedriskās attīstības buržuaziskā laikmeta nenovēršams produkts un nenovēršama forma. Un strādnieku šķira nevarēja nostiprināties, nobriest, izveidoties, „neiekārtodamās nacijas robežās", nebūdama „nacionala" („lai gan pavisam citā nozīmē, nekā to saprot buržuazija"). Bet kapitalisma attīstība arvien vairāk un vairāk noārda nacionalos žogus, iznīcina nacionalo nošķirtību, nacionalo antagonismu vietā liek šķiru antagonismus. Tādēļ attīstītas kapitalistiskās zemēs pilnīga patiesība ir tas, ka „strādniekiem nav tēvzemes" un ka vismaz civilizēto zemju strādnieku „apvienota rīcība ir viens no proletariata atbrīvošanās pirmajiem nosacījumiem" („Komunistiskais Manifests"). Valsts, šī organizētā vardarbība, nenovēršami izcēlās zināmā sabiedrības attīstības pakāpē, kad sabiedrība sašķēlās nesamierināmās šķirās,

kad tā nebūtu varējusi pastāvēt bez „varas", kas it kā stāv pāri sabiedrībai un ir zināmā mērā no tās norobežojusies. Razdamās šķiru pretrunās, valsts kļūst par „stiprākās, ekonomiski valdošās šķiras valsti, ar kuras palīdzību šī šķira kļūst arī par politiski valdošo šķiru un tā iegūst jaunus līdzekļus apspiestās šķiras pakļaušanai un ekspluatacijai. Tā antikā valsts bija vispirms vergu īpašnieku valsts vergu pakļaušanai, feodalā valsts — muižniecības organs zemnieku dzimtcilvēku pakļaušanai, bet mūslaiku pārstāvniecības valsts ir kapitalistu ierocis algotu strādnieku ekspluatacijai" (Engelss grāmatā „Ģimenes, privatīpašuma un valsts izcelšanās", kurā viņš iztirzā savus un Marksa uzskatus). Pat visbrīvākā un progresivākā buržuaziskās valsts forma — demokratiskā republika, nepavisam nenovērš šo faktu, bet tikai maina tā formu (valdības sakars ar biržu, tieša un netieša ierēdņu un preses pērkamība utt.). Socialisms, vezdams uz šķiru iznīcināšanu, reizē ar to ved arī uz valsts iznīcināšanu. „Pirmais akts, — raksta Engelss „Anti-Diringā", — kur valsts tiešām rīkosies kā visas sabiedrības pārstāve — ražošanas līdzekļu ekspropriacija visas sabiedrības labā, — tai pašā laikā būs tās kā valsts pēdējais patstāvīgais akts. Valsts varas iejaukšanās sabiedriskās attiecībās kļūs lieka vienā nozarē pēc otras un izbeigsies pati no sevis. Valdīšanas pār cilvēkiem vietā stāsies valdīšana par lietām un ražošanas procesa regulēšana. Valsts netiks „atcelta", tā atmirs". „Sabiedrība, kas organizēs ražošanu, pamatodamās uz brīvām un līdztiesīgām ražotāju asociacijām, valsts mašīnu novietos tur, kur tad būs tai īstā vieta: senlietu muzejā blakus vērpjamai vārpstai un bronzas cirvim" (Engelss grāmatā „Ģimenes, privatīpašuma un valsts izcelšanās").

Beidzot jautājumā par Marksa socialisma attiecībām pret sīkzemniecību, kura joprojām pastāvēs ekspropriatoru ekspropriacijas laikmeta, nepieciešams norādīt uz Engelsa, kas izteic Marksa domas, paziņojumu: „Kad mēs būsim ieguvuši valsts varu, mēs pat nedomāsim par sīkzemnieku ekspropriēšanu varas ceļā (vienalga, ar atlīdzību vai bez tās), kā mēs to būsim spiesti darīt ar lielajiem zemesīpašniekiem. Mūsu uzdevums attiecībā uz sīkzemniekiem būs vispirms tas, lai viņu privato ražošanu un privat-

īpašumu pārvērstu par sabiedrisku īpašumu, tomēr ne varas ceļā, bet ar paraugu un piedāvājot šim mērķim sabiedrības palīdzību. Un tad mums, protams, būs pietiekami līdzekļu, lai pierādītu zemniekam visas tādas pārejas priekšrocības, kuras arī jau tagad viņam ir jāizskaidro" (Engelss: „Par agraro jautājumu Rietumos", Aļeksejevas izd., 17. lpp., tulk. krievu val. kļūdains. Oriģinals žurnālā „Neue Zeit"*).

PROLETARIATA ŠĶIRAS CĪŅAS TAKTIKA

Jau 1844. un 1845. g. noskaidrojis vienu no galvenajiem vecā materialisma trūkumiem, kas izpaudās tā nespējā saprast revolucionarās praktiskās darbības apstākļus un novērtēt tās nozīmi, Markss visā savā mūžā blakus teoretiskiem darbiem veltīja neatslābstošu uzmanību proletariata šķiras cīņas taktikas jautājumiem. Milzīgu materiālu šai ziņā sniedz *visi* Marksa darbi un it īpaši 1913. g. četros sējumos izdotā viņa sarakstīšanās ar Engelsu. Šis materiāls nebūt vēl nav savākts, nav sakopots, nav izpētīts un nav izstrādāts. Tāpēc šeit mums ir jāaprobežojas tikai ar ļoti vispārējām un īsām piezīmēm, uzsverot, ka materialismu bez *šās* puses Markss pamatoti uzskatīja par nepilnīgu, vienpusīgu un nedzīvu. Proletariata taktikas galveno uzdevumu Markss noteica stingrā saskaņā ar visiem sava materialistiski dialektiskā pasaules uzskata principiem. Tikai objektīvi ievērojot bez izņēmuma visu zināmas sabiedrības šķiru savstarpējo attiecību visu kopumu un tātad ievērojot arī šās sabiedrības objektīvo attīstības pakāpi, kā arī ievērojot šās sabiedrības savstarpējās attiecības ar citām sabiedrībām, var rast pamatu pareizai progresīvās šķiras taktikai. Turklāt visas šķiras un visas zemes tiek aplūkotas nevis to statikā, bet dinamikā, t. i., nevis nekustīgā stāvoklī, bet kustībā (kuras likumi izriet no katras šķiras eksistences ekonomiskiem nosacījumiem). Kustība savukārt tiek aplūkota ne tikai no pagātnes viedokļa, bet arī no nākotnes viedokļa un turklāt ne vulgarā „evolucionistu" izpratnē, kuri redz tikai lēnas pārmaiņas, bet dialektiski: „20 gadi līdzinās vienai lielu vēsturisku pārvērtību

— „Jaunais Laiks". *Red.*

dienai, — rakstīja Markss Engelsam, — kaut gan vēlāk var pienākt tādas dienas, kurās koncentrēsies pa 20 gadu" („Sarakstīšanās", III sēj., 127. lpp.)[27]. Katrā attīstības pakāpē, katrā momentā proletariata taktikai ir jāievēro šī objektivi nenovēršamā cilvēces vēstures dialektika, no vienas puses, — izmantojot progresivās šķiras apziņas, spēka un cīņas spējas attīstīšanai politiskā sastinguma vai bruņurupuča gaitā ejošās tā dēvētās „mierīgās" attīstības laikmetus, bet, no otras puses, virzot visu šās izmantošanas darbu uz zināmas šķiras kustības „galamērķi" un uz to, lai radītu šai šķirā spējas praktiski atrisināt lielos uzdevumus lielajās dienās, kas „koncentrē sevī pa 20 gadu". Šai jautājumā sevišķi svarīgi ir divi Marksa spriedumi, viens — no „Filozofijas nabadzības" sakarā ar proletariata ekonomisko cīņu un ekonomiskām organizacijām, otrs — no „Komunistiskā Manifesta" sakarā ar proletariata politiskiem uzdevumiem. Pirmais skan: „Lielrūpniecība sakoncentrē vienā vietā savstarpēji nepazīstamu cilvēku masu. Konkurence sašķel viņu intereses. Bet darba algas aizsardzība, šī kopējā interese attiecībā pret viņu saimnieku, apvieno tos ar vienu kopēju pretošanās, koalicijas ideju... Koalicijas, kas sākumā ir izolētas, saformējas grupās, un strādniekiem savu organizaciju aizsargāšana pret pastāvīgi apvienoto kapitalu kļūst nepieciešamāka nekā darba algas aizsargāšana... Šai cīņā — īstā pilsoņu karā — apvienojas un attīstās visi elementi nākamai cīņai. Sasniegusi šo punktu, koalicija iegūst politisku raksturu". Šeit mūsu priekšā ir ekonomiskās cīņas un arodkustības programa un taktika uz vairākiem gadu desmitiem, visam ilgajam proletariata spēku sagatavošanas laikmetam „nākamajai kaujai". Ar šo jāsalīdzina daudzie Marksa un Engelsa norādījumi uz angļu strādnieku kustību kā piemēru tam, kā rūpniecības „uzplaukums" rada mēģinājumus „uzpirkt strādniekus" (I, 136., „Sarakstīšanās ar Engelsu")[28], novērst viņus no cīņas, kā šis uzplaukums vispār „demoralizē strādniekus" (II, 218.); kā „kļūst buržuazisks" angļu proletariats — „visburžuaziskākā no visām nacijām" (angļi „acīm redzot grib galu galā panākt, lai blakus buržuazijai būtu buržuaziskā aristokratija un buržuaziskais proletariats" (II, 290.)[29]; kā proletariatā izzūd „revolucionarā

enerģija" (III, 124.); kā nāksies vairāk vai mazāk ilgu laiku gaidīt, kamēr „angļu strādnieki atbrīvosies no savas šķietamās buržuaziskās izviršanas" (III, 127.); kā angļu strādnieku kustībai trūkst „čartistu dedzības" (1866.; III, 305.)[30]; kā angļu strādnieku vadoņi veidojas kā kaut kas vidējs „starp radikaliem buržujiem un strādniekiem" (par Golioku, IV, 209.); kā Anglijas monopolistiskā stāvokļa dēļ un kamēr šis monopols nebūs lauzts, „ar britu strādniekiem nekā neizdarīsi" (IV, 433.)[31]. Ekonomiskās cīņas taktika sakarā ar strādnieku kustības vispārējo gaitu *(un iznākumu)* šeit tiek apskatīta no ļoti plaša, vispusīga, dialektiska, patiesi revolucionara viedokļa.

„Komunistiskais Manifests" politiskās cīņas taktikā izvirzīja marksisma pamattezi: „komunisti cīnās par strādnieku šķiras tuvākajiem mērķiem un interesēm, bet tanī pašā laikā viņi aizstāv arī kustības nākotni". Tādēļ Markss 1848. g. atbalstīja „agrārās revolucijas" partiju Polijā, „to pašu partiju, kas organizēja Krakovas 1846. gada sacelšanos". Vācijā 1848. un 1849. g. Markss atbalstīja galējo revolucionaro demokratiju, un to, ko toreiz bija teicis par taktiku, viņš vēlāk nekad nav atsaucis. Vācu buržuaziju viņš uzskatīja par elementu, kas „no paša sākuma sliecās nodot tautu" (tikai savienība ar zemniecību būtu varējusi dot buržuazijai iespēju pilnīgi veikt savus uzdevumus) „un noslēgt kompromisu ar kronētiem vecās sabiedrības pārstāvjiem". Lūk, Marksa dotā rezumējošā analize vācu buržuazijas šķiriskajam stāvoklim buržuaziski demokratiskās revolucijas laikmetā, analize, kura starp citu ir tāda materialisma paraugs, kurš aplūko sabiedrību kustībā un turklāt ne tikai no kustības tās puses, kas vērsta *atpakaļ*:... „bez ticības sev, bez ticības tautai; kurnot pret virsotnēm, drebot zemāko priekšā;... vispasaules vētras iebaidīta; nekur ar enerģiju, visur ar plagiatu:... bez iniciatīvas;... noladēts vecis, kam nolemts savas veča interesēs vadīt jaunas un veselīgas tautas pirmos straujos jaunības centienus"... („Jaunā Reinas Avize" 1848. g., sk. „Literaro Mantojumu", III sēj., 212. lpp.)[32]. Apmēram pēc 20 gadiem vēstulē Engelsam (III, 224.) Markss par 1848. g. revolucijas neveiksmes cēloni pasludināja to, ka buržuazija labāk gribējusi mieru ar verdzību nekā cīņu par brīvību, kaut

arī tikai perspektivā. Kad 1848. un 1849. g. revoluciju laikmets bija beidzies, Markss nostājās pret jebkādu revolucijas rotaļu (Šapers—Vilichs un cīņa pret tiem), prasīdams māku strādāt jaunā posma laikmetā, kas it kā „mierīgi" gatavoja jaunas revolucijas. Kādā garā šo darbu veikt prasīja Markss, redzams no šāda viņa novērtējuma par Vācijas stāvokli visdziļākās reakcijas laikā 1856. gadā: „Vācijā viss būs atkarīgs no iespējas atbalstīt proletarisko revoluciju ar kaut kādu zemnieku kara otro izdevumu" („Sarakstīšanās ar Engelsu", II, 108.) [33]. Kamēr demokratiskā (buržuaziskā) revolucija Vācijā nebija pabeigta, Markss socialistiskā proletariata taktikā visu uzmanību pievērsa zemniecības demokratiskās enerģijas attīstīšanai. Viņš uzskatīja, ka Lasals „objektivi nodod strādnieku kustību par labu Prūsijai" (III, 210.), starp citu taisni tāpēc, ka Lasals bija iecietīgs pret muižniekiem un prūšu nacionalismu. „Ir nekrietni", — rakstīja Engelss 1865. g., apmainīdamies domām ar Marksu sakarā ar paredzēto viņu kopējo uzstāšanos presē, — „zemkopības zemē rūpniecības strādnieku vārdā uzbrukt tikai buržujiem, aizmirstot feodalās muižniecības pret laukstrādniekiem vērsto patriarchalo „rungas ekspluataciju"" (III, 217.) [34]. Periodā no 1864. līdz 1870. g., kad Vācijā gāja uz beigām buržuaziski demokratiskās revolucijas noslēguma laikmets, ekspluatatoru šķiru cīņas laikmets Prūsijā un Austrijā par tādu vai citādu paņēmienu, kā pabeigt šo revoluciju *no augšas*, Markss ne tikai nosodīja Lasalu, kas koķetēja ar Bismarku, bet arī koriģēja Libknechtu, kas aizrāvās ar „austrofilismu" un ar partikularisma aizstāvēšanu: Markss prasīja revolucionaru taktiku, kas vienlīdz nesaudzīgi cīnītos kā pret Bismarku, tā pret austrofiliem, taktiku, kas nepielāgotos „uzvarētājam" — prūšu junkuram, bet nekavējoties atjaunotu revolucionaro cīņu pret to *un uz pamata*, ko radījušas prūšu militarās uzvaras („Sarakstīšanās ar Engelsu", III, 134., 136., 147., 179., 204., 210., 215., 418., 437., 440. un 441.) [35]. Ievērojamajā Internacionales 1870. g. 9. septembra uzsaukumā Markss brīdināja franču proletariatu no priekšlaicīgas sacelšanās, bet, kad tā tomēr sākās (1871. g.), Markss ar sajūsmu apsveica masu revolucionaro iniciativu, kuras „sturmēja debesis" (Marksa vēstule Kugelmanim). Revolucionarās sacelšanās sākāve šini,

kā arī daudzās citās situacijās no Marksa dialektiskā materialisma viedokļa bija mazāks jaunums proletariata cīņas vispārējā gaitā *un iznākumā* nekā atteikšanās no ieņemtās pozicijas, padošanās bez cīņas: tāda padošanās proletariatu demoralizētu, dragātu tā cīņas spējas. Pilnīgi novērtēdams legalo cīņas līdzekļu izmantošanu politiska sastinguma un buržuaziskās legalitates valdīšanas laikmetā, Markss 1877. un 1878. g., pēc tam kad bija izdots izņēmuma likums pret socialistiem, asi nosodīja Mosta „revolucionaro frazi", bet ne mazāk, ja ne vēl asāk, uzbruka oportunismam, kas toreiz uz laiku bija iekarojis oficialo socialdemokratisko partiju, kura nebija parādījusi uzreiz izturību, stingrību, revolucionarismu, gatavību pāriet uz nelegalu cīņu, atbildot uz izņēmuma likumu („Marksa vēstules Engelsam", IV, 397., 404., 418., 422., 424.[36] Sal. arī vēstules Zorgem).

LITERATURA

Marksa rakstu un vēstuļu pilnīgs krājums līdz šim vēl nav izdots. Krievu valodā pārtulkots vairāk Marksa darbu nekā jebkurā citā valodā. Tālāk sekojošais šo darbu saraksts sastādīts chronoloģiskā kārtībā. Uz 1841. gadu attiecas Marksa disertacija par Epikura filozofiju (ievietota pēcnāves izdevumā „Literarais Mantojums", par to turpmāk). Šajā disertacijā Marksam vēl ir pilnīgi idealistiski hegelisks viedoklis. Uz 1842. gadu attiecas Marksa raksti „Reinas Avīzē" (Ķelnē), it īpaši kritika par debatēm sestajā Reinas landtagā jautājumā par preses brīvību, tad — sakarā ar likumiem par meža zādzibu, tālāk: aizstāvot politikas atbrīvošanu no teoloģijas u. c. (daļēji ievietoti „Literarajā Mantojumā"). Šeit iezīmējas Marksa pāreja no idealisma uz materialismu un no revolucionarā demokratisma uz komunismu. 1844. g. Marksa un Arnolda Ruges redakcijā Parizē iznāk „Vācu-Franču Gadagrāmata", kur iepriekš minētā pāreja notiek pilnīgi. Sevišķi ievērojami ir Marksa raksti: „Ievads Hegeļa tiesību filozofijas kritikā" (iespiests „Literarajā Mantojumā", bez tam iznācis vēl atsevišķā brošuriņā) un „Par ebreju jautājumu" (tāpat; brošura „Znanije" izdevumā, „Lētās bibliotekas" 210. nr.). 1845. gadā Markss un Engelss kopīgi izdod (Frankfurtē pie Mainas) brošuru: „Svētā ģimene. Pret Bruno Baueru un Ko" (iespiests „Literarajā Mantojumā", bez tam vēl divi atsevišķi izdevumi brošurās krievu valodā, „Novij Golos" izd., S.-Peterburgā 1906. un žurnala „Vestnik Znanija" izd., S.-Peterburgā 1907. g.). Uz 1845. g. pavasari attiecas Marksa tezes par Feierbachu (iespiestas pielikumā Fr. Engelsa brošurai: „Ludvigs Feierbachs"; ir krievu tulkojums). No 1845.

līdz 1847. g. Markss rakstījis vairākus rakstus (kas pa lielākai daļai nav savākti, nav no jauna izdoti un nav tulkoti krievu valodā) avīzēs: „Vorwärts"*, — izd. Parizē, „Brüsseler Deutsche Zeitung"** (1847), „Das Westphälische Dampfboot" (Bielefeld, 1845—1848)***, „Der Gesellschaftsspiegel" (1846, Elberfeld)****. Uz 1847. gadu attiecas Briselē un Parizē izdotais Marksa pamatdarbs pret Prudonu: „Filozofijas nabadzība. Atbilde uz Prudona kga „Nabadzības filozofiju"" (krievu valodā trīs „Novij Mir" izdevumi, viens — G. Ļvoviča, viens — Aļeksejevas, viens — „Prosveščeņije", visi 1905. un 1906. g.). 1848. g. Briselē izdota „Runa par tirdzniecības brīvību" (ir krievu tulkojums) un pēc tam Londonā ar Fr. Engelsa līdzdalību slavenais, gandrīz vai visās Eiropas un daļēji citu pasaules zemju valodās tulkotais „Komunistiskās Partijas Manifests" (krievu tulkojumā ap 8 izdevumi 1905. un 1906. g., „Molot", „Kolokol", Aļeksejevas u. c. izd., pa lielākai daļai konfiscēti, ar dažādiem nosaukumiem: „Kom. Manif.", „Par komunismu", „Sabiedrības šķiras un komunisms", „Kapitalisms un komunisms", „Vēstures filozofija"; šā darba, kā arī citu Marksa darbu, pilnīgu un visprecizāko tulkojumu sk. ārzemju, pa lielākai daļai „Darba atbrīvošanas" grupas izdevumos). No 1848. g. 1. jūnija līdz 1849. g. 19. maijam Ķelnē iznāca „Jaunā Reinas Avīze", kuras galvenais redaktors faktiski bija Markss. Daudzi Marksa raksti šajā avīzē, kura līdz pat mūsu dienām paliek labākais, nepārspētais revolucionārā proletariata organs, nav pilnīgi savākti un nav no jauna izdoti. Svarīgākie ir iespiesti „Literarajā Mantojumā". Atsevišķā brošurā daudzkārt izdoti Marksa raksti šajā avīzē „Algots darbs un kapitals" (krievu valodā 4 izdevumi, Kozmana, „Molot", Mjagkova un Ļvoviča, 1905. un 1906. g.). No tās pašas avīzes: „Liberāļi pie varas" („Znaņije" izd., „Lētās bibl." 272. nr. S.-Peterburgā, 1906.). 1849. g. Ķelnē Markss izdeva „Divas politiskas prāvas" (divas Marksa aizstāvēšanās runas: zvērināto tiesa viņu attaisnoja apsūdzībās par preses likuma

* — „Uz priekšu". *Red.*
** — „Briseles Vācu Avīze". *Red.*
*** — „Vestfales Tvaikonis" (Bilefeldē, 1845.—1848.). *Red.*
**** — „Sabiedrības Spogulis" (1846., Elberfeldē). *Red.*

pārkāpšanu un par aicinājumu uz bruņotu pretošanos valdībai. Krievu tulkojums — 5 izdevumi 1905. un 1906. g., Aleksejevas, „Molot", Mjagkova, „Znanije", „Novij Mir" izd.). 1850. g. Markss izdeva Hamburgā žurnala „Jaunā Reinas Avīze" 6 numurus. No turienes svarīgākie raksti iespiesti „Literarajā Mantojumā". Sevišķi ievērojami ir Marksa raksti: „Šķiru cīņa Francijā no 1848. līdz 1850. g.", kurus brošurā no jauna izdevis Engelss 1895. g. (krievu tulkojums, M. Malicha izd., „Bibl." 59.—60. nr.; tāpat arī rakstu krājumā: „Vēsturisku darbu krājums", Bazarova un Stepanova tulk., Skirmunta izd., S.-Peterburgā, 1906. g., kā arī: „Domas un uzskati par XX gadsimta dzīvi", S.-Peterburgā, 1912. g.). 1852. g. Ņujorkā iznāca Marksa brošura: „Luija Bonaparta astoņpadsmitais brimers" (krievu tulkojums ievietots nupat nosauktajos rakstu krājumos). Tai pašā gadā Londonā: „Atmaskojumi sakarā ar Ķelnes komunistu prāvu" (krievu tulk.: „Ķelnes komunaru prāva", „Populari Zinātniskās Bibliotekas" 43. nr., S.-Peterburgā, 1906., 28. okt.). No 1851. g. augusta līdz 1862. g.* Markss bija pastāvīgs līdzstrādnieks Ņujorkas avīzē „Tribine" („The New York Tribune"), kurā daudzi no viņa rakstiem nāca klajā bez paraksta kā redakcijas raksti. Sevišķi ievērojami ir raksti: „Revolucija un kontrrevolucija Vācijā", no jauna izdoti vācu tulkojumā pēc Marksa un Engelsa naves (krievu tulkojums divos rakstu krājumos, Bazarova un Stepanova tulk., pēc tam atsevišķā brošurā pieci izdevumi 1905. un 1906. g., Aleksejevas, „Obščestvennaja Poļza", „Novij Mir", „Vseobščaja Bibljoteka" un „Molot" izd.). Daži „Tribinē" ievietotie Marksa raksti tika izdoti Londonā kā atsevišķas brošuras, piem., par Palmerstonu 1856. g., „Atmaskojumi sakarā ar XVIII gadsimta diplomatisko vēsturi" (par angļu liberālās partijas ministru pastāvīgo savtīgo atkaribu no Krievijas) u. c. Pēc Marksa nāves viņa meita Eleonora Evelinga izdeva vairākus „Tribinē"

* Engelss rakstā par Marksu grāmata „Handwörterbuch der Staatswissenschaften", Bd. 6, S. 603 („Valsts zinātņu vārdnīca", 6. sej., 603. lpp. *Red.*) un Beruštein raksta par Marksu „Britanijas Enciklopedijas" 11. izdevumā 1911. g. nepareizi norāda uz laiku no 1853. līdz 1860. g. Skaties Marksa un Engelsa sarakstīšanos, kas izdota 1913. gadā.

ievietotos viņa rakstus par austrumu jautājumu ar virsrakstu: „The Eastern Question". London. 1897. („Austrumu jautājums".) Daļa tulkota krievu valodā: „Karš un revolucija", I izl. Markss un Engelss: „Neizdotie raksti (1852., 1853. un 1854. g.)", Charkovā, 1919. (Bibl. „Naša Misļ".) No 1854. g. beigām, tāpat arī 1855. g., Markss bija līdzstrādnieks avīzē „Neue Oder-Zeitung"*, bet 1861. un 1862. g. — Vines avīzē „Presse"**. Šie raksti nav savākti un tikai daļēji parādījās žurnalā „Neue Zeit", tāpat kā daudzas Marksa vēstules. Tas pats sakāms par Marksa rakstiem avīzē „Das Volk"*** (Londonā, 1859. g.) sakarā ar 1859. g. Italijas kara diplomatisko vēsturi. 1859. g. Berlinē iznāca Marksa darbs: „Par politiskās ekonomijas kritiku" (krievu tulk. M., 1896. g., Manuilova red., un S.-Peterburgā, 1907. g., Rumjanceva tulkojums). 1860. g. Londonā iznāca Marksa brošura „Herr Vogt" („Fogta kgs").

1864. g. Londonā iznāca Marksa uzrakstītais „Starptautiskās strādnieku asociacijas uzsaukums" (ir krievu tulkojums). Markss bija daudzu Internacionales Ģeneralās padomes manifestu, uzsaukumu un rezoluciju autors. Viss šis materials vēl ļoti maz apstrādāts un nav pat savākts. Pirmais solis šai darbā ir G. Jeka grāmata „Internacionale" (krievu tulkojums S.-Peterburgā, 1906., „Znanije" izd.), kur starp citu iespiestas dažas Marksa vēstules un viņa sastādītie lēmumu projekti. Marksa sarakstīto Internacionales dokumentu skaitā ietilpst arī Ģeneralās padomes manifests sakarā ar Parizes Komunu, kurš iznāca 1871. g. Londonā kā atsevišķa brošura ar virsrakstu: „Pilsoņu karš Francijā" (krievu tulk. Ļeņina red., izd. „Molot" u. c. izd.). Uz laikmetu no 1862. līdz 1874. g. attiecas Marksa sarakstīšanās ar Internacionales locekli Kugelmani (divi izdevumi krievu tulk., viens tulkojums A. Goichbarga, otrs — Ļeņina red.). 1867. g. Hamburgā nāca klajā Marksa galvenais darbs: „Kapitals. Politiskās ekonomijas kritika", I sēj. Otro un trešo sējumu izdeva Engelss pēc Marksa nāves 1885. un 1894. g. Krievu tulkojums: I sēj. — pieci izdevumi (divi

* — „Jaunā Oderas Avīze". *Red.*
** — „Prese". *Red.*
*** — „Tauta". *Red.*

Danielsona tulk., 1872. un 1898. g., divi — J. A. Gurviča un L. M. Zaka tulk., Struves red., 1. izd. — 1899., 2. — 1905., viens — Bazarova un Stepanova red.). II un III sēj. Danielsona tulk. (mazāk apmierinošs) un tulkojums Bazarova un Stepanova red. (labākais). 1876. g. Markss piedalījās Engelsa grāmatas „Anti-Dirings" („Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft") sastādīšanā, izskatot visus darbus rokrakstā un pilnīgi sarakstot politiskās ekonomijas vēsturei veltīto nodaļu.

Vēlāk, pēc Marksa nāves, tika izdoti šādi viņa darbi: „Gotas programas kritika" (S.-Peterburgā, 1906. g., vācu valodā žurnalā „Neue Zeit", 1890./91., 18. nr.). „Alga, cena un peļņa" (1865. g. 26. junijā nolasītais referāts. „Neue Zeit", XVI, 1897./98., krievu tulkojums „Molot" — 1906. g. un Ļvoviča — 1905. g. izd.). „K. Marksa, Fr. Engelsa un F. Lasala Literārais Mantojums", 3 sējumi, Štutgartē, 1902. (Krievu tulkojums Akselroda u. c. red., 2 sēj. S.-Peterburgā, 1908. I sējums vēl J. Gurviča red., M. 1907. Atsevišķi izdotas Lasala vēstules Marksam, iespiestas „Literarajā Mantojumā".) „K. Marksa, F. Engelsa u. c. vēstules Zorgem" (divi izd. krievu valodā, viens Akselroda red., otrs — ar Ļeņina priekšv., Dauges izd.). „Virsvērtības teorijas", 3 sēj., 4 daļās, Štutgartē, 1905.—1910., Kautska izdotais „Kapitala" ceturtā sējuma rokraksts (krievu tulk. tikai pirmais sējums trijos izdevumos: S.-Peterburgā, 1906., Plechanova red.; Kijevā, 1906., Žeļeznova red.; Kijevā, 1907., Tučapska red.). 1913. g. Štutgartē iznāca „K. Marksa un Fr. Engelsa sarakstīšanās" 4 lielos sējumos, kuros ietilpst 1 386 vēstules par laiku no 1844. gada septembra līdz 1883. gada 10. janvarim un kuri sniedz ļoti daudz augstākā mērā vērtīga materiala K. Marksa biografijas un uzskatu studēšanai. 1917. g. iznāca Marksa un Engelsa 2 sējumi: Raksti no 1852. līdz 1862. g. (vācu valodā). Šā Marksa darbu saraksta noslēgumā nepieciešams paskaidrot, ka šeit vēl neietilpst daži no sīkākajiem rakstiem un atsevišķām vēstulēm, kuri pa lielākai daļai bija ievietoti žurnalā „Neue Zeit", avīze „Vorwärts" u. c. periodiskos soc.-dem. izdevumos vācu valodā; tāpat arī neapšaubāmi, ka nav pilnīgs arī visu Marksa krievu tulkojumu saraksts, sevišķi 1905. un 1906. g. izdoto brošuru saraksts.

Literatura par Marksu un marksismu ir ārkārtīgi plaša. Mēs atzīmēsim tikai pašu svarīgāko, sadalot autorus trijās galvenās grupās: marksistos, kas būtībā aizstāv Marksa viedokli; buržuaziskos rakstniekos, kas būtībā ir marksismam naidīgi, un revizionistos, kas it kā atzīst tos vai citus marksisma pamatprincipus, bet faktiski aizstāj marksismu ar buržuaziskiem uzskatiem. Kā savdabīgs revizionisma krievu paveids jāuzskata narodņiku attiecības pret Marksu. V. Zombarts savā darbā „Ein Beitrag zur Bibliographie des Marxismus" (Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik. XX, 2. Heft, 1905, S. S. 413–430)* min 300 nosaukumu sarakstā, kas nepavisam nav pilnīgs. Tā papildināšanai sk. „Neue Zeit" rādītājus par laiku no 1883. līdz 1907. g. un turpmākajiem gadiem. Pēc tam sk. Josef Stammhammer: „Bibliographie des Sozialismus und Kommunismus". Bd. I—III. Jena (1893—1909)**. Tālāk sīkai marksisma bibliografijai var vēl norādīt: „Bibliographie der Sozialwissenschaften". Berlin. Jahrgang 1, 1905 u. ff.***. Sk. tāpat *N. A. Rubakina* „Starp grāmatām" (II sēj., 2. izd.). Mēs šeit minam tikai vissvarīgāko. Jautājumā par Marksa biografiju vispirms jānorāda uz *Fr. Engelsa* rakstiem izdevumā „Volkskalender"****, ko izdevis Brake Braunšveigā 1878. g., un grāmatā „Handwörterbuch der Staatswissenschaften". Bd. 6, S. 600—603. *W. Liebknecht:* „Karl Marx zum Gedächtniss". Nürnb., 1896. *Lafargue:* „K. Marx. Persönliche Erinnerungen". *V. Libknechts:* „Kārlis Markss", 2. izd., S.-Peterburgā, 1906. *P. Lafargs:* „Manas atmiņas par K. Marksu", Odesā, 1905. (Sk. orig. žurnalā „Neue Zeit". IX. I.) *„K. Marksa piemiņai"*. S.-Peterburgā, 1908., 410 lpp.. J. Ņevzorova, N. Rožkova, V. Bazarova, J. Steklova, A. Fina-Jenotajevska, P. Rumjanceva, K. Renera, H. Rolandes-Holstes, V. Iljina, R. Luksemburgas, G. Zinovjeva, J. Kameņeva, P. Orlovska un M. Tagan-

* — „Marksisma bibliografija" (Socialās zinātnes un socialas politikas archīvs. XX sējums, 2. izlaidums, 1905., 413.—430. lpp.). *Red.*

** — Jozefs Štaumhamers. „Socialisma un komunisma bibliografija", I—III sēj., Jenā (1893.—1909.). *Red.*

*** — „Socialo zinātņu bibliografija", Berline, 1. gadagājums, 1905. un turpm. g. *Red.*

**** — „Tautas Kalendars". *Red.*

ska rakstu krājums. *Fr. Merings:* „Kārlis Markss". Plašā Marksa biografija angļu valodā, ko sastādījis amerikaņu socialists Spargo (*Spargo:* „K. Marx, his life and work". London, 1911*), nav apmierinoša. Vispārēju Marksa darbības apskatu sk. *K. Kautsky:* „Die historische Leistung von K. Marx. Zum 25. Todestag des Meisters". Berlin. 1908. Krievu tulkojums: „K. Markss un viņa vēsturiskā nozīme", S.-Peterburgā, 1908. Sal. arī popularo brošuru *Klara Zetkin:* „K. M. und sein Lebenswerk" (1913)**. Atmiņas par Marksu: *Aņenkova* — žurnalā „Vestņik Jevropi", 1880., 4. nr. un „Atmiņas", III sēj., „Ievērojamais gadu desmits", S.-Peterburgā, 1882.) un *Kārļa Šurca* — žurnalā „Russkoje Bogatstvo", 1906., 12. nr.; *M. Kovaļevska* — žurnalā „Vestņik Jevropi", 1909., VI un turpm.

Labākie iztirzājumi marksisma filozofijas un vēsturiskā materialisma jautājumos ir G. V. Plechanovam: „20 gados", S.-Peterburgā, 1909., 3. izd.; „No aizsargāšanās uz uzbrukumu", S.-Peterburgā, 1910.; „Marksisma pamatjautājumi", S.-Peterburgā, 1908.; „Mūsu kritiķu kritika", S.-Peterburgā, 1906.; „Kā attīstījies monistiskais uzskats par vēsturi", S.-Peterburgā, 1908. u. c. raksti. *Antonio Labriola:* „Jautājumā par materialistisko viedokli vēsturē", S.-Peterburgā, 1898. *Tā paša autora:* „Vēsturiskais materialisms un filozofija", S.-Peterburgā, 1906. *Fr. Merings:* „Par vēsturisko materialismu", S.-Peterburgā, 1906. (2 izd.: „Prosveščeņije" un „Molot"). *Tā paša autora:* „Leģenda par Lesingu", S.-Peterburgā, 1908. („Znaņije"). Sal. arī *Š. Andlera* (nemarksists): „Komunistiskais Manifests. Vēsture, ievads, komentari", S.-Peterburgā, 1906. Sk. arī „Vēsturisko materialismu", S.-Peterburgā, 1908., Engelsa, Kautska, Lafarga u. d. c. rakstu krājums. *L. Akselrods:* „Filozofiski apcerējumi. Atbilde vēsturiskā materialisma filozofiskiem kritiķiem", S.-Peterburgā, 1906. Diegena neveiksmīgos novirzienus no marksisma speciali aizstāv *E. Untermann:* „Die logischen Mängel des engeren Marxismus".

* — *Spargo,* „K. Markss, viņa dzīve un darbība", Londonā, 1911. *Red.*

** — *Klara Cetkina,* „Kārlis Markss un viņa mūžu darbs" (1913.). *Red.*

München. 1910* (753 lpp. — plašs, bet paviršs darbs). *Hugo Riekes:* „Die philosophische Wurzel des Marxismus" žurnalā „Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft", 62. Jahrgang, 1906, 3. Heft, S. 407—432**, interesants Marksa uzskatu pretinieka darbs, kurš parāda šo uzskatu filozofisko viengabalainību no materialisma viedokļa. *Benno Erdmann:* „Die philosophischen Voraussetzungen der materialistischen Geschichtsauffassung", iespiests „Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft" (Schmollers Jahrbuch), 1907, 3. Heft, S. 1—56***, ļoti noderīgs dažu Marksa filozofiskā materialisma pamattežu formulējums un iebildumu sakopojums no kantianisma un agnosticisma parastā viedokļa vispār. *R. Stammler:* „Wirtschaft und Recht nach der materialistischen Geschichtsauffassung". 2. izd. Lpz. 1906**** (kantianietis). *Voltmanis:* „Vēsturiskais materialisms", krievu tulkojums, 1901. g. (arī kantianietis). *Forlenders:* „Kants un Markss", S.-Peterburgā, 1909. (arī kantianietis). Sal. arī A. Bogdanova, V. Bazarova u. c. („Apcerējumi par marksisma filozofiju", S.-Peterburgā, 1908. *A. Bogdanovs:* „Lielā fetišisma krišana", M., 1909. u. c. raksti) polemiku ar V. Iljinu („Materialisms un empiriokriticisms", Maskavā, 1909.). Jautājumā par vēsturisko materialismu un etiku: *K. Kautskis:* „Etika un vēstures materialistiskā izpratne", S.-Peterburgā, 1906. un ļoti daudz citu Kautska darbu. Tad *Boudin:* „Das theoretische System von K. Marx". Stuttg. 1909 *(L. B. Budins:* „K. Marksa teoretiskā sistema jaunākās kritikas apgaismojumā", tulk. no angļu val. V. Zasuļičas red. S.-Peterburgā, 1908.). *Hermann Gorter:* „Der historische Materialismus", 1909*****. No marksisma pretinieku darbiem norādīsim uz *Tugana-Baranovska:* „Marksisma teoretiskie

* — *E. Untermanis,* „Ortodoksalā marksisma loģiskie trūkumi", Minchenē, 1910. *Red.*

** — *Hugo Rikess,* „Marksisma filozofiskās saknes" „Valsts Zinātņu Žurnalā", 62. gadagājums, 1906., 3. grāmata, 407.—432. lpp. *Red.*

*** — *Beno Erdmanis,* „Vēstures materialistiskās izpratnes filozofiskie priekšnoteikumi", „Likumdošanas, Pārvaldes un Tautas Saimniecības Gadagrāmatā" (Šmolera Gadagrāmata), 1907., 3. grāmata, 1.—56. lpp. *Red.*

**** — *R. Štamlers,* „Saimniecība un tiesības no vēstures materialistiskās izpratnes viedokļa", 2. izd., Leipcigā, 1906. *Red.*

***** — *Hermanis Gorters,* „Vēsturiskais materialisms", 1909. *Red.*

pamati", S.-Peterburgā, 1907. *S. Prokopovičs:* „Par Marksa kritiku", S.-Peterburgā, 1901. *Hammacher:* „Das philosophisch-ökonomische System des Marxismus" (Lpz. 1910*, 730 lpp. — citatu krājums). *V. Zombarts:* „Socialisms un socialā kustība XIX gs.", S.-Peterburgā. *Max Adler* (kantianietis): „Kausalität und Teleologie" (Wien, 1909: „Marx-Studien") un „Marx als Denker"**.

Ievērības cienīga ir idealista hegelieša *Giov. Gentile* grāmata: „La philosophia di Marx" (Pisa. 1899)*** — autors atzīmē dažas svarīgas Marksa materialistiskās dialektikas puses, kas parasti paslīd garām kantianiešu, pozitivistu u. tml. uzmanībai, un *Lévy:* „Feuerbach"**** — par vienu no galvenajiem Marksa filozofiskiem priekštečiem. Derīgs citatu sakopojums no vairākiem Marksa darbiem ir *Černiševam:* „Marksista rokasgrāmatiņa", S.-Peterburgā („Djelo"), 1908. Jautājumā par Marksa ekonomisko mācību: *K. Kautskis:* „Marksa ekonomiskā mācība" (daudz krievu izdevumu), *tā paša autora:* „Agrarais jautājums", „Erfurtes programa" un daudzas brošuras. Sal. vēl *Bernšteina:* „Marksa ekonomiskā mācība". „Kapitala" 3. sēj. (krievu tulk. 1905.); *Gabriela Devila:* „Kapitals" („Kapitala" I sējuma iztirzājums, krievu tulkojums, 1907.). Tā saucamā revizionisma pārstāvis agrarajā jautājumā marksistu vidū ir *E. Davids:* „Socialisms un lauksaimniecība" (krievu tulk., S.-Peterburgā, 1902.). Revizionisma kritiku sk. *V. Iljina:* „Agrarais jautājums", I d., S.-Peterburgā, 1908. Sk. arī *V. Iljina:* „Kapitalisma attīstība Krievijā", 2. izd., S.-Peterburgā, 1908., un *tā paša autora:* „Ekonomiskas etides un raksti", S.-Peterburgā, 1899. *V. Iljins:* „Jauni dati par kapitalisma attīstības likumiem zemkopībā", I izl., 1917. Marksa uzskatu attiecinājumu, ar nelielu novirzīšanos, uz jaunākajiem datiem par agrarām attiecībām Francijā sk. *Compère-Morel:* „La question agraire et le socialisme en France". Paris. 1912*****

* — *Hamachers,* „Marksisma filozofiski ekonomiskā sistema" (Leipcigā, 1910.). *Red.*

** — *Maksis Adlers,* „Cēlonība un teleoloģija" (Vinē, 1909., „Marksa darbu pētījumi") un „Marksa kā domātājs". *Red.*

*** — *Džovani Dženties,* „Marksa filozofija" (Pizā, 1899.). *Red.*

**** — *Levijs,* „Feierbachs". *Red.*

***** — *Kompers-Morels,* „Agrarais jautājums un socialisms Francijā", Parizē, 1912. *Red.*

(455 lpp.). Marksa ekonomisko uzskatu tālāko attīstību attiecībā uz saimnieciskās dzīves jaunākajām parādībām sk. *Hilferdinga:* „Finanču kapitals", S.-Peterburgā, 1911. (Būtisko kļūdu izlabojumu autora uzskatos par vērtības teoriju sk. žurnalā „Neue Zeit" Kautska rakstā: „Gold, Papier und Ware" — „Zelts, papīrnauda un preces" — 30, I; 1912, S. 837, 886.) *V. Iljins:* „Imperialisms kā kapitalisma jaunākais posms", 1917. g. Svarīgos punktos no marksisma atkāpjas *P. Maslovs:* „Agrarais jautājums" (2 sēj.) un „Tautas saimniecības attīstības teorija" (S.-Peterburgā, 1910. g.). Dažu šo novirzienu kritiku sk. žurnalā „Neue Zeit", XXIX, 1, 1911, Kautska rakstā: „Maltusisms un socialisms".

Marksa ekonomiskās mācības kritika no „derīguma robežas" teorijas viedokļa, kas plaši izplatīta buržuazisko profesoru vidū: *Böhm-Bawerk:* „Zum Abschluss des Marxschen Systems" (Brl. 1896, ievietots „Staatswiss. Arbeiten", Festgabe für K. Knies). Ir krievu tulkojums: S.-Peterburgā, 1897., „Marksa teorija un tās kritika", un *tā paša autora* „Kapital und Kapitalzins", 2. izd. Insbr. 1900—1902, 2 sēj. („Kapitals un peļņa", S.-Peterburgā, 1909.). Tālāk sk.: *Riekes:* „Wert und Tauschwert" (1899)*; *v. Bortkiewicz:* „Wertrechnung u. Preisrechnung im Marxschen System" (Archiv f. Sozialw., 1906—1907)**; *Leo v. Buch:* „Über die Elemente d. polit. Ökonomie, I. Th. Die Intensität d. Arbeit, Wert u. Preis"*** (izd. arī krievu valodā). Bema-Baverka kritikas analize no marksistiskā viedokļa: *Hilferding:* „Böhm-Bawerks Marx-Kritik" („Marx-Studien", Bd. I. Wien, 1904)**** un sīkāki raksti žurnalā „Neue Zeit".

Jautājumā par diviem galvenajiem virzieniem marksisma iztulkošanā un attīstībā, — „revizionistisko" un radikalo („ortodoksalo") — sk. *Ed. Bernšteina:* „Socialisma priekšnosacījumi un socialdemokratijas uzdevumi" (vācu orig. Stuttg. 1899; krievu tulk. „Vēst. materialisms",

* — *Rikess,* „Vērtība un maiņas vērtība" (1899.). *Red.*

** — *Bortkeviča,* „Vērtības un cenas noteikšana Marksa sistemā" (Socialo zinātņu archivs, 1906.—1907.). *Red.*

*** — *L. Buchs,* „Politiskās ekonomijas pamatelementi, I daļa, Darba intensitate, vērtība un cena". *Red.*

**** — *Hilferdings,* „Bems-Baverks kā Marksa kritiķis" („Marksa darbu pētījumi", 1 sējums, Vinē, 1904.). *Red.*

S.-Peterburgā, 1901. „Socialās problemas", M., 1901.), sal. ari *tā paša autora* „Apcerējumus par socialisma vēsturi un teoriju", S.-Peterburgā, 1902. Atbilde viņam: *K. Kautskis:* „Bernšteins un s.-d. programa" (vācu orig. Stuttg. 1899. 1905. un 1906. g. 4. izdevuma krievu tulk.). No franču marksistiskās literaturas: *Jules Guesde:* „Quatre ans de lutte des classes", „En garde!", „Questions d'hier et d'aujourd'hui" (Paris, 1911)*; *P. Lafargue:* „Le déterminisme économique de K. Marx" (Paris, 1909)**. *Ant. Pannekoek:* „Zwei Tendenzen in der Arbeiter-Bewegung"***.

Jautājumā par Marksa kapitala uzkrāšanās teoriju jauns darbs ir *Rosa Luxemburg:* „Die Akkumulation des Kapitals" (Brl. 1913)**** un analize viņas Marksa teorijas nepareizajam iztulkojumam — sk. *Otto Bauer:* „Die Akkumulation des Kapitals" („Neue Zeit", 31. sēj., 1913., I, S. S. 831 und 862)*****. *Eckstein* avīzē „Vorwärts", 1913. un *Pannekoek* avīzē „Bremer Bürger-Zeitung", 1913.

No vecās krievu literaturas par Marksu: *B. Čičerins:* „Vācu socialisti" Bezobrazova „Valsts zinību krājumā", S.-Peterburgā, 1888. un „Politisko mācību vēsture", 5. d., M., 1902., 156. lpp. *Zibera* atbilde: „Vācu ekonomisti, skatīti caur Čičerina kga brillēm" ievietota „Kopotos rakstos", II sēj., S.-Peterburgā, 1900. *L. Sloņimskis:* „K. Marksa ekonomiskā mācība", S.-Peterburgā, 1898. *N. Zibers:* „Davids Rikardo un K. Markss viņu sabiedriski ekonomiskajos pētījumos", S.-Peterburgā, 1885. un „Kop. raksti", 2 sējumi, S.-Peterburgā, 1900. *I. Kaufmaņa* (I. K—ņa) recenzija par „Kapitalu" žurnalā „Vestņik Jevropi", 1872., 5. nr. — ievērojama ar to, ka Markss „Kapitala" 2. izdevuma pēcvārdā citējis I. K—ņa spriedumus, atzīdams tos par savas materialistiski dialektiskās metodes pareizu iztirzājumu.

Krievu narodņiki par marksismu: *N. K. Michailovskis*

* — *Žils Geds,* „Četri šķiru cīņas gadi", „Sardzē!", „Vakardienas un šodienas jautājumi" (Parizē, 1911.). *Red.*

** — *P. Lafargs,* „K. Marksa ekonomiskais determinisms" (Parizē, 1909.). *Red.*

*** — *A. Panekuks,* „Divas tendences strādnieku kustībā". *Red.*

**** — *Roza Luksemburga,* „Kapitala uzkrāšanās" (Berlinē, 1913.). *Red.*

***** — *Oto Bauers,* „Kapitala uzkrāšanas" („Jaunais Laiks", 31. sēj., 1913., I, 831. un 862. lpp.). *Red.*

žurnalā „Russkoje Bogatstvo", 1894., 10. nr.; 1895., 1. un 2. nr., pārdruk. kop. rakstos — sakarā ar P. Struves „Kritiskām piezīmēm" (S.-Peterburgā, 1894.), kuras no marksistiskā viedokļa analizējis *K. Tuļins* (V. Iļjins) krājumā „Materiali, kas raksturo mūsu saimniecisko attīstību" (S.-Peterburgā, 1895., cenzuras iznīcināts), pārdrukāts *V. Iļjina:* „12 gados", S.-Peterburgā, 1908. Tālāk, no narodņiku literaturas: *V. V.:* „Mūsu virzieni", S.-Peterburgā, 1892. *Tā paša autora:* „No 70. gadiem līdz 900. gadiem", S.-Peterburgā, 1907. *Nikolajs—ons:* „Apcerējumi par mūsu pēcreformas sabiedrisko saimniecību", S.-Peterburgā, 1893. *V. Černovs:* „Marksisms un agrarais jautājums", S.-Peterburgā, 1906. *Tā paša autora:* „Filozofiskas un socioloģiskas etides", S.-Peterburgā, 1907.

Bez narodņikiem minēsim vēl: *N. Karejevs:* „Vecas un jaunas etides par vēsturisko materialismu", S.-Peterburgā, 1896., 2. izd. 1913. g. ar virsrakstu: „Ekonomiskā materialisma kritika". *Masariks:* „Marksisma filozofiskie un socioloģiskie pamati", M., 1900. *Kroče:* „Vēsturiskais materialisms un marksistiskā ekonomija", S.-Peterburgā, 1902.

Lai pareizi novērtētu Marksa uzskatus, katrā ziņā nepieciešams iepazīties ar viņa tuvākā domu un darba biedra *Fridricha Engelsa* rakstiem. Nevar saprast marksismu un nevar to pilnībā iztirzāt, neievērojot *visus* Engelsa rakstus.

Marksa kritiku no anarchisma viedokļa sk. *V. Čerkezova:* „Marksisma doktrinas", S.-Peterburgā, 1905., 2 daļas; *V. Tekers:* „Grāmatas vietā", M., 1907. Sindikalists *Sorels:* „Sociali apcerējumi par mūslaiku ekonomiju", M., 1908.

KĀDA VĀCU BALSS PAR KARU

...„Vienā naktī pasaules aina ir pārmainījusies... Katrs uzveļ vainu kaimiņam. Katrs sakās sevi aizstāvam, rīkojamies tikai nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī. Visi aizstāv, redziet, tikai savu dārgāko mantu, savu pavardu, savu dzimteni... Triumfē nacionalā godkāre un nacionalā bramanība... Pat dižā internacionalā strādnieku šķira... paklausa nacionalajai pavēlei un kauj viens otru kaujas laukos... Mūsu civilizacija bankrotējusi... Raksīnieki ar Eiropas slavu nekaunas uzstāties kā naidā akli šovinisti... Mēs pārāk ticējām tam, ka imperialistisko neprātu var savaldīt bailes no ekonomiskās izpuēšanas... Mēs pārdzīvojam kailu imperialistisku cīņu par hegemoniju zemes virsū. Nekur nav ne ēnas no tā, ka notiktu cīņa par lielām idejām, vienīgi tikai varbūt par Krievijas minotaura gāšanu,... cara un viņa lielkņazu gāšanu, kuri aldevuši bendēm savas zemes cildenākos cilvēkus... Bet vai mēs neredzam, kā cildenā Francija, brīvības ideālu nesēja, kļūst par cara-bendes sabiedroto? kā godīgā Vācija... laužot savu vārdu un žņaudz nelaimīgo neitralo Beļģiju?... Ar ko tas beigsies? Ja nabadzība kļūs pārāk liela, ja izmisums ņems virsroku, ja brālis pazīs brāli ienaidnieka militarā tērpā, — varbūt, ka sāksies vēl kaut kas visai negaidīts, varbūt, ka ieročus vērsīs pret tiem, kas rīda uz karu, varbūt, ka tautas, kurām uzspieda ienaidu, pēkšņi apvienodamās aizmirsīs to. Mēs negribam nodarboties ar pareģošanu, bet, ja Eiropas karš mūs par vienu soli tuvinās Eiropas socialajai republikai, tad šis karš tomēr nebūs bijis tik bezjēdzīgs, kā tagad šķiet".

Kā balss tā ir? Varbūt vācu socialdemokrata?

Kur nu tiem! Viņi tagad ar Kautski priekšgalā kļuvuši par „nožēlojamiem kontrrevolucionariem tenkotājiem"[87], kā Markss nosauca tos vācu socialdemokratus, kuri tūlīt pēc tam, kad bija izdots likums pret socialistiem, izturējās „kā šajos laikos", tā kā Haze, Kautskis, Zidekums un Ko mūsu dienās.

Nē, mūsu citats ņemts no sīkpilsonisko kristīgo demokratu žurnala, ko izdod labsirdīgu popiņu kompanija Ciriché („Neue Wege, Blätter für religiöse Arbeit", 1914,

September*). Lūk, līdz kādam negodam esam nonākuši: dievticīgi filistri aizrunājas līdz tam, ka nebūtu slikti vērst ieročus pret tiem, „kas rīda uz karu", bet „autoritativie" socialdemokrati, kā Kautskis, „zinātniski" aizstāv visneģēlīgāko šovinismu vai, kā Pļechanovs, paziņo, ka pilsoņu kara sludināšana pret buržuaziju esot kaitīga „utopija"!!

Jā, ja tādi „socialdemokrati" vēlas būt vairākumā un veidot oficialo „Internacionali" (= savienību nacionalā šovinisma internacionalai attaisnošanai), vai tad nebūtu labāk atsacīties no „socialdemokratu" nosaukuma, ko viņi aptraipījuši un pazemojuši, un atgriezties pie vecā marksistiskā komunistu nosaukuma? Kautskis draudēja to izdarīt, kad bernšteinieši oportunisti it kā uzsāka Vācijas partijas oficialu iekarošanu. Tas, kas viņa mutē bija tukši draudi, citiem varbūt kļūs par *darbiem*.

„Social-Demokrat", 34. nr., 1914. g. 5. decembrī

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

* — „Jauni ceļi, lapiņas reliģiskai propagandai", 1914., septembris. *Red.*

NEDZĪVAIS ŠOVINISMS UN DZĪVAIS SOCIALISMS

(KĀ ATJAUNOT INTERNACIONALI?)

Krievijas socialdemokratijai, pat drusku vairāk nekā visas pasaules socialdemokratijai, pēdējos gadu desmitos par paraugu ir bijusi Vācijas socialdemokratija. Tāpēc saprotams, ka nevar apzinīgi, t. i., kritiski, izturēties pret tagad valdošo socialpatriotismu vai „socialistisko" šovinismu, nenoskaidrojot pavisam precizi savas attiecības pret Vācijas socialdemokratiju. Kas tā ir bijusi? kas tā ir? kas tā būs?

Uz pirmo jautājumu atbildi var dot 1909. g. izdotā un daudzās Eiropas valodās tulkotā K. Kautska brošura „Ceļš uz varu", kurā vispilnīgāk, Vācijas socialdemokratiem vislabvēlīgāk (viņu modināto cerību nozīmē) ir izteikti uzskati par mūsu laikmeta uzdevumiem un kura pieder II Internacionalē visautoritatīvākā rakstnieka spalvai. Atgādināsim sīkāk šo brošuru; tas būs jo noderīgāk, jo biežāk tagad mēdz negodīgi atmest „aizmirstus vārdus".

Socialdemokratija ir „revolucionara partija" (pirmā brošuras fraze) ne tikai tajā nozīmē, kādā revolucionara ir tvaika mašina, bet „arī vēl citā nozīmē". Tā tiecas uz to, lai proletariats iekarotu politisko varu, tā tiecas uz proletariata diktaturu. Apbērdams zobgalībām tos, kas „šaubās par revoluciju", Kautskis rakstīja: „Protams, katras ievērojamas kustības un sacelšanās gadījumā mums jārēķinās ar sakāves iespēju. Pirms cīņas tikai muļķis var uzskatīt sevi par pilnīgi pārliecinātu uzvarā". Atsacīšanās rēķināties ar uzvaras iespēju būtu „mūsu lietas tieša nodevība". Revolucija sakarā ar karu ir iespējama kā kara laikā, tā arī pēc tā. Nav iespējams noteikt, kad īsti šķiru pretrunu

saasināšanās novedīs pie revolucijas, bet „es pilnīgi noteikti varu apgalvot, ka revolucija, ko sev līdzi nes karš, uzliesmos vai nu kara laikā, vai arī tūlīt pēc tā": nav nekā vulgarāka kā teorija par „mierīgu ieaugšanu socialismā". „Nav nekā maldīgāka par uzskatu, it kā ekonomiskas nepieciešamības atzišana nozīmējot gribas pavājināšanos". „Gribu kā vēlēšanos cīnīties nosaka: 1) cīņas cena; 2) spēka sajūta un 3) faktiskais spēks". Kad slaveno Engelsa priekšvārdu darbam „Šķiru cīņa Francijā" mēģināja (starp citu avīzē „Vorwärts"*) iztulkot oportunisma nozīmē, tad Engelss sašuta un nosauca par „apkaunojošu" pieņēmumu, ka viņš esot „likumības par katru cenu mierīgs pielūdzējs". „Mums ir pilnīgs pamats domāt, ka mēs iecjam periodā, kad notiek cīņa par valsts varu"; šī cīņa var ilgt gadu desmitus, tas mums nav zināms, bet „droši vien tā tuvākā nākotnē novedīs pie ievērojamas proletariata pastiprināšanās, ja ne pie tā diktaturas Rietumeiropā". Revolucionarie elementi aug: 1895. gadā no 10 miljoniem vēlētāju Vācijā 6 miljoni bija proletariešu un 3½ miljona tādu, kuri ieinteresēti privatīpašumā. 1907. gadā pēdējo skaits pieauga par 0,03 miljoniem, bet pirmo — par 1,6 miljoniem! Un „temps, kādā notiek virzīšanās uz priekšu, uzreiz kļūst ļoti straujš, kad sākas revolucionarā nemiera laiki". Šķiru pretrunas neatslābst, bet saasinās, aug dārdzība, trako imperialistiskā sacensība, militarisms. Tuvojas „jauna revoluciju era". Ārprātīgais nodokļu pieaugums „jau sen būtu novedis pie kara kā revolucijas vienīgās alternativas... ja tieši šī revolucijas alternativa nestāvētu aiz kara vēl tuvāk nekā aiz bruņota miera". „Pasaules karš kļūst draudoši tuvs; bet karš nozīmē arī revoluciju". Vēl 1891. g Engelss varēja baidīties no priekšlaicīgas revolucijas Vācijā, bet kopš tā laika „stāvoklis ir stipri mainījies". Proletariats „jau nevar vairs runāt par *priekšlaicīgu* (kursivs Kautska) revoluciju". Sīkburžuazija ir ļoti neuzticama un arvien naidīgāka proletariatam, bet krizes laikmetā tā „spējīga veselām masām pārnākt mūsu pusē". Svarīgākais ir tas, lai socialdemokratija „joprojām paliktu nelokāma, konsekventa, nesamierināma". Nav šaubu, ka mēs esam iegājuši revolucionarā periodā.

* — „Uz priekšu". *Red.*

Lūk, kā rakstīja Kautskis sen sen pagājušos laikos, pirms veseliem pieciem gadiem. Lūk, kas bija vai, pareizāk, par ko solījās būt Vācijas socialdemokratija. Lūk, kādu socialdemokratiju varēja un vajadzēja cienīt.

Palūkojieties, ko tagad raksta šis Kautskis. Lūk, svarīgākie izteicieni no viņa raksta „Socialdemokratija kara laikā" („Neue Zeit"*, 1. nr., 1914. 2. X): „Mūsu partija daudz retāk apsprieda jautājumu par to, kā izturēties kara laikā, nekā par to, kā aizkavēt karu"... „Nekad valdība nemēdz būt tik stipra, nekad partijas nemēdz būt tik vājas, kā sākoties karam". „Kara laiks vismazāk piemērots mierīgai apspriešanai". „Tagad praktiskais jautājums ir: pašu zemes uzvara vai sakāve". Vienošanās starp karojošo zemju partijām par rīcību pret karu? „Praktiski kaut kas līdzīgs vēl nekad nav izmēģināts. Mēs vienmēr esam apstrīdējuši šādu iespēju"... Franču un vācu socialistu domstarpības „nav principialas" (tiklab vieni, kā otri aizstāv tēviju)... „Visu zemju socialdemokratiem ir vienlīdzīgas tiesības vai vienlīdzīgs pienākums piedalīties tēvijas aizstāvēšanā: nevienai nacijai nevajag to pārmest otrai"... „Internacionale bankrotējusi?" „Partija atsacījusies no savu partijas principu tiešas aizstāvēšanas kara laikā?" (Meringa vārdi tajā pašā numurā.) Maldīgs uzskats... Nav nekāda pamata šādam pesimismam... Domstarpības nav principialas... Principu vienotība paliek... Nepakļaušanās kara laika likumiem novestu „vienkārši pie mūsu preses aizliegšanas". Pakļaušanās šiem likumiem „tikpat maz nozīmē atsacīšanos no partijas principu aizstāvēšanas kā līdzīgs mūsu partijas preses darbs zem Damokla zobena, kāds ir izņēmuma likums pret socialistiem".

Mēs ar nodomu minējām autentiskus citatus, jo nav viegli noticēt, ka tamlīdzīgas lietas varētu būt sarakstītas. Nav viegli atrast literaturā (izņemot varbūt tiešo renegatu „literaturu") tik pašapmierinātu zemiskumu, tik apkaunojošu... novēršanos no patiesības, tik neglītu izlocīšanos, lai slēptu pašu atklātāko atsacīšanos tiklab no socialisma vispār, kā arī no preciziem starptautiskiem lēmumiem, kas

* — „Jaunais Laiks". *Red.*

pieņemti vienbalsīgi (piem., Štutgartē un it sevišķi Bazelē), tieši paredzot taisni tagadējā rakstura Eiropas karu! Būtu necieniba pret lasītāju, ja mēs sāktu Kautska argumentus apskatīt „nopietni" un mēģināt tos „analizēt": jo, ja Eiropas karš daudzējādā ziņā nav līdzīgs vienkāršam un „mazam" ebreju grautiņam, tad „socialistiskie" argumenti, kas aizstāv piedalīšanos šajā karā, ir *pilnīgi* līdzīgi „demokratiskajiem" argumentiem, kas aizstāv piedalīšanos ebreju grautiņā. Argumentus, kas aizstāv grautiņu, neiztirzā: uz tiem tikai norāda, lai nostādītu to autorus pie kauna staba visu apzinīgo strādnieku priekšā.

Bet kā *varēja* notikt, jautās lasītājs, ka II Internacionales lielākā autoritate, ka rakstnieks, kurš aizstāvējis raksta sākumā minētos uzskatus, noslīdējis līdz tādam stāvoklim, kas „ļaunāks par renegatisku"? Tas nav saprotams, mēs atbildēsim, vienīgi tam, kas — varbūt neapzinīgi — aizstāv tādu viedokli, ka būtībā nekas sevišķs nav noticis, ka nav grūti „samierināties un aizmirst" utt., t. i., tieši renegatisku viedokli. Bet tas, kam bijusi nopietna un patiesa socialistiska pārliecība un kas piekritis uzskatiem, kuri izteikti raksta sākumā, tas nebrīnīsies par to, ka „mirusi ir avīze „Vorwärts"" (L. Martova izteiciens Parizes avīzē „Golos") un „miris" ir Kautskis. Atsevišķu personu krachs nav nekāds brīnums lielu vispasaules lūzumu laikmetos. Kautskis, neraugoties uz saviem milzīgajiem nopelniem, nekad nav piederējis pie tiem, kas lielu križu laikā uzreiz būtu nostājušies kaujinieciskā marksistiskā pozicijā (atcerēsimies viņa svārstīšanos jautājumā par miljeranismu [58]).

Bet mēs pārdzīvojam tieši šādu laikmetu. „Šaujiet pirmie, buržuju kgi!" rakstīja 1891. g. Engelss, aizstāvēdams (un pilnīgi pareizi) to, ka mēs, revolucionari, izmantojām buržuazisko legalitati tā sauktās mierīgās konstitucionalās attīstības laikmetā. Engelsa doma bija skaidrāka par skaidru: mēs, apzinīgie strādnieki, šausim otrie, mums tagad ir izdevīgāk pārejai no vēlēšanu biļetena uz „šaušanu" (t. i., uz pilsoņu karu) izmantot brīdi, kad pati buržuazija pārkāpj to legalo bazi, ko tā radījusi. Un Kautskis 1909. g. pauda visu revolucionaru socialdemokratu neapstrīdamos uzskatus, kad viņš teica, ka revolucija Eiropā tagad nevar būt *priekšlaicīga* un ka karš nozīmē revoluciju.

Bet „mierīgā" laikmeta gadu desmiti nav pagājuši bez pēdām: tie ir nenovēršami radījuši visās zemēs oportunismu, nodrošinādami tam pārsvaru parlamentu, arodbiedrību, žurnalistikas utt. „vadoņu" vidū. Nav nevienas zemes Eiropā, kur tādā vai citādā veidā nenorisinātos ilgstoša un sīksta cīņa pret oportunismu, ko ar miljoniem paņēmienu atbalstīja visa buržuazija, lai demoralizētu un vājinātu revolucionaro proletariatu. Pirms 15 gadiem, bernšteiniades[39] sākumā, tas pats Kautskis rakstīja, ka, ja oportunisms no noskaņojuma kļūtu par virzienu, tad dienas kārtībā nāktu šķelšanās. Bet vecā „Iskra", kas pie mums Krievijā radīja socialdemokratisko strādnieku šķiras partiju, rakstīja 2. nr-ā 1901. gada sākumā rakstā „Uz XX gadsimta sliekšņa", ka XX gadsimta revolucionarajai šķirai ir (līdzīgi XVIII gadsimta revolucionarajai šķirai, buržuazijai) sava *Žironda* un savs *Kalns*[40].

Eiropas karš nozīmē vislielāko vēsturisko krizi, jauna laikmeta sākumu. Kā jebkura krize karš ir saasinājis dziļi apslēptās pretrunas un iznesis tās virspusē, saraujot visus liekulīgos aizsegus, atmetot visas konvencionalitates, sagraujot satrunējušās vai ietrunēt paguvušās autoritates. (Tā ir, iekavās sakot, jebkuras krizes labdarīgā un progresivā iedarbība, ko nesaprot tikai trulie „mierīgās evolucijas" pielūdzēji.) II Internacionale, kas 25—45 gados (atkarībā no tā, vai skaita no 1870. vai no 1889. gada) paspējusi veikt ārkārtīgi svarīgo un derīgo socialisma plašas izplatīšanas un tā spēku sagatavojošas, sākotnējas, vienkāršākās organizēšanas darbu, ir savu vēsturisko lomu veikusi un mirusi, ne tik daudz fon Kliku, cik oportunisma uzvarēta. Lai mirušie tagad aprok mirušos. Lai tukšie gādnieki (ja ne šovinistu un oportunistu intrigējošie sulaiņi) tagad „pūlas" gar to, kā savest kopā Vanderveldes un Sambā ar Kautski un Hazi, it kā mums būtu darīšana ar Ivanu Ivaniču, kas Ivanam Ņikiforičam pateicis „zostēviņš" un kam vajadzīgs, lai viņu draudzīgi „piebīdītu" pretiniekam. Ne tā ir Internacionale, kad pie viena galda sēž un raksta liekulīgu un blēdīgi āķīgu rezoluciju cilvēki, kas uzskata par īsto internacionalismu to, ka Vācijas socialisti attaisno Vācijas buržuazijas aicinājumu šaut uz Francijas strādniekiem, bet Francijas socialisti — Francijas buržuazijas aicinājumu

šaut uz Vācijas strādniekiem „tēvijas aizstāvēšanas vārdā"!!! Internacionale ir tā, kad viens otram tuvojas (vispirms idejiski, bet pēc tam, savā laikā, arī organizatoriski) cilvēki, kas spēj mūsu grūtajās dienās aizstāvēt socialistisko internacionalismu darbos, t. i., pulcināt savus spēkus un „šaut otrie" katrs uz *savas* „tēvijas" valdībām un komandējošām šķirām. Tas nav viegls darbs un prasīs ne mazumu sagatavošanās un lielus upurus, nenoritēs bez sakāvēm. Bet tieši tāpēc, ka tas nav viegls darbs, tas jādara tikai kopā ar tiem, kas *grib* to darīt, nebaidoties no pilnīgas sakaru saraušanas ar šovinistiem un socialšovinisma aizstāvjiem.

Lai patiesi, bet ne liekuļoti atjaunotu socialistisko, bet ne šovinistisko internacionali, visvairāk dara tādi cilvēki kā Panekuks, kas rakstā „Internacionales krachs" ir pateicis: „ja vadoņi sabrauks kopā un mēģinās salīmēt domstarpības, tam nebūs nekādas nozīmes".

Teiksim atklāti to, kas ir: karš tā kā tā *piespiedīs* ja ne rīt, tad parīt to darīt. Starptautiskajā socialismā ir trīs virzieni: 1) šovinisti, kas konsekventi ietur oportunisma politiku; 2) konsekventi oportunisma ienaidnieki, kas visās zemēs jau liek sevi manīt (oportunisti lielāko tiesu ir viņus pilnīgi sakāvuši, bet „sakautās armijas labi mācās") un kas spēj strādāt revolucionaru darbu pilsoņu kara virzienā; 3) ļaudis, kas apjukuši un svārstīgi, kas tagad velkas aiz oportunistiem un nodara proletariatam visvairāk ļauna ar liekulīgiem mēģinājumiem gandrīz zinātniski un marksistiski (nejokojiet!) attaisnot oportunismu. Daļu no tiem, kas šajā trešajā virzienā iet bojā, var glābt un atgriezt atpakaļ pie socialisma, bet ne citādi kā ar politiku, kura visnoteiktākā veidā sarauj sakarus un atšķeļ no pirmā virziena, no visiem, kas spēj attaisnot balsošanu par kredītiem, „tēvijas aizstāvēšanu", „pakļaušanos kara laika likumiem", apmierināšanos ar legalitati, atsacīšanos no pilsoņu kara. Tikai tie, kas ietur *šo* politiku, patiesi ceļ socialistisko Internacionali. Mēs no savas puses, nodibinājuši sakarus ar CK koleģiju Krievijā un ar Peterburgas strādnieku kustības vadošajiem elementiem, apmainijušies domām ar viņiem un pārliecinājušies, ka galvenajos jautājumos ir solidaritate, varam kā CO redakcija paziņot mūsu partijas vārdā,

ka vienīgi šādā virzienā veiktais darbs ir partejisks un socialdemokratisks darbs.

Vācijas socialdemokratijas šķelšanās šķiet doma, kas daudzus pārāk biedē ar savu „neparastumu". Bet objektivais stāvoklis galvo par to, ka vai nu šis neparastais notiks (Starptautiskā socialistiskā biroja [41] pēdējā sēdē 1914. gada julijā Adlers un Kautskis taču paziņoja, ka viņi neticot brīnumiem un tāpēc neticot Eiropas karam!), — vai arī mēs būsim liecinieki tā moku pilnai trūdēšanai, kas kādreiz bija Vācijas socialdemokratija. Tiem, kas pārāk pieraduši „ticēt" *(bijušajai)* Vācijas socialdemokratijai, mēs noslēgumā vēl tikai atgādināsim, kā cilvēki, kas daudzus gadus bijuši mūsu pretinieki daudzos jautājumos, skatās uz domu par šādu šķelšanos; — kā L. Martovs rakstīja avīzē „Golos": „mirusi ir avīze „Vorwärts" "; „socialdemokratija, kas sludina atsacīšanos no šķiru cīņas, būtu labāk izdarījusi, ja atklāti atzītu to, kas ir, likvidētu pagaidām savu organizaciju, slēgtu savus organus"; — kā Pļechanovs, pēc avīzes „Golos" atreferējuma, teica referatā: „es esmu liels šķelšanās pretinieks, bet, ja organizacijas vienības dēļ upurē principus, tad labāk šķelšanās nekā neīsta vienība". Pļechanovs to teica par Vācijas radikaļiem: viņš redz skabargu vāciešu acī un neredz baļķi pats savā acī. Tā ir viņa individuālā īpatnība, pie kuras mēs visi esam pārāk pieraduši pēdējos Pļechanova teoretiskā radikalisma un praktiskā oportunisma 10 gados. Bet, ja pat cilvēki ar *tādām* individuālām... dīvainībām sāk runāt par šķelšanos pie vāciešiem, tad tā ir laika zīme.

„Social-Demokrat", 35. nr., 1914. g. 12. decembri

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

PAR LIELKRIEVU NACIONALO LEPNUMU

Cik daudz tagad runā, spriedelē, kliedz par tautību, par tēviju! Anglijas liberalie un radikalie ministri, neskaitāms daudzums Francijas „progresivo" publicistu (kuri izrādījās pilnīgi vienis prātis ar reakcijas publicistiem), milzums kroņa, kadetu un progresivo Krievijas skribentu (ieskaitot pat dažus narodņikus un „marksistus") — visi tūkstoš veidos apdzied „dzimtenes" brīvību un neatkarību, nacionalās patstāvības principa diženumu. Nevar izšķirt, kur šeit beidzas bendes Nikolaja Romanova vai nēģeru un Indijas iedzīvotāju mocītāju pērkamais slavinātājs un kur sākas parastais sīkpilsonis, kas truluma vai rakstura trūkuma dēļ peld „pa straumi". Nav arī svarīgi to izšķirt. Mūsu priekšā ir ļoti plašs un ļoti dziļš idejisks virziens, kura saknes visai stipri saistītas ar lielvalstisko naciju muižnieku un kapitalistu kungu interesēm. Šim šķirām izdevīgo ideju propagandai tiek izšķiesti desmiti un simti miljonu gadā: tās nav mazas dzirnavas, tās ņem ūdeni no visām pusēm, sākot ar pārliecināto šovinistu Meņšikovu un beidzot ar šovinistiem oportunisma dēļ vai rakstura trūkuma dēļ, Pļechanovu un Maslovu, Rubanoviču un Smirnovu, Kropotkinu un Burcevu.

Pamēģināsim arī mēs, lielkrievu socialdemokrati, noteikt savas attiecības pret šo idejisko virzienu. Mums, Eiropas galējo austrumu un krietnas Azijas daļas lielvalstiskas nacijas pārstāvjiem, neklātos aizmirst nacionalā jautājuma milzīgo nozīmi; — it sevišķi tādā zemē, kuru pamatoti dēvē par „tautu cietumu"; — tādā laikā, kad tieši Eiropas tālajos austrumos un Azijā kapitalisms modina dzīvei un apziņai veselu rindu „jaunu", lielu un mazu naciju: — tādā brīdī, kad cara monarchija iesaukusi armijā miljonus lielkrievu un „cittautiešu", lai „atrisinātu" veselu rindu nacionalo

jautājumu saskaņā ar interesēm, kādas ir apvienotai muižniecības padomei un Gučkoviem ar Krestovņikoviem, Dolgorukoviem, Kutleriem, Rodičeviem.

Vai mums, apzinīgajiem lielkrievu proletariešiem, ir svešas nacionala lepnuma jūtas? Protams, nē! Mēs mīlam savu valodu un savu dzimteni, mēs visvairāk strādājam, lai *dzimtenes* darba ļaužu masas (t. i., $^{9}/_{10}$ *tās* iedzīvotāju) paceltu līdz apzinīgai demokratu un socialistu dzīvei. Mums vissāpīgāk redzēt un just, ar kādu varmācību, spaidiem un zaimiem izturas pret mūsu lielisko dzimteni cariskie bendes, muižnieki un kapitalisti. Mēs lepojamies ar to, ka šī varmācība radīja pretsparu mūsu vidē, lielkrievu vidē, ka *šī* vide izvirzīja Radiščevu, dekabristus, 70. gadu revolucionarus raznočincus, ka lielkrievu strādnieku šķira 1905. gadā radīja varenu revolucionaru masu partiju, ka lielkrievu zemnieks tai pašā laikā sāka kļūt par demokratu, sāka gāzt popu un muižnieku.

Mēs atceramies, ka pirms pusgadsimta lielkrievu demokrats Černiševskis, atdodams savu dzīvi revolucijas lietai, teica: „nožēlojama nacija, vergu nacija, no augšas līdz apakšai — visi ir vergi“ [42]. Atklātie un slēptie vergi lielkrievi (vergi attiecībā pret cara monarchiju) nemīl atmināties šos vārdus. Bet pēc mūsu domām tie bija vārdi, kas pauda īstu mīlestību pret dzimteni, mīlestību, kura sēroja tāpēc, ka lielkrievu iedzīvotāju masās nebija revolucionarisma. Tad tā nebiļa. Tagad tā ir maz, bet tas jau ir. Mēs esam pilni nacionala lepnuma jūtu, jo lielkrievu nacija *arī* ir radījusi revolucionaru šķiru, *arī* ir pierādījusi, ka tā spējīga dot cilvēcei dižus paraugus cīņai par brīvību un socialismu, bet ne tikai lielus grautiņus, karātavu rindas, moku kambarus, lielu badošanos un lielu verdzisku zemošanos popu, caru, muižnieku un kapitalistu priekšā.

Mēs esam pilni nacionala lepnuma jūtu, un tieši tāpēc mēs *sevišķi* neiecietam *savu* verdzisko pagātni (kad muižnieki veda karā zemniekus, lai nožņaugtu Ungarijas, Polijas, Persijas, Ķīnas brīvību) un savu verdzisko tagadni, kad tie paši muižnieki ar kapitalistu līdzdalību ved mūs karā, lai žņaugtu Poliju un Ukrainu, lai apspiestu demokratisko kustību Persijā un Ķīnā, lai stiprinātu mūsu, lielkrievu nacionalo cieņu apkaunojošo Romanovu, Bobrinsku,

Puriškeviču bandu. Neviens nav vainojams, ja viņš dzimis vergs; bet vergs, kam ne tikai ir sveša cenšanās pēc savas brīvības, bet kas attaisno un izpušķo savu verdzību (piemēram, nosauc Polijas, Ukrainas utt. nožņaugšanu par lielkrievu „tēvijas aizstāvēšanu"), tāds vergs ir lidējs un neģēlis, kas modina dibinātu sašutumu, nicināšanu un riebumu.

„Nevar būt brīva tā tauta, kas apspiež citas tautas" [45], tā teica lielākie XIX gadsimta konsekventās demokratijas pārstāvji Markss un Engelss, kas ir kļuvuši par revolucionārā proletariata skolotājiem. Un mēs, lielkrievu strādnieki, pilni nacionala lepnuma jūtu, gribam katrā ziņā brīvu un neatkarīgu, patstāvīgu, demokratisku, republikanisku, lepnu Lielkrieviju, kura savas attiecības pret kaimiņiem veido uz cilvēciska vienlīdzības principa, bet nevis uz dzimtbūtnieciska privileģiju principa, kas pazemo lielu naciju. Tieši tāpēc, ka mēs to gribam, mēs sakām: nav iespējams XX gadsimtā Eiropā (kaut arī tālo austrumu Eiropā) „aizstāvēt tēviju" citādi, kā cīnoties ar visiem revolucionariem līdzekļiem pret *savas* tēvijas monarchiju, muižniekiem un kapitalistiem. t. i., pret *īaunākajiem* mūsu dzimtenes ienaidniekiem; — nav iespējams lielkrieviem „aizstāvēt tēviju" citādi, kā vēloties jebkurā karā carismam sakāvi kā $^{9}/_{10}$ Lielkrievijas iedzīvotāju mazāko ļaunumu, jo carisms ne tikai apspiež šīs $^{9}/_{10}$ iedzīvotāju ekonomiski un politiski, bet arī demoralizē, pazemo, iegrūž negodā, prostituē tos, pieradinot apspiest citas tautas, pieradinot slēpt savu negodu aiz liekulīgām, it kā patriotiskām frazēm.

Mums varbūt iebildīs, ka līdztekus carismam un tā paspārnē radies un jau nostiprinājies cits vēsturisks spēks, lielkrievu kapitalisms, kas dara progresivu darbu, ekonomiski centralizējot un saliedējot milzīgus apgabalus. Tomēr šāds iebildums neattaisno, bet vēl vairāk apsūdz mūsu socialistus šovinistus, kurus vajadzētu nosaukt par cariski puriškevičiskiem socialistiem (kā Markss nosauca lasaliešus par karaliski prūsiskiem socialistiem). Pieļausim pat, ka vēsture izlems jautājumu par labu lielkrievu lielvalstiskajam kapitalismam pret simt un vienu mazo naciju. Tas nav neiespējams, jo visa kapitala vēsture ir varmācību un laupīšanu, asiņu un dubļu vēsture. Un mēs nebūt neesam katrā ziņā mazo naciju piekritēji; *pastāvot pārējiem vienlīdzīgiem*

apstākļiem, mēs bez ierunām atzīstam centralizaciju un esam pret federativo attiecību sīkpilsonisko ideālu. Tomēr pat šādā gadījumā, pirmkārt, tā nav mūsu darīšana, nav demokratu darīšana (nerunājot nemaz par socialistiem) palīdzēt Romanovam - Bobrinskim - Puriškevičam žņaugt Ukrainu utt. Bismarks izdarīja savā veidā, pa junkuru modei, progresīvu vēsturisku darbu, bet tas nu gan būtu labs „marksists", kas uz šā pamata iedomātos attaisnot socialistu palīdzību Bismarkam! Un pie tam Bismarks palīdzēja ekonomiskai attīstībai, apvienojot sadrumstalotos vāciešus, kurus apspieda citas tautas. Bet Lielkrievijas ekonomiskais uzplaukums un ātra attīstība prasa, lai zemi atbrīvotu no lielkrievu varmācības pret citām tautām — šo starpību aizmirst mūsu īsti krievisko gandrīz Bismarku pielūdzēji.

Otrkārt, ja vēsture izlems jautājumu par labu lielkrievu lielvalstiskajam kapitalismam, tad no tā izriet, ka jo lielāka būs lielkrievu proletariata kā kapitalisma radītās komunistiskās revolucijas galvenā dzinējspēka *socialistiskā* loma. Bet proletariata revolucijai nepieciešama ilgstoša strādnieku audzināšana *vispilnīgākās* nacionalās vienlīdzības un brālības garā. Tātad tieši no lielkrievu proletariata interešu viedokļa nepieciešama masu ilgstoša audzināšana tādā garā, lai tās visnoteiktāk, konsekventāk, drošāk, revolucionarāk aizstāvētu visu lielkrievu apspiesto naciju pilnīgu tiesību vienlīdzību un pašnoteikšanās tiesības. Lielkrievu nacionalā lepnuma intereses (ne verdziskā izpratnē) saskan ar lielkrievu (un visu citu) proletariešu *socialistiskām* interesēm. Mūsu paraugs paliks Markss, kas, desmitiem gadu nodzīvojis Anglijā, pa pusei kļuva par angli un prasīja Irijas brīvību un nacionalo neatkarību angļu strādnieku socialistiskās kustības interesēs.

Turpretī mūsu pašmāju socialistiskie šovinisti, Pļechanovs u. t. jpr., u. t. jpr., šai pēdējā un iedomājamā gadījumā, kuru mēs apskatījām, izrādīsies par nodevējiem ne tikai pret savu dzimteni, brīvo un demokratisko Lielkrieviju, bet arī par nodevējiem pret visu Krievijas tautu proletarisko brālību, t. i., pret socialismu.

„Social-Demokrat", 35. nr., 1914. g. 12. decembrī

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

KO TAD TĀLĀK?

(PAR STRĀDNIEKU PARTIJU UZDEVUMIEM ATTIECĪBĀ PRET OPORTUNISMU UN SOCIALŠOVINISMU)

Lielā krize, ko pasaules karš izraisījis Eiropas socialismā, radīja vispirms (kā tam arī jābūt lielu križu laikā) milzīgu apjukumu, tad iezīmēja veselu rindu jaunu grupējumu socialisma dažādu virzienu, nokrāsu un uzskatu pārstāvju vidū, beidzot it sevišķi asi un neatlaidīgi izvirzīja jautājumu par to, tieši kādas pārmaiņas socialistiskās politikas *pamatos* izriet no krizes un kādas tā prasa. Arī Krievijas socialisti ir sevišķi uzskatāmi pārdzīvojuši šīs trīs „stadijas" 1914. gadā no augusta līdz decembrim. Mēs visi zinām, ka sākumā apjukums nebija mazais un ka to vēl padziļināja carisma vajāšanas, „eiropiešu" izturēšanās, kara kņada. Septembra un oktobra mēneši bija tas periods, kad Parizē un Šveicē, kur bija visvairāk emigrantu, visvairāk sakaru ar Krieviju un visvairāk brīvības, diskusijās, referatos un avīzēs visplašāk un vispilnīgāk notika jaunā norobežošanās jautājumos, ko bija izvirzījis karš. Var droši teikt, ka nevienā vienīgā socialisma (un gandrīz socialisma) virzienā (un frakcijā) Krievijā nav palicis nevienas uzskatu nokrāsas, kas nebūtu radusi sev izpausmi un novērtējumu. Visi jūt, ka pienācis laiks preciziem, pozitiviem secinājumiem, kas varētu noderēt par pamatu sistematiskai praktiskai darbībai, propagandai, aģitacijai, organizacijai: stāvoklis noskaidrojies, visi ir izteikušies; tad nu beidzot tiksim skaidrībā, *kas ar ko un kas kurp?*

23. novembrī pēc jaunā stila, otrā dienā pēc tam, kad Peterburgā bija publicēts valdības paziņojums par KSDS Frakcijas apcietināšanu, Zviedrijas socialdemokratiskās par-

tijas kongresā Stokholmā notika gadījums, kas galīgi un negrozāmi izvirzīja dienas kārtībā tieši šos divus mūsu pasvītrotos jautājumus[44]. Lasītāji tālāk atradīs šā gadījuma aprakstu, proti: Beļeņina (CK pārstāvja) un Larina (OK pārstāvja)[45] runu, kā arī sakarā ar Brantinga ierosināto jautājumu radušos debašu pilnīgu tulkojumu no oficiālā Zviedrijas socialdemokratu pārskata ziņojuma.

Pirmoreiz pēc kara neitralas zemes socialistu kongresā sastapās mūsu partijas, tās CK, pārstāvis un likvidatoriskās OK pārstāvis. Ar ko atšķīrās viņu uzstāšanās? Beļeņins ieņēma pilnīgi noteiktu poziciju sāpīgajos, smagajos, bet toties arī lielajos tagadējās socialistiskās kustības jautājumos un, atsaukdamies uz partijas CO „Social-Demokrat"[46], nāca ar visnoteiktāko kara pieteikumu oportunismam, nosauca Vācijas socialdemokratijas vadoņu (un „daudzu citu") izturēšanos par *nodevību*. Larins neieņēma nekādu poziciju un lietas būtību pilnīgi noklusēja, atrunādamies ar tām šabloniskajām, tukšajām un satrunējušajām frazēm, kurām ir nodrošināti visu zemju oportunistu un socialšovinistu aplausi. Toties Beļeņins pilnīgi noklusēja mūsu attiecības pret citām socialdemokratiskām partijām vai grupām Krievijā: mūsu pozicija, sak, ir tāda, bet par citiem klusēsim, pagaidīsim, *kāda* būs viņu nostāja. Larins, gluži otrādi, pacēla „vienības" karogu, nobirdināja asaru par „šķelšanās rūgtajiem augļiem Krievijā", attēloja krāšņi spilgtās krāsās OK „apvienojošo" darbu, kura apvienojusi gan Pļechanovu, gan kaukaziešus, gan bundistus, gan poļus *un tā tālāk*. Par to, kas šeit Larinam varēja būt padomā, būs runa īpaši (sk. turpmāk rakstiņu: „Kādu vienību sludināja Larins?"*). Šobrīd mūs interesē principialais jautājums par vienību.

Mūsu priekšā ir divi lozungi. Viens: karš oportunistiem un socialšovinistiem, viņi ir nodevēji. Otrs: vienība Krievijā, konkreti ar Pļechanovu (kas, piezīmēsim iekavās, izturas pie mums gluži tāpat kā Zidekums** pie vāciešiem, Haindmanis pie angļiem utt.). Vai nav skaidrs, ka Larins.

* Sk. šā sējuma 91. un 92. lpp. *Red.*

** Pļechanova brošuriņa „Par karu" (Parizē, 1914.), ko nupat sa ņēmām, sevišķi uzskatami apstiprina tekstā teikto. Pie šās brošuriņas mēs vēl atgriezīsimies.

baidīdamies nosaukt lietas īstā vārdā, būtībā ir uzstājies par oportunistiem un socialšovinistiem?

Bet aplūkosim vispār lozunga „vienība" nozīmi pašreizējo notikumu gaismā. Proletariata vienība ir viņa lielākais ierocis cīņā par socialistisko revoluciju. No šās neapšaubāmās patiesības tikpat neapšaubāmi izriet, ka, ja proletariskai partijai pieslienas ievērojams skaits sīkburžuazisku elementu, kas spēj *traucēt* cīņu par socialistisko revoluciju, tad vienība ar tādiem elementiem proletariata lietai ir kaitīga un pazudinoša. Mūsdienu notikumi ir tieši parādījuši, ka, no vienas puses, ir nobriedusi imperialistiska (t. i., kapitalisma augstākajai, pēdējai stadijai atbilstoša) kara objektivie nosacījumi, bet no otras puses, tā saucamā mierīgā laikmeta gadu desmiti ir uzkrājuši visās Eiropas zemēs *ļoti daudz* sīkburžuazisku, oportunistisku mēslu socialistisko partiju *iekšienē*. Jau apmēram piecpadsmit gadu kopš slavenās „bernšteiniades" laika Vācijā, — bet daudzās zemēs arī agrāk, — jautājums par šo oportunistisko, *svešo* elementu proletariskās partijās ir izvirzījies dienas kārtībā, un nez vai atradīsies jel viens redzams marksists, kas daudzreiz un aiz dažādiem iemesliem nebūtu atzinis, ka oportunisti tiešām ir socialistiskai revolucijai naidīgs, neproletarisks elements. Šā socialā elementa sevišķi straujš pieaugums pēdējos gados nav apšaubāms: strādnieku legalo savienību ierēdņi, parlamentarieši un pārējie inteligenti, kas ērti un mierīgi iekārtojušies legalas masu kustības laikā, daži vislabāk atalgoto strādnieku, sīko kalpotāju slāņi utt., u. tml. Karš uzskatāmi parādījis, ka krizes brīdī (bet imperialisma laikmets neizbēgami būs visādu križu laikmets) ļoti ievērojams daudzums oportunistu, ko atbalsta un daļēji tieši virza buržuazija (tas ir sevišķi svarīgi), pāriet tās pusē, nodod socialismu, kaitē strādnieku lietai, pazudina to. Jebkurā krizē buržuazija vienmēr palīdzēs oportunistiem, apspiedīs — apspiedīs, ne no kā neatsacīdamās, ar visnelikumīgākiem, nežēlīgākiem *militariem* pasākumiem — proletariata revolucionaro daļu. Oportunisti — tie ir proletariskās revolucijas buržuaziskie ienaidnieki, kas miera laikā strādā savu buržuazisko darbu slepus, mitinoties strādnieku partiju iekšienē, bet krizes laikmetos *uzreiz* parādās kā *visas* apvienotās buržuazijas, —

sākot no konservativās, beidzot ar visradikalāko un demokratiskāko, sākot ar brīvdomātāju, beidzot ar reliģiozo un klerikalo buržuaziju, — atklāti sabiedrotie. Kas šo patiesību nav sapratis *pēc* notikumiem, kādus mēs pārdzīvojam, tas neglābjami krāpj tiklab sevi, kā arī strādniekus. Šādos apstākļos atsevišķu personu pāriešana ir nenovēršama, bet vajag atcerēties, ka pāriešanas gadījumu nozīmi nosaka sīkburžuazisko oportunistu *slāņa* un *virziena* pastāvēšana. Socialšovinistiem Haindmanim, Vanderveldem, Gedam, Pļechanovam, Kautskim nebūtu nekādas nozīmes, ja viņu bezrakstura un vulgarās runas buržuaziskā patriotisma aizstāvēšanai neuztvertu veseli oportunistu sabiedriskie slāņi un vesela buržuazisko avīžu un buržuazisko politiķu drūzma.

II Internacionales laikmeta socialistisko partiju tips bija partija, kura cieta savā vidū oportunismu, ko arvien vairāk uzkrāja „mierīgā" perioda gadu desmiti, bet kas turējās slepus, pielāgojās revolucionarajiem strādniekiem, *pārņēma* no tiem viņu marksistisko terminoloģiju, izvairījās no jebkādas skaidras principialas norobežošanās. Šis tips ir sevi pārdzīvojis. Ja karš beigsies 1915. gadā, vai tad 1916. gadā atradīsies starp socialistiem, kuriem galva uz pleciem, gribētāji atkal uzsākt strādnieku partiju atjaunošanu *kopā* ar oportunistiem, *zinot no pieredzes,* ka nākošās krizes laikā, lai tā būtu kāda būdama, viņi *itin visi* (plus vēl visi bezrakstura un apjukušie ļaudis) būs par buržuaziju, kas katrā ziņā atradīs iemeslu aizliegt runas par šķiru ienaidu un šķiru cīņu?

Italijā partija bija izņēmums II Internacionales laikmetam: oportunisti ar Bisolati priekšgalā tika izraidīti no partijas. Izrādījās, ka rezultati krizes laikā bija *lieliski:* dažādu virzienu ļaudis nekrāpa strādniekus, neaizmigloja viņiem acis ar krāšņiem daiļrunības ziediem par „vienību", bet gāja katrs savu ceļu. Oportunisti (un pārbēdzēji no strādnieku partijas, tādi kā Musolini) vingrinājās socialšovinismā, slavinot (līdzīgi Pļechanovam) „varonīgo Beļģiju" un ar to aizsedzot nevis varonīgās, bet gan buržuaziskās Italijas politiku, kura grib izlaupīt Ukrainu un Galiciju... tas ir, Albaniju, Tunisu utt., u. tml. Bet socialisti *pret viņiem* karoja pret karu, galavoja *pilsoņu* karu. Mēs

nepavisam neidealizējam Itālijas socialistisko partiju, nepavisam negalvojam par to, ka tā izrādīsies pilnīgi izturīga gadījumā, ja Itālija iejauktos karā. Mēs nerunājam par šās partijas nākotni, mēs pašlaik runājam tikai par tagadni. Mēs konstatējam neapstrīdamo *faktu*, ka Eiropas zemju vairākuma strādniekus, izrādās, ir *piemānījusi* oportunistu un revolucionaru *fiktivā vienība* un ka Itālija ir laimīgs izņēmums — zeme, kurā pašlaik tādas krāpšanas nav. Tam, kas bija laimīgs izņēmums II Internacionalei, jākļūst un tas *kļūs* par likumu III Internacionalei. Proletariats vienmēr atradīsies, — kamēr turas kapitalisms, — kaimiņos sīkburžuazijai. Reizēm nav gudri atsacīties no pagaidu savienībām ar to, bet *vienību* ar to, vienību ar oportunistiem *tagad* var aizstāvēt tikai proletariata ienaidnieki vai pārdzīvotā laikmeta apmuļķoti rutineri.

Vienība proletariskā cīņā par socialistisko revoluciju tagad, pēc 1914. gada, prasa strādnieku partiju kategorisku atdalīšanos no oportunistu partijām. Ko tieši mēs saprotam ar vārdu oportunisti, tas skaidri pateikts CK Manifestā (33. nr., „Karš un Kriev. soc.-dem.“*).

Bet ko mēs redzam Krievijā? Vai mūsu zemes strādnieku kustībai ir derīga vai kaitīga vienība starp cilvēkiem, kas tā vai citādi, vairāk vai mazāk konsekventi cīnās pret šovinismu, tiklab puriškevičisko, kā kadetisko, un cilvēkiem, kas piebalso šim šovinismam līdzīgi Maslovam, Pļechanovam, Smirnovam? Starp cilvēkiem, kas darbojas pret karu, un cilvēkiem, kas paziņo, ka viņi nedarbojas pret to, līdzīgi „dokumenta“ (34. nr.)[47] ietekmīgajiem autoriem? Vilcināties ar atbildi uz šo jautājumu var tikai cilvēki, kas grib aizvērt acis.

Mums droši vien iebildīs, ka avīzē „Golos“ Martovs polemizējis ar Pļechanovu un kopā ar daudziem citiem OK draugiem un piekritējiem karojis pret socialšovinismu. Mēs to nenoliedzam un CO 33. nr-ā tieši apsveicām Martovu. Mēs ļoti priecātos, ja Martovu „nepagrieztu“ (sk. rakstiņu „Martova pagrieziens“), mēs ļoti vēlētos, lai noteikti pretšovinistiskā līnija kļūtu par OK līniju. Bet runa nav par mūsu, *ne arī par kādu citu* vēlēšanos. Kādi ir objektīvie fakti? Pirmkārt, OK oficialais pārstāvis Larins diezkāpēc

* Sk. šā sējuma 9.—17. lpp. *Red.*

klusē par avīzi „Golos", bet nosauc socialšovinistu Pļechanovu, nosauc Akselrodu, kas uzrakstījis vienu rakstu (avīzē „Berner Tagwacht" [18]), lai nepateiktu neviena noteikta vārda. Bet Larins ne tikai ieņem oficialu stāvokli, viņš stāv arī tuvu ietekmīgajam likvidatoru kodolam Krievijā *ne* tikai ģeografiski vien. Otrkārt, ņemsim Eiropas presi. Francijā un Vācijā avīzes klusē par avīzi „Golos", bet runā par Rubanoviču, Pļechanovu un Čcheidzi. („Hamburger Echo"* — viens no vissovinistiskākajiem Vācijas šovinistiskās „socialdemokratiskās" preses organiem — 12. decembra nr-ā nosauc Čcheidzi par Maslova un Pļechanova piekritēju, par ko bija netieši norādījumi arī dažās avīzēs Krievijā. Saprotams, ka visi Zidekumu apzinīgie draugi pilnīgi novērtē idejisko atbalstu, ko Zidekumiem sniedz Pļechanovs.) Krievijā miljoni eksemplaru buržuazisko avīžu izplatīja „tautā" ziņu par Maslovu-Pļechanovu-Smirnovu un nedeva nekādas ziņas par avīzes „Golos" virzienu. Treškārt, legalās strādnieku preses pieredze 1912.—1914. gadā pilnīgi pierādījusi to faktu, ka likvidatoriskā virziena zināmā sabiedriskā spēka un ietekmes avots slēpjas nevis strādnieku šķirā, bet gan buržuaziski demokratiskās inteliģences slānī, kas izvirzījis legalistu rakstnieku pamatkodolu. Par šā slāņa *kā slāņa* nacionalšovinistisko noskaņojumu liecina visa Krievijas prese vienprātībā ar Peterburgas strādnieka vēstulēm (avīzes „Social-Demokrat" 33., 35. nr.) un „dokumentu" (34. nr.). Ir ļoti iespējama liela personu pārgrupēšanās šā slāņa iekšienē, bet pavisam neticami, ka šis slānis kā tāds *ne*būtu „patriotisks" un oportunistisks.

Tādi ir objektivie fakti. Ņemot tos vērā un atceroties, ka visām buržuaziskajām partijām, kas grib ietekmēt strādniekus, ir ļoti izdevīgi, lai parādīšanai viņām būtu kreisais spārns (sevišķi, ja tas nav oficials), mums jāatzīst, ka doma par vienību ar OK ir strādnieku lietai kaitīga iluzija.

Politika, kādu piekopj OK, kas tālajā Zviedrijā 23. XI uzstājas ar paziņojumiem par vienību ar Pļechanovu un ar runām, kuras patīkamas visu socialšovinistu sirdīm, bet Parizē un Šveicē ne no 13. IX (avīzes „Golos" iznākšanas diena) līdz 23. XI, ne no 23. XI līdz šai dienai (23. XII)

* — „Hamburgas Atbalss". *Red*

itin ne ar ko neliek sevi manīt, ir ļoti līdzīga vissliktākajam politikanismam. Bet cerības, ka apsolītajai avīzei „Otkļiki“ [49] Ciriehē būs partejiski oficials raksturs, iznīcina tiešais paziņojums avīzē „Berner Tagwacht“ (12. XII), ka *tāds* raksturs šai avīzei nebūs... (Starp citu: avīzes „Golos“ 52. nr-ā tās redakcija paziņo, ka būtu visļaunākais „nacionalisms“, ja tagad turpinātu šķelšanos ar likvidatoriem: šai frazei, kurai trūkst gramatiskas jēgas, ir tikai tā politiskā jēga, ka avīzes „Golos“ redakcija atzīst par labāku vienību ar socialšovinistiem nekā tuvināšanos cilvēkiem, kas pret socialšovinismu izturas nesamierināmi. Sliktu izvēli ir izdarījusi avīzes „Golos“ redakcija.)

Lai viņa būtu pilnīga, mums atliek pateikt pāris vārdu par s.-r. avīzi „Misļ“ [50] Parizē, kura *arī* dzied slavas dziesmas „vienībai“, aizsedz (salīdzini „Social-Demokrat“ 34. nr-u) sava partijas vadoņa Rubanoviča socialšovinismu, aizstāv beļģu un franču oportunistus un ministrialistus, noklusē Kerenska — viena no viskreisākajiem krievu trudoviku vidū — runas patriotiskos motivus un iespiež neticami novazātas sīkburžuaziskas seklības par marksisma revidēšanu narodņiku un oportunistu garā. To, kas par s.-r. teikts KSDSP Vasaras apspriedes rezolucijā 1913. gadā [51], sevišķi pilnīgi apstiprina šī avīzes „Misļ“ izturēšanās.

Daži krievu socialisti, redzams, domā, ka internacionalisms ir gatavība saņemt ar atplestām rokām to rezoluciju par visu zemju socialnacionalisma internacionalu attaisnošanu, kuru taisās sarakstīt Pļechanovs ar Zidekumu, Kautskis ar Ervē, Geds ar Haindmani, Vandervelde ar Bisolati utt. Mēs atļaujamies domāt, ka internacionalisms ir tikai nepārprotama internacionalistiska politika savas partijas iekšienē. Kopā ar oportunistiem un socialšovinistiem nav iespējama proletariata patiesi internacionala politika, nav iespējams sludināt pretdarbību karam un pulcēt šim nolūkam spēkus. Noklusēt vai izvairīties no šās rūgtās, bet socialistam nepieciešamās patiesības ir strādnieku kustībai kaitīgi un pazudinoši.

„Social-Demokrat“, 36. nr., 1915. g. 9. janvāri

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat“ teksta

KĀDU „VIENĪBU" SLUDINĀJA LARINS ZVIEDRIJAS KONGRESĀ?[52]

Larina runā, kuru mēs citējām (36. nr.), viņam varēja būt prātā tikai izdaudzinātais „trešā julija" bloks[53], t. i., savienība, kas noslēgta 1914. 3. VII Briselē starp OK Trocki, Rozu Luksemburgu, Aļeksinski, Pļechanovu, bundistiem, kaukaziešiem, lietuviešiem, „kreisajiem"[54], poļu opoziciju utt. Kādēļ Larins aprobežojās ar mājienu? Tas ir... dīvaini. Mēs domājam, ka, ja OK ir dzīva un ir dzīva šī savienība, tad slēpt šo patiesību ir kaitīgi.

Mūsu partijas CK un latviešu s.-d. CK šajā savienībā *ne*piedalījās. Mūsu CK izvirzīja 14 precizus vienības noteikumus, kurus OK un „bloks" *ne*pieņēma, aprobežojoties ar diplomatisku, izvairīgu rezoluciju, kas *īstenībā* nekādu noteiktu iepriekšējās likvidatoriskās politikas pagriezienu nesolīja un neiezīmēja. Lūk, mūsu 14 paragrafu *būtība:* 1) 1908. g. XII un 1910. g. I rezolucijas par likvidatorismu tiek nepārprotami apstiprinātas, proti, tā, ka tiek atzīts, ka nav savienojams būt par s.-d. partijas biedru un uzstāties pret pagrīdi, pret nelegalās preses reklamēšanu; par atklātu partiju (vai cīņu par to), pret revolucionariem mītiņiem utt. (kā uzstājās „Naša Zarja"[55] un „Naša Rabočaja Gazeta"[56]); 2) tas pats — par uzstāšanos pret republikas lozungu utt.; 3) tas pats — pret bloku ar *ne* s.-d. partiju — „kreisajiem"; 4) katrā apvidū jābūt vienotai, pēc tautībām nesadalītai s.-d. organizacijai; 5) „kulturali nacionalā autonomija" tiek noraidīta; 6) strādnieki tiek aicināti uz „vienību no apakšas"; par partijas biedru var būt tikai tas, kas ietilpst nelegalajā organizacijā; legalajā presē vairākuma noteikšanai tiek ņemti dati par strādnieku grupu iemaksām kopš 1913. gada; 7) konkurējošas avīzes vienā

pilsētā nav pieļaujamas; avīze „N. R. G." tiek slēgta; tiek dibināts diskusiju žurnals; 8) tiek apstiprinātas 1903. g. un 1907. g. kongresa rezolucijas par s.-r. partijas buržuaziskumu; s.-d. partijas daļas vienošanās ar s.-r. nav pieļaujama; 9) ārzemju grupas tiek pakļautas Krievijas CK. 10) par darbu arodbiedrībās tiek apstiprināta Londonas CK rezolucija (1908. I); nepieciešamas nelegalas šūniņas 11) nav pieļaujama uzstāšanās pret „Apdrošināšanas Padomi"[57] un citām apdrošināšanas iestādēm; žurnals „Strachovanije Rabočich"[58] kā konkurējošs organs tiek slēgts. 12) Kaukazijas s.-d. īpaši apstiprina 5. un 4. §; 13) Čehei dzes frakcija ņem atpakaļ „kulturali nacionalo autonomiju" un atzīst iepriekš minētos nosacījumus; 14) „apmelošanas" lietās (Maļinovskis, Ikss utt.) OK un tās draugi vai nu ņem atpakaļ apsūdzības un apmelojumus, vai arī sūta pārstāvi uz gaidāmo mūsu partijas kongresu, lai tā priekšā uzturētu visas savas apsūdzības.

Nav grūti redzēt, ka bez šiem noteikumiem, lai arī kādi būtu „solījumi" vārdos vēl un vēlreiz atsacīties no likvidatorisma (kā 1910. g. plenumā), itin nekas nevarētu mainīties; „vienība" būtu fikcija un likvidatoru „tiesību vienlīdzības" atzīšana.

Socialisma milzīgā krize, ko radījis pasaules karš, izraisījusi visu s.-d. grupu spēku vislielāko sasprindzinātību un cenšanos pulcēt visus, kas *varēja* tuvināties galvenajos jautājumos par attiecībām pret karu. „Trešā julija" bloks, ar kuru lielījās (baidīdamies to tieši nosaukt) Larins, uzreiz izrādījās par fikciju.

Vēl un vēlreiz brīdinājums no fiktivas „vienības", pastāvot īstenībā nesamierināmām domstarpībām.

„Social-Demokrat", 57. nr., 1915. g. 1. februārī

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

KRIEVU ZIDEKUMI

Vārds „Zidekums" guvis sugas vārda nozīmi: pašapmierināta, nekaunīga oportunista un socialšovinista tips. Tā ir laba pazīme, ka par Zidekumiem visi runā ar nicināšanu. Bet ir tikai viens līdzeklis, lai pats pie tam neiekristu šovinismā. Šis līdzeklis ir — pēc iespējas palīdzēt atmaskot krievu Zidekumus.

Pļechanovs ar savu brošuriņu „Par karu" ir sevi galīgi nostādījis viņu priekšgalā. Viņa spriedelējumi ir pilnīga dialektikas aizstāšana ar sofistiku. Sofistiski tiek apsūdzēts vācu oportunisms, lai aizsegtu franču un krievu oportunismu. Rezultatā iznāk nevis cīņa pret starptautisko oportunismu, bet tā atbalstīšana. Sofistiski tiek apraudāts Beļģijas liktenis, klusējot par Galiciju. Sofistiski tiek sajaukts imperialisma laikmets (t. i., laikmets, kad pēc marksistu vispārēja atzinuma ir jau nobriedušī kapitalisma sabrukuma objektivie apstākļi un kad jau pastāv socialistiskā proletariata masas) ar buržuaziski demokratisko nacionalo kustību laikmetu; laikmets, kad proletariata internacionalā revolucija ir jau gatava sagraut buržuaziskās tēvijas, ar laikmetu, kad tās dzimst un saliedējas. Sofistiski tiek apsūdzēta miera izjaukšanā Vācijas buržuazija un noklusēts tas, ka karu pret to ilgi un neatlaidīgi gatavoja „trejsabiedrības" [59] buržuazija. Sofistiski tiek noklusēta Bazeles rezolucija. Sofistiski socialdemokratisms tiek aizstāts ar nacionalliberalismu: vēlēšanās, lai uzvarētu carisms, tiek motivēta ar Krievijas ekonomiskās attīstības interesēm, pie kam netiek pat skarti ne jautājumi par Krievijas tautībām, ne par to, ka carisms kavē tās ekonomisko attīstību, ne par to, ka ražošanas spēki Vācijā aug salīdzinoši neizmērojami ātrāk un sekmīgāk. utt., u. tml. Visu Pļechanova sofismu

iztīrzāšana prasītu vairākus rakstus, un vēl nav zināms, vai daudzas no viņa smieklīgajām aplamībām ir vērts iztīrzāt. Pakavēsimies tikai pie viena it kā argumenta. Engelss 1870. g. rakstīja Marksam, ka V. Libknechts aplam padara par savu *vienīgo* vadošo principu antibismarkismu[60]. Pļechanovs nopriecājās, atrazdams šo citatu: pie mums, lūk, tas pats ir ar anticarismu! Bet pamēģiniet aizstāt sofistiku (t. i., to, ka izrauj ārēji līdzīgus gadījumus, nevērojot notikumu sakarību) ar dialektiku (t. i., ar notikuma un tā attīstības visas konkrētās situacijas pētīšanu). Vācijas apvienošana bija nepieciešama, un Markss ir vienmēr to atzinis tiklab pirms 1848. g., kā arī pēc tā. Engelss jau 1859. gadā tieši aicināja vācu tautu uz karu apvienošanās dēļ[61]. Kad neizdevās revolucionarā apvienošana, Bismarks to izdarīja kontrrevolucionari, junkuriski. Antibismarkisms kā *vienīgais* princips kļuva aplamība, jo nepieciešamās apvienošanās noslēgums bija noticis fakts. Bet Krievijā? Vai mūsu drošsirdīgajam Pļechanovam bija drosme jau iepriekš pasludināt, ka Krievijas attīstībai ir nepieciešams iekarot Galiciju, Cargradu, Armeniju, Persiju u. tml.? Vai viņam ir drosme pateikt to tagad? Vai viņš ir padomājis par to, ka Vācijai bija jāpāriet no vāciešu (kurus gan Francija, gan Krievija apspieda XIX gadsimta divās pirmajās trešdaļās) sadrumstalotības uz viņu apvienošanu, bet Krievijā lielkrievi daudzas citas nacijas ne tik daudz apvienoja, cik apspieda? Pļechanovs, par to nepadomājis, vienkārši masko savu šovinismu, sagrozot citata jēgu no Engelsa 1870. g., tāpat kā Zidekums sagroza citatu no Engelsa 1891. g., kad Engelss rakstīja par nepieciešamību vāciešiem cīnīties uz dzīvību un nāvi pret Francijas un Krievijas sabiedroto karaspēku.

Citādā valodā un citādos apstākļos šovinismu aizstāv žurnals „Naša Zarja" 7., 8. un 9. nr-ā. Čerevaņina kgs pareģo „Vācijas sakāvi" un sauc pēc tās, iegalvodams, ka „Eiropa (!!) sacēlusies" pret Vāciju. A. Potresova kgs strostē Vācijas socialdemokratus par „kļūmi", kas „sliktāka par jebkuru noziegumu" utt., iegalvodams, ka Vācijas militarismam esot „speciali virsbudžeta grēki", ka „ne jau zināmu krievu aprindu panslavistiskie sapņi bija drauds Eiropas mieram" u. t. jpr.

Vai tad tas nenozīmē piebalsot Puriškevičam un socialšovinistiem, ja legalajā presē visādi iztēlo Vācijas „virsbudžeta" vainu un tās sakāves nepieciešamību? Par to, ka Krievijas militarismam ir simtreiz vairāk „virsbudžeta" grēku, cariskās cenzuras spaidu dēļ jāklusē. Vai tad tiešām cilvēkiem, kas negrib būt šovinisti, nevajadzētu šādos apstākļos vismaz *ne*runāt par Vācijas sakāvi un tās virsbudžeta grēkiem?

Žurnals „Naša Zarja" ne vien sācis virzīties pa līniju — „nepretošanās karam"; nē, tas tieši lej ūdeni uz lielkrievu cariski puriškevičiskā šovinisma dzirnavām, sludinādams ar „socialdemokratiskiem" argumentiem Vācijas sakāvi un cenzdamies attaisnot panslavistus. Bet taču tieši žurnala „Naša Zarja" rakstnieki, neviens cits kā viņi 1912.—1914. gadā masveidīgi propagandēja likvidatorismu strādnieku vidū.

Ņemsim, beidzot, Akselrodu, kuru, tāpat kā žurnala „Naša Zarja" rakstniekus, Martovs tik sirdīgi un tik neveiksmīgi aizsedz, aizstāv un cenšas attaisnot.

Akselroda uzskati ar viņa piekrišanu izteikti avīzes „Golos" 86. un 87. nr-ā. Tie ir socialšovinistiski uzskati. Franču un beļģu socialistu iestāšanos buržuaziskā valdībā Akselrods aizstāv ar šādiem argumentiem: 1) „Vēsturiskā nepieciešamība, uz kuru tagad tik labprāt mēdz nevietā atsaukties, Marksam nebūt nenozīmēja pasivu izturēšanos pret konkretu ļaunumu — gaidot socialistisku apvērsumu". Kas tas par jucekli? Ko tas nozīmē? Viss, kas notiek vēsturē, notiek nepieciešami. Tā ir ābece. Socialšovinisma pretinieki atsaucās nevis uz vēsturisko nepieciešamību, bet uz kara *imperialistisko* raksturu. Akselrods izliekas, it kā nebūtu sapratis to, nebūtu sapratis no tā izrietošo „konkretā ļaunuma" novērtējumu: buržuazijas kundzību visās zemēs un to, ka ir *savlaicīgi* sākt revolucionaru darbību, kas ved pie „sociala apvērsuma". „Pasivi" ir socialšovinisti, to noliegdami. 2) Nevar „ignorēt jautājumu, kas ir bijis īstais" kara „sācējs", „tā radīdams visās zemēs, kurām militari uzbrukts, nepieciešamību aizstāvēt savu patstāvību". Un tajā pašā lappusē atzīšanās, ka „franču imperialisti, protams, tiecās pēc diviem trim gadiem izraisīt karu"! Šajā laikā, redziet, stipraks būtu kļuvis proletariats un lielākas

būtu izredzes uz mieru!! Bet mēs zinām, ka šajā laikā stiprāks būtu kļuvis Akselroda sirdij tik mīļais oportunisms un lielākas būtu izredzes, ka tas vēl nekrietnāk nodos socialismu. Mēs zinām, ka trīs laupītāji (Anglijas, Krievijas un Francijas buržuazija un valdības) bruņojās *gadu desmitiem* ilgi, lai aplaupītu Vāciju. Vai tad jābrīnās, ka divi laupītāji uzbruka agrāk, nekā *trīs* bija paspējuši saņemt savus pasūtītos jaunos nažus? Vai tad tas nav sofisms, kad ar frazēm par „sācējiem" tiek aizsegts visu zemju buržuazijas *vienādais „vainīgums"*, ko Bazelē neapstrīdami, vienbalsīgi atzina visi socialisti? 3) „Pārmest Beļģijas socialistiem savas zemes aizstāvēšanu" ir „nevis marksisms, bet cinisms". Tieši tā Markss nosauca Prudona attiecības pret Polijas sacelšanos (1863. g.) [62]. Markss kopš 1848. gada pastāvīgi runāja par to, ka Polijas sacelšanās pret carismu ir vēsturiski progresiva. Neviens neuzdrošinājās to noliegt. Konkretie apstākļi bija tādi, ka nacionalais jautājums Eiropas austrumos nebija atrisināts, t. i., karam pret carismu bija buržuaziski demokratisks, bet ne imperialistisks raksturs. Tā ir ābece.

Ja pret socialistisko apvērsumu izturas noraidoši vai izsmejoši, vai nevīžīgi (kā izturas Akselrodi), tad Beļģijas „zemei" šajā konkretajā karā *nevar* palīdzēt citādi, kā palīdzot carismam žņaugt Ukrainu. Tas ir fakts. Ja krievu socialists to noklusē, tad tas ir cinisms. Kliegt par Beļģiju un klusēt par Galiciju ir cinisms.

Kas tad bija jādara Beļģijas socialistiem? Ja viņi nevarēja izdarīt socialu apvērsumu kopā ar frančiem utt., tad viņiem šobrīd vajadzēja pakļauties nacijas vairākumam un sākt karu. Bet, pakļaujoties vergu īpašnieku šķiras gribai, vajadzēja novelt uz viņiem atbildību, nebalsot par kredītiem, sūtīt Vandervelde nevis ministra izbraucienos pie ekspluatatoriem, bet gan kā organizatoru (kopā ar *visu* zemju revolucionarajiem socialdemokratiem) nelegalai revolucionarai propagandai par „socialistisko apvērsumu" un pilsoņu karu; vajadzēja šo darbu strādāt arī armijā (pieredze ir rādījusi, ka ir iespējama pat strādnieku-zaldatu „brāļošanās" karojošo armiju tranšejās!). Pļāpāt par dialektiku un marksismu un neprast savienot nepieciešamo (ja tā uz laiku ir nepieciešama) pakļaušanos vairākumam

ar revolucionaru darbu visādos apstākļos ir ņirgāšanās par strādniekiem, ir socialisma izsmiekls. „Beļģijas pilsoņi! Mūsu zemi piemeklējusi liela nelaime, to radījusi *visu* zemju, tai skaitā arī Beļģijas, buržuazija. Jūs negribat gāzt šo buržuaziju, neticat apelēšanai pie Vācijas socialistiem? Mēs esam mazākumā, es jums pakļaujos un sāku karu, bet arī karā es sludināšu, gatavošu visu zemju proletariešu pilsoņu karu, jo bez tā Beļģijas un citu zemju zemniekiem un strādniekiem glābiņa nav!" Par tādu runu Beļģijas vai Francijas u. tml. deputats sēdētu cietumā un nevis ministra krēslā, bet viņš būtu socialists un nevis nodevējs, par viņu tagad runātu tranšejās gan franču, gan vācu zaldati-strādnieki kā par *savu* vadoni un nevis kā par strādnieku lietas nodevēju. 4) „Kamēr pastāv tēvijas, kamēr proletariata dzīve un kustība būs iespiesta šo tēviju ietvaros tādā mērā kā līdz šim un viņš nejutīs ārpus tiem īpašus, citus, internacionalus, pamatus, tikmēr strādnieku šķirai pastāvēs jautājums par patriotismu un pašaizsardzību". Buržuaziskās tēvijas pastāvēs, kamēr tās neiznīcinās proletariata internacionalā revolucija. Pamats tai jau ir, kā to atzina pat Kautskis 1909. gadā, kā tas vienbalsīgi tika atzīts Bazelē un kā to tagad pierāda *fakts*, ka visu zemju strādnieki dziļi simpatizē cilvēkiem, kuri nebalso par kreditiem, kuri nebaidās no cietumiem un citiem upuriem, kas „vēsturiski nepieciešami" saistīti ar jebkuru revoluciju. Akselroda fraze ir tikai *atrunāšanās* no revolucionaras darbības, ir tikai šovinistiskās buržuazijas argumentu atkārtojums. 5) Gluži tāda pati jēga ir viņa vārdiem, ka vāciešu izturēšanās *neesot* bijusi nodevība, ka viņu izturēšanās cēlonis esot tas, ka viņi „dzīvi izjūt, apzinās organiskas saites ar to zemes gabalu, tēviju, uz kura dzīvo un strādā vācu proletariats". Patiesībā vāciešu, tāpat kā Geda u. t. jpr., izturēšanās ir neapšaubāma nodevība; to maskot un aizstāvēt ir necienīgi. Patiesībā tieši buržuaziskās tēvijas sagrauj, izķēmo, lauž, kropļo vācu strādnieka „dzīvās saites" ar vācu zemi, radot verga „saites" ar vergu īpašnieku. Patiesībā *tikai* buržuazisko tēviju sagraušana var dot visu zemju strādniekiem „saites ar zemi", dzimtās valodas brīvību, maizes riecienu un kulturas labumus. Akselrods ir vienkārši buržuazijas apologets. 6) Sludināt strādniekiem „būt

piesardzīgiem ar apsūdzībām oportunismā" pret tādiem „pārbaudītiem marksistiem kā Geds" utt. nozīmē sludināt strādniekiem verdziskumu vadoņu priekšā. Mācieties, ņemdami par piemēru visu Geda dzīvi, teiksim mēs strādniekiem, *izņemot* viņa acīm redzamo socialisma nodevību 1914. gadā. Varbūt atradīsies personiski vai citi apstākļi, kas viņa vainu mīkstina, taču runa nepavisam nav par *personu* vainīgumu, bet par *notikumu* socialistisko nozīmi. 7) Atsaukšanās uz to, ka iestāšanās valdībā esot „*formali*" pieļaujama, jo, lūk, rezolucijā esot punktiņš par „sevišķi svarīgiem gadījumiem", ir līdzīga visnegodīgākai advokata blēdībai, jo šā punktiņa jēga, acīm redzams, ir *veicināt* proletariata internacionalo revoluciju un nevis darboties *pret* to. 8) Akselroda paziņojums: „Krievijas sakāve, kas nevar skart zemes organisko attīstību, palīdzētu likvidēt veco režīmu", ir pareizs pats par sevi, ja to ņem atsevišķi, bet, ja to aplūko sakarā ar vācu šovinistu attaisnošanu, tad tas nav nekas cits kā mēģinājums *pielabināties* Zidekumiem. Atzīt Krievijas sakāves derīgumu, atklāti neapsūdzot nodevībā vācu un austriešu socialdemokratus, nozīmē *īstenībā* palīdzēt viņiem attaisnoties, izlocīties, piekrāpt strādniekus. Akselroda raksts ir divkārša klanīšanās: vienreiz uz vācu, otrreiz uz franču socialšovinistu pusi. Visa šī klanīšanās, kopā ņemta, tad arī ir priekšzīmīgs „krieviski bundistisks" socialšovinisms.

Lai lasītājs tagad spriež, cik konsekventa ir avīzes „Golos" redakcija, kas, iespiezdama šos nekrietnos Akselroda spriedelējumus, iebilst tikai, ka tā nepiekrītot viņa „dažām tezēm", un pēc tam 96. nr-a ievadrakstā aģitē „krasi saraut sakarus ar aktīva socialpatriotisma elementiem". Vai tiešām avīzes „Golos" redakcija ir tik naiva vai tik neuzmanīga, ka tā neredz patiesību? neredz to, ka Akselroda spriedelējumi *visi no vietas* ir „aktīva (jo rakstnieka aktivitāte ir viņa rakstīšana) socialpatriotisma elementi"? Un žurnala „Naša Zarja" rakstnieki, Čerevaņina, A. Potresova kgs un Ko, vai tie nav aktīva socialpatriotisma elementi?

„Social-Demokrat", 37. nr., 1915. g. 1. februārī

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

AVĪZES „NAŠE SLOVO“ [63] REDAKCIJAI

Bernē, 1915. g. 9. II.

Godājamie biedri!

Jūsu 6. februara vēstulē Jūs mums izvirzāt plānu, kā cīnīties pret „oficialo socialpatriotismu“ sakarā ar projektējamo trejsabiedrības „sabiedroto zemju“ socialistu Londonas konferenci [64]. Kā Jūs, protams, redzat no mūsu organa „Social-Demokrat“, mūsu viedoklis ir šī cīņa vispār un mēs cīnāmies. Tāpēc mēs esam ļoti priecīgi par Jūsu uzaicinājumu un labprāt pieņemam Jūsu priekšlikumu — apspriest kopīgas darbības plānu.

Konference, kas, kā runā, bija paredzēta uz 15. februari (mēs neviena dokumenta par to neesam saņēmuši), varbūt tiks atlikta līdz 25. februarim un vēlāk (spriežot pēc Hismansa vēstules, kas ziņoja par Izpildu komisijas sēdi 20. februarī un par Izpildu komisijas locekļu (sekretara) personīgo sarunu plānu ar Francijas, Anglijas un Krievijas socialistiem). Iespējams arī, ka tiek plānota nevis oficialo SSB locekļu konference, bet atsevišķu „ievērojamu“ socialistu *privatas* apspriedes.

Tāpēc tas „skaidrā, revolucionarā un internacionalā“ viedokļa pretnostādījums „oficialajam socialpatriotismam“, par kuru Jūs rakstāt un kuram mēs pilnīgi simpatizējam, ir jāsagatavo *visiem iespējamiem gadījumiem* (tiklab partiju oficialo pārstāvju konferences gadījumam, kā arī gadījumam, ja notiktu privata apspriede visos tās veidos, tiklab 15. februarim, kā arī vēlākam laikam).

No savas puses mēs, atsaucoties uz Jūsu vēlēšanos,

izvirzām šādu deklaracijas projektu, kas satur tādu pretnostādījumu (ar nolūku, lai šo deklaraciju izlasītu un iespiestu):

„Apakšā parakstījušies Krievijas (Anglijas utt.) socialdemokratisko organizaciju pārstāvji pamatojas uz pārliecību,

ka tagadējais karš ne tikai no Vācijas un Austro-ungarijas puses, bet arī no Anglijas un Francijas (kuras rīkojas savienībā ar carismu) puses ir imperialistisks karš, t. i., kapitalisma attīstības pēdējās pakāpes laikmeta karš, laikmeta, kad buržuaziskās valstis nacionalajās robežās ir savu laiku pārdzīvojušas, karš, kas vērsts vienīgi uz koloniju sagrābšanu, uz konkurējošo zemju aplaupīšanu un uz proletariskās kustības vājināšanu, uzkūdot vienas zemes proletariešus otras zemes proletariešiem.

Tāpēc visu karojošo zemju socialistu kategorisks pienākums ir nekavējoties un noteikti izpildīt Bazeles rezoluciju, un proti:

1) pārtraukt nacionalos blokus un Burgfrieden* visās zemēs;

2) aicināt visu karojošo zemju strādniekus uz enerģisku šķiru cīņu, tiklab ekonomisko, kā arī politisko, pret savas zemes buržuaziju, kas ar kara piegādēm gūst nedzirdētu peļņu un kas saņem militaro varas organu atbalstu, lai aizbāztu strādniekiem muti un pastiprinātu viņu apspiestību.

3) noteikti nosodīt ikvienu balsošanu par kara kreditiem.

4) izstāties no Beļģijas un Francijas buržuaziskajām valdībām un atzīt, ka iestāšanās valdībās un balsošana par kreditiem ir tāda pati socialisma nodevība, kāda ir visa Vācijas un Austrijas socialdemokratu izturēšanās;

5) nekavējoties sniegt roku Vācijas socialdemokratijas internacionalistiskajiem elementiem, kas atsakās balsot par kara kreditiem, un nodibināt kopā ar viņiem starptautisku komiteju aģitacijai par kara izbeigšanu nevis pacifistu, kristīgo un sīkburžuazisko demokratu garā, bet nesarau-

* — pilsoņu mieru. *Red.*

jamā saistībā ar katras zemes proletariešu masveida revolucionaras darbības sludināšanu un organizēšanu pret savas zemes valdībām un buržuaziju;

6) atbalstīt visus tuvināšanās un brāļošanās mēģinājumus karaspēkā un tranšejās starp karojošo zemju socialistiem pretēji Anglijas, Vācijas utt. militaro varas organu aizliegumiem.

7) aicināt karojošo zemju sievietes socialistes pastiprināt aģitaciju iepriekš minētajā virzienā;

8) aicināt, lai viss starptautiskais proletariats atbalsta ciņu pret carismu un tos Krievijas socialdemokratiskos deputatus, kas ne tikai atteicās balsot par kredītiem, bet neapstājās arī vajāšanas briesmu priekšā, strādājot savu socialistisko darbu internacionalās revolucionarās socialdemokratijas garā".

* *
*

Kas attiecas uz dažiem Krievijas socialdemokratiskiem literatiem, kuri uzstājās, aizstāvēdami oficialo socialpatriotismu (kā, piem., Pļechanovs, Aļeksinskis, Maslovs u. c.), tad apakšā parakstījušies noņem no sevis katru atbildību par viņu rīcību, noteikti protestē pret viņiem un paziņo, ka Krievijas socialdemokratiskie strādnieki, spriežot pēc visiem datiem, neaizstāv šo viedokli.

Pats par sevi saprotams, ka mūsu CK oficialais pārstāvis Starptautiskajā socialistiskajā birojā, b. Ļitvinovs adrese*. Mēs nosūtām viņam Jūsu vēstuli un norakstu no mūsu atbildes Jums. Lūdzam Jūs visās steidzamās lietās griezties pie viņa tieši), patstāvīgi izšķir jautājumu par tādiem vai citādiem atsevišķiem labojumiem, atsevišķiem soļiem sarunās utt., — mēs tikai varam paziņot, ka esam *pilnīgi* solidari ar šo biedru *visā* būtiskajā.

Kas attiecas uz OK un Bundu, kuriem ir oficiala pārstāvība Starptautiskajā socialistiskajā birojā, tad mums ir pamats baidīties, ka viņi ir *par* „oficialo socialpatriotismu" (kā frankofiliskajā, ģermanofiliskajā vai abas šās tendences samierinošā formā). Katrā gadījumā mēs būsim loti priecīgi,

* M. M. Ļitvinova adrese rokrakstā nav minēta. *Red.*

ja Jūs neatteiksities paziņot mums tiklab Jūsu atbildi (Jūsu labojumus, Jūsu kontrprojektu deklaracijai utt.), kā arī to organizaciju (OK, Bunda utt.) atbildi, pie kurām Jūs esat griezušies un griezīsities.

Ar biedrisku sveicienu

Ļeņins

Mana adrese:*

Pirmreiz iespiests 1931. g. Ļeņina rakstu un materiālu krājumā XVII

Iespiests pēc rokraksta

* Rokrakstā adrese nav minēta. *Red.*

KĀ POLICIJA UN REAKCIONARI APSARGA VĀCIJAS SOCIALDEMOKRATIJAS VIENĪBU

Vācu socialdemokratiskā avīze Gotā „Gotas Tautas Lapa" 9. janvara nr-ā ievietojusi rakstu ar virsrakstu: „Socialdemokratu parlamenta frakcijas politika policijas aizsardzībā".

„Iepriekšējās cenzuras divas pirmās prakses dienas, — raksta avīze, kas pakļauta šai patīkamajai militarās priekšniecības aizbildniecībai, — parāda pilnīgi skaidri, ka centralie varas organi it sevišķi rūpējas par to, lai aizbāztu muti nepatīkamajiem socialdemokratu frakcijas politikas kritiķiem mūsu rindās. Cenzuras centienu mērķis ir saglabāt „partijas mieru" socialdemokratiskajā partijā jeb, citiem vārdiem, saglabāt „vienotu", „saliedētu" un varenu Vācijas socialdemokratiju. Socialdemokratija valdības aizbildniecībā — lūk, pats svarīgākais notikums mūsu „dižā" laika, vācu tautības atdzimšanas laikmeta, iekšējā politikā.

Ir pagājušas jau vairākas nedēļas, kopš politiķi, kas sēž mūsu socialdemokratu frakcijā, izvērtuši enerģisku aģitaciju par saviem uzskatiem. Vairākos ļoti lielos partijas centros viņi sastapuši stipru opoziciju. Viņu propaganda radījusi strādniekos noskaņojumu nevis par kara kreditu balsotājiem, bet tieši pret tiem. Un tāpēc militarie varas organi pacentušies viņiem palīdzēt, laizdami darbā gan cenzuras aizliegumus, gan sapulču brīvības atcelšanu. Pie mums Gotā socialdemokratu frakcijai palīdz kara cenzura, Hamburgā — zināmā sapulču aizliegšana".

Citēdama šos vārdus, Šveices socialdemokratiskā avīze Bernē atzīmē faktu, ka iepriekšējai cenzurai ir pakļauta vesela rinda socialdemokratisku avīžu Vācijā, un no savas puses piebilst: „Tātad vācu preses vienprātību drīz vien

nekas netraucēs. Ja kaut kur mēģinās to traucēt, — militārā diktatura uz „socialdemokratu" — partijas miera piekritēju — tiešas vai netiešas denunciacijas pamata ātri un noteikti darīs tam galu".

Patiešām, oportunistiskās socialdemokratiskās avīzes tieši un netieši denuncē radikalās!

Fakti tātad pierāda, ka mums bija pilnīga taisnība, kad mēs avīzes „Social-Demokrat" 36. nr-ā rakstījām: „oportunisti — tie ir proletariskās revolucijas buržuaziskie ienaidnieki... krizes laikmetos viņi *uzreiz* parādās kā *visas* apvienotās buržuazijas atklāti sabiedrotie"*. Vienība kā socialdemokratiskās partijas lozungs mūsu dienās nozīmē vienību ar oportunistiem un pakļaušanos tiem (vai viņu blokam ar buržuaziju). Tas ir lozungs, kas *īstenībā* palīdz policijai un reakcionariem, kas ir pazudinošs strādnieku kustībai.

Pie reizes. Atzīmēsim lieliskās Borcharda brošuras iznākšanu (vācu valodā): „Pirms un pēc 1914. g. 4. augusta" ar apakšvirsrakstu: „Vai Vācijas socialdemokratija ir sevi noliegusi?". Jā, ir noliegusi, atbild autors, parādīdams *pirms* 4. augusta sniegto partijas paziņojumu kliedzošo pretrunu ar „ceturtā augusta" politiku. Karā pret karu mēs neapstāsimies nekādu upuru priekšā, — teica Vācijas (un citu zemju) socialdemokrati pirms 1914. g. 4. augusta. Bet 1914. g. 28. septembrī Centrālās Komitejas loceklis Oto Brauns atsaucās uz 20 milj. kapitala legalajās avīzēs un uz 11 000 kalpotājiem. Desmiti tūkstoši legalisma sagandētu barvežu, ierēdņu un privileģētu strādnieku dezorganizēja socialdemokratiskā proletariata miljonu lielo armiju.

Mācība no tā ir skaidrāka par skaidru: noteikti jāsarauj sakari ar šovinismu un oportunismu. Bet tukšie s.-r. pļāpas (J. Gardeņins[65] un Ko) tukšajā Parizes avīzē „Misļ" noliedz marksismu sīkburžuazisku ideju labā! Aizmirsta ir politiskās ekonomijas ābece un kapitalisma attīstība pasaules mērogā, kura rada tikai vienu revolucionaru šķiru — proletariatu. Aizmirsts ir čartisms, 1848. g. junijs, Parizes Komuna, 1905. g. oktobris un decembris. Strādnieki iet uz savu vispasaules revoluciju ne citādi kā caur daudzām

* Sk. šā sējuma 86. un 87. lpp. *Red.*

sakāvēm un kļūdām, neveiksmēm un vājībām, bet viņi iet uz to. Jābūt aklam, lai neredzētu buržuazisko un sīkburžuazisko ietekmi proletariatā kā galveno un būtiskāko pamatcēloni Internacionales negodam un kracham 1914. gadā. Bet mutes bajāri Gardeņini un Ko grib socialismu ārstēt, pilnīgi atsakoties no tā vienīgā sabiedriski vēsturiskā pamata, proletariata šķiras cīņas, un galīgi atšķaidot marksismu ar filistrisku, inteliģentiski narodņicisku ūdentiņu. Nevis neatlaidīgs darbs virzienā, lai pilnīgi sarautu proletariata revolucionarās kustības sakarus ar oportunismu, bet gan šās kustības savienošana ar Ropšinu[66] un Černovu tipa oportunistiem, kas aizvakar bija liberaļi ar bumbu, vakar rīkojās renegatiski kā liberaļi, šodien joprojām tīksminās ar salkanām buržuaziskām frazēm par „darba" principu!! Gardeņini nav labāki par Zidekumiem, socialisti revolucionari nav labāki par likvidatoriem: ne velti vieni un otri tik mīlīgi apkampās žurnalā „Sovremeņņik"[67], kas speciali realizē socialdemokratu un socialistu revolucionaru apvienošanās programu.

„Social-Demokrat", 39. nr., 1915. g. 3. martā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

PAR LONDONAS KONFERENCI

Ievietojam saīsinātā veidā KSDSP pārstāvja vēstuli:

„Londonā, 1915. gada 14. februarī. Vakarnakt saņēmu no Internacionales Britu sekcijas sekretara konferences adresi kā atbildi uz manu vēstuli, kurā es paziņoju savu adresi bez nodoma, lai mani ielūgtu. Es nolēmu iet, lai mēģinātu nolasīt deklaraciju. Sastapu no s.-r. Rubanoviču (no socialšovinistiem), Černovu un Bobrovu no avīzes „Misļ"; no OK Maiski, kas deleģēts kopā ar Martovu, — pēdējais nebija ieradies, jo nebija dabūjis caurlaidi. Delegatu bija: 11 no Anglijas (Keirs-Hardijs priekšsēdētājs, Makdonalds un citi), 16 no Francijas (Sambā. Vaļjans u. c.), 3 no Beļģijas (Vandervelde u. c.).

Priekšsēdētājs atklāja konferenci, paziņodams, ka tās mērķis ir domu apmaiņa un nevis rezoluciju pieņemšana. Viens no frančiem iesniedz labojumu — kāpēc gan nenostiprināt *vairākuma* domas ar rezoluciju? To pieņem klusējot.

Dienas kārtībā: 1) naciju tiesības — Beļģija, Polija; 2) kolonijas; 3) miera garantijas. Ievēlē mandatu komisiju (Rubanovičs u. c.). Nolemj, lai no katras zemes viens pārstāvis isi ziņotu par attiecībām pret karu. Es ņemu vārdu un izsaku protestu pret to, ka nav uzaicināts mūsu partijas oficialais pārstāvis Starptautiskajā socialistiskajā birojā (b. Maksimovičs[88] jau sen, vairāk nekā gadu, ir Starptautiskā socialistiskā biroja loceklis no mūsu partijas un pastāvīgi dzīvo Londonā). Priekšsēdētājs pārtrauc, aizrādot, ka aicināti visi, „kuru vārdi zināmi". Es protestēju otrreiz pret nepaziņošanu īsteniem pārstāvjiem. Pēc tam atsaucos uz mūsu Manifestu (sk. avīzes „Social-Demokrat" 33. nr-ā: „Karš un Krievijas socialdemokratija" *), kurā izteiktas

* Sk. šā sējuma 9.—17. lpp. *Red.*

vispārējās attiecības pret karu un kurš *nosūtīts* Starptautiskajam socialistiskajam birojam. Iekām runā par miera noteikumiem, jānoskaidro, ar kādiem līdzekļiem mēs to panāksim, bet tālab nepieciešams konstatēt, vai ir kopīga revolucionara socialdemokratiska baze, vai mēs apspriežamies kā šovinisti, pacifisti vai socialdemokrati. Lasu mūsu deklaraciju, bet priekšsēdētājs neļauj man pabeigt, paziņodams, ka stāvoklis, kāds ir man kā delegatam, vēl neesot noskaidrots (!!) un ka viņi esot sapulcējušies „ne tādēļ, lai kritizētu dažādās partijas" (!!!). Es paziņoju, ka turpināšu savu runu pēc mandatu komisijas ziņojuma". (Deklaracijas teksts, ko mums neļāva nolasīt, būs iespiests nākošajā numurā.)

„Īsus paziņojumus par vispārējo nostāju sniedz Vaļjans, Vandervelde, Makdonalds, Rubanovičs. Pēc tam sakarā ar mandatu komisijas ziņojumu Maiskim liek priekšā pašam izlemt, vai viņš var vienpersonīgi pārstāvēt OK, bet man „tiek atļauts" piedalīties. Es pateicos konferencei par „laipnību" un gribu turpināt deklaraciju, lai noskaidrotu, vai es varu palikt. Priekšsēdētājs pārtrauc, neļaudams izvirzīt „noteikumus" konferencei. Tad es lūdzu atļauju paziņot, kādu motivu dēļ es *ne*piedalīšos konferencē. Noraidīts. Tad atļaujiet paziņot, ka konferencē KSDSP nepiedalās, bet par iemesliem es atstāju rakstisku deklaraciju pie priekšsēdētāja. Savācu papīrus un aizeju...

Priekšsēdētājam tika nodots Latviešu socialdemokratijas CK priekšsēdētāja (Bērziņa) paziņojums, ka viņš pilnīgi pievienojas mūsu deklaracijai".

Konferences delegatiem aizliegts ziņot kaut ko presei, bet uz b. Maksimoviča aiziešanu tas, protams, neattiecas, un organs, kurā piedalās Keirs-Hardijs, „Labour Leader" [49], atzīmēja vispārējos vilcienos Maksimoviča aiziešanu un viņa viedokli.

Pie Londonas konferences un tās rezolucijām mēs vietas trūkuma dēļ esam spiesti atgriezties nākošajā numurā. Pagaidām atzīmēsim, ka konferences rezolucijas, kas tikai aizsedz socialšovinismu, ir pilnīgi nederīgas.

Krievu pārstāvības aina: CK un latviešu socialdemokrati ir noteikti un skaidri pret socialšovinismu. Likvidatoru OK vai nu neierodas, vai maisās pa kājām. Socialistiem

revolucionariem „partija“ (Rubanovičs) ir *par* socialšovinismu, avīze „Misļ“ (Bobrovs un Černovs) — opozicijā, kuru mēs novērtēsim, kad uzzināsim, kāds ir viņu paziņojums.

„Social-Demokrat“, 39. nr., 1915. g. 3. martā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat“ teksta

ZEM SVEŠA KAROGA [70]

Saraksīts ne agrāk par 1915. g. februari

Pirmreiz iespiests 1917. g. grāmatu izdevniecības „Priļiv" 1 „Rakstu krājumā", Maskavā

Paraksts: N. Konstantinovs

Iespiests pēc „Rakstu krājuma" teksta

Žurnala „Naše Djelo" 1. nr-ā (Petrogradā, 1915. g. janvarī)[71] bija iespiests ārkārtīgi raksturīgs programatisks A. Potresova kga raksts: „Uz divu laikmetu sliekšņa". Tāpat kā šā paša autora iepriekšējais raksts, kas ievietots kādā žurnalā drusku agrāk, šis raksts izteic vesela buržuaziska Krievijas sabiedriskās domas virziena — proti, likvidatoriskā virziena — pamatidejas svarīgos un aktualos mūsdienu jautājumos. Patiesību sakot, mums ir darīšana nevis ar rakstiem, bet ar zināma virziena manifestu, un katrs, kas uzmanīgi izlasīs tos un iedziļināsies to saturā, tas redzēs, ka tikai gadījuma rakstura, t. i., tīri literarām interesēm tālu stāvoši, apsvērumi ir kavējuši autoru izteikt savas (un savu draugu, jo autors nav vienpatnis) domas piemērotākā formā — kā deklaraciju vai „kredo" (ticības apliecinājumu).

A. Potresova galvenā doma ir tāda, ka mūsdienu demokratija atrodas uz divu laikmetu sliekšņa, pie kam vecā laikmeta pamatatšķirība no jaunā ir pāreja no nacionalās aprobežotības uz starptautiskumu. Ar mūsdienu demokratiju A. Potresovs domā to demokratiju, kas raksturīga XIX gadsimta pašām beigām un XX gadsimta sākumam, atšķirībā no vecās, buržuaziskās demokratijas, kas raksturīga XVIII gadsimta beigām un XIX gadsimta pirmajām divām trešdaļām.

Pirmajā acu uzmetienā var likties, ka autora doma ir noteikti pareiza, ka mums ir darīšana ar mūsdienu demokratijā tagad valdošā nacionalliberalā virziena pretinieku, ka autors ir „starptautiskuma piekritējs", bet ne nacionalliberalis.

Patiesām, starptautiskuma aizstāvēšana, nacionalās aprobežotības un nacionalā izņēmuma stāvokļa pieskaitīšana

vecā, pagājušā laikmeta pazīmēm — vai tad tā nav noteikta sakaru saraušana ar nacionalliberalisma epidemiju, šo mūsdienu demokratijas jeb, pareizāk, tās oficialo pārstāvju sērgu?

Pirmajā acu uzmetienā ne tikai var, bet gandrīz nenovēršami vajag tā likties. Un tomēr tā ir būtiska kļūda. Autors ved savu kravu zem sveša karoga. Viņš ir lietojis — apzināti vai neapzināti, tas šajā gadījumā ir vienalga — mazu kara viltību, ir pacēlis „starptautiskuma" karogu tai nolūkā, lai zem šā karoga drošāk ievestu nacionalliberalisma kontrabandas kravu. Jo A. Potresovs ir visneapšaubāmākais nacionalliberalis. Viņa raksta (un viņa programas, viņa platformas, viņa „kredo") visa būtība ir tieši šīs mazās, ja gribat, nevainīgās kara viltības lietošanā, oportunisma ievešanā zem starptautiskuma karoga. Pie šās būtības noskaidrošanas nepieciešams pakavēties ļoti sīki, jo jautājumam ir milzīga, ārkārtīgi svarīga nozīme. Bet tas, ka A. Potresovs lieto svešu karogu, ir vēl jo bīstamāk tāpēc, ka viņš aizsedzas ne vien ar „starptautiskuma" principu, bet arī ar „Marksa metodoloģijas" piekritēja nosaukumu. Citiem vārdiem, A. Potresovs grib būt īsts marksisma sekotājs un paudējs, bet īstenībā viņš marksismu slepeni samaina ar nacionalliberalismu. A. Potresovs grib „labot" Kautski, apsūdzēdams viņu „advokatismā", t. i., liberalisma aizstāvēšanā, kam ir gan vienas, gan otras nacijas, dažādu naciju krāsa. A. Potresovs grib nacionalliberalismam (jo tas ir pavisam neapšaubāms un neapstrīdams, ka Kautskis tagad kļuvis par nacionalliberali) nostādīt pretī starptautiskumu un marksismu. Bet īstenībā A. Potresovs *raibajam* nacionalliberalismam nostāda pretī *vienkrāsainu* nacionalliberalismu. Bet marksisms ir naidīgs — un pašreizējā konkretajā vēsturiskajā situacijā visādā nozīmē naidīgs — jebkuram nacionalliberalismam.

Ka tas tiešām ir tā un kāpēc tas ir tā — par to tad arī būs tagad runa.

I

Kodolu A. Potresova likstām, kuras novedušas pie tā, ka viņš izrādījies peldam zem nacionalliberalā karoga, visvieglāk varbūt var saprast, ja lasītājs iedziļināsies šādā raksta vietā:

.....„Ar visu viņiem (Marksam un viņa biedriem) raksturīgo temperamentu viņi metās atrisināt problemu, lai cik sarežģīta tā arī būtu, viņi noteica konflikta diagnozi, viņi centās noteikt, *kuras puses panākumi* paver plašākus apvāršņus no viņu viedokļa vēlamajām iespējām, un tādējādi radīja zināmu bazi savas taktikas izveidošanai" (73. lpp., kursīvs citatos mūsu).

„Kuras puses panākumi vēlamāki" — lūk, kas jānosaka, un turklāt nevis no nacionalā, bet no starptautiskā viedokļa; lūk, kur ir Marksa metodoloģijas būtība; lūk, ko nedod Kautskis, tādējādi pārvērzdamies no „tiesneša" (no marksista) par „advokatu" (nacionalliberali). Tāda ir A. Potresova doma. Pats A. Potresovs ir dziļi pārliecināts, ka viņš nepavisam „nerīkojas kā advokats", aizstāvēdams vienas puses (un, proti, savas puses) panākumu vēlamību, bet gan vadās no patiesi starptautiskiem apsvērumiem par otras puses „virsbudžeta" grēkiem.....

Gan Potresovs, gan Maslovs, gan Plechanovs utt. vadās no patiesi starptautiskiem apsvērumiem, nonākot pie tiem pašiem secinājumiem, kādi ir pirmajam no viņiem..... Tas ir naivi līdz..... Tomēr neaizsteigsimies priekšā, bet pabeigsim vispirms tīri teoretiskā jautājuma analizi.

„Kuras puses panākumi vēlamāki"[72], Markss noteica, piemēram, Itālijas 1859. gada karā. A. Potresovs pakavējas tieši pie šā piemēra, „kas dažu tā īpatnību dēļ mūs speciāli interesē". Arī mēs, no savas puses, esam ar mieru ņemt piemēru, kuru izvēlējies A. Potresovs.

It kā Itālijas atbrīvošanas dēļ, bet īstenībā savos dinastiskos nolūkos Napoleons III 1859. gadā pieteica Austrijai karu.

„Aiz Napoleona III muguras, — raksta A. Potresovs, — rēgojās Gorčakova figura, kurš tikko pirms tam bija noslēdzis slepenu vienošanos ar franču imperatoru". Rodas pretrunu kamols: vienā pusē visreakcionarāka Eiropas monarchija, kas apspiež Itāliju, otrā — atbrīvojošās un revolucionarās Itālijas pārstāvji, līdz pat Garibaldijam, roku rokā ar archireakcionaru Napoleonu III utt. „Vai nebūtu bijis vienkāršāk, — raksta A. Potresovs, — izvairities no grēka, pasakot: „abi sliktāki"? Tomēr ne Engelsu, ne

Marksu, ne Lasalu neiekārdināja šāda atrisinājuma „vienkāršība", bet viņi uzsāka izmeklēt jautājumu" (A. Potresovs grib sacīt: uzsāka studēt un pētīt jautājumu), „kāds sadursmes iznākums var dot vislielākās izredzes tai lietai, kas viņiem visiem dārga".

Markss un Engelss, pretēji Lasalam, domāja, ka Prūsijai jāiejaucas. Viņu apsvērumu skaitā, — pēc paša A. Potresova atzinuma, — bija apsvērumi „gan par nacionalo kustību, kura iespējama Vācijā sadursmes rezultatā ar naidīgo koaliciju un kura attīstīsies pāri tās daudzo valdnieku galvām, gan par to, kura lielvalsts Eiropas koncertā ir centralais ļaunums: reakcionarā Piedonavas monarchija vai citi izcili šā koncerta pārstāvji".

Mums nav svarīgi, — secina A. Potresovs, — vai taisnība bija Marksam vai Lasalam; svarīgi ir tas, ka visi ir vienis prātis par nepieciešamību noteikt no starptautiskā viedokļa, kuras puses panākumi vēlamāki.

Tāds ir piemērs, ko ņēmis A. Potresovs; tāds ir mūsu autora spriedelējums. Ja Markss toreiz prata „novērtēt starptautiskos konfliktus" (A. Potresova izteiciens), neraugoties uz to, ka *abās* karojošās pusēs valdības bija galīgi reakcionaras, tad arī tagad marksistu pienākums ir dot *līdzīgu* novērtējumu, — secina A. Potresovs.

Šis secinājums ir naivi bērnišķīgs vai rupji sofistisks, jo tā būtība ir šāda: tā kā Markss 1859. gadā risināja jautājumu, kuras *buržuazijas* panākumi vēlamāki, tāpēc arī mums vairāk nekā pusgadsimtu vēlāk jāatrisina gluži tāds pats jautājums.

A. Potresovs *nav pamanījis,* ka Marksam 1859. gadā (un daudzos gadījumos, kas notika vēlāk) jautājums par to, „kuras puses panākumi vēlamāki", līdzinās jautājumam par to, „kuras *buržuazijas* panākumi vēlamāki". A. Potresovs *nav pamanījis,* ka Markss risināja mums zināmo jautājumu tad, kad bija radušās — un ne tikai bija radušās, bet stāvēja Eiropas svarīgāko valstu vēsturiskā procesa pirmajā vietā — noteikti *progresīvas buržuaziskas* kustības. Mūsu dienās, zīmējoties, piem., uz tādām noteikti centralām un ļoti svarīgām Eiropas „koncerta" figurām kā Anglija un Vācija, smieklīgi būtu pat domāt par progresīvu buržuaziju, par progresīvu buržuazisku kustību. Vecā buržuaziskā

demokratija šajās centralajās un svarīgajās valstiskajās vienībās ir kļuvusi reakcionara. Bet A. Potresova kgs to ir „piemirsis" un jautājumu par *mūsdienu* (neburžuaziskās) demokratijas viedokli ir samainījis ar *vecās* (buržuaziskās) it kā demokratijas viedokli. Šī pāreja uz citas un turklāt vecas, savu laiku pārdzīvojušas šķiras viedokli ir vistīrākais oportunisms. Par to, ka šādu pāreju varētu attaisnot vecā un jaunā laikmeta vēsturiskā procesa objektivā satura analize, nevar būt ne runas.

Tieši buržuazija — piem., Vācijā, kā arī Anglijā — cenšas izdarīt tādu samaiņu, kādu izdarījis A. Potresovs, imperialistiskā laikmeta samaiņu ar buržuaziski progresivu nacionalās atbrīvošanās un demokratiskās atbrīvošanās kustību laikmetu. A. Potresovs nekritiski velkas aiz buržuazijas. Un tas ir jo vairāk nepiedodami tāpēc, ka pašam A. Potresovam viņa paša izraudzītajā piemērā bija jāatzīst un jānorāda, no kāda veida apsvērumiem vadījušies Markss, Engelss un Lasals sen pagājušajā laikmetā*.

Pirmkārt, tie bija apsvērumi *par nacionalo* kustību (Vācijā un Italijā), par to, lai tā attīstītos pāri „viduslaiku pārstāvju" galvām; otrkārt, apsvērumi par reakcionaro monarchiju (Austrijas, Napoleona utt.) „centralo ļaunumu" Eiropas koncertā.

Tie ir pilnīgi skaidri un neapstrīdami apsvērumi. Marksisti nekad nav noliegušī, ka buržuaziski nacionalās atbrīvošanās kustības pret feodali absolutiskajiem spēkiem ir progresivas. A. Potresovs nevar nezināt, ka *nekā tamlīdzīga* centralajās, t. i., mūsu laikmeta galvenajās, svarīgākajās

* Starp citu, A. Potresovs atsakās izšķirt, vai Marksam vai arī Lasalam bija taisnība 1859. g. kara apstākļu novērtējumā. Mēs domājam, ka taisnība bija (pretēji Meringam) Marksam, bet Lasals bija arī toreiz, tāpat kā savos koketējumos ar Bismarku, oportunists. Lasals pielāgojās Prūsijas un Bismarka uzvarai, tam, ka Italijas un Vācijas demokratiskajām nacionalajām kustībām nebija pietiekama spēka. Ar to pašu Lasals svārstījās uz nacionalliberalas strādnieku politikas pusi. Markss turpretī veicināja, attīstīja patstāvīgu, konsekventi demokratisku, nacionalliberalajai glēvulibai naidīgu politiku (Prūsijas iejaukšanās pret Napoleonu 1859. gadā būtu devusi impulsu taulas kustībai Vācijā). Lasals vairāk meta skatus nevis uz apakšu, bet uz augšu, apbrīnoja Bismarku. Bismarka „panākumi" it nemaz neattaisno Lasala oportunismu.

konfliktā iesaistītajās valstīs nav un nevarēja būt. Toreiz tiklab Itālijā, kā arī Vācijā bija *gadu desmitiem* ilgstošas nacionalās atbrīvošanās tipa taulas kustības. Toreiz nevis rietumu buržuazija atbalstīja ar savām financēm zināmas pārējās valstiskās vienības, bet, otrādi, šīs vienības bija *tiešām* „centralais jaunums". A. Potresovs nevar nezināt, — — tai pašā rakstā viņš pats to atzīst, ka mūsu laikmetā *neviena* no pārējām valstiskām vienībām nav un nevar būt „centralais jaunums".

Buržuazija (piem., Vācijas, kaut gan nepavisam ne viņa vien) savtīgos nolūkos uzsilda nacionalo kustību ideoloģiju, cenzdamās pārnest to imperialisma laikmetā, t. i., pavisam citā laikmetā. Aiz buržuazijas kā jau vienmēr velkas oportunisti, *pamezdami mūsdienu* demokratijas viedokli, pāriedami uz *vecās* (buržuaziskās) demokratijas viedokli. Tieši tas ir A. Potresova un viņa likvidatorisko domubiedru visu rakstu un visas nostājas, visas līnijas pamatgrēks. Markss un Engelss *vecās* (buržuaziskās) demokratijas laikmetā risināja jautājumu par to, kuras buržuazijas panākumi vēlamāki, rūpēdamies, lai liberali pieticīgā kustība attīstītos par demokratiski vētraini kustību. A. Potresovs *mūsdienu* (neburžuaziskās) demokratijas laikmetā sludina buržuazisko nacionalliberalismu, kad ne Anglijā, ne Vācijā, ne Francijā par buržuaziski progresivām kustībām, nedz liberali pieticīgām, nedz demokratiski vētrainām, nevar būt ne runas. Markss un Engelss no *sava* laikmeta, no buržuaziski nacionalo progresivo kustību laikmeta, gāja *uz priekšu*, virzīdami *šīs* kustības tālāk, rūpēdamies, lai tās attīstītos „pāri" viduslaiku pārstāvju „galvām".

A. Potresovs, tāpat kā visi socialšovinisti, no *sava* mūsdienu demokratijas laikmeta kāpjas atpakaļ, pārlēkdams uz sen savu laiku pārdzīvojušo, nedzīvo un tāpēc iekšēji melīgo vecās (buržuaziskās) demokratijas viedokli.

Tāpēc vislielākais juceklis un vislielākais reakcionarais aicinājums ir šāds A. Potresova aicinājums demokratijai.

. . . . . „Ej nevis atpakaļ, bet uz priekšu. Nevis uz individualismu, bet uz starptautisku apziņu visā tās viengabalainībā un visā tās spēkā. Uz priekšu, t. i., zināmā nozīmē arī atpakaļ: atpakaļ pie Engelsa, Marksa, Lasala, pie viņu meto-

des starptautisko konfliktu novērtēšanā; pie tā, kā viņi iekļāva demokratiskas izmantošanas vispārējā aplī arī valstu starptautisko rīcību".

A. Potresovs nevis „zināmā nozīmē", bet visās nozīmēs velk mūsdienu demokratiju *atpakaļ*, pie vecās buržuaziskās demokratijas lozungiem un ideoloģijas, pie masu atkarības no buržuazijas..... Marksa metode vispirms ir tā, lai apsvērtu vēsturiskā procesa *objektivo* saturu zināmā konkretā brīdī, zināmos konkretos apstākļos, lai vispirms izprastu, *kādas* šķiras kustība ir iespējamā progresa galvenā atspere šajos konkretajos apstākļos. Toreiz, 1859. gadā, vēsturiskā procesa objektivais saturs kontinentalajā Eiropā nebija imperialisms, bet nacionali buržuaziskās atbrīvošanās kustības. Galvenā atspere bija buržuazijas kustība pret feodali absolutiskiem spēkiem. Bet pārgudrais A. Potresovs 55 gadus vēlāk, kad reakcionaro feodaļu vietu ieņēmuši nespēcīgās buržuazijas finanču kapitala magnati, kas kļuvuši viņiem līdzīgi, grib vērtēt starptautiskos konfliktus no *buržuazijas un nevis jaunas šķiras* viedokļa*.

A. Potresovs nav iedziļinājies tās patiesības nozīmē, kuru viņš ar šiem vārdiem izteicis. Pieņemsim, ka divas zemes karo savā starpā buržuazisko, nacionalo un atbrīvošanās kustību laikmetā. Kurai zemei novēlēt panākumus no mūsdienu demokratijas viedokļa? Skaidrs, ka tai, kuras panākumi spēcīgāk pavirzīs un straujāk attīstīs buržuazijas atbrīvošanās kustību, spēcīgāk iedragās feodalismu. Pieņemsim tālāk, ka objektivās vēsturiskās situacijas *noteicošais* moments ir mainījies un kapitala vietā, kas nacionali atbrīvojas, ir nostājies internacionalais reakcionarais, finanču, imperialistiskais kapitals. Pirmajai zemei pieder, pieņemsim, 3/4 Afrikas, bet otrai — 1/4. Viņu kara objektivais saturs ir Afrikas pārdalīšana. Kurai pusei novēlēt panākumus? Jautājums tā iepriekšējā nostādnē ir bezjēdzīgs, jo mums nav agrāko vērtējuma kriteriju: nav ne buržuaziskās atbrīvošanās kustības ilggadējās attīstibas, ne

* „Patiesam. — raksta A. Potresovs, — lieši šaja il ka sastinguma perioda katras zemes iekšienē norisinajās milzīgi molekulari procesi, un arī starptautiskā situacija pamazām pārveidojās, jo arvien skaidrāk par *noteicošo* momentu tajā kļuva koloniado „guvumu, karojoša imperialisma politika".

feodalisma kracha ilggadējā procesa. Nav mūsdienu demokratijas uzdevums ne palīdzēt pirmajai nostiprināt savas „tiesības" uz 3/4 Afrikas, ne palīdzēt otrai (kaut arī tā ekonomiski attīstītos straujāk par pirmo) atņemt šīs 3/4 sev. Mūsdienu demokratija paliks sev uzticīga tikai tādā gadījumā, ja tā nepievienosies nevienai imperialistiskajai buržuazijai, ja tā teiks, ka „abas sliktākas", ja katrā zemē tā novēlēs imperialistiskajai buržuazijai neveiksmi. Jebkāds cits atrisinājums būs faktiski nacionalliberals. tam nebūs nekā kopīga ar patiesu starptautiskumu.

Lai lasītājs tikai neļaujas maldināties ar A. Potresova samāksloto terminoloģiju, ar ko viņš aizsedz savu pāreju uz buržuazijas viedokli. Kad A. Potresovs izsaucas: „nevis uz individualismu, bet uz starptautisku apziņu visā tās viengabalainībā un visā tās spēkā", tad viņš te domā Kautska viedoklim nostādīt pretī savu viedokli. Kautska (un viņam līdzīgo) uzskatu viņš sauc par „individualismu", ņemdams vērā, ka Kautskis atsakās apsvērt, „kuras puses panākumi vēlamāki", un attaisno katras „individualās" zemes strādnieku nacionalliberalismu. Bet mēs, lūk, A. Potresovs, Čerevaņins, Maslovs, Plechanovs u. t. jpr., mēs apelējam pie „starptautiskās apziņas visā tās viengabalainībā un spēkā", jo mēs stāvam par vienas noteiktas krāsas nacionalliberalismu nepavisam ne no individuali valstiska (vai individuali nacionala) viedokļa, bet no patiesi starptautiska viedokļa... Šis spriedelējums būtu smieklīgs, ja tas nebūtu tik... apkaunojošs.

Gan A. Potresovs un Ko, gan Kautskis velkas aiz buržuazijas, kļuvuši neuzticīgi tās šķiras viedoklim, kuru viņi pūlas pārstāvēt.

II

A. Potresovs savam rakstam licis virsrakstu: „Uz divu laikmetu sliekšņa". Bez šaubām, mēs dzīvojam uz divu laikmetu sliekšņa, un ārkārtīgi svarīgos vēsturiskos notikumus, kas noris mūsu priekšā, var saprast tikai, analizējot vispirms objektivos apstākļus, kādos notiek pāreja no viena laikmeta uz otru. Runa ir par lieliem vēsturiskiem laikme-

tiem; katrā laikmetā mēdz būt un būs atsevišķas, daļējas kustības gan uz priekšu, gan atpakaļ, mēdz būt un būs dažādi novirzieni no kustības vidējā tipa un vidējā tempa. Mēs nevaram zināt, ar kādu ātrumu un ar kādiem panākumiem attīstīsies zināma laikmeta atsevišķās vēsturiskās kustības. Bet mēs varam zināt un mēs zinām, *kāda šķira* stāv tā vai cita laikmeta centrā, nosacīdama tā galveno saturu, tā attīstības galveno virzienu, zināmā laikmeta vēsturisko apstākļu galvenās īpatnības utt. Tikai uz šās bazes, t. i., ņemot vērā vispirms dažādu „laikmetu" (un nevis atsevišķu zemju vēstures atsevišķo epizodu) atšķirības galvenās pazīmes, mēs varam pareizi izveidot savu taktiku; un tikai zināmā laikmeta galveno pazīmju zināšana var noderēt par bazi, lai ņemtu vērā vienas vai otras zemes sīkākās īpatnības.

Lūk, tieši šajā sferā arī slēpjas A. Potresova un Kautska (viņa raksts iespiests tai pašā žurnala „Naše Djelo" numurā) galvenais sofisms jeb viņu abu galvenā vēsturiskā kļūda, kas noved vienu un otru pie nacionalliberaliem, bet ne pie marksistiskiem secinājumiem.

Lieta tā, ka piemērs, ko izraudzījies A. Potresovs un kas viņu „speciali interesējis", Italijas 1859. g. kampaņas piemērs un vesela rinda *analoģisku* vēsturisku piemēru, ko izraudzījies Kautskis, — attiecas *„tieši ne uz tiem* vēsturiskiem laikmetiem", uz kuru „sliekšņa" mēs dzīvojam. Nosauksim to laikmetu, kurā mēs iecejam (vai esam iegājuši, bet kas atrodas savā sākuma stadijā), par mūsdienu (jeb trešo) laikmetu. Nosauksim to laikmetu, no kura mēs nupat kā esam izgājuši, par vakarējo (jeb otro) laikmetu. Tad laikmets, no kura A. Potresovs un Kautskis ņem savus piemērus, būs jāsauc par aizvakarējo (jeb pirmo) laikmetu. Tas jau tieši ir tiklab A. Potresova, kā arī Kautska spriedelējumu nejēdzīgais sofisms, neciešamie meli, ka viņi mūsdienu (trešā) laikmeta apstākļus samaina ar aizvakarējā (pirmā) laikmeta apstākļiem.

Paskaidrosim.

Parastais vēsturisko laikmetu iedalījums, kurš daudzreiz minēts marksistiskajā literaturā, kuru ne vienreiz vien atkārtojis Kautskis un kuru pieņem A. Potresovs savā rakstā, ir šāds: 1) 1789.—1871.; 2) 1871.—1914.; 3) 1914.— ?

Protams, robežas šeit, tāpat kā vispār visas robežas dabā un sabiedrībā, ir nosacītas un kustīgas, relatīvas, bet ne absolutas. Un mēs tikai aptuveni izraugāmies sevišķi izcilus vēsturiskus notikumus, kas duras acīs, kā lielu vēsturisku kustību ceļa zīmes. Pirmais laikmets, no lielās franču revolucijas līdz franču un prūšu karam, ir buržuazijas augšupejas, tās pilnīgas uzvaras laikmets. Tā ir augšupejoša buržuazijas līnija, buržuaziski demokratisku vispār un it īpaši buržuaziski nacionalu kustību laikmets, laikmets, kad strauji tiek lauzti savu laiku pārdzīvojušie feodali absolutiskie instituti. Otrs laikmets ir buržuazijas pilnīgas kundzības un panīkuma laikmets, laikmets, kad notiek pāreja no progresīvās buržuazijas uz reakcionāro un visreakcionārāko finanču kapitalu. Tas ir laikmets, kad sagatavo un lēnām vāc spēkus jauna šķira, mūsdienu demokratija. Trešais laikmets, kas tikko sākas, nostāda buržuaziju tādā „stāvoklī", kādā bija feodaļi pirmā laikmeta gaitā. Tas ir imperialisma un imperialistisku, kā arī no imperialisma izrietošu satricinājumu laikmets.

Neviens cits kā pats Kautskis veselā rindā rakstu un savā brošurā „Ceļš uz varu" (iznāca 1909. gadā) ar vislielāko noteiktību aprakstījis nākošā trešā laikmeta galvenās pazīmes, atzīmējis šā laikmeta radikalo atšķirību no otrā (vakarējā) laikmeta, atzinis, ka ir mainījušies mūsdienu demokratijas tiešie uzdevumi, kā arī ciņas apstākļi un formas, — pārmaiņa, kas izriet no objektivo vēsturisko apstākļu maiņas. Tagad Kautskis sadedzina to, ko viņš pielūdza, maina fronti visneticamākā, visnepiekļājīgākā, visnekaunīgākā veidā. Minētajā brošurā viņš tieši runā par kara luvošanās pazīmēm un turklāt taisni tāda kara, kāds 1914. gadā kļuva par faktu. Pietiktu vienkārši salīdzināt vairākas šās brošuras vietas ar Kautska tagadējiem rakstījumiem, lai pilnīgi uzskatāmi parādītu, ka viņš nodevis savu paša pārliecību un vissvinīgākos paziņojumus. Un šajā ziņā Kautskis nav atsevišķs gadījums (turklāt nebūt ne tikai vācisks), bet tipisks pārstāvis mūsdienu demokratijas veselam virsējam slānim, kas krizes brīdī pārsviedies buržuazijas pusē.

Visi vēsturiskie piemeri, kurus izraudzījušies A. Potresovs un Kautskis, attiecas uz pirmo laikmetu. Galvenais

objektīvais vēsturisko parādību saturs ne tikai 1855., 1859., 1864., 1866., 1870., bet arī 1877. gada (krievu un turku) un 1896. un 1897. gada (Turcijas kari pret Grieķiju un armēņu nemieri) karu laikā bija buržuaziski nacionalās kustības jeb „krampji" buržuaziskajā sabiedrībā, kas atbrīvojas no dažādiem feodalisma veidiem. Ne par kādu patiesi patstāvīgu un buržuazijas pārbrieduma un panīkuma laikmetam atbilstošu mūsdienu demokratijas rīcību veselā rindā attīstītāko zemju toreiz nevarēja būt ne runas. Galvenā šķira, kura toreiz, šo karu laikā un piedalīties šajos karos, gāja pa augšupejošu līniju un kura vienīgā varēja ar milzīgu spēka pārsvaru uzstāties pret feodali absolutiskiem institutiem, bija buržuazija. Šī buržuazija, kuru pārstāvēja dažādi *turīgo* preču ražotāju slāņi, dažādās zemēs bija dažādā pakāpē progresiva un dažreiz (piem., daļa Italijas buržuazijas 1859. gadā) pat revolucionara, bet laikmeta vispārējā pazīme bija tieši tā, ka buržuazija bija progresiva, *tas ir*, buržuazijas cīņa pret feodalismu nebija atrisināta, nebija pabeigta. Pilnīgi dabiski, ka mūsdienu demokratijas elementi, — un Markss kā to pārstāvis, — pamatojoties uz neapstrīdamo principu, ka progresivā buržuazija (buržuazija, kas spēj cīnīties) ir pret feodalismu jāatbalsta, toreiz risināja jautājumu par to, „kuras puses", t. i., *kuras* buržuazijas, „panākumi" ir vēlamāki. Tautas kustība galvenajās kara skartajās zemēs toreiz bija vispār demokratiska, t. i., buržuaziski demokratiska, pēc sava ekonomiskā un šķiriskā satura. Pilnīgi dabiski, ka *citu* jautājumu toreiz nevarēja pat izvirzīt kā tikai jautājumu par to, *kuras* buržuazijas panākumi, kādā kombinacijā, kādiem reakcionāriem (feodali absolutiskiem, kas kavē buržuazijas augšupeju) spēkiem ciešot neveiksmi, sola „plašākus apvāršņus" mūsdienu demokratijai.

Un turklāt Markss, kā to spiests atzīt pat A. Potresovs, „novērtējot" starptautiskos konfliktus, kuru pamatā ir buržuaziskās nacionalās un atbrīvošanās kustības, ir vadījies no apsvērumiem par to, kuras puses panākumi vairāk spēj palīdzēt nacionalo un vispār tautas vispārdemokratisko kustību „attīstībai" (A. Potresova raksta 74. lpp.). Tas nozīmē, ka, notiekot militariem konfliktiem, kuru pamatā ir buržuazijas augšupeja uz varu atsevišķas tautibās

Markss visvairāk rūpējās, tāpat kā 1848. gadā, par buržuaziski demokratisko kustību paplašināšanu un saasināšanu, piedaloties plašākām un „plebejiskākām" masām, sīkburžuazijai vispār, konkreti zemniecībai, beidzot nemantīgām šķirām. Tieši šis Marksa apsvērums par kustības socialās bazes paplašināšanu, par tās attīstību arī radikali atšķīra Marksa konsekventi demokratisko taktiku no nekonsekventās Lasala taktikas, kas sliecās uz savienību ar nacionalliberaļiem.

Arī trešajā laikmetā starptautiskie konflikti pēc savas *formas* ir palikuši tādi paši starptautiski konflikti kā pirmajā laikmetā, bet to socialais un šķiriskais *saturs* ir radikali mainījies. Objektivā vēsturiskā situacija ir kļuvusi pavisam citāda.

Augšupejošā kapitala, kas nacionali atbrīvojas, cīņas vietā pret feodalismu stājusies visreakcionarākā, savu laiku nodzīvojušā un pārdzīvojušā, uz leju, uz panīkumu ejošā finanču kapitala cīņa pret jauniem spēkiem. Valstu buržuaziski nacionalie ietvari, kas pirmajā laikmetā bija cilvēces, kura atbrīvojās no feodalisma, ražošanas spēku *attīstības* balsts, tagad, trešajā laikmetā, kļuvuši par ražošanas spēku tālākās attīstības *kavēkli*. Buržuazija no augšupejošas progresivas šķiras ir kļuvusi par šķiru, kas iet uz leju, panīkst, ir iekšēji nedzīva, reakcionara. Augšupejoša — plašā vēsturiskā mērogā — ir kļuvusi pavisam cita šķira.

A. Potresovs un Kautskis ir pametuši šās šķiras viedokli un gājuši atpakaļ, atkārtodami buržuaziskos māņus, kas pamatojas uz to, ka it kā *arī tagad* vēsturiskā procesa objektivais saturs esot buržuazijas progresivā kustība pret feodalismu. Bet patiesībā tagad nevar būt runa par to, ka *mūsdienu* demokratija vilktos *reakcionarās*, imperialistiskās buržuazijas astē — vienalga kāda būtu šās buržuazijas „krāsa".

Pirmajā laikmetā, objektivi, vēsturiskais uzdevums bija: progresivajai buržuazijai savā cīņā pret atmirstošā feodalisma *galveniem* pārstāvjiem, kā nākas, „izmantot" starptautiskos konfliktus, lai gūtu maksimalo ieguvumu visa, visas pasaules buržuaziskā demokratija vispār. Toreiz, pirmajā laikmetā, pirms vairāk nekā pusgadsimta, bija dabiski un neizbēgami, ka feodalisma verdzinātā buržua-

zija vēlējās neveiksmi „savam" feodalajam apspiedējam, pie kam šo galveno, centralo, visai Eiropai svarīgo feodalo cietokšņu skaits bija pavisam neliels. Un Markss „vērtēja": kurā zemē dotajos konkretajos apstākļos (situacijā) buržuaziskās atbrīvošanās kustības panākumi ir *svarīgāki visas Eiropas* feodalā cietokšņa iedragāšanai.

Tagad, trešajā laikmetā, feodalu cietokšņu, kuriem nozīme visas Eiropas mērogā, nemaz vairs nav palicis. „Izmantošana", protams, ir mūsdienu demokratijas uzdevums, bet tieši *starptautiska* izmantošana — pretēji A. Potresovam un Kautskim — ir jāvērš nevis pret atsevišķiem nacionaliem finanču kapitaliem, bet pret internacionalo finanču kapitalu. Un jāizmanto ne jau tai šķirai, kas bija augšupejoša pirms 50—100 gadiem. Toreiz bija runa par visprogresivākās buržuaziskās demokratijas „starptautisko rīcību" (A. Potresova izteiciens); tagad līdzīga veida uzdevums ir vēsturiski izaudzis, un objektivais stāvoklis to ir izvirzījis pavisam citai šķirai.

III

Otro laikmetu jeb, kā A. Potresovs saka, „četrdesmit piecu gadu posmu" (1870.—1914.) viņš raksturo ļoti nepilnīgi. Tāpat nepilnīgs ir šā laikmeta raksturojums Trocka darbā vācu valodā, lai gan Trockis praktiskajos secinājumos nav vienis prātis ar A. Potresovu (tas jāpieskaita pirmā pārākumam pār otro) — pie kam abiem minētajiem rakstniekiem nez vai varētu būt neskaidrs cēlonis, kāpēc viņi ir zināmā mērā tuvi viens otram.

A. Potresovs raksta par laikmetu, kuru mēs nosaucām par otro jeb vakarējo:

„Darba un cīņas detalizēta ierobežotība un visu pārņemošais pakāpeniskums, šīs laikmeta zīmes, ko vieni ir padarījuši par principu, citiem ir kļuvušas par viņu esamības parastu faktu un kā tāds iekļāvušās kā elements viņu psichikā, kā nokrāsa viņu ideoloģijā" (71.). „Tā (šā laikmeta) talanta — plānveidīgi izturēti un piesardzīgi virzīties uz priekšu — otrā puse, pirmkārt, bija spilgti izpausta nepiemērotība pakāpeniskuma pārkāpšanas momentiem un visāda veida katastrofiskām parādībām, un, otrkārt, ārkārtēja noslēgtība nacionalās darbības — nacionalās vides

lokā" (72.) .... „Ne revolucijas, ne karu" (70.) .... „Demokratija toties sekmīgāk nacionalizējās, jo vairāk ieilga tās „poziciju cīņas" periods, jo ilgāk nenogāja no skatuves tas Eiropas vēstures posms, kurš .... bija tāds posms, kas nepazina Eiropas sirdī starptautiskus konfliktus un tātad arī nepārdzīvoja saviļņojumus, kuri sniegtos pāri nacionāli valstisku teritoriju robežām, asi neizjuta visas Eiropas vai pasaules mēroga intereses" (75. un 76.).

Šā raksturojuma, tāpat kā attiecīgā raksturojuma, ko par to pašu laikmetu devis Trockis, galvenais trūkums ir nevēlēšanās redzēt un atzīt dziļās iekšējās pretrunas mūsdienu demokratijā, kas attīstījusies uz šās bazes. Iznāk tā, it kā šā laikmeta tagadējā demokratija būtu palikusi viena vesela vienība, kuru, vispār runājot, pārņēma pakāpeniskums, kura nacionalizējās, atradinājās no pakāpeniskuma pārkāpšanas un katastrofām, izsika, pārkläjās ar pelējumu.

Īstenībā tā nevarēja būt, jo līdzās minētajām tendencēm bez šaubām darbojās citas, pretējas tendences, strādnieku masu „esamība" internacionalizējās, — tieksme uz pilsētām un lielpilsētu dzīves apstākļu nivelēšanās (izlīdzināšanās) visā pasaulē, kapitala internacionalizēšanās, pilsētu un lauku, iezemiešu un citu tautību iedzīvotāju sajaukšanās lielākajās fabrikās utt., — šķiru pretrunas saasinājās, uzņēmēju savienības smagāk nospieda strādnieku savienības, radās asākas un smagākas cīņas formas, piem., masu streiku veidā, auga dzīves dārdziba, nepanesami kļuva finanču kapitala spaidi u. t. jpr., u. t. jpr.

Īstenībā tā *nebija*, — to mēs pilnīgi droši zinājām. Nevienu, burtiski nevienu vienīgu lielu kapitalistisku Eiropas zemi šajā laikmetā nebija saudzējusi cīņa starp diviem pretrunīgiem virzieniem mūsdienu demokratijas iekšienē. Šī cīņa katrā lielajā zemē reizēm pieņēma, neraugoties uz laikmeta vispārīgo „mierīgo", „sastingušo", miegaino raksturu, visbrāzmainākās formas, līdz pat sašķelšanās gadījumiem. Šie pretrunīgie virzieni izpaudās bez izņēmuma visās daudzveidīgajās dzīves nozarēs un mūsdienu demokratijas jautājumos: attiecibas pret buržuaziju, savienibas ar liberaļiem, balsošana par kreditiem, attiecibas pret kolonialo politiku, pret reformām, pret ekonomiskās cīņas raksturu, pret arodbiedrību neitralitati u. t. jpr.

„Visu pārņemošais pakāpeniskums" nepavisam nebija vienīgais valdošais noskaņojums visā mūsdienu demokratijā, kā tas iznāk Potresovam un Trockim. Nē, šis pakāpeniskums izkristalizējās noteiktā virzienā, kas šā perioda Eiropā nereti radīja mūsdienu demokratijas atsevišķas frakcijas, reizēm pat atsevišķas partijas. Šim virzienam bija savi vadoņi, savi preses organi, sava politika, sava īpaša — un īpaši organizēta — iedarbība uz iedzīvotāju masām. Tas vēl nav viss. Šis virziens arvien vairāk un vairāk balstījās — un beidzot galīgi, ja tā var teikt, „atbalstījās" — uz zināma sabiedrības slāņa interesēm mūsdienu demokratijas *iekšienē*.

„Visu pārņemošais pakāpeniskums" dabiski pievilka mūsdienu demokratijas rindās ļoti daudz sīkburžuazisku līdzskrējēju; tad eksistences — un tātad arī politiskās „orientacijas" (virziena, tieksmes) — sīkburžuaziskās īpatnības izveidojās zināmā parlamentariešu, žurnalistu, arodorganizaciju ierēdņu slānī; strādnieku šķirā vairāk vai mazāk asi un nošķirti atdalījās sava veida birokratija un aristokratija.

Ņemiet, piem., kolonialos īpašumus, koloniało īpašumu paplašināšanu. Tā neapšaubāmi bija viena no aprakstāmā laikmeta un lielvalstu vairākuma raksturīgajām pazīmēm. Bet ko tas nozīmēja ekonomiski? Zināmas virspeļņas summa un īpašas privilegijas buržuazijai un pēc tam, bez šaubām, iespēja ari nelielam sīkburžuju mazākumam saņemt druskas no šiem „pirāga gabaliem"; pēc tam vislabāk nodrošinātiem kalpotājiem, strādnieku kustības ierēdņiem u. tml. Ka niecīgs strādnieku šķiras mazākums, piem., Anglijā, šādas druskas no koloniju, no privilegiju labumiem ir „izmantojis", — tas ir neapstrīdams fakts, ko atzinuši un uz ko norādījuši jau Markss un Engelss. Bet tas, kas savā laikā bija vienīgi Anglijai īpatnējs, kļuva par parādībām, kas kopīgas visām lielajām kapitalistiskajām zemēm Eiropā samērā ar to, kā visas šīs zemes sāka iegūt kolonijas lielos apmēros, un vispār samērā ar to, kā attīstījās un auga kapitalisma imperialistiskais periods.

Vārdu sakot, otrā (jeb vakarējā) laikmeta „visu pārņemošais pakāpeniskums" ir radījis ne tikai zināmu

„nepiemērotību pakāpeniskuma pārkāpšanai", kā domā A. Potresovs, ne tikai zināmas „posibilistiskas" tieksmes, kā domā Trockis: tas ir radījis veselu oportunistisku *virzienu*, kas mūsdienu demokratijas iekšienē balstās uz noteiktu socialu slāni, kuru saista ar savas nacionalās „krāsas" buržuaziju daudzi kopēju ekonomisku, socialu un politisku interešu pavedieni, — virzienu, kas tieši, atklāti, pilnīgi apzinīgi un sistematiski ir naidīgs katrai idejai par „pakāpeniskuma pārkāpšanu".

Sakne daudzām Trocka (nerunājot jau par A. Potresovu) kļūdām taktikas un organizacijas jautājumos ir tieši viņa bailes vai nevēlēšanās, vai nespēja atzīt šo oportunistiskā virziena pilnīga „nobrieduma" faktu, kā arī to, ka tam ir ļoti ciešas, nesaraujamas saites ar mūsdienu nacionalliberaļiem (vai socialnacionalismu). Praksē šā „nobrieduma" fakta un šo nesaraujamo saišu noliegšana ved vismaz pie pilnīga apjukuma un nevarības attiecībā pret valdošo socialnacionalistisko (vai nacionalliberalo) ļaunumu.

Oportunisma un socialnacionalisma saites, vispār runājot, noliedz gan A. Potresovs, gan Martovs, gan Akselrods, gan Vl. Kosovskis (kas aizrunājies līdz tam, ka aizstāv vācu demokratu nacionalliberalo balsošanu par kara kreditiem), gan Trockis.

Viņu galvenais „arguments" ir tas, ka neesot pilnīgas vienlīdzības starp demokratijas vakarējo sadalījumu „pēc oportunisma" un tās šodienējo sadalījumu „pēc socialnacionalisma". Šis arguments, pirmkārt, ir faktiski nepareizs, kā mēs tūlīt parādīsim, un, otrkārt, tas ir pilnīgi vienpusīgs, nepilnīgs, marksistiski principiali nepamatots. Personas un grupas var pāriet no vienas puses uz otru, — tas ne tikvien iespējams, tas ir pat nenovēršams ikviena liela sabiedriska „satricinājuma" gadījumā; zināma *virziena* raksturu tas nemaz nemaina; nemainās arī noteikto virzienu idejiskās saites, nemainās to *šķiriskā* nozīme. Liktos, visi šie apsvērumi ir tik vispār zināmi un neapstrīdami, ka kaut kā pat neērti tos pārāk uzsvērt. Bet patiesībā tieši šos apsvērumus arī ir aizmirsuši minētie rakstnieki. Oportunisma galvenā šķiriskā nozīme, — vai, ja gribat, socialekonomiskais saturs — ir tas, ka zināmi mūsdienu demokratijas elementi daudzos alsevišķos jautājumos ir pārgājuši (fak-

tiski, t. i., kaut arī viņi to neapzinātos) buržuazijas pusē. Oportunisms ir liberala strādnieku politika. Kas baidās no šo izteicienu „frakcionarās" šķietamības, tam mēs dosim padomu papūlēties izstudēt Marksa, Engelsa un Kautska („autoritate", kas sevišķi izdevīga „frakcionarisma" pretiniekiem, vai nav tiesa?) atsauksmes kaut vai par angļu oportunismu. Nevar būt ne mazāko šaubu, ka šādas studēšanas rezultatā būs jāatzīst, ka oportunisms un liberalā strādnieku politika galvenajā un būtiskajā ir vienlīdzīgas. Mūsdienu socialnacionalisma galvenā šķiriskā nozīme ir gluži tā pati. Oportunisma galvenā *ideja* ir buržuazijas un tās antipoda savienība vai tuvināšanās (reizēm vienošanās, bloks utt.). Socialnacionalisma galvenā ideja ir gluži tā pati. Par oportunisma un socialnacionalisma idejiski politisko radniecību, saitēm, pat identitati nevar būt nekādu šaubu. Bet, protams, mums pamatā jāņem nevis personas un nevis grupas, bet tieši sabiedrisko *virzienu šķiriskā* satura analize un virzienu galveno būtisko principu idejiski politiskā pētīšana.

Pievēršoties tam pašam tematam no mazliet citādas puses, mēs jautāsim: *no kurienes* radies socialnacionalisms? Kā tas audzis un izaudzis? *Kas* tam devis nozīmi un spēku? Kas nav devis sev atbildi uz šiem jautājumiem, tas nepavisam nav sapratis socialnacionalismu, un, protams, tas nepavisam nav spējīgs „idejiski norobežoties" no tā, lai arī viņš zvērētu un dievotos, ka esot gatavs „idejiski norobežoties" no socialnacionalisma.

Bet atbilde uz šo jautājumu var būt tikai viena: socialnacionalisms ir izaudzis no oportunisma, un tieši šis pēdējais ir devis tam spēku. Kā „uzreiz" varēja piedzimt socialnacionalisms? Gluži tāpat, kā „uzreiz" piedzimst bērns, kad pagājuši deviņi mēneši pēc apaugļošanās. Katra no daudzajām oportunisma izpausmēm visa otrā (jeb vakarējā) laikmeta gaitā visās Eiropas zemēs bija strautiņi, kas tagad visi „uzreiz" saplūduši kopā par lielu, lai gan ļoti seklu — (bet iekavās piemetināsim: duļķainu un netīru) — socialnacionalistisku upi. Deviņus mēnešus pēc apaugļošanās auglim jāatdalās no mātes; daudzus gadu desmitus pēc oportunisma apaugļošanās tā nobriedušajam auglim socialnacionalismam vairāk vai mazāk īsā laikā (salīdzinot ar

gadu desmitiem) būs jāatdalās no mūsdienu demokratijas. Lai arī kā dažādi lāga ļaudis kliegtu, dusmotos, trakotu sakarā ar domām un runām par to, tas nav novēršams, jo tas izriet no mūsdienu demokratijas visas socialās attīstības un no trešā laikmeta objektivās situacijas.

Bet, ja dalījums „pēc oportunisma" pilnīgi neatbilst dalījumam „pēc socialnacionalisma", vai tad tas nepierāda, ka starp šīm parādībām nav būtiska sakara? Pirmkārt, nepierāda, tāpat kā atsevišķu personu pāriešana no buržuazijas XVIII gadsimta beigās gan feodaļu pusē, gan tautas pusē nepierāda, ka „nav sakara" starp buržuazijas pieaugšanu un 1789. gada lielo franču revoluciju. Otrkārt, visā visumā — un runa tieši ir par visu visumu — tāda atbilstība *ir*. Ņemiet nevis vienu zemi, bet vairākas zemes, piem., desmit Eiropas zemes: Vāciju, *Angliju, Franciju, Beļģiju,* Krieviju, Italiju, Zviedriju, Šveici, Holandi un Bulgariju. Liksies, ka zināms izņēmums ir tikai trīs pasvītrotās zemes; pārējās zemēs noteiktu oportunisma pretinieku *virzieni* ir radījuši tieši *virzienus,* kas naidīgi socialnacionalismam. Salīdziniet pazīstamo „Mēnešrakstu" un tā pretiniekus Vācijā, žurnalu „Naše Djelo" un tā pretiniekus Krievijā, Bisolati partiju un tās pretiniekus Italijā; Greilicha un Grima piekritējus Šveicē, Brantinga un Heglunda — Zviedrijā, Trulstras un Panekuka ar Gorteru Holandē; beidzot „obščedjeļcus" un „tesņakus" Bulgarijā [72]. Vispārēja atbilstība starp veco un jauno dalījumu ir fakts, bet pilnīgas atbilstības nemēdz būt pat vienkāršākajās dabas parādībās, tāpat kā nav pilnīgas atbilstības starp Volgu pēc Kamas ietekas un Volgu pirms tās ietekas vai kā nav pilnīgas līdzības starp bērnu un vecākiem. Anglija ir šķietams izņēmums; īstenībā tanī bija divi galvenie virzieni pirms kara, ap divām *dienas* avīzēm — virziena masveidības drošākā objektivā pazīme: proti, ap oportunistu avīzi „Dienas Pilsonis" [73] un oportunisma pretinieku avīzi „Dienas Vēstnesis" [73]. Abas avīzes aizrāva nacionalisma vilnis; bet opozicijā nostājās mazāk par $^1/_{10}$ pirmās piekritēju un ap $^3/_4$ otrās piekritēju. Parastais salīdzināšanas paņēmiens, kad salīdzina tikai „Britanijas socialistisko partiju" ar „Neatkarīgo strādnieku partiju", ir nepareizs, jo tiek aizmirsts šās pēdējās partijas *faktiskais* bloks tiklab ar fabiaņiem [70], kā

ar „Strādnieku partiju“ [77]. Kā izņēmums tātad paliek tikai divas zemes no 10; taču arī šeit nav pilnīga izņēmuma, jo virzieni nav mainījušies vietām, bet tikai vilnis aizrāvis (tik saprotamu iemeslu dēļ, ka nav vērts pie tiem kavēties) gandrīz visus oportunisma pretiniekus. Tas neapstrīdami pierāda viļņa spēku; bet tas nemaz neatspēko to, ka visā Eiropā ir vecā un jaunā dalījuma atbilstība.

Mums saka: dalījums „pēc oportunisma“ ir novecojies; jēga ir tikai dalījumam starptautiskuma piekritējos un nacionalās aprobežotības piekritējos. Tas ir pašā pamatā nepareizs uzskats. Jēdzienam „starptautiskuma piekritējs“ nav nekāda satura un nekādas jēgas, ja jūs to neattīstīsit *konkreti*, un ikviens šādas konkretas attīstīšanas solis būs oportunismam naidīgu pazīmju uzskaitīšana. Praksē tas būs vēl pareizāk. Starptautiskuma piekritējs, kas nav viskonsekventākais un visnoteiktākais oportunisma pretinieks, ir māņu tēls un nekas vairāk. Varbūt, ka šāda tipa atsevišķas personas var patiesi uzskatīt sevi par „starptautiskuma piekritējiem“, taču par cilvēkiem spriež nevis pēc tā, ko viņi par sevi domā, bet pēc viņu politiskās izturēšanās: tādu „starptautiskuma piekritēju“, kas nav konsekventi un noteikti oportunisma pretinieki, politiskā izturēšanās vienmēr būs palīdzība vai atbalsts nacionalistu virzienam. No otras puses, arī nacionalisti dēvē sevi par „starptautiskuma piekritējiem“ (Kautskis, Lenčs, Heniš, Vandervelde, Haindmanis u. c.) un ne vien sevi tā dēvē, bet arī pilnīgi atzīst cilvēku, viņu domāšanas veida starptautisku tuvināšanos, vienošanos, saplūšanu. Oportunisti *nav pret* „starptautiskumu“, viņi tikai ir par oportunistu starptautisku atzīšanu un starptautisku vienošanos.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

KSDSP ĀRZEMJU SEKCIJU KONFERENCE[75]

Šinīs dienās beidza savu darbu KSDSP ārzemju sekciju konference, kas notika Šveicē. Atskaitot līri ārzemniecisku lietu apspriešanu, par kurām mēs pacentīsimies kaut īsumā runāt nākošajos CO nr-os, konference izstrādāja rezolucijas svarīgajā un aktualajā jautājumā par karu. Iespiežam šīs rezolucijas nekavējoties, cerēdami, ka tās būs noderīgas visiem s.-d., kas nopietni meklē izeju uz dzīvu darbu no pašreizējā uzskatu chaosa, kura būtība ir tā, ka vārdos atzīst internacionalismu un darbos cenšas par katru cenu tā vai citādi samierināties ar socialšovinismu. Piebildīsim, ka jautājumā par „Eiropas Savienoto Valstu" lozungu diskusija guva vienpusīgi politisku raksturu, un jautājumu nolēma atlikt līdz tam laikam, kad presē tiks apspriesta lietas *ekonomiskā* puse.

KONFERENCES REZOLUCIJAS

Pamatojoties uz CK manifestu, kas iespiests 33. nr-ā*, konference propagandas lielākas plānveidības dēļ nosaka šādas tezes:

PAR KARA RAKSTURU

Tagadējam karam ir imperialistisks raksturs. Šo karu radījuši laikmeta apstākļi, kad kapitalisms sasniedzis augstāko attīstības stadiju; kad visbūtiskākā nozīme jau nav vairs tikai preču eksportam, bet arī kapitala eksportam; kad ražošanas kartelizacija un saimnieciskās dzīves internacionalizacija sasniegusi ievērojamus apmērus; kad kolo-

* Sk. šā sējuma 9.—17. lpp. *Red.*

nialā politika novedusi gandrīz pie visas zemeslodes sadalīšanas; — kad pasaules kapitalisma ražošanas spēki pārauguši ierobežotos nacionali valstisko iedalījumu ietvarus kad pilnīgi nobrieduši socialisma realizēšanas objektivie nosacījumi.

PAR „TĒVIJAS AIZSTĀVĒŠANAS" LOZUNGU

Tagadējā kara īstā būtība ir cīņa starp Angliju, Franciju un Vāciju par koloniju sadalīšanu un par konkurējošo zemju aplaupīšanu — un carisma un Krievijas valdošo šķiru cenšanās sagrābt Persiju, Mongoliju, Azijas Turciju, Konstantinopoli, Galiciju utt. Nacionalajam elementam austriešu un serbu karā ir tikai blakus nozīme, un tas negroza kara vispārējo imperialistisko raksturu.

Visa pēdējo gadu desmitu ekonomiskā un diplomatiskā vēsture rāda, ka abas karojošo naciju grupas sistematiski gatavojušas tieši šāda veida karu. Jautājumam, kura grupa devusi pirmo kara triecienu vai pirmā pieteikusi karu, nav nekādas nozīmes socialistu taktikas noteikšanā. Frazes par tēvijas aizstāvēšanu, par pretsparu ienaidnieka uzbrukumam, par aizsargāšanās karu u. tml. no abām pusēm ir vienīgi tautas krāpšana.

Patiesi nacionalu karu pamatā, kādi notika it sevišķi 1789.—1871. g. laikmetā, bija ilgstošs masu nacionalo kustību process, cīņas process pret absolutismu un feodalismu, nacionalo spaidu gāšanas un valstu radīšanas process uz nacionaliem pamatiem kā priekšnosacījums kapitalistiskai attīstībai.

Nacionalā ideoloģija, ko radīja šis laikmets, atstājusi dziļas pēdas sīkburžuazijas masās un daļā proletariata. To izmanto tagad, pilnīgi citā, imperialistiskā laikmetā, buržuazijas sofisti un socialisma nodevēji, kas velkas aiz viņiem, izmanto, lai sašķeltu strādniekus un novirzītu viņus no viņu šķiriskajiem uzdevumiem un no revolucionarās cīņas pret buržuaziju.

Vairāk nekā jebkad pareizi tagad ir „Komunistiskā Manifesta" vārdi, ka „strādniekiem nav tēvijas". Tikai proletariata internacionalā cīņa pret buržuaziju var nosargāt tā iekarojumus un pavērt apspiestajām masām ceļu uz labāku nākotni.

REVOLUCIONARĀS SOCIALDEMOKRATIJAS LOZUNGI

„Tagadējā imperialistiskā kara pārvēršana par pilsoņu karu ir vienīgais pareizais proletariskais lozungs, ko norāda Komunas pieredze, ko nospraudusi Bazeles (1912. g.) rezolucija un kas izriet no visiem imperialistiskā kara apstākļiem augsti attīstīto buržuazisko valstu starpā"*.

Pilsoņu karš, uz kuru pašreizējā laikmetā aicina revolucionarā socialdemokratija, ir proletariata cīņa ar ieročiem rokās pret buržuaziju par kapitalistu šķiras ekspropriaciju attīstītajās kapitalistiskajās zemēs, par demokratisku revoluciju Krievijā (demokratiska republika, 8 stundu darba diena, muižnieku zemes konfiskacija), — par republiku atpalikušajās monarchistiskajās zemēs vispār utt.

Galīgais masu posts, ko rada karš, nevar neradīt revolucionaras noskaņas un kustības, kuru sakopošanai un virzīšanai ir jākalpo pilsoņu kara lozungam.

Šobrīd strādnieku šķiras organizacija ir stipri sagrauta. Bet revolucionarā krize tomēr nobriest. Pēc kara valdošās šķiras visās zemēs pūlēsies vēl vairāk, lai proletariata atbrīvošanās kustību atsviestu atpakaļ par ilgiem gadu desmitiem. Revolucionarās socialdemokratijas uzdevums tiklab strauja revolucionarās attīstības tempa gadījumā, kā arī gadījumā, ja krize būtu ilgstoša rakstura, būs — neatsacīties no ilgstoša ikdienas darba, nenoniecināt nevienu šķiru cīņas agrāko metodi. Tās uzdevums būs tiklab parlamentarismu, kā arī ekonomisko cīņu virzīt pret oportunismu masu revolucionarās cīņas garā.

Kā pirmie soļi ceļā uz tagadējā imperialistiskā kara pārvēršanu pilsoņu karā jāmin: 1) kategoriska atteikšanās balsot par kara kreditiem un izstāšanās no buržuaziskām valdībām; 2) pilnīga sakaru saraušana ar „nacionalā miera" (bloc national, Burgfrieden) politiku; 3) nelegalas organizacijas radīšana visur, kur valdības un buržuazija, ievedot kara stāvokli, atceļ konstitucionalās brīvības; 4) karojošo naciju zaldatu brāļošanās atbalstīšana tranšejās un vispār kara darbības laukos; 5) visādas proletariata revolucionarās masu cīņas atbalstīšana vispār.

* Sk. šā sējuma 17. lpp. *Red.*

OPORTUNISMS UN II INTERNACIONALES KRACHS

Otrās Internacionales krachs ir socialistiskā oportunisma krachs. Pēdējais ir izaudzis kā iepriekšējā „mierīgā" strādnieku kustības attīstības laikmeta produkts. Šis laikmets iemācījis strādnieku šķiru izmantot tādus svarīgus cīņas līdzekļus kā parlamentarismu un visas legalās iespējas, radīt ekonomiskas un politiskas masu organizacijas, plašu strādnieku presi utt. No otras puses, šis laikmets radījis tendenci noliegt šķiru cīņu un sludināt socialo mieru, noliegt socialistisko revoluciju, principiali noliegt nelegalās organizacijas, atzīt buržuazisko patriotismu utt. Zināmi strādnieku šķiras slāņi (birokratija strādnieku kustībā un strādnieku aristokratija, kurai atkrita daļiņa ienākumu no koloniju ekspluatacijas un no viņu „tēvijas" privilegētā stāvokļa pasaules tirgū) un arī sīkburžuaziskie līdzskrējēji socialistisko partiju iekšienē bija šo tendenču galvenais socialais balsts un buržuaziskās ietekmes novadītāji proletariatā.

Oportunisma postošā ietekme sevišķi spilgti izpaudās II Internacionales oficialo s.-d. partiju vairākuma politikā kara laikā. Balsošana par kredītiem, iestāšanās valdībās, „pilsoņu miera" politika, atsacīšanās no nelegalas organizacijas tai laikā, kad legalitate atņemta, nozīmē Internacionales svarīgāko lēmumu izjaukšanu un tiešu socialisma nodevību.

III INTERNACIONALE

Kara radītā krize ir atsegusi oportunisma patieso būtību, parādīdama to kā tiešu buržuazijas palīgu pret proletariatu. Tā saucamais s.-d. „centrs" ar Kautski priekšgalā īstenībā pilnīgi noslīdējis līdz oportunismam, maskojot to ar sevišķi kaitīgām liekulīgām frazēm un falsificējot marksismu kā imperialismu. Pieredze rāda, ka, piem., Vācijā, tikai noteikti pārkāpjot partijas virsotņu vairākuma gribu, bija iespējams aizstāvēt socialistisko viedokli. Būtu kaitīga ilūzija cerēt uz īsti socialistiskas Internacionales atjaunošanu, organizatoriski pilnīgi nenorobežojoties no oportunistiem.

KSDS Partijai jāatbalsta visādi proletariata internacionali un revolucionari masveida pasākumi, cenšoties tuvināt visus antišovinistiskos Internacionales elementus.

PACIFISMS UN MIERA LOZUNGS

Viena no strādnieku šķiras apmuļķošanas formām ir pacifisms un miera abstrakta sludināšana. Kapitalisma apstākļos un it sevišķi tā imperialistiskajā stadijā kari ir neizbēgami. Bet, no otras puses, s.-d. nevar noliegt revolucionaro karu pozitivo nozīmi, t. i., nevis imperialistisko karu, bet tādu, kādi tika izcīnīti, piem., no 1789. g. līdz 1871. g., lai gāztu nacionalos spaidus un radītu no feodali sadrumstalotām valstīm nacionalas kapitalistiskas valstis, vai kādi iespējami, lai aizsargātu cīņā pret buržuaziju uzvarošā proletariata iekarojumus.

Miera propaganda tagadējā laikā, ja tajā neietilpst aicinājums uz masu revolucionaru rīcibu, spēj vienīgi izplatīt iluzijas, demoralizēt proletariatu, iedvešot tam uzticēšanos buržuazijas humanismam, un padarīt to par rotaļlietu karojošo zemju slepenās diplomatijas rokās. Konkreti — dziļi maldīga ir doma, ka iespējams tā saucamais demokratiskais miers bez vairākām revolucijām.

CARISKĀS MONARCHIJAS SAKĀVE

Nevienā zemē cīņa pret savu valdību, kas ved imperialistisku karu, nedrīkst apstāties iespējamības priekšā, ka revolucionarās aģitacijas rezultatā iespējama šās zemes sakāve. Valdības armijas sakāve vājina šo valdību, veicina tās verdzināto tautību atbrīvošanos un atvieglo pilsoņu karu pret valdošām šķirām.

Attiecinot uz Krieviju, šī teze ir jo sevišķi pareiza. Krievijas uzvaras sekas ir pasaules reakcijas pastiprināšanās, reakcijas pastiprināšanās zemes iekšienē un tautu pilnīga verdzināšana jau sagrābtajos apgabalos. Tāpēc Krievijas sakāve visos apstākļos ir mazākais ļaunums.

ATTIECĪBAS PRET CITĀM PARTIJĀM UN GRUPĀM

Karš, izraisījis šovinisma trakošanu, parādīja, ka šovinismam pakļāvusies gan demokratiskā (narodņiciskā) inteliģence, gan s.-r. partija, pastāvot to opozicionarā virziena pilnīgai svārstībai avīzē „Mis]", — gan likvidatoru galvenais kodols („Naša Zarja"), ko atbalsta Plechanovs. Faktiski šovinisma pusē stāv tiklab OK, sākot ar Larinu

un Martovu, kuri šovinismu atbalsta maskoti, un beidzot ar Akselrodu, kas principiali aizstāv patriotisma ideju, — kā arī Bunds, kurā dominē ģermanofiliskais šovinisms. Briseles (1914. g. 3. julija) bloks ir pilnīgi izjucis. Bet elementi, kas grupējas ap avīzi „Naše Slovo", svārstās starp platoniskām simpatijām internacionalismam un tieksmi pēc vienības par katru cenu ar žurnalu „Naša Zarja" un OK. Tāpat svārstās s.-d. Čcheidzes frakcija, kas, no vienas puses, ir izslēgusi pļechanovieti, t. i., šovinistu, Maņkovu un, no otras puses, grib par katru cenu aizsegt Pļechanova, žurnala „Naša Zarja", Akselroda, Bunda utt. šovinismu.

S.-d. strādnieku partijas uzdevums Krievijā ir tālāk nostiprināt proletarisko vienību, ko 1912.—1914. gadā visvairāk radījusi „Pravda"[79], atjaunot strādnieku šķiras partijas s.-d. organizacijas, pamatojoties uz noteiktu organizatorisku norobežošanos no socialšovinistiem. Pagaidu vienošanās pieļaujamas tikai ar tiem s.-d., kas ir par organizatorisko sakaru noteiktu saraušanu ar OK, žurnalu „Naša Zarja" un Bundu.

Sarakstīts ne vēlāk par 1915. g. 19. februari (4. martu)

Iespiests 1915. g. 29. martā avīzes „Social-Demokrat" 40. nr-ā

Iespiests pēc avīzes teksta

KSDSP CK VĒSTULE AVĪZES „NAŠE SLOVO" REDAKCIJAI [80]

Godājamie biedri! esam ar Jums pilnīgi vienis prātis, ka visu patieso s.-d. internacionalistu saliedēšana ir šobrīd viens no vissvarīgākajiem uzdevumiem... Pirms atbildam uz Jūsu praktisko priekšlikumu, uzskatām par nepieciešamu valsirdīgi noskaidrot dažus iepriekšējus jautājumus, lai zinātu, vai starp mums ir īsta solidaritate galvenajā. Jūs pilnīgi pamatoti esat sašutuši par to, ka Aļeksinskis, Pļechanovs u. tml. uzstājas ārzemju presē, uzdodot savu balsi par „Krievijas proletariata vai tā ietekmīgu grupu balsi". Pret to *vajag* cīnīties. Bet, lai cīnītos, jāpievēršas jaunuma saknei. Nav nekādu šaubu par to, ka nav bijis un nav lielākas izvirtības kā bēdīgi slaveno ārzemju „virzienu" tā saucamā pārstāvības sistema. Un te nez vai mums ir tiesība vainot ārzemniekus. Atcerēsimies neseno pagātni. Vai tad tajā pašā Briseles apspriedē (1914. g. 3. julijā) Aļeksinskim un Pļechanovam (un vai tad viņiem vien) nelika lauts tēlot sevi kā „virzienus"? Vai pēc tā ir jābrīnās, ka ārzemnieki viņus uzskata par „virzienu" pārstāvjiem arī tagad? Pret šo jaunumu neko nevar izdarīt ar tādu vai citādu deklaraciju. Šeit nepieciešama ilgstoša cīņa. Lai tā būtu sekmīga — jāpasaka sev reiz par visām reizēm, ka mēs atzīstam tikai *organizacijas*, kas gadiem ilgi saistītas ar strādnieku masām, organizacijas, kam ir pilnvaras no solidām komitejām, u. tml., un ka mēs nosodām kā strādnieku krāpšanu to sistemu, kurā ½ ducis inteligentu, laiduši klajā 2—3 avīzes vai žurnala numurus, pasludina sevi par „virzienu" un pretendē uz „tiesību vienlīdzību" ar partiju.

Vai šeit mēs esam vienis prātis, godājamie biedri?

Tad — par internacionalistiem. Kādā nesenā Jūsu avīzes ievadrakstā Jūs minat organizacijas, kas pēc Jūsu domām aizstāv internacionalisma viedokli. To skaitā vienā no pirmajām vietām minēts... Bunds. Mēs gribētu zināt, kāds īsti Jums ir pamats pieskaitīt Bundu internacionalistiem? Viņa CK rezolucijā nav neviena noteikta vārda par socialisma sasāpējušajiem jautājumiem. No tās dveš visbezidejiskākais eklektisms. Bunda organs („Informacionnij Ļistok"[81]) neapšaubāmi aizstāv ģermanofiliska šovinisma viedokli vai — sniedz franču un vācu šovinisma „sintezi". Ne jau velti Kosovska raksts izgreznojis žurnala „Neue Zeit" lappuses, žurnala, kas tagad (ceram, ka šajā ziņā Jūs ar mums esat vienis prātis) tā saucamo „socialistisko" preses organu skaitā pieder pie pašiem nepieklājīgākajiem.

Ar visu sirdi mēs esam par internacionalistu apvienošanos. Mēs ļoti gribētu, lai viņu būtu vairāk. Bet nedrīkst taču paši sevi mānīt, nedrīkst internacionalistiem pieskaitīt cilvēkus un organizacijas, kas internacionalisma ziņā ir neapšaubāmi „mirušās dvēseles".

Kas jāsaprot ar internacionalismu? Vai var, piemēram, tos, kas piekrīt Internacionales atjaunošanai uz savstarpējas „amnestijas" principa, pieskaitīt internacionalistiem? Pats ievērojamākais „amnestijas" teorijas pārstāvis, kā Jums zināms, ir Kautskis. Tādā pašā garā ir uzstājies Viktors Adlers. Mēs uzskatām, ka amnestijas aizstāvji ir visbīstamākie internacionalisma pretinieki. Internacionale, kas atjaunota uz „amnestijas" principiem, padarītu socialismu par veselu galvu zemāku. Nekāda piekāpšanās, nekāda vienošanās ar Kautski un Ko absoluti nav pieļaujama. Visnoteiktākā ciņa pret „amnestijas" teoriju ir internacionalisma conditio sine qua non*. Velti runāt par internacionalismu, ja nav vēlēšanās un gatavības iet līdz galam uz sakaru saraušanu ar „amnestijas" aizstāvjiem. Un, lūk, jājautā — vai mēs esam vienis prātis šajā galvenajā jautājumā? Jūsu avīzē kaut kā reiz pavīdēja it kā noraidoša nostāja pret „amnestijas" politiku. Bet piekrītiet, ka, pirms uzsākam kaut kādus praktiskus soļus, mums ir tiesības lūgt Jūs izteikt mums sīki Jūsu uzskatus šajā jautājumā.

* — obligats nosacijums. *Red.*

Un ar to sakarā ir jautājums par attiecībām pret OK. Mēs jau pirmajā vēstulē Jums* atzinām par vajadzīgu Jums vaļsirdīgi pateikt, ka ir nopietns pamats šaubīties par šās iestādes internacionalismu. Jūs neesat papūlējušies šo ieskatu izkliedēt. Mēs atkal Jums jautājam — kādi Jums ir dati, lai uzskatītu, ka OK aizstāv internacionalisma viedokli? Jo nevar taču nopietni noliegt, ka P. B. Akselroda pozicija, kas izklāstīta viņa vairākos iespiestos rakstos, ir acīm redzami šovinistiska (gandrīz pļechanoviska) pozicija. Bet Akselrods taču ir neapšaubāmi pats ievērojamākais OK pārstāvis. Ņemiet tālāk OK oficialo izturēšanos. Tās pārskats Kopenhagenas konferencei[82] sarakstīts tādos toņos, ka to pārdrukāja paši galējākie vācu šovinisti. OK „Ārzemju sekretariata" izturēšanās ir tāda pati. Labākā gadījumā tā neko noteiktu nepasaka. Bet no otras puses, Larins — oficiali OK vārdā un nevis kaut kāda ārzemju sekretariata vārdā — ir izteicis paziņojumus, kas domāti šovinisma aizstāvēšanai. Kur tad šeit ir internacionalisms? Un vai nav skaidrs, ka OK visā pilnībā aizstāv savstarpējās „amnestijas" viedokli.

Tālāk — kādas ir garantijas tam, ka OK pārstāv kaut kādu spēku Krievijā? Tagad pēc žurnala „Naša Zarja" uzstāšanās šis jautājums ir il sevišķi likumīgs. Žurnala „Naša Zarja" grupa gadiem ilgi ieturēja savu līniju, tā izdeva dienas avīzi, tā piekopa masu aģitaciju savā garā. Bet OK?

Mēs visi atzistam, ka lietu izšķirs nevis spēku samērs ārzemju grupās, Ciriché, Parizē u. tml., bet lietu izšķirs ietekme Petrogradas strādnieku vidū un visas Krievijas strādnieku vidū. Tas jāņem vērā visā mūsu darbībā.

Tādi ir mūsu apsvērumi, ko mēs gribējām Jums izteikt. Mēs būsim ļoti priecīgi, ja saņemsim no Jums uz visiem šiem jautājumiem sīku un skaidru atbildi. Tad varēs padomāt par turpmāko.

Uzrakstīts 1915. g. 10. (23.) martā

Pirmreiz iespiests 1931. gadā Ļeņina rakstu un materialu krājumā XVII

Iespiests pēc N. K. Krupskajas pārrakstīta noraksta

* Sk. šā sējuma 99.—102. lpp. *Red.*

Российская Социал-Демократическая Рабочая Партия

ЗА СОЦІАЛЬ-ДЕМОКРАТЪ

СОЦІАЛЬДЕМОКРАТЪ

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ОРГАНЪ РОССІЙСКОЙ СОЦІАЛЬ-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТІИ

№ 40. Женева 29 Марта 1915. Цѣна 10 ст.

ЧТО ДЕЛАЛИ СУДЫ ПОДЪ РЕЖИМОМ ОБРОЖЕЙЦЕВ?

[illegible]

ДЕКЛАРАЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНАГО КОМИТЕТА Р.С.Д.Р.П.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Avīzes „Social-Demokrat" 40. nr-a 1915. g. 29. martā pirmā lappuse ar V. I. Ļeņina rakstiem „Ko pierādījusi tiesa par KSDN Frakciju" un „Sakarā ar Londonas konferenci"

Samazināts

KO PIERĀDĪJUSI TIESA PAR KSDS FRAKCIJU[83]?

Cariskā tiesa par pieciem KSDS Frakcijas locekļiem un sešiem citiem socialdemokratiem, kas tika apcietināti 1914. g. 4. novembrī konferencē Peterburgas apkārtnē, ir beigusies. Visiem piespriesta izsūtīšana trimdā. Legalās avīzes ievietojušas tiesas pārskatus, no kuriem cenzura izgriezusi carismam un patriotiem nepatīkamās vietas. Izrēķināšanās ar „iekšējiem ienaidniekiem" izdarīta ātri, un sabiedriskās dzīves virspusē atkal nav ne redzams, ne dzirdams nekas cits kā tikai buržuazisko šovinistu pūļa mežonīgā kaukšana un saujiņas socialšovinistu piebalsošana viņiem.

Ko tad ir pierādījusi tiesa par KSDS Frakciju?

Pirmkārt, tā parādīja šā Krievijas revolucionarās socialdemokratijas priekšpulka nepietiekamu stingrību tiesā. Apsūdzēto mērķis bija apgrūtināt prokuroram atklāt to, kas ir bijis CK loceklis Krievijā un partijas pārstāvis tās zināmajos sakaros ar strādnieku organizacijām. Šis mērķis sasniegts. Tā sasniegšanai arī turpmāk tiesā jālieto paņēmiens, ko partija sen un oficiali ieteikusi, — atteikšanās no liecības došanas. Bet censties pierādīt savu solidaritati ar socialpatriotu Jordanska kgu, kā darīja Rozenfelds, vai savu nevienprātību ar CK ir nepareizs un no revolucionarā socialdemokrata viedokļa nepieļaujams paņēmiens.

Atzīmēsim, ka pēc avīzes „Djeņ" (40. nr.)[84] pārskata — oficiala un pilnīga pārskata par tiesu nav — b. Petrovskis pateicis: „Tai pašā laika periodā (novembrī) es saņēmu Centrālās Komitejas rezoluciju ... un bez tam vēl man tika piegādātas strādnieku rezolucijas ar septiņiem punktiem par strādnieku attiecībām pret karu, *kuras pilnīgi saskanēja ar Centrālās Komitejas attiecībām*".

Šis paziņojums dara godu Petrovskim. Šovinisms visapkārt bija ļoti stiprs. Ne velti Petrovska dienasgrāmatā ir teikums par to, ka *pat* radikāli noskaņotais Čcheidze ar sajūsmu runā par „atbrīvošanās" karu. Šim šovinismam KSDSF deputati deva pretsparu, kad viņi bija brīvībā, bet viņu uzdevums bija arī tiesā no tā norobežoties.

Kadetu avīze „Reč"[85] verdziski „pateicas" cariskajai tiesai par to, ka tā „izkliedējusi leģendu" par to, ka socialdemokratiskie deputati vēlējušies cara karaspēka sakāvi. Izmantojot to, ka socialdemokratiem Krievijā saistītas rokas un kājas, kadeti izliekas, it kā viņi skatītos nopietni uz šķietamo „konfliktu" starp partiju un frakciju, iegalvodami, ka apsūdzētie devuši savas liecības nepavisam ne aiz bailēm no tiesas. Kādi nevainīgi zīdaiņi! Viņi it kā nezina, ka prāvas pirmajā stadijā deputatiem piedraudēja ar kara tiesu un nāves sodu.

Biedriem vajadzēja atteikties dot liecības jautājumā par nelegalo organizaciju un, saprotot pasaulvēsturisko brīdi, izmantot tiesas atklātās durvis, lai tieši paskaidrotu socialdemokratiskos uzskatus, kas naidīgi ne tikai carismam vispār, bet arī visu un visādu nokrāsu socialšovinismam.

Lai valdības un buržuaziskā prese niknā trakumā uzbrūk KSDS Frakcijai, lai socialrevolucionari, likvidatori un socialšovinisti ar ļaunu prieku „ķer" vājības vai šķietamas „nevienprātības ar Centralo Komiteju" izpausmes (viņiem taču vajag vismaz kaut kā pret mums cīnīties, ja viņi nevar principiali cīnīties!). Revolucionarā proletariata partija ir pietiekami stipra, lai atklāti pati sevi kritizētu, lai kļūdu un vājību bez aplinkiem nosauktu par kļūdu un vājību. Krievijas apzinīgie strādnieki ir radījuši tādu partiju un izvirzījuši tādu priekšpulku, kas laikā, kad notiek pasaules karš un starptautiskā oportunisma izgāšanās visā pasaulē, ir vairāk par visiem parādījuši spēju veikt savu internacionalo revolucionaro socialdemokratu pienākumu. Ceļš, pa kuru mēs gājām, ir visliekākās krizes pārbaudīts, un izrādījās — vel un vēlreiz — ka tas ir vienīgais pareizais ceļš: iesim pa to vel noteiktāk, vēl stingrāk, izvirzīsim jaunus priekšpulkus, panāksim, ka viņi ne tikvien veiks to pašu darbu, bet arī pareizāk novedīs to līdz galam.

Otrkārt, tiesa ir parādījusi starptautiskajā socialismā vēl neredzētu ainu, kā *revolucionārā* socialdemokratija izmanto parlamentarismu. Šādas izmantošanas piemērs apelēs pie proletarisko masu prāta un sirds labāk par visādām runām, parliecinošāk par visādiem argumentiem atspēkos oportunistus legalistus un anarchisma frāžu varoņus. Pārskats par Muranova nelegalo darbu un Petrovska piezīmes ilgi paliks kā paraugs *tam* deputatu darbam, kurš mums bija eitīgi jāslēpj un kura nozīmi tagad vērīgāk un vērīgāk pārdomās visi Krievijas apzinīgie strādnieki. Tādā laikā, kad gandrīz visi „socialistiskie" (atvainojiet par šā vārda zaimošanu!) Eiropas deputati izrādījušies par šovinistiem un šovinistu kalpiem, kad izdaudzinātais „eiropisms", kas valdzināja mūsu liberaļus un likvidatorus, ir izrādījies par trulu verdziskas legalitates paradumu, Krievijā ir atradusies viena strādnieku partija, kuras deputati spīdēja ne ar daiļrunību, ne ar „ieiešanu" buržuaziskos, inteliģentiskos salonos, ne ar „eiropiska" advokata un parlamentarieša veikalniecisko veiklību, bet gan ar sakariem strādnieku masās, ar pašaizliedzīgu darbu šajās masās, ar vienkāršu, neredzamu, smagu, nepateicīgu un sevišķi bīstamu nelegalā propagandista un organizatora funkciju veikšanu. Pacelties augstāk — līdz „sabiedrībā" ietekmīga deputata vai ministra amatam — tāda *īstembā* bija „eiropiskā" (lasi: sulainiskā) „socialistiskā" parlamentarisma jēga. Nolaisties zemāk — palīdzēt izglītot un apvienot ekspluatētos un apspiestos — lūk, kādu lozungu izvirzījis Muranova un Petrovska paraugs.

Un šis lozungs iegūs pasaulvēsturisku nozīmi. Neviens domājošs strādnieks nepiekritīs tam, lai kaut viena zeme pasaulē tiktu pa vecam apmierināta ar buržuazijas parlamentarisma legalitati — pēc tam kad šo legalitati uzreiz atcēla ar vienu spalvas vilcienu visās attīstītajās zemēs un tā noveda tikai līdz oportunistu un buržuazijas ļoti ciešai faktiskai savienībai. Kas sapņo par revolucionaru socialdemokratisku strādnieku „vienību" ar vakardienas — *un šāsdienas* — tipa „eiropiskiem" legalistiem s.-d., tas nekā nav iemācījies un ir visu aizmirsis, tas īstenībā ir buržuazijas sabiedrotais un proletariata ienaidnieks. Kas līdz šim nav sapratis, kāpēc un kādēļ KSDS Frakcija atdalījās no

socialdemokratu frakcijas, kura samierinājās ar legalismu un oportunismu, tas lai mācās tagad no tiesas procesa pārskata par Muranova un Petrovska darbu. Šo darbu darīja *ne tikai* šie divi deputati vien, un vienīgi nelabojami naivi ļaudis var sapņot, ka iespējams līdzīgu darbu savienot ar „draudzīgām, ciešamām attiecībām" pret žurnalu „Naša Zarja" vai pret avīzi „Severnaja Rabočaja Gazeta"[86], pret žurnalu „Sovremeņņik", pret OK vai pret Bundu.

Valdība cer iebiedēt strādniekus ar KSDS Frakcijas locekļu izsūtīšanu uz Sibiriju? Viņa maldās. Strādnieki nenobaidīsies, bet labāk sapratīs savus uzdevumus, strādnieku partijas uzdevumus, atšķirībā no likvidatoriem un socialšovinistiem. Strādnieki iemācīsies vēlēt Domē tikai tādus cilvēkus, kādi ir KSDS Frakcijas locekļi, tādai pašai un vēl plašākai, bet līdz ar to arī vēl vairāk *neatklātai* darbībai masās. Valdība domā nonāvēt „nelegalo parlamentarismu" Krievijā? Viņa tikai nostiprinās proletariata saites *vienīgi tikai* ar šāda veida parlamentarismu.

Treškārt, — un tas ir pats galvenais, — tiesa par KSDS Frakciju pirmoreiz ir devusi atklātu, Krievijā miljonos eksemplaru izplatītu objektīvu materiālu ļoti svarīgajā, galvenajā, būtiskajā jautājumā par Krievijas sabiedrības *dažādo šķiru* attiecībām pret karu. Vai nepietiks jau līdz nāvei apnikušās inteliģentiskās pļāpāšanas par „tēvijas aizstāvēšanas" savienojamību ar „principiālu" (lasi: vārdos pastāvošu vai liekuļotu) internacionalismu? Vai nebūtu laiks palūkoties uz *faktiem*, kas attiecas uz *šķirām*, t. i., uz miljoniem dzīves cilvēku, bet ne uz desmitiem frazes varoņu?

Ir pagājis vairāk nekā pusgads, kopš sācies karš. Ir izteikusies visu virzienu legalā un nelegalā prese, noskaidrojušās visas partejiskās grupas Domē — ļoti nepietiekams, bet vienīgais objektīvais mūsu šķirisko grupējumu rādītājs. Tiesa par KSDS Frakciju un preses atsauksmes ir devušas visa šā materiāla kopsavilkumu. Tiesa pierādīja, ka proletariata progresīvie pārstāvji Krievijā ne tikai ir naidīgi šovinismam vispār, bet konkreti piekrīt tieši mūsu CO pozīcijai. Deputati arestēti 1914. g. 4. novembrī. Tātad vairāk par diviem mēnešiem viņi strādājuši savu darbu. Kopā ar ko un kā viņi to strādāja? Kādus virzienus strādnieku šķirā viņi atspoguļoja un izteica? Atbildi uz to dod tas fakts, ka

par materialu konferencei bija „tezes" un avīze „Social-Demokrat", ka mūsu partijas Petrogradas komiteja ne vienreiz vien nāca klajā ar tāda paša satura lapiņām. Citu materialu konferencē nebija. Par citiem virzieniem strādnieku šķirā deputati negatavojās konferencei ziņot, jo citu virzienu nebija.

Varbūt KSDS Frakcijas locekļi izteica tikai strādnieku mazākuma domas? Mums nav tiesības pieņemt tādu varbūtību, jo 2½ gados, no 1912. g. pavasara līdz 1914. g. rudenim, ap „Pravdu", ar kuru šie deputati strādāja idejiski pilnīgi solidari, sakļāvās ⅘ Krievijas apzinīgo strādnieku. Tas ir fakts. Ja starp strādniekiem būtu kaut cik ievērojams protests pret CK poziciju, — šis protests nevarētu neizpausties rezolucijas projektā vai projektos. Neko tamlīdzīgu tiesa neatklāja, lai gan tā „atklāja", var teikt, ļoti daudz no KSDS Frakcijas darba. Labojumi, kas izdarīti ar Petrovska roku, nerāda pat nekādas nianses.

Fakti liecina, ka jau pirmajos mēnešos pēc kara Krievijas strādnieku apzinīgais avangards *faktiski* sakļāvās ap CK un CO. Lai arī cik nepatīkams būtu šis fakts tām vai citām „frakcijām", — tas ir neapgāžams. Apsūdzības aktā citētie vārdi: „Nepieciešams vērst ieročus nevis pret saviem brāļiem, citu zemju algotiem vergiem, bet pret visu zemju reakcionarajām un buržuaziskajām valdībām un partijām" — šie vārdi, pateicoties tiesai, izplatīs un ir jau izplatījuši Krievijā aicinājumu uz proletarisku internacionalismu, uz proletarisku revoluciju. Krievijas strādnieku avangarda šķiras lozungs, pateicoties tiesai, tagad sasniedzis visplašākās masas.

Buržuazijas un vienas daļas sīkburžuazijas vispārējais šovinisms, otras daļas svārstības un šāds strādnieku šķiras aicinājums — lūk, mūsu politisko iedalījumu faktiskā, objektivā aina. Ar šo faktisko ainu un nevis ar inteliģentu un grupiņu dibinātāju labajiem novēlējumiem ir jāsavieno savas „izredzes", cerības, lozungi.

Pravdas virziena avīzes un „Muranova tipa" darbs radīja ⅘ Krievijas apzinīgo strādnieku vienību. Ap 40 000 strādnieku pirka „Pravdu"; bet lasīja to daudz vairāk. Lai arī pat pieckārt un desmitkārt sakauj viņus karš, cietums, Sibirija,

katorga. Iznīcināt šo slāni *nevar*. Tas ir dzīvs. Tas ir piesātināts ar revolucionarismu un antišovinismu. Tas *viens* stāv tautas masu vidū un pašos to dziļumos kā darba ļaužu, ekspluatēto un apspiesto internacionalisma sludinātājs. Tas *viens* ir noturējies vispārējā sairumā. Tas viens ved pusproletariskos slāņus *no* kadetu, trudoviku, Pļechanova, žurnala „Naša Zarja" socialšovinisma *uz* socialismu. Tā pastāvēšanu, tā idejas, tā darbu, tā aicinājumu uz „citu zemju algoto vergu brālību" ir parādījusi visai Krievijai tiesa par KSDS Frakciju.

Ar šo slāni jāstrādā, tā vienība pret socialšovinistiem ir jānosarga, pa šo vienīgo ceļu Krievijas strādnieku kustība var attīstīties socialās revolucijas, bet nevis nacionalliberala „eiropiska" tipa virzienā.

„Social-Demokrat", 40. nr., 1915. g. 29. martā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

SAKARĀ AR LONDONAS KONFERENCI

Biedra Maksimoviča, KSDSP Centrālās Komitejas pārstāvja, deklaracija, ko iespiežam, pilnīgi izteic partijas uzskatus par šo konferenci. Franču buržuaziskā prese ir lieliski atsegusi konferences kā angļu un franču buržuazijas ieroča vai manevra nozīmi. Lomas bija sadalītas tā: avīzes „Le Temps" un „L'Écho de Paris"[87] uzbruka franču socialistiem par it kā pārāk lielu piekāpšanos internacionalisma priekšā. Šie uzbrukumi bija tikai manevrs, lai sagatavotu pamatu premjera Viviani zināmajai runai parlamentā patriotiskā iekarošanas garā. Bet no otras puses, žurnals „Journal des Débats"[88] tieši atklāja kārtis, paziņodams: lietas būtība bija tā, lai angļu socialisti ar Keiru-Hardiju priekšgalā, kuri līdz šim bija pret karu un pret vervēšanu, nodotu balsi par karu līdz pat uzvarai pār Vāciju. Tas ir panākts. Tas ir svarīgi. Tas ir politisks rezultats tam, ka tiklab angļu, kā arī franču socialisti dabūti angļu un franču buržuazijas pusē. Bet frazes par internacionalismu, socialismu, referendumu u. t. jpr. — viss tas ir *tikai* frazes, tukši vārdi, kam nav nekādas nozīmes!

Nav šaubu, franču buržuazijas gudrie reakcionari izpļāpājuši tīro patiesību. Angļu un franču plus krievu buržuazija karo, lai izpostītu un aplaupītu Vāciju, Austriju, Turciju. Tai vajadzīgi vervētāji, tai vajadzīga socialistu piekrišana karot līdz uzvarai pār Vāciju, bet pārējais ir tukša un necieniga fražu kulšana, diženo vārdu: socialisms, internacionalisms u. t. jpr. prostituēšana. Darbos — sekot buržuazijai un palīdzēt tai izlaupīt svešas zemes, bet vārdos — pacienāt masas ar „socialisma un Internacionales"

liekulīgu atzīšanu — tieši tas jau ir oportunisma pamatgrēks, II Internacionales kracha pamatcēlonis.

Tāpēc socialšovinistu pretinieku uzdevums Londonas konferencē bija skaidrs: aiziet no šās konferences skaidru antišovinistisku principu vārdā, *nenoslīdot* ģermanofilismā. Jo ģermanofili tieši aiz *šovinistiskiem* un nevis citiem motiviem ir noteikti Londonas konferences ienaidniekiem! Biedrs Maksimovičs ir uzdevumu izpildījis, noteikti pateikdams par vācu socialistu *nodevību*.

Bundisti un OK piekritēji nekādi nevar saprast šo vienkāršo un skaidro lietu. Pirmie ir ģermanofili, tādi kā Kosovskis, kas *tieši attaisno* vācu socialdemokratu balsošanu par kara kreditiem (sk. Bunda 1915. gada janvara „Informacionnij Ļistok" 7. nr-u, 7. lpp., V § sākumu). Šās lapiņas redakcija neviena vārda nav iebildusi par nevienprātību ar Kosovski (speciali iebilzdama, ka nav vienis prātis ar krievu patriotisma aizstāvi Borisovu). Bunda CK manifestā (turpat, 3. lpp.) nav neviena skaidra vārdiņa pret socialšovinismu!

OK piekritēji ir par ģermanofiliskā šovinisma samierināšanu ar frankofilisko šovinismu. Tas redzams no Akselroda paziņojumiem (avīzes „Golos" 86. un 87. nr. un no OK ārz. sekr. organa „Izvestija"[89] 1. nr. 1915. g. 22. februarī). Kad avīzes „Naše Slovo" redakcija mūs uzaicināja kopīgi cīnīties pret „oficialo socialšovinismu", mēs tai *tieši* atbildējām, pievienojot mūsu deklaracijas projektu un atsaucoties uz b. Maksimoviča lēmēja balsi, ka OK un Bunds paši ir oficiālā socialpatriotisma pusē.

Kādēļ avīze „Naše Slovo" māna pati sevi un citus, to *noklusēdama* 32. nr-a ievadrakstā? Kādēļ tā noklusē, ka mūsu deklaracijas projektā arī bija vārdi par vācu socialdemokratu *nodevību*? Avīzes „Naše Slovo" deklaracija šo ļoti svarīgo „pamata" punktu bija *izlaidusi*; ne mēs, ne b. Maksimovičs šo deklaraciju nepieņēmām un nevarējām pieņemt. Tāpēc mums ar OK vienota rīcība *nei*znāca. Kādēļ gan „Naše Slovo" māna sevi un citus, apgalvodama, ka ir baze vienotai rīcibai??

„Oficialais socialpatriotisms" ir pats galvenais mūsdienu socialisma ļaunums. Lai cīnītos pret šo ļaunumu (bet nevis lai samierinātos ar to, nevis lai pieņemtu savstarpēju inter-

nacionalu „amnestiju" šajā punktā), ir jāsagatavo un jāsavāc visi spēki. Kautskis un citi ir devuši pilnīgi noteiktu programu „amnestijai" un mieram ar socialšovinismu. Mēs pacentāmies dot noteiktu programu cīņai pret to — sk. it sevišķi avīzes „Social-Demokrat" 33. nr-u un iespiestās rezolucijas. Atliek izteikt novēlējumu, lai „Naše Slovo" no svārstībām starp „platoniskām simpatijām pret internacionalismu" un mieru ar socialšovinismu pārietu uz kaut ko noteiktāku.

„Social-Demokrat", 40. nr., 1915. g. 29. martā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

PILSOŅU KARA LOZUNGA ILUSTRĒŠANAI

8. janvarī pēc jaunā stila Šveices avīzēm no Berlines ziņoja: „Pēdējā laikā avīzes ne vienreiz vien iespiedušas ziņojumus par miermīlīgiem tuvināšanās mēģinājumiem starp vācu un franču tranšejām. Kā ziņo „Tägliche Rundschau“ [90], 29. decembra pavēle armijai aizliedz brāļošanos un vispār jebkādu tuvināšanos ar ienaidnieku tranšejās; šās pavēles pārkāpšanu sodīs kā valsts nodevību“.

Tātad brāļošanās un mēģinājumi tuvināties ir fakts. Tas rada nemieru Vācijas kara priekšniecībā: viņa tātad piešķir tam nopietnu nozīmi. Angļu strādnieku avīzē „Labour Leader“* 1915. gada 7. janvarī minēta *veselā rinda* citatu no buržuaziskajām angļu avīzēm, kuri liecina par gadījumiem, kad angļu un vācu zaldati brāļojušies, sarīkodami „pamieru uz 48 stundām“ (Ziemassvētkos), draudzīgi satikdamies pusceļā starp tranšejām utt. Anglijas kara priekšniecība brāļošanos *aizliedza ar īpašu pavēli*. Bet socialistiskie oportunisti un viņu aizstāvji (vai kalpi?) presē apgalvoja strādniekiem (līdzīgi Kautskim), ar neparasti pašapmierinātu izskatu un ar mierīgu apziņu, ka kara cenzura pasargās viņus no atspēkojumiem, — apgalvoja, it kā starp karojošo zemju socialistiem *neesot iespējama* vienošanās par rīcību pret karu (Kautska burtiskais izteiciens žurnalā „Neue Zeit“**)!!

Iedomājieties, ka Haindmanis, Geds, Vandervelde, Pļechanovs, Kautskis utt. nevis palīdzēlu buržuazijai, kā viņi to tagad dara, bet sastādītu starptautisku komiteju aģitacijai par „brāļošanos un mēģinājumiem tuvināties“ starp karojošo zemju socialistiem kā „tranšejās“, tā arī vispār

* — „Strādnieku Vadonis“. *Red.*
** — „Jaunais Laiks“. *Red.*

karaspēkā. Kādi rezultati būtu pēc dažiem mēnešiem, ja tagad, 6 mēnešus pēc kara sākuma, *pret* visiem, kas nodevuši socialismu, barvežiem, vadoņiem un pirmā lieluma zvaigznēm, visur aug opozicija pret tiem, kas balsojuši par kreditiem, un pret ministrialistiem un kara priekšniecība par „brāļošanos" draud ar nāvi!

„Praktiskais jautājums ir viens: pašu zemes uzvara vai sakāve", rakstīja oportunistu kaļps Kautskis unisonā ar Gedu, Pļechanovu un Ko. Jā, ja aizmirst socialismu un šķiru cīņu, tad tas būs pareizi. Bet, ja socialismu neaizmirst, tad tas nav pareizi: *praktiskais* jautājums ir cits. Vai iet bojā karā starp vergu īpašniekiem, paliekot akls un nevarīgs vergs, vai iet bojā vergu „brāļošanās mēģinājumu" dēļ, kas notiek nolūkā gāzt verdzību?

Lūk, kāds *īstenībā* ir „praktiskais" jautājums.

„Social-Demokrat", 40. nr., 1915. g. 29. martā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

SOCIALŠOVINISTU SOFISMI

Žurnals „Naše Djelo" (1915. g. 1. nr.), ko Petrogradā izdod likvidatori, iespiež Kautska brošuras „Starptautiskums un karš" tulkojumu. Pie tam A. Potresova kgs paziņo, ka viņš nav vienis prātis ar Kautski, kas pēc viņa domām uzstājoties gan kā „advokats" (t. i., vācu socialšovinisma aizstāvis, kas neatzīst, ka šā virziena frankukrievu paveidam ir taisnība), gan kā „tiesnesis" (t. i., marksists, kas cenšas objektivi lietot Marksa metodi).

Patiesībā tiklab A. Potresova kgs, kā arī Kautskis ir pamatos marksismam neuzticīgi, ar acīm redzamiem sofismiem aizstāvēdami nacionalliberalo strādnieku politiku. A. Potresova kgs novirza lasītāju uzmanību no galvenā, strīdēdamies ar Kautski par sīkumiem. Pēc A. Potresova kga domām angļu un franču „demokratijas" (autors domā strādnieku demokratiju) „atrisinājums" jautājumā par attieciībām pret karu ir „visumā labs atrisinājums" (69. lpp.); „tās (šīs demokratijas) ir rīkojušās pareizi", — lai gan viņu atrisinājums ne tik daudz apzināti, cik „laimīga gadījuma dēļ... sakrīt ar nacionalo atrisinājumu".

Šo vārdu jēga ir skaidra: A. Potresova kgs angļu un franču aizsegā aizstāv krievu šovinismu, attaisnodams Antantes socialistu patriotisko taktiku. Ar Kautski A. Potresova kgs strīdas nevis kā marksists ar šovinistu, bet kā krievu šovinists ar vācu šovinistu. Tas ir līdz riebumam novazāts paņēmiens, un jāatzīmē tikai, ka A. Potresova kgs visādi aizsedz un sarežģī savu runu vienkāršo un skaidro jēgu.

Lietas būtība ir tā, par ko A. Potresova kgs un Kautskis ir *vienis prātis*. Viņi ir vienis prātis, piemēram, par to, ka „mūsdienu proletariata internacionalisms ir savienojams

ar tēvijas aizstāvēšanu" (K. Kautskis, Kautska broš. vācu izd. 34. lpp.). A. Potresova kgs raksta par tās valsts īpašo stāvokli, „kura tiek grauta". Kautskis raksta: „Tauta ne no kā tā nebaidās kā no ienaidnieka uzbrukuma... Ja iedzīvotāji redz kara cēloni ne savā pašu valdībā, bet kaimiņvalsts ļaunajos nodomos, — un kura valdība gan nemēģinās ar preses utt. palīdzību iedvest iedzīvotāju masai tādu uzskatu! — tad... visos iedzīvotājos uzliesmos vienprātīga tieksme aizstāvēt robežas pret ienaidnieku... Satracinātais pūlis pats nonāvētu tos, kas mēģinātu aizkavēt karaspēka nosūtīšanu uz robežām" (K. Kautskis, 33. lpp. no 1911. gada raksta).

Lūk, visu socialšovinistu pamatidejas it kā marksistiska aizstāvēšana.

Jau 1911. gadā Kautskis pats ļoti labi redzēja, ka valdība (un buržuazija) *krāps* „tautu, iedzīvotājus, pūli", novelot vainu uz citas zemes „ļaunajiem nodomiem". Jautājums ir tāds, vai šādas krāpšanas atbalstīšana — vienalga, vai balsojot par kreditiem, vai ar runām, rakstiem u. tml. — ir savienojama ar starptautiskumu un ar socialismu, vai arī šī atbalstīšana ir vienlīdzīga nacionalliberalai strādnieku politikai. Kautskis rīkojas kā visnekaunīgākais „advokats", kā pēdīgais sofists, samainīdams šo jautājumu ar jautājumu par to, vai ir saprātīgi, ja „vienpatņi" „traucē nosūtīt karaspēku" pretēji iedzīvotāju vairākuma gribai, kurus piekrāpusi viņu valdība. Strīds nav par to. Lietas būtība nav tā. Jāsatricina piekrāpto sīkburžuju pārliecība, jāizskaidro viņiem krāpšana; reizēm vajag, ejot kopā ar viņiem karā, prast nogaidīt, kamēr viņu galvas būs apstrādājusi kara pieredze. Runa nav par to, bet gan par to, vai socialistiem pieļaujams piedalīties kopā ar buržuaziju „tautas" krāpšanā. Kautskis un A. Potresovs attaisno šādu krāpšanu. Jo viņi ļoti labi zina, ka 1914. gada imperialistiskajā karā ir vienādi vainīgi visu „lielo" valstu, gan Anglijas, gan Francijas, gan Vācijas, gan Krievijas, valdību un buržuazijas „ļaunie nodomi". Par to skaidri runā, piem., Bazeles 1912. gada rezolucija.

Ka „tauta", t. i., sīkburžuju masa un daļa apmuļķoto strādnieku, tic buržuazijas pasakai par ienaidnieka „ļaunajiem nodomiem", tas nav apšaubāms. Bet s.-d. uzdevums

ir cīnīties pret krāpšanu, nevis atbalstīt to. Visi socialdemokrati visās zemēs jau ilgi pirms kara teica un Bazelē apstiprināja, ka *katra* lielvalsts faktiski tiecas nostiprināt un paplašināt kundzību pār kolonijām, apspiest mazās nacijas utt. Karš notiek, lai sadalītu kolonijas un izlaupītu svešas zemes; zagļi kaujas — un atsaukties uz to, ka šobrīd tiek sakauts tāds un tāds zaglis, lai iztēlotu zagļu intereses par tautas vai tēvijas interesēm, tie ir visnekaunīgākie buržuaziskie meli. „Tautai", kas cieš no kara, mums jāsaka *patiesība*, proti: ka aizsargāties pret kara postu nav iespējams, negāžot katras karojošās zemes valdību un buržuaziju. Aizstāvēt Beļģiju *ar to*, ka nožņaudz Galiciju vai Ungariju, tā nav „tēvijas aizstāvēšana".

Bet pats Markss, nosodīdams karus, piem., 1854.—1876., nostājās vienas karojošās lielvalsts pusē, kad karš pretēji socialistu gribai kļuva par faktu. Tāds ir Kautska brošuras galvenais saturs un galvenais „trumpis". Tāda pati ir arī A. Potresova kga pozicija, kurš ar „starptautiskumu" saprot noteikšanu, *kā panākumi* karā visvairāk vēlami vai vismazāk kaitīgi, nevis no nacionalā, bet gan no *visa pasaules* proletariata interešu viedokļa. Karu ved valdības un buržuazija; proletariatam jānosaka, *kuras* valdības uzvara ir visas pasaules strādniekiem vismazāk bīstama.

Šo spriedelējumu sofisms ir tas, ka izdara samaiņu, liekot agrāko, sen pagājušo, vēsturisko laikmetu tagadējā laikmeta vietā. Agrāko karu, uz kuriem atsaucas Kautskis, pamatpazīme bija šāda: 1) agrākie kari izšķīra buržuaziski demokratisku pārveidojumu un absolutisma vai svešas nacijas jūga gāšanas jautājumu; 2) toreiz vēl nebija nobriedušī socialistiskās revolucijas objektivie nosacījumi, un neviens socialists nevarēja *pirms kara* runāt par tā izmantošanu „kapitalisma kracha paātrināšanai", kā to saka Štutgartes (1907.) un Bazeles (1912.) rezolucija; 3) toreiz *abu* karojošo pušu valstis nebija kaut cik spēcīgu, masveidīgu, daudzās kaujās pārbaudītu socialistisku partiju.

Īsāk sakot: vai gan jābrīnās, ka Markss un marksisti aprobežojās, nosakot to, *kuras* buržuazijas uzvara ir nekaitīgāka (vai derīgāka) vispasaules proletariatam, kad vēl nevarēja būt ne runas par kopīgu proletarisku kustību pret valdībām un buržuaziju visās karojošās zemēs?

Pirmo reizi pasaules vēsturē visu karojošo zemju socialisti jau ilgi pirms kara sanāk kopā un paziņo: mēs izmantosim karu „kapitalisma kracha paātrināšanai" (1907. g., rezolucija Štutgartē). Tātad viņi atzīst, ka ir nobriedusi objektivie nosacījumi šādai „kracha paātrināšanai", t. i., socialistiskai revolucijai. Tātad viņi valdībām draud ar revoluciju. Bazelē (1912.) to pateica vēl skaidrāk, atsaucoties uz Komunu un uz 1905. g. oktobri un decembri, t. i., uz pilsoņu karu.

Kad karš ir uzliesmojis, socialisti, kas valdībām draudēja ar revoluciju un aicināja proletariatu uz revoluciju, sāk atsaukties uz to, kas bijis priekš pusgadsimta, un attaisno to, ka socialisti atbalsta valdības un buržuaziju! Tūkstošreiz taisnība marksistam Gorteram, kad viņš savā holandiešu brošurā: „Imperialisms, pasaules karš un socialdemokratija" (84. lpp.) salīdzina Kautska tipa „radikaļus" ar 1848. g. liberaļiem, drošsirdīgiem vārdos un nodevējiem darbos.

Gadu desmitiem ilgi auga pretruna starp revolucionari socialdemokratiskiem un oportunistiskiem elementiem Eiropas socialisma iekšienē. Krize ir nobriedusi. Karš ir atsedzis augoni. Oficialo partiju vairākumu ir uzvarējuši nacionalliberalie strādnieku politiķi, kas aizstāv „savas", „tēvijas" buržuazijas privilegijas, *viņas* tiesību priekšrocības uz kolonialiem īpašumiem, mazo naciju apspiešanu u. t. jpr. Tiklab Kautskis, kā arī A. Potresovs aizsedz, aizstāv un attaisno nacionalliberalu strādnieku politiku, kur viņiem vajadzētu to atmaskot proletariata priekšā. Lūk, kur socialšovinisma sofismu būtība.

A. Potresova kgs pie tam ir neuzmanīgi izpļāpājies, atzīdams „Štutgartes formulas principialo nepamatotību" (79. lpp.). Vēl labāk! Atklātie renegati proletariatam ir derīgāki nekā apslēptie. Turpiniet, A. Potresova kgs, atsakieties godīgāk no Štutgartes un Bazeles!

Diplomats Kautskis ir veikļāks par A. Potresova kgu: viņš neatsakās no Štutgartes un Bazeles, viņš tikai... ..tikai"!... citē Bazeles manifestu, *izlaizdams* visus norādījumus par revoluciju!! Cenzura laikam būs traucējusi gan Potresovu, gan Kautski. A. Potresovs un Kautskis laikam ir ar mieru runāt par revoluciju, kad to atļaus cenzura...

Cerēsim, ka A. Potresovs, Kautskis vai viņu piekritēji liks priekšā aizstāt Štutgartes un Bazeles rezoluciju apmēram ar šādu rezoluciju: „ja karš pretēji mūsu pūlēm tomēr uzliesmos, tad no vispasaules proletariata viedokļa mums jānosaka, kas viņam izdevīgāk: vai lai Indiju izlaupa Anglija vai Vācija, vai lai nēģerus Afrikā apdzirda un aplaupa franči vai vācieši, vai Turciju lai nospiež austrieši un vācieši vai angļi, franči un krievi, vai vācieši lai žņaudz Beļģiju vai krievi Galiciju, vai Ķīnu lai dala japaņi vai amerikaņi" utt.

„Social-Demokrat", 41. nr., 1915. g. 1. maijā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

JAUTĀJUMS PAR INTERNACIONALISTU APVIENOŠANOS

Karš radījis dziļu krizi visā starptautiskajā socialismā. Kā jau katra krize, — socialisma tagadējā krize ir dziļāk un skaidrāk atsegusi tā iekšējās pretrunas, norāvusi daudzas liekulīgas un konvencionalas maskas, parādījusi visasākā un spilgtākā formā, kas socialismā ir satrunējis un savu laiku nodzīvojis un kur ir ķīla turpmākai attīstībai un kustībai pretī uzvarai.

Gandrīz vai visi Krievijas socialdemokrati jūt, ka vecie iedalījumi un grupējumi — mēs neteiktu: ir novecojušies, bet — pārveidojas. Pirmajā vietā izvirzās grupējums pēc pamatjautājuma, ko izvirzījis karš, proti: iedalījums „internacionalistos" un „socialpatriotos". Šos terminus mēs ņemam no avīzes „Naše Slovo" 42. nr-a ievadraksta, pašlaik nepakavējoties pie jautājuma, vai nevajadzētu tos papildināt, nostādot revolucionaros socialdemokratus pretim nacionalliberalajiem strādnieku politiķiem.

Runa, protams, nav par nosaukumu. Mūsdienu pamatnogrupējuma būtību „Naše Slovo" ir iezīmējusi pareizi. Internacionalisti — tā raksta — „ir solidari negativā attiecībā pret socialpatriotismu, ko pārstāv Pļechanovs"... Un redakcija aicina „tagad sadrumstalotās grupas" „saprasties un apvienoties kaut vai tikai vienam aktam — lai izteiktu savas, Krievijas socialdemokratijas attiecības pret tagadējo karu un pret krievu socialpatriotismu".

Neaprobežojoties ar literariem rakstiem, avīzes „Naše Slovo" redakcija griezās pie mums un pie OK ar vēstuli, ierosinādama apspriedi šajā jautājumā — arī tai pašai piedaloties. Mēs atbildējām ar norādījumu, ka nepieciešams

„noskaidrot dažus iepriekšējus jautājumus, lai zinātu, vai starp mums ir solidaritate galvenajā". Mēs galvenokārt pakavējāmies pie diviem iepriekšējiem jautājumiem: 1) lai atmaskotu „Krievijas progresīvā proletariata gribu falsificējošos" (avīzes „Naše Slovo" redakcijas izteiciens), „socialpatriotus" (redakcija nosauca Pļechanovu, Aļeksinski un Peterburgas likvidatoru-literatu, žurnala XYZ[91] piekritēju, pazīstamo grupu), nelīdzēs nekāda deklaracija. Nepieciešama ilgstoša cīņa. 2) Kur ir pamats pieskaitīt OK „internacionalistiem"?

No otras puses, OK ārzemju sekretariats piesūtīja mums norakstu no savas atbildes avīzei „Naše Slovo". Šī atbilde būtībā bija tāda, ka vienu grupu *„iepriekšēja"* atlase un „citu izslēgšana" nav pieļaujama un ka „uz apspriedi jāuzaicina visu to partijas centru un grupu ārzemju pārstāvības, kuras bija... konferencē, ko organizēja Starptautiskais socialistiskais birojs Briselē pirms kara" (1915. g. 25. marta vēstule).

Tātad OK principiali atsakās no *internacionalistu* apspriedes, vēlēdamās apspriesties arī ar socialpatriotiem (ir zināms, ka Pļechanova un Aļeksinska virzieni bija pārstāvēti Briselē). Pilnīgi tādā pašā garā izteikusies socialdemokratu rezolucija Nervi pilsētā („Naše Slovo", 53. nr.), kura pieņemta pēc Jonova referata (un kura acīm redzami paužšā kreisāko vai internacionalistiskāko Bunda elementu pārstāvja uzskatus).

Šajā rezolucijā, kas vispār augstākā mērā faksturīga un vērtīga ārzemēs daudzu meklētās „vidējās līnijas" attēlošanai, — izpaužas simpatijas avīzes „Naše Slovo" „principiem", bet līdz ar to tiek izteikta nevienprātība ar „Naše Slovo" poziciju, „kas prasa organizatorisku norobežošanos, vienīgi socialistu internacionalistu apvienošanos un aizstāvškelšanās nepieciešamību vēsturiski izveidojušajās socialistiskajās, proletariskajās partijās". Sapulce atzīst, ka „vienpusīgais", lūk, „traktējums" (šo jautājumu traktējums), „kāds ir avīzei „Naše Slovo"", „ir ļoti kaitīgs uzdevumu noskaidrošanai, kuri saistīti ar Internacionales atjaunošanu".

Mēs jau aizrādījām, ka Akselroda, OK oficiālā pārstāvja, uzskati ir socialšovinistiski. „Naše Slovo" ne presē, ne vēs-

tulēs uz to nav atbildējusi. Mēs aizrādījām, ka Bunda pozicija ir tāda pati, ar ģermanofiliskā šovinisma nokrāsu pārsvarā. Rezolucija no Nervi ir devusi kaut arī netiešu, tomēr ārkārtīgi svarīgu faktisku apstiprinājumu: *tikai* internacionalistu vien apvienošana ir pasludināta par kaitīgu un šķeltniecisku; jautājums izvirzīts ar skaidrību, kas pelna visādu atzinību.

Vēl skaidrāka ir OK atbilde, kas izteic nevis netiešu, bet vistiešāko un formalāko attiecību pret lietu: apspriesties vajag nevis *bez* socialpatriotiem, bet *ar viņiem*.

Mums jāpateicas OK par to, ka viņa avīzes „Naše Slovo" priekšā ir apstiprinājusi, ka mūsu uzskati par OK ir pareizi.

Vai tas nozīmē, ka *visa* avīzes „Naše Slovo" *ideja* par internacionalistu apvienošanos ir bankrotējusi? Nē. Nekādu apspriežu nekādas neveiksmes neaizturēs internacionalistu apvienošanos, ciktāl ir idejiska solidaritate un patiesa vēlēšanās cīnīties pret socialpatriotismu. Avīzes „Naše Slovo" redakcijas rīcībā ir liels ierocis — dienas avize. Tā var izdarīt kaut ko neizmērojami lietišķīgāku un nopietnāku nekā apspriedes un deklaracijas: proti, uzaicināt *visas* grupas un nekavējoties sākt pati 1) izstrādāt pilnīgas, precizas, nepārprotamas, pilnīgi skaidras atbildes uz jautājumiem par internacionalisma saturu (citādi taču gan Vandervelde, gan Kautskis, gan Pļechanovs, gan Lenčs, gan Heniss dēvē sevi par internacionalistiem!), par oportunismu, par II Internacionales krachu, par uzdevumiem un līdzekļiem cīņā pret socialpatriotismu utt.; 2) vākt spēkus nopietnai cīņai par tādiem un tādiem principiem ne tikai ārzemēs, bet arī galvenokārt Krievijā.

Patiešām, vai kāds uzdrošināsies noliegt, ka *cita* ceļa internacionalisma uzvarai pār socialpatriotismu nav un nevar būt? Vai pusgadsimtu ilgā emigracijas vēsture Krievijā (un 30 gadu ilgā *socialdemokratiskās* emigracijas vēsture) nav parādījusi, ka bezspēcīgas, nenopietnas, fiktivas ir visas deklaracijas, apspriedes u. tml. ārzemēs, *ja* tās neatbalsta viena vai otra sabiedrības slāņa *ilgstoša* kustība Krievijā? Vai arī tagadējais karš mūs nemāca, ka viss nenobriedušais vai ietrunējušais, konvencionalais vai diplomatiskais sabirs pīšļos no pirmā grūdiena?

Kara astoņos mēnešos *visi* socialdemokratiskie centri, grupas, virzieni, uzskatu nokrāsas jau ir apspriedušies, ar ko varējuši un gribējuši, jau ir „deklarējuši", t. i., paziņojuši atklāti visu zināšanai, savas domas. Tagad uzdevums jau ir cits, *tuvāk lietai*. Vairāk neuzticības pret *parādes* deklarācijām un apspriedēm. Vairāk enerģijas tādu precizu atbilžu un padomu izstrādāšanai literatiem, propagandistiem, aģitatoriem, visiem domājošiem strādniekiem, lai šos padomus *nevarētu* nesaprast. Vairāk skaidrības un noteiktības, vācot spēkus ilgstošajam darbam, lai šos padomus realizētu dzīvē.

Atkārtojam, avīzes „Naše Slovo" redakcijai daudz ir dots — dienas avīze! — un daudz no viņas tiks prasīts, ja viņa neizpildīs pat šo „minimalo programu".

Piemetināsim vienu piezīmi: tieši pirms 5 gadiem, 1910. g. maijā, mēs ārzemju presē norādījām uz ļoti lielu politisku faktu, „spēcīgāku" nekā daudzu *ļoti* „spēcīgu" socialdemokratisku centru apspriedes un deklaracijas, proti: uz *tā paša* žurnala XYZ legalistu literatu grupas saliedēšanos Krievijā. Ko parādījuši *fakti* 5 gados, kas bija diezgan notikumiem bagāti Krievijas un visas pasaules strādnieku kustības vēsturē? Vai fakti nav parādījuši, ka mums ir zināms *socials* kodols *strādnieku partijas nacionalliberalo* („eiropiskā" tipa!) elementu saliedēšanai Krievijā? Ko liek visiem socialdemokratiem secināt tas apstāklis, ka Krievijā mēs tagad redzam, ka, izņemot žurnalu „Voprosi Strachovaņija"[92], *atklāti* uzstājas *tikai* šis virziens, žurnali „Naše Djelo", „Strachovaņije Rabočich", avīze „Severnij Golos"[93], Maslovs un Pļechanovs?

Vēlreiz: vairāk neuzticības pret parādes runām, vairāk drosmes skatīties tieši acīs nopietnām politiskām realitatēm!

„Social-Demokrat", 41. nr., 1915. g. 1. maijā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

BURŽUAZISKIE FILANTROPI UN REVOLUCIONARĀ SOCIALDEMOKRATIJA

Anglijas miljonaru žurnalam „Ekonomists" („The Economist") [94] ir ļoti pamācoša līnija attiecībā pret karu. Visvecākās un visbagātākās kapitalistiskās zemes attīstītā kapitala pārstāvji rūgti apraud karu un nenogurstoši paužvēlēšanos pēc miera. Tie socialdemokrati, kas līdz ar oportunistiem un ar Kautski domā, ka socialistiskās programas saturs ir miera sludināšana, var, lasīdami angļu „Ekonomistu", uzskatāmi pārliecināties par savu kļūdu. Viņu programa nav socialistiska, bet buržuaziski pacifistiska. Sapņošana par mieru, nesludinot revolucionaru rīcību, izteic bailes no kara, un tai nav nekā kopīga ar socialismu.

Tas vēl nav viss. Angļu „Ekonomists" ir par mieru tieši tāpēc, ka tas baidās no revolucijas. Piemēram, 1915. g. 13. februara nr-ā lasām:

„Filantropi izsaka cerību, ka miers nesīs starptautisku bruņošanās ierobežošanu... Bet tie, kas zina, kādi spēki faktiski virza Eiropas diplomatiju, neaizraujas ne ar kādām utopijām. Perspektiva, ko paver karš, ir asiņainu revoluciju, darba un kapitala jeb kontinentālās Eiropas tautas masu un valdošo šķiru niknu karu perspektiva".

Bet 1915. g. 27. marta nr-ā atkal lasām vēlēšanos pēc miera, kas nodrošinātu tautību brīvību u. t. jpr., ko sola Eduards Grejs. Ja šī cerība nepiepildīsies, tad... „karš novedīs pie revolucijas chaosa. Neviens nevar pateikt, kur šis chaoss sāksies un ar ko tas beigsies"...

Anglijas miljonari pacifisti daudz pareizāk saprot mūsdienu politiku nekā oportunisti, Kautska piekritēji un tamlīdzīgi socialisti, kas nopūšas pēc miera. Buržuju kgi, pirmkārt, zina, ka frazes par demokratisku mieru ir tukša,

muļķīga utopija, kamēr agrākie „spēki faktiski virza diplomatiju", t. i., kamēr nav ekspropriēta kapitalistu šķira. Otrkārt, buržuju kgi lietišķi novērtē perspektivu: „asiņainas revolucijas", „revolucijas chaoss". Socialistiskais apvērsums buržuazijai vienmēr tēlojas „revolucijas chaosa" veidā.

Kapitalistisko zemju realajā politikā mēs redzam trīs veidus, kādos izpaužas simpatijas mieram.

1) Apzinīgie miljonari grib paātrināt mieru, baidīdamies no revolucijām. „Demokratisku" mieru (bez aneksijām, ar bruņošanās ierobežošanu utt.) viņi lietišķi un patiesīgi pasludina par utopiju kapitalisma apstākļos.

Šo sīkpilsonisko utopiju sludina oportunisti, Kautska piekritēji u. tml.

2) Tautas neapzinīgās masas (sīkburžuji, pusproletarieši, daļa strādnieku u. tml.) ar miera vēlēšanos visnenoteiktākajā veidā izteic pieaugošo protestu pret karu, pieaugošo neskaidro revolucionaro noskaņu.

3) Proletariata apzinīgie pirmrindnieki, revolucionārie socialdemokrati, uzmanīgi vēro masu noskaņu, izmantojot masu pieaugošo tiekšanos pēc miera, nevis lai atbalstītu banalās utopijas par „demokratisku" mieru kapitalisma apstākļos, nevis lai veicinātu cerības uz filantropiem, uz priekšniecību, uz buržuaziju, bet tādēļ, lai neskaidro revolucionaro noskaņu padarītu skaidru; — lai sistematiski sīksti, neatlaidīgi, balstoties uz masu pieredzi un to noskaņu, mācot masas ar tūkstošiem faktu no pirmskara politikas, —

— *pierādītu,* ka nepieciešama revolucionara masu rīcība pret savas zemes buržuaziju un valdību kā *vienīgais* ceļš uz demokratiju un uz socialismu.

„Social-Demokrat", 41. nr., 1915. g. 1. maijā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

PLATONISKĀ INTERNACIONALISMA KRACHS

Mēs jau sacījām (sk. avīzes „Social-Demokrat" 41. nr-u)*, ka avīzei „Naše Slovo" ir jādod vismaz savas platformas precizs iztirzājums, ja tā grib, lai tās internacionalismu varētu uzlūkot nopietni. Avīzes „Naše Slovo" 85. nr-ā (9. V), it kā mums atbildot, iespiesta rezolucija, ko pieņēmusi „Naše Slovo" redakcijas un Parizes līdzstrādnieku koleģijas sapulce, pie kam „2 redakcijas locekļi, būdami vienis prātis ar rezolucijas vispārējo saturu, paziņojuši, ka viņi iesniegs īpašu ieskatu par partijas iekšējās politikas organizatoriskajām metodēm Krievijā". Šī rezolucija ir lielisks politiskā apjukuma un nevarības dokuments.

Daudzas, daudzas reizes atkārtojas vārds internacionalisms, tiek pasludināta „pilnīga idejiska norobežošanās no visiem socialistiskā nacionalisma paveidiem", tiek citētas Štutgartes un Bazeles rezolucijas. Nodomi labi, nav vārdam vietas. Tikai... tikai ož pēc frazes, jo patiesi „pilnīgu" norobežošanos patiesi no „visiem" socialnacionalisma paveidiem nevar un nevajag dot, tāpat kā nevar un nevajag pilnīgi uzskaitīt visus kapitalistiskās ekspluatacijas paveidus, lai kļūtu par kapitalisma ienaidnieku. Bet var un vajag nepārprotami norobežoties no galvenajiem paveidiem, piem.: no plechanoviskā, potresoviskā („Naše Djelo"), bundistiskā, akselrodiskā, kautskiskā paveida. Rezolucija pārāk daudz sola, bet nekā nedod; tā draud pilnīgi norobežoties no visiem paveidiem, bet baidās pat nosaukt kaut galvenos no tiem.

...Anglijas parlamentā uzskata, ka saukt vārdā ir nepieklājīgi, pieņemts runāt tikai par „dižciltīgiem lordiem"

* Sk. šā sējuma 157.—160. lpp. *Red.*

un par „tāda un tāda apgabala augsti cienījamiem deputatiem". Kādi lieliski anglomaņi, kādi reti smalki diplomati ir šie „našeslovieši"! Viņi tik eleganti izvairās no lietas būtības, tik pieklājīgi baro lasītājus ar formulām, kas kalpo savu domu apslēpšanai. Viņi pasludina „draudzīgas attiecības" (Gizo un tikai! — kā saka kāds Turgeņeva varonis [66]) ar visām organizacijām, „ciktāl tās realizē... revolucionarā internacionalisma principus"... un viņi saglabā „draudzīgas attiecibas" tieši ar tiem, kas šos principus nerealizē.

„Idejiskā norobežošanās", kuru našeslovieši jo svinīgāk pasludina, jo mazāk viņi grib un var to dot, nozīmē noskaidrot to, *no kurienes* radies socialnacionalisms, *kas* devis tam spēku, *kā* pret to cīnities. Socialnacionalisti paši sevi nesauc un neatzīst par socialnacionalistiem. Visas savas pūles viņi vērš un ir spiesti vērst uz to, lai paslēptos aiz pseidonima, lai aizmiglotu strādnieku masām acis, lai slēptu pēdas saviem sakariem ar oportunismu, lai aizsegtu savu nodevību, t. i., savu faktisko pāreju buržuazijas pusē, savu savienību ar valdībām un ģeneralštabiem. Balstoties uz šo savienību un turot rokās visas pozicijas, socialnacionalisti vairāk par visiem tagad kliedz par socialdemokratisko partiju „vienību" un apsūdz šķeltniecībā oportunisma ienaidniekus — skaties Vācijas s.-d. partijas valdes („forštanda") pēdējo oficialo cirkularu pret *īsti* internacionalistiskiem žurnaliem: „Lichtstrahlen" („Gaismas Stari") [96] un „Die Internationale" („Internacionale") [97]. Šiem žurnaliem nevajadzēja proklamēt ne „draudzīgas attiecības" ar revolucionariem, ne „pilnīgu idejisku norobežošanos no visiem socialnacionalisma paveidiem"; tie tieši uzsāka norobežošanos un uzsāka tā, ka patiešām *„visi"* oportunistu „paveidi" sāka mežonīgi kaukt, ar to parādot, cik labi bultas trāpījušas mērķi.

Bet „Naše Slovo"?

Tā rīko sacelšanos pret socialnacionalismu, nometusies ceļos, jo šā buržuaziskā virziena bīstamākos aizstāvjus (tādus kā Kautskis) „Naše Slovo" neatmasko, karu oportunismam nepieteic, bet, gluži otrādi, klusē par to, nekādus reālus pasākumus socialisma atbrīvošanai no apkaunojošā patriotiskā gūsta neuzsāk un nenorāda. Sacidama: vienība nav obligāta, bet nav obligāta ari šķelšanās ar tiem, kas pār-

gājuši buržuazijas pusē, „Naše Slovo" faktiski padodas oportunistu žēlastībai, pie tam tomēr izdarīdama tādu skaistu žestu, kuru var saprast tā, ka viņa draud oportunistiem ar savām bargajām dusmām, bet var saprast arī tā, ka viņa mājtiem ar rociņu. Visticamāk ir, ka tiešām veiklie oportunisti, kas prot cienīt kreisu frāzu savienošanu ar mērenu praksi, atbildētu uz avīzes „Naše Slovo" rezoluciju (ja viņus piespiestu uz to atbildēt) apmēram tāpat, kā atbildējuši divi redakcijas locekļi: ar „vispārējo saturu" mēs esam vienis prātis (jo mēs nepavisam neesam socialnacionalisti, nekā tamlīdzīgai), bet attiecībā uz „partijas iekšējās politikas organizatoriskām metodēm" mēs savā laikā iesniegsim „īpašu ieskatu". Gan vilki paēduši, gan aitas veselas.

Avīzes „Naše Slovo" smalkā diplomatija izgaisa kā dūmi, kad bija jārunā par Krieviju.

„Izrādījās, ka partijas apvienošanās iepriekšējā laikmeta apstākļos Krievijā nebija iespējama", — paziņo rezolucija. Lasi: izrādījās, ka strādnieku partijas apvienošanās ar legalistu likvidatoru grupu nebija iespējama. Tā ir netieša atzīšana, ka Briseles bloks likvidatoru glābšanai ir cietis krachu. Kāpēc „Naše Slovo" baidās atzīt šo krachu tieši? Kāpēc tā baidās atklāti noskaidrot strādnieku priekšā šā kracha cēloņus? Vai ne tāpēc, ka šā bloka krachs ir faktiski pierādījis visu šā bloka dalībnieku politikas divkosību? Vai ne tāpēc, ka „Naše Slovo" grib saglabāt „draudzīgas attiecības" ar diviem (ne mazāk kā ar diviem) socialnacionalisma „paveidiem", proti: ar bundistiem un ar OK (Akselrodu), kuri presē uzstājās ar paziņojumiem, kas liecina par viņu izredzēm un cerībām uz Briseles bloka atdzimšanu?

„Jaunie apstākļi... dragā pamatus zem veco frakciju kājām"...

Vai ne otrādi? Jaunie apstākļi ne drusku nav iznīcinājuši likvidatorismu, nav pat satricinājuši, neraugoties uz visām personīgām svārstībām un kūleņošanām, tā (žurnala „Naša Zarja") pamatkodolu, ir padziļinājuši un saasinājuši domstarpības ar to, jo šis pamatkodols ir ne vien likvidatorisks, bet tas kļuvis arī socialnacionalistisks! „Naše Slovo" kratās nost no tai nepatīkamā jautājuma par likvidatorismu, jo veco, lūk, esot iedragājis jaunais, un klusē par

jauno, socialnacionalistisko *pamatu, kas ir zem kājām vecajam*... likvidatorismam! Jocīga izlocīšanās. Par žurnalu „Naša Zarja" mēs klusējam tāpēc, ka tā vairs nav, bet par žurnalu „Naše Djelo" laikam tāpēc, ka Potresovu, Čerevaņinu, Maslovu un Ko var uzskatīt par politiskiem jaunpiedzimušiem...

Taču ne tikai Potresovu un Ko, bet arī paši sevi avīzes „Naše Slovo" redaktori gribētu uzskatīt par jaunpiedzimušiem. Paklausieties:

„Atrodoties tā fakta priekšā, ka pagājušajā laikmetā radītie frakcionarie un starpfrakcionarie grupējumi kalpo arī vēl tagadējā pārejas momentā kā vienīgie" (ievērojiet to!), „kaut arī ļoti nepilnīgas progresivo strādnieku organizētas apvienošanās punkti, — „Naše Slovo" atzīst, ka tās pamatdarbības intereses internacionalistu apvienošanā vienlīdz izslēdz tiklab avīzes organizatorisko pakļaušanos, tiešu vai netiešu, kādam no vecajiem partijas grupējumiem, kā arī savu domubiedru mākslīgu apvienošanu īpašā frakcijā, kas politiski ir pretstatā vecajiem grupējumiem".

Kas tas? Kā tad tā? *Tā kā* jaunie apstākļi dragā vecos grupējumus, *tāpēc* mēs pēdējos atzīstam par *vienīgajiem* realajiem! *Tā kā* jaunie apstākļi prasa jaunu grupēšanos, ne pēc likvidatorisma, bet pēc internacionalisma, *tāpēc* mēs atsakāmies no internacionalistu apvienošanas kā „mākslīgas" apvienošanas! Īsta politiskās impotences apoteoze.

Pēc 200 dienu ilgas internacionalisma sludināšanas „Naše Slovo" ir parādījusi savu pilnīgo politisko krachu: vecajiem grupējumiem ne-„pakļauties" (kāpēc tāds izbijies vārds? kāpēc ne „pieslieties", ne „atbalstīt", ne „solidarizēties"?), jaunus neradīt. Dzīvosim pa vecam grupējumos pēc likvidatorisma, „pakļausimies" tiem, bet avīze „Naše Slovo" lai paliek kaut kas līdzīgs kliedzošai izkārtnei vai svētdienas pastaigai pa internacionalistiskas vārda mākslas dārziem. „Naše Slovo" rakstnieki šo to uzrakstīs, „Naše Slovo" lasītāji šo to palasīs.

200 dienas mēs runājām par internacionalistu apvienošanu un nonācām pie secinājuma, ka itin nevienu, pat ne sevi pašus, avīzes „Naše Slovo" redaktorus un līdzstrādniekus, mēs apvienot nevaram un pasludinām šādu apvienošanu par „mākslīgu". Kāds triumfs Potresovam, bundis-

tiem, Akselrodam! Un kāda veikla strādnieku krāpšana: ārpuse — īsti nefrakcionarās avīzes „Naše Slovo", kas atbrīvojusies no sevi pārdzīvojušajiem vecajiem grupējumiem, efektivas internacionalistiskas frazes; iekšpuse — „vienīgie" apvienošanās punkti, vecie grupējumi...

Idejiski politiskais krachs, ko tagad apliecinājusi „Naše Slovo", nav nejaušība, bet nenovēršams neauglīgo pūļu rezultats vārdos atkratīties no spēka realajiem samēriem. Krievijas strādnieku kustībā šo samēru būtība ir likvidatoru un socialpatriotu („Naše Djelo") virziena cīņa pret to marksistisko socialdemokratisko strādnieku partiju, kuru atjaunojusi 1912. g. Janvara konference, kuru nostiprinājušas IV Valsts domes vēlēšanas strādnieku kurijā, kuru nostiprinājušas pravdistu avīzes 1912.—1914. gadā, kuru pārstāv Krievijas socialdemokratiskā strādnieku frakcija. Savu cīņu pret buržuazisko likvidatorisma virzienu šī partija *ir turpinājusi*, cīnīdamās pret ne mazāk buržuazisko socialpatriotisma virzienu. Šās partijas, mūsu partijas, līnijas pareizību ir apstiprinājusi Eiropas kara lielā, pasaulvēsturiskā pieredze un avīzes „Naše Slovo" jaunā, tūkstoš pirmā nefrakcionarā apvienošanās mēģinājuma sīciņā, miniaturā pieredze: šis mēģinājums cietis neveiksmi, apstiprinādams Bernes apspriedes rezoluciju („Social-Demokrat", 40. nr.) par „platoniskiem" internacionalistiem*.

Īstie internacionalisti negribēs ne sēdēt (slēpjot to no strādniekiem) vecajos, likvidatoriskajos grupējumos, ne palikt ārpus visādiem grupējumiem. Viņi atnāks pie mūsu partijas.

„Social-Demokrat", 42. nr., 1915. g. 21. maijā

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

* Sk. šā sējuma 134 un 135. lpp. *Red*

PAR CĪŅU PRET SOCIALŠOVINISMU

Interesantāko un jaunāko materialu šajā aktualajā jautājumā ir devusi starptautiskā sieviešu socialistiskā konference Bernē[98], kas nesen beigusies. Lasītāji tālāk atradīs tās aprakstu un pieņemtās un noraidītās rezolucijas tekstu. Šajā rakstā mēs gribam pakavēties tikai pie šās lietas vienas puses.

Sieviešu organizaciju pārstāves pie OK, holandietes no Trulstras partijas, šveicietes no organizacijām, kas nikni karo pret avīzi „Berner Tagwacht"* par tās it kā pārmērīgo kreisumu, franču pārstāve, kura negrib nevienā kaut cik svarīgā lietā būt citādās domās nekā oficiālā partija, kas, kā zināms, aizstāv socialšovinistisko viedokli, anglietes, kuras naidīgas domai par to, ka pacifisms ir skaidri jānorobežo no revolucionarās proletariata taktikas, — visas viņas sapratās ar „kreisajām" vācu socialdemokratēm vienā rezolucijā. Sieviešu organizaciju pārstāves pie mūsu partijas Centralās Komitejas nošķīrās no viņām, atzīstot par labāku palikt pagaidām vienas nekā piedalīties *tādā* blokā.

Kāda bija domstarpības būtība? Kāda ir šās domstarpības principialā un vispār politiskā nozīme?

Pirmajā acu uzmetienā „vidējā" rezolucija, kas apvienoja oportunistus un daļu no kreisajiem, šķiet ļoti laba un principiali pareiza. Karš atzīts par imperialistisku, „tēvijas aizstāvēšanas" ideja nosodīta, strādnieki aicināti uz masveida demonstracijām utt., utt. Liktos, ka mūsu rezolucija atšķiras *tikai* ar dažiem asākiem *izteicieniem*, tādiem kā „nodeviba", „oportunisms". „izstāšanās no buržuaziskās valdībām" u. tml.

* — „Bernes Sargs" *Red*

Nav šaubu, ka tieši no šā viedokļa arī kritizēs mūsu partijas Centrālās Komitejas sieviešu organizaciju delegašu nošķiršanos konferencē.

Pietiek pievērst lietai vairāk uzmanības un neaprobežoties ar vienas vai otras patiesības „formalu" atzīšanu, lai ieraudzītu šādas kritikas pilnīgo nepamatotību.

Konferencē sadūrās divi pasaules uzskati, divi kara un Internacionales uzdevumu novērtējumi, divas proletarisko partiju taktikas. Viens uzskats: Internacionales krachs nav noticis, nav dziļu un nopietnu šķēršļu tam, lai atgrieztos no šovinisma pie socialisma, oportunisms nav spēcīgs „iekšējs ienaidnieks", nav tiešas, neapšaubāmas, acīm redzamas socialisma nodevības. No tā secinājums: nevienu nenosodīsim, dosim „amnestiju" Štutgartes un Bazeles rezoluciju pārkāpējiem, aprobežosimies ar padomu ieturēt kreisāku kursu, aicināt masas uz demonstracijām.

Otrs uzskats visos šeit minētos punktos ir gluži pretējs. Nav nekā kaitīgāka un pazudinošāka proletariata lietai kā turpināt partijas iekšējo *diplomatiju* ar oportunistiem un socialšovinistiem. Vairākuma rezolucija tāpēc jau arī izrādījās oportunistēm un tagadējo oficialo partiju piekritējām par pieņemamu, ka tā caur un cauri piesātināta ar diplomatijas garu. Strādnieku masām, kuras *tagad* vada tieši oficialie socialpatrioti, ar šādu diplomatiju aizmiglo acis. Strādnieku masām iedveš noteikti nepareizu un kaitīgu domu, it kā tagadējās socialdemokratiskās partijas ar to tagadējām valdēm *spētu* mainīt kursu un nepareizā kursa vietā uzņemt pareizo.

Tā tas nav. Tie ir visdziļākie un vispazudinošākie maldi. Tagadējās socialdemokratiskās partijas un to valdes *nespēj* nopietni mainīt kursu. *Īstenībā* viss paliks pa vecam, un vairākuma rezolucijā izteiktie „kreisie" novēlējumi paliks nevainīgi novēlējumi — ar pareizu politisku instinktu to ņēmušas vērā Trulstras partijas vai franču partijas tagadējās valdes piekritējas, balsojot par šādu rezoluciju. Aicinājums masām uz demonstracijām var gūt praktiski, īstenībā, nopietnu nozīmi tikai tad, ja to visaktivākā veidā atbalsta tagadējās socialdemokratisko partiju valdes.

Vai tādu atbalstu var gaidīt? Skaidrs, ka ne. Ir zināms, ka tādu aicinājumu valdes saņems nepavisam ne ar atbalstu, bet ar niknu (un lielāko tiesu *apslēptu)* pretdarbību. Ja tas būtu pateikts tieši strādniekiem, tad strādnieki zinātu *patiesību.* Viņi zinātu, ka, lai realizētu *dzīvē* „kreisos" novēlējumus, ir vajadzīgs pašos pamatos mainīt socialdemokratisko partiju kursu, ir vajadzīga vissīvākā cīņa pret oportunistiem un viņu „centra" draugiem. Bet tagad strādnieki ir *ieaijāti* ar kreisiem novēlējumiem, *atsakoties* skaļi un skaidri nosaukt to jaunumu, pret kuru necīnoties šie novēlējumi nav realizējami.

Diplomati barveži, šovinistiskās politikas ievicsēji tagadējās socialdemokratiskajās partijās lieliski izmantos vairākuma rezolucijas vājumu, svārstīgumu, nepietiekamo noteiktību. Viņi kā veikli parlamentarieši sadalīs lomas savā starpā; vieni teiks: nav novērtēti, nav iztirzāti Kautska un Ko „nopietnie" argumenti, apspriedīsim tos plašākā sastāvā; citi teiks: redziet, vai mums nebija taisnība, kad teicām, ka nav dziļu domstarpību, ja jau Trulstras partijas un Geda-Sambā partijas piekritējus sapratušās ar kreisajām vācietēm?

Sieviešu konferencei nevajadzēja vis palīdzēt Šeidemanim, Hazem, Kautskim, Vanderveldem, Haindmanim, Gedam un Sambā, Plechanovam utt. iemidzināt strādnieku masas, bet gan, gluži otrādi, tai vajadzēja tās modināt, pasludināt noteiktu karu pret oportunismu. Tikai tad praktiskais rezultats būtu bijis nevis cerība uz minēto „vadoņu" „labošanos", bet spēku vākšana grūtai un nopietnai cīņai.

Ņemiet jautājumu par to, ka oportunisti un „centristi" ir pārkāpuši Štutgartes un Bazeles rezolucijas: te jau ir lietas *kodolsl* ledomājieties tieši un skaidri, bez diplomatijas, kā tas notika.

Paredzot karu, Internacionale sanāk un vienbalsīgi nolemj — gadījumā, ja sāktos karš, strādāt, lai *„paātrinātu kapitalisma krachu"*, strādāt *Komunas, 1905. gada oktobra un decembra* garā (tiešie Bazeles rezolucijas vārdi!!!), strādāt tādā garā, lai „vienas zemes strādnieku" šaušanu „uz otras zemes strādniekiem" atzītu par *„noziegumu"*.

Darba līnija internacionalā, proletariskā, revolucionarā

garā šeit norādīta pilnīgi skaidri — tik skaidri, ka pateikt skaidrāk, ievērojot legalitati, nevarēja.

Sākas karš — tieši tāds, tieši tajā līnijā, kā Bazelē paredzēja. Oficiālās partijas rīkojas tieši pretējā garā: nevis kā internacionalisti, bet kā nacionalisti; buržuaziski, bet ne proletariski; nevis revolucionari, bet archioportunistiski. Ja mēs strādniekiem sakām: izdarīta socialisma lietas tieša *nodevība*, tad ar šiem vārdiem mēs uzreiz atsviežam projām visas atrunas un izlocīšanos, visus sofismus à la* Kautskis un Akselrods, mēs skaidri parādām ļaunuma dziļumu un spēku, skaidri aicinām uz cīņu un nevis uz samierināšanos ar to.

Bet vairākuma rezolucija? Ne skaņas par nodevēju nosodīšanu, ne vārdiņa par oportunismu, vienkāršs Bazeles rezolucijas ideju *atkārtojums!!!* Gluži it kā nekas nopietns nebūtu noticis, — bijusi nejauša kļūdiņa, pietiek *atkārtot* veco lēmumu, — radusies neprincipiala nedziļa nesaskaņa, pietiek to *aizlipināt!!!*

Bet tā taču ir tieša *ņirgāšanās* par Internacionales lēmumiem, ņirgāšanās par strādniekiem. Socialšovinisti neko citu patiesībā arī necenšas panākt kā tikai veco lēmumu vienkāršu *atkārtošanu*, lai tikai neko nevajadzētu grozīt īstenībā. Tā būtībā tieši ir klusa un liekuļoti apslēpta *amnestija* tagadējo partiju vairākuma socialšovinistiskiem piekritējiem. Mēs zinām, ka ir „neskaitāmi daudz gribētāju" iet tieši šo ceļu, aprobežoties ar dažām kreisām frazēm. Mums ar tādiem ļaudīm nav pa ceļam. Mēs esam gājuši un iesim *citu* ceļu, mēs gribam palīdzēt strādnieku kustībai un strādnieku partijas celšanai *darbos* nesamierināmības garā attiecībā uz oportunismu un socialšovinismu.

Daļa vācu delegašu, redzams, baidījās no pilnīgi noteiktas rezolucijas aiz apsvērumiem, kas attiecas vienīgi uz *tempu*, kādā attīstās cīņa pret šovinismu tikai vienas, proti, viņu pašu, partijas iekšienē. Bet šādi apsvērumi bija acīm redzami nevietā un kļūdaini, jo starptautiskā rezolucija vispār neskāra un nevarēja skart ne tempu, ne konkretos apstākļus cīņai pret socialšovinismu *atsevišķās* zemēs; šai

* līdzīgi kā *Red*

sferā atsevišķo partiju autonomija ir neapstrīdama. No internacionalās tribines vajadzēja pasludināt, ka negrozāmi tiek sarauti sakari ar socialšovinismu visā socialdemokratiskā darba virzienā, visā tā raksturā; bet tā vietā vairākuma rezolucija vēlreiz atkārtoja veco kļūdu, II Internacionales kļūdu, kura diplomatiski slēpa oportunismu un vārdu nesaskaņu ar darbiem. Atkārtojam: šo ceļu mēs neiesim.

Pielikums pie avīzes „Social-Demokrat" 42. nr-a 1915. g 1. jūnijā

Iespiests pēc Pielikuma tekstā

II INTERNACIONALES KRACHS

Sarakstīts 1915. g. maija otrajā pusē un jūnija pirmajā pusē
Iespiests 1915. gadā žurnāla „Kommunist" 1./2. nr-ā
Paraksts: N. Ļ e n i n s

Iespiests pēc žurnāla teksta

Ar Internacionales krachu reizēm saprot vienkārši lietas formalo pusi, internacionalo sakaru pārtraukšanu starp karojošo zemju socialistiskajām partijām, neiespējamību sasaukt ne starptautisku konferenci, ne Starptautisko socialistisko biroju u. tml. Šis viedoklis piemīt dažiem neitralo, mazo zemju socialistiem, droši vien pat oficialo partiju vairākumam šajās zemēs, arī oportunistiem un viņu aizstāvjiem. Krievijas presē ar vaļsirdību, kas pelna dziļu atzinību, šo poziciju aizstāvēja Vl. Kosovska kgs Bunda organa „Informacionnij Ļistok" 8. nr-ā, pie kam „Ļistok" redakcija ne ar vienu vārdu neiebilda, ka tā nebūtu vienis prātis ar autoru. Var cerēt, ka tas, ka Kosovska kgs aizstāvējis nacionalismu un aizrunājies tiktāl, ka attaisnojis vācu socialdemokratus, kuri balsojuši par kara kreditiem, palīdzēs daudziem strādniekiem galīgi pārliecināties par Bunda buržuaziski nacionalistisko raksturu.

Apzinīgiem strādniekiem socialisms ir nopietna pārliecība un nevis mietpilsoniski samierniecisku un nacionalistiski opozicionaru tieksmju ērts aizsegs. Ar Internacionales krachu viņi saprot oficialo socialdemokratisko partiju vairākuma brēcošo nodevību pret savu pārliecību, pret svinīgajiem paziņojumiem runās Štutgartes un Bazeles starptautiskajos kongresos, šo kongresu rezolucijās utt. Šo nodevību neredzēt var tikai tie, kas *negrib* to redzēt, kam tas ir neizdevīgi. Formulējot šo lietu zinātniski, t. i., no mūsdienu sabiedrības šķiru attiecību viedokļa, mums jāsaka, ka vairākums socialdemokratisko partiju, un to priekšgalā, pirmā kārtā, pati lielākā un pati ietekmīgākā II Internacionales partija, Vācijas partija,

nostājušās sava ģenerālštaba, savas valdības, savas buržuazijas pusē pret proletariatu. Tas ir notikums ar pasaulvēsturisku nozīmi, un nevar nepakavēties, lai to iespējami vispusīgāk izanalizētu. Sen atzīts, ka kari ar visām briesmām un postu, kurus tie nes sev līdzi, atnes lielāku vai mazāku labumu, nesaudzīgi atsegdami, atmaskodami un iznīcinādami daudz ko tādu, kas cilvēku institutos ir satrunējis, savu laiku nodzīvojis, pamiris. Neapšaubāmu labumu cilvēcei sācis nest arī 1914.—1915. gada Eiropas karš, parādot civilizēto zemju progresivajai šķirai, ka tās partijās ir nogatavojies kāds riebīgs pūžņains augonis un ka no kaut kurienes nāk neciešama līķa smaka.

I

Vai Eiropas galveno socialistisko partiju nodevība pret savu pārliecību un uzdevumiem tiešām ir fakts? Par to labprāt nerunā, protams, ne paši nodevēji, ne tie, kas noteikti zina — vai neskaidri nojauš — ka viņiem vajadzēs ar tiem draudzēties un samierināties. Bet, lai cik nepatīkami tas arī būtu dažādām II Internacionales „autoritatēm" vai viņu frakcionarajiem draugiem Krievijas socialdemokratu vidū, mums jāskatās uz lietām tieši, jāsauc tās īstā vārdā, jāsaka strādniekiem patiesība.

Vai ir faktiski dati jautājumā par to, kā priekš tagadējā kara un paredzot to socialistiskās partijas skatījās uz saviem uzdevumiem un savu taktiku? Bez šaubām ir. Tā ir 1912. gada Bazeles starptautiskā socialistiskā kongresa rezolucija, kuru mēs pārdrukājam kopā ar tā paša gada Vācijas socialdemokratiskā Chemnicas kongresa rezoluciju kā atgādinājumu par socialisma „aizmirstajiem vārdiem". Sniedzot visu zemju milzīgās pretkara propagandas un aģitacijas literaturas kopsavilkumu, šī rezolucija visprecizāk un pilnīgāk, vissvinīgāk un formalāk izteic socialistiskos uzskatus par karu un taktiku attiecībā pret karu. Citādi kā par nodevību nevar nosaukt jau to faktu, ka neviena no vakardienas Internacionales un šāsdienas socialšovinisma autoritatēm, ne Haindmanis, ne Geds, ne Kautskis, ne Plechanovs, neuzdrošinās atgādināt saviem lasītājiem šo rezoluciju, bet vai nu pilnīgi to noklusē, vai arī

citē (līdzīgi Kautskim) tās mazāk nozīmīgās vietas, izvairoties no visa galvenā. Pašas „kreisākās", archirevolucionarās rezolucijas — un pati nekaunīgākā to aizmiršana vai atsacīšanās no tām, lūk, viena no visuzskatāmākajām Internacionales kracha izpausmēm, — bet līdz ar to arī viens no visuzskatāmākajiem pierādījumiem tam, ka ticēt socialisma „izlabošanai", „tā līnijas iztaisnošanai" ar rezoluciju palīdzību vien tagad var vienīgi ļaudis, kuru neredzētā naivitate robežo ar viltīgu vēlēšanos padarīt mūžīgu agrāko liekulību.

Haindmani, kad viņš priekš kara pievērsās imperialisma aizstāvēšanai, vēl vakar, var teikt, visi „kārtīgie" socialisti uzskatīja par prātā jukušu savādnieku, un neviens par viņu nerunāja citādi kā nicinošā tonī. Bet tagad līdz Haindmaņa pozicijai pilnīgi noslīdējuši, — savā starpā atšķiroties tikai nokrāsā un temperamentā, — visu zemju ievērojamākie socialdemokratiskie vadoņi. Un mēs nekādi nespējam kaut cik parlamentaros izteicienos novērtēt un noraksturot tādu cilvēku pilsonisko drosmi, kādi, piem., ir avīzes „Naše Slovo" rakstnieki, kad viņi par Haindmaņa „kungu" raksta nicinošā tonī, bet par „biedru" Kautski runā — vai klusē — ar cieņu (vai verdzisku padevību?). Vai tad tādu izturēšanos var savienot ar cieņu pret socialismu un pret saviem uzskatiem vispār? Ja jūs esat pārliecināti, ka Haindmaņa šovinisms ir melīgs un postošs, vai tad nav jāvērš kritika un uzbrukumi pret *ietekmīgāko* un bīstamāko šādu uzskatu aizstāvi, Kautski?

Geda uzskatus pēdējā laikā laikam gan vissīkāk būs izteicis gedists Šarls Dimā savā brošurinā: „Kādu mieru mēs vēlamies". Šis „Žila Geda kabineta priekšnieks", kas tā parakstījies uz brošuras titullapas, protams, „citē" agrākos socialistu paziņojumus patriotiskā garā (tāpat kā līdzīgus paziņojumus citē arī vācu socialšovinists Davids savā pēdējā brošurā par tēvijas aizstāvēšanu), bet Bazeles manifestu viņš necitē! Par šo manifestu klusē arī Pļechanovs, ar neparasti pašapmierinātu izskatu pasniegdams šovinistiskas banalitates. Kautskis ir līdzīgs Pļechanovam: citēdams Bazeles manifestu, viņš *izlaiž* visas revolucionarās vietas tajā (tas ir, visu tā būtisko saturu!) — laikam aizbildinādamies ar cenzuras aizliegumu... Policija un kara

iestādes ar saviem cenzuras aizliegumiem runāt par šķiru cīņu un par revoluciju ir „īstā laikā" nākušas palīgā socialisma nodevējiem!

Bet varbūt Bazeles manifests ir kaut kāds bezsaturīgs uzsaukums, kam nav nekāda preciza satura — ne vēsturiska, ne taktikas —, kurš neapšaubāmi attiektos uz šo konkreto karu?

Tieši otrādi. Bazeles rezolucijā tukšas deklamacijas ir mazāk nekā citās rezolucijās, konkreta satura vairāk. Bazeles rezolucija runā *tieši* par to pašu karu, kas ir sācies, tieši par tiem pašiem *imperialistiskiem* konfliktiem, kuri uzliesmoja 1914. un 1915. gadā. Austrijas un Serbijas konflikts Balkanu dēļ, Austrijas un Itālijas — Albanijas dēļ utt., Anglijas un Vācijas — tirgu un vispār koloniju dēļ. Krievijas un Turcijas u. t. jpr. — Armenijas un Konstantinopoles dēļ — lūk, par ko runā Bazeles rezolucija, paredzot tieši tagadējo karu. Tieši par tagadējo karu starp „Eiropas lielajām valstīm" Bazeles rezolucija saka, ka *šo* karu *„nevar attaisnot ne vismazākā aizbildināšanās ar vienalga kādām tautas interesēm"!*

Un, ja tagad Plechanovs un Kautskis — ņemam divus vistipiskākos un mums vistuvākos, kas raksta krieviski vai ko likvidatori pārtulko krievu valodā, autoritativos socialistus — meklē (ar Akselroda palīdzību) karam dažādus „tautiskus (vai, parcizāk, vulgari tautiskus, kas ņemti no buržuaziskās bulvaru preses) attaisnojumus", ja viņi ar gudru seju un ar viltotu citatu krājumu no Marksa atsaucas uz „piemēriem", uz 1813. un 1870. g. kariem (Plechanovs) vai 1854.—1871., 1876.—1877., 1897. g. kariem (Kautskis), — tad patiešām tikai cilvēki, kam nav ne mazākās socialistiskās pārliecības, ne drusciņas socialistiskās sirdsapziņas, var ņemt „nopietni" šādus argumentus, var *ne*nosaukt tos par nedzirdētu jezuitismu, liekulību un socialisma prostituēšanu! Lai partijas vācu valde („forštands") raida lāstus pret jauno Meringa un Rozas Luksemburgas žurnalu („Internacionale") par patiesīgu Kautska novērtēšanu, lai Vandervelde, Plechanovs, Haindmanis un Ko ar „Antantes" policijas palīdzību tikpat nicinoši izturas pret saviem pretiniekiem, — mēs atbildēsim, vienkārši pārdru-

kājot Bazeles manifestu, kas atmasko vadoņu tādu pagriezienu, kuram nav cita vārda kā tikai nodevība.

Bazeles rezolucija runā nevis par nacionalu, nevis par tautas karu, kuriem Eiropā ir bijuši piemēri, kuri pat ir tipiski 1789.—1871. g. laikmetam, nevis par revolucionaru karu, kādus socialdemokrati nekad nav noliegušī, bet par *tagadējo* karu uz „kapitalistiskā imperialisma" un „dinastisku interešu" pamata, uz karojošo lielvalstu *abu* grupu, tiklab austriešu un vāciešu, kā arī angļu, franču un krievu grupas, „iekarošanas politikas" pamata. Pļechanovs, Kautskis un Ko tieši krāpj strādniekus, atkārtodami visu zemju buržuazijas savtīgos melus, kura visiem spēkiem cenšas iztēlot šo imperialistisko, kolonialo, laupīšanas karu par tautas, aizstāvēšanās (vienalga kam) karu, un meklēdami tam attaisnojumu *ne*imperialistisku karu vēsturiskajos piemēros.

Jautājums par šā kara imperialistisko, laupīšanas, pretproletarisko raksturu sen jau pāraudzis tīri teoretiska jautājuma stadiju. Ne tikai teoretiski jau novērtēts imperialisms visos savos galvenajos vilcienos kā bojā ejošās, novecojušās, satrunējušās buržuazijas cīņa par pasaules sadalīšanu un par „sīko" naciju verdzināšanu; ne tikai tūkstošiem reižu šie secinājumi atkārtoti *visu* zemju socialistu visā neaptveramajā avīžu literaturā; ne tikai, piem., attiecībā pret mums „sabiedrotās" nacijas pārstāvis, francuzis Delezī, brošurā par „Nākošo karu" *(1911. gadā!)* populari izskaidrojis šā kara laupīšanas raksturu arī no franču buržuazijas puses. Tas vēl nav viss. Visu zemju proletarisko partiju pārstāvji vienbalsīgi un formali izteica Bazelē savu nelokāmo pārliecību par to, ka sāksies tieši imperialistiska rakstura karš, un izdarīja sakarā ar to secinājumus par *taktiku*. Tāpēc, starp citu, kā sofisms tūlīt jānoraida ikkatra atsaukšanās uz to, ka nacionalās un internacionalās taktikas atšķirība nav pietiekami apspriesta (salīdzini pēdējo Akselroda interviju avīzes „Naše Slovo" 87. un 90. nr-ā) utt., u. tml. Tas ir sofisms, jo viena lieta ir vispusīgi zinātniski izpētīt imperialismu; tāda pētīšana tikai vēl sākas, un tā pēc savas būtības ir bezgalīga, tāpat kā bezgaliga ir zinātne vispār. Cita lieta ir socialistiskās taktikas pamati pret kapitalistisko imperialismu, kuri

izteikti miljonos socialdemokratisko avīžu eksemplaru un Internacionales lēmumā. Socialistiskās partijas nav diskusiju klubi, bet cīnītāja proletariata organizacijas, un, kad vairāki bataljoni pārgājuši ienaidnieka pusē, tie jānosauc un jānopaļā par nodevējiem, neļaujot sevi „sagūstīt" ar liekulīgām runām par to, ka „ne visi vienādi" saprotot imperialismu, ka, lūk, šovinists Kautskis un šovinists Kunovs spējot sarakstīt par to sējumus, ka jautājums „nepietiekami apspriests", u. t. jpr., u. tml. Kapitalismu *nekad* neizpētīs *līdz galam visās* tā laupīšanas izpausmēs un visos tā vēsturiskās attīstības un tā nacionalo īpatnību vissīkākajos sazarojumos; par atsevišķiem jautājumiem zinātnieki (un it īpaši pedanti) nekad nebeigs strīdēties. „Uz šā pamata" atsacīties no socialistiskās cīņas pret kapitalismu, no nostāšanās pret tiem, kas šo cīņu nodevuši, būtu smieklīgi, — bet ko tad citu mums ieteic Kautskis, Kunovs, Akselrods u. tml.?

Neviens taču nav pat mēģinājis izanalizēt tagad, pēc kara, Bazeles rezoluciju un parādīt tās nepareizību!

II

Bet varbūt patiesie socialisti aizstāvēja Bazeles rezoluciju, paredzēdami to, ka karš radīs revolucionaru situaciju, bet notikumi viņus ir atspēkojuši, un izrādījies, ka revolucija ir neiespējama?

Tieši ar šādu sofismu cenšas attaisnot savu pāriešanu buržuazijas nometnē Kunovs (brošurā „Partijas krachs?" un daudzos rakstos), bet mājienu veidā mēs šādus „argumentus" sastopam gandrīz pie visiem socialšovinistiem ar Kautski priekšgalā. Izrādījies, ka cerības uz revoluciju ir iluzija, bet aizstāvēt iluzijas nav marksista uzdevums, spriedelē Kunovs, pie kam šis struvietis neviena vārda nesaka par visu Bazeles manifesta parakstītāju „iluziju", bet kā sevišķi cildens cilvēks cenšas visu uzvelt galējiem kreisiem, tādiem kā Panekuks un Radeks!

Aplūkosim pēc būtības to argumentu, ka Bazeles manifesta autori esot patiesi domājuši, ka revolucija sāksies, bet notikumi esot viņus atspēkojuši. Bazeles manifests saka — 1) ka karš radīs ekonomisku un politisku krizi; 2) ka strādnieki savu piedalīšanos karā uzskatīs par no-

ziegumu, par noziedzīgu „šaušanu vienam uz otru kapitalistu peļņas dēļ, dinastiju godkārības dēļ, slepenu diplomatisku līgumu izpildīšanas dēļ", ka karš rada strādniekos „niknumu un sašutumu"; 3) ka socialistu pienākums ir izmantot minēto krizi un minēto strādnieku noskaņojumu, lai „satrauktu tautu un lai paātrinātu kapitalisma krachu"; 4) ka „valdības" — visas bez izņēmuma — nevar sākt karu „bez briesmām sev"; 5) ka valdības „baidās no proletariskās revolucijas"; 6) ka valdībām „der atcerēties" Parizes Komunu (t. i., pilsoņu karu), 1905. g. revoluciju Krievijā utt. Visas tās ir pilnīgi skaidras domas; tajās nav *galvojuma*, ka revolucija būs; tajās uzsvērts *faktu* un *tendenču* precizs raksturojums. Kas sakarā ar šādām domām un spriedumiem saka, ka gaidītā revolucijas sākšanās izrādijusies iluzija, tas parāda nevis marksistisku, bet struvisku un policejiski renegatisku izturēšanos pret revoluciju.

Marksistam nav šaubu par to, ka revolucija nav iespējama bez revolucionaras situacijas, pie kam ne katra revolucionara situacija noved pie revolucijas. Kādas, vispār runājot, ir revolucionaras situacijas pazīmes? Mēs droši vien nekļūdīsimies, ja norādīsim šādas trīs galvenās pazīmes: 1) Neiespējamība valdošajām šķirām saglabāt negrozītā veidā savu kundzību; tāda vai citāda „augšslāņu" krize, valdošās šķiras politikas krize, kas rada plaisu, caur kuru izlaužas apspiesto šķiru neapmierinātība un sašutums. Lai revolucija sāktos, parasti nepietiek ar to, ka „apakšslāņi negrib", bet ir vajadzīgs vēl, lai „augšslāņi nevarētu" dzīvot pa vecam. 2) Apspiesto šķiru trūkuma un posta lielāka saasināšanās nekā parasts. 3) Aprādīto iemeslu dēļ ievērojams aktivitates pieaugums masās, kuras „mierīgā" laikmetā mierīgi ļauj sevi aplaupīt, bet kuras vētrainos laikos tiklab visi krizes apstākļi, *kā arī paši „augšslāņi"* iesaista patstāvīgā vēsturiskā cīņā.

Bez šīm objektivajām pārmaiņām, kas ir neatkarīgas ne tikai no atsevišķu grupu un partiju, bet arī no atsevišķu šķiru gribas, revolucija — pēc vispārējā likuma — nav iespējama. Šo objektivo pārmaiņu kopumu tad arī sauc par revolucionaru situaciju. Tāda situacija bija 1905. gadā Krievijā un visos revoluciju laikmetos Rietumos; bet tā

bija arī pagājušā gadsimta 60. gados Vācijā, 1859.—1861. gadā, 1879. un 1880. gadā Krievijā, lai gan revolucijas šajos gadījumos nebija. Kāpēc? Tāpēc, ka ne no katras revolucionaras situacijas rodas revolucija, bet tikai no tādas situacijas, kad iepriekš minētajām objektivajām pārmaiņām pievienojas subjektivā, proti: pievienojas revolucionarās *šķiras* spēja revolucionari un masveidīgi darboties, pietiekami *spēcīgi*, lai salauztu (vai aizlauztu) veco valdību, kas nekad, pat križu laikmetā, „nekritīs", ja to „nenometīs".

Tādi ir marksistu uzskati par revoluciju, kurus daudzas, daudzas reizes ir attīstījuši un atzinuši par neapstrīdamiem visi marksisti un kurus mums, krieviem, sevišķi uzskatāmi ir apstiprinājusi 1905. gada pieredze. Jājautā, ko šajā ziņā paredzēja Bazeles manifests 1912. gadā un kas notika 1914. un 1915. gadā?

Bija paredzēta revolucionara situacija, kas īsi aprakstīta izteicienā „ekonomiska un politiska krize". Vai tā iestājās? Neapšaubāmi jā. Socialšovinists Lenčs (kas šovinismu aizstāv tiešāk, valsirdīgāk, godīgāk nekā liekuļi Kunovs, Kautskis, Pļechanovs un Ko) izteicās pat tā, ka „mēs pārdzīvojam savdabīgu *revoluciju*" (6. lpp. viņa brošurā „Vācijas socialdemokratija un karš", Berlinē, 1915.). Politiskā krize ir fakts: neviena valdība nav droša par rītdienu, neviena nav brīva no finanču kracha draudiem, no briesmām, ka atņems teritoriju, ka izdzīs no savas zemes (kā izdzina valdību no Beļģijas). Visas valdības dzīvo uz vulkana, visas *pašas* apelē pie masu pašdarbības un varonības. Viss Eiropas politiskais režims ir satricināts, un droši vien neviens nesāks noliegt, ka mēs esam iegājuši (un ieejam aizvien dziļāk — es to rakstu dienā, kad Itālija pieteikusi karu) ļoti lielu politisku satricinājumu laikmetā. Ja Kautskis pēc diviem mēnešiem kopš kara pieteikšanas rakstīja (1914. g. 2. oktobrī žurnalā „Neue Zeit"*), ka „nekad valdība nemēdz būt tik stipra, nekad partijas nemēdz būt tik vājas kā sākoties karam", tad tas ir viens no paraudziņiem, kā Kautskis falsificē vēstures zinātni, izpatikdams Zidekumiem un pārējiem oportunistiem. Nekad valdībai nav tik vajadzīga

* — „Jaunais Laiks". *Red.*

valdošo šķiru visu partiju vienprātība un apspiesto šķiru „mierīga" pakļaušanās šai kundzībai kā kara laikā. Tas ir pirmkārt; bet otrkārt, ja „karam sākoties", sevišķi zemē, kas cer ātri uzvarēt, valdība *šķiet* visspēcīga, tad neviens nekad un nekur pasaulē nav saistījis revolucionarās situacijas gaidas vienīgi tikai ar kara „sākuma" momentu un vēl jo mazāk ir „šķietamo" identificējis ar *īsteno*.

Ka Eiropas karš būs smagāks par citiem kariem, to visi zināja, redzēja un atzina. Kara pieredze to arvien vairāk apstiprina. Karš vēršas plašumā. Eiropas politiskie balsti grīļojas aizvien vairāk. Masu posts ir šausmīgs, un valdību, buržuazijas un oportunistu pūles noklusēt šo postu arvien biežāk cieš neveiksmi. Zināmu kapitalistu grupu peļņa no kara ir nedzirdēti, skandalozi liela. Pretrunu saasināšanās ir milzīga. Dobjš masu sašutums, nomākto un tumšo slāņu neskaidra vēlēšanās pēc labiņā („demokratiskā") miera, kurnēšanas sākšanās „apakšslāņos", — viss tas ir fakts. Bet, jo vairāk ieilgst un saasinās karš, jo stiprāk pašas valdības attīsta un viņām vajag attīstīt masu aktivitati, aicinot tās uz spēku ārkārtēju sasprindzināšanu un pašuzupurēšanos. Kara pieredze, tāpat kā jebkuras krizes pieredze vēsturē, jebkura liela posta un jebkura lūzuma pieredze cilvēka dzīvē, notrulina un aizlauž vienus, *bet toties apmāca un norūda citus*, pie kam visā visumā, visas pasaules vēsturē, šo pēdējo skaits un spēks izrādījies lielāks nekā pirmo, izņemot atsevišķus gadījumus, kad tā vai cita valsts panīkusi un gājusi bojā.

Miera noslēgšana ne tikvien nevar „uzreiz" izbeigt visu šo postu un visu šo pretrunu saasināšanos, bet, gluži otrādi, daudzējādā ziņā padarīs šo postu vēl jūtamāku un sevišķi uzskatāmu visatpalikušākajām iedzīvotāju masām.

Vārdu sakot, attīstītāko zemju un Eiropas lielvalstu vairākumā revolucionarā situacija ir fakts. Šajā ziņā Bazeles manifesta paredzējums ir *pilnīgi* atlaisnojies. Tieši vai netieši noliegt šo patiesību vai noklusēt to, kā dara Kunovs, Pļechanovs, Kautskis un Ko, nozīmē runāt vislielāko nepatiesību, krāpt strādnieku šķiru un pakalpot buržuazijai. Avīzē „Social-Demokrat" (34., 40. un 41. nr.)* mēs minējām

* Sk. šā sējuma 71. un 72., 150. un 151., 161. un 162. lpp. *Red.*

datus, kas rāda, ka ļaudis, kuri *baidās* no revolucijas, kristīgie popi sīkpilsoņi, ģenerālštabi, miljonaru avīzes ir spiesti konstatēt revolucionarās situacijas pazīmes Eiropā. Vai ilgi noturēsies un ciktāl vēl paasināsies šī situacija? Vai tā novedīs pie revolucijas? To mēs nezinām, un neviens to nevar zināt. To rādīs tikai progresivās šķiras, proletariata, *pieredze* revolucionaro noskaņu attīstībā un pārejā uz revolucionaro darbību. Te nevar būt ne runas ne par kaut kādām „iluzijām" vispār, ne par to atspēkošanu, jo neviens socialists nekur un nekad nav uzņēmies galvojumu par to, ka revoluciju radīs tieši šis (un ne nākošais) karš, tieši tagadējā (un ne rītdienas) revolucionarā situacija. Te ir runa par visu socialistu pašu neapstrīdamāko un galveno pienākumu: pienākumu atsegt masu priekšā revolucionaras situacijas esamību, izskaidrot tās plašumu un dziļumu, modināt proletariata revolucionaro apziņu un revolucionaro apņēmību, palīdzēt viņam pāriet uz revolucionaru darbību un radīt revolucionarajai situacijai atbilstošas organizacijas, kas strādātu šajā virzienā.

Nekad neviens ietekmīgs un atbildīgs socialists nav uzdrošinājies apšaubīt, ka tieši tāds ir socialistisko partiju pienākums, un Bazeles manifests, neizplatīdams un nelolodams ne mazākās „iluzijas", tieši par šo socialistu pienākumu saka: satraukt, „sapurināt" tautu (bet nevis iemidzināt to ar šovinismu, kā dara Pļechanovs, Akselrods, Kautskis), „izmantot" krizi, lai *„paātrinātu"* kapitalisma krachu, vadīties no Komunas un 1905. gada oktobra un decembra *piemēriem*. Tā jau ir mūsdienu partiju nodeviba, viņu politiskā nāve, viņu atsacīšanās no savas lomas, viņu pāreja buržuazijas pusē, ka viņas nepilda šo savu pienākumu.

III

Bet kā *varēja* notikt, ka ievērojamākie II Internacionales pārstāvji un vadoņi nodeva socialismu? Šo jautājumu mēs sīki iztirzāsim turpmāk, vispirms apskatījuši mēģinājumus attaisnot šo nodevību „teoretiski". Pamēģināsim raksturot galvenās socialšovinisma teorijas, par kuru pārstāvjiem var uzskatīt Pļechanovu (viņš lielāko tiesu atkārto angļu un franču šovinistu, Haindmaņa un viņa jauno piekritēju argumentus) un Kautski (viņš izvirza daudz „smal-

kākus" argumentus, kuri izskatās teoretiski nesalīdzināmi solidāki).

Par visām primitivāka nez vai nav „sācēja" teorija. Mums uzbruka, mēs aizstāvamies; proletariata intereses prasa dot pretsparu Eiropas miera traucētājiem. Tas ir atkārtojums tam, ko sludina visas valdības un deklamē visa buržuaziskā un dzeltenā prese visā pasaulē. Pļechanovs pat tik novazātu banalitati uzspodrina ar šim rakstniekam obligato jezuitisko atsaukšanos uz „dialektiku": konkretās situacijas ievērošanas vārdā, lūk, vajagot vispirms atrast sācēju un izrēķināties ar to, atliekot visus pārējos jautājumus līdz citai situacijai (sk. Pļechanova brošuru „Par karu", Parizē, 1914., un kā šos spriedelējumus atkārto Akselrods avīzes „Golos" 86. un 87. nr-ā). Cēlajā lietā — dialektikas aizstāšanā ar sofistiku — Pļechanovs ir sasniedzis rekordu. Sofists izķer vienu no „argumentiem", un jau Hegelis ir pareizi teicis, ka „argumentus" var sameklēt itin visam pasaulē. Dialektika prasa, lai zināmu sabiedrisku parādību vispusīgi izpētītu tās attīstībā un lai ārējā, šķietamajā saskatītu galvenos virzītājus spēkus, ražošanas spēku attīstību un šķiru cīņu. Pļechanovs izķer citatu no vācu sociāldemokratiskās preses: paši vācieši pirms kara atzinuši, lūk, par sācēju Austriju un Vāciju, — un diezgan. Par to, ka krievu socialisti daudzreiz atmaskojuši carisma iekarošanas plānus attiecībā uz Galiciju, Armeniju utt., Pļechanovs klusē. Viņš pat nemēģina pieskarties kaut vai pēdējo triju gadu desmitu ekonomijas un diplomatijas vēsturei, bet šī vēsture neapgāžami pierāda, ka tieši koloniju sagrābšana, svešu zemju izlaupīšana, sekmīgākā konkurenta izstumšana un izputināšana ir bijusi *abu* tagad karojošo lielvalstu grupu politikas galvenā ass*.

* Ļoti pamācoša ir angļu pacifista Breilsforda, kurš labprāt gatavs izlikties pat par socialistu, grāmata: „Tērauda un zelta karš" (Londonā, 1914.; grāmata datēta ar 1914. g. martuļ). Autors pilnīgi skaidri apzinās, ka nacionalie jautājumi visumā ir jau pagātnē, ir jau atrisināti (35.), ka runa tagad nav par to, ka „mūsdienu diplomatijas tipiskais jautājums" (36.) ir Bagdadas dzelzceļš, sliežu piegāde tam, raktuves Marokā u. tml. Par vienu no „pamācošākajiem incidentiem Eiropas diplomatijas jaunākajā vēsturē" autors pareizi uzskata franču patriotu un angļu imperialistu cīņu pret Kaijo mēģinājumiem (1911. un 1913. g.) izlīgt ar Vāciju, pamatojoties uz vienošanos par kolonialo iespaida

Attiecībā uz kariem dialektikas, ko Pļechanovs, izpatikdams buržuazijai, tik nekaunīgi sagroza, pamatteze ir tā, ka *„karš ir vienkārši politikas turpinājums ar citiem"* (proti, varmācības) *„līdzekļiem"*. Tāds ir Klauzevica formulējums*, viena no lielajiem rakstniekiem kara vēstures jautājumos, kura idejas apaugļoja Hegelis. Un tieši tāds viedoklis vienmēr ir bijis Marksam un Engelsam, kuri *katru* karu uzskatīja par zināmu, ieinteresētu lielvalstu — un *dažādu šķiru* to iekšienē — politikas *turpinājumu* attiecīgajā laikā.

Rupjajam Pļechanova šovinismam ir gluži tā pati teoretiskā pozīcija, kāda ir smalkākajam, samierinoši salkanajam

sferu sadalīšanu un par Vācijas vērtspapīru pielaišanu Parizes biržā. *Anglijas* un *Francijas* buržuazija *izjauca* šādu vienošanos (38.—40.). Imperialisma mērķis ir kapitala eksports uz vājākām zemēm (74.). Peļņa no šāda kapitala Anglijā bija 90—100 milj. märc. sterl. 1899. gadā (Džifens), 140 milj. — 1909. gadā (Peišs), bet Loid-Džordžs nesenajā runā, piemetināsim mēs no savas puses, rēķināja to 200 milj. märc. sterl., gandrīz 2 miljardi rubļu, lielu. — Netīri darījumi un turku augstmaņu piekukuļošana, vietiņas dēliņiem Indijā un Ēģiptē — lūk, par ko ir runa (85.—87.). Niecīgs mazākums gūst labumu no bruņošanās un kariem, taču aiz tā stāv sabiedrība un financisti, bet aiz miera piekritējiem — sadrumstalotie iedzīvotāji (93.). Izrādās, ka pacifists, kas šodien prāto par mieru un atbruņošanos, rīt ir partijas biedrs, kura pilnīgi atkarīga no kara pasūtījumu piegādātājiem (161.). Ja izrādīsies, ka stiprāka ir Antante, tā paņems Maroku un sadalīs Persiju, — trejsavienība paņems Tripoli, nostiprināsies Bosnijā, pakļaus sev Turciju (167.). 1906. g. martā Londona un Parize deva Krievijai miljardus, palīdzēdamas carismam apspiest atbrīvošanās kustību (225.—228.); Anglija tagad palīdz Krievijai žņaugt Persiju (229.). Krievija izraisījusi Balkanu karu (230.). — Viss tas nav jauns, vai nav tiesa? Viss tas ir vispār zināms un 1 000 reižu atkārtots visas pasaules socialdemokratiskajās avīzēs? Kara priekšvakarā anglis buržujs redz to skaidrāk par skaidru. Bet cik nepieklājīgi aplamas, cik nepanesami liekulīgas, cik salkani melīgas šo vienkaršo un vispār zināmo faktu priekšā izrādās Pļechanova un Potresova teorijas par Vācijas vainīgumu vai Kautska teorija par atbruņošanās un ilgstoša miera „perspektivām" kapitalisma apstākļos!

* *Karl von Clausewitz:* „Vom Kriege", Werke, I Bd., S. 28. Sal. III sēj., 139. un 140. lpp.: „Visi zina, ka karus izraisa tikai politiskās attiecības starp valdībām un starp tautām; bet parasti lietu iztēlo tādējādi, it kā, karam sākoties, šīs attiecības izbeidzas un rodas pavisam cits stāvoklis, kas pakļauts tikai saviem īpašiem likumiem. Mēs apgalvojam tieši pretējo: karš nav nekas cits kā politisko attiecību turpinājums ar citiem līdzekļiem".

Kautska šovinismam, kad šis pēdējais dod savu svētību visu zemju socialistu pārejai „savu" kapitalistu pusē ar šādu prātojumu:

Visiem ir tiesības un pienākums aizstāvēt savu tēviju; īstais internacionalisms ir tas, ja tiek atzīts, ka šādas tiesības ir visu naciju socialistiem, tai skaitā arī tiem, kas karo ar manu naciju... (sk. žurnalu „Neue Zeit" 1914. g. 2. oktobrī un citus tā paša autora darbus).

Šis ne ar ko nesalīdzināmais prātojums ir tāda bezgalīgi vulgara ņirgāšanās par socialismu, ka vislabākā atbilde uz to būtu — pasūtīt medaļu ar Vilhelma II un Nikolaja II attēliem vienā un Pļechanova un Kautska — otrā pusē. Īstā internacionalisma būtība, redziet, esot attaisnot to, ka franču strādnieki šauj uz vācu strādniekiem, bet vācu strādnieki uz franču strādniekiem „tēvijas aizstāvēšanas" vārdā!

Bet, ja tuvāk aplūko Kautska prātojumu teoretiskos priekšnosacījumus, mēs dabūjam tieši to uzskatu, kuru Klauzevics izsmējis apmēram pirms 80 gadiem: sākoties karam, izbeidzas vēsturiski sagatavotās politiskās attiecības starp tautām un šķirām, rodas pavisam cits stāvoklis! „vienkārši" uzbrūkošie un sevi aizstāvošie, „vienkārša" „tēvijas ienaidnieku" atsišana! Tas, ka lielvalstu imperialistiskās tautas apspiež veselu rindu naciju, kas sastāda vairāk nekā pusi no zemeslodes iedzīvotājiem, konkurence starp šo zemju buržuaziju laupījuma sadalīšanas dēļ, kapitala cenšanās sašķelt un apspiest strādnieku kustību, — viss tas uzreiz ir izzudis no Pļechanova un Kautska redzes loka, lai gan tieši tādu „politiku" viņi paši attēloja gadu desmitiem ilgi pirms kara.

Apzināti melīga atsaukšanās uz Marksu un Engelsu ir pie tam abu socialšovinisma barvežu argumentu „trumpis": Pļechanovs atceras Prūsijas nacionalo karu 1813. g. un Vācijas 1870. g., Kautskis ar gudru ģīmi mēģina pierādīt, ka Markss risinājis jautājumu par to, kuras puses (t. i., kuras buržuazijas) panākumi vēlamāki 1854. un 1855., 1859., 1870. un 1871. g. karā, bet marksisti arī 1876.—1877. un 1897. gada karā. Visos laikos visu sofistu paņēmiens ir: ņemt piemērus, kas neapšaubāmi attiecas uz principiali nelīdzīgiem gadījumiem. Agrākie kari, uz kuriem mums

aizrāda, bija buržuazijas daudzus gadus ilgo nacionalo kustību „politikas turpinājums", — kustību pret svešu, citas nacijas jūgu un pret absolutismu (Turcijas un Krievijas). Nekāda cita jautājuma kā jautājuma, vai vēlamāki tās vai citas buržuazijas panākumi, toreiz pat nevarēja būt; uz šāda tipa kariem marksisti varēja jau *iepriekš aicināt* tautas, *kurinot* nacionalo naidu, kā Markss aicināja 1848. g. un vēlāk uz karu pret Krieviju, kā Engelss 1859. gadā kurināja vāciešu nacionalo naidu pret viņu apspiedējiem — Napoleonu III un pret Krievijas carismu*.

Salīdzināt pret feodalismu un absolutismu vērstās cīņas „politikas turpinājumu", atbrīvojošās buržuazijas politikas turpinājumu, ar „politikas turpinājumu", kāda ir novecojušai, *tas ir*, imperialistiskai, *tas ir*, visu pasauli aplaupījušai un reakcionarai, buržuazijai, kas savienībā ar feodaļiem apspiež proletariatu, — nozīmē salīdzināt aršinas ar pudiem. Tas ir līdzīgi „buržuazijas pārstāvju" Robespjera, Garibaldija, Žeļabova salīdzināšanai ar „buržuazijas pārstāvjiem" Miljeranu, Salandru, Gučkovu. Nevar būt marksists, nejūtot visdziļāko cieņu pret lielajiem buržuaziskajiem revolucionariem, kuriem bija pasaulvēsturiskas tiesības runāt buržuazisko „tēviju" vārdā, kuras cīņā pret feodalismu sacēla jaunu naciju desmitus miljonus civilizētai dzīvei. Un nevar būt marksists, nejūtot nicināšanu pret Pļechanova un Kautška sofistiku, kuri runā par „tēvijas aizstāvēšanu" sakarā ar to, ka vācu imperialisti žņaudz Beļģiju, vai sakarā ar Anglijas, Francijas, Krievijas un Italijas imperialistu nolīgumu par Austrijas un Turcijas izlaupīšanu.

* Pie tā paša, Gardeņina kgs avizē „Žizņ"[99] nosauc par „revolucionaru šovinismu", bet tomēr par šovinismu to, ka Markss 1848. gadā stāvējis par revolucionaru karu pret Eiropas tautām, kas sevi parādījušas darbos kā kontrrevolucionaras tautas, proti: „slaviem un it īpaši krieviem". Šāds pārmetums Marksam tikai lieku reizi pierāda šā „kreisā" socialrevolucionara oportunismu (vai — bet pareizāk *un* — pilnīgo nenopietnību). Mēs, marksisti, vienmēr esam stāvējuši un stāvam par *revolucionaru* karu pret *kontrrevolucionarām* tautām. Piemēram, ja 1920. gada socialisms *uzvarēs* Amerikā vai Eiropā, bet Japana ar Ķīnu, pieņemsim, *tad* raidīs pret mums — sākumā kaut vai diplomatiski — savus Bismarkus, mēs Lūsim *par* uzbrūkošu, revolucionaru karu pret tām. Jums tas liekas dīvaini, Gardeņina kgs? Revolucionars nu gan jūs esat tāds ka Ropšins!

Vēl viena „marksistiska" socialšovinisma teorija: socialisms bazējas uz strauju kapitalisma attīstību; manas zemes uzvara paātrinās kapitalisma attīstību tajā un tātad arī socialisma iestāšanos; manas zemes sakāve aizkavēs tās ekonomisko attīstību un tātad arī socialisma iestāšanos. Tādu struvisku teoriju attīsta pie mums Pļechanovs, pie vāciešiem — Lenčs un citi. Kautskis strīdas pret šo rupjo teoriju, pret Lenču, kas to tieši aizstāv, pret Kunovu, kas to maskoti aizstāv, bet strīdas tikai tādēļ, lai panāktu visu zemju socialšovinistu samierināšanu uz smalkākas, jezuitiskākas šovinisma teorijas pamata.

Mums nenākas ilgi kavēties pie šās rupjās teorijas analizes. Struves „Kritiskās piezīmes" iznāca 1894. gadā, un 20 gadu laikā krievu socialdemokrati ir pamatīgi iepazinušies ar šo izglītoto Krievijas buržuju „manieri" ieviest savus uzskatus un vēlējumus, slēpjoties aiz „marksisma". — kas *attīrīts* no revolucionarisma. Struvisms ir ne tikai krievu, bet, kā to sevišķi uzskatāmi rāda pēdējie notikumi, arī buržuazijas teoretiķu starptautiska cenšanās nonāvēt marksismu „ar maiguma palīdzību", nožņaugt ar apkampieniem, tādējādi, ka it kā tiek atzītas „visas" „patiesi zinātniskās" marksisma puses un elementi, *izņemot* tā „aģitatorisko", „demagoģisko", „blankistiski utopisko" pusi. Citiem vārdiem: paņemt no marksisma visu, kas pieņemams liberalajai buržuazijai, līdz pat cīņai par reformām, līdz pat šķiru cīņai (bez proletariata diktaturas), līdz pat tam, ka „vispār" atzīst „socialistiskos idealus" un kapitalisma nomaiņu ar „jaunu iekārtu", un atmest „tikai" marksisma dzīvo dvēseli, „tikai" tā revolucionarismu.

Marksisms ir proletariata atbrīvošanās kustības teorija. Tāpēc saprotams, ka apzinīgiem strādniekiem ir jāpievērš milzīga uzmanība procesam, kad marksismu samaina ar struvismu. Šā procesa virzītāji spēki ir daudzi un dažādi. Mēs atzīmēsim tikai galvenos trīs. 1) Zinātnes attīstība dod arvien vairāk materiala, kas pierāda Marksa taisnību. Nākas cīnīties pret viņu liekulīgi, nenostājoties atklāti pret marksisma pamatiem, bet it kā to atzīstot, izkropļojot tā saturu ar sofismiem, pārvēršot marksismu par buržuazijai nekaitīgu „svētbildi". 2) Oportunisma attīstība socialdemokratisko partiju vidū atbalsta šādu marksisma

„pārtaisīšanu", pielāgojot to visādas piekāpības attaisnošanai oportunisma priekšā. 3) Imperialisma periods ir pasaules sadalīšana starp „lielajām", privileģētajām nacijām, kas apspiež visas pārējās. Laupījuma druskas no šīm privileģijām un šās apspiešanas bez šaubām atkrīt zināmiem sīkburžuazijas un strādnieku šķiras aristokratijas, kā arī birokratijas slāņiem. Tādi slāņi, būdami proletariata un darba ļaužu masu niecīgs mazākums, sliecas uz „struvismu", jo tas dod viņiem attaisnojumu viņu savienībai ar „savu" nacionalo buržuaziju pret *visu* naciju apspiestajām masām. Par to mums vēl būs jārunā turpmāk sakarā ar jautājumu par Internacionales kracha cēloņiem.

IV

Socialšovinisma vissmalkākā teorija, zinātniskuma un starptautiskuma vismākslīgākais viltojums ir Kautska izvirzītā „ultraimperialisma" teorija. Lūk, visskaidrākais, visprecizākais un visjaunākais tās iztirzājums, ko devis pats autors:

„Protekcionisma kustības pavājināšanās Anglijā, muitu pazeminināšana Amerikā, tieksme uz atbruņošanos, kapitala eksporta strauja samazināšanās Francijā un Vācijā pēdējos priekškara gados, beidzot finanču kapitala dažādu kliķu arvien lielāka starptautiskā savīšanās — viss tas pamudināja mani apsvērt, vai tagadējo imperialistisko politiku nevarētu izspiest jauna, ultraimperialistiska politika, kas nacionalo finanču kapitalu savstarpējās cīņas vietā liktu internacionali apvienotā finanču kapitala kopīgu pasaules ekspluataciju. Šāda jauna kapitalisma faze ir vismaz domājama. Vai tā ir realizējama, lai to izlemtu, nav vēl pietiekamu priekšnosacījumu" (žurnala „Neue Zeit" 5. nr., 1915. 30. IV, 144. lpp.).

...„Izšķiroša šajā ziņā var izrādīties tagadējā kara gaita un iznākums. Karš var pilnīgi iznīcināt vājos ultraimperialisma dīgļus, uzkurinot nacionalo naidu līdz augstākai pakāpei ari starp finanču kapitalistiem, pastiprinot bruņošanos un cenšanos šajā ziņā vienam pārspēt otru, padarot otru pasaules karu par nenovēršamu. Tad tas paredzējums, kuru esmu formulējis savā brošurā: „Ceļš uz varu", piepildīsies šausmīgos apmēros, pastiprināsies šķiru pretrunu saasināšanās, bet reizē ar to arī kapitalisma morālā atmiršana" (burtiski: „nosaimniekošanās, Abwirtschaftung", krachs)... (Jāpiezīmē, ka ar šo samakslotu vārdiņu Kautskis domā vienkārši tikai „naidu" pret kapitalismu, ko izjūt „starpslāņi starp proletariatu un finanču kapitalu", proti: „inteliģence, sīkburžuji, pat sīkie kapitalisti")... „Bet karš var beiglies citādi. Tas var novest pie vājo ultraimperialisma dīgļu pastiprināšanās. Tā mācības" (to ievērojiet!) „var paātrināt tadu

attīstību, kādu ilgi vajadzētu gaidīt miera laikā. Ja lieta nonāks līdz tam, — līdz tam, ka nacijas vienosies, līdz atbruņošanās pasākumam, līdz ilgstošam mieram, tad jaunākie no cēloņiem, kas pirms kara arvien stiprāk virzīja uz kapitalisma moralo atmiršanu, var izzust". Jaunā faze, protams, nesīs sev līdzi „jaunu postu" proletariatam, „varbūt vēl jaunāku", bet „uz laiku" „ultraimperialisms" „varētu radīt jaunu cerību un gaidu laikmetu kapitalisma ietvaros" (145. lpp.).

Kādā veidā no šās „teorijas" tiek secināts socialšovinisma attaisnojums?

„Teoretiķim" diezgan dīvainā, proti, šādā veidā:

Kreisie socialdemokrati Vācijā saka, ka imperialisms un kari, kurus tas rada, nav nejaušība, bet kapitalisma, kas novedis pie finanču kapitala kundzības, nepieciešams produkts. Tāpēc ir nepieciešama pāreja uz masu revolucionaru cīņu, jo samērā mierīgās attīstības laikmets ir pārdzīvots. „Labējie" socialdemokrati rupji pasaka: ja imperialisms ir „nepieciešams", tad arī mums jābūt imperialistiem. Kautskis „centra" lomā samierina:

„Galējie kreisie", — raksta viņš savā brošurā: „Nacionala valsts, imperialistiska valsts un valstu savienība" (Nirnbergā, 1915.), — grib nenovēršamajam imperialismam „likt pretī" socialismu, t. i., „ne tikai socialisma propagandu, ko mēs pusgadsimta laikā liekam pretī visām kapitalistiskās kundzības formām, bet socialisma tūlītēju realizēšanu. Tas liekas ļoti radikali, bet var tikai *katru*, kas *netic* socialisma tūlītējai praktiskai realizēšanai, *atstumt* imperialisma nometnē" (17. lpp., kursīvs mūsu).

Runādams par socialisma tūlītēju realizēšanu, Kautskis „realizē" viltojumu, izmantojot to, ka Vācijā, it sevišķi kara cenzuras apstākļos, nevar runāt par revolucionaru darbību. Kautskis ļoti labi zina, ka kreisie no partijas prasa *tūlītēju* revolucionarās darbības propagandu un sagatavošanu, bet nepavisam ne „socialisma tūlītēju praktisku realizēšanu".

No imperialisma nepieciešamības kreisie secina revolucionarās darbības nepieciešamību. „Ultraimperialisma teorija" Kautskim noder, *lai attaisnotu oportunistus*, lai lietu iztēlotu tādā gaismā, ka viņi nepavisam neesot pārgājuši buržuazijas pusē, bet vienkārši „neticot" tūlītējam socialismam, gaidīdami, ka mūsu priekšā „var būt" jauns atbruņošanās un ilgstoša miera „laikmets". „Teorijas" būtība ir tā un *tikai* tā, ka ar *cerību uz jaunu* mierīgu kapitalisma laikmetu Kautskis attaisno oportunistu un oficiālo

socialdemokratisko partiju pievienošanos buržuazijai un viņu atteikšanos no revolucionaras (tas ir, proletariskas) taktikas *tagadējā vētrainajā laikmetā* pretēji Bazeles rezolucijas svinīgajiem paziņojumiem!

Ievērojiet, ka Kautskis turklāt ne tikai nesaka: jaunā faze izriet un tai jārodas no tādiem un tādiem apstākļiem un nosacījumiem, — bet, gluži otrādi, tieši pasaka: pat jautājumu par jaunās fazes *„realizējamību"* es vēl nevaru atrisināt. Un patiesi, palūkojieties uz tām „tendencēm" uz jaunu laikmetu, kuras norādījis Kautskis. Pārsteidzoši, ka pie ekonomiskiem faktiem autors skaita „tieksmes uz atbruņošanos"! Tas nozīmē: no neapšaubāmiem faktiem, kas nepavisam nav samierināmi ar pretrunu nogludināšanas teoriju, slēpties nevainīgu sīkpilsonisku sarunu un sapņojumu aizvēnī. Kautska „ultraimperialisms", — pie reizes jāsaka, ka šis vārds nepavisam neizteic to, ko autors grib teikt, — nozīmē kapitalisma pretrunu milzīgu *nogludināšanu*. „Protekcionisma pavājināšanās Anglijā un Amerikā" — tā saka mums. Kur tad šeit ir kaut vai vismazākā tendence uz jaunu eru? Līdz galējībai novestais Amerikas protekcionisms ir vājināts, bet protekcionisms ir palicis, tāpat kā palikušas arī privileģijas, angļu koloniju priekšrocības tarifi Anglijas labā. Atcerēsimies, uz ko pamatota kapitalisma iepriekšējā, „mierīgā" laikmeta nomaiņa ar mūsdienu „imperialistisko" laikmetu: uz to, ka brīvā konkurence atdevusi savu vietu monopolistiskām kapitalistu savienībām, un uz to, ka visa zemeslode ir sadalīta. Skaidrs, ka abiem šiem faktiem (un faktoriem) ir patiesi vispasaules nozīme: brīvā tirdzniecība un mierīgā konkurence bija iespējamas un nepieciešamas, kamēr kapitals varēja netraucēti palielināt kolonijas un sagrābt Afrikā u. tml. neaizņemto zemi, pie kam kapitala koncentracija vēl bija vāja, monopolistisku uzņēmumu, t. i., tik milzīgu, ka tie valda *visā* zināmā rūpniecības nozarē, vēl nebija. Tādu monopolistisku uzņēmumu rašanās un augšana (šis process, jādomā, ne Anglijā, ne Amerikā nav apstājies? nez vai pat Kautskis uzdrošināsies noliegt, ka karš to ir paātrinājis un paasinājis) dara *neiespējamu* agrāko brīvo konkurenci, izsit tai pamatu no kājām, bet zemeslodes sadalīšana *liek* pāriet no mierīgas paplašināšanas uz bru-

ņotu cīņu par koloniju un iespaida sferu *pārdalīšanu*. Smieklīgi pat domāt, ka protekcionisma *vājināšanās* divās zemēs varētu šeit kaut ko grozīt.

Tālāk, kapitala eksporta samazināšanās *divās* zemēs dažu gadu laikā. Šīm divām zemēm, Francijai un Vācijai, piem., pēc Harmsa statistikas 1912. gadā, bija kapitali ārzemēs katrai apmēram 35 miljardi marku (ap 17 miljardi rubļu), bet Anglijai vienai pašai divreiz vairāk*. Kapitala eksporta pieaugums kapitalisma laikā nekad nav bijis un nevarēja būt vienmērīgs. Par to, ka kapitala uzkrāšanās būtu pavājinājusies vai ka iekšējā tirgus tilpība būtu nopietni mainījusies, piem., stipri uzlabojoties masu stāvoklim, Kautskis nevar ne iepīkstēties. Tādos apstākļos no tā, ka kapitala eksports divās zemēs dažos gados samazinājies, nekādi nevar secināt, ka iestājies jauns laikmets.

„Finanču kapitala kliķu arvien lielāka starptautiskā savīšanās". Tā ir vienīgā tiešām vispārīgā un neapšaubāmā nevis dažu gadu, nevis divu zemju, bet visas pasaules, visa kapitalisma tendence. Bet kādēļ no tās jāizriet tieksmei uz atbruņošanos un nevis uz bruņošanos kā līdz šim? Ņemsim jebkuru no vispasaules „lielgabalu" (un vispār kara piederumus ražojošām) firmām, piem., Armstronga firmu. Nesen angļu žurnals „Ekonomists" (1915. g. 1. maijā) ziņoja, ka šās firmas *peļņa* no 606 tūkstošiem mārciņu sterliņu (ap 6 miljoni rubļu) 1905./6. gadā cēlusies līdz 856 1913. gadā un līdz 940 *(9 miljoni rubļu)* 1914. gadā. Finanču kapitala savīšanās te ir ļoti liela un pastāvīgi pieaug; vācu kapitalisti „piedalās" angļu firmas veikalos; angļu firmas būvē zemūdenes Austrijai utt. Starptautiski savijies kapitals taisa lieliskus veikalus sakarā ar bruņošanos un kariem. No dažādo nacionalo kapitalu savienošanās

* Sk. *Bernhard Harms*, „Probleme der Weltwirtschaft", Jena, 1912 (*Bernhards Harmss*, „Pasaules saimniecības problemas", Jenā, 1912. *Red.*). *George Paish*, „Great Britains Capital Investments in Colonies etc." žurnalā „Journal of the Royal Statist. Soc.", vol. LXXIV, 1910/11, p. 167 (*Georgs Peišs*, „Angļu kapitala ieguldījumi kolonijās" „Karaliskās Statistikas Biedrības Žurnalā", LXXIV sēj., 1910./11., 167. lpp. *Red.*). Loid-Džordžs savā runā 1915. g. sākumā vērtēja angļu kapitalus ārzemēs uz 4 miljrd. märc. sterl., t. i., ap 80 miljrd. marku.

un savišanās vienā internacionalā veselā vienībā secināt ekonomisku tendenci uz atbruņošanos — nozīmē pabāzt labiņus sīkpilsoniskus novēlējumus par šķiru pretrunu nogludināšanos to faktiskās saasināšanās vietā.

V

Kautskis runā par kara „mācībām" pilnīgi filistriskā garā, tēlojot šīs mācības kā kādas moralas šausmas kara posta priekšā. Lūk, piem., viņa prātojums brošurā „Nacionala valsts" u. t. jpr.:

„Nav apšaubāms un nav jāpierāda, ka ir slāņi, kas ļoti stipri ieinteresēti, lai visā pasaulē būtu miers un atbruņošanās. Sīkburžujus un sīkzemniekus, pat daudzus kapitalistus un inteliģentus, pie imperialisma nesaista tādas intereses, kuras būtu spēcīgākas par ļaunumu, ko šie slāņi cieš no kara un bruņošanās" (21. lpp.).

Tas saraksīts 1915. gada februarī! Fakti liecina, ka imperialistiem pievienojas itin visas mantīgās šķiras līdz pat sīkburžujiem un „inteliģencei", bet Kautskis, gluži kā cilvēks futralī, ar neparasti pašapmierinātu izskatu atkratās no faktiem ar salkanu vārdu palīdzību. Viņš spriež par sīkburžuazijas interesēm nevis pēc viņas *izturēšanās*, bet pēc dažu sīkburžuju *vārdiem*, lai gan šos vārdus ik uz soļa apgāž viņu darbi. Tas ir gluži tas pats, kā ja mēs par buržuazijas „interesēm" vispār spriestu nevis pēc viņas darbiem, bet pēc buržuazijas popu mīlestības pilnajām runām, kuri zvēr un dievojas, ka mūslaiku iekārta esot kristianisma idealu piesātināta. Kautskis lieto marksismu tādā veidā, ka jebkurš tā saturs tiek izgaisināts un paliek tikai vārdiņš „interese" kaut kādā pārdabiskā, spiritualistiskā nozīmē, jo te domāta nevis reālā ekonomika, bet nevainīgi vispārēja labuma novēlējumi.

Marksisms spriež par „interesēm", pamatodamies uz šķiru pretrunām un šķiru cīņu, kas izpaužas miljonos ikdienas dzīves faktu. Sīkburžuazija sapņo un pļāpā par pretrunu nogludināšanos, izvirzot „argumentus", ka to saasināšanās rada „kaitīgas sekas". Imperialisms ir visu mantīgo šķiru slāņu pakļaušanās finanču kapitalam un pasaules sadalīšana starp 5—6 „lielām" valstīm, kuru vairākums tagad piedalās karā. Pasaules sadalīšana, ko izdara

lielās valstis, nozīmē to, ka visi to mantīgie slāņi *ieinteresēti* kolonialā īpašumā, iespaida sferās, svešu naciju apspiešanā, vairāk vai mazāk ienesīgās vietiņās un privileģijās, kas saistās ar piederību pie „lielas" valsts un pie apspiedējas nacijas*.

Nevar dzīvot pa vecam samērā mierīgos kulturalos, miera apstākļos, kad kapitalisms vienmērīgi evolucionizējas un pakāpeniski izplešas uz jaunām zemēm, jo ir iestājies cits laikmets. Finanču kapitals *izstumj* un izstums zināmu zemi no lielvalstu rindas, atņems tās kolonijas un tās iespaida sferas (kā to draud izdarīt Vācija, kas devusies karā pret Angliju), atņems sīkburžuazijai viņas „lielvalstiskās" privileģijas un blakus ienākumus. Tas ir fakts, ko pierāda karš. Pie tā faktiski *novedusi* tā pretrunu saasināšanās, kuru jau sen visi atzinuši un tai skaitā arī tas pats Kautskis brošurā „Ceļš uz varu".

Un, lūk, kad bruņotā cīņa par lielvalstiskām privileģijām ir kļuvusi par faktu, Kautskis sāk *pierunāt* kapitalistus un sīkburžuaziju, ka karš ir briesmīga lieta, bet atbruņošanās laba lieta, gluži tāpat un gluži ar tādiem pašiem rezultatiem, kā kristīgais pops no kanceles pierunā kapitalistus, ka cilvēku mīlestība ir dieva bauslis un dvēseles tieksme un civilizacijas moralais likums. Tas, ko Kautskis sauc par ekonomiskām tendencēm uz „ultraimperialismu", patiesībā ir tieši sīkburžuaziska financistu *pierunāšana* nedarīt jaunu.

* E. Šulce ziņo, ka ap 1915. gadu visas pasaules vērtspapīru summu vērtēja uz 732 miljardiem franku, ieskaitot gan valsts un komunalos aizņēmumus, gan ķīlu zīmes, gan tirdzniecības un rūpniecības biedrību akcijas utt. No šās summas Anglijai piederēja 130 miljrd. fr., Amerikas Savienotajām Valstīm — 115, Francijai — 100 un Vācijai — 75, — tātad visām šīm četrām lielajām valstīm 420 miljrd. fr., t. i., vairāk nekā puse no visas summas. No tā var spriest, cik lieli labumi un privileģijas ir attīstītākām, lielvalstiskām nacijām, kas citām tautām aizsteigušās priekšā, kas apspiež un aplaupa tās (*Dr. Ernst Schultze*, „Das französische Kapital in Russland" žurnalā „Finanz-Archiv", Berlīnē, 1915, Jahrg. 32, S. 127) (*Dr. Ernsts Šulce*, „Franču kapitals Krievijā" žurnalā „Finanču Archivs", Berlīnē, 1915., 32. gadagājums, 127. lpp. *Red.*). Lielvalstisko naciju „lēvijas nizstavēšana" ir tiesību aizstāvēšana uz laupījumu, ko gūst, aplaupot svešas nacijas. Krievijā, kā zināms, vājāks ir kapitalistiskais, bet loties stipraks militari feodalais imperialisms.

Kapitala eksports? *Bet* kapitalu vairāk eksportē uz patstāvīgām zemēm, piem., uz Amerikas Savienotajām Valstīm, nekā uz kolonijām. Koloniju sagrābšana? *Bet* tās jau visas ir sagrābtas un gandrīz visas tiecas atbrīvoties: „Indija var arī nebūt vairs Anglijas īpašums, bet nekad to neiegūs kā veselu imperiju cita sveša valsts" (citētās brošuras 49. lpp.). „Katrai kaut kādas rūpnieciskas kapitalistiskas valsts tieksmei iegūt sev kolonialu imperiju, kas pietiekama, lai izejvielu ieguvē šī valsts būtu neatkarīga no ārzemēm, vajadzētu apvienot pret to visas citas kapitalistiskās valstis, iejaukt to bezgalīgos, novājinošos karos, netuvinot to tās mērķim. Šāda politika būtu drošākais ceļš uz visas saimnieciskās dzīves bankrotu valstī" (72. un 73. lpp.).

Vai tad tā nav filistriska financistu pierunāšana, lai viņi atsakās no imperialisma? Baidīt kapitalistus ar bankrotu ir tas pats kā ieteikt biržas vīriem nespēlēt biržā, jo „daudzi tā zaudē visu savu mantu". No konkurējošā kapitalista un konkurējošās nacijas bankrota kapitals *iegūst*, koncentrēdamies vēl stiprāk; tāpēc, jo asāka un „ciešāka" ir ekonomiskā konkurence, t. i., ekonomiskā bīdīšana uz bankrotu, jo stiprāka ir kapitalistu tieksme pievienot tam *militaru* sāncenša bīdīšanu uz bankrotu. Jo mazāk palicis zemju, uz kurām var eksportēt kapitalu tik izdevīgi kā uz kolonijām un uz atkarīgajām valstīm, tādām kā Turciju, — *šajos* gadījumos financists ņem trīskārtīgu peļņu, salīdzinot ar kapitala eksportu uz brīvu, patstāvīgu un civilizētu zemi, tādu kā Amerikas Savienotās Valstis, — jo *niknāka* ir cīņa par Turcijas, Ķīnas u. t. jpr. pakļaušanu un sadalīšanu. Tā runā ekonomiskā teorija par finanču kapitala un imperialisma laikmetu. Tā runā fakti. Bet Kautskis visu pārvērš par banalu sīkpilsonisku „morali": nav, lūk, vērts sevišķi iekaist un vēl jo mazāk vērts karot par Turcijas sadalīšanu vai par Indijas sagrābšanu, jo „tā kā tā ne uz ilgu laiku", un turklāt labāk attīstīt kapitalismu mierīgā ceļā... Protams, vēl labāk būtu attīstīt kapitalismu un paplašināt tirgu, palielinot darba algu: tas ir pilnīgi „domājams", un pierunāt financistus šādā garā ir pats piemērotākais temats popa spredķim... Lāga Kautskis gandrīz pilnīgi pārliecinājis un pierunājis vācu

financistus, ka nav vērts ar Angliju karot koloniju dēļ, jo šīs kolonijas tā kā tā ļoti drīz atbrīvosies!...

Anglijas eksports un imports no Eģiptes no 1872. līdz 1912. g. audzis lēnāk nekā kopējais Anglijas eksports un imports. „Marksista" Kautska morale: „mums nav nekāda pamata domāt, ka bez Eģiptes militarās okupacijas tirdzniecība ar to vienkāršā ekonomisko faktoru svara ietekmē būtu pieaugusi mazāk" (72.). „Kapitala centieni paplašināties" *„vislabāk* panākami nevis ar imperialisma vardarbības metodēm, bet ar *mierīgu demokratiju"* (70.).

Kāda apbrīnojami nopietna, zinātniska, „marksistiska" analize! Kautskis lieliski „izlabojis" šo nesaprātīgo notikumu, „pierādījis", ka angļiem nepavisam nevajadzējis atņemt frančiem Eģipti, bet vācu financistiem noteikti nebijis vērts sākt karu un organizēt turku kampaņu kopā ar citiem pasākumiem, lai izdzītu angļus no Eģiptes! Viss tas ir pārpratums, nekas vairāk, — angļi vēl nav atģidušies, ka „vislabāk" ir atteikties no varmācības pret Eģipti un pāriet kapitala eksporta paplašināšanas interesēs *pēc Kautska domām!)* uz „mierīgu demokratiju"...

„Protams, tā bija buržuazisko fritrederu iluzija, ja viņi domāja, ka tirdzniecības brīvība pavisam novērš ekonomiskās pretrunas, ko rada kapitalisms. Tās nevar novērst ne brīvā tirdzniecība, ne demokratija. Bet mēs visādā ziņā esam ieinteresēti, lai šīs pretrunas tiktu izniidētas ar cīņu tādās formās, kas darba ļaužu masām uzliek vismazāk ciešanu un upuru" (73.)...

Dod, dieviņ! Kungs, apžēlojies! Kas ir filistrs? — jautāja Lasalls — un atbildēja ar pazīstamo dzejnieka izteicienu: „filistrs ir tukša zarna, kas pilna baiļu un cerības uz dieva žēlastību" [100].

Kautskis novedis marksismu līdz nedzirdētai prostituēšanai un pārvērties par īstu popu. Pops *pierunā* kapitalistus pāriet uz mierīgu demokratiju — un sauc to par dialektiku: ja sākumā bija brīva tirdzniecība un pēc tam monopoli un imperialisms, kādēļ tad gan lai nebūtu „ultraimperialisms" un atkal brīva tirdzniecība? Pops *mierina* apspiestās masas, iztēlodams šā „ultraimperialisma" labumus, lai gan šis pops neuzņemas pat pateikt, vai tas ir „realizējams"! Pareizi norādīja Feierbachs tiem, kuri reliģiju aizstāvēja ar argumentu, ka tā mierina cilvēku, uz

mierinājumu reakcionaro nozīmi: kas nemudina vergu sacelties pret verdzību, bet mierina to, tas palīdz vergu īpašniekiem.

Visām un visādām apspiedēju šķirām savas kundzības aizsardzībai ir nepieciešamas divas socialas funkcijas: bendes funkcija un popa funkcija. Bendem jānomāc apspiesto protests un sašutums. Popam apspiestie jāmierina, jātēlo viņiem perspektivas (to darīt ir sevišķi ērti, negalvojot par šādu perspektivu „realizējamību"...) par posta un upuru mazināšanos, paliekot šķiru kundzībai, un ar to pašu jāsamierina viņi ar šo kundzību, jāaizvilina viņi no revolucionaras darbības, jāiedragā viņu revolucionarais noskaņojums, jāsagrauj viņu revolucionarā apņēmība. Kautskis ir marksismu pārvērtis par visriebīgāko un stulbāko kontrrevolucionaro teoriju, par visnetīrāko melnsvārcību.

1909. gadā brošurā „Ceļš uz varu" viņš atzīst — neviena neatspēkoto un neatspēkojamo — kapitalisma pretrunu saasināšanos, karu un revoluciju laikmeta, jauna „revolucionara perioda" tuvošanos. Nevar būt, — viņš paziņo, — „priekšlaicīgas" revolucijas, un pasludina par „tiešu mūsu lietas nodevību" atteikšanos rēķināties ar uzvaras iespēju sacelšanās gadījumā, lai gan pirms cīņas nevar noliegt arī varbūtēju sakāvi.

Sākās karš. *Vēl vairāk* saasinājās pretrunas. Masu posts sasniedza milzīgus apmērus. Karš ieilgst, un tā lauks arvien paplašinās. Kautskis raksta brošuru pēc brošuras, padevīgi seko cenzora pavēlēm, nemin datus par zemju izlaupīšanu un kara šausmām, par kara pasūtījumu piegādātāju skandalozo peļņu, par dārdzību, par mobilizēto strādnieku „militaro verdzību", bet toties mierina un atkal mierina proletariatu — mierina ar to karu piemēriem, kad buržuazija bija revolucionara vai progresiva, kad „pats Markss" vēlējās tās vai citas buržuazijas uzvaru, mierina ar skaitļu rindām un ailēm, kuras pierāda kapitalisma „iespējamību" bez kolonijām un bez laupīšanas, bez kariem un bruņošanās, kuras pierāda, ka priekšroka dodama „mierīgai demokratijai". Neuzdrošinādamies noliegt, ka masu posts paasinās un ka īstenībā, mūsu acu priekšā, rodas revolucionara situacija (runāt par to nevar! cenzura neatļauj...), Kautskis sulainiski izdabā buržuazijai un oportunistiem,

tēlodams tādu cīņas formu „perspektivu" (par tās „realizējamību" viņš *negalvo)* jaunajā fazē, kad būs „mazāk upuru un ciešanu"... Pilnīga taisnība Fr. Meringam un Rozai Luksemburgai, kuri tāpēc Kautski nosauc par prostituti (Mädchen für alle).

* *
*

1905. g. augustā Krievijā bija revolucionara situacija. Cars apsolīja Buligina Domi, lai „nomierinātu" satrauktās masas. Buligina likumpadomdošanas režimu varētu nosaukt par „ultrapatvaldību", ja par „ultraimperialismu" var nosaukt financistu atteikšanos no bruņošanās un viņu savstarpēju vienošanos par „ilgstošu mieru". Pieņemsim uz brīdi, ka rīt simt lielāko pasaules financistu, kas „savijušies" simtos milzīgu uzņēmumu, *apsolās* tautām aizstāvēt atbruņošanos pēc kara (mēs uz brīdi pieļaujam tādu varbūtību, lai izsekotu politiskajiem secinājumiem no Kautska muļķīgās teorijas). Pat tad būtu tieša nodevība pret proletariatu, ja to atrunātu no revolucionaras darbības, bez kuras visi solījumi, visas labās perspektivas ir tikai miraža.

Karš atnesis kapitalistu šķirai ne vien milzīgu peļņu un lieliskas perspektivas jaunai laupīšanai (Turcija, Ķina u. t. jpr.), jauniem miljardu lieliem pasūtījumiem, jauniem aizņēmumiem ar paaugstinātu procentu nosacījumiem. Tas vēl nav viss. Karš atnesis kapitalistu šķirai vēl lielākus politiskus labumus, sašķeļot un demoralizējot proletariatu. Kautskis palīdz šajā demoralizēšanā, dod savu svētību šai cīnītāju proletariešu internacionalai *sašķelšanai, lai būtu vienība* ar „savas" nacijas oportunistiem, Zidekumiem! Un atrodas ļaudis, kas nesaprot, ka veco partiju vienības lozungs nozīmē nacionalā proletariata „vienību" ar savu nacionalo buržuaziju un dažādo naciju proletariata *sašķelšanu*...

VI

Iepriekšejās rindiņas bija jau uzrakstītas, kad nāca klajā žurnala „Neue Zeit" 28. maija nr. (9. nr.) ar Kautska noslēguma prātojumu par „socialdemokratijas krachu" (viņa ieibildums Kunovam 7. §). Visus vecos un vienu jaunu

sofismu socialšovinisma aizstāvēšanai Kautskis pats ir savilcis kopā un rezumējis šādi:

„Tā vienkārši nav patiesība, it kā karš būtu tīri imperialistisks, it kā alternatīva, karam sākoties, būtu bijusi šāda: imperialisms vai socialisms, it kā Vācijas, Francijas, daudzējādā ziņā arī Anglijas socialistiskās partijas un proletariata masas bez apdoma, vienīgi tikai paklausot parlamentaricšu saujiņas aicinājumam, būtu metušās imperialisma apkampienos, nodevušas socialismu un tādējādi radījušas visā vēsturē vēl nepieredzētu krachu".

Jauns sofisms un jauna strādnieku krāpšana: karš, redziet, nav „tīri" imperialistisks!

Jautājumā par tagadējā kara raksturu un nozīmi Kautskis apbrīnojami svārstās, pie kam visu laiku Bazeles un Chemnicas kongresu precizos un oficialos paziņojumus šis partijas vadonis apiet tikpat uzmanīgi, kā zaglis apiet to vietu, kur tas pēdējo reizi zadzis. Brošurā par „Nacionalu valsti utt.", kas sarakstīta 1915. g. februarī, Kautskis apgalvoja, ka karš „tomēr galu galā ir imperialistisks" (64. lpp.). Tagad tiek izvirzīta jauna atruniņa: nav *tīri* imperialistisks — bet kāds tad vēl?

Izrādās, ka vēl — nacionals! Kautskis ir aizrunājies līdz šai kliedzošai lietai, lūk, ar kādas „plechanoviskās" arīdialektikas palīdzību:

„Tagadējais karš ir ne tikai imperialisma, bet arī Krievijas revolucijas auklējums". Viņš, Kautskis, jau 1904. gadā paredzējis, ka Krievijas revolucija atdzīvinās panslavismu jaunā formā, ka „demokratiskajai Krievijai neizbēgami ir stipri jāuzkurina Austrijas un Turcijas slavu tieksme panākt nacionalu neatkarību... Tad arī Polijas jautājums kļūs akuts... Austrija tad sairs, jo ar carisma krachu sairs tā dzelzs stīpa, kas tagad saista elementus, kuri tiecas projām viens no otra" (pēdējo citatu tagad min pats Kautskis no sava 1904. gada raksta)... „Krievijas revolucija... ir devusi jaunu varenu grūdienu Austrumu nacionalajām tieksmēm, pievienojusi Eiropas problemām Azijas problemas. *Visas šīs problemas tagadējā* kara laikā vētraini parāda sevi un gūst loti lielu izšķirošu nozīmi *tautas*, tai skaitā arī *proletariata*, masu noskaņojumā, kamēr valdošajās šķirās pārsvarā ir imperialistiskas tendences" (273. lpp.; kursīvs mūsu).

Lūk, jums vēl viens marksisma prostituēšanas paraudziņš! *Tā kā* „demokratiskā Krievija" uzkurinātu Eiropas austrumos naciju tieksmi pēc brīvības (tas nav apstrīdams), *tāpēc* tagadējais karš, kas nevienu naciju neatbrīvo, bet, lai arī kāds būtu kara iznākums, daudzas nacijas ver-

dzina, nav „tīri" imperialistisks karš. *Tā kā* „carisma krachs" nozīmētu Austrijas sairšanu tās nacionalās strukturas nedemokratisma dēļ, *tāpēc* kontrrevolucionarais carisms, kas pagaidām nostiprinājies, aplaupīdams Austriju un nesdams Austrijas nacijām *vēl lielāku* apspiestību, ir piešķīris „tagadējam karam" ne tīri imperialistisku, bet *zināmā* mērā nacionalu raksturu. *Tā kā* „valdošās šķiras" krāpj trulos sīkpilsoņus un nomāktos zemniekus ar pasakām par imperialistiskā kara nacionalajiem mērķiem, *tāpēc* zinātnes vīram, „marksisma" autoritatei, II Internacionales pārstāvim ir tiesība samierināt ar šo krāpšanu masas, lietojot „formulu": valdošajām šķirām ir imperialistiskas tendences, bet „tautai" un proletariata masām — „nacionalas" tieksmes.

Dialektika tiek pārvērsta par visnelietīgāko, viszemiskāko sofistiku!

Nacionalo elementu tagadējā karā pārstāv *tikai* Serbijas karš pret Austriju (kas starp citu atzīmēts mūsu partijas Bernes apspriedes rezolucijā)*. Tikai Serbijā un serbu vidū mums ir daudzus gadus ilga un „tautas masu" miljonus aptveroša nacionalās atbrīvošanās kustība, kuras „turpinājums" ir Serbijas karš pret Austriju. Ja šis karš būtu izolēts, t. i., nebūtu saistīts ar visas Eiropas karu, ar Anglijas, Krievijas u. t. jpr. savtīgiem un laupīšanas mērķiem, tad visu socialistu *pienākums* būtu vēlēties panākumus serbu *buržuazijai*, — tas ir vienīgais pareizais un absoluti nepieciešamais secinājums no nacionalā momenta tagadējā karā. Bet sofists Kautskis, kas tagad atrodas Austrijas buržuju, klerikaļu un generaļu kalpībā, šo secinājumu tieši netaisa!

Tālāk. Marksa dialektika, būdama zinātniski evolucionarās metodes pēdējais vārds, tieši aizliedz izolētu, tas ir, vienpusīgu un kropligi sagrozītu, priekšmeta aplūkošanu. Serbu un austriešu kara nacionalajam momentam nav un nevar būt *nekādas* nopietnas nozīmes visas Eiropas karā. Ja uzvarēs Vācija, tā nožņaugs Beļģiju, arī daļu Polijas, varbūt daļu Francijas u. t. jpr. Ja uzvarēs Krievija, tā nožņaugs Galiciju, arī daļu Polijas, Armeniju utt. Ja karš beigsies „neizšķirti", paliks vecā nacionalā apspiestība.

* Sk. šā sējuma 131. lpp. *Red*

Serbijai, tas ir, kādai simtai daļai tagadējā kara dalībnieku, karš ir buržuaziskās atbrīvošanās kustības „politikas turpinājums". Priekš $^{99}/_{100}$ karš ir imperialistiskās, t. i., vecuma nespēka pārņemtās, buržuazijas politikas turpinājums, buržuazijas, kas spēj nacijas sagandēt, bet ne atbrīvot. Antante, „atbrīvojot" Serbiju, *pārdod* serbu brīvības intereses Italijas imperialismam par palīdzību Austrijas aplaupīšanā.

Viss tas ir vispār zināms, un visu to Kautskis nekaunīgi sagrozījis, lai attaisnotu oportunistus. „Tīru" parādību ne dabā, ne sabiedrībā *nav* un nevar būt — to māca tieši Marksa dialektika, kas mums rāda, ka pats tirības jēdziens ir zināma šaurība, vienpusība cilvēka atziņā, kas neaptver priekšmetu līdz galam visā tā komplicētībā. Pasaulē nav un nevar būt „tīra" kapitalisma, bet vienmēr ir *piejaukums* gan no feodalisma, gan no sīkpilsonības, gan no vēl kaut kā. Tāpēc atgādināt, ka karš neesot „tīri" imperialistisks, kad runa ir par to, ka „tautas masas" šausmīgi krāpj imperialisti, kas apzināti masko kailās laupīšanas mērķus ar „nacionalu" frazeoloģiju, — nozīmē būt bezgalīgi trulam pedantam vai viltniekam un krāpniekam. Visa lietas būtība ir tieši tā, ka Kautskis *palīdz* imperialistiem tautas krāpšanā, kad viņš saka, ka „priekš tautas masām, tai skaitā arī proletariskām, izšķirošā nozīme bija" nacionalām problemām, *bet* valdošām šķirām — „imperialistiskām tendencēm" (273. lpp.), un kad viņš to „pastiprina" ar it kā dialektisku atsaukšanos uz „bezgalīgi daudzveidīgo īstenību" (274. lpp.). Nav šaubu, īstenība ir bezgalīgi daudzveidīga, tā ir svēta patiesība! Bet tāpat arī nav šaubu, ka šajā bezgalīgajā daudzveidībā ir divas galvenās pamatstrāvas: kara objektivais saturs ir imperialisma „politikas turpinājums", tas ir, svešu naciju aplaupīšana, ko izdara „lielvalstu" (un to valdību) novecojusī buržuazija, bet „subjektivā" dominējošā ideoloģija ir „nacionalās" frazes, kuras izplata, lai apmuļķotu masas.

Kautska veco sofismu, ko viņš atkal un atkal atkārto, it kā „kreisie" lietu iztēlotu tā, ka, „karam sākoties", bijusi alternativa: imperialisms vai socialisms, mēs jau iztirzājām. Tas ir bezkaunīgs viltojums, jo Kautskis loti labi zina, ka kreisie izvirzīja *citu* alternativu: partijas pievienošanās

imperialistiskai laupīšanai un krāpšanai vai revolucionārās darbības sludināšana un sagatavošana. Kautskis zina arī, ka *tikai* cenzura aizsarga viņu no tā, ka „kreisie" Vācijā atmaskotu mulķīgo pasaku, ko viņš izplata, sulainiski iztapdams Zidekumiem.

Bet, kas attiecas uz „proletarisko masu" un „parlamentariešu saujiņas" attiecībām, tad te Kautskis izvirza vienu no visnovazātākajiem iebildumiem:

„Atstāsim sāpus vāciešus, lai neaizstāvētu paši sevi; bet kas gan gribētu nopietni apgalvot, ka tādi cilvēki kā Valjans un Geds, Haindmanis un Plechanovs vienā dienā kļuvuši par imperialistiem un nodevuši socialismu? Atstāsim sāpus parlamentariešus un „instances"... (Kautskis acīm redzami dod mājienu uz Rozas Luksemburgas un Fr. Meringa žurnalu „Internacionale", kur ar pelnītu nicināšanu apber instanču, t. i., Vācijas socialdemokratiskās partijas oficiālo augšslāņu, tās CK — „forštanda", tās parlamentarās frakcijas utt., politiku) — ...„bet kas gan uzdrošināsies apgalvot, ka 4 miljoniem apzinīgo vācu proletariešu pietiek parlamentariešu saujiņas vienas pavēles, lai 24 stundās izdarītu pilnu pagriezienu pa labi, tieši pret saviem agrākajiem mērķiem? Ja tas būtu tiesa, tad tas, protams, licināt par briesmīgu krachu, taču ne tikai mūsu partijas, bet arī *masu* (kursivs Kautska) krachu. Ja masas būtu tāds aitu bars bez rakstura, tad mēs varētu ļaut sevi apbedīt" (274. lpp.).

Politiski un zinātniski ļoti autoritatīvais Kārlis Kautskis ar savu izturēšanos un nožēlojamās izlocīšanās arsenālu ir jau sevi apbedījis. Kas to nesaprot vai vismaz nejūt, uz to socialisma ziņā nav ko cerēt, un tieši tāpēc vienīgo pareizo toni žurnalā „Internacionale" ir uzņēmuši Merings, Roza Luksemburga un viņu piekritēji, noniecinot Kautski un Ko kā visnicināmākos subjektus.

Padomājiet tikai: par attiecībām pret karu *varēja* izteikties kaut cik brīvi (t. i., tā, ka tūlīt nesagrābj un neaizved uz kazarmu, ka tūlīt nedraud nošaušana) *vienīgi* „saujiņa parlamentariešu" (viņi balsoja brīvi, pēc tiesībām, viņi pilnīgi varēja balsot pret — par to pat Krievijā nesita, negrāva, pat nearestēja), saujiņa ierēdņu, žurnalistu utt. Tagad Kautskis augstsirdīgi uzvel *masām* šā sabiedrības *slāņa* nodevību un rakstura trūkumu, slāņa, par kura *saitēm* ar oportunisma taktiku un ideoloģiju tas pats Kautskis vairākus gadus rakstījis desmitiem reižu! Pats pirmais un galvenais zinātniskās pētīšanas vispār, Marksa dialektikas jo sevišķi likums prasa, lai rakstnieks apskatītu, kāds

sakars ir tagadējai *virzienu* cīņai socialismā — tā virziena, kas runā un kliedz par nodevību, ceļ trauksmi tās dēļ, un tā virziena, kas nodevību neredz, — ar to cīņu, kura norisinājās priekš tam *veselus gadu desmitus* ilgi. Kautskis pat neiepīkstas par to, negrib pat ierosināt jautājumu par novirzieniem un *virzieniem*. Līdz šim ir bijuši virzieni, tagad to vairs nav! Tagad ir tikai skanīgi „autoritašu" vārdi, ar kuriem tad nu sulainiskās dvēseles vienmēr trumpo. Sevišķi ērti pie tam ir atsaukties vienam uz otru un draudzīgi segt savus „grēciņus" pēc likuma: roka roku mazgā. Nu, kas gan tas par oportunismu, — izsaucās L. Martovs referatā Bernē (sk. avīzes „Social-Demokrat" 36. nr.), ja... Geds, Pļechanovs, Kautskis! Jābūt uzmanīgākiem, apsūdzot oportunismā tādus cilvēkus kā Geds, — rakstīja Akselrods (avīzes „Golos" 86. un 87. nr-ā). Es sevi neaizstāvēšu, — piebalso Berlinē Kautskis, — bet... Vaļjans un Geds, Haindmanis un Pļechanovs! Dzeguze lielī gaili par to, ka viņš lielī dzeguzi.

Sulainiskas centības dedzībā Kautskis ir aizrakstījies tiktāl, ka pat Haindmanim nobučojis rociņu, iztēlodams, ka viņš tikai pirms vienas dienas nostājies imperialisma pusē. Bet tajā pašā žurnalā „Neue Zeit" un desmitos visas pasaules socialdemokratisko avīžu par Haindmaņa imperialismu ir rakstīts jau *daudzus gadus!* Ja Kautskis godīgi interesētos par viņa minēto *personu* politisko biografiju, viņam vajadzētu atcerēties, vai šajā biografijā nav bijušas tādas pazīmītes un notikumi, kas nevis „vienu dienu", bet desmit gadus gatavojuši pāreju uz imperialismu, vai Vaļjans nav bijis žoresistu gūstā, bet Pļechanovs meņševiku un likvidatoru gūstā? vai visu acu priekšā Geda *virziens* nemira priekšzīmīgi nedzīvajā, beztalantīgajā gedistu žurnalā „Socialismus"[101], kas neviena svarīgā jautājumā nespēja ieņemt patstāvīgu poziciju? vai Kautskis neparādīja (piemetināsim tiem, kas arī viņu — pilnīgi pareizi — nostāda līdzās Haindmanim un Pļechanovam) rakstura trūkumu jautājumā par miljeranismu, kad sākās cīņa pret bernšteiniadi utt.?

Bet mēs neredzam pat ne mazākās intereses zinātniski izpētīt šo vadoņu biografiju. Nav arī mēģinājuma palūkoties, vai tagad šie vadoņi sevi aizstāv ar *savīem* argumen

tiem vai atkārto oportunistu un buržuju argumentus? Vai šo vadoņu rīcība guvusi nopietnu politisku nozīmi viņu sevišķā ietekmīguma dēļ, vai arī tāpēc, ka viņi pievienojušies svešam, patiesi „ietekmīgam" un militarās organizacijas atbalstītam virzienam, proti, buržuaziskajam virzienam? Kautskis pat nesāk pētīt šo jautājumu; viņš rūpējas tikai par to, lai masām laistu miglu acīs, apdullinātu tās ar autoritativu vārdu skanīgumu, neļautu tām skaidri izvirzīt strīda jautājumu un vispusīgi to iztirzāt*.

...„4 miljonus liela masa pēc parlamentariešu saujiņas pavēles izdarījusi pilnu pagriezienu pa labi"...

Šeit ikviens vārds ir nepatiesība. Partijas organizacijā vāciešiem bija nevis 4, bet 1 miljons, pie kam šās masu organizacijas (tāpat kā katras organizacijas) vienoto gribu izteica *tikai* tās vienotais politiskais centrs, „saujiņa", kas nodeva socialismu. Šai saujiņai jautāja, to aicināja balsot, tā varēja balsot, varēja rakstīt rakstus utt. Turpretī masām netika jautāts. Tām ne vien neļāva balsot, tās sašķēla un dzina nepavisam ne *„pēc pavēles"*, ko deva parlamentariešu saujiņa, bet pēc militaro varas organu pavēles. Militarā organizacija pastāvēja īstenībā, *tajā* vadoņu nodevības nebija, tā aicināja „masas" *pa vienam*, uzstādot ultimatu: ej armijā (pēc tavu vadoņu padoma) vai — nošaušana. Masas nevarēja rīkoties organizēti, jo masu organizacija, kas bija radīta jau iepriekš, organizacija, kas bija iemiesota Leginu, Kautsku, Šeidemaņu „saujiņā", nodeva masas, bet *jaunas* organizacijas radīšanai vajadzīgs laiks, vajadzīga apņēmība izmest ārā veco, satrunējušo, savu laiku nodzīvojušo organizaciju.

* Kautska atsaukšanās uz Valjanu un Gedu, Haindmani un Pļechanovu ir raksturīga vēl vienā ziņā. Valsirdīgie imperialisti, tādi kā Lenčs un Heniš (nerunājot jau par oportunistiem), atsaucas tieši uz Haindmani un Pļechanovu, lai attaisnotu *savu* politiku. Un viņiem *ir tiesības* uz tiem atsaukties, viņi runā *patiesību* tajā ziņā, ka tā ir tiešām viena un tā pati politika. Kautskis turpretī ar nicināšanu runā par Lenču un Henišu, šiem radikaļiem, kas pievērsušies imperialismam. Kautskis pateicas dievam, ka viņš neesot līdzīgs šiem muitniekiem, ka viņš ar tiem neesot vienis prātis, ka viņš joprojām esot revolucionars — nejokojiet! Bet *īstenībā* Kautska pozicija ir tāda pati. Liekulīgais šovinists Kautskis ar salkanajām frazēm ir daudz riebīgāks par vientiesīgajiem šovinisticm Davidu un Heini, Lenču un Henišu.

Kautskis cenšas sakaut savus pretiniekus, kreisos, piedēvēdams tiem bezjēdzību: it kā viņi izvirzot jautājumu tā, ka, „atbildot" uz karu, „masām" vajadzējis „24 stundās" iztaisīt revoluciju, ievest „socialismu" pret imperialismu, citādi „masas" parādītu „rakstura trūkumu un nodevību". Bet tās taču ir tiras blēņas, ar kurām līdz šim „sīta" revolucionarus nemākulīgu buržuazisku un policejisku grāmateļu sarakstītāji un ar kurām tagad dižojas Kautskis. Kautska kreisie pretinieki ļoti labi zina, ka revoluciju nevar „iztaisīt", ka revolucijas *izaug* no objektīvi (neatkarīgi no partiju un šķiru gribas) nobriedušām krizēm un lūzumiem vēsturē, ka masām bez organizacijas nav vienotas gribas, ka cīņa pret centralizēto valstu spēcīgo, teroristisko, militaro organizaciju ir grūta un ilgstoša lieta. Masas *nevarēja* nekā izdarīt, kad viņu vadoņi tās kritiskā brīdī nodeva; bet šo vadoņu „saujiņas" *pilnīgi varēja* un viņām vajadzēja balsot pret kreditiem, uzstāties pret „pilsoņu mieru" un kara attaisnošanu, izteikties par *savu* valdību sakāvi, organizēt starptautisku aparatu, lai propagandētu brāļošanos tranšejās, organizēt nelegalo literaturu*, kas sludinātu, ka nepieciešams pāriet uz revolucionaru darbību, utt.

Kautskis ļoti labi zina, ka „kreisie" Vācijā domā tieši šādu vai, pareizāk, *līdzīgu* darbību un ka *tieši*, atklāti par to runāt, pastāvot kara cenzurai, viņi nevar. Vēlēšanās par katru cenu aizstāvēt oportunistus noved Kautski līdz neredzētai nelietībai, kad, slēpdamies aiz kara cenzoru muguras, viņš piedēvē kreisajiem acīm redzamas blēņas pārliecībā, ka cenzori pasargās viņu no atmaskošanas.

---

* Starp citu. Šim nolūkam nepavisam nebija obligati jāslēdz *visas* socialdemokratiskās avīzes, atbildot uz aizliegumu rakstīt par šķiru naidu un šķiru cīņu. Pieņemt noteikumu nerakstīt par to, kā izdarīja avīze „Vorwärts", bija nelietība un glēvulība. Avīze „Vorwärts" ir *politiski* mirusi, to izdarīdama. L. Martovam bija taisnība, kad viņš to pateica. Taču varētu saglabāt legālās avīzes, paziņojot, ka tās nav partejiskas un *nav socialdemokratiskas*, bet vienkārši apkalpo vienas strādnieku daļas tehniskās vajadzības, t. i., tās *nav politiskas avīzes*. Nelegālā socialdemokratiskā literatūra ar kara *novērtējumu* un legālā strādnieku literatūra *bez tāda novērtējuma*, — avīze, kas nesaka nepatiesību, bet par patiesību klusē, — kapēc gan tas nebija iespējams?

VII

Nopietns zinātnisks un politisks jautājums, no kura Kautskis ar visādu triku palīdzību apzināti izvairījās, sagādādams ar to milzīgu prieku oportunistiem, ir tas, kā II Internacionales ievērojamākie pārstāvji *varēja* nodot socialismu?

Šis jautājums mums, protams, nav jāizvirza tādu un tādu autoritašu personīgās biografijas nozīmē. Viņu nākošajiem biografiem būs lieta jāapskata arī no šās puses, bet socialistiskā kustība pašreiz nepavisam nav ieinteresēta par to, bet gan lai izpētītu socialšovinistiskā *virziena* vēsturisko izcelšanos, apstākļus, nozīmi un spēku. 1) No kurienes radies socialšovinisms? 2) kas devis tam spēku? 3) kā pret to cīnīties? Tikai jautājuma šāda nostādne ir nopietna, bet, ja lietu pārnes uz „personām", tad tas praktiski nozīmē vienkāršu sofista izlocīšanos, triku.

Lai atbildētu uz pirmo jautājumu, jāapīūko, pirmkārt, vai socialšovinisma idejiski politiskajam saturam nav *sakars* ar kaut kādu iepriekšēju virzienu socialismā? otrkārt, kāda attiecība no faktisko politisko iedalījumu viedokļa ir tagadējam socialistu iedalījumam socialšovinisma pretiniekos un aizstāvjos pret agrākajiem, vēsturiski iepriekšējiem iedalījumiem?

Ar socialšovinismu mēs saprotam tēvijas aizstāvēšanas idejas atzīšanu tagadējā imperialistiskajā karā, savienības starp socialistiem un „savu" zemju buržuaziju un valdībām attaisnošanu šajā karā, atsacīšanos sludināt un atbalstīt proletariski revolucionaru rīcību pret „savu" buržuaziju utt. Ir pilnīgi acīm redzams, ka socialšovinisma galvenais idejiski politiskais saturs pilnīgi sakrīt ar oportunisma pamatiem. Tas ir *viens un tas pats* virziens. Oportunisms 1914 un 1915. gada kara apstākļos tieši dod socialšovinismu. Oportunismā galvenais ir šķiru sadarbības ideja. Karš no ved šo ideju līdz galam, turklāt pievienodams tās parastajiem faktoriem un stimuliem veselu rindu ekstraordinaru faktoru, ar sevišķiem draudiem un varmācību piespiezdams mietpilsoniskās un sadrumstalotās iedzīvotāju masas sadarboties ar buržuaziju: šis apstāklis dabiski palielina oportunistu piekritēju aprindas, pilnīgi izskaidrojot daudzu vakarējo radikaļu pāriešanu šajā nometnē.

Oportunisms ir tas, ka strādnieku niecīgā mazākuma pāgaidu interesēm upurē masu galvenās interesēs, jeb citiem vārdiem, strādnieku daļas savienība ar buržuaziju pret proletariata masu. Karš tādu savienību padara sevišķi uzskatāmu un uzspiestu. Oportunismu veidoja gadu desmitiem ilgi kapitalisma attīstības tāda laikmeta īpatnības, kad privilegēto strādnieku slāņa samērā mierīgā un kulturālā dzīve tos „padarīja buržuaziskus", deva tiem druskas no sava nacionālā kapitala peļņas, atrāva tos no izpostīto un nabadzīgo masu posta, ciešanām un revolucionarām noskaņām. Imperialistiskais karš ir tāda stāvokļa tiešs turpinājums un nobeigums, jo tas ir karš par lielvalstu naciju *privilegijām*, par koloniju pārdalīšanu viņu starpā, par viņu kundzību pār citām nacijām. Nosargāt un nostiprināt savu kā sīkpilsoņu „augstākā slāņa" vai strādnieku šķiras aristokratijas (un birokratijas) privilegēto stāvokli, — lūk, sīkburžuazisko oportunistisko cerību un attiecīgas taktikas dabiskais turpinājums kara laikā, lūk, mūsu laiku socialimperialisma ekonomiskais pamats*. Un, protams, ieraduma spēkam, samērā „mierīgas" evolucijas rutinai, nacionaliem aizspriedumiem, bailēm no krasiem lūzumiem un neticībai tiem — visam tam bija papildu apstākļu nozīme, kuri pastiprināja tiklab oportunismu, kā arī liekulīgo un gļēvo samierināšanos ar to, it kā tikai pagaidām, it

* Daži piemēri tam, cik augsti imperialisti un buržuji vērtē „lielvalstisko" un nacionalo privilegiju nozīmi, lai šķeltu strādniekus un novirzītu viņus no socialisma. Angļu imperialists Lukass darbā: „Lielā Roma un Lielā Britanija" (Oksfordā, 1912.) atzīst, ka mūsdienu Britanijas imperijā sarkanādainie nav pilntiesīgi (96. un 97. lpp.), un piebilst: „mūsu Imperijā, kad baltie strādnieki strādā līdzās sarkanādainajiem, viņi strādā nevis kā biedri, bet baltais strādnieks drīzāk ir sarkanādainā uzraugs" (98.). — Ervins Belgers, bijušais sekretārs imperijas savienībā pret socialdemokratiem, brošurā: „Socialdemokratija pēc kara" (1915.) slavē socialdemokratu izturēšanos, teikdams, ka viņiem jākļūst par „tīri strādnieku partiju" (43.), „nacionalu", „vācu strādnieku partiju" (45.) bez „internacionalām, utopiskām", „revolucionarām" idejām (44.). — Vācu imperialists Sartoriuss fon Valterschauzens darbā par kapitala ieguldīšanu ārzemēs (1907.) pel vācu socialdemokratus par „nacionalā labuma" — koloniju sagrābšanas — ignorēšanu (438.) un slavē angļu strādniekus par viņu „realismu", piem., par viņu cīņu pret imigraciju. — Vācu diplomats Ridorfers grāmatā par pasaules politikas pamatiem uzsver visiem zināmo faktu, ka kapitala internacionalizacija nemaz nenovērš nacionalo kapitalu saasināto cīņu

kā tikai īpašu cēloņu un iemeslu dēļ. Karš pārveidojis gadu desmitos izaudzināto oportunismu, pacēlis to augstākā pakāpē, palielinājis tā nokrāsu skaitu un dažādību, pavairojis tā piekritēju rindas, padarījis viņu argumentus bagātākus ar kaudzi jaunu sofismu, saplūdinājis kopā, tā teikt, ar oportunisma pamatstraumi daudzus jaunus strautiņus un straumītes, bet pamatstraume nav izzudusi. Gluži otrādi.

Socialšovinisms ir oportunisms, kas nobriedis līdz tādai pakāpei, ka šā buržuaziskā augoņa pastāvēšana *tāpat kā agrāk* socialistisko partiju iekšienē ir kļuvusi neiespējama.

Cilvēki, kas negrib redzēt socialšovinisma visciešākās un nesaraujamākās saites ar oportunismu, tver atsevišķus gadījumus un „kazusus" — lūk, tāds oportunists ir kļuvis par internacionalistu, bet, lūk, tāds radikalis — par šovinistu. Bet tas taču vienkārši nav nopietns arguments jautājumā par *virzienu* attīstību. Pirmkārt, šovinisma un oportunisma ekonomiskais pamats strādnieku kustībā ir viens un tas pats: skaitā nelielo proletariata augšējo slāņu un sīkpilsonības, kas saņem druskas no „sava" nacionalā kapitala privileģijām, savienība pret proletariešu masu, pret darba ļaužu un apspiesto masu vispār. Otrkārt, idejiski politiskais saturs abiem virzieniem ir viens un tas pats. Treškārt, visā visumā vecais, II Internacionales laikmetam (1889.—1914.) raksturīgais socialistu iedalījums oportunistiskajā un revolucionarajā virzienā *atbilst* jaunajam iedalījumam šovinistos un internacionalistos.

Lai pārliecinātos par šās pēdējās tezes pareizību, jāatceras likums, ka sabiedriskajā zinātnē (tāpat kā zinātnē vispār) runa ir par *masu* parādībām, bet nevis par atsevišķiem gadījumiem. Ņemiet 10 Eiropas zemes: Vāciju, Angliju,

par varu, ietekmi, par „akciju vairākumu" (161.), un atzīmē, ka šī saasinātā cīņa ierauj strādniekus (175.). Grāmata datēta ar 1913. g. oktobri, un autors ar vislielāko skaidrību runā par „kapitala interesēm" (157.) kā par tagadējo karu cēloni, par to, ka jautājums par „nacionalo tendenci" kļūst par socialisma „kodolu" (176.), ka valdībām nav jābaidās no socialdemokratu internacionalistiskām manifestacijām (177.), kuri īstenībā kļūstot arvien nacionalāki (103., 110., 176.). Starptautiskais socialisms uzvarēs, ja izraus strādniekus no nacionalisma ietekmes, jo ar varmācību vien neko nevar izdarīt, bet tas tiks sakauts, ja nacionalās jūtas ņems virsroku (173. un 174.).

Krieviju, Italiju, Holandi, Zviedriju, Bulgariju, Šveici, Franciju, Beļģiju. Pirmajās 8 zemēs socialistu jaunais iedalījums (pēc internacionalisma) atbilst vecajam (pēc oportunisma): Vācijā oportunisma cietoksnis — žurnals „Socialistiskais Mēnešraksts" („Sozialistische Monatshefte") ir kļuvis par šovinisma cietoksni. Internacionalisma idejas atbalsta galējie kreisie. Anglijā Britanijas socialistiskajā partijā apmēram $^{5}/_{7}$ ir internacionalisti (66 balsis par internacionalu rezoluciju pret 84, pēc pēdējiem aprēķiniem), bet oportunistu *blokā* (Strādnieku partija + Fabiaņi + Neatkarīgā strādnieku partija) *mazāk* par $^{1}/_{7}$ internacionalistu*. Krievijā oportunistu pamatkodols — likvidatoriskais žurnals „Naša Zarja" ir kļuvis par šovinistu pamatkodolu. Pļechanovs ar Aļeksinski vairāk trokšņo, bet mēs zinām, kaut vai pēc piecu gadu pieredzes no 1910. līdz 1914. gadam, ka viņi nav spējīgi strādāt sistematisku propagandas darbu masās Krievijā. Internacionalistu pamatkodols Krievijā ir „pravdisms" un Krievijas socialdemokratiskā strādnieku frakcija kā progresivo strādnieku pārstāve, kuri atjaunoja partiju 1912. gada janvarī.

Italijā tīri oportunistiskā Bisolati un Ko partija kļuvusi šovinistiska. Internacionalismu pārstāv *strādnieku* partija. Strādnieku *masas* ir par šo partiju; oportunisti, parlamentarieši, sīkburžuji — par šovinismu. Italijā vairākus mēnešus varēja brīvi izvēlēties, un izvēli izdarija ne nejauši, bet saskaņā ar proletariešu masu un sīkburžuazisko slāņu šķiriskā stāvokļa atšķirību.

Holandē Trulstras oportunistiskā partija samierinās ar šovinismu vispār (nevajag ļauties piekrāpties ar to, ka Holandē sīkburžuji, tāpat kā lielburžuji, it sevišķi neieredz Vāciju, kas visdrīzāk var tos „aprīt"). Konsekventus, patiesus, dedzīgus, pārliecinātus internacionalistus ir devusi marksistiskā partija ar Gorteru un Panekuku priekš-

* Parasti salīdzina *vienu* „Neatkarīgo strādnieku partiju" ar „Britanijas socialistisko partiju". Tas ir nepareizi. Jāņem nevis organizatoriskās formas, bet lielas būtība. Ņemiet dienas avīzes: to bija *divas* — viena („Daily Herald" („Dienas Vēstnesis". *Red.*)) Britanijas socialistiskai partijai, otra („Daily Citizen" („Dienas Pilsonis". *Red.*)) oportunistu blokam. Dienas avīzes pauž propagandas, aģitacijas, organizacijas faktisko darbu.

galā. Zviedrijā oportunistu vadonis Brantings ir sašutis par vācu socialistu apsūdzību nodevībā, bet kreiso vadonis Heglunds paziņo, ka starp viņa piekritējiem esot cilvēki, kas tieši tā skatās (sk. avīzes „Social-Demokrat" 36. nr-u). Bulgarijā oportunisma pretinieki, „tesņaki" presē savā organā („Jaunais Laiks" [102]) apsūdz Vācijas socialdemokratus, ka viņi „pastrādājuši neģēlību". Šveicē oportunista Greilicha piekritēji gatavi attaisnot vācu socialdemokratus (sk. viņu organu, Ciriches „Tautas Tiesības"), bet daudz radikalākā R. Grima piekritēji Bernes avīzi („Berner Tagwacht"*) ir padarījuši par vācu kreiso organu. Izņēmums ir no 10 zemēm tikai divas, Francija un Beļģija, pie kam arī šeit mēs patiesībā vērojam nevis internacionalistu iztrūkšanu, bet gan viņu pārmērīgu (pa daļai aiz pilnīgi saprotamiem iemesliem) vājumu un nospiestību; neaizmirsīsim, ka pats Vaļjans atzinās avīzē „L'Humanité**, ka viņš saņēmis no saviem lasītājiem internacionalistiska virziena vēstules, no kurām viņš *nevienu* nav iespiedis pilnīgi!

Visā visumā, ja aplūko virzienus un novirzienus, nevar neatzīt, ka tieši oportunistiskais Eiropas socialisma spārns ir nodevis socialismu un pārgājis pie šovinisma. Kur radies tā spēks, tā šķietamā visspēciba oficialajās partijās? Kautskis, kas ļoti labi prot izvirzīt vēsturiskus jautājumus, it sevišķi, ja runa ir par seno Romu un tamlīdzīgām, dzīvajai dzīvei ne pārāk tuvām materijām, — tagad, kad lieta skārusi viņu pašu, liekuliģi izliekas, it kā viņš to nesaprastu. Bet lieta ir skaidrāka par skaidru. Milzīgu spēku oportunistiem un šovinistiem ir devusi *viņu savienība* ar buržuaziju, valdībām un ģeneralštabiem. Pie mums Krievijā to ļoti bieži aizmirst un lūkojas uz lietu tā, ka oportunisti ir socialistisko partiju *daļa,* ka vienmēr ir bijuši un būs divi galējie spārni šajās partijās, ka viss jautājums ir par izvairīšanos no „galējībām" utt., u. tml., kā to raksta visos filistriskos raksteļos.

Īstenībā oportunistu formalā piederība pie strādnieku partijām it nemaz nenovērš to, ka — objektivi — viņi ir

* — „Bernes Sargs". *Red.*
** — „Cilvēce". *Red.*

buržuazijas politisks pulks, tās ietekmes izplatītāji, tās aģenti strādnieku kustībā. Kad herostratiski slavenais oportunists Zidekums uzskatāmi nodemonstrēja šo socialo, šķirisko patiesību, daudzi lāga cilvēki mutes vien ieplēta. Franču socialisti un Pļechanovs sāka ar pirkstiem rādīt uz Zidekumu, — kaut gan vajadzēja Vanderveldem, Sambā un Pļechanovam palūkoties spogulī, lai ieraudzītu *tieši Zidekumu* ar druscīņ citādu nacionalo ārieni. Vācu cekisti („forštands"), kas lielī Kautski un kurus lielī Kautskis, ir pasteigušies uzmanīgi, pieticīgi un pieklājīgi paziņot (Zidekumu vārdā nesaucot), ka viņi „neesot vienis prātis" ar Zidekuma līniju.

Tas ir smieklīgi, jo īstenībā Vācijas socialdemokratiskās partijas praktiskajā politikā izrādījās, ka izšķirošā momentā viens Zidekums ir stiprāks nekā simt Hazes un Kautski (tāpat kā viens žurnals „Naša Zarja" ir stiprāks par visiem Briseles bloka virzieniem, kas baidās no šķelšanās ar to).

Kāpēc? Nu tieši tāpēc, ka aiz Zidekuma muguras stāv lielvalsts buržuazija, valdība un ģeneralštabs. Zidekuma politiku tie atbalsta tūkstoš veidos, bet viņa pretinieku politiku vajā visiem līdzekļiem, līdz pat cietumam un nošaušanai. Zidekuma balsi buržuaziskā prese izplata miljonos eksemplaru avīžu (tāpat kā Vanderveldes, Sambā, Pļechanova balsi), bet viņa pretinieku balsis legalajā presē dzirdēt *nevar*, jo pasaulē ir kara cenzura!

Visi ir vienis prātis, ka oportunisms nav nejaušība, nav grēks, nav nolaidība, nav atsevišķu personu nodevība, bet ir vesela vēsturiska laikmeta socialais produkts. Bet ne visi iedziļinās šās patiesības nozīmē. Oportunismu ir izaudzinājis legalisms. Strādnieku partijām 1889.—1914. gada laikmetā bija jāizmanto buržuaziskā legalitate. Kad iestājās krize, bija jāpāriet uz nelegalo darbu (bet tādu pāreju nevar izdarīt citādi kā ar visliellāko enerģiju un apņēmību, kas savienotas ar veselu rindu kara viltību). Lai kavētu šo pāreju, pietiek *viena* Zidekuma, jo viņu aizstāv visa „vecā pasaule", runājot vēsturiski filozofiski, — jo viņš, Zidekums, vienmēr ir nodevis un vienmēr nodos buržuazijai visus tās šķiriskā ienaidnieka kara plānus, runājot praktiski politiski.

Tas ir fakts, ka visa vācu socialdemokratiskā partija (un tas pats attiecas uz frančiem *utt.)* dara *tikai* to, kas patīk Zidekumam vai kas Zidekumam var būt paciešams. Neko citu legali darīt *nevar*. Viss *godīgais*, patiesi socialistiskais, kas tiek darīts Vācijas socialdemokratiskā partijā, tiek darīts *pret* tās centriem, *apejot* tās CK un tās CO, tiek darīts, *pārkāpjot* organizacijas disciplinu, tiek darīts *frakcionari* jaunas partijas jaunu anonimu centru vārdā, kā anonims, piem., ir vācu „kreiso" uzsaukums, kas iespiests avīzē „Berner Tagwacht" š. g. 31. maijā [103]. Faktiski aug, nostiprinās, organizējas *jauna* partija, patiesi strādnieku, patiesi revolucionari socialdemokratiska partija un nevis vecā, satrunējusī nacionalliberalā Legina-Zidekuma-Kautska-Hazes-Šeidemaņa un Ko partija*.

Tāpēc tik dziļu vēsturisku patiesību nejauši ir izpļāpājis oportunists Monitors konservativajā „Prūšu Gadagrāmatā" [104], kad viņš pateica, ka oportunistiem *(lasi: buržuazijai)* būtu kaitīgi, ja tagadējā socialdemokratija *kļūtu labējāka*, — jo tad strādnieki no tās aizietu. Oportunistiem (un buržuazijai) vajadzīga tieši tagadējā partija, kura *savieno* labējo un kreiso spārnu, kuru oficiali pārstāv Kautskis, kas itin visu pasaulē pratīs samierināt ar gludām un „pavisam marksistiskām" frazēm. Vārdos socialisms un revolucionarisms — priekš tautas, priekš masām, priekš strādniekiem; darbos — zidekumisms, t. i., pievienošanās buržuazijai jebkuras nopietnas krizes brīdī. Mēs sakām: *jebkuras* krizes, jo ne tikai kara gadījumā, bet arī jebkura nopietna politiska streika gadījumā tiklab „feodalā" Vācija,

* Ļoti raksturīgs ir tas, kas notika pirms vēsturiskās 4. augusta balsošanas. Oficiālā partija tam uzmetusi kroņa liekulības plīvuru: vairākums nolēma un visi kā viens cilvēks balsoja *par*. Bet Štrebelis žurnalā „Die Internationale" atmaskoja liekulību un izstāstīja patiesību. Socialdemokratu frakcijā bija *divas* grupas, kas bija atnākušas ar gatavu *ultimatu*, t. i., ar frakcionaru, t. i., ar šķeltniecisku, lēmumu. Viena, oportunistu grupa, ap 30 cilvēku, nolēma — *jebkurā gadījumā* balsot *par;* otra, kreisā, ap 15 cilvēku, nolēma — ne tik stingri — balsot pret. Kad „centrs" jeb „purvs", kuram nav nekādas stingras pozicijas, balsoja kopā ar oportunistiem, izrādījās, ka kreisie bija galīgi sakauti un ... pakļāvasi Vācijas socialdemokratijas „vienība" ir caur un cauri liekulība, kas aizsedz faktiski nenovēršamo pakļaušanos oportunistu ultimatiem.

kā arī „brīvi parlamentarā" Anglija vai Francija *nekavējoties* ar tādu vai citādu nosaukumu ievedīs kara stāvokli. Par to nevar šaubīties neviens cilvēks, kas ir pie pilna prāta un skaidras atmiņas.

No tā izriet atbilde uz agrāk izvirzīto jautājumu: kā cīnīties pret socialšovinismu? Socialšovinisms ir oportunisms, kas tiktāl nobriedis, tiktāl nostiprinājies un kļuvis nekaunīgs samērā „mierīgā" kapitalisma ilgajā laikmetā, tiktāl idejiski politiski noskaidrojies, tiktāl cieši tuvinājies buržuazijai un valdībām, ka *nevar* samierināties ar *šāda virziena* atrašanos socialdemokratisku strādnieku partiju *iekšienē*. Ja vēl var samierināties ar plānām un nestiprām zolēm, kad jāstaigā pa mazas provincialas pilsētas kulturalajām ietvēm, tad nevar iztikt bez biezām un naglotām zolēm, ejot kalnos. Socialisms Eiropā ir izgājis no samērā mierīgās un šauros nacionalos ietvaros ierobežotās stadijas. Ar 1914. un 1915. g. karu tas iegājis revolucionaras darbības stadijā, un pilnīga sakaru saraušana ar oportunismu, tā padzīšana no strādnieku partijām ir noteikti nobriedusi.

Protams, no tā, ka mēs šādi formulējam uzdevumus, kurus socialismam izvirza tā pasaules mēroga attīstības jaunais laikmets, vēl tieši neizriet, tieši kādā ātrumā un tieši kādās formās atsevišķās zemēs noritēs strādnieku revolucionari socialdemokratisko partiju atdalīšanās process no sīkburžuaziski oportunistiskajām. Bet no tā izriet nepieciešamība skaidri apzināties, ka tāda atdalīšanās ir nenovēršama, un tieši no šā viedokļa virzīt strādnieku partiju visu politiku. 1914. un 1915. g. karš ir tāds milzīgs lūzums vēsturē, ka attiecības pret oportunismu *nevar* palikt vecās. Nevar padarīt par nebijušu to, kas bijis, nevar izsvītrot ne no strādnieku apziņas, ne no buržuazijas pieredzes, ne no mūsu laikmeta politiskajiem ieguvumiem vispār to faktu, ka krizes brīdī oportunisti ir izrādījušies par to elementu kodolu strādnieku partiju iekšienē, kas pārgājuši buržuazijas pusē. Oportunisms — ja runā visas Eiropas mērogā — līdz karam bija, tā sakot, jaunekļa stāvokli. Ar kara sākšanos tas ir galīgi pieaudzis, un to nevar padarīt atkal „nevainīgu" un jauneklīgu. Ir nobriedis vesels sabiedrības slānis, kas sastāv no parlamentariešiem, žurnalistiem, strādnieku kustības ierēdņiem, privilegēliem kalpotā-

jiem un dažiem proletariata starpslāņiem, kas *saaudzis* ar savu nacionalo buržuaziju un ko šī buržuazija ir pratusi pilnīgi novērtēt un „pielāgot". Vēstures ratu nevar ne pagriezt atpakaļ, ne apturēt — var un vajag bezbailīgi iet uz priekšu, no sagatavojošām, legalām, oportunisma sagūstītām strādnieku šķiras organizacijām uz revolucionarām, kuras prot *ne*aprobežoties ar legalitati, kuras spēj sevi nodrošināt pret oportunistu nodevību, proletariata organizacijām, kurš uzsāk „cīņu par varu", cīņu par buržuazijas gāšanu.

No tā starp citu redzams, cik nepareizi uz lietu skatās tie, kas apžilbina savu apziņu un strādnieku apziņu ar jautājumu, ko darīt ar tādām ievērojamām II Internacionales autoritatēm ar Gedu, Pļechanovu, Kautski utt. Patiesībā te nav nekāda jautājuma: ja šīs personas jaunos uzdevumus nesapratīs, viņām būs jāpaliek malā vai joprojām oportunistu gūstā, kur tās atrodas šobrīd. Ja šīs personas no „gūsta" atbrīvosies, tad nez vai gadīsies *politiski* šķēršļi tam, ka viņas atgriežas atpakaļ revolucionaru nometnē. Katrā ziņā ir aplam aizstāt jautājumu par virzienu cīņu un strādnieku kustības laikmetu maiņu ar jautājumu par atsevišķu personu lomu.

VIII

Strādnieku šķiras legalās masu organizacijas ir gandrīz vai vissvarīgākā II Internacionales laikmeta socialistisko partiju atšķirības pazīme. Vācijas partijā tās bija visstiprākās, un šeit 1914. un 1915. g. karš radīja visasāko lūzumu, nostādīja jautājumu viskrasāk. Skaidrs, ka pāreja uz revolucionaru darbību nozīmēja to, ka policija likvidēs legalās organizacijas, un vecā partija, no Legina līdz Kautskim ieskaitot, upurēja proletariata revolucionaros mērķus, lai saglabātu tagadējās legalās organizacijas. Lai arī kā to noliegtu, tomēr tas ir fakts. Par tagadējā policijas likuma atlauto organizaciju lēcu virumu ir pārdevuši proletariata tiesības uz revoluciju.

Ņemiet Kārļa Legina, Vācijas socialdemokratisko arodbiedrību vadoņa, brošuru: „Kādēļ arodbiedrību ierēdņiem vairāk jāpiedalās partijas iekšējā dzīvē?" (Berlinē, 1915.).

Tas ir referats, ko autors nolasījis 1915. g. 27. janvarī arodkustības ierēdņu sapulcē. Legins savā referatā nolasījis un pārdrukājis brošurā kādu ļoti interesantu dokumentu, ko citādi kara cenzura nekad nebūtu laidusi cauri. Šis dokuments — tā saucamais „materials referentiem Niderbarnimas iecirknī" (Berlines priekšpilsētā) — ir vācu kreiso socialdemokratu uzskatu iztirzājums, viņu protests pret partiju. Revolucionarie socialdemokrati — sacīts šajā dokumentā — neparedzēja un nevarēja paredzēt vienu faktoru, proti:

„Ka Vācijas socialdemokratiskās partijas un arodbiedrību viss organizētais spēks nostājās karojošās valdibas pusē, viss šis spēks tika izlietots masu revolucionarās enerģijas apspiešanai" (Legina brošuras 34. lpp.).

Tā ir neapstrīdama patiesība. Patiesība ir arī tā paša dokumenta šāds apgalvojums:

„Socialdemokratu frakcijas balsošana 4. augustā nozīmēja, ka cits uzskats, pat ja tas dziļi sakņotos masās, būtu varējis sev izlauzt ceļu, tikai ne pārbaudītās partijas vadībā, bet vienīgi pret partijas instanču gribu, vienīgi ar nosacījumu, ka jāpārvar partijas un arodbiedrību pretestība" (turpat).

Tā ir neapstrīdama patiesība.

„Ja socialdemokratu frakcija 4. augustā būtu izpildījusi savu pienākumu, tad droši vien organizacijas ārējā forma būtu iznīcināta, bet gars būtu palicis, tas gars, kas iedvesmoja partiju izņēmuma likuma laikā un palīdzēja tai pārvarēt visas grūtibas" (turpat).

Legina brošurā atzīmēts, ka tā „vadoņu" kompanija, kuru viņš bija sapulcinājis noklausīties savu referatu un kuru dēvē par arodbiedrību vadoņiem, ierēdņiem, *skaļi smējās,* to klausīdamās. Viņiem *smieklīga* ir doma par to, ka var un vajag radīt nelegalas (tāpat kā izņēmuma likuma laikā) revolucionaras organizacijas krizes brīdī. Bet Legins kā uzticīgs buržuazijas sargsuns sita sev pie krūtīm un sauca:

„Tā ir acīm redzami anarchistiska doma: uzspridzināt organizacijas, lai tad masas izšķirtu jautājumu. Man nav nekādu šaubu, ka šī ideja ir anarchistiska".

„Pareizi!" korī kliedza (turpat, 37. lpp.) buržuazijas sulaiņi, kas sevi dēvē par strādnieku šķiras socialdemokratisko organizaciju vadoņiem.

Pamācoša aina. Buržuaziskais legalisms ir cilvēkus demoralizējis un notrulinājis tiktāl, ka viņi pat nevar *saprast* domu, ka nepieciešamas *citas* organizacijas, *nelegālas,* lai vadītu revolucionaro cīņu. Cilvēki nonākuši tiktāl, ka iedomājušies, it kā legalās, ar policijas atļauju pastāvošās biedrības būtu robeža, ko nevar pāriet, — it kā vispār būtu domājama šādu biedrību kā *vadošo* biedrību *saglabāšana* krizes laikmetā! Lūk, oportunisma dzīvā dialektika: legalo biedrību vienkāršā augšana, pastulbo, bet godprātīgo filistru vienkāršais paradums aprobežoties ar kantora grāmatu vešanu noveduši pie tā, ka krizes brīdī šie godprātīgie sīkpilsoņi izrādījās nodevēji, masu revolucionarās enerģijas *žņaudzēji.* Un tā nav nejaušība. Pāriet uz revolucionaru organizaciju ir nepieciešams, to prasa mainījusies vēsturiskā situacija, to prasa proletariata revolucionarās darbības laikmets, — bet šī pāreja iespējama tikai *pāri* veco vadoņu, revolucionarās enerģijas žņaudzēju *galvām, pāri* vecās partijas *galvai,* šo partiju *sadārdot.*

Bet kontrrevolucionarie sīkpilsoņi, protams, brēc: „anarchisms!" — tāpat kā oportunists Ed. Davids brēca par „anarchismu", peldams Kārli Libknechtu. Redzams, Vācijā vienīgi tie vadoņi palikuši godīgi socialisti, kurus oportunisti lamā par anarchismu...

Ņemsim šolaiku karaspēku. Lūk, viens no labiem organizacijas paraudziņiem. Un laba šī organizacija ir tikai tāpēc, ka tā ir *elastīga* un reizē ar to prot miljoniem cilvēku dot *vienotu gribu.* Šodien šie miljoni sēž katrs savās mājās, dažādās zemes malās. Rīt pavēle par mobilizaciju — un viņi ir sapulcējušies noteiktajos punktos. Šodien viņi guļ tranšejās, guļ reizēm mēnešiem. Rīt viņi citādā kārtībā iet triecienuzbrukumā. Šodien viņi rāda brīnumus, slēpdamies no lodēm un no šrapneļiem. Rīt viņi rāda brīnumus atklātā kaujā. Šodien viņu priekšpulki liek mīnas zem zemes, rīt viņi pārvietojas par desmitiem verstu pēc lidotāju norādījumiem virs zemes. Lūk, to sauc par organizaciju, kad viena mērķa vārdā, vienas gribas apgaroti, miljoni cilvēku maina savu sakaru un savas darbības formu, maina darbības vietu un paņēmienus, maina rīkus un ieročus atbilstoši mainošamies cīņas apstākļiem un prasībām.

Tas pats attiecas uz strādnieku šķiras cīņu pret buržuaziju. Šodien nav revolucionaras situacijas, nav apstākļu, lai masās rastos nemiers, lai to aktivitate celtos, šodien tev dod rokās vēlēšanu biļetenu — ņem to, proti organizēties tā, lai ar biļetenu sistu savus ienaidniekus, bet ne lai iedabūtu parlamentā siltās vietiņās cilvēkus, kas turas pie parlamentarieša krēsla aiz bailēm no cietuma. Rīt tev atņēma vēlēšanu biļetenu, iedeva tev rokās šauteni un lielisku, pēc mašīnu technikas pēdējā vārda iekārtotu ātršāvēju lielgabalu, — ņem šos nāves un iznīcināšanas ieročus, neklausies, ko saka sentimentalie gaudulī, kas baidās no kara; pasaulē vēl ir pārāk daudz palicis tāda, ko *vajag* iznīcināt ar uguni un dzelzi, lai atbrīvotu strādnieku šķiru, un, ja masās aug niknums un izmisums, ja faktiski jau ir revolucionara situacija, gatavojies radīt jaunas organizacijas un *laist darbā* tik noderīgus nāves un iznīcināšanas ieročus *pret savu* valdību un *savu* buržuaziju.

Tas nav viegli, nav vārdami vietas. Tas prasīs grūtus sagatavošanās darbus. Tas prasīs smagus upurus. Tas ir *jauns* organizacijas un cīņas veids, kas tāpat *ir jāiemācās*, bet zinātni nevar apgūt bez kļūdām un sakāvēm. Šis šķiru cīņas veids attiecas uz piedalīšanos vēlēšanās, tāpat kā triecienuzbrukums attiecas uz manevriem, pārgājieniem vai uz gulēšanu tranšejās. Šim cīņas veidam vēsturē kārta pienāk *ne visai bieži*, — toties tā nozīme un tā sekas sniedzas pāri gadu desmitiem. Tās *dienas*, kad var un vajag *šādus* cīņas paņēmienus izvirzīt cīņas kārtībā, līdzinās citu vēsturisku laikmetu *20 gadiem*.

... Salīdziniet ar K. Leginu K. Kautski:

„Kamēr partija bija maza, — viņš raksta, — katrs protests pret karu iedarbojās propagandas ziņā kā drosmīgs solis... krievu un serbu biedru izturēšanās pēdējā laikā uzņemta ar vispārēju atzinību. Jo stiprāka kļūst partija, tolies vairāk viņas lēmumu motivos savijas propagandistiski apsvērumi ar praktisko seku ievērošanu, — toties grūtāk kļūst pienācīgi novērtēt vienādā mērā abu veidu motivus, bet patiesībā nedrīkst neievērot ne vienus, ne otrus. Tāpēc, jo stiprāki mēs kļūstam, jo vieglāk mūsu vidū rodas domstarpības ikvienā jaunā, sarežģītā situacija" („Internacionalitate un karš", 30. lpp.).

No Legina prātojumiem šie Kautska prātojumi atšķiras tikai ar liekulību un gļēvulību. Kautskis lietas būtībā atbalsta un attaisno Legina nelietīgo atsacīšanos no revolu-

cionarās darbības, bet dara to paslepus, neizsakoties noteikti, izvairoties ar mājieniem, aprobežojoties ar klanīšanos gan uz Legina pusi, gan uz krievu revolucionarās rīcības pusi. Šādu izturēšanos pret revolucionariem mēs, krievi, esam pieraduši sastapt tikai pie liberaļiem: liberaļi vienmēr gatavi atzīt revolucionaru „drosmi", bet līdz ar to viņi neparko neatsacīsies no savas archioportunistiskās taktikas. Revolucionari, kas sevi cienī, nepieņems no Kautska „atzinības izteikšanu", bet ar sašutumu noraidīs šādu jautājuma nostādni. Ja nebija revolucionaras situacijas, ja nebija nepieciešams sludināt revolucionaru darbību, tad krievu un serbu izturēšanās ir *nepareiza,* tad viņu taktika ir nepareiza. Lai taču tādiem bruņiniekiem kā Leginam un Kautskim ir kaut jel savu uzskatu drosme, lai viņi pasaka to tieši.

Bet, ja krievu un serbu socialistu taktika pelna „atzinību", tad ir nepieļaujami, noziedzīgi attaisnot „stipro" partiju, vācu un franču utt., *pretējo* taktiku. Ar tīši neskaidro izteicienu: „praktiskās sekas" Kautskis *aizsedzis* to vienkāršo patiesību, ka lielās un stiprās partijas *nobijušās,* ka valdība nelikvidē viņu organizacijas, nesagrābj viņu kases, neapcietina viņu vadoņus. Tas nozīmē, ka Kautskis attaisno socialisma nodevību ar apsvērumiem par revolucionarās taktikas nepatīkamām „praktiskām sekām". Vai tad tā nav marksisma prostituēšana?

Mūs apcietinātu — strādnieku sapulcē Berlinē, kā runā, teicis kāds no socialdemokratu deputatiem, kas 4. augustā balsojis par kredītiem. Bet strādnieki, viņam atbildot, kliegušī: „nu, kas tad tur būtu ļauns?"

Ja nav cita *signala,* lai pārraidītu kā Vācijas, *tā Francijas* strādnieku masām revolucionaru noskaņojumu un domu par nepieciešamību gatavot revolucionaru darbību, tad deputata apcietināšana par drošu runu būtu izpildījusi derīgu lomu kā aicinājuma sauciens dažādu zemju proletariešiem *apvienoties* revolucionarā darbā. Tāda apvienošanās *nav viegla:* tāpēc jo obligatāk bija tieši augšā stāvošiem, visu politiku pārredzošiem deputatiem *uzņemties ierosmi.*

Ne tikai kara gadījumā, bet neapšaubāmi jebkurā politiskā stāvokļa saasināšanās gadījumā, nerunājot nemaz par

kaut kādu masu revolucionaru darbību, *pat visbrīvākās* buržuaziskās zemes valdība vienmēr draudēs ar legalo organizaciju likvidēšanu, kasu sagrābšanu, vadoņu apcietināšanu un pārējām tāda paša veida „praktiskām sekām". Kā nu darīt? Vai attaisnot uz šā pamata oportunistus, kā to dara Kautskis? Bet tas nozīmē dot svētību tam, ka socialdemokratiskās partijas pārvēršas par nacionalliberalām strādnieku partijām.

Socialistam var būt tikai viens secinājums: „eiropisko" partiju tīrais legalisms, tikai-legalisms, ir savu laiku pārdzīvojis un pirmsimperialistiskās stadijas kapitalisma attīstības rezultatā pārvērties par buržuaziskas strādnieku politikas pamatu. Nepieciešams to papildināt, radot nelegalu bazi, nelegalu organizaciju, nelegalu socialdemokratisku darbu, pie tam neatdodot nevienu legalu poziciju. *Kā* tieši to izdarīt, — rādīs pieredze, ja tikai būtu vēlēšanās nostāties uz šā ceļa, ja tikai būtu apziņa, ka tas nepieciešams. Krievijas revolucionarie socialdemokrati 1912. — 1914. g. parādīja, ka šis uzdevums ir atrisināms. Strādnieku deputats Muranovs, kas labāk par citiem turējās tiesā un ko carisms izsūtīja uz Sibiriju, uzskatāmi parādīja, ka bez *ministriablā* parlamentarisma (no Hendersona, Sambā, Vanderveldes līdz Zidekumam un Šeidemanim, kuri arī ir „ministriabli" pilnīgi jo pilnīgi, tikai viņus tālāk par priekšnamu nelaiž!) ir vēl *nelegalais un revolucionarais* parlamentarisms. Lai Kosovski un Potresovi jūsmo par sulaiņu „eiropisko" parlamentarismu vai samierinās ar to, — mēs nemitēsimies strādniekiem atkārtot, ka *tāds* legalisms, *tāda* Leginu, Kautsku, Šeidemaņu socialdemokratija pelna vienīgi nicināšanu.

IX

Izdarīsim kopsavilkumu.

II Internacionales krachs visspilgtāk izpaudās kliedzošajā savu uzskatu un savu Štutgartes un Bazeles svinīgo rezoluciju nodevībā, ko izdarīja Eiropas oficialo socialdemokratisko partiju vairākums. Bet šis krachs, kas nozīmē oportunisma pilnīgu uzvaru, socialdemokratisko partiju pārvēršanos par nacionalliberalām strādnieku partijām, ir tikai visa II Internacionales vēsturiskā laikmeta, XIX gadsimta beigu un XX gadsimta sākuma rezul-

tats. Šā laikmeta — pārejas laikmeta no buržuazisko un nacionalo revoluciju noslēguma Rietumeiropā uz socialistisko revoluciju sākumu — objektivie apstākļi radīja un audzēja oportunismu. Eiropas vienās zemēs mēs šajā laikā vērojam strādnieku kustībā un socialistiskā kustībā šķelšanos, kas visā visumā — notiek tieši pa oportunisma līniju (Anglija, Itālija, Holande, Bulgarija, Krievija), citās — virzienu ilgstošu un sīkstu cīņu pa to pašu līniju (Vācija, Francija, Beļģija, Zviedrija, Šveice). Krize, ko radījis lielais karš, norāva aizsegus, aizslaucīja prom konvenciālo, atsedza augoni, kas jau sen bija nogatavojies, un parādīja oportunismu tā īstajā lomā, kā buržuazijas sabiedroto. Šā elementa pilnīga, organizatoriska, atdalīšana no strādnieku partijām kļuva nepieciešama. Imperialistiskais laikmets nesamierinās ar to, ka vienā partijā līdzās atrodas revolucionarā proletariata pirmrindnieki un strādnieku šķiras pa pusei sīkpilsoniskā aristokratija, kas saņem druskas no „savas" nacijas „lielvalstiskā" stāvokļa privilegijām. Vecā teorija par oportunismu kā vienotas, „galējibām" svešas partijas „likumīgu nokrāsu" tagad pārvērtusies par strādnieku lielāko krāpšanu un strādnieku kustības lielāko kavēkli. Atklātais oportunisms, kas uzreiz atgrūž no sevis strādnieku masu, nav tik bīstams un kaitīgs kā šī zelta viduseļa teorija, kura ar marksistiskiem vārdiņiem attaisno oportunistisko praksi, ar rindu sofismu pierāda, ka revolucionarā darbība nav savlaicīga, u. t. jpr. Šās teorijas redzamākais pārstāvis un līdz ar to II Internacionales redzamākā autoritate, Kautskis, ir parādījis sevi kā pirmšķirīgu liekuli un virtuozu marksisma prostituēšanā. Miljonu lielajā vācu partijā nav palicis kaut cik godīgu, apzinīgu un revolucionaru socialdemokratu, kas ar sašutumu nenovērstos no šādas „autoritates", kuru dedzīgi aizstāv Zidekumi un Šeidemaņi.

Izrādījās, ka proletariata masas, no kurām laikam ap $^{9}/_{10}$ vecā vadošā slāņa pārgājušas pie buržuazijas, bija saskaldītas un nevarīgas šovinisma trakošanas priekšā, kara stāvokļa un kara cenzuras spaidu priekšā. Bet objektivā revolucionarā situacija, ko radījis karš un kas arvien vairāk paplašinās, arvien vairāk padziļinās, nenovēršami rada revolucionarus noskaņojumus, norūda un māca visus

labākos un apzinīgākos proletariešus. Masu noskaņojumā ne vien iespējama, bet kļūst arvien vairāk un vairāk ticama strauja pārmaiņa, līdzīga tai, kāda 1905. gada sākumā Krievijā bija saistīta ar „gaponadi", kad no atpalikušiem proletariata slāņiem dažos mēnešos, bet reizēm arī nedēļās izauga miljonu armija, kas sekoja proletariata revolucionārajam avangardam. Nevar zināt, vai varena revolucionāra kustība attīstīsies drīz pēc *šā* kara, kara laikā u. tml., bet katrā ziņā *tikai* darbs šajā virzienā pelna, ka to sauc par socialistisku darbu. Lozungs, kurš vispārina un vada šo darbu, kurš palīdz apvienotīes un saliedētīes tiem, kas grib palīdzēt proletariata revolucionārajai cīņai pret savu valdību un savu buržuaziju, ir pilsoņu kara lozungs.

Krievijā revolucionāri socialdemokratisko proletarisko elementu pilnīgu atdalīšanos no sīkburžuaziski oportunistiskajiem elementiem ir sagatavojusi visa strādnieku kustības vēsture. Visskaidrāko pakalpojumu tai izdara tie, kuri atkratās no šās vēstures un, deklamēdami pret „frakcionārismu", laupa sev iespēju saprast īsto procesu, kā Krievijā izveidojas proletariskā partija, kas veidojas daudzus gadus ilgā cīņā pret dažādiem oportunisma veidiem. No visām „lielajām" valstīm, kas piedalās tagadējā karā, vienīgi tikai Krievija pēdējā laikā ir pārdzīvojusi revoluciju: tās buržuaziskais saturs un proletariata izšķirošā loma nevarēja neradīt buržuazisko un proletarisko virzienu šķelšanos strādnieku kustībā. Visā apmēram divdesmit gadu (1894.—1914.) ilgajā periodā, kurā Krievijas socialdemokratija pastāvēja kā organizacija, kas saistīta ar strādnieku masu kustību (un nevis tikai 1883.—1894. g. idejiskā virziena veidā), notika proletariski revolucionāro un sīkburžuaziski oportunistisko virzienu cīņa. 1894.—1902. g. laikmeta „ekonomisms" neapšaubāmi bija pēdējā veida virziens. Vesela rinda tā ideoloģijas argumentu un pazīmju — „struviska" marksisma izkropļošana, atsaukšanās uz „masām" oportunisma attaisnošanai utt. — apbrīnojami atgādina tagadējo, vulgarizēto Kautska, Kunova, Plechanova u. t. jpr. marksismu. Ļoti pateicīgs uzdevums būtu atgādināt tagadējai socialdemokratijas paaudzei veco avīzi „Rabočaja Mis]"[105] un žurnālu „Rabočeje Djelo"[106] salīdzināšanai ar tagadējo Kautski.

Nākošā (1903.--1908.) perioda „meņševisms" bija tiešs, ne tikai idejisks, bet arī organizatorisks „ekonomisma" pēctecis. Krievijas revolucijas laikā tas ieturēja taktiku, kas objektivi nozīmēja proletariata atkarību no liberalās buržuazijas un izteica sīkburžuaziskas oportunistiskas tendences. Kad tam sekojošajā (1908.—1914.) periodā meņševistiskā virziena galvenā plūsma radīja likvidatorismu, — šā virziena šķiriskā nozīme kļuva tik acīm redzama, ka labākie meņševisma pārstāvji visu laiku protestēja pret žurnala „Naša Zarja" grupas politiku. Bet šī grupa, — vienīgā, kas sistematiski strādāja masās *pret* strādnieku šķiras revolucionari marksistisko partiju pēdējos 5—6 gados, — 1914. un 1915. g. karā izrādījās *socialšovinistiskai*. Un tas notiek zemē, kur dzīva ir patvaldība, kur ne tuvu vēl nav novesta līdz galam buržuaziskā revolucija, kur 43% iedzīvotāju apspiež „cittautu" naciju vairākumu. „Eiropiskais" attīstības tips, kad zināmi sīkburžuazijas slāņi, it sevišķi inteliģence, un niecīga strādnieku aristokratijas daļa var „kaut cik izmantot" „savas" nacijas „tiešvalstiskā" stāvokļa privileģijas, nevarēja neparādīties arī Krievijā.

„Internacionalistiskai", t. i., patiesi revolucionarai un konsekventi revolucionarai, taktikai Krievijas strādnieku šķiru un strādnieku socialdemokratisko partiju ir sagatavojusi visa tās vēsture.

P. S.* Šis raksts jau bija salikts, kad avīzēs parādījās Kautska un Hazes, kopā ar Bernšteinu, „manifests", kuri ieraudzījuši, ka masas kļūst kreisākas, un gatavi tagad „izlīgt" ar kreisajiem — protams, par cenu, ka tiek saglabāts „miers" ar Zidekumiem. Tik tiešām. Mädchen für alles!

* — Postscriptum — pierakstījums. *Red.*

ANGĻU PACIFISMS UN ANGĻU NEPATIKA PRET TEORIJU

Anglijā politiskā brīvība līdz šim bija nesalīdzināmi plašāka nekā citās Eiropas zemēs. Buržuazija šeit vairāk par visiem pieradusi pārvaldīt un prot pārvaldīt. Attiecības starp šķirām ir attīstītākas un daudzējādā ziņā skaidrākas nekā citās valstīs. Tas, ka nav obligatās kara klausības, dara tautu brīvāku jautājumā par attiecībām pret karu *tādā nozīmē*, ka katram ir brīv atteikties iestāties karaspēkā, un tāpēc valdība (Anglijā valdība ir vistīrākā veida komiteja buržuazijas lietu pārvaldīšanai) ir spiesta pielikt visas pūles, lai attīstītu „tautas" entuziasmu par karu, pie kam šo mērķi sasniegt, radikali nelaužot likumus, būtu absoluti neiespējami, ja proletariata masa nebūtu pilnīgi dezorganizēta un demoralizēta ar labāk nostādīto, kvalificēto, biedrībās saliedēto strādnieku mazākuma pāriešanu liberalās, t. i., buržuaziskās, politikas pusē. Anglijas tredjunijas aptver ap $^1/_6$ daļu algoto strādnieku. Šo tredjuniju barveži lielāko tiesu ir liberaļi, un Markss jau sen tos nosaucis par buržuazijas aģentiem.

Visas šīs Anglijas īpatnības palīdz mums jo vieglāk saprast mūsdienu socialšovinisma būtību, no vienas puses, — jo šī būtība ir *vienāda* patvaldnieciskās un demokratiskās, militaristiskās un kara klausību nepazīstošās zemēs, — un, no otras puses, tās palīdz mums novērtēt, pamatojoties uz faktiem, kāda nozīme ir tai samierniecībai ar socialšovinismu, kas izpaužas, piem., miera lozunga cildināšanā u. tml.

Oportunisma un liberalās strādnieku politikas vispilnīgākā izpausme mums bez šaubām ir „Fabiaņu Biedribā". Lai lasītājs ielūkojas Marksa un Engelsa korespondencē

ar Zorgi (ir krievu tulkojums divos izdevumos)[107]. Viņš tur atradīs spīdošu šās biedrības raksturojumu, ko devis Engelss, kurš Sidneja Veba kgu un Ko nosaucis par buržuazisku blēžu bandu, kas grib strādniekus demoralizēt, grib tos ietekmēt kontrrevolucionarā nozīmē. Var galvot, ka neviens kaut cik atbildīgs un ietekmīgs Otrās Internacionales vadonis nekad nav mēģinājis ne tikvien atspēkot šo Engelsa novērtējumu, bet pat apšaubīt tā pareizību.

Salīdziniet nu tagad *faktus*, atstājot uz brīdi sāņus *teorijas*. Jūs redzēsit, ka vācu s.-d. partijas, ieskaitot Kautski, un fabiaņu *izturēšanās* kara laikā (sk., piem., viņu nedēļas žurnalu „The new Statesman"[108]) ir *pilnīgi vienāda*. Tā pati — gan tieša, gan netieša — socialšovinisma aizstāvēšana; tā pati šādas aizstāvēšanas savienošana ar gatavību runāt, kādas vien patīk, labiņas, humanas un gandrīz kreisas frazes par mieru, atbruņošanos u. tml., utt.

Tas ir fakts, un secinājums no tā, lai arī cik tas nepatīkams dažādām personām, nenovēršami un neapstrīdami ir šāds: īstenībā mūsdienu Vācijas s.-d. partijas vadītāji, ieskaitot Kautski, ir gluži tādi paši buržuazijas aģenti, par kādiem Engelss jau sen nosaucis fabiaņus. Tas, ka fabiaņi marksismu neatzīst, bet Kautskis un Ko to „atzīst", itin neko negroza lietas būtībā, faktiskajā politikā un tikai pierāda, ka dažiem rakstniekiem, politiķiem u. t. jpr. marksisms pārvērties par struvismu. Viņu liekulība *nav* viņu personisks netikums, atsevišķos gadījumos viņi var būt vistikumīgākie ģimenes tēvi, — viņu liekulība ir viņu socialā stāvokļa objektivās divkosības rezultats, kad viņi it kā pārstāv revolucionaro proletariatu, bet īstenībā ir aģenti, kas izplata proletariatā buržuaziskas, šovinistiskas idejas.

Fabiaņi ir patiesāki un godīgāki par Kautski un Ko, jo viņi nav solījušies stāvēt par revoluciju, bet politiski tie ir *viens* un tas pats.

Tas, ka Anglijā jau „no laika gala" ir politiskā brīvība un ka ir attīstīta tās politiskā dzīve vispār, tās buržuazijas politiskā dzīve it īpaši, ir devis to, ka buržuazisko uzskatu dažādās *nokrāsas* ātri, viegli, brīvi atradušas sev šajā zemē jaunu izpausmi jaunās politiskās organizacijās. Viena no tādām organizacijām ir „Demokratiskās kontroles

savienība" (Union of Democratic Control). Šās organizacijas sekretars un kasieris ir Morels (E. D. Morel), kas tagad ir pastāvīgs līdzstrādnieks arī „Neatkarīgās strādnieku partijas" centrālā organā, avīzē „Labour Leader"*. Šis subjekts vairākus gadus bija liberalās partijas kandidats Berkenhedas (Birkenhead) iecirknī. Kad drīz pēc kara Morels izteicās *pret* to, Berkenhedas liberaļu asociacijas komiteja viņam ar 1914. g. 2. oktobra vēstuli paziņoja, ka turpmāk viņa kandidatura liberaļiem nav pieņemama, t. i., vienkārši izslēdza viņu no partijas. Morels atbildēja ar 14. oktobra vēstuli, kuru vēlāk izdeva atsevišķā brošurinā ar nosaukumu „The outbreak of the war" (Kā uzliesmoja karš). Šajā brošurā, tāpat kā vairākos citos rakstos, Morels atmasko *savu* valdību, pierādot, ka melīga ir atsaukšanās uz to, it kā kara cēlonis esot Beļģijas neitralitates pārkāpšana, it kā kara mērķis esot *prūšu* imperialisma iznīcināšana utt., u. tml. Morels aizstāv „Demokratiskās kontroles savienības" programu, kuras būtība ir miers, atbruņošanās, tiesības visiem apgabaliem ar plebiscitu izlemt jautājumu par savu likteni un demokratiska kontrole pār ārējo politiku.

No visa tā redzams, ka Morels kā personība bez šaubām pelna atzinību par patiesām simpatijām demokratismam, par pagrieziemu no šovinistiskās buržuazijas uz pacifistisko buržuaziju. Kad Morels ar faktiem pierāda, ka *viņa* valdība krāpusi tautu, teikdama, ka slepenu līgumu nav, lai gan tādi īstenībā bija: — ka anglu buržuazija jau 1887. gadā pilnīgi skaidri apzinājusies, ka Vācijas un Francijas kara gadījumā Beļģijas neitralitates pārkāpšana ir nenovēršama, un noteikti noraidījusi domu par iejaukšanos (tad Vācija vēl nebija bīstams konkurents!); — ka franču militaristi, tādi kā pulkvedis Bušē (Boucher), veselā rindā grāmatu pirms kara pilnīgi atklāti atzinuši savus plānus par Francijas un Krievijas *uzbrukuma* karu pret Vāciju; — ka pazīstamā Anglijas militārā autoritate, pulkvedis Repinglons, *1911. gadā* presē atzinis Krievijas bruņošanās augšanu pēc 1905. gada par draudiem Vācijai; — kad Morels visu to pierāda, mēs nevaram nealzīt, ka mums ir darīšana

* „Strādnieku Vadonis". *Red.*

ar neparasti godīgu un drosmīgu buržuju, kas nebaidās saraut sakarus ar savu partiju.

Bet katrs tūlīt būs vienis prātis, ka tas tomēr ir buržujs, kura frazes par mieru un atbruņošanos paliek tukšas frazes, jo bez proletariata revolucionarās darbības ne par demokratisku mieru, ne par atbruņošanos nevar būt ne runas. Un Morels, kas tagad šķīries no liberaļiem sakarā ar jautājumu par tagadējo karu, paliek liberalis visos pārējos ekonomiskos un politiskos jautājumos. Kādēļ gan, kad Vācijā *tās pašas buržuaziskās frazes* par mieru un atbruņošanos Kautskis masko ar visādiem marksistiskiem paņēmieniem, tad šādā rīcībā redz nevis Kautska liekulību, bet gan viņa nopelnu? Tikai politisko attiecību neattīstība un politiskās brīvības trūkums Vācijā ir kavēklis tam, lai tajā tikpat ātri un viegli kā Anglijā izveidotos miera un atbruņošanās buržuaziska liga ar Kautska programu.

Atzīsim taču patiesību, ka Kautskis ieņem pacifistiska buržuja un nevis revolucionara s.-d. poziciju.

Mēs pārdzīvojam pietiekami lielus notikumus, lai, „neraugoties uz personām", mums būtu drosme atzīt patiesību.

Juzdami nepatiku pret abstraktām teorijām, lepodamies ar savu prakticismu, angļi nereti izvirza politiskus jautājumus *tiešāk*, tādējādi palīdzēdami citu zemju socialistiem atrast reało saturu *zem* visādu (tai skaitā „marksistisku") vārdu čaulas. Šajā ziņā pamācoša ir brošura „Socialisms un karš", kas iznaca pirms kara šovinistiskās avīzes „Clarion" izdevumā*. Brošuriņā ir amerikaņu socialista Eptona Sinklera (Upton Sinclair) „manifests" pret karu un atbilde viņam, ko uzrakstījis šovinists Roberts Blečfords (Blatchford), kam sen jau ir Haindmaņa imperialistiskais viedoklis.

Sinklers ir jūtu socialists, bez teoretiskas izglītības. Viņš izvirza jautājumu „vienkārši", sašuzdams par draudošo karu un meklēdams no tā glābiņu socialismā.

„Mums saka, — raksta Sinklers, — ka socialistiskā kustība vēl pārāk vāja, ka mums jāgaida evolucija. Bet evolucija noliek cilvēku sirdis: mēs esam evolucijas rīki, un, ja

* Socialism and war. The Clarion Press, 44. Warship Street, London E. C.

mēs necīnīsimies, tad nekādas evolucijas nebūs. Mums saka, ka mūsu kustība" (pret karu) „tiks satriekta; bet es paziņoju savu dziļo pārliecību, ka, ja apspiestu jebkādu nemieru, kura mērķis būtu aiz augstākā humanisma motiviem aizkavēt karu, tad tā būtu vislielākā uzvara, kādu socialisms jebkad guvis, — ka šī apspiešana satrauktu civilizacijas sirdsapziņu un saceltu visas pasaules strādniekus tā, kā viņus vēl nekad vēsturē nekas nav sacēlis. Pārāk nebaidīsimies par mūsu kustību, nepiešķirsim pārāk lielu nozīmi skaitam un ārējām spēka izpausmēm. Tūkstoš cilvēku ar kvēlu ticību un apņēmību ir stiprāki par miljonu, kas kļuvis piesardzīgs un cienīgs (respektabls). Un socialistiskai kustībai nav lielāku briesmu kā briesmas kļūt par nostabilizējušos iestādi".

Kā redzat, tas ir naivs, teoretiski nepārdomāts, bet dziļi pareizs brīdinājums no socialisma vulgariņēšanas un aicinājums uz revolucionaru cīņu.

Ko tad nu Sinkleram atbild Blečfords?

Ka karu rada kapitalistiskas un militaristiskas intereses, viss tas ir tiesa, — saka viņš. Un es ne mazāk par kuru katru citu socialistu tiecos pēc miera un pēc tā, lai socialisms pārvarētu kapitalismu. Bet „ar retoriskām un skaistām frazēm" Sinklers mani nepārliecinās, nelikvidēs faktus. „Fakti, draugs Sinkler, ir stūrgalvīga lieta, un Vācijas briesmas ir fakts". Ne mums, ne vācu socialistiem nav spēka aizkavēt karu. Sinklers pārmērīgi pārspīlē mūsu spēkus. Mēs neesam apvienoti, mums nav ne naudas, ne ieroču, „ne disciplinas". Mums atliek tikai *palīdzēt* Britanijas valdībai palielināt savu floti, jo citas miera garantijas nav un nevar būt.

Kontinentalajā Eiropā šovinisti nav tik atklāti uzstājušies ne pirms kara, ne pēc tā. Vācijā atklātības vietā valda Kautska liekulība un rotaļāšanās ar sofismiem, Plechanovam tas pats. Tieši tāpēc pamācoši ir palūkoties uz nostāju attīstītākā zemē. Šeit nevienu nepiemānīsi ar sofistiku un marksisma karikaturu. Jautājumi izvirzīti tiešāk un patiesīgāk. Mācīsimies no „attīstītākajiem" angļiem.

Sinklers ar savu aicinājumu ir naivs, lai gan šis aicinājums pamatos ir dziļi pareizs, — naivs, jo viņš ignorē pusgadsimta ilgo masu socialisma attīstību, virzienu cīņu tajā,

ignorē revolucionarās darbības augšanas nosacījumus, pastāvot objektivi revolucionarai situacijai un revolucionarai organizacijai. Ar „jūtām" to neaizstāsi. Ar reloriku neizvairīsies no spēcīgu virzienu, oportunistiskā un revolucionarā, niknās un nesaudzīgās cīņas socialismā.

Blečfords runā skaidru valodu un izpauž kautskiešu un Ko, kas baidās teikt patiesību, apslēpto argumentu. Mēs vēl esam vāji — lūk, arī viss, — saka Blečfords. Bet ar savu atklātību viņš uzreiz atmasko un atsedz savu oportunismu, savu šovinismu. Ka viņš kalpo buržuazijai un oportunistiem, — tas uzreiz redzams. Atzīstot socialisma *„vājumu"*, viņš *pats vājina* to, sludinādams antisocialistisku, buržuazisku politiku.

Līdzīgi Sinkleram, bet uz pretējo pusi, kā gļēvulis un nevis kā cīnītājs, kā nodevējs un nevis kā „neprātīgi drosmīgais", arī viņš ignorē revolucionarās situacijas rašanās nosacījumus.

Bet pēc saviem praktiskajiem secinājumiem, pēc savas politikas (atsacīšanās no revolucionaras darbības, no tās propagandas un sagatavošanas) Blečfords, vulgarais šovinists, *pilnīgi* saprotas ar Pļechanovu un Kautski.

Marksistiski vārdi mūsu dienās kļuvuši par aizsegu pilnīgai marksisma noliegšanai; lai būtu marksists, vajag atmaskot Otrās Internacionales vadoņu „marksistisko liekulību", vajag bez bailēm palūkoties uz divu virzienu cīņu socialismā, izdomāt līdz galam šās cīņas jautājumus. Lūk, secinājums no angļu nostājas, kas rāda mums *marksistisko* lietas būtību *b e z* marksistiskiem vārdiem.

Sarakstīts 1915. g. jūnijā
Pirmreiz iespiests 1924. g. 27. jūlijā avīzes „Pravda" 169. nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

KĀ SAVIENO IZTAPŠANU REAKCIJAI AR DEMOKRATIJAS TĒLOŠANU?

Kadetiskais rakstu krājums: „Ko Krievija gaida no kara" (Petrogradā, 1915.) ir ļoti noderīgs izdevums, lai iepazītos ar liberalās inteliģences politiku. Pietiekami zināms, par kādiem šovinistiem kļuvuši mūsu kadeti un liberaļi; šajā mūsu žurnala burtnīcā šim jautājumam veltīts īpašs raksts. Bet minētajā rakstu krājumā ievietotais rakstu kopsavilkums, kurus par dažādiem ar karu saistītiem tematiem sarakstījuši dažādi kadeti, sevišķi uzskatāmi parāda ne tikai k.-d. partijas, bet arī vispār liberalās inteliģences lomu mūslaiku imperialistiskajā politikā.

Šādas inteliģences un minētās partijas specifiskā funkcija ir aizsegt reakciju un imperialismu ar visādām demokratiskām frazēm, ar apgalvojumiem, sofismiem, izlocīšanos. Krājuma galveno rakstu: „Krievijas teritorialie ieguvumi" sarakstījis k.-d. vadonis Miļukova kgs. Te nevarēja neizteikt Krievijas tagadējā kara *būtību:* tieksmi sagrābt Galiciju, atņemt Austrijai un Vācijai daļu Polijas, Turcijai — Konstantinopoli, jūras šaurumus, Armeniju. Demokratiskam aizsegam tiek izvirzītas frazes par „slavismu", par „mazo tautību" interesēm, par to, ka Vācija „apdraud Eiropas mieru". Tikai pavisam garām ejot, gandrīz nejauši, vienā frazē Miļukova kgs izpļāpā patiesību:

„Uz Austrumgalicijas atkalpievienošanu jau sen tiecās kāda no krievu politiskajām partijām, kas atradusi sev atbalstu kadā no Galicijas politiskajām partijām, tā sauc. „moskvofilos" " (49.). Lūk, tieši tā! „Kāda no krievu partijām" ir visreakcionārākā partija, Puriškeviči un Ko. dzimtkungu partija, kuras priekšgalā ir carisms. Šī „partija" — carisms, Puriškeviči utt. — jau sen intriģēja gan Galicijā, gan Armenijā u. t. jpr., nežēlodama miljonus

„moskvofilu" uzpirkšanai, neatsacīdamās ne no kāda nozieguma augstā „atkalpievienošanas" mērķa dēļ. Karš ir *šīs* partijas „politikas turpinājums". Karš ir atnesis to labumu, ka atmetis visas konvencijas, norāvis visus plīvurus, skaidri parādījis tautai visu patiesību: cariskās monarchijas saglabāšana nozīmē nepieciešamību atdot miljoniem dzīvību (un miljardiem tautas naudas), lai verdzinātu svešas tautas. Īstenībā k.-d. partija tieši šo politiku atbalstīja, tieši tai kalpoja.

Šī patiesība nav patīkama liberalajam inteliģentam, kas uzskata sevi par humanu, brīvību mīlošu, demokratisku un kas dziļi sašutis, ka to „apmelo", it kā viņš esot Puriškeviču kalps. Bet karš parādījis, ka šis „apmelojums" ir pati acīm redzamākā patiesība.

Ielūkojieties krājuma citos rakstos:

....„Mūsu nākotne var būt laimīga un gaiša vienīgi tad, kad starptautiskā politika balstīsies uz taisnības principiem. Ticība dzīvei, tās vērtīgumam būs tai pašā laikā arī miera triumfs" (215.)... „Krievu sieviete un līdz ar viņu arī visa domājošā cilvēce"... cer, ka, „noslēdzot mieru, visas karojošās valstis... tūlīt parakstīs arī līgumu, pēc kura turpmāk visi starptautiskie pārpratumi"... (lūk, pats īstais vārds! tie ir bijuši tikai „pārpratumi" starp valstīm, nekas vairāk!)... „būs jāizšķir šķīrējtiesas ceļā" (216.)...

„Krievu sieviete — tautas pārstāve — nesīs tautā kristīgās mīlestības un tautu brālības idejas" (216.)... (šeit cenzura vēl izmetusi veselas pusotras rindiņas, laikam sevišķi ekstrā „humanas", par kaut ko tādu kā brīvība, vienlīdzība, brālība...)... „Kam zināms, ka šo rindiņu rakstītāju vismazāk var turēt aizdomās par nacionalismu, to nav vajadzīgs pārliecināt, ka šeit risinātām domām nav itin nekāda sakara ar jebkādu nacijas izņēmuma stāvokli" (83.)... „Tikai tagad mēs esam izpratuši, reali sajutuši, ka šolaiku karos mums var draudēt nevis koloniju zaudēšana, lai arī tās būtu vērtīgas, vai neveiksme citu tautu atbrīvošanā, bet gan pašas valsts sairšana"... (147.).

Lasiet un iedziļinieties, *kā tas tiek darīts!* Macieties, kā realizē politiku, t. i., ved aiz sevis *masas*, it kā demokratiska partija!

Lai kalpotu Puriškeviču šķirai, vajag izšķirošos vēstures brīžos (brīžos, kad karā realizē šās šķiras mērķus) palīdzēt tai vai *„nedarboties pretī karam"*. Bet tai pašā laikā „tautu", „masas", „demokratiju" vajag *mierināt* ar labiem vārdiem: taisnība, miers, nacionala atbrīvošana, starptautisku konfliktu izšķiršana šķirējtiesā, tautu brālība, brīvība, reformas, demokratija, vispārējas vēlēšanu tiesības u. t. jpr. Un pie tam katrā ziņā jāsit sev pie krūtīm, jādievojas un jāzvēr, ka „mūs" „vismazāk var turēt aizdomās par nacionalismu", ka „mūsu" idejas raksturīgas ar to, ka tām „nav itin nekāda sakara ar jebkādu nacijas izņēmuma stāvokli", ka mēs tikai cīnāmies pret „valsts sairšanu"!

Lūk, kā „tas tiek darīts".

Lūk, kā realizē politiku liberalie inteliģenti...

Pilnīgi tāpat pēc lietas būtības, tikai citā vidē un drusciņ pārgrozītā veidā, izturas liberalie strādnieku politiķi, sākot ar žurnalu „Naša Zarja", kas māca tautu un proletariatu „nedarboties pretī karam", turpinot ar žurnalu „Naše Djelo", kas solidarizējas ar Potresova un Kokgu (2. nr., 19. lpp.) un Plechanova (2. nr., 103. lpp.) uzskatiem, pārdrukā bez neviena iebilduma tādas pašas Akselroda domas (2. nr., 107.—110. lpp.), turpinot tālāk ar Semkovski, kurš pret „sairšanu" karo avīzē „Naše Slovo" un izdevumā „Izvestija OK", beidzot ar Čcheidzes frakciju un OK ar Bundu, kuri ar visu krūti stāv pret „šķelšanos" (ar žurnala „Naše Djelo" grupu). Un visi viņi ir par strādnieku brālību, par mieru, par internacionalismu, par ko vien palīk, viņi parakstīs visu, ko gribat, miljoniem reižu atsacīsies no „nacionalisma", — ar vienu „maziņu" noteikumu: neizjaukt „vienību" ar vienīgo realo (no visas šās kompanijas) krievu politisko grupu, kura žurnalā un avīzē ir mācījusi un māca strādniekiem oportunismu, nacionalismu, nedarbošanos pretī karam.

Lūk, kā „tas tiek darīts".

Sarakstīts 1915. g. jūnijā

Pirmreiz iespiests 1925. g. janvarī žurnala „Sputnik Kommunista" speciālā numurā „Na Leninskom putji"

Paraksts: N. Lenins

Iespiests pēc rokraksta

VĀCU OPORTUNISMA GALVENAIS DARBS PAR KARU

Eduarda Davida grāmata „Socialdemokratija pasaules karā" (Berlinē, avīzes „Vorwärts"* izd., 1915.) sniedz labu kopsavilkumu par faktiem un argumentiem, kas attiecas uz Vācijas oficiālās s.-d. partijas taktiku tagadējā karā. Cilvēkiem, kas sekojuši oportunistiskajai un vispār vācu s.-d. literaturai, grāmatā nekā jauna nav. Bet tomēr grāmata ir ļoti derīga un ne tikai kā rokasgrāmata vien. Kas grib nopietni iedziļināties Vācijas socialdemokratijas pasaulvēsturiskajā krachā, kas grib tiešām saprast, kā un kāpēc socialdemokratijas pirmrindas partija „pēkšņi" (it kā pēkšņi) kļuvusi par vācu buržuazijas un junkuru sulaiņu partiju, — kas grib uzmanīgi iedziļināties izplatīto sofismu nozīmē, kurus lieto, lai attaisnotu un aizsegtu šo krachu, — tam E. Davida garlaicīgā grāmata neliksies garlaicīga. Būtībā Davidam ir zināma uzskatu viengabalainība un liberala strādnieku politiķa pārliecība, kā ne drusciņas nav, piem., liekulīgajam Kautskim, kurš tur „degunu pa vējam".

Davids ir oportunists caur un cauri, viņš ir vecs vācu „Naše Djelo" — „Socialistiskā Mēnešraksta" līdzstrādnieks, biezas grāmatas autors par agraro jautājumu, grāmatas, kurā nav ne grana socialisma un marksisma. Ka šāds subjekts, kura visa dzīve veltīta strādnieku kustības buržuaziskai sagandēšanai, varējis kļūt par vienu no daudzajiem, tikpat oportunistiskajiem partijas *vadoņiem*, par deputatu un pat par Vācijas s.-d. parlamentarās frakcijas valdes („forštanda") locekli, jau tas vien rada nopietnas pārdomas par to, cik sen, cik dziļi un spēcīgi ir norisinājies trūdēšanas process Vācijas socialdemokratijā.

* — „Uz priekšu". *Red.*

Zinātniskas nozīmes Davida grāmatai nav nekādas, jo autors nevar vai negrib pat izvirzīt jautājumu, — proti: jautājumu par to, ka mūsdienu sabiedrības galvenās šķiras ir gadu desmitiem ilgi gatavojušas, audzinājušas, veidojušas savu tagadējo izturēšanos pret karu *ar tādu un tādu* politiku, kura sakņojas *tādās un tādās* šķiru interesēs. Davidam ir pilnīgi sveša pat doma par to, ka bez tādas izpētīšanas nav nemaz ko runāt par marksistisku izturēšanos pret karu un ka tikai tāda izpētīšana var būt baze tam, lai studētu dažādo šķiru *ideoloģiju* attiecībā pret karu. Davids ir liberalās strādnieku politikas *advokats*, kas visu savu iztirzājumu un visus savus argumentus pielāgo tam, lai ietekmētu *strādnieku* auditoriju, lai no tās noslēptu savas pozicijas vājos punktus, lai padarītu liberalo taktiku strādniekiem pieņemamu, lai noslāpētu proletariski revolucionaros instinktus ar iespējami lielāku skaitu autoritativu piemēru par „socialistu taktiku rietumu valstīs" (Davida grāmatas VII nodaļas virsraksts) utt., u. tml.

Tāpēc visa idejiskā interese, ko rada Davida grāmata, ir tā, lai izanalizētu, kā buržuazijai *vajag* runāt ar strādniekiem, *lai viņus ietekmētu*. E. Davida idejiskās pozicijas būtība no šā (vienīgā pareizā) viedokļa ir izteikta viņa tezē: „mūsu balsošanas nozīme" (par kara kreditiem) = *„ne par karu, bet pret sakāvi"* (3. lpp., satura rādītājs un daudzas atsevišķas vietas grāmatā). Tas ir visas Davida grāmatas vadošais motīvs. Tam ir „pielāgoti" gan piemēri, kā Markss, Engelss, Lasals ir izturējušies pret Vācijas nacionalajiem kariem (II nod.), gan dati par „Antantes lielvalstu milzīgo iekarošanas politiku" (IV nod.), gan kara diplomatiskā vēsture (V nod.), kur viss vērsts uz to, lai Vāciju attaisnotu, pamatojoties uz smieklīgi niecīgu un tikpat smieklīgi nenopietnu oficialu telegramu apmaiņu kara priekšvakarā, utt. Īpašā nodaļā (VI), „Briesmu apmēri", minēti apsvērumi un dati par Antantes spēku pārākumu, par carisma reakcionarismu u. t. jpr. Davids, protams, ir pilnīgi par *mieru*. Priekšvārdu savai grāmatai, kurš datēts ar 1915. g. 1. maiju, autors nobeidz ar lozungu „Miers virs zemes!". Davids, protams, ir internacionalists: Vācijas socialdemokratija, redziet, „nav kļuvusi neuzticīga Internacionales garam" (8.), tā „cīnījusies pret indīgo naida

sēšanu starp tautām" (8.), „jau ar pirmo kara dienu tā ir izteikusi principiālu gatavību mieram pēc tam, kad būs panākta savas zemes drošība" (8.).

Davida grāmata parāda sevišķi uzskatāmi, ka liberālie buržuji (un viņu aģenti strādnieku kustībā, t. i., oportunisti) ir gatavi, lai ietekmētu strādniekus un masas vispār, cik reižu vien patīk, apliecināt savu internacionalismu, miera lozunga pieņemšanu, atsacīšanos no iekarošanas mērķiem karā, šovinisma nosodīšanu u. t. jpr., u. tml. Visu, ko vien vēlaties, — *izņemot* revolucionaru darbību pret savu valdību; visu, ko vien vēlaties, — lai tikai varētu „nostāties pret sakāvi". Un patiešām, šī ideoloģija, runājot matematikas valodā, tieši *nepieciešama un pietiekama* strādnieku apmuļķošanai: neko mazāk nevar viņiem piedāvāt, jo nevar vest sev līdzi masas, neapsolot tām taisnīgu mieru, nebiedējot tās ar iebrukuma briesmām, nezvērot uzticību internacionalismam; neko vairāk *nevajag* piedāvāt, jo to, kas vairāk — t. i., koloniju sagrābšanu, svešu zemju aneksiju, uzvarēto zemju izlaupīšanu, izdevīgu tirdzniecības līgumu panākšanu u. tml. — realizēs *nevis* liberālā buržuazija tieši, bet imperialistiski militaristiskā, militārā valdības kliķe *pēc* kara.

Lomas ir sadalītas pareizi: valdība un militārā kliķe, balstīdamās uz miljardieriem, uz visu „veikalniecisko" buržuaziju, ved karu, — bet liberāļi mierina un muļķo masas ar kara nacionalās aizstāvēšanās ideoloģiju, ar demokratiska miera solījumiem utt. Liberālo, humano, pacifistisko buržuju ideoloģija tieši ir E. Davida ideoloģija, kā arī OK krievu oportunistu ideoloģija, kuri cīnās pret sakāves vēlamību, pret Krievijas sairšanu, par miera lozungu u. tml.

Principiāla, citāda, ne liberāļu taktika sākas tikai tur, kur sākas noteikta saišu saraušana ar *visiem* veidiem, kādos altaisno piedalīšanos karā, kur kara laikā un izmantojot kara grūtības realizē *darbos* revolucionarās darbības propagandas un sagatavošanas politiku pret savu valdību. Davids *pieiet* pie šās robežas, īstās robežas starp buržuazisko un proletarisko politiku, bet pieiet tikai tādēļ, lai notušētu nepatīkamo tematu. Viņš vairākas reizes piemin Bazeles manifestu, bet rūpīgi izvairās no visām tā revolucionarajām vietām, viņš piemin, kā Valjans Bazelē aicinājis

„uz militaru streiku un uz socialo revoluciju" (119. lpp.), bet piemin tikai tādēļ, lai *aizstāvētu* pats sevi ar šovinista Valjana piemēru, un nevis tādēļ, lai citētu un izanalizētu revolucionaros norādījumus pašā Bazeles kongresa rezolucijā.

Davids pārdrukā diezgan lielu mūsu CK manifesta daļu, tai skaitā arī tā galveno lozungu par imperialistiskā kara pārvēršanu pilsoņu karā, bet tikai tādēļ, lai pasludinātu šo, „krievu" taktiku par „neprātu" un par „Internacionales lēmumu rupju izkropļošanu" (169., 172.). Tas, redziet, esot erveisms (176. lpp.): Ervē grāmata „satur sevī visu Ļeņina, Luksemburgas, Radeka, Panekuka utt. teoriju". Vai „erveisma", ļoti laipno David, nav Bazeles rezolucijas un „Komunistiskā Manifesta" revolucionarajās vietās? Atmiņas par šo pēdējo Davidam ir tikpat nepatīkamas kā Semkovskim to atgādinošais mūsu žurnala nosaukums. Ka „strādniekiem nav tēvijas", šī Komunistiskā Manifesta teze pēc Davida pārliecības „ir sen atspēkota" (176. u. c. lpp.). Jautājumā par tautību Davids veselā noslēguma nodaļā pasniedz visvulgarākās buržuaziskās blēņas par „diferencēšanās bioloģisko likumu" (!!) u. tml.

Internacionalais nenozīmē antinacionalo, mēs esam par naciju tiesībām uz pašnoteikšanos, mēs esam pret varmācību pār vājām nacijām — apgalvo Davids, nesaprazdams (vai, pareizāk, izlikdamies, it kā viņš nesaprot) to, ka tieši attaisnot piedalīšanos imperialistiskā karā, ka tieši izvirzīt šajā karā lozungu „pret sakāvi" nozīmē būt ne tikvien antisocialistiskam, bet arī antinacionalam politiķim. Jo pašreizējais imperialistiskais karš ir lielvalstisko (= kas apspiež veselu rindu citu naciju) tautu karš, *lai* apspiestu jaunas nacijas. Imperialistiskā karā būt „nacionalam" nav iespējams citādi, kā esot socialistiskam politiķim, t. i., citādi, kā atzīstot apspiesto naciju tiesības uz atbrīvošanos, uz atdalīšanos no lielajām valstīm, kas viņas apspiež. Imperialisma laikmetā pasaules naciju *vairākumam* nevar būt cita *glābiņa* kā lielvalstisko naciju proletariata revolucionara darbība, kas iet pāri tautības ietvariem, lauž šos ietvarus, gāž internacionalo buržuaziju. Bez šādas gāšanas joprojām paliks lielvalstiskās nacijas, *tas ir,* paliks visas pasaules naciju deviņu desmitdaļu apspiešana. Bet šāda gāšana paātrinās milzīgos

apmēros visu un visādu nacionalu *žogu* krišanu, ar to nesamazinot, bet gan miljoniem reižu palielinot cilvēces „diferencēšanos" garīgās dzīves un idejisko virzienu, tieksmju, nokrāsu bagātības un daudzveidības nozīmē.

Sarakstīts 1915. g. jūnijā un jūlijā
Pirmoreiz iespiests 1924. g. 27. jūlijā avīzes „Pravda" 169. nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

PAR SAVAS VALDĪBAS SAKĀVI IMPERIALISTISKĀ KARĀ

Revolucionara šķira reakcionarā karā nevar nevēlēties savas valdības sakāvi.

Tā ir aksioma. Un to apstrīd tikai socialšovinistu apzinīgie piekritēji vai nevarīgie dienderi. Pirmo skaitā ir, piem., Semkovskis no OK (viņa izdevuma „Izvestija" 2. nr.). Otro skaitā ir Trockis un Bukvojeds[109], bet Vācijā Kautskis. Vēlēšanās, lai Krieviju sakautu, — raksta Trockis, — ir „ne ar ko nepamatota un ne ar ko neattaisnojama piekāpšanās socialpatriotisma politiskās metodoloģijas priekšā, — socialpatriotisma, kas revolucionaro cīņu pret karu un apstākļiem, kuri to radījuši, aizstāj ar šajos apstākļos ārkārtīgi patvaļīgu orientaciju pēc mazākā ļaunuma līnijas" („Naše Slovo", 105. nr.).

Lūk, uzpūstu frāžu paraugs, ar kādām Trockis vienmēr attaisno oportunismu. „Revolucionara cīņa pret karu" ir tukšs un bezsaturīgs izsauciens, uz ko tādi meistari ir II Internacionales varoņi, *ja* ar to nedomā revolucionaru darbību pret *savu valdību* arī kara laikā. Pietiek drusciņ padomāt, lai to saprastu. Bet revolucionara darbība kara laikā pret savu valdību neapšaubāmi, neapstrīdami nozīmē ne tikai vēlēties tās sakāvi, bet īstenībā arī veicināt šādu sakāvi. („Vērīgajam lasītājam": tas nebūt nenozīmē, ka vajag „spridzināt tiltus", rīkot neveiksmīgus militarus streikus un vispār palīdzēt valdībai sakaut revolucionarus.)

Atkratīdamies ar frazēm, Trockis ir apmaldījies trijās priedēs. Viņam liekas, ka vēlēties Krievijas sakāvi *nozīmē* vēlēties Vācijas uzvaru (Bukvojeds un Semkovskis tiešak izsaka šo „domu", pareizāk: muļķību, kas viņiem ar Trocki kopīga). Un te Trockis redz „socialpatriotisma

metodoloģiju"! Lai palīdzētu cilvēkiem, kas neprot domāt, Bernes rezolucija (avīzes „Social-Demokrat" 40. nr.)* paskaidroja: *visās* imperialistiskajās zemēs proletariatam tagad jāvēlas savas valdības sakāve. Bukvojeds un Trockis atzina par labāku noklusēt šo patiesību, bet Semkovskis (oportunists, kas strādnieku šķirai atnes vairāk labuma nekā citi, vaļsirdīgi naivi atkārtodams buržuaziskās gudrības), Semkovskis „jauki izpļāpājās": tā ir bezjēdzība, jo uzvarēt var vai nu Vācija, vai Krievija („Izvestija", 2. nr.).

Ņemiet Komunas piemēru. Vācija uzvarēja Franciju, un Bismarks ar Tjeru uzvarēja strādniekus!! Ja Bukvojeds un Trockis padomātu, tad viņi redzētu, ka *viņi* aizstāv *valdību un buržuazijas* viedokli par karu, t. i., viņi verdziski zemojas „socialpatriotisma politiskās metodoloģijas" priekšā, runājot Trocka samākslotajā valodā.

Revolucija kara laikā ir pilsoņu karš, bet valdību kara *pārvēršanu* par pilsoņu karu, no vienas puses, atvieglo valdību militarās neveiksmes („sakāve"), un, no otras puses, — *nav iespējams* darbos censties pēc tādas pārvēršanas, neveicinot ar to sakāvi.

Tāpēc jau šovinisti (ar OK, ar Čcheidzes frakciju) kratās nost no sakāves „lozunga", ka *vienīgi tikai* šis lozungs nozīmē konsekventu aicinājumu uz revolucionaru darbību pret savu valdību kara laikā. Bet bez šādas darbības miljoni rrrevolucionarāko fražu par karu pret „karu un apstākļiem utt." nav pīka graša vērti.

Kas nopietni gribētu atspēkot „lozungu" par savas valdības sakāvi imperialistiskā karā, tam būtu jāpierāda viena no trim lietām: vai nu 1) ka 1914. un 1915. g. karš nav reakcionars; vai 2) ka revolucija sakarā ar to nav iespējama; vai 3) ka nav iespējama revolucionaro kustību saskaņotība un savstarpēja atbalstīšana *visās* karojošās zemēs. Pēdējais apsvērums ir sevišķi svarīgs Krievijai, jo tā ir visvairāk atpalikusī zeme, kurā socialistiskā revolucija tieši nav iespējama. Taisni tāpēc krievu socialdemokratiem bija pirmiem jāuzstājas ar sakāves „lozunga" „teoriju un praksi". Un cariskai valdībai bija pilnīga taisnība, ka KSDS

* Sk. šā sējuma 134. lpp. *Red.*

Frakcijas aģitacija — kas Internacionalē ir *vienīgais* ne tikai parlamentarās opozicijas vien, bet patiesi revolucionaras aģitacijas paraugs masās pret savu valdību — ka šī aģitacija vājināja Krievijas „militaro spēku", veicināja tās sakāvi. Tas ir fakts. Nav gudri slēpties no tā.

Sakāves lozunga pretinieki vienkārši baidās paši no sevis, nevēlēdamies tieši skatīties uz pavisam acīm redzamo faktu, ka pastāv nesaraujams sakars starp revolucionaro aģitaciju pret valdību un tās sakāves veicināšanu.

Vai iespējama saskaņotība un savstarpēja atbalstīšana starp buržuaziski demokratiskā nozīmē revolucionaro kustību Krievijā un socialistisko kustību Rietumos? Par to pēdējos 10 gados nav šaubījies neviens socialists, kas izteicies publiski, un kustība Austrijas proletariatā pēc 1905. g. 17. oktobra ir šo iespēju *faktiski* pierādījusi.

Pajautājiet jebkuram socialdemokratam, kas sevi dēvē par internacionalistu: vai viņš simpatizē tam, ka dažādo karojošo zemju socialdemokrati vienojas par kopīgu revolucionaru darbību pret visām karojošām valdībām? Daudzi atbildēs, ka vienošanās nav iespējama, kā atbildēja Kautskis („Neue Zeit", 1914. g. 2. oktobri), ar to *pilnīgi pierādot* savu socialšovinismu. Jo, no vienas puses, tā ir apzināta, kliedzoša nepatiesība, kas spļauj sejā vispār zināmiem faktiem un Bazeles manifestam. Bet, no otras puses, ja tā būtu patiesība, *tad oportunistiem daudzējādā ziņā būtu taisnība!*

Daudzi atbildēs, ka simpatizē. Un tad mēs teiksim: ja šīs simpatijas nav liekuļotas, tad smieklīgi ir domāt, ka karā un karam ir vajadzīga vienošanās „pēc formas": pārstāvju ievēlēšana, satikšanās, līguma parakstīšana, dienas un stundas noteikšana! Tā domāt spēj vienīgi Semkovski. Vienošanās par revolucionaru darbību pat *vienā* zemē, nerunājot jau par vairākām zemēm, realizējama *tikai* ar nopietnas revolucionaras darbības *piemēra* spēku, ar tās *uzsākšanu*, ar tās *attīstīšanu*. Bet šāda uzsākšana savukārt nav iespējama bez sakāves vēlēšanās un bez sakāves veicināšanas. Imperialistiskā kara pārvēršanu par pilsoņu karu nevar „sarīkot", tāpat kā nevar „sarīkot" revolucijas, — tā *izaug* no ļoti daudzajām imperialistiska kara daudzveidīgajām parādībām, pusēm, pazīmēm, īpašībām, sekām. Un

tāda izaugšana *nav iespējama* bez daudzām to valdību militarām neveiksmēm un sakāvēm, kurām dod triecienus *viņu* pašu apspiestās šķiras.

Atsacities no sakāves lozunga nozīmē savu revolucionarismu pārvērst par tukšu frazi vai tīru liekulību.

Un ar ko tad mums ieteic aizstāt sakāves „lozungu"? Ar lozungu „ne uzvaru, ne sakāvju" (Semkovskis organa „Izvestija" 2. nr-ā. To pašu *visa* OK 1. nr-ā). Bet tas taču nav nekas cits kā *„tēvijas aizstāvēšanas"* lozunga pārfrazējums! Tā ir tieši jautājuma pārnešana valdību kara plāksnē (kurām pēc lozunga satura vajag *palikt* vecajā stāvoklī, „saglabāt savas pozicijas") un nevis apspiesto šķiru *cīņas* plāksnē pret savu valdību! Ar to tiek attaisnots *visu* imperialistisko naciju šovinisms, kuru buržuazijas vienmēr gatavas pateikt, — *un saka tautai* — ka tās „tikai" cīnoties „pret sakāvi". „Mūsu balsošana 4. augustā nozīmē: nevis par karu, bet *pret sakāvi*", raksta savā grāmatā oportunistu vadonis E. Davids. „Okisti" kopā ar Bukvojedu un Trocki, aizstāvēdami lozungu: ne uzvaras, ne sakāves! *pilnīgi* nostājas uz Davida pamatiem.

Šis lozungs, ja tanī iedziļinās, nozīmē „pilsoņu mieru", apspiestās šķiras atsacīšanos no šķiru cīņas visās karojošās zemēs, jo šķiru cīņa nav iespējama, nedodot triecienus „savai" buržuazijai un „savai" valdībai, bet kara laikā dot triecienu savai valdībai *ir* valsts nodevība (Bukvojeda zināšanai!), *ir* savas zemes sakāves veicināšana. Kas atzīst lozungu „ne uzvaru, ne sakāvju", tas vienīgi liekulīgi var aizstāvēt šķiru cīņu, „pilsoņu miera graušanu", tas *īstenībā* atsakās no patstāvīgas, proletariskas politikas, pakļaujot visu karojošo zemju proletariatu *pilnīgi buržuaziskam* uzdevumam: aizsargāt no sakāvēm pašreizējās imperialistiskās valdības. Vienīgā „pilsoņu miera" īstas, ne vārdos vien, graušanas, šķiru cīņas atzīšanas politika ir politika, kad proletariats *izmanto* savas valdības un savas buržuazijas *grūtības, lai gāztu tās abas*. Bet to nevar panākt, pēc tā *nevar tiekties*, nevēloties savas valdības sakāvi, neveicinot tādu sakāvi.

Kad Italijas socialdemokrati pirms kara izvirzīja jautājumu par masu streiku, buržuazija tiem atbildēja — no *viņas* viedokļa neapstrīdami pareizi: tā būs valsts

nodevība, un ar jums rīkosies kā ar nodevējiem. Tas ir taisnība, tāpat kā taisnība ir tas, ka brāļošanās tranšejās ir valsts nodevība. Kas raksta pret „valsts nodevību" kā Bukvojeds, pret „Krievijas sairšanu" kā Semkovskis, tam ir buržuazisks un nevis proletarisks viedoklis. Proletarietis *nevar* ne dot savai valdībai šķirisku triecienu, ne sniegt (īstenībā) roku savam brālim, „svešas", ar „mums" karojošas zemes proletarietim, *neizdarot* „valsts nodevību", *neveicinot* sakāvi, nepalīdzot „savas" imperialistiskās „lielās" valsts *sairšanai*.

Kas aizstāv lozungu „ne uzvaru, ne sakāvju", tas ir apzināts vai neapzināts šovinists, tas labākā gadījumā ir samierinošs sīkburžujs, bet katrā gadījumā proletariskās politikas *ienaidnieks*, tagadējo valdību, tagadējo valdošo šķiru piekritējs.

Aplūkosim jautājumu vēl no vienas puses. Karš nevar neizraisīt masās visbrāzmainākās jūtas, kas pārtrauc parasto miegaino psichisko stāvokli. Un revolucionarā taktika *nav iespējama*, nesaskaņojoties ar šīm jaunajām, brāzmainajām jūtām.

Kādas ir šo brāzmaino jūtu galvenās straumes? 1) Šausmas un izmisums. No tā izriet reliģijas pastiprināšanās. Baznīcas atkal sākušas pildīties, — gavilē reakcionari. „Kur ciešanas, tur reliģija", saka archireakcionars Baress. Un viņam taisnība. 2) Naids pret „ienaidnieku" — jūtas, ko uzkurina speciāli buržuazija (ne tik daudz popi) un kas ekonomiski un politiski ir izdevīgas *tikai viņai*. 3) Naids pret *savu* valdību un pret *savu* buržuaziju — tās ir visu apzinīgo strādnieku jūtas, kuri, no vienas puses, saprot, ka karš ir imperialisma „politikas turpinājums", un atbild uz to, „turpinot" savu naidu pret savu šķirisko ienaidnieku, bet, no otras puses, saprot, ka „karš karam" bez revolucijas pret *savu* valdību ir banala fraze. Nevar modināt naidu pret savu valdību un pret savu buržuaziju, nevēloties tiem sakāvi, — un nevar būt *ne* liekuļots „pilsoņu (= šķiru) miera" pretinieks, nemodinot naidu pret savu valdību un pret savu buržuaziju!!

Lozunga „ne uzvaru, ne sakāvju" piekritēji faktiski stāv buržuazijas un oportunistu pusē, „neticot", ka iespējama strādnieku šķiras internacionala revolucionara darbība

pret savām valdībām, *nevēloties* palīdzēt šādas darbības attīstībai, — uzdevumam, kas bez šaubām nav viegls, bet kas ir vienīgais proletarieša cienīgais, ir vienīgais socialistiskais uzdevums. Tieši visvairāk atpalikušās karojošās lielvalsts proletariatam, it sevišķi, vērojot vācu un franču socialdemokratu kauna pilno nodevību, bija savas partijas personā jāuzstājas ar revolucionaru taktiku, kura ir absoluti neiespējama bez savas valdības „sakāves veicināšanas", bet kura vienīgā tikai ved uz Eiropas revoluciju, uz drošu socialisma mieru, uz cilvēces atbrīvošanu no tagad valdošajām šausmām, posta, no pagrimšanas mežonībā un zvēriskumā.

„Social-Demokrat", 43. nr., 1915. g. 26. jūlijā

iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

PAR STĀVOKLI KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATIJĀ

OK izdevuma „Izvestija" un žurnala „Naše Djelo" otrie numuri noskaidro šo stāvokli sevišķi pamācoši un uzskatāmi. Abi izdevumi katrs savā veidā, atbilstoši to klajā laišanas vietu atšķirībai un to politiskajam uzdevumam, drošā solī iet pa socialšovinisma nostiprināšanas ceļu.

Žurnals „Naše Djelo" ne vien neziņo ne par kādām domstarpībām vai nokrāsām redakcijas iekšienē, ne vien neiebilst ne mazākā vārdiņa pret „potresovismu", bet, gluži otrādi, specialā paziņojumā „no redakcijas" (19. lpp.) solidarizējas ar potresovismu, pasludina, ka „internacionalisms" tieši prasa „orientēšanos starptautiskajā stāvoklī" tādā nozīmē, lai izšķirtu, *kuras* buržuazijas panākumi tagadējā karā ir proletariatam vēlamāki. Tas nozīmē, ka galvenajā un būtiskajā *visa* redakcija ir socialšovinistiska. Un, papildinot to, redakcija, atšķiroties no Kautska tikai socialšovinisma nokrāsās, izlielī Kautska brošuru, kas visa veltīta tā internacionalai attaisnošanai, kā „spīdošu", „izsmeļošu", „teoretiski vērtīgu". Kas negrib aizvērt acis, tas nevar neredzēt, ka žurnala „Naše Djelo" redakcija tādējādi, pirmkārt, dod savu svētību Krievijas šovinismam un, otrkārt, izsaka gatavību „amnestēt" internacionalo socialšovinismu un samierināties ar to.

Nodalījumā „Krievijā un ārzemēs" iztirzāti Pļechanova un Akselroda uzskati, starp kuriem redakcija (pilnīgi pareizi) neredz nekādas atšķirības. Īpašā piezīmē atkal tāpat *redakcijas vārdā* (103. lpp.) pateikts, ka Pļechanova uzskati „daudzējādā ziņā ir vienādi ar" žurnala „Naše Djelo" „uzskatiem".

Aina ir skaidrāka par skaidru. Tas legalistu „virziens", kas iemiesots žurnalā „Naše Djelo" un kas, pateicoties

tūkstoš saitēm ar liberalo buržuaziju, viens no visa „Briseles bloka" bija reals Krievijā 1910.—1915. gadā, ir pilnīgi nostiprinājis un pabeidzis savu oportunistisko attīstību, laimīgi papildinādams likvidatorismu ar socialšovinismu. Tās grupas, kas 1912. g. janvarī tika izslēgta no mūsu partijas[110], īstā programa ir kļuvusi bagātāka vēl ar vienu ļoti svarīgu punktu: izplatīt strādnieku šķirā idejas, kuru būtība ir nepieciešamība sargāt un nostiprināt, kaut arī par kara cenu, lielkrievu muižnieku un buržuazijas lielvalstiskās priekšrocības un privilegijas.

Aizsegt šo politisko realitati ar „kreisām" frazēm un it kā socialdemokratisku ideoloģiju — tāda ir Čcheidzes frakcijas legalās un OK nelegalās darbības īstā politiskā jēga. Idejiskā ziņā lozungs: „ne uzvaru, ne sakāvju", praktiskā ziņā cīņa pret „šķeltniecību", kura caurstrāvo itin *visus* izdevuma „Izvestija" 2. nr-a rakstus, it sevišķi Martova, Jonova un Mašinadzes rakstus, — lūk, lietišķīga un pilnīgi pareiza (no oportunistu viedokļa) „miera" programa ar žurnalu „Naše Djelo" un Pļechanovu. Izlasiet „bijušā revolucionara" Aļeksinska kga vēstuli avīzes „Reč" 143. (1915. gada 27. maija) nr-ā par „zemes aizsardzību" kā „demokratijas uzdevumu", — un jūs redzēsit, ka šis tagadējā šovinista Pļechanova centīgais pažs pilnīgi samierināsies ar lozungu „ne uzvaru, ne sakāvju". Tas ir tieši *kopīgs* lozungs Pļechanovam, žurnalam „Naše Djelo", Akselrodam un Kosovskim, Martovam un Semkovskim, starp kuriem, protams (nu, protams!), joprojām paliks „likumīgas nokrāsas" un „atsevišķas domstarpības". Visa šī kompanija idejiski apmierinās galvenajā un pašā svarīgākajā, atzīstot kopīgo pamatu „ne uzvaru, ne sakāvju" (piezīmēsim iekavās: *kā?* skaidrs: *tagadējo valdību*, tagadējo valdošo šķiru!). Praktiski politiski viņi apmierinās ar „vienības" lozungu. Tas nozīmē *vienību ar žurnalu „Naše Djelo"*, t. i., īstenībā pilnīgu samierināšanos ar to, ka Krievijā „Naše Djelo" ar Čcheidzes frakcijas palīdzību tāpat kā agrāk turpinās nopietnu politiku un nopietnu (buržuaziski „nopietnu") darbu masās, bet ārzemēs un pagrīdē OK un Ko atļausies izteikt „kreisus" iebildumiņus, runāt gandrīz vai revolucionaras frazes utt., u. tml. Neradīsim sev iluzijas: Briseles bloks, kas uzreiz saira un ar to pierādīja, ka tajā nav bijis nekā

cita kā tikai liekulība, tieši tāpēc ir ļoti noderīgs politiski satrunējušā stāvokļa maskošanai. 1914. gada julijā tas noderēja, lai maskotu žurnalu „Naša Zarja" un avīzi „Severnaja Rabočaja Gazeta" ar gandrīz-kreisām rezolucijām, kas neuzliek nekādas saistības. 1915. gada julijā vēl nav „draugu satikšanās" un „protokola", bet ir jau galveno „aktieru" principiala vienošanās par to, ka kopīgi jāmasko žurnala „Naše Djelo", Pļechanova un Akselroda socialšovinisms ar tādu vai citādu arī gandrīz-kreisu fražu palīdzību. Pagājis gads — liels un smags gads Eiropas vēsturē. Atklājies, ka nacionalliberalās strādnieku politikas augonis ir *nožņaudzis* Eiropas socialdemokratisko partiju vairākumu, ka tas ir pilnīgi nogatavojies arī likvidatorismā, — bet „draugi" kā muzikanti Krilova „Kvartetā" ir pārsēdušies no vienas vietas uz otru vietu un atkal sākuši nepareizās balsīs vilkt korī: vienība, vienība... (ar žurnalu „Naše Djelo")!

Parizes avīzes „Naše Slovo" piemērs ir sevišķi pamācošs „vienības" patiesajiem piekritējiem. OK izdevuma „Izvestija" 2. nr. ir devis avīzei „Naše Slovo" nāvīgu triecienu, un tagad tās nāve (politiskā vai „fiziskā", tas nav svarīgi) ir tikai laika jautājums. OK izdevuma „Izvestija" 2. nr. „nosita" avīzi „Naše Slovo" ar vienkāršu paziņojumu, ka Martovs (kas, izrādās, ir OK sekretariata loceklis, — redzams, viņu „vienbalsīgi" kooptējis Semkovskis un Akselrods, laikam par to, ka viņš bijis ar mieru vairs neatkārtot nepārdomātas frazes par avīzes „Vorwärts"* „nāvi") — Martovs un „prāva puse avīzes „Naše Slovo" līdzstrādnieku, kas organizatoriski pieslienas OK", *konstatē savu kļūdu*, ka viņi tikai aiz *„naivitates"* (Martovs ingénu** lomā — tas nav slikti) uzskatījuši „Naše Slovo" par „krievu internacionalistu kopīgo organu", bet īstenībā izrādījies, ka „Naše Slovo" ir gan „šķeltnieciska", gan „frakcionara" (Semkovskis vēl no sevis piemetina: „anarchosindikalistiska"), gan tāda, kas „laisnojas Ļeņiniskās avīzes „Social-Demokrat" priekšā".

Publikas priekšā uzstājās avīzes „Naše Slovo" 3 daļas, kas 7 vai 8 mēnešus bez panākumiem mēģināja apvienoties:

* — „Uz priekšu". *Red.*
** — naiva vientieša. *Red.*

1) divi kreisie redakcijas locekļi („Naše Slovo", 107. nr.), kas patiesi simpatizē internacionalismam un tiecas uz avīzi „Social-Demokrat" (sk. mūsu partijas Parizes sekcijas apsveikuma rezoluciju, kas veltīta viņiem avīzes „Naše Slovo" 122. nr-ā); 2) Martovs un „okisti" („prāvā puse"); 3) Trockis, kas kā jau vienmēr principiali nekur nav vienis prātis ar socialšovinistiem, bet *praktiski visur* ir vienis prātis ar viņiem (starp citu pateicoties Čcheidzes frakcijas „laimīgajai starpniecībai", — liekas, tā to sauc diplomatiskajā valodā?).

Patiesajiem vienības piekritējiem izvirzās jautājums: kāpēc cietusi krachu un sašķēlusies „Naše Slovo"? Parasti šķelšanās tiek izskaidrotas ar jauno „ļeņiniešu" cilvēknīdēju „šķeltniecību" (Semkovska raksts izdevuma „Izvestija" 2. nr-ā, Akselroda raksts avīzē „Naše Slovo" utt., u. tml.). Bet šie jaunie cilvēki nepavisam nav piedalījušies avīzē „Naše Slovo" un šā vienkāršā iemesla dēļ *nevarēja* sašķelties vai aiziet no turienes.

Kas par lietu? Vai nejaušība? Vai tas, ka nav iespējama un ir kaitīga socialdemokratisko strādnieku vienība ar buržuaziskās ietekmes ieviesējiem (faktiski: liberalās un šovinistiskās buržuazijas aģentiem), kas strādā žurnalā „Naše Djelo"?

Lai par to padomā „vienības" piekritēji.

Eiropas socialdemokratijā par „vienību" izteikušies tagad, drusku citādos apstākļos un citādā formā, Kautskis un Haze kopā ar pašu Bernšteinu. Sajutušas, ka masas kļūst kreisākas, šis „autoritates" piedāvā kreisajiem socialdemokratiem mieru ar vārdos neizteiktu nosacījumu — ieturēt mieru ar Zidekumiem. Vārdos atsacīties no „4. augusta politikas", nacionalliberalās un socialdemokratiskās strādnieku politikas sašķelšanos aizlīmēt ar kaut kādām nekādas saistības neuzliekošām (un dažā ziņā pat Hindenburgam un Žofram izdevīgām) frazēm par „mieru" (miera lozungs tam ir tieši noderīgs), ar aneksiju platonisku nosodīšanu u. tml. Apmēram tāda ir Kautska un Bernšteina programa, kurai pieslieties nebūtu nekas pretī arī franču socialšovinistiem, kā to rāda dažas ieskaņas avīzē „L'Humanité*. Angļi no „Neatkarīgās strādnieku partijas".

„Cilvēce". *Red.*

protams, ar visu krūti aizstāvēs šādu socialšovinisma amnestiju, maskotu ar klanīšanos pa kreisi. Protams, „okistiem" un Trockim pats dievs tagad licis ieķerties Kautska un Bernšteina stērbelēs.

Mēs uzskatām, ka šis oportunistu vadoņa un „radikalās" nometnes liekulīgo šovinistu vadoņa pagrieziens pa kreisi ir komedija, kuras nozīme ir tā, lai, klanoties pa kreisi, *glābtu to, kas satrunējis* socialdemokratijā, lai faktiski nostiprinātu strādnieku nacionalliberalo politiku par nenozīmīgas piekāpšanās cenu vārdos pret „kreisajiem".

Objektivais stāvoklis Eiropā ir tāds, ka masās aug vilšanās, neapmierinātība, protests, sašutums, revolucionars noskaņojums, kas savas attīstības zināmā pakāpē var neticami ātri pārvērsties par darbību. Istenībā jautājums tagad ir tāds un tikai tāds: palīdzēt augt un attīstīties revolucionarai darbībai pret *savu* buržuaziju un savu valdību vai bremzēt, slāpēt, nomierināt revolucionaro noskaņojumu. Lai sasniegtu otru mērķi, liberalie buržuji un oportunisti pieņems (un no *viņu* interešu viedokļa viņiem *vajag* pieņemt) vienalga kādus kreisus vārdus, neskaitāmus atbruņošanās, miera, atteikšanās no aneksijām, visādu reformu solījumus, visu, ko vēlaties, lai tikai aizkavētu masas saraut saites ar viņu oportunistiskajiem vadoņiem un pāriet uz arvien nopietnāku un nopietnāku revolucionaru darbību.

Neticiet nekādām skanīgām programām, — teiksim mēs masām, — paļaujieties uz savu, masu revolucionaro darbību pret savu valdību un savu buržuaziju, centieties šādu darbību attīstīt; bez pilsoņu kara par socialismu nav glābiņa no grimšanas mežonībā, nav iespējams progress Eiropā.

P. S. Šis raksts bija jau salikts, kad mēs saņēmām Pļechanova kga, „bijušā revolucionara" G. Aļeksinska un Ko rakstu krājumu: „Karš". Lūk, socialšovinistu sofismu un melu kolekcija, kuri carisma visreakcionārāko laupīšanas karu iztēlo par „taisnīgu", „aizsargāšanās" u. tml. karu! Šo negoda pilno sulainiskuma buķeti carisma priekšā ieteicam visu to ievērībai, kas grib nopietni gūt skaidrību par II Internacionales kracha cēloņiem. Starp citu ir interesanti, ka šie atklātie socialšovinisti *pilnīgi* apmierināti gan ar Čcheidzi, gan ar visu viņa frakciju. Ar šo frakciju

apmierināti gan OK, gan Trockis, gan Pļechanovs ar Aļeksinski un Ko, — dabiska lieta, jo Čcheidzes frakcija ir gadiem ilgi pierādījusi savu prasmi maskot oportunistus un viņiem kalpot.

Par KSDS Frakciju, kas aizgājusi uz Sibiriju, Pļechanova un Aļeksinska kgs nekaunīgi melo. Tagad, jādomā, nav vairs tālu laiks, kad meļus varēs dokumentari atspēkot.

„Social-Demokrat", 43. nr., 1915. g. 26. julijā

Iesplests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

PAR LOZUNGA „MIERS“ NOVĒRTĒJUMU

Vines „Strādnieku Avīze“, Austrijas s.-d. centralais organs, 1915. 27. VI min kādu pamācošu Vācijas valdības avīzes („Norddeutsche Allgemeine Zeitung“*) paziņojumu.

Runa ir par rakstu, kura autors ir viens no Vācijas „s.-d.“ partijas redzamākiem (un nelietīgākiem) oportunistiem, Kvarks, kas starp citu pateicis: „Mēs, vācu s.-d., un mūsu austriešu biedri nemitīgi sakām, ka mēs esam pilnīgi gatavi stāties sakaros (ar angļu un franču s.-d.), lai uzsāktu sarunas par mieru. *Vācijas ķeizariskā valdība to zina un neliek mums ne mazāko šķēršļu*“.

Sakarā ar šiem vārdiem kāda nacionalliberala Vācijas avīze (Nationalliberale Korrespondenz**) rakstīja, ka tie pieļaujot divējādu izskaidrojumu. Pirmais: ka valdība neliek šķēršļus s.-d. „internacionalai politiskai darbībai“, ciktāl tā nepārsniedz likumības ietvarus un „valstij nav bīstama“. Tas pilnīgi saprotams no „politiskās brīvības“ viedokļa.

Otrais: ka Vācijas valdība „vismaz klusībā atzīst par pareizu s.-d. internacionalo miera propagandu un ka viņa pat uzskata to par piemērotu līdzekli, lai radītu sākotnēju bazi miera iespējas apspriešanai“.

Protams, nacionalliberalā avīze uzskata otro izskaidrojumu par neiespējamu, un valdības avīze tai oficiali pievienojas, turklāt vēl paziņodama, ka „valdībai nav nekā kopīga ar internacionalo miera propagandu un ka viņa šim nolūkam nekoncesionē ne socialdemokratiskus, ne kādus citus starpniekus“.

* „Ziemeļvācijas Vispārēja Avīze“. *Red.*
** Nacionalliberalā Korrespondence. *Red.*

Pamācoša komedija, vai nav tiesa? Kas gan noticēs, ka Vācijas valdība, kura avīzei „Vorwärts"* aizliegusi rakstīt par šķiru cīņu, valdība, kura ar militaru bardzību vērsusies pret tautas sapulcēm un radījusi īstu „militaru verdzību" proletariešiem, ka šī valdība *aiz liberalisma* „neliek šķēršļus" Kvarku un Zidekumu kungiem? ka viņa neuztur pastāvīgus sakarus ar šiem kungiem?

Vai nav tūkstošreiz ticamāk, ka Kvarks *nejauši* pateicis taisnību (t. i., ka vācu s.-d. sākuši miera propagandu pēc tiešas vai netiešas norunas ar savu valdību) un ka viņu „oficiali atspēkoja" tieši tādēļ, lai slēptu patiesību?

Mācība tiem frazes mīļotājiem, kas līdzīgi Trockim (sk. avīzes „Naše Slovo" 105. nr-u) aizstāv pret mums miera lozungu, starp citu atsaukdamies uz to, ka „visi kreisie" it kā esot „darbos" apvienojušies tieši zem šā lozunga!! Junkuru valdība tagad pierādījusi mūsu Bernes rezolucijas pareizību („S.-D.", 40. nr.), kura teica, ka miera propaganda, „ja tajā neietilpst aicinājums uz masu revolucionaru rīcību", spēj vienīgi „izplatīt iluzijas" un „padarīt proletariatu par *rotaļlietu karojošo zemju slepenās diplomatijas rokās*"**.

Tas apstiprinās burtiski!

Diplomatijas vēsture pēc dažiem gadiem pierādīs, ka tieša vai netieša noruna starp oportunistiem un valdībām par pļāpāšanu miera labā *ir bijusi*, un *ne tikai* Vācijā! Tādas lietas diplomatija slēpj, bet īlenu maisā neapslēpsi.

Kad kreisie sāka apvienoties zem miera lozunga, to varēja atbalstīt, *ja* tur izpaudās *pirmais* protesta *solis* pret šovinistiem, — kā tumšais krievu strādnieks gaponadē pauda savu bikło protestu pret caru. Bet ciktāl kreisie arī tagad aprobežojas ar šo *lozungu* (lozungi ir *apzinīgu* politiķu lieta), tiktāl viņi ir paši vājiņākie kreisie, tiktāl viņu rezolucijās *tieši „darbības" nav ne grana*, tiktāl viņi ir rotaļlieta Zidekumu, Kvarku, Sambā, Haindmaņu, Žofra un Hindenburga rokās.

Kas to nesaprot pat tagad, kad miera lozungu („ja tajā neietilpst aicinājums uz masu revolucionaru rīcību")

* „Uz priekšu". *Red.*
** Sk. šā sējuma 134. lpp. *Red.*

ir prostituējusi Vines konference[111], Bernšteins + Kautskis ar Ko un Šeidemaņi (vācu „forštands" = CK), tas ir vienkārši neapzinīgs dalībnieks tautas socialšovinistiskajā krāpšanā.

Sarakstīts 1915. g. jūlijā un augustā
Pirmreiz iespiests 1924. g. žurnāla „Proletarskaja Revoljucija" 5. (28.) nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

JAUTĀJUMS PAR MIERU

Jautājums par mieru kā socialistu aktualu programu un sakarā ar to arī jautājums par miera noteikumiem interesē visus. Nevar neizteikt atzinību avīzei „Berner Tagwacht"* par to, ka tajā mēs sastopam mēģinājumus izvirzīt šo jautājumu nevis no parastā, sīkburžuaziski nacionalā, bet gan no patiesi proletariskā, internacionalā viedokļa. Lieliska bija redakcijas piezīme 73. nr-ā („Friedenssehnsucht"**), ka vācu s.-d., kas vēlas mieru, ir jāsarauj saites (sich lossagen) ar junkuriskās valdības politiku. Lieliska bija biedra A. P.[112] uzstāšanās (73. un 75. nr.) pret „bezspēcīgo mutes bajāru dižošanos" (Wichtigtuerei machtloser Schönredner), kuri velti pūlas no sīkburžuaziskā viedokļa atrisināt jautājumu par mieru.

Palūkosimies, kā socialistiem jāizvirza šis jautājums.

Miera lozungu var izvirzīt vai nu sakarā ar konkretiem miera noteikumiem, vai arī bez jebkādiem noteikumiem, kā cīņu nevis par konkretu mieru, bet par mieru vispār (Frieden ohne weiters). Skaidrs, ka pēdējā gadījumā mums ir darīšana ar lozungu, kas ne tikai nav socialistisks, bet vispār ir pavisam bezsaturīgs, bezjēdzīgs lozungs. Mieru vispār aizstāv bez ierunām visi līdz pat Kitčeneram, Žofram, Hindenburgam un Nikolajam Asiņainajam, jo *katrs* no viņiem vēlas karu beigt: — jautājums ir tieši tas, ka katrs izvirza imperialistiskus (t. i., laupīšanas, svešu tautu apspiešanas) miera noteikumus par labu „savai" nacijai. Lozungi jāizvirza tādēļ, lai propagandā un aģitacijā izskaidrotu masām nesamierināmo atšķirību starp socialismu un kapitalismu

* — „Bernes Sargs". *Red.*
** — „Ilgas pēc miera". *Red.*

(imperialismu), bet nevis tādēļ, lai *samierinātu* divas naidīgas šķiras un divas naidīgas politikas ar tāda vārdiņa palīdzību, kas „apvieno" visdažādākās lietas.

Tālāk. Vai dažādu zemju socialistus ir iespējams apvienot ar zināmiem miera *noteikumiem*? Ja iespējams, tad katrā ziņā vajadzīgs, lai šo noteikumu skaitā būtu pašnoteikšanās tiesību atzīšana visām nacijām un atsacīšanās no jebkādām „aneksijām", t. i., šo tiesību pārkāpšanas. Bet, ja šīs tiesības atzīst tikai *dažām* nacijām, tad tas nozīmē aizstāvēt zināmu naciju *privileģijas*, t. i., būt nacionalistam un imperialistam, bet ne socialistam. Ja turpretim šīs tiesības atzīst *visām* nacijām, tad nevar nošķirt, piem., Beļģiju vienu, bet jāņem *visas* apspiestās tautas gan Eiropā (iri Anglijā, italieši Nicā, daņi utt. Vācijā, 57% Krievijas iedzīvotāju u. t. jpr.), *gan ārpus Eiropas*, t. i., visas kolonijas. Biedrs A. P. ir visai savlaicīgi par tām atgādinājis. Anglijai, Francijai un Vācijai kopā ir ap 150 milj. iedzīvotāju, bet kolonijās tās apspiež vairāk par 400 milj. iedzīvotāju!! Imperialistiskā kara, t. i., kara kapitalistu interešu dēļ, būtība ir ne tikai tā, ka karu ved, lai apspiestu jaunas nacijas, lai sadalītu kolonijas, bet arī tā, ka karu ved galvenokārt attīstītākās nacijas, kas *apspiež* daudzas citas tautas, apspiež zemeslodes iedzīvotāju *lielāko daļu*.

Vācu s.-d., kas atlaisno Beļģijas sagrābšanu vai samierinās ar to, īstenībā nav s.-d., bet ir imperialisti un nacionalisti, jo viņi aizstāv vācu buržuazijas (un daļēji arī vācu strādnieku) „tiesības" apspiest beļģus, elzasiešus, daņus, poļus, nēģerus Afrikā utt. Tie nav socialisti, bet ir vācu buržuazijas *dienderi*, kas tai palīdz aplaupīt svešas nacijas. Bet arī beļģu socialisti, kas izvirza *tikai* vienu prasību: atbrīvot Beļģiju un dot tai atlīdzību, īstenībā aizstāv beļģu buržuazijas prasību, kura joprojām grib aplaupīt 15 milj. Kongo iedzīvotāju un saņemt koncesijas un privileģijas citās zemēs. Beļģijas buržuji ir ieguldījuši ārzemēs ap 3 miljardus franku; apsargāt peļņu, ko dod šie miljardi, ar visādām krāpšanām un blēdībām, — lūk, kādas *patiesībā* ir „varonīgās Beļģijas" „nacionalās intereses". Tas pats attiecas — un vēl daudz lielākā mērā — uz Krieviju, Angliju, Franciju, Japanu.

Tātad, ja naciju brīvības prasība nav meliga fraze, kas

masko *dažu atsevišķu* zemju imperialismu un nacionalismu, tad tā jāattiecina uz *visām* tautām un uz *visām* kolonijām. Bet tāda prasība ir acīm redzami bez satura, ja *nenotiek* vairākas revolucijas *visas* attīstītākajās zemēs. Ar to vēl nepietiek. Tā nav realizējama bez sekmīgas *socialistiskas* revolucijas.

Vai tas nozīmē, ka socialisti var vienaldzīgi izturēties pret arvien plašāku un plašāku masu prasību pēc miera? Nebūt nē. Viena lieta ir strādnieku apzinīgā avangarda lozungi, cita lieta — masu stichiskās prasības. Ticksme pēc miera ir viens no svarīgākajiem *simptomiem* tam, ka ir sākusies *vilšanās* buržuazijas melos par „atbrīvošanas" mērķiem karā, par „tēvijas aizstāvēšanu" un pārējos māņos, ar kuriem kapitalistu šķira krāpj pūli. Socialistiem jāpievērš vislielākā uzmanība šim simptomam. Visas pūles jāvērš uz to, lai *izmantotu* masu noskaņojumu miera labā. Bet *kā* izmantot? Atzīt miera *lozungu* un to atkārtot būtu „bezspēcīgo (bet bieži vēl launāk: *liekulīgo)* mutes bajāru dižošanās" atbalstīšana. Tā būtu tautas *krāpšana* ar iluziju, it kā tagadējās valdības, tagadējās valdošās šķiras būtu *spējīgas* bez tā, ka viņas „apmāca" (vai, pareizāk, padzen) vairākas revolucijas, dot mieru, kas kaut cik apmierinātu demokratiju un strādnieku šķiru. Nav nekā kaitīgāka par šiem māņiem. Nav nekā, kas vairāk aizmiglotu strādniekiem acis, iedvestu tiem mānīgo domu, ka kapitalisma un socialisma pretrunas *nav dziļas,* nav nekā, kas kapitalistisko verdzību vairāk *izskaistinātu.* Nē, mums jāizmanto noskaņojums miera labā, lai masām izskaidrotu, ka tie labumi, kurus tās gaida no miera, nav iespējami bez vairākām revolucijām.

Karu izbeigšana, miers starp tautām, laupīšanas un varmācibas pārtraukšana — tas tieši ir mūsu ideals, bet tikai buržuaziskie sofisti var ar to vilināt masas, atraujot šo idealu no revolucionarās darbības tūlītējas, tiešas propagandas. Pamats šādai propagandai ir; lai to vestu, jāsarauj tikai saites ar buržuazijas sabiedrotajiem, oportunistiem, kuri gan tieši (līdz pat denunciacijām), gan netieši traucē revolucionaro darbu.

Naciju pašnoteikšanās lozungs tāpat jāizvirza *sakarā* ar kapitalisma imperialistisko laikmetu. Mēs neaizstāvam

ne status quo*, ne sīkpilsonisko utopiju par *izvairīšanos* no lieliem kariem. Mēs esam par revolucionaru cīņu pret imperialismu, t. i., kapitalismu. Imperialisms ir tieši to naciju, kas apspiež vairākas citas nacijas, tieksme paplašināt un nostiprināt šo apspiešanu, pārdalīt kolonijas. Tāpēc naciju pašnoteikšanās jautājuma *kodols* mūsu laikmetā ir tieši *apspiedēju* naciju socialistu izturēšanās. Tas apspiedējas nacijas (Anglijas, Francijas, Vācijas, Japanas, Krievijas, Sav. Valstu u. t. jpr.) socialists, kas neatzīst un neaizstāv apspiesto naciju tiesības uz pašnoteikšanos (t. i., uz brīvu atdalīšanos), īstenībā ir nevis socialists, bet šovinists.

Tikai šāds viedoklis nodrošina neliekuļotu, konsekventu cīņu pret imperialismu, — proletarisku un nevis sīkpilsonisku nacionalā jautājuma nostādni (mūsu laikmetā). Tikai šāds viedoklis konsekventi realizē cīņas principu pret naciju jebkādu apspiešanu, likvidē neuzticību starp apspiedēju un apspiesto naciju proletariešiem, ved uz solidaru internacionalu cīņu par socialistisko revoluciju (t. i., par vienīgi realizējamo pilnīgas nacionalas tiesību vienlīdzības režīmu), bet ne par sīkpilsonisko utopiju — brīvību visām sīkajām valstīm vispār kapitalisma apstākļos.

Tieši šis viedoklis ir mūsu partijai, t. i., tiem Krievijas s.-d., kas pieslienas CK. Tieši šis viedoklis bija Marksam, kurš proletariatam mācīja, ka „nevar būt brīva tā tauta, kas apspiež citas tautas". Markss prasīja Irijas atdalīšanu no Anglijas tieši no šā viedokļa, no *angļu* (ne tikai iru) strādnieku atbrīvošanās kustības interešu viedokļa.

Ja Anglijas socialisti neatzīst un neaizstāv Irijas atdalīšanās tiesības, franči — italiešu Nicas, vācieši — Elzasas un Lotringas, daņu Šlezvigas, Polijas, krievi — Polijas, Somijas, Ukrainas u. t. jpr., poļi — Ukrainas atdalīšanās tiesības, ja visi „lielo" valstu, t. i., lielvalstu, kas nodarbojas ar lielu laupīšanu, socialisti neaizstāv tās pašas tiesības attiecībā uz kolonijām, tad tas notiek tieši tāpēc un tikai tāpēc, ka viņi īstenībā ir imperialisti, bet nevis socialisti. Un ir smieklīgi sev radīt iluzijas, it kā socialistiska politika varētu būt tādiem cilvēkiem, kas, paši piederēdami pie apspiedējām nacijām, *ne*aizstāv apspiesto naciju „pašnoteikšanās tiesības".

* — iepriekšējo stāvokli. *Red.*

Socialistiem nav jāļauj liekulīgiem mutes bajāriem krāpt tautu ar frazēm un solījumiem par demokratiska miera iespēju, bet ir jāizskaidro masām, ka nav iespējams kaut cik demokratisks miers bez vairākām revolucijām un bez revolucionaras cīņas katrā zemē pret *savu* valdību. Socialistiem nav jāļauj buržuaziskiem politikaņiem krāpt tautas ar frazēm par naciju brīvību, — bet ir jāizskaidro *apspiedēju* naciju masām, ka nav cerību uz to atbrīvošanos, ja tās palīdzēs apspiest citas nacijas, ja tās neatzīs un neaizstāvēs šo naciju pašnoteikšanās, t. i., brīvas atdalīšanās, tiesības. Lūk, visām zemēm kopējā socialistiskā un nevis imperialistiskā politika miera jautājumā un nacionalajā jautājumā. Tiesa, šī politika lielāko tiesu nav savienojama ar likumiem par valsts nodevību, — bet ar šiem likumiem nav savienojama arī Bazeles rezolucija, kuru tik negodīgi nodevuši gandrīz visi apspiedēju naciju socialisti.

Jāizvēlas: par socialismu vai par pakļaušanos Žofra un Hindenburga kga likumiem, — par revolucionaru cīņu vai par sulainisku iztapšanu imperialismam. Vidusceļa šeit nav. Un vislielāko ļaunumu proletariatam sagādā liekulīgie (vai stulbie) „viduslīnijas" politikas izgudrotāji.

Sarakstīts 1915. g. jūlijā un augustā
Paraksts: Ļ e ņ i n s
Pirmreiz iespiests 1924. g. žurnala „Proletarskaja Revolucija" 5. (28.) nr-ā bez paraksta

Iespiests pēc rokraksta

SOCIALISMS UN KARŠ

(KSDSP ATTIECĪBAS PRET KARU)[19]

Sarakstīts 1915. g. jūlijā un augustā

Iespiests 1915. g. rudenī atsevišķā brošūrā avīzes „Social-Demokrat" redakcijas izd. Ženevā

Iespiests pēc brošūras teksta

PRIEKŠVĀRDS PIRMAJAM (ĀRZEMJU) IZDEVUMAM

Karš ilgst jau gadu. Mūsu partija noteica savas attiecības pret karu pašā tā sākumā CK manifestā, ko izstrādāja 1914. g. septembrī un iespieda (pēc tam kad tas bija izsūtīts CK locekļiem un mūsu partijas atbildīgajiem pārstāvjiem Krievijā un bija saņemta viņu piekrišana) 1914. g. 1. novembrī mūsu partijas Centrālā Organa „Social-Demokrat" 33. nr-ā*. Pēc tam 40. nr-ā (1915. g. 29. martā) tika iespiestas Bernes konferences rezolucijas**, kas precizāk izsaka mūsu principus un mūsu taktiku.

Pašlaik Krievijā acīm redzami aug revolucionarais noskaņojums masās. Citās zemēs visur manāmas tādas pašas parādības pazīmes, neraugoties uz to, ka proletariata revolucionarās tieksmes apslāpē oficialo s.-d. partiju vairākums, kuras nostājušās savu valdību un savas buržuazijas pusē. Tāds stāvoklis padara sevišķi nepieciešamu tādas brošuras izdošanu, kura rezumētu s.-d. taktiku attiecībā pret karu. Pārdrukājot pilnībā iepriekš minētos partijas dokumentus, mēs tiem pievienojam īsus paskaidrojumus, cenšoties ņemt vērā visus galvenos argumentus par buržuazisko un proletarisko taktiku, kuri izteikti literaturā un partijas sapulcēs.

* Sk. šā sējuma 9.—17. lpp. *Red.*
** Sk. šā sējuma 130.—135. lpp. *Red.*

PRIEKŠVĀRDS OTRAJAM IZDEVUMAM

Šī brošura sarakstīta 1915. gada vasarā tieši pirms Cimervaldes konferences. Tā ir iznākusi arī vācu un franču valodā un tika pilnībā pārdrukāta norveģu valodā Norveģijas s.-d. jaunatnes organā. Brošuras vācu izdevumu nelegali ieveda Vācijā — Berlīnē, Leipcigā, Bremenē u. c. pilsētās, kur to nelegali izplatīja Cimervaldes kreiso piekritēji un Kārļa Libknechta grupa. Franču izdevumu nelegali iespieda Parīzē, un tur to izplatīja franču cimervaldieši. Krievu izdevums nokļuva Krievijā ļoti ierobežotā skaitā, un Maskavā strādnieki to pārrakstīja ar roku.

Mēs tagad pārdrukājam šo brošuru pilnībā kā dokumentu. Lasītājam visu laiku jāpatur prātā, ka brošura sarakstīta 1915. gada augustā. It sevišķi tas jāpatur prātā tajās vietās, kur runa ir par Krieviju: Krievija toreiz vēl bija cariskā, Romanovu Krievija...

Iespiests brošurā 1918. g. izd. *Iespiests pēc brošuras teksta*

I NODAĻA

SOCIALISMA PRINCIPI UN 1914.—1915. G. KARŠ

SOCIALISTU ATTIECĪBAS PRET KARIEM

Socialisti vienmēr ir nosodījuši karus starp tautām kā barbarisku un zvērisku lietu. Bet mūsu attiecības pret karu ir principiali citādas nekā buržuaziskiem pacifistiem (miera piekritējiem un sludinātājiem) un anarchistiem. No pirmajiem mēs atšķiramies ar to, ka saprotam karu nenovēršamo sakaru ar šķiru cīņu zemes iekšienē, saprotam, ka karus nav iespējams iznīcināt, neiznīcinot šķiras un neradot socialismu, kā arī ar to, ka mēs pilnīgi atzīstam par likumīgiem, progresiviem un nepieciešamiem pilsoņu karus, t. i., apspiestās šķiras karus pret apspiedēju šķiru, vergu pret vergu īpašniekiem, dzimtcilvēku zemnieku pret muižniekiem, algoto strādnieku pret buržuaziju. Gan no pacifīstiem, gan no anarchistiem mēs, marksisti, atšķiramies ar to, ka atzīstam nepieciešamību vēsturiski (no Marksa dialektiskā materialisma viedokļa) izpētīt katru karu atsevišķi. Vēsturē ne vienreiz vien ir bijuši kari, kuri, neraugoties uz visām šausmām, zvērībām, postu un mokām, kas nenovēršami saistās ar katru karu, bija progresivi, t. i., nesa labumu cilvēces attīstībai, palīdzot sagraut sevišķi kaitīgus un reakcionarus institutus (piem., patvaldību vai dzimtbūšanu), visbarbariskākās despotijas Eiropā (turku un krievu). Tāpēc jāaplūko tieši tagadējā kara vēsturiskās īpatnības.

JAUNO LAIKU KARU VĒSTURISKIE TIPI

Cilvēces vēsturē jaunu laikmetu atklāja lielā franču revolucija. Kopš tā laika līdz Parizes Komunai, no 1789.

līdz 1871. g., viens no karu tipiem bija buržuaziski progresiva, nacionali atbrīvojoša rakstura kari. Citiem vārdiem, šo karu galvenais saturs un vēsturiskā nozīme bija absolutisma un feodalisma gāšana, to iedragāšana, svešu naciju jūga gāšana. Tāpēc tie bija progresivi kari, un visi godīgie, revolucionarie demokrati un tāpat arī visi socialisti *šādu* karu gadījumos vienmēr simpatizēja tās zemes (t. i., tās buržuazijas) panākumiem, kura palīdzēja gāzt vai iedragāt pašus bīstamākos feodalisma, absolutisma un svešu tautu apspiešanas balstus. Piem., Francijas revolucionarajos karos bija franču izdarītas laupīšanas un svešu zemju iekarošanas elements, bet tas nemaz negroza šo karu galveno vēsturisko nozīmi, kuri grāva un satricināja visas vecās, dzimtbūtnieciskās Eiropas feodalismu un absolutismu. Franču un prūšu karā Vācija aplaupīja Franciju, bet tas negroza šā kara galveno vēsturisko nozīmi, kurš atbrīvoja desmitus miljonus vācu tautas no feodalās sadrumstalotības un no diviem despotiem apspiedējiem — Krievijas cara un Napoleona III.

IZŠĶIRĪBA STARP UZBRUKUMA UN AIZSARGĀŠANĀS KARU

1789.—1871. g. laikmets ir atstājis dziļas pēdas un revolucionaras atmiņas. Pirms feodalisma, absolutisma un svešu naciju jūga gāšanas nevarēja būt ne runas par to, ka attīstītos proletariska cīņa par socialismu. Runādami par „aizsargāšanās" kara likumīgumu attiecībā uz *šāda* laikmeta kariem, socialisti vienmēr ir domājuši tieši šos mērķus, kuru būtība ir revolucija pret viduslaikiem un dzimtbūšanu. Ar „aizsargāšanās" karu socialisti vienmēr ir sapratuši šajā nozīmē *„taisnīgu"* karu (V. Libknechts kādreiz tā arī izteicās). Tikai šādā nozīmē socialisti ir atzinuši un atzīst tagad „tēvijas aizstāvēšanas" vai „aizsargāšanās" kara likumīgumu, progresivitati, taisnīgumu. Piemēram, ja rīt Maroka pieteiktu karu Francijai, Indija — Anglijai, Persija vai Ķina — Krievijai u. tml., tie būtu „taisnīgi", „aizsargāšanās" kari *neatkarīgi* no tā, kas pirmais uzbrucis, un ikviens socialists simpatizētu apspiesto,

atkarīgo, nepilntiesīgo valstu uzvarai pret apspiedējām, vergu īpašnieku, laupītājām „lielajām" valstīm.

Bet iedomājieties, ka vergu īpašnieks, kam ir 100 vergu, karo ar vergu īpašnieku, kam ir 200 vergu, par vergu „taisnīgāku" pārdalīšanu. Skaidrs, ka šādā gadījumā lietot „aizsargāšanās" kara vai „tēvijas aizstāvēšanas" jēdzienu būtu vēsturisks viltojums un praktiski vienkāršās tautas, sīkpilsoņu, tumšo ļaužu vienkārša krāpšana, ko izdarītu veiklie vergu īpašnieki. Tieši tā arī krāpj tautas ar „nacionalās" ideoloģijas un tēvijas aizstāvēšanas jēdziena palīdzību tagadējā, imperialistiskā buržuazija pašreizējā karā starp vergu īpašniekiem par verdzības nostiprināšanu un pastiprināšanu.

TAGADĒJAIS KARŠ IR IMPERIALISTISKS KARŠ

Gandrīz visi atzīst tagadējo karu par imperialistisku karu, bet lielāko tiesu izkropļo šo jēdzienu vai attiecina to uz vienu pusi, vai arī veikli krāpjot iegalvo, ka šim karam ir buržuaziski progresiva, nacionali atbrīvojoša nozīme. Imperialisms ir kapitalisma attīstības augstākā pakāpe, kas sasniegta tikai XX gadsimtā. Kapitalismam ir kļuvis par šauru vecajās nacionalajās valstīs, bez kuru izveidošanās tas nevarēja gāzt feodalismu. Kapitalisms ir tiktāl attīstījis koncentraciju, ka veselas rūpniecības nozares ir sagrābuši sindikati, tresti, kapitalistu miljardieru savienības un gandrīz visa zemeslode ir sadalīta starp šiem „kapitala valdniekiem" vai nu koloniju veidā, vai tā, ka svešas zemes tiek sapītas ar tūkstošiem financialas ekspluatacijas pavedieniem. Brīvo tirdzniecību un konkurenci ir nomainījusi tieksme uz monopolu, uz zemes sagrābšanu kapitala ieguldīšanai, izejvielu eksportam utt. No naciju atbrīvotāja, kāds bija kapitalisms cīņā pret feodalismu, imperialistiskais kapitalisms ir kļuvis par naciju vislielāko apspiedēju. Kapitalisms no progresiva ir kļuvis par reakcionaru, tas attīstījis ražošanas spēkus tiktāl, ka cilvēcei būs vai nu jāpāriet uz socialismu, vai gadiem un pat gadu desmitiem ilgi jāpārdzīvo „lielo" valstu bruņota cīņa par mākslīgu kapitalisma saglabāšanu ar koloniju, monopolu, privileģiju un visāda veida nacionalās apspiešanas palīdzību.

KARŠ STARP LIELĀKAJIEM VERGU ĪPAŠNIEKIEM PAR VERDZĪBAS SAGLABĀŠANU UN NOSTIPRINĀŠANU

Lai izskaidrotu imperialisma nozīmi, minēsim precizus datus par to, kā tā sauc. „lielās" (t. i., kam ir panākumi lielajā laupīšanā) valstis sadalījušas pasauli:

Kā „lielās" vergu īpašnieku valstis sadalījušas pasauli

„Lielās" valstis	Kolonijas 1876. kvadratkilometru	Kolonijas 1876. iedzīvotāju	Kolonijas 1914. kvadratkilometru	Kolonijas 1914. iedzīvotāju	Metropoles 1914. kvadratkilometru	Metropoles 1914. iedzīvotāju	Pavisam kvadratkilometru	Pavisam iedzīvotāju
	miljoni		miljoni		miljoni		miljoni	
Anglija	22,5	251,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Krievija	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Francija	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Vācija	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Japana	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Z. Amerikas Sav. Valstis	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Sešas „lielās" valstis	40,4	273,8	65,0	523,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Kolonijas, kas pieder *ne* lielajām valstīm (bet Beļģijai, Holandei u. c. valstīm)			9,9	45,3			9,9	45,3
Trīs zemes — „puskolonijas" (Turcija, Ķina un Persija)							14,5	361,2
						Kopā . .	105,9	1367,1
Pārējās valstis un zemes							28,0	289,9
Visa zemeslode (bez polarā apgabala)							133,9	1657,0

No tā redzams, kā tautas, kas 1789.—1871. g. lielāko tiesu cīnījās citu tautu priekšgalā par brīvību, tagad, pēc 1876. gada, uz augsti attīstīta un „pārbriedušā" kapitalisma pamata ir pārvērtušās par visas zemeslodes iedzīvotāju un naciju vairākuma apspiedējām un verdzinātājām. No 1876. līdz 1914. g. sešas „lielās" valstis salaupījušas 25 miljonus kv. kilometru, t. i., $2^1/_2$ reizes lielāku platību nekā visa

Eiropa! Sešas lielvalstis verdzina *vairāk par pusmiljardu* (523 miljoni) iedzīvotāju kolonijās. Uz katriem 4 „lielo" valstu iedzīvotājiem iznāk pa 5 iedzīvotājiem „viņu" kolonijās. Un visiem zināms, ka kolonijas ir iekarotas ar uguni un zobenu, ka kolonijās zvēriski izturas pret iedzīvotājiem, ka tos ekspluatē tūkstoš veidos (ar kapitala eksportu, ar koncesijām u. tml., ar krāpšanu, pārdodot preces, ar pakļaušanu „valdošās" nacijas varas organiem un tā tālāk, un tamlīdzīgi). Angļu un franču buržuazija krāpj tautu, teikdama, ka tā ved karu par tautu un Beļģijas brīvību: īstenībā tā ved karu, lai saglabātu kolonijas, ko tā salaupījusi bez mēra. Vācijas imperialisti uzreiz atbrīvotu Beļģiju u. t. jpr., ja angļi un franči „taisnīgi" dalītos ar viņiem savās kolonijās. Stāvokļa īpatnība ir tā, ka šajā karā koloniju likteņus izšķir karš kontinentā. No buržuaziskās taisnības un nacionalās brīvības (jeb naciju tiesības uz eksistēšanu) viedokļa Vācijai katrā ziņā būtu taisnība pret Angliju un Franciju, jo viņai koloniju „iedalīts par maz", viņas ienaidnieki apspiež nesalīdzināmi vairāk naciju nekā viņa, bet viņas sabiedrotajā, Austrijā, apspiestie slavi neapšaubāmi bauda lielāku brīvību nekā cariskajā Krievijā, šajā īstajā „tautu cietumā". Bet Vācija pati karo nevis par naciju atbrīvošanu, bet par to apspiešanu. Nav socialistu uzdevums palīdzēt jaunākajam un spēcīgākajam laupītājam (Vācijai) aplaupīt vecākos un pārēdušos laupītājus. Socialistiem jāizmanto cīņa starp laupītājiem, lai gāztu viņus visus. Tādēļ socialistiem vispirmā kārtā jāstāsta tautai patiesība, proti, ka šis karš trejādā nozīmē ir vergu īpašnieku karš par verdzības nostiprināšanu. Tas ir, pirmkārt, karš par koloniju verdzības nostiprināšanu tādējādi, lai tās „taisnīgāk" sadalītu un turpmāk „vienprātīgāk" ekspluatētu; otrkārt, par svešu naciju apspiešanas nostiprināšanu pašās „lielajās" valstīs, jo *gan* Austrija, *gan* Krievija (Krievija daudz vairāk un daudz sliktāk nekā Austrija) turas tikai ar šādu apspiešanu, pastiprinot to ar karu; treškārt, par algotās verdzības nostiprināšanu un paildzināšanu, jo proletariats ir sašķelts un nomākts, bet kapitalists gūst labumu, iedzīvojoties no kara, uzkurinot nacionalus aizspriedumus un pastiprinot reakciju, kas pacēlusi galvu visās, pat visbrīvākajās un republikaniskajās zemēs.

„KARŠ IR POLITIKAS TURPINĀŠANA AR CITIEM" (PROTI: VARMĀCĪGIEM) „LĪDZEKĻIEM" [11]

Šis slavenais izteiciens pieder vienam no visdziļākajiem rakstniekiem karu jautājumos, Klauzevicam. Marksisti pareizi ir vienmēr atzinuši šo tezi par teoretisku pamatu uzskatiem par katra konkretā kara nozīmi. Markss un Engelss vienmēr tieši no šā viedokļa aplūkoja dažādus karus.

Attieciniet šo uzskatu uz tagadējo karu. Jūs redzēsit, ka gadu desmitiem, gandrīz pusgadsimtu ilgi gan Anglijas, gan Francijas, gan Vācijas, gan Italijas, gan Austrijas, gan Krievijas valdības un valdošās šķiras piekopa koloniju laupīšanas, svešu naciju apspiešanas, strādnieku kustības nomākšanas politiku. Tieši tāda politika, tikai tāda turpinās tagadējā karā. Konkreti tiklab Austrijas, kā arī Krievijas kā miera, tā arī kara laika politika izpaužas naciju verdzināšanā, bet nevis to atbrīvošanā. Turpretim Ķinā, Persijā, Indijā un citās atkarīgajās zemēs pēdējos gadu desmitos mēs redzam desmitiem un simtiem miljonu cilvēku mošanās politiku nacionalai dzīvei, to atbrīvošanās politiku no reakcionaro „lielo" valstu jūga. Uz tāda vēsturiska pamata karš arī tagad var būt buržuaziski progresīvs, nacionali atbrīvojošs.

Pietiek uzmest skatu tagadējam karam no tā viedokļa, ka tajā turpinās politika, kuru ietur „lielās" valstis un galvenās šķiras to iekšienē, lai uzreiz saskatītu, cik kliedzoši antivēsturisks, nepatiess un liekulīgs ir tas uzskats, it kā šajā karā varētu attaisnot „tēvijas aizsargāšanas" ideju.

BEĻĢIJAS PIEMĒRS

Trejsabiedrības (tagad četrsabiedrības) socialšovinistiem (Krievijā Pļechanovam un Ko) visvairāk patīk atsaukties uz Beļģijas piemēru. Bet šis piemērs runā pret viņiem. Vācijas imperialisti nekaunīgi pārkāpuši Beļģijas neitralitati, kā to arvien un visur ir darījušas karojošās valstis, vajadzības gadījumā minot kājām *visus* līgumus un saistības. Pieņemsim, ka visas valstis, kas ieinteresētas starptautisku līgumu ievērošanā, pieteiktu Vācijai karu, prasot Beļģijas atbrīvošanu un atlīdzību tai. Šādā gadījumā socialistu simpatijas, protams, būtu Vācijas ienaidnieku pusē. Tomēr lieta taisni

ir tā, ka „trejsabiedrība (un četrsabiedrība)" ved karu *ne* Beļģijas dēļ: tas ir ļoti labi zināms, un vienīgi liekuļi to slēpj. Anglija izlaupa Vācijas un Turcijas kolonijas, Krievija — Galiciju un Turciju, Francija cenšas iegūt Elzasu un Lotringu un pat Reinas kreiso krastu: ar Italiju noslēgts līgums par laupījuma (Albanijas, Mazazijas) sadalīšanu; ar Bulgariju un Rumaniju notiek kaulēšanās arī laupījuma sadalīšanas dēļ. Uz tagadējo valdību tagadējā kara pamata *nevar* Beļģijai palīdzēt *citādi*, kā palīdzot žņaugt Austriju vai Turciju utt.! Kāda gan te var būt runa par „tēvijas aizstāvēšanu"?? Tā jau tieši arī ir imperialistiskā kara īpatnība, kara starp reakcionari buržuaziskām, vēsturiski sevi pārdzīvojušām valdībām, kara, ko ved, lai apspiestu citas nacijas. Kas attaisno piedalīšanos šajā karā, tas naciju imperialistisko apspiešanu padara mūžīgu. Kas sludina valdību tagadējo grūtību izmantošanu cīņai par socialo revoluciju, tas aizstāv patiesi visu naciju patieso brīvību, kura realizējama, tikai pastāvot socialismam.

PAR KO KARO KRIEVIJA?

Jaunākā tipa kapitalistiskais imperialisms Krievijā ir sevi pilnīgi parādījis carisma politikā attiecībā uz Persiju, Mandžuriju, Mongoliju, bet vispār Krievijā ir pārsvarā militarais un feodalais imperialisms. Nekur pasaulē tā neapspiež zemes iedzīvotāju vairākumu kā Krievijā: lielkrievi ir tikai 43% iedzīvotāju, t. i., mazāk par pusi, bet visi pārējie kā cittautieši ir bezties īgi. No 170 miljoniem Krievijas iedzīvotāju *ap 100 miljonu* ir apspiesti un beztiesīgi. Carisms ved karu, lai sagrābtu Galiciju un galīgi nožņaugtu ukraiņu brīvību, lai sagrābtu Armeniju, Konstantinopoli utt. Carisms karā redz līdzekli uzmanības novēršanai no neapmierinātības pieaugšanas zemes iekšienē un augošās revolucionarās kustības apspiešanai. Tagad uz diviem lielkrieviem Krievijā ir divi līdz trīs beztiesīgi „cittautieši": ar kara palīdzību carisms tiecas palielināt Krievijas apspiesto naciju skaitu, nostiprināt viņu apspiešanu un tā iedragāt arī pašu lielkrievu cīņu par brīvību. Jespēja apspiest un aplaupīt citas tautas nostiprina ekonomisko sastingumu, jo ienākumu avots nereti ir „cittautiešu" pusfeodala ekspluatacija un nevis ražošanas

spēku attīstība. Tādējādi karam no Krievijas puses ir sevišķi reakcionars un pretatbrīvošanās raksturs.

KAS IR SOCIALŠOVINISMS?

Socialšovinisms ir „tēvijas aizsardzības" idejas aizstāvēšana šajā karā. No šās idejas tālāk izriet atsacīšanās no šķiru cīņas kara laikā, balsošana par kara kredītiem u. tml. Socialšovinisti īstenībā realizē antiproletarisku, buržuazisku politiku, jo īstenībā viņi aizstāv nevis „tēvijas aizsardzību" tādā nozīmē, ka notiek cīņa pret svešu naciju jūgu, bet gan aizstāv to vai citu „lielo" valstu „tiesības" laupīt kolonijas un apspiest svešas tautas. Socialšovinisti atkārto buržuazisko tautas krāpšanu, it kā karš notiekot naciju brīvības un eksistences aizstāvēšanas dēļ, un ar to pāriet buržuazijas pusē pret proletariatu. Pie socialšovinistiem pieder tiklab tie, kas attaisno un izskaistina *vienas* lielvalstu karojošās grupas valdības un buržuaziju, tā arī tie, kas līdzīgi Kautskim atzīst socialistiem vienādas tiesības *visās* karojošās lielvalstīs „aizstāvēt tēviju". Socialšovinisms, īstenībā būdams „savas" (vai jebkuras vispār) imperialistiskās buržuazijas privilegiju, priekšrocību, laupīšanas un varmācību aizstāvis, ir pilnīga visu socialistisko uzskatu un Bazeles Starptautiskā socialistiskā kongresa lēmuma nodevība.

BAZELES MANIFESTS

Manifests par karu, kuru 1912. gadā vienbalsīgi pieņēma Bazelē, paredz tieši to karu starp Angliju un Vāciju ar viņu tagadējiem sabiedrotajiem, kurš 1914. gadā arī uzliesmoja. Manifests tieši pasaka, ka nekādas tautas intereses nevar attaisnot šādu karu, kas tiek vests „kapitalistu peļņas un dinastiju labumu dēļ", pamatojoties uz lielo valstu imperialistisko laupīšanas politiku. Manifests tieši pasaka, ka karš ir „valdībām" (visām bez izņēmuma) bīstams, atzīmē viņu bailes no „proletariskās revolucijas", norāda ar vislielāko noteiktību uz 1871. g. Komunas un 1905. g. oktobra un decembra piemēru, *t. i., uz revolucijas un pilsoņu kara piemēru.* Tādējādi Bazeles manifests tieši šim karam nosaka strādnieku revolucionarās cīņas taktiku internacionālā mērogā pret savām valdībām, proletariskās

revolucijas taktiku. Bazeles manifests atkārto Štutgartes rezolucijas vārdus, ka kara sākšanās gadījumā socialistiem jāizmanto kara radītā „ekonomiskā un politiskā krize", lai „paātrinātu kapitalisma krišanu", t. i., jāizmanto kara radītās valdību grūtības un masu sašutums socialistiskās revolucijas labā.

Socialšovinistu politika, tas, ka viņi attaisno karu no buržuaziskiem atbrīvošanās viedokļiem, ka viņi pieļauj „tēvijas aizstāvēšanu", balso par kreditiem, iestājas valdībās u. t. jpr., u. t. jpr., ir tieša socialisma nodevība, ko var izskaidrot, kā mēs turpmāk redzēsim, vienīgi ar oportunisma un nacionalliberalās strādnieku politikas uzvaru Eiropas partiju lielākās daļas iekšienē.

MELĪGA ATSAUKŠANĀS UZ MARKSU UN ENGELSU

Krievu socialšovinisti (ar Plechanovu priekšgalā) atsaucas uz Marksa taktiku 1870. g. karā; — vācu (Lenča, Davida un Ko tipa) — uz Engelsa izteicieniem 1891. gadā, ka vācu socialistiem obligati jāaizstāv tēvija kara gadījumā pret Krieviju un Franciju kopā; — beidzot, Kautska tipa socialšovinisti, kas grib samierināt un padarīt likumīgu internacionalo šovinismu, atsaucas uz to, ka Markss un Engelss, karus nosodīdami, tomēr no 1854.—1855. līdz 1870.—1871. un 1876.—1877. g. vienmēr nostājušies vienas vai otras karojošās valsts pusē, ja karš tomēr bija sācies.

Visa šī atsaukšanās ir Marksa un Engelsa uzskatu nekrietna izkropļošana par patiku buržuazijai un oportunistiem, gluži tāpat kā anarchistu Giljoma un Ko rakstījumi izkropļo Marksa un Engelsa uzskatus, lai attaisnotu anarchismu. 1870. un 1871. gada karš no Vācijas puses bija vēsturiski progresīvs, kamēr nebija uzvarēts Napoleons III, jo viņš kopā ar caru ilgus gadus apspieda Vāciju, atbalstot tajā feodalo sadrumstalotību. Un, kolīdz karš izvērtās Francijas aplaupīšanā (Elzasas un Lotringas aneksija), Markss un Engelss vāciešus noteikti nosodīja. Un arī šā kara sākumā Markss un Engelss atzina par pareizu Bebeļa un Libknechta atsacīšanos balsot par kreditiem un ieteica s.-d. nesaplūst ar buržuaziju, bet aizstāvēt proletariata patstāvīgās šķiras intereses. Pārnest šā buržuaziski progresīvā

un nacionali atbrīvojošā kara vērtējumu uz mūsdienu imperialistisko karu nozīmē ņirgāties par patiesību. Tas pats ar vēl lielāku spēku attiecas uz 1854. un 1855. g. karu un visiem XIX gadsimta kariem, kad nebija *ne* tagadējā imperialisma, *ne* nobriedušu objektivu socialisma apstākļu, *ne* masveida socialistisku partiju *visās* karojošās zemēs, t. i., nebija tieši to apstākļu, no kuriem Bazeles manifests secināja „proletariskās revolucijas" taktiku *sakarā* ar karu starp lielajām valstīm.

Kas tagad atsaucas uz Marksa izturēšanos pret *progresīvas* buržuazijas laikmeta kariem un aizmirst Marksa vārdus: „strādniekiem nav tēvijas" — vārdus, kuri attiecas *tieši* uz reakcionarās, savu laiku pārdzīvojušās buržuazijas laikmetu, uz socialistiskās revolucijas laikmetu, tas Marksu nekaunīgi izkropļo un socialistisko viedokli aizstāj ar buržuazisko.

II INTERNACIONALES KRACHS

Visas pasaules socialisti 1912. gadā Bazelē svinīgi paziņoja, ka viņi nākošo Eiropas karu uzskata par *visu* valdību „noziedzīgu" un reakcionaru pasākumu, kuram jāpaātrina kapitalisma sabrukums, nenovēršami radot revoluciju pret to. Sākās karš, sākās krize. Revolucionarās taktikas vietā s.-d. partiju vairākums sāka ieturēt reakcionaru taktiku, nostādamies savu valdību un savas buržuazijas pusē. Šī socialisma nodevība nozīmē II (1889.—1914.) Internacionales krachu, un mums jābūt skaidrībā par to, kas šo krachu izraisījis, kas radījis socialšovinismu, kas devis tam spēku.

SOCIALŠOVINISMS IR GALĪGI IZVEIDOJIES OPORTUNISMS

Visa II Internacionales laikmeta gaitā visur notika cīņa s.-d. partiju iekšienē starp revolucionaro un oportunistisko spārnu. Vairākās zemēs notika sašķelšanās pa šo līniju (Anglijā, Itālijā, Holandē, Bulgarijā). Neviens marksists nav šaubījies par to, ka oportunisms pauž buržuazisku politiku strādnieku kustībā, pauž sīkburžuazijas intereses un niecīgas par buržujiem kļuvušu strādnieku daļas un ar to savienībā atrodošās *„savas"* buržuazijas intereses pret proletariešu masu, apspiesto masu interesēm.

XIX gadsimta beigu objektivie apstākļi it sevišķi pastipri-

nāja oportunismu, pārvēršot buržuaziskās legalitates izmantošanu par verdzisku klanīšanos tās priekšā, radot nelielu strādnieku šķiras birokratijas un aristokratijas slāni, pievelkot s.-d. partiju rindās daudz sīkburžuazisku „līdzskrējēju".

Karš paātrināja attīstību, pārvēršot oportunismu par sōcialšovinismu, pārvēršot oportunistu un buržuazijas slepeno savienību par atklātu. Turklāt militarie varas organi visur ieveda kara stāvokli un uzpurni strādnieku masām, kuru vecie vadoņi gandrīz itin visi pārgāja buržuazijas pusē.

Oportunisma un socialšovinisma ekonomiskais pamats ir viens un tas pats: niecīga privilegēto strādnieku slāņa un sīkburžuazijas intereses, kuri aizstāv savu privilegēto stāvokli, savas „tiesības" uz druskām no peļņas, ko saņēmusi „viņu" nacionalā buržuazija, aplaupot citas nacijas, gūstot labumus no sava lielvalstiskā stāvokļa utt.

Oportunisma un socialšovinisma idejiski politiskais saturs ir viens un tas pats: šķiru sadarbība un nevis šķiru cīņa, atsacīšanās no revolucionariem cīņas līdzekļiem, palīdzība „savai" valdībai tās grūtajā stāvoklī un nevis tās grūtību izmantošana revolucijas labā. Ja ņemsim visas Eiropas zemes visumā, ja pievērsīsim uzmanību nevis atsevišķām personām (kaut arī pašām autoritatīvākām), tad izrādisies, ka tieši oportunistiskais *virziens* ir kļuvis par galveno socialšovinisma balstu, bet no revolucionaru nometnes gandrīz it visur atskan vairāk vai mazāk konsekvents protests pret to. Un, ja ņemsim, piemēram, virzienu grupējumu 1907. g. Štutgartes starptautiskajā socialistiskajā kongresā, tad izrādisies, ka starptautiskais marksisms bija pret imperialismu, bet starptautiskais oportunisms jau toreiz bija par to.

VIENĪBA AR OPORTUNISTIEM IR STRĀDNIEKU SAVIENĪBA AR „SAVU" NACIONALO BURŽUAZIJU UN INTERNACIONALĀS REVOLUCIONARĀS STRĀDNIEKU ŠĶIRAS SAŠĶELŠANA

Pagājušajā laikmetā, pirms kara, oportunismu nereti uzskatīja kaut arī par „novirzīšanos", „galējibu", bet tomēr par likumīgu s.-d. partijas sastāvdaļu. Karš parādīja, ka turpmāk tas nav iespējams. Oportunisms ir „galīgi nobriedis", ir novedis līdz galam savu buržuazijas emisara lomu strādnieku kustībā. Vienība ar oportunistiem ir kļuvusi

par vienu vienīgu liekulību, kuras piemēru mēs redzam Vācijas s.-d. partijā. Oportunisti visos svarīgos gadījumos (piemēram, 4. augusta balsošanā) nāk ar savu ultimatu, realizēdami to, izlietojot savus daudzos sakarus ar buržuaziju, savu vairākumu arodbiedrību valdēs utt. *Vienība* ar oportunistiem tagad *īstenībā* nozīmē strādnieku šķiras pakļaušanu „savai" nacionalajai buržuazijai, savienību ar to, lai apspiestu svešas nacijas un lai cīnītos par lielvalstiskajām privileģijām, un ir visu zemju revolucionarā proletariata *sašķelšanās*.

Lai cik grūta atsevišķos gadījumos būtu cīņa pret daudzās organizacijās valdošajiem oportunistiem, lai arī cik savdabīgs atsevišķās zemēs būtu process, kurā strādnieku partijas attīrās no oportunistiem, šis process ir nenovēršams un auglīgs. Reformistiskais socialisms mirst; atdzimstošais socialisms „būs revolucionars, nesamierināms, karojošs", kā to pareizi pateicis franču socialists Pauls Golejs.

„KAUTSKISMS"

Kautskis, vislielākā II Internacionales autoritate, ir augstākā mērā tipisks un spilgts piemērs tam, kā marksisma atzīšana vārdos ir īstenībā novedusi pie tā pārvēršanās par „struvismu" vai „brentanismu"[115]. Mēs to redzam arī Pļechanova piemērā. Ar acīm redzamiem sofismiem laupa marksismam tā revolucionaro dzīvo dvēseli, marksismā atzīst *visu, izņemot* revolucionaros cīņas līdzekļus, to propagandu un sagatavošanu, masu audzināšanu tieši šajā virzienā. Kautskis bezidejiski „samierina" socialšovinisma pamatdomu, tēvijas aizstāvēšanas atzīšanu šajā karā, ar diplomatisku, ārēju piekāpšanos pret kreisajiem tādā veidā, ka atturas no balsošanas par kreditiem, vārdos atzīst savu opozicionarismu u. tml. Kautskis, kas 1909. gadā sarakstījis veselu grāmatu par revoluciju laikmeta luvošanos un par kara sakaru ar revoluciju, Kautskis, kas 1912. gadā parakstījis Bazeles manifestu par nākošā kara revolucionaru izmantošanu, tagad visādās balsīs attaisno un izskaistina socialšovinismu un līdzīgi Pļechanovam pievienojas buržuazijai, lai izsmietu jebkuru domu par revoluciju, jebkuru soli uz tieši revolucionaru cīņu.

Strādnieku šķira nevar veikt savu vispasaules revolucionaro lomu, nesaudzīgi nekarojot pret šo renegatismu, rakstura trūkumu, sulainisku iztapšanu oportunismam un neredzētu marksisma teoretisku vulgarizēšanu. Kautskisms nav nejaušība, bet ir II Internacionales pretrunu socialais produkts, kas savieno uzticību marksismam vārdos ar pakļaušanos oportunismam darbos.

Šī „kautskisma" galvenā divkosība izpaužas dažādās zemēs dažādos veidos. Holandē Rolande-Holste, noraidot tēvijas aizstāvēšanas ideju, aizstāv vienību ar oportunistu partiju. Krievijā Trockis, tāpat noraidot šo ideju, tādā pašā veidā aizstāv vienību ar žurnala „Naša Zarja" oportunistisko un šovinistisko grupu. Rumanijā Rakovskis, pieteicot karu oportunismam kā Internacionales kracha vaininiekam, tai pašā laikā ir ar mieru atzīt tēvijas aizstāvēšanas idejas likumīgumu. Viss tas ir tā ļaunuma izpausmes, kuru holandiešu marksisti (Gorters, Panekuks) nosaukuši par „pasivo radikalismu" un kura būtība ir tā, ka teorijā revolucionaro marksismu aizstāj ar eklektismu un ka praksē verdziski izdabā oportunismam vai ir bezspēcīgi tā priekšā.

MARKSISTU LOZUNGS IR REVOLUCIONARĀS SOCIALDEMOKRATIJAS LOZUNGS

Karš neapšaubāmi ir radījis visasāko krizi un neticami saasinājis masu postu. Šā kara reakcionarais raksturs, *visu* zemju buržuazijas nekaunīgie meli, — buržuazijas, kas savus laupīšanas mērķus masko ar „nacionalo" ideoloģiju, viss tas uz objektīvi revolucionarās situacijas pamata nenovēršami rada revolucionarus noskaņojumus masās. Mūsu pienākums ir palīdzēt apzināties šos noskaņojumus, padziļināt un noformēt tos. Šo uzdevumu parcīzi izteic vienīgi lozungs par imperialistiskā kara pārvēršanu pilsoņu karā, un *ikkatra* konsekventa šķiru cīņa kara laikā, ikkatra nopietni realizēta „masu darbības" taktika nenovēršami virza uz to. Nevar zināt, vai sakarā ar lielo valstu 1. vai 2. imperialistisko karu, vai tā laikā vai pēc tā uzliesmos spēcīga revolucionara kustība, bet katrā gadījumā mūsu kategoriskais pienākums ir sistematiski un neatlaidīgi strādāt tieši šajā virzienā.

Bazeles manifests tieši norāda uz Parizes Komunas piemēru, t. i., valdību kara pārvēršanu pilsoņu karā. Priekš pusgadsimta proletariats bija pārāk vājš, socialisma objektivie apstākļi vēl nebija nobrieduši, revolucionarās kustības saskaņotības un sadarbības visās karojošās zemēs nevarēja būt, Parizes strādnieku vienas daļas aizraušanās ar „nacionalo ideoloģiju" (1792. gada tradiciju) bija viņu sīkburžuaziskā vājība, ko savlaicīgi atzīmēja Markss, un viens no Komunas kracha cēloņiem. Pusgadsimtu pēc Komunas ir zuduši apstākļi, kas torcizējo revoluciju vājināja, un tagadējā laikā socialistam nav piedodams, ja tas samierinās ar atteikšanos no darbības tieši Parizes komunaru garā.

PIEMĒRS PAR BRĀĻOŠANOS TRANŠEJĀS

Visu karojošo zemju buržuaziskās avīzes ir minējušas piemērus par karojošo naciju zaldatu brāļošanos pat tranšejās. Un tas, ka militarie varas organi (Vācijā, Anglijā) ir izdevuši drakoniskus likumus pret šādu brāļošanos, ir pierādījis, ka valdības un buržuazija piešķīrušas tai nopietnu nozīmi. Ja tad, kad Rietumeiropas s.-d. partiju virsotnēs pilnīgi valdīja oportunisms un socialšovinismu atbalstīja visa s.-d. prese, visas II Internacionales autoritates, bija iespējami brāļošanās gadījumi, tad tas mums rāda, kādā mērā būtu iespējams saīsināt tagadējo noziedzīgo, reakcionaro, vergu īpašnieku karu un organizēt revolucionaru internacionalu kustību, ja šajā virzienā sistematiski strādātu visu karojošo zemju kaut vai tikai kreisie socialisti.

NELEGALĀS ORGANIZACIJAS NOZĪME

Visas pasaules ievērojamākie anarchisti ir šajā karā sevi apkaunojuši ar socialšovinismu (Pļechanova un Kautska garā) ne mazāk kā oportunisti. Viens no tā derīgajiem rezultatiem bez šaubām būs tas, ka šis karš nonāvēs gan oportunismu, gan anarchismu.

Nekādā gadījumā un nekādos apstākļos neatsakoties izmantot masu organizēšanai un socialisma sludināšanai vismazāko legalo iespēju, s.-d. partijām ir jāizbeidz verdziskā klanīšanās legalitates priekšā. „Šaujiet pirmie, buržuju kungi"[116], rakstīja Engelss, dodams mājienu tieši uz pilsoņu

karu un uz nepieciešamību mums pārkāpt legalitati *pēc* tam, kad to būs pārkāpusi buržuazija. Krize ir parādījusi, ka buržuazija to pārkāpj visās, pat visbrīvākajās zemēs un ka nevar masas vest uz revoluciju, neradot nelegalu organizaciju revolucionaru cīņas līdzekļu sludināšanai, apspriešanai, novērtēšanai, sagatavošanai. Vācijā, piemēram, viss *godīgais,* ko dara socialisti, tiek darīts pret nelietīgo oportunismu un liekulīgo „kautskismu" un tiek darīts tieši nelegali. Anglijā sūta katorgā par iespiestiem aicinājumiem neiestāties karaspēkā.

Uzskatīt par savienojamu piederību pie s.-d. partijas ar nelegalo propagandas paņēmienu noliegšanu un to izsmiešanu legalajā presē ir socialisma nodevība.

PAR „SAVAS" VALDĪBAS SAKĀVI IMPERIALISTISKĀ KARĀ

Tie, kas aizstāv savas valdības uzvaru šajā karā, kā arī tie, kas aizstāv lozungu „ne uzvaras, ne sakāves", vienādi aizstāv socialšovinisma viedokli. Revolucionara šķira reakcionarā karā nevar nevēlēties savas valdības sakāvi, nevar neredzēt, ka valdības militarās neveiksmes atvieglo tās gāšanu. Tikai buržujam, kurš tic, ka karš, ko sākušas valdības, katrā ziņā beigsies kā karš starp valdībām, un kurš to vēlas, liekas „smieklīga" vai „bezjēdzīga" ideja, ka *visu* karojošo zemju socialisti uzstātos ar sakāves novēlējumu *visām* „savām" valdībām. Turpretī tieši šāda uzstāšanās atbilstu ikviena apzinīga strādnieka apslēptajām domām un saskanētu ar mūsu darbības līniju, kura vērsta uz imperialistiskā kara pārvēršanu pilsoņu karā.

Bez šaubām angļu, vācu un krievu socialistu daļas nopietnā aģitacija pret karu „vājināja" attiecīgo valdību „militaro spēku", bet šāda aģitacija bija socialistu nopelns. Socialistiem ir jāizskaidro masām, ka tām nav glābiņa ārpus revolucionaras „savu" valdību gāšanas un ka šo valdību grūtības tagadējā karā jāizmanto tieši šim mērķim.

PAR PACIFISMU UN MIERA LOZUNGU

Masu noskaņojums par labu mieram bieži vien rāda, ka sācies protests, sašutums un apzināšanās, ka karš ir reakcionars. Izmantot šo noskaņojumu ir visu s.-d. pienākums.

Viņi ļoti dedzīgi piedalīsies ikvienā kustībā un ikvienā demonstracijā uz šā pamata, bet viņi nemānīs tautu, pieļaujot domu, ka bez revolucionarās kustības iespējams miers bez aneksijām, bez naciju apspiešanas, bez laupīšanas, bez jaunu karu iedīgļa, — karu starp tagadējām valdībām un valdošajām šķirām. Tāda tautas mānīšana būtu izdevīga vienīgi karojošo valdību slepenajai diplomatijai un viņu kontrrevolucionarajiem plāniem. Kas grib drošu un demokratisku mieru, tam jābūt par pilsoņu karu pret valdībām un buržuaziju.

PAR NACIJU PAŠNOTEIKŠANĀS TIESĪBĀM

Visizplatītākie māņi, ar kuriem buržuazija šajā karā krāpj tautu, ir tie, ka tā savus laupīšanas mērķus masko ar „nacionalās atbrīvošanās" ideoloģiju. Angļi sola brīvību Bēļģijai, vācieši — Polijai utt. Īstenībā, kā mēs redzējām, tas ir pasaules naciju vairākuma apspiedēju karš par šādas apspiešanas nostiprināšanu un paplašināšanu.

Socialisti nevar sasniegt savu lielo mērķi, necīnoties pret naciju jebkādu apspiešanu. Tāpēc viņiem noteikti jāprasa, lai *apspiedēju* zemju (it īpaši tā sauc. „lielo" valstu) s.-d. partijas atzītu un aizstāvētu *apspiesto* naciju pašnoteikšanās tiesības un tieši šā vārda politiskajā nozīmē, t. i., tiesības uz politisku atdalīšanos. Lielvalsts nacijas vai nacijas — koloniju īpašnieces socialists, kas neaizstāv šīs tiesības, ir šovinists.

Šo tiesību aizstāvēšana ne tikai neveicina sīku valstu izveidošanos, bet, gluži otrādi, ved uz to, ka brīvāk, drošāk un tāpēc plašāk un itin visur veidosies masām izdevīgākās un ekonomiskai attīstībai vairāk atbilstošās lielās valstis un valstu savienības.

Apspiesto naciju socialistiem savukārt ir noteikti jācīnās par apspiesto un apspiedēju tautību *strādnieku* pilnīgu (tai skaitā arī organizatorisku) vienību. Ideja par vienas nacijas tiesisku atdalīšanos no otras (Bauera un Renera tā sauc. „kulturali nacionalā autonomija") ir reakcionara ideja.

Imperialisms ir laikmets, kad saujiņa „lielo" valstu arvien vairāk un vairāk apspiež visas pasaules nacijas, un tāpēc cīņa par socialistisku internacionalu revoluciju pret

imperialismu nav iespējama, neatzīstot naciju pašnoteikšanās tiesības. „Nevar būt brīva tā tauta, kas apspiež svešas tautas" (Markss un Engelss). Nevar būt socialistisks proletariats, kas samierinās ar „savas" nacijas vismazāko varmācību pret citām nacijām.

II NODAĻA

ŠĶIRAS UN PARTIJAS KRIEVIJĀ

BURŽUAZIJA UN KARŠ

Vienā ziņā Krievijas valdība nav atpalikusi no saviem brāļiem Eiropā: tāpat kā viņi, tā pratusi krāpt „savu" tautu grandiozā mērogā. Arī Krievijā tika laists darbā milzīgs, briesmīgs meļu un viltību aparats, lai saindētu masas ar šovinismu, lai radītu priekšstatu, it kā cariskā valdība ved „taisnīgu" karu, nesavtīgi aizstāv „brāļus slavus" utt.

Muižnieku šķira un tirdznieciski rūpnieciskās buržuazijas virsotnes dedzīgi atbalstīja cariskās valdības karojošo politiku. Tās pamatoti gaida sev milzīgus materialus labumus un privileģijas no Turcijas un Austrijas mantojuma sadalīšanas. Vesela rinda viņu kongresu jau iepriekš tīksminās ap to peļņu, kas plūstu viņu kabatās, ja uzvarētu cara armija. Turklāt reakcionari ļoti labi saprot, ka, ja kaut kas vēl var novilcināt Romanovu monarchijas krišanu un aizkavēt jaunu revoluciju Krievijā, tad tas ir tikai caram uzvaru nesošs ārējs karš.

Pilsētu „vidējās" buržuazijas, buržuaziskās inteliģences, brīvo profesiju utt. plašie slāņi — vismaz kara sākumā — arī bija saindēti ar šovinismu. Krievijas liberalās buržuazijas partija — kadeti — pilnīgi un bez ierunām atbalstīja carisko valdību. Ārējās politikas laukā kadeti jau sen ir valdības partija. Panslavisms, ar kura starpniecību cariskā diplomatija jau ne vienreiz vien ir izdarījusi savas grandiozās politiskās krāpšanas, ir kļuvis par kadetu oficialo ideoloģiju. Krievu liberalisms ir deģenerējies par *nacional*-liberalismu. Tas sacenšas „patriotismā" ar melno sotņu, vienmēr labprāt balso par militarismu, marinismu u. tml. Krievu liberalisma nometnē vērojama apmēram tā pati

parādība, kas 70. gados Vācijā, kad „brīvdomājošais" liberalisms saira un izdalīja no sevis nacionalliberalo partiju. Krievijas liberalā buržuazija ir galīgi nostājusies uz kontrrevolucijas ceļa. KSDSP viedoklis šajā jautājumā ir pilnīgi apstiprinājies. Dzīve ir sadragājusi to mūsu oportunistu uzskatu, ka krievu liberalisms it kā vēl esot revolucijas virzītājs spēks Krievijā.

Valdošajai kliķei ar buržuaziskās preses, garīdzniecības utt. palīdzību izdevies arī zemniecībā radīt šovinistisku noskaņojumu. Bet samērā ar zaldatu atgriešanos no slaktiņa lauka noskaņojums uz laukiem bez šaubām mainīsies ne jau par labu cariskai monarchijai. Buržuaziski demokratiskās partijas, kurām ir saskare ar zemniecību, nav noturējušās pret šovinisma vilni. Trudoviku partija Valsts domē atteicās balsot par kara kreditiem. Bet ar sava vadoņa Kerenska muti tā pasludināja „patriotisku" deklaraciju, kas bija ārkārtīgi izdevīga monarchijai. Visa „narodņiku" legalā prese visumā sākusi vilkties aiz liberaļiem. Pat buržuaziskās demokratijas kreisais spārns — tā sauc. socialistu revolucionaru partija, kas iekļauta Starptautiskajā socialistiskajā birojā — ir sākusi peldēt pa to pašu straumi. Šās partijas pārstāvis Starptautiskajā socialistiskajā birojā, Rubanoviča kgs, uzstājas kā atklāts sociālšovinists. Puse šās partijas delegatu „Antantes" socialistu Londonas konferencē balsoja par šovinistisko rezoluciju (otrai pusei atturoties). Socialistu revolucionaru nelegalajā presē (avīze „Novosti"[117] u. t. jpr.) pārsvarā ir šovinisti. Revolucionari „no buržuaziskas vides", t. i., buržuaziskie revolucionari, kas nav saistīti ar strādnieku šķiru, ir šajā karā cietuši vissmagāko krachu. Kropotkina, Burceva, Rubanoviča bēdīgais liktenis ir ārkārtīgi zīmīgs.

STRĀDNIEKU ŠĶIRA UN KARŠ

Vienīgā šķira Krievijā, kurai nav izdevies iepotēt šovinisma sērgu, ir proletariats. Atsevišķi ekscesi kara sākumā skāra tikai vistumšākos strādnieku slāņus. Strādnieku piedalīšanās Maskavas nejēdzībās pret vāciešiem ir stipri pārspīlēta. Izrādījās, ka visā visumā strādnieku šķira Krievijā ir imunizēta pret šovinismu.

Tas izskaidrojams ar revolucionaro stāvokli zemē un ar Krievijas proletariata vispārējiem dzīves apstākļiem.

1912.—1914. g. ir iezīmējis jaunu grandiozu revolucionaru uzplūdu sākumu Krievijā. Mēs atkal esam kļuvuši par lieciniekiem lielai streiku kustībai, kādu pasaule nepazīst. Masu revolucionarais streiks 1913. gadā iesaistīja pēc visminimalākiem aprēķiniem $1^1/_2$ miljona dalībnieku, bet 1914. g. pārsniedza 2 miljonus un tuvojās 1905. gada līmenim. Kara priekšvakarā Peterburgā lieta nonāca jau līdz pirmajām barikažu kaujām.

Nelegalā Krievijas socialdemokratiskā strādnieku partija ir izpildījusi savu pienākumu pret Internacionali. Internacionalisma karogs nav iedrebējies tās rokās. Organizatoriski mūsu partija jau sen ir sarāvusi saites ar oportunistiskām grupām un elementiem. Oportunisma un „legalisma par katru cenu" svaru bumbas nebija piekaltas pie mūsu partijas kājām. Un šis apstāklis palīdzēja tai veikt revolucionaro pienākumu — tāpat kā italiešu biedriem palīdzēja sašķelšanās ar oportunistisko Bisolati partiju.

Vispārējais stāvoklis mūsu zemē ir naidīgs „socialistiskā" oportunisma uzplaukšanai strādnieku masu vidū. Krievijā mēs redzam ļoti daudz oportunisma un reformisma nokrāsu inteliģences, sīkburžuazijas utt. vidū. Bet tas ir niecīgs mazākums starp politiski aktivajiem strādnieku slāņiem. Privilegēto strādnieku un kalpotāju slānis pie mums ir ļoti vājš. Legalitates fetišisms pie mums nevarēja rasties. Likvidatoriem (oportunistu partijai, ko vada Akselrods, Potresovs, Čerevaņins, Maslovs u. c.) pirms kara nebija nekāda nopietna atbalsta strādnieku masās. IV Valsts domes vēlēšanas deva *visus* 6 deputatus strādniekus likvidatorisma pretiniekus. Legalās strādnieku preses tiraža un naudas vākšana Petrogradā un Maskavā neapgāžami parādījusi, ka $^4/_5$ apzinīgo strādnieku ir pret oportunismu un likvidatorismu.

Karam sākoties, cariskā valdība apcietināja un izsūtīja tūkstošiem un atkal tūkstošiem apzinīgāko strādnieku, mūsu nelegalās KSDSP biedru. Šis apstāklis līdz ar kara stāvokļa ievešanu mūsu zemē, ar mūsu avīžu slēgšanu u. t. jpr. aizturēja kustību. Bet mūsu partijas nelegalais

revolucionarais darbs tomēr turpinās. Petrogradā mūsu partijas komiteja izdod nelegalu avīzi „Proļetarskij Golos“ [118].

Raksti no centrālā organa „Social-Demokrat“, kas iznāk ārzemēs, tiek Petrogradā pārdrukāti un izsūtīti pa provinci. Iznāk nelegalas proklamacijas, kas tiek izplatītas arī kazarmās. Ārpus pilsētas dažādās klusās vietās notiek nelegalas strādnieku sapulces. Pēdējā laikā Petrogradā sākušies lieli strādnieku metalistu streiki. Sakarā ar šiem streikiem mūsu Petrogradas Komiteja izlaidusi vairākus uzsaukumus strādniekiem.

KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATISKĀ STRĀDNIEKU FRAKCIJA VALSTS DOMĒ UN KARŠ

1913. gadā starp Valsts domes s.-d. deputatiem notika šķelšanās. Vienā pusē, izrādījās, bija 7 oportunisma piekritēji Čcheidzes vadībā. Viņi bija ievēlēti no 7 neproletariskām guberņām, kur skaitījās 214 tūkstoš strādnieku. Otrā pusē — 6 deputati, *visi* no strādnieku kurijas, kuri bija ievēlēti no visrūpnieciskākiem Krievijas centriem, kuros skaitījās 1 008 tūkstoši strādnieku.

Domstarpību galvenais priekšmets bija: revolucionarā marksisma taktika *vai* oportunistiskā reformisma taktika. Praktiski domstarpības visvairāk izpaudās *ārpus*parlamentarā darbā masās. Šis darbs Krievijā bija jāveic nelegali, ja tā darītāji gribēja palikt uz revolucionarā pamata. Čcheidzes frakcija joprojām palika uzticamākā sabiedrotā likvidatoriem, kuri noraidīja nelegalo darbu, un aizstāvēja viņus visās pārrunās ar strādniekiem, visās sapulcēs. Tā radās šķelšanās. 6 deputati nodibināja KSDS Frakciju. Viens gads darba neapgāžami parādīja, ka tieši aiz tās stāv Krievijas strādnieku lielum lielais vairākums.

Kara sākumā domstarpības izpaudās ārkārtīgi uzskatāmi. Čcheidzes frakcija aprobežojās ar parlamentaru pamatu. Tā nebalsoja par kredītiem, jo citādi tā būtu izraisījusi pret sevi strādniekos sašutuma vētru. (Mēs redzējām, ka Krievijā pat sīkburžuaziskie trudoviki nebalsoja par kredītiem.) Bet tā arī neprotestēja pret socialšovinismu.

Citādi rīkojās KSDS Frakcija, kas pauda mūsu partijas politisko līniju. Ar protestu pret karu tā gāja strādnieku

šķiras visdziļākajos slāņos, propagandu pret imperialismu tā nesa Krievijas proletariešu plašajās masās.

Un strādnieki ar dziļām simpatijām atsaucās tai, — kas arī nobiedēja valdību un piespieda to, atklāti pārkāpjot pašas likumus, apcietināt un notiesāt mūsu biedrus deputatus uz nometināšanu trimdā Sibirijā uz visu mūžu. Jau pirmajā oficialajā paziņojumā par mūsu biedru apcietināšanu cara valdība rakstīja:

„Pavisam īpašu stāvokli šajā ziņā ieņēmuši daži soc.-demokratisko biedrību biedri, kas par savas darbības mērķi sprauduši satricināt Krievijas militaro varenību ar aģitaciju pret karu, ar pagrīdes uzsaukumu un mutvārdu propagandas palīdzību".

Uz zināmo Vanderveldes aicinājumu „pagaidām" pārtraukt cīņu pret carismu — tagad no cara sūtņa Beļģijā, kņaza Kudaševa, liecinājuma kļuvis zināms, ka Vanderveldē nav šo aicinājumu izstrādājis viens pats, bet sadarbodamies ar minēto cara sūtni — *tikai* mūsu partija tās CK personā deva noraidošu atbildi. Likvidatoru vadošais centrs piekrita Vanderveldem un oficiali paziņoja presē, ka tas „savā darbībā *nepretojas karam*".

Cara valdība apsūdzēja mūsu biedrus deputatus vispirms par to, ka viņi propagandējuši starp strādniekiem šo noraidošo atbildi Vanderveldem.

Cariskais prokurors Ņenarokomova kgs tiesā izvirzīja mūsu biedriem par paraugu vācu un franču socialistus. „Vācijas s.-d., — viņš teica, — ir balsojuši par kara kredītiem un izrādījušies par valdības draugiem. Tā rīkojās Vācijas s.-d., bet ne tā rīkojās Krievijas s.-d. bēdīgie bruņinieki... Beļģijas un Francijas socialisti vienprātīgi aizmirsa savus strīdus ar citām šķirām, aizmirsa partijas ķildas un bez svārstīšanās nostājās zem karogiem". Bet KSDSF biedri, pakļaudamies partijas CK direktivām, rīkojās, lūk, ne tā...

Tiesa parādīja iespaidīgu ainu par mūsu partijas plašo nelegalo aģitaciju proletariata masās pret karu. Cariskai tiesai, protams, ne tuvu neizdevās „atklāt" mūsu biedru visu darbību šajā laukā. Bet arī tas, kas tika atklāts, parādīja, cik daudz bija veikts īsajā dažu mēnešu laikā.

Tiesā nolasīja mūsu grupu un komiteju nelegalos uzsaukumus pret karu un par internacionalo taktiku. No visas Krievijas apzinīgajiem strādniekiem stiepās pavedieni uz KSDS Frakcijas biedriem, un tā, cik bija tās spēkos, centās palīdzēt viņiem novērtēt karu no marksisma viedokļa.

Biedrs Muranovs, Charkovas guberņas strādnieku deputats, tiesā teica:

„Saprazdams, ka tauta mani sūtījusi Valsts domē ne jau tādēļ, lai deldētu Domes krēslu, es braukāju uz vietām, lai iepazītos ar strādnieku šķiras noskaņojumu". Viņš ari atzinās tiesā, ka uzņēmies mūsu partijas nelegalā aģitatora funkcijas, ka Uralos viņš organizējis strādnieku komiteju Verchņeisetskas rūpnīcā un citās vietās. Tiesa parādīja, ka KSDSF biedri pēc kara sākšanās apbraukājuši propagandas nolūkos gandrīz visu Krieviju, ka Muranovs, Petrovskis, Badajevs u. c. sarīkojuši daudzas strādnieku sapulces, kurās pieņemtas rezolucijas pret karu u. tml.

Cara valdība draudēja apsūdzētajiem ar nāves sodu. Sakarā ar to ne visi viņi pašā tiesā izturējās tik drošsirdīgi kā b. Muranovs. Viņi centās apgrūtināt cariskajiem prokuroriem savu notiesāšanu. To tagad necienīgi izmanto Krievijas socialšovinisti, lai notušētu jautājuma būtību: kāds parlamentarisms vajadzīgs strādnieku šķirai?

Parlamentarismu atzīst Zidekums ar Heini, Sambā ar Vaļjanu, Bisolati ar Musoliņi, Čcheidze ar Pļechanovu. Un parlamentarismu atzīst mūsu biedri no KSDS Frakcijas, atzīst bulgaru, italiešu biedri, kas sarāvuši sakarus ar šovinistiem. Ir starpība starp parlamentarismu un parlamentarismu. Vieni izmanto parlamenta arenu, lai pieglaimotos savām valdībām vai, labākajā gadījumā, mazgātu rokas kā Čcheidzes frakcija. Otri izmanto parlamentarismu, lai līdz galam paliktu revolucionari, lai izpildītu savu, socialistu un internacionalistu pienākumu arī visgrūtākajos apstākļos. Vienus viņu parlamentarā darbība noved uz ministru krēsliem, otrus viņu parlamentarā darbība noved — cietumā, trimdā, katorgā. Vieni kalpo buržuazijai, otri — proletariatam. Vieni ir socialimperialisti. Otri — revolucionarie marksisti.

III NODAĻA

INTERNACIONALES ATJAUNOŠANA

Kā atjaunot Internacionali? Bet — vispirms dažus vārdus par to, kā *nevajag* atjaunot Internacionali.

SOCIALŠOVINISTU UN „CENTRA" METODE

O, visu zemju socialšovinisti ir lieli „internacionalisti"! No paša kara sākuma viņus nomāc rūpes par Internacionali. No vienas puses, viņi apgalvo, ka runas par Internacionales *krachu* esot „pārspīlētas". Īstenībā nekas sevišķs neesot notīcis. Paklausieties Kautski: Internacionale vienkārši esot „miera laika ierocis", dabiski, ka kara laikam šis instruments esot izrādījies mazliet ne savu uzdevumu augstumos. No otras puses, visu zemju socialšovinisti atraduši kādu ļoti vienkāršu — un galvenais: internacionalu — līdzekli, kā izkļūt no stāvokļa, kas radies. Līdzeklis nav sarežģīts: vajag tikai nogaidīt kara beigas, līdz kara beigām katras zemes socialistiem ir jāaizstāv sava „tēvija" un jāatbalsta „savas" valdības, bet pēc kara izbeigšanās — vienam otru „jāamnestē", jāatzīst, ka *visiem* bijusi taisnība, ka miera laikā mēs dzīvojam kā brāļi, bet kara laikā mēs — uz tādu un tādu rezoluciju preciza pamata — aicinām vācu strādniekus iznīcināt savus brāļus frančus, un otrādi.

Šajā ziņā vienādi saprotas gan Kautskis, gan Pļechanovs, gan Viktors Adlers, gan Heine. Viktors Adlers raksta, ka, „kad mēs būsim pārdzīvojuši šos grūtos laikus, mūsu pirmais pienākums būs savstarpēji nepārmest katru kļūdīšanos". Kautskis apgalvo, ka „līdz šim ne no vienas puses nav atskanējušas nopietnu socialistu balsis, kas liktu bažīties" par Internacionales likteni. Pļechanovs saka, ka „nepatīkami ir spiest roku (Vācijas s.-d.), kas ož pēc nevainīgi nonāvēto asinīm". Bet turpat jau piedāvā „amnestiju": „šeit būs pilnīgi vietā, — viņš raksta, — *sirdi* pakļaut *saprātam*. Sava lielā uzdevuma dēļ Internacionalei būs jāņem vērā pat arī nokavējusies nožēlošana". Heine žurnalā „Sozialistische Monatshefte" nosauc Vanderveldes izturēšanos par „drošsirdīgu un lepnu" un ieteic to par paraugu vācu kreisajiem.

Vārdu sakot, kad beigsies karš, ieceliet komisiju no Kautska un Pļechanova, Vanderveldes un Adlera, un vienā mirklī būs sastādīta „vienbalsīga" rezolucija savstarpējas amnestijas garā. Strīds būs laimīgi notušēts. Kur vajadzētu palīdzēt strādniekiem orientēties notikušajā, tur viņus piekrāps ar ārēju „vienību" uz papīra. Visu zemju socialšovinistu un liekuļu apvienošanos nosauks par Internacionales atjaunošanu.

Nav ko sev slēpt: šādas „atjaunošanas" briesmas ir ļoti lielas. Visu zemju socialšovinisti ir vienādi tajā ieinteresēti. Visi viņi vienādi negrib, lai viņu zemes pašas strādnieku masas orientētos jautājumā: socialisms *vai* nacionalisms. Visi viņi vienādi ieinteresēti aizsegt viens otra grēkus. Visi viņi neko citu nevar ieteikt kā tikai to, ko ieteic „internacionalās" liekulības virtuozs Kautskis.

Un tomēr maz apzinās šo briesmu nopietnību. Viena kara gada laikā mēs redzējām vairākus mēģinājumus atjaunot internacionalos sakarus. Mēs nerunāsim par konferencēm Londonā un Vinē, kur pulcējās noteikti šovinisti, lai palīdzētu savu „tēviju" ģeneralštabiem un buržuazijai. Mēs domājam konferences Lugano pilsētā, Kopenhagenā, internacionalo sieviešu konferenci un internacionalo jaunatnes konferenci [119]. Šīs sapulces iedvesmoja labākie vēlējumi. Bet tās nemaz neredzēja minētās briesmas. Tās nenosprauda internacionalistu kaujas līniju. Tās nenorādīja proletariatam uz tām briesmām, kas tam draud no Internacionales „atjaunošanas" socialšovinistiskā veida. Tās labākā gadījumā aprobežojās ar vecu rezoluciju atkārtošanu, nenorādot strādniekiem, ka bez cīņas pret socialšovinistiem socialisma lieta ir bezcerīga. Tās labākajā gadījumā bija *soļošana uz vietas.*

STĀVOKLIS OPOZICIJAS VIDŪ

Nav nekādu šaubu par to, ka visiem internacionalistiem vislielākā interese ir par stāvokli Vācijas s.-d. opozicijas vidū. Oficiālā Vācijas socialdemokratija, kas bija stiprākā un vadošā partija II Internacionalē, ir devusi visjūtamāko triecienu starptautiskajai strādnieku organizacijai. Bet reizē ar to izrādījās, ka Vācijas socialdemokratijā ir visstiprākā opozicija. No Eiropas lielo partiju skaita tā bija

pirmā, kur pacēla skaļu protesta balsi biedri, kas palikuši uzticīgi socialisma karogam. Ar prieku mēs lasījām žurnalus: „Lichtstrahlen"* un „Die Internationale". Ar vēl lielāku prieku mēs dabūjām zināt, ka Vācijā tiek izplatīti nelegali revolucionari uzsaukumi, kā, piemēram, uzsaukums: „Galvenais ienaidnieks pašu zemē". Tas liecināja, ka Vācijas strādnieku vidū socialisma gars ir dzīvs, ka Vācijā vēl ir cilvēki, kas spēj aizstāvēt revolucionaro marksismu.

Vācijas socialdemokratijas dzīlēs šķelšanās mūsdienu socialismā iezīmējusies visuzskatāmāk. Šeit mēs pavisam skaidri redzam 3 virzienus: oportunisti šovinisti, kas nekur nav nonākuši līdz tādai krišanas un renegatisma pakāpei kā Vācijā; kautskiskais „centrs", kas šeit sevi parādījis par pilnīgi nevarīgu izpildīt kaut kādu citu lomu kā tikai būt par oportunistu dienderi; un — kreisos, kas Vācijā ir vienīgie socialdemokrati.

Visvairāk mūs dabiski interesē stāvoklis vācu kreiso vidū. Mēs viņos redzam savus biedrus, visu internacionalistisko elementu cerību.

Kāds tad ir šis stāvoklis?

Žurnalam „Die Internationale" bija pilnīga taisnība, kad tas teica, ka vācu kreiso vidū viss vēl atrodas rūgšanas procesā, ka priekšā stāv vēl lieli pārgrupējumi, ka viņu vidū ir vairāk noteikti un mazāk noteikti elementi.

Mēs, krievu internacionalisti, protams, ne mazākā mērā nepretendējam uz to, lai iejauktos mūsu biedru — vācu kreiso iekšējās lietās. Mēs saprotam, ka tikai viņi paši ir pilnīgi kompetenti noteikt savus cīņas veidus pret oportunistiem, ievērojot laika un vietas apstākļus. Mēs tikai uzskatām par savu tiesību un savu pienākumu atklāti izteikt savas domas par stāvokli.

Mēs esam pārliecināti, ka žurnala „Die Internationale" ievadraksta autoram bija pilnīga taisnība, kad viņš apgalvoja, ka kautskiskais „centrs" marksisma lietai dara vairāk ļaunuma nekā atklātais socialšovinisms. Kurš tagad notušē domstarpības, kurš tagad zem marksisma maskas sludina strādniekiem to, ko sludina kautskisms, tas iemidzina

* — „Gaismas Stari". *Red.*

strādniekus, tas ir kaitīgāks nekā Zidekumi un Heines, kuri izvirza jautājumu krasi un spiež strādniekus orientēties.

Fronda pret „instancēm", kuru pēdējā laikā sev atļaujas Kautskis un Haze, nedrīkst nevienu maldināt. Domstarpības starp viņiem un Šeidemaņiem nav principialas domstarpības. Vieni uzskata, ka Hindenburgs un Makenzens ir *jau* uzvarējuši un ka tagad jau var sev atļauties greznību — protestēt pret aneksijām. Otri uzskata, ka Hindenburgs un Makenzens *vēl* nav uzvarējuši un ka tāpēc vajag „noturēties līdz galam".

Kautskisms cīnās pret „instancēm" tikai izskata pēc, — tieši tādēļ, lai pēc kara strādnieku priekšā notušētu principialo strīdu un lietu aiztrieptu ar 1 001 uzpūstu rezoluciju nenoteikti „kreisā" garā, uz ko tādi meistari ir II Internacionales diplomati.

Pilnīgi saprotams, ka savā grūtajā cīņā pret „instancēm" vācu opozicijai jāizmanto arī šī kautskisma neprincipiālā fronda. Bet par katra internacionalista pārbaudes akmeni ir jāpaliek negativām attiecībām pret neokautskismu. Vienīgi tas ir tiešām internacionalists, kas cīnās pret kautskismu un kas saprot, ka „centrs" *arī pēc* tā vadoņu šķietamā pagrieziena paliek principiālā ziņā *šovinistu un oportunistu sabiedrotais*.

Milzīgi svarīga ir mūsu izturēšanās pret Internacionales svārstīgajiem elementiem vispār. Šie elementi — lielāko tiesu *pacifistiskās* nokrāsas socialisti — ir gan neitralajās zemēs, gan dažās karojošās zemēs (Anglijā, piemēram, Neatkarīgā strādnieku partija). Šie elementi var būt mūsu līdzskrējēji. Tuvināšanās ar viņiem pret socialšovinistiem ir nepieciešama. Bet jāpatur prātā, ka tie ir *tikai* līdzskrējēji, ka, atjaunojot Internacionali, galvenajos un pamata jautājumos šie elementi neies ar mums, bet pret mums, ies ar Kautski, Šeidemani, Vanderveldi, Sambā. Starptautiskajās apspriedēs nedrīkst savu programu aprobežot ar to, kas pieņemams šiem elementiem. Citādi mēs paši nokļūsim svārstīgo pacifistu gūstā. Tā bija, piemēram, sieviešu starptautiskajā konferencē Bernē. Vācu delegacija, kurai bija b. Klaras Cetkinas vīdoklis, šajā konferencē faktiski nostājās „centra" lomā. Sieviešu kon-

ference teica tikai to, kas bija pieņemams oportunistiskās holandiešu Trulstras partijas delegatēm un delegatēm no ILP (Neatkarīgā strādn. partija), kura — neaizmirsīsim to — „Antantes" šovinistu konferencē Londonā balsoja par Vanderveldes rezoluciju. Mēs izsakām savu vislielāko cieņu ILP par drosmīgo cīņu pret Anglijas valdību kara laikā. Bet mēs zinām, ka šī partija nav stāvējusi un nestāv uz marksisma pamatiem. Un mēs uzskatām, ka s.-d. opozicijas galvenais uzdevums šobrīd ir pacelt revolucionarā marksisma karogu, pateikt strādniekiem stingri un noteikti, kā mēs skatāmies uz imperialistiskiem kariem, izvirzīt paroli par masu revolucionaro darbību, t. i., par imperialistisko karu laikmeta pārvēršanu par pilsoņu karu laikmeta sākumu.

Revolucionarie socialdemokratiskie elementi, neraugoties ne uz ko, ir daudzās zemēs. Tie ir gan Vācijā, gan Krievijā, gan Skandinavijā (ietekmīgs virziens, kuru pārstāv b. Heglunds), gan Balkanos (bulgaru „tesņaku" partija), gan Itālijā, gan Anglijā (Britanijas soc. partijas daļa), gan Francijā (pats Valjans avīzē „L'Humanité* atzina, ka viņš saņēmis internacionalistu protesta vēstules, bet viņš nevienu no tām nav iespiedis pilnīgi), gan Holandē (tribinisti[120]) utt. Apvienot šos marksistiskos elementus — lai arī cik maz to būtu sākumā — viņu vārdā atgādināt tagad aizmirstos īstā socialisma vārdus, aicināt visu zemju strādniekus saraut sakarus ar šovinistiem un nostāties zem marksisma vecā karoga — lūk, dienas uzdevums.

Apspriedes ar tā saucamām „darbības" programām līdz šim bija tikai tādas, ka tajās vairāk vai mazāk pilnīgi pasludināja vienkārša pacifisma programu. Marksisms nav pacifisms. Cīnīties par ātrāku kara izbeigšanu ir nepieciešams. Bet tikai tad, kad aicina uz *revolucionaru* cīņu, „miera" prasība gūst proletarisku jēgu. Bez vairākām revolucijām tā saucamais demokratiskais miers ir sīkpilsoniska utopija. Īsta darbības programa būtu tikai *marksistiska* programa, kura masām dod pilnīgu un skaidru atbildi uz to, kas notiek, kura izskaidro, kas ir imperialisms un kā pret to cīnīties, kura atklāti pasaka, ka pie II Internacionales kracha novedis oportunisms, kura aicina atklāti

* — „Cilvēce". *Red.*

celt marksistisko Internacionali bez un *pret* oportunistiem. Tikai tāda programa, kas rādītu, ka mēs ticam sev, ticam marksismam, pieteicam oportunismam cīņu uz dzīvību un nāvi, nodrošinātu mums agrāk vai vēlāk īsto proletarisko masu simpatijas.

KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATISKĀ STRĀDNIEKU PARTIJA UN III INTERNACIONALE

KSDS Partija jau sen ir sašķēlusies ar saviem oportunistiem. Krievijas oportunisti tagad kļuvuši arī vēl par šovinistiem. Tas tikai nostiprina mūsu domas, ka šķelšanās ar viņiem socialisma interesēs ir nepieciešama. Mēs esam pārliecināti, ka socialdemokratiem tagadējās domstarpības ar socialšovinistiem nemaz nav mazākas, kā tās bija socialistiem ar anarchistiem, kad s.-d. ar šiem pēdējiem sašķēlās. Oportunists Monitors žurnalā „Preussische Jahrbücher"* pareizi teica, ka oportunistiem un buržuazijai tagadējā vienība ir izdevīga, jo tā spiež kreisos pakļauties šovinistiem un kavē strādniekus izprast strīdus un radīt savu patiesi strādniecisku, patiesi socialistisku partiju. Mēs esam dziļi pārliecināti, ka tagadējā stāvoklī šķelšanās ar oportunistiem un šovinistiem ir revolucionara pirmais pienākums — tāpat kā šķelšanās ar dzeltenajiem, ar antisemītiem, ar liberalajām strādnieku savienībām utt. bija nepieciešama tieši tādēļ, lai sekmētu atpalikušo strādnieku ātrāku izglītošanu un iesaistīšanu s.-d. partijas rindās.

Trešā Internacionale pēc mūsu domām būtu jārada tieši uz tādas revolucionaras bazes. Mūsu partijai nepastāv jautājums par to, vai ir lietderīgi saraut sakarus ar socialšovinistiem. Tai tas ir izšķirts negrozāmi. Tai pastāv tikai jautājums, kā to realizēt vistuvākā laikā internacionalā mērogā.

Pilnīgi saprotams, ka, lai radītu *starptautisku* marksistisku organizaciju, vajag, lai būtu gatavība radīt patstāvīgas marksistiskas partijas *dažādās* zemēs. Vācijai kā zemei, kur ir visvecākā un spēcīgākā strādnieku kustība, ir izšķirošā nozīme. Tuvākā nākotne rādīs, vai apstākļi jau ir no-

* — „Prūšu Gadagrāmata". *Red.*

brieduši jaunas marksistiskas Internacionales radīšanai. Ja ir, — mūsu partija ar prieku iestāsies tādā no oportunisma un šovinisma attīrītā III Internacionalē. Ja nav, — tas rādīs, ka šai attīrīšanai vēl vajadzīga vairāk vai mazāk ilgstoša evolucija. Un tad mūsu partija būs galējā opozicija agrākās Internacionales iekšienē — kamēr dažādās zemēs neradīsies baze starptautiskai strādnieku asociacijai, kas stāvētu uz revolucionarā marksisma pamatiem.

Mēs nezinām un nevaram zināt, kā noritēs attīstība tuvākajos gados starptautiskajā arenā. Bet ko mēs zinām droši, par ko mēs esam nesatricināmi pārliecināti, tas ir tas, ka *mūsu* partija *mūsu* zemē *mūsu* proletariata vidū nenogurstoši strādās norādītā virzienā un ar visu savu ikdienas darbību veidos *marksistiskās* Internacionales Krievijas sekciju.

Arī mums Krievijā netrūkst atklātu socialšovinistu un „centra" grupu. Šie ļaudis cinīsies pret marksistiskās Internacionales radīšanu. Mēs zinām, ka Pļechanovam ir vienādi principiali pamati ar Zidekumu un ka viņš jau tagad sniedz tam roku. Mēs zinām, ka tā saucamā „Organizacijas komiteja", ko vadā Akselrods, sludina kautskismu uz krieviska pamata. Maskodamies ar strādnieku šķiras vienību, šie ļaudis sludina vienību ar oportunistiem un caur tiem — ar buržuaziju. Bet viss tas, ko mēs zinām par strādnieku kustības tagadni Krievijā, dod mums pilnīgu pārliecību par to, ka Krievijas apzinīgais proletariats joprojām paliks *ar mūsu partiju*.

IV NODAĻA

ŠĶELŠANĀS VĒSTURE UN SOCIALDEMOKRATIJAS TAGADĒJAIS STĀVOKLIS KRIEVIJĀ

Iepriekš aprakstītā KSDSP taktika attiecībā pret karu ir Krievijas socialdemokratijas trīsdesmit gadu ilgās attīstības neizbēgamais rezultats. Šo taktiku, kā arī socialdemokratijas tagadējo stāvokli mūsu zemē, nevar pareizi saprast, ja neiedziļinās mūsu partijas vēsturē. Lūk, kāpēc arī šeit mums lasītājam jāatgādina šās vēstures galvenie fakti.

Kā idejisks virziens socialdemokratija radās 1883. gadā, kad socialdemokratiskos uzskatus, piemērojot tos Krievijai, pirmoreiz sistematiski iztirzāja „Darba atbrīvošanas" grupa ārzemēs. Līdz 90. gadu sākumam socialdemokratija palika idejisks virziens, kas nebija saistīts ar strādnieku masu kustību Krievijā. 90. gadu sākumā sabiedriskie uzplūdi, nemiers un streiku kustība strādnieku vidū padarīja socialdemokratiju par aktīvu politisku spēku, kas nesaraujami saistīts ar strādnieku šķiras cīņu (kā ekonomisko, tā arī politisko). Un kopš tā paša laika sākas socialdemokratijas šķelšanās „ekonomistos" un „iskriešos".

„EKONOMISTI" UN VECĀ „ISKRA" (1894.—1903.)

„Ekonomisms" bija oportunistisks virziens Krievijas socialdemokratijā. Tā politiskā būtība izteikta programmā: „strādniekiem — ekonomiskā, liberaļiem — politiskā cīņa". Tā galvenais teoretiskais balsts bija tā sauc. „legalais marksisms" jeb „struvisms", kas „atzina" „marksismu", kurš pilnīgi attīrīts no katra revolucionarisma un pielāgots liberalās buržuazijas vajadzībām. Atsaucoties uz strādnieku masu neattīstību Krievijā, vēlēdamies „iet kopā ar masām", „ekonomisti" ierobežoja strādnieku kustības uzdevumus un vērienu ar ekonomisko cīņu un liberalisma politisku atbalstīšanu, neizvirzot sev nekādus patstāvīgus politiskus un nekādus revolucionarus uzdevumus.

Vecā „Iskra" (1900.—1903.) uzvaroši veica cīņu pret „ekonomismu" revolucionarās socialdemokratijas principu vārdā. Viss apzinīgā proletariata zieds nostājās „Iskras" pusē. Dažus gadus pirms revolucijas socialdemokratija nāca klajā ar viskonsekventāko un nesamierināmāko programu. Un šķiru cīņa, masu uzstāšanās 1905. gada revolucijas laikā šo programu apstiprināja. „Ekonomisti" pielāgojās masu atpalicībai. „Iskra" audzināja strādnieku avangardu, kas spētu vest masas uz priekšu. Tagadējos socialšovinistu argumentus (par nepieciešamību rēķināties ar masām, par imperialisma progresivumu, par revolucionaru „iluzijām" u. tml.) *visus* jau bija izvirzījuši ekonomisti. Ar marksisma oportunistisku pārveidošanu, pielāgojot to „struvismam", socialdemokratiskā Krievija iepazinās priekš 20 gadiem.

MEŅŠEVISMS UN BOĻŠEVISMS (1903.—1908.)

Buržuaziski demokratiskās revolucijas laikmets radīja starp socialdemokratijas virzieniem jaunu cīņu, kas bija iepriekšējās tiešs turpinājums. „Ekonomisms" pārveidojās par „meņševismu". Vecās „Iskras" revolucionarās taktikas aizstāvēšana radīja „boļševismu".

Vētrainajos 1905.—1907. gados meņševisms bija oportunistisks virziens, ko atbalstīja liberalie buržuji un kas izplatīja liberali buržuaziskas tendences strādnieku kustībā. Pielāgot strādnieku šķiras cīņu liberalismam — tāda bija tā būtība. Boļševisms turpretī izvirzīja par socialdemokratisko strādnieku uzdevumu celt demokratisko zemniecību uz revolucionaru cīņu pretēji liberalisma svārstībām un nodevībām. Un strādnieku masas, kā to ne vienreiz vien atzinuši paši meņševiki, revolucijas laikā gāja kopā ar boļševikiem visos lielākajos pasākumos.

1905. gada revolucija pārbaudīja, nostiprināja, padziļināja un norūdīja nesamierināmi revolucionaru socialdemokratisku taktiku Krievijā. Atklāta šķiru un partiju uzstāšanās ne vienreiz vien parādīja socialdemokratiskā oportunisma („meņševisma") sakaru ar liberalismu.

MARKSISMS UN LIKVIDATORISMS (1908.—1914.)

Kontrrevolucijas laikmets pilnīgi jaunā veidā atkal izvirzīja dienas kārtībā jautājumu par socialdemokratijas oportunistisko un revolucionaro taktiku. Meņševisma galvenā gultne pretēji daudzu savu labāko pārstāvju protestiem radīja likvidatorisma virzienu, atsacīšanos no cīņas par jaunu revoluciju Krievijā, no nelegalas organizacijas un nelegala darba, nicinošu zobošanos par „pagrīdi", par republikas lozungu utt. Žurnala „Naša Zarja" legalo literatu grupas personā (Potresova, Čerevaņina kgs utt.) saliedējās no vecās socialdemokratiskās partijas neatkarīgs kodols, kuru tūkstoš veidos atbalstīja, reklamēja un lutināja Krievijas liberalā buržuazija, kas gribēja atradināt strādniekus no revolucionarās cīņas.

Šo oportunistu grupu izslēdza no partijas KSDSP 1912. gada Janvara konference, kura atjaunoja partiju pretēji ārkārtīgi niknai pretestībai, ko izrādīja vesela rinda

ārzemju grupu un grupiņu. Vairāk nekā divus gadus (1912. gada sākums — 1914. gada puse) norisinājās divu s.-d. partiju sīva cīņa: CK, kas bija ievēlēta 1912. g. janvarī, un „Organizacijas komitejas", kas neatzina Janvara konferenci un gribēja citādi atjaunot partiju, saglabājot vienību ar žurnala „Naša Zarja" grupu. Sīva cīņa norisinājās starp divām strādnieku dienas avīzēm („Pravdu" un „Luč"[121] un to pēctecēm) un starp divām IV Valsts domes s.-d. frakcijām (pravdistu jeb marksistu „KSDSFr." un likvidatoru „s.-d. frakciju" ar Čeheidzi priekšgalā).

Aizstāvot uzticību partijas revolucionārajiem novēlējumiem, atbalstot strādnieku kustības sākušos uzplūdus (pēc 1912. gada pavasara jo sevišķi), savienojot legalo un nelegalo organizaciju, presi un aģitaciju, „pravdisti" saliedēja ap sevi apzinīgās strādnieku šķiras lielum lielo vairākumu, kamēr likvidatori, — rīkojoties kā politisks spēks vienīgi tikai žurnala „Naša Zarja" grupas personā, — balstījās uz liberali buržuazisko elementu vispusīgu atbalstu.

Aiklātās strādnieku grupu naudas iemaksas abu partiju avīzēm, kuras tajā laikmetā bija Krievijas apstākļiem pielāgots (un vienīgais legali pieejamais, visu brīvi kontrolējamais) s.-d. *biedru naudas* veids, uzskatāmi apstiprināja, ka „pravdistiem" (marksistiem) spēka un ietekmes avots ir proletarisks, likvidatoriem (un viņu „OK") — buržuaziski liberals. Lūk, īsi dati par šīm iemaksām, kuri sīki iespiesti grāmatā „Marksisms un likvidatorisms"[122], bet saīsinātā veidā vācu s.-d. avīzē „Leipcigas Tautas Avīze"[123] 1914. gadā 21. julijā.

Iemaksu skaits un suma marksistiskajām (pravdistiskajām) un likvidatoriskajām Peterburgas dienas avīzēm no 1914. g. 1. janvara līdz 13. maijam:

	Pravdisti		Likvidatori	
	Iemaksu skaits	Suma rbļ.	Iemaksu skaits	Suma rbļ.
No strādnieku grupām	2 873	18 934	671	5 296
Ne no strādnieku grupām	713	2 650	453	6 760

Tādējādi mūsu partija 1914. gadā apvienoja ap revolucionaro s.-d. taktiku $^4/_5$ Krievijas apzinīgo strādnieku. Par visu 1913. gadu iemaksu skaits no strādnieku grupām pravdistiem bija 2 181 un likvidatoriem 661. No 1913. g.

1. janvara līdz 1914. g. 13. maijam dabūjam sumu: 5 054 iemaksas no strādnieku grupām „pravdistiem" (t. i., mūsu partijai) un 1 332, t. i., 20,8%, likvidatoriem.

MARKSISMS UN SOCIALŠOVINISMS (1914.—1915.)

Lielais Eiropas karš 1914. un 1915. g. ir devis visiem Eiropas un arī Krievijas s.-d. iespēju pārbaudīt savu taktiku ar vispasaules apmēra krizi. Kara, ko ved carisms, reakcionarais laupīšanas, verdzināšanas raksturs ir vēl nesalīdzināmi uzskatāmāks, nekā tas ir attiecībā uz citām valdībām. Tomēr likvidatoru pamatgrupa (vienīgā, izņemot mūsu, kurai Krievijā ir nopietna ietekme, pateicoties tās liberalajiem sakariem) ir pievērsusies socialšovinismam! Diezgan ilgu laiku izmantodama legalitates monopolu, šī žurnala „Naša Zarja" grupa sāka sludināt masām „nedarbošanos pretī karam", trejsabiedrības (tagad četrsabiedrības) uzvaras vēlamību, Vācijas imperialisma apsūdzēšanu „virsbudžeta grēkos" u. tml. Pļechanovs, kas kopš 1903. gada vairākkārt rādījis, ka viņam galīgi trūkst politiskā rakstura un ka viņš pāriet oportunistu pusē, ir vēl krasāk nostājies šajā pozicijā, saņemdams cildinājumus no visas Krievijas buržuaziskās preses. Pļechanovs noslīdējis tiktāl, ka pasludinājis karu no carisma puses par taisnīgu karu un ievietojis interviju Itālijas valdības avīzēs, cenzdamies to ievilkt karā!!

Tādējādi pilnīgi apstiprinājās, ka mēs esam pareizi novērtējuši likvidatorismu un pareizi rīkojušies, izslēgdami no mūsu partijas likvidatoru galveno grupu. Likvidatoru realā programa un viņu virziena realā nozīme tagad ir ne tikai oportunisms vispār, bet arī tas, ka viņi aizstāv lielkrievu muižnieku un buržuazijas lielvalstiskās privilegijas un priekšrocības. Tas ir *nacionalliberalās* strādnieku politikas virziens. Tā ir daļas radikalo sīkburžuju un niecīgas daļas privilegēto strādnieku savienība ar „savu" nacionalo buržuaziju pret proletariata masu.

PAŠREIZĒJAIS STĀVOKLIS KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATIJĀ

Kā mēs jau teicām, ne likvidatori, ne vesela rinda ārzemju grupu (Pļechanova, Aļeksinska, Trocka u. c.), ne tā saucamie „nacionalie" (t. i., nelielkrievu) s.-d. neatzina

mūsu 1912. gada Janvara konferenci. Starp neskaitāmajām lamām, ar kurām mūs apbēra, visbiežāk atkārtojās apsūdzība „uzurpatorismā" un „šķeltniecibā". Mūsu atbilde uz to bija tāda, ka mēs devām precizus un objektivai pārbaudei pieejamus skaitļus, kas pierāda, ka mūsu partija apvienojusi $^4/_5$ Krievijas apzinīgo strādnieku. Tas nav maz, — pastāvot visām nelegalā darba grūtībām kontrrevolucionarā laikmetā.

Ja „vienība" Krievijā būtu bijusi iespējama uz s.-d. taktikas pamatiem, neizslēdzot žurnala „Naša Zarja" grupu, kādēļ gan tad to nerealizēja *pat savā starpā* mūsu daudzie pretinieki? Kopš 1912. gada janvara pagājuši veseli $3^1/_2$ gada, un visā šajā laikā mūsu pretinieki nav varējuši radīt, lai arī kā viņi to vēlējās, s.-d. partiju pret mums. Šis fakts vislabāk aizstāv mūsu partiju.

Visa to s.-d. grupu vēsture, kuras cīnās pret mūsu partiju, ir sabrukšanas un sairšanas vēsture. 1912. gada martā visi bez izņēmuma „apvienojās" lamās pret mums. Bet jau 1912. gada augustā, kad bija nodibināts tā saucamais „Augusta bloks" pret mums, viņiem sākās sairšana. Daļa grupu no viņiem atkrīt. Viņi nevar radīt partiju un CK. Viņi rada tikai OK „vienības atjaunošanai". Bet izrādījās, ka īstenībā šī OK ir bezspēcīgs aizsegs likvidatoru grupai Krievijā. Visā 1912.—1914. g. strādnieku kustības milzīgo uzplūdu un masveida streiku laikā Krievijā, visā Augusta blokā vienīgā grupa, kas strādāja masās, paliek žurnala „Naša Zarja" grupa, kuras spēks ir tās liberalie sakari. Un 1914. gada sākumā no „Augusta bloka" formali izstājas latviešu s.-d. (poļu s.-d. tajā nebija), bet Trockis, viens no bloka vadoņiem, izstājās no tā neformali, nodibinot atkal savu īpašu grupu. 1914. g. julijā Briseles konferencē, piedaloties SSB Izpildu komitejai, Kautskim un Vanderveldem, pret mums sastādīts tā sauc. „Briseles bloks", kurā neiegāja latvieši un no kura tūlīt atkrita poļu s.-d. — opozicija. Pēc kara iestāšanās šis bloks sairst. „Naša Zarja", Plechanovs, Aleksinskis, Kaukazijas s.-d. vadonis Ans[124] kļūst par atklātiem socialšovinistiem, sludinādami Vācijas sakāves vēlamību. OK un Bunds aizstāv socialšovinistus un socialšovinisma pamatus. Čcheidzes frakcija, kas, lai gan balsoja pret kara kreditiem (Krievijā pat buržuaziskie demokrati,

trudoviki, balsoja pret tiem), paliek uzticīgs sabiedrotais žurnalam „Naša Zarja". Mūsu galējie socialšovinisti, Pļechanovs ar Aļeksinski un Ko, ir pilnīgi apmierināti ar Čcheidzes frakciju. Parizē nodibinās avīze „Naše Slovo" (agrāk „Golos"), piedaloties galvenokārt Martovam un Trockim, kuri grib savienot internacionalisma platonisku aizstāvēšanu ar kategorisku prasību pēc vienības ar žurnalu „Naša Zarja", OK vai Čcheidzes frakciju. Pēc šās avīzes 250 numuriem tā pati spiesta atzīt savu sairumu: viena daļa redakcijas tiecas uz mūsu partiju, Martovs paliek uzticīgs OK, kas publiski peļ avīzi „Naše Slovo" par „anarchismu" (kā oportunisti Vācijā, Davids un Ko, „Internationale Korrespondenz"[125], Legins un Ko apsūdz anarchismā b. Libknechtu); Trockis pasludina, ka viņš sarauj sakarus ar OK, bet grib iet kopā ar Čcheidzes frakciju. Lūk, Čcheidzes frakcijas programa un taktika, ko izklāstījis viens no tās lideriem. Žurnala „Sovremennij Mir"[126], kam ir Pļechanova un Aļeksinska virziens, 5. nr-ā 1915. g. Čchenkeli raksta: *„Sacīt, ka Vācijas socialdemokratija ir bijusi spējīga aizkavēt savu zemi uzsākt karu un nav to darījusi, nozīmētu vai nu slepeni vēlēties, lai tā uz barikadēm ziedotu ne tikai savu, bet arī savas tēvijas pēdējo elpas vilcienu, vai arī lūkoties uz lietām, kas atrodas līdzās, caur anarchistisku teleskopu"**.

Šajās nedaudzajās rindiņās izteikta visa socialšovinisma būtība: gan „tēvijas aizstāvēšanas" idejas principiala attaisnošana tagadējā karā, gan zobošanās — ar kara cenzoru atļauju — par revolucijas sludināšanu un sagatavošanu. Jautājums nepavisam nav par to, vai Vācijas socialdemokratija bijusi spējīga aizkavēt karu, un arī ne par to, vai vispār revolucionari var galvot par revolucijas sekmēm. Jautājums ir par to, vai izturēties kā socialistiem vai arī tiešām „izlaist garu" imperialistiskās buržuazijas apkampienos.

* „S. M", 15., 5. nr., 148. lpp. Trockis nesen paziņoja, ka viņš uzskata par savu uzdevumu celt Čcheidzes frakcijas autoritati Internacionalē. Nav šaubu, ka Čchenkeli savukārt tikpat enerģiski ceļs Internacionalē Trocka autoritati..

MŪSU PARTIJAS UZDEVUMI

Socialdemokratija Krievijā radās pirms buržuaziski demokratiskās revolucijas (1905.) mūsu zemē un nostiprinājās revolucijas un kontrrevolucijas laikā. Krievijas atpalicība izskaidro to, ka mums ir ļoti daudz sīkburžuaziskā oportunisma virzienu un nokrāsu, bet marksisma ietekme Eiropā un legalo s.-d. partiju stiprums līdz karam ir padarījuši mūsu priekšzīmīgos liberaļus par „saprātīgās" „eiropiskās" (nerevolucionarās), „legalās" „marksistiskās" teorijas un socialdemokratijas gandrīz pielūdzējiem. Strādnieku šķira Krievijā nevarēja izveidot savu partiju citādi kā noteiktā, trīsdesmit gadu ilgā cīņā pret visiem oportunisma paveidiem. Pasaules kara pieredze, kas atnesusi kauna pilnu krachu Eiropas oportunismam un nostiprinājusi mūsu nacionalliberaļu savienību ar socialšovinistisko likvidatorismu, vēl vairāk nostiprina mūsos pārliecību, ka mūsu partijai arī turpmāk jāiet pa to pašu konsekventi revolucionaro ceļu.

PAR EIROPAS SAVIENOTO VALSTU LOZUNGU

Avīzes „Social-Demokrat" 40. nr-ā mēs ziņojām, ka mūsu partijas ārzemju sekciju Konference nolēmusi atlikt jautājumu par lozungu „Eiropas Savienotās Valstis" līdz jautājuma *ekonomiskās* puses apspriešanai presē*.

Diskusija par šo jautājumu mūsu konferencē guva vienpusīgi politisku raksturu. Pa daļai tas varbūt bija tāpēc, ka Centralās Komitejas manifestā šis lozungs tieši formulēts kā politisks (tur sacīts — „tuvākais *politiskais* lozungs...“), pie kam ne tikai izvirzītas republikaniskas Eiropas Savienotās Valstis, bet arī speciali pasvītrots, ka „bez Vācijas, Austrijas un Krievijas monarchijas revolucionaras nogāšanas" šis lozungs ir absurds un melīgs.

Celt iebildumus pret tādu jautājuma nostādni šā lozunga politiskā novērtējuma *robežās*, — piemēram, no tā viedokļa, ka tas aizēno vai vājina u. tml. socialistiskās revolucijas lozungu, ir pilnīgi nepareizi. Politiski pārveidojumi patiesi demokratiskā virzienā un jo vairāk politiskas revolucijas nekādā gadījumā, nekad un nekādos apstākļos nevar ne aizēnot, ne vājināt socialistiskās revolucijas lozungu. Gluži otrādi, tie vienmēr to tuvina, paplašina tās bazi, ievelk socialistiskajā cīņā jaunus sīkburžuazijas un pusproletarisko masu slāņus. Bet, no otras puses, politiskas revolucijas ir nenovēršamas socialistiskās revolucijas gaitā, kuru nevar uzskatīt par vienreizēju aktu, bet kura jāuzskata par vētraini politisku un ekonomisku satricinājumu, visasākās šķiru cīņas, pilsoņu kara, revoluciju un kontrrevoluciju laikmetu.

Bet, ja republikanisku Eiropas Savienoto Valstu lozungs,

* Sk. šā sējuma 130. lpp. *Red.*

kas izvirzīts sakarā ar triju reakcionarāko Eiropas monarchiju, ar Krievijas monarchiju priekšgalā, revolucionaru gāšanu, ir pilnīgi nevainojams kā politisks lozungs, tad paliek vēl ļoti svarīgais jautājums par šā lozunga ekonomisko saturu un nozīmi. No imperialisma ekonomisko apstākļu viedokļa, t. i., no „attīstīto" un „civilizēto" kolonialo lielvalstu kapitala eksporta un pasaules sadalīšanas viedokļa. Eiropas Savienotās Valstis, pastāvot kapitalismam, ir vai nu neiespējamas, vai reakcionaras.

Kapitals ir kļuvis internacionals un monopolistisks. Pasaule sadalīta saujiņas lielvalstu starpā, t. i., to lielvalstu, kas guvušas labākus panākumus lielajā naciju aplaupīšanā un apspiešanā. Četrām Eiropas lielvalstīm: Anglijai, Francijai, Krievijai un Vācijai ar 250—300 miljoniem iedzīvotāju, ar platību ap 7 milj. kv. kilometru, pieder kolonijas ar *gandrīz pusmiljardu* (494,5 milj.) iedzīvotāju, ar 64,6 milj. kv. km platību, t. i., gandrīz puse zemeslodes (133 milj. kv. km bez polarā apgabala). Pievienojiet tam trīs Azijas valstis: Ķīnu, Turciju, Persiju, kuras tagad plosa gabalos laupītāji, kuri ved „atbrīvošanas" karu, proti: Japana, Krievija, Anglija un Francija. Šais trijās Azijas valstīs, kuras var nosaukt par puskolonijām (īstenībā tās tagad par $^{9}/_{10}$ ir kolonijas), ir 360 milj. iedzīvotāju un 14,5 milj. kv. km platības (t. i., gandrīz $1^{1}/_{2}$ reizes vairāk par visas Eiropas platību).

Tālāk, Anglija, Francija un Vācija ir ieguldījušas ārzemēs ne mazāk kā 70 miljardu rubļu kapitala. Lai saņemtu „likumīgo" ienākumiņu no šās patīkamās sumas, — ienākumiņu pāri par trīs miljardiem rubļu ik gadus — tam kalpo miljonaru nacionalās komitejas, kuras tiek sauktas par valdībām, kuras apgādātas ar karaspēku un kara floti, kuras „novieto" kolonijās un puskolonijās „miljarda kunga" dēliņus un brālīšus kā vicekaraļus, konsulus, sūtņus, visāda veida ierēdņus, garīdzniekus un citādus izsūcējus.

Tā kapitalisma visaugstākās attīstības laikmetā ir organizēta ap miljarda zemeslodes iedzīvotāju aplaupīšana, ko izdara saujiņa lielvalstu. Un kapitalisma apstākļos citāda organizacija nav iespējama. Atteikties no kolonijām, no „iespaida sferām", no kapitala eksporta? Par to domāt nozīmē noslīdēt līdz pātarnieka līmenim, kurš katru svēt-

dienu sludina bagātajiem kristianisma diženumu un ieteic dāvāt nabagiem... nu, ja ne dažus miljardus, tad dažus simtus rubļu ik gadus.

Eiropas Savienotās Valstis, pastāvot kapitalismam, ir tas pats, kas vienošanās par koloniju sadalīšanu. Bet kapitalisma apstākļos nav iespējams cits sadalīšanas pamats, cits princips kā vienīgi spēks. Miljardieris nevar sadalīt kapitalistiskas zemes „nacionalo ienākumu" sev un kādam citam citādi kā proporcijā: „pēc kapitala" (un turklāt vēl ar papildinājumu, lai lielākais kapitals saņemtu vairāk, nekā tam pienākas). Kapitalisms ir ražošanas līdzekļu privatīpašums un ražošanas anarchija. Uz tādas bazes sludināt „taisnīgu" ienākuma sadalīšanu ir prudonisms, sīkpilsoņa un filistra stulbums. Nevar dalīt citādi kā „pēc spēka". Bet spēks mainās ar ekonomiskās attīstības gaitu. Pēc 1871. gada Vācija kļuva spēcīgāka reizes 3—4 ātrāk nekā Anglija un Francija. Japana — reizes 10 ātrāk nekā Krievija. Lai pārbaudītu kapitalistiskās valsts patieso spēku, nav un nevar būt cita līdzekļa kā vienīgi karš. Karš nav pretrunā ar privatīpašuma pamatiem, bet ir tieša un neizbēgama šo pamatu attīstība. Kapitalisma apstākļos nav iespējama atsevišķu saimniecību un atsevišķu valstu ekonomiskās attīstības vienmērīga augšana. Kapitalisma apstākļos nav iespējami citi līdzekļi, lai laiku pa laikam atjaunotu izjaukto līdzsvaru, kā krizes rūpniecībā, kari politikā.

Protams, ir iespējamas *pagaidu* vienošanās starp kapitalistiem un starp lielvalstīm. Šajā nozīmē iespējamas arī Eiropas Savienotās Valstis kā *Eiropas* kapitalistu vienošanās... par ko? Tikai par to, kā kopīgi apspiest socialismu Eiropā, kopīgi apsargāt salaupītās kolonijas *pret* Japanu un Ameriku, kuras ar tagadējo koloniju sadalījumu galīgi aizvainotas un kuras pēdējā pusgadsimtā kļuvušas spēcīgākas neizmērojami ātrāk nekā atpalikusī, monarchistiskā, no vecuma trūdēt sākusī Eiropa. Salīdzinot ar Amerikas Savienotajām Valstīm, Eiropa visumā nozīmē ekonomisku stagnaciju. Uz tagadējā ekonomiskā pamata, t. i., kapitalisma apstākļos, Eiropas Savienotās Valstis nozīmētu reakcijas organizēšanu Amerikas ātrākās attīstības aizkavēšanai. Tie laiki, kad demokratijas lieta un socialisma lieta bija saistīta tikai ar Eiropu, ir pagājuši uz neatgriešanos.

Pasaules (bet ne Eiropas) Savienotās Valstis ir tā naciju apvienības un brīvības valstiskā forma, kuru mēs saistām ar socialismu, — kamēr komunisma pilnīga uzvara nebūs novedusi pie jebkuras, tai skaitā arī demokratiskas valsts galīgas izzušanas. Kā patstāvīgs lozungs pasaules Savienoto Valstu lozungs tomēr nez vai būtu pareizs, pirmkārt, tāpēc, ka tas saplūst ar socialismu; otrkārt, tāpēc, ka tas varētu radīt nepareizu interpretaciju par socialisma uzvaras neiespēju vienā zemē un par tādas zemes attiecībām pret pārējām.

Ekonomiskās un politiskās attīstības nevienmērība ir neapstrīdams kapitalisma likums. No tā jāsecina, ka iespējama socialisma uzvara pirmāja sākumā nedaudzās vai pat vienā atsevišķi ņemtā kapitalistiskā zemē. Šās zemes uzvarējušais proletariats, ekspropriējis kapitalistus un noorganizējis savā zemē socialistisku ražošanu, nostātos *pret* pārējo, kapitalistisko pasauli, saistot pie sevis citu zemju apspiestās šķiras, rosinot tajās sacelšanos pret kapitalistiem, uzstājoties nepieciešamības gadījumā pat ar militaru spēku pret ekspluatētāju šķirām un vīnu valstīm. Politiskā forma sabiedrībai, kurā uzvar proletariats, gāžot buržuaziju, būs demokratiska republika, kas arvien vairāk centralizēs attiecīgās nacijas vai attiecīgo naciju proletariata spēkus cīņā pret valstīm, kuras vēl nav pārgājušas uz socialismu. Bez apspiestās šķiras, proletariata, diktatūras nav iespējama šķiru iznīcināšana. Bez vairāk vai mazāk ilgas, sīvas socialistisko republiku cīņas pret atpalikušām valstīm nav iespējama brīva naciju apvienošanās socialismā.

Lūk, aiz kādiem apsvērumiem jautājuma daudzkārtējas apspriešanas rezultatā KSDSP ārzemju sekciju Konferencē un pēc konferences CO redakcija nāca pie secinājuma, ka Eiropas Savienoto Valstu lozungs ir nepareizs.

„Social-Demokrat", 44. nr., 1915. g. 23. augustā

Iespiests pēc autoru „Social-Demokrat" teksta

PAR EIROPAS SAVIENOTO VALSTU LOZUNGU

AVĪZES „SOCIAL-DEMOKRAT" REDAKCIJAS PIEZĪME PIE KSDSP CK MANIFESTA PAR KARU

Prasība pēc Eiropas Savienotajām Valstīm, kā to izvirzījis CK manifests — pievienodams tai aicinājumu gāzt Krievijas, Austrijas, Vācijas monarchiju — atšķiras no pacifistiskās šā lozunga interpretacijas, ko dod Kautskis un citi.

Mūsu partijas Centralā Organa „Social-Demokrat" 44. nr-ā ievietots redakcijas raksts, kurā pierādīta „Eiropas Savienoto Valstu" lozunga ekonomiskā nepareizība*. Vai nu tā ir kapitalisma apstākļos nerealizējama prasība, kas paredz plānveidīgu pasaules saimniecības iekārtojumu, sadalot kolonijas, iespaida sferas u. t. jpr. starp atsevišķām zemēm. Vai arī tas ir reakcionars lozungs, kas nozīmē Eiropas lielvalstu pagaidu savienību, lai sekmīgāk apspiestu kolonijas un aplaupītu Japanu un Ameriku, kuras attīstās straujāk.

Sarakstīts 1915. g. augusta beigās
Iespiests 1915. gadā brošurā „Socialisms un karš", Ženevā

Iespiests pēc brošuras teksta

* Sk. šā sējuma 299.—302. lpp. *Red.*

CIMERVALDES KREISO REZOLUCIJAS PROJEKTS [121]

Tagadējo karu radījis imperialisms. Kapitalisms ir sasniedzis šo, visaugstāko stadiju. Sabiedrības ražošanas spēki un kapitala apmēri ir pārauguši atsevišķo nacionalo valstu šauros ietvarus. No tā rodas lielo valstu tieksme verdzināt svešas nacijas, sagrābt kolonijas kā izejvielu avotus un kapitala eksporta vietas. Visa pasaule saplūst vienā saimnieciskā organismā, visu pasauli sadalījusi savā starpā saujiņa lielo valstu. Socialisma objektivie apstākļi ir pilnīgi nobrieduši, un tagadējais karš ir kapitalistu karš par privileģijām un monopoliem, kas varētu novilcināt kapitalisma krachu.

Tiekdamies pēc darba atbrīvošanas no kapitala jūga, aizstāvēdami strādnieku brālību visā pasaulē, socialisti cīnās pret kuru katru apspiešanu un naciju tiesību nevienlīdzību. Laikmetā, kad buržuazija bija progresiva, kad vēstures dienas kārtībā bija feodalisma, absolutisma, svešu naciju jūga gāšana, socialisti, vienmēr būdami viskonsekventākie un visnoteiktākie demokrati, atzina „tēvijas aizstāvēšanu" šajā nozīmē un tikai šajā nozīmē. Arī tagadējā laikā, ja Eiropas austrumos vai kolonijās izceltos apspiesto naciju karš pret to apspiedējiem, lielajām valstīm, socialistu simpatijas pilnīgi būtu apspiesto pusē.

Bet tagadējo karu radījis pavisam cits vēsturisks laikmets, kad buržuazija no progresivas kļuvusi reakcionara. No abu karojošo lielvalstu grupu puses šis karš ir vergu īpašnieku karš par verdzības saglabāšanu un nostiprināšanu: par koloniju pārdalīšanu, par „tiesību" apspiest svešas nacijas, par lielvalstiskā kapitala privileģijām un monopoliem, par to, lai padarītu mūžīgu algoto verdzību, sašķeļot dažādu zemju strādniekus un reakcionari tos apspiežot. Tāpēc no

abu karojošo grupu puses runas par „tēvijas aizstāvēšanu" ir buržuaziska tautas krāpšana. Ne vienas vienalga kādas grupas uzvara, ne atgriešanās pie status quo* nevar nedz aizsargāt pasaules naciju vairākuma brīvību no tā, ka tās imperialistiski apspiež saujiņa lielo valstu, nedz nodrošināt strādnieku šķirai pat tās tagadējos nelielos kulturas iekarojumus. Samērā mierīgā kapitalisma laikmets ir pagājis uz visiem laikiem. Imperialisms nes strādnieku šķirai nedzirdētu šķiru cīņas, trūkuma, bezdarba, dārdzības, trestu spaidu, militarisma saasināšanos, politisko reakciju, kas paceļ galvu visās, pat pašās brīvākajās zemēs.

„Tēvijas aizstāvēšanas" lozunga īstā nozīme šajā karā ir aizstāvēt „savas" nacionalās buržuazijas „tiesības" apspiest svešas nacijas, ir nacionalliberala strādnieku politika, ir niecīgas daļas privileģēto strādnieku savienība ar „savu" nacionalo buržuaziju pret proletariešu un ekspluatēto masām. Socialisti, kas ietur šādu politiku, patiesībā ir šovinisti, socialšovinisti. Politika — balsot par kara kreditiem, iestāties valdībā, Burgfrieden** u. tml. ir socialisma nodevība. Oportunisms, ko izaudzējuši pagājušā „mierīgā" laikmeta apstākļi, tagad nobriedis līdz pilnīgai sakaru saraušanai ar socialismu un kļuvis par proletariata atbrīvošanās kustības tiešu ienaidnieku. Strādnieku šķira nevar sasniegt savus vispasaules vēsturiskos mērķus, necīnoties visenerģiskākā veidā pret atklāto oportunismu un socialšovinismu (socialdemokratisko partiju vairākums Francijā, Vācijā, Austrijā, Haindmanis, fabiaņi un tredjunisti Anglijā, Rubanovičs, Pļechanovs un žurnals „Naša Zarja" Krievijā utt.), kā arī pret tā saucamo „centru", kas marksisma pozicijas nodevis šovinistiem.

Bazeles 1912. g. manifests, ko vienbalsīgi pieņēmuši visas pasaules socialisti, paredzot tieši tādu karu starp lielajām valstīm, kāds tagad izcēlies, noteikti atzina šā kara imperialistisko, reakcionaro raksturu, paziņoja, ka uzskata par noziegumu, ja vienas zemes strādnieki šautu uz otras zemes strādniekiem, un pasludināja *proletariskās revolucijas* tuvošanos tieši sakarā ar šo karu. Un tiešām, karš rada

* — agrākā stāvokļa. *Red.*
** — pilsoņu miers. *Red.*

revolucionaru situaciju, rada revolucionaru noskaņojumu un nemieru masās, rada visur proletariata labākajā daļā apziņu, ka oportunisms ir postošs, un saasina cīņu pret to. Darba ļaužu masās augošā vēlēšanās pēc miera izteic viņu vilšanos, krachu buržuaziskajiem meliem par tēvijas aizstāvēšanu, masu revolucionarās apziņas noskaidrošanās sākumu. Izmantojot šo noskaņojumu savai revolucionarajai aģitacijai, neapstājoties savā revolucionarajā aģitacijā apsvērumu priekšā par „savas" tēvijas sakāvi, socialisti nemānīs tautu ar cerību, ka iespējams drīzs, kaut cik drošs demokratisks miers, kas izslēdz naciju apspiešanu, atbruņošanos u. tml. bez revolucionaras tagadējo valdību gāšanas. Tikai proletariata socialā revolucija paver ceļu uz mieru un naciju brīvību.

Imperialistiskais karš ievada socialās revolucijas laikmetu. Visi jaunākā laikmeta objektivie apstākļi izvirza dienas kārtībā proletariata revolucionaro masu cīņu. Socialistu pienākums ir, neatsakoties ne no viena strādnieku šķiras legalās cīņas līdzekļa, pakļaut tos visus šim neatliekamajam un pašam galvenajam uzdevumam, attīstīt strādnieku revolucionaro apziņu, saliedēt viņus internacionalā revolucionarā cīņā, atbalstīt un virzīt uz priekšu jebkuru revolucionaru pasākumu, censties pārvērst imperialistisko karu starp tautām apspiesto šķiru pilsoņu karā pret saviem apspiedējiem, karā par kapitalistu šķiras ekspropriaciju, par politiskās varas iekarošanu proletariata rokās, par socialisma realizēšanu.

Sarakstīts līdz 1915. g. 20. augustam (2. septembrim)

Pirmreiz iespiests 1930. gadā Ļenina rakstu un materiālu krājumā XIV

Iespiests pēc rokraksta

FRANČU SOCIALISTA GODĪGĀ BALSS

Franču Šveicē, kur frankofiliskais šovinisms trako varbūt tikai nedaudz mazāk nekā Francijā, ir atskanējusi godīga socialista balss. Mūsu nekrietnajā laikā tas ir vesels notikums. Un mums toties vairāk nepieciešams uzmanīgāk ieklausīties šajā balsī tādēļ, ka šajā gadījumā mums ir darīšana ar socialistu, kam tipiski francisks — pareizāk: romanisks, jo italieši, piemēram, arī ir tādi paši — temperaments un prāta noskaņojums.

Runa ir par nelielu brošuriņu, ko sarakstījis Pauls *Golejs*, nelielas socialistiskas avīzes redaktors Lozanā. Autors šajā pilsētā 1915. g. 11. martā bija nolasījis referatu par tematu: „Mirstošais socialisms un socialisms, kam jāatdzimst" un pēc tam to izdevis atsevišķi*.

„1914. gada pirmajā augustā uzliesmoja karš. Miljoni cilvēku nedēļām ilgi gaidīja tiklab pirms šā tagad slavenā datuma, kā arī pēc tā". Tā autors sāk. Miljoni gaidīja, vai socialisma vadoņu rezolucijas un paziņojumi nevedīs „uz varenu sacelšanos, kas ar savu viesuli aizslaucīs noziedzīgās valdības". Bet miljonu cerības tika pievilta. Mēs mēģinājām, saka Golejs, „biedriski" attaisnot socialistus ar „kara zibeņātro pēkšņumu", ar neinformētību, bet šie attaisnojumi mūs neapmierināja. „Mēs jutāmies kaut kā nelabi, it kā mūsu sirdsapziņa būtu iegremdēta netīrā divdomību un melu ūdenī". Jau no tā lasītājs var redzēt, ka Golejs ir patiess. Īpašība, kas mūsu laikos ir gandrīz neparasta.

Golejs atceras proletariata „revolucionaro tradiciju".

---

* *Paul Golay:* „Le socialisme qui meurt et le socialisme qui doit renaître". Lausanne, 1915, 22 lappuses, cena 15 santīmi. En vente à l'Administration du „Grütlerin", Maison du Peuple, Lausanne.

Pilnīgi apzinoties, ka „katrai situacijai nepieciešama pieměrota rīcība", viņš atgādina: „ārkārtējām situacijām vajadzīgi ārkārtēji līdzekļi. Stipras slimības — stipras zāles". Viņš atgādina „kongresu lēmumus", „kas vēršas tieši pie masām un mudina tās uz revolucionaru un kaujiniecisku rīcību". Seko atliecīgu Štutgartes un Bazeles rezoluciju vietu citējumi. Un autors pasvītro, ka „šīs dažādās rezolucijas nesatur nekādus spriedumus par aizsargāšanās un uzbrukuma karu un tātad neieteic nekādu īpašu, nacionalistisku taktiku vispār atzīto pamatprincipu vietā".

Izlasījis līdz šai vietai, lasītājs pārliecinās, ka Golejs ir ne tikai patiess, bet arī pārliecināts, godīgs socialists. Īpašība, kas ievērojamiem II Internacionales darbiniekiem ir jau tieši izņēmums!

...„Proletariatu apsveica kara priekšnieki, bet buržuaziskā prese siltos vārdos cildināja tā atdzimšanu, ko viņa sauc par „nacionalo dvēseli". Šī atdzimšana izmaksā mums trīs miljonus līķu.

Un tomēr — nekad strādnieku organizacija nav sasniegusi tik lielu skaitu maksājošu biedru, nekad nav bijis tādas parlamentariešu pārpilnības, tādas lieliskas preses organizacijas. Nekad nav arī bijis neģēlīgākas lietas, pret ko būtu jāsaceļas.

Tik traģiskos apstākļos, kad runa ir par miljonu cilvēku dzīvībām, visi revolucionarie pasākumi ir ne tikai pieļaujami, tie ir likumīgi. Tie ir vairāk nekā likumīgi, tie ir svēti. Proletariata kategoriskais pienākums prasīja pamēģināt neiespējamo, lai glābtu mūsu paaudzi no notikumiem, kas applūdina Eiropu ar asinīm.

Nebija ne enerģiskas rīcības, ne sacelšanās mēģinājumu, ne darbības, kas vestu uz sacelšanos...

...Mūsu pretinieki kliedz par socialisma krachu. Viņi pārāk steidzas. Un tomēr, kas gan uzdrošinātos apgalvot, ka viņiem nekādā ziņā nav taisnība? Tas, kas pašreizējā brīdī mirst, nav socialisms vispār, bet viens socialisma paveids, salkanais socialisms, bez idealisma gara, bez dedzības, ar ierēdņa manierēm un ar nopietna ģimenes tēva vēderiņu, socialisms bez drosmes, bez neprāta, statistikas mīļotājs, kas līdz ausīm iegrimis labprātīgajos izlīgumos ar kapitalismu, socialisms, kas nodarbojas tikai ar reformām, kas par lēcu virumu pārdevis savas pirmdzimtības tiesības, socialisms, kas buržuazijai ir tautas nepacietības apslāpētājs, proletariskas drosmīgas rīcības sava veida automatiska bremze.

Lūk, šis socialisms, kas draudēja saindēt visu Internacionali, ir zināmā mērā atbildīgs par to nespēku, par to impotenci, kuru mums pārmet".

Citās brošuras vietās Golejs runā tieši par „reformistisko socialismu" un par „oportunismu" kā par socialisma izkropļojumu.

Runājot par šo izkropļojumu, atzīstot *visu* karojošo zemju proletariata „kopīgo atbildību", pasvītrojot, ka „šī atbildība gulstas uz vadoņu galvām, kuriem masas uzticējušās un no kuriem tās gaidīja lozungu", — Golejs pilnīgi pareizi ņem par paraugu tieši vācu socialismu, kas ir „vislabāk organizēts, visvairāk noformēts, visvairāk piebāzts ar doktrinām", un parāda „tā skaitlisko spēku, tā revolucionaro vājumu".

„Revolucionara gara iedvesmota, Vācijas socialdemokratija būtu varējusi militaristiskiem pasākumiem nostādīt pretī pietiekami noteiktu, pietiekami sīvu pretestību, lai aizrautu sev līdzi pa šo vienīgo glābiņa ceļu citu centrālās Eiropas zemju proletariatu.

... Vācu socialismam bija liela ietekme Internacionalē. Tas varēja izdarīt vairāk par visiem. No tā gaidīja vislielākās pūles. Bet skaits nav nekas, ja personisko enerģiju paralizējusi pārāk barga disciplina vai ja „barveži" izlieto savu ietekmi, lai dabūtu mazāko piepūli". (Cik tāl pareiza ir frazes otrā daļa, tiktāl nepareiza ir pirmā: disciplina ir lieliska un nepieciešama lieta, — piem., disciplina partijā, kas izslēdz oportunistus un revolucionarās darbības pretiniekus.) „Vācu proletariats, pateicoties saviem atbildīgajiem vadoņiem, paklausīja kara kamarijas balsij... Internacionales citas daļas nobijās un rīkojās gluži tāpat; Francijā divi socialisti atzina par nepieciešamu piedalīties buržuaziskajā valdībā! Un tādējādi dažus mēnešus vēlāk pēc svinīgā paziņojuma kongresā, ka socialisti uzskata par noziegumu šaut vienam uz otru, miljoni strādnieku iestājās armijā un sāka darīt šo noziegumu ar tādu neatlaidību, ar tādu aizrautību, ka kapitalistiskā buržuazija un valdības tiem vairākkārt izteica savu atzinību".

Bet Golejs neaprobežojas ar to, ka viņš bez žēlastības nosoda „mirstošo socialismu". Nē, redzams, ka viņš pilnīgi saprot to, kas ir šās miršanas cēlonis un kādam socialismam jānāk nomainīt mirstošo. „Katras zemes strādnieku masas zināmā mērā izjūt to ideju ietekmi, kuras izplatītas buržuaziskās aprindās". „Kad Bernšteins ar revizionisma nosaukumu formulēja sava veida demokratisko reformismu", Kautskis viņu „sagrāva ar atbilstošu faktu palīdzību". „Bet, kad pieklājības normas bija ievērotas, partija joprojām turpināja savu „realo politiku". Socialdemokratiskā partija kļuva par to, kas viņa ir tagad. Organizacija ir lieliska. Ķermenis varens, bet dvēsele to atstājusi". Ne vien Vācijas socialdemokratija, bet arī visas Internacionales daļas parāda tās pašas tendences. „Augošais ierēdņu skaits" rada noteiktas sekas: uzmanība tiek pievērsta tikai

iemaksu pareizībai: uz streikiem skatās „kā uz manifestacijām, kuru mērķis ir panākt labākus vienošanās noteikumus" ar kapitalistiem. Pierod saistīt strādnieku intereses ar kapitalistu interesēm, „pakļaut strādnieka likteni paša kapitalisma liktenim", „vēlēties pastiprinātu attīstību „savai" „nacionalajai" rūpniecibai uz ārzemju rūpniecibas rēķina".

R. Šmits (Schmiedt), reichstaga deputats, rakstīja kādā rakstā, ka tas, ka darba noteikumus regulē arodbiedrības, esot izdevīgi arī kapitalistiem, jo tas „ienes kārtību un stabilitati ekonomiskajā dzīvē", „atvieglina kapitalistu aprēķinus un darbojas pretī negodīgai konkurencei".

„Tātad, - - izsaucas Golejs, citēdams šos vārdus, - - arodkustībai jāuzskata sev par godu, ka tā padara kapitalistu peļņu stabilāku! Socialisma mērķis laikam ir tas, lai kapitalistiskās sabiedrības ietvaros prasītu maksimumu labumu, kas savienojami ar paša kapitalistiskā režima pastāvēšanu? Ja tas ir tā, tad mūsu priekšā ir atteikšanās no visiem principiem. Proletariats tiecas nevis nostiprināt kapitalistisko iekārtu, nevis iegūt minimalos apstākļus algotā darba labā, bet gan iznīcināt privatīpašuma iekārtu un iznīcināt algotā darba sistemu".

. . . „Lielo organizaciju sekretari kļūst par svarīgām personām. Bet politiskajā kustībā deputatiem, literatiem, zinātniekiem, advokatiem, visiem, kuri līdz ar savu zinātni atnes zinātnu personisku godkāribu, ir tāda ietekme, kas reizēm ir tieši bīstama.

Arodbiedrību varenā organizacija un to kasu solidums ir attīstījis to biedros cunftes garu. Viena no arodkustības, kas savā būtībā ir reformistiska, negativajām pusēm ir tā, ka tā uzlabo algoto strādnieku stāvokli atsevišķos slāņos vai starpslāņos, nostādot tos vienu augstāk par otru. Tas ārda pamatvienibu un vislabāk nostādītajos rada bailīguma garu, kas reizēm liek tiem būties no „kustības", kura var būt liktenīga viņu stāvoklim, viņu kasei, viņu aktivam. Tādējādi rodas sava veida sadalīšanās starp dažādām proletariata kategorijām, kategorijam, kuras makslīgi rada pati arodkustība".

Protams, tas nav arguments pret stiprām organizacijām, — saka autors, paredzēdams, jādomā, zināma veida „kritiķu" piesiešanos. Tas tikai pierāda, ka organizacijās nepieciešama „dvēsele", „entuziasms".

„Kādas ir būtiskās pazīmes, kurām jāraksturo rītdienas socialisms? Tas būs internacionals, nesamierināms un kaujiniecisks".

„Nesamierinātība ir spēks", — pareizi saka Golejs, aicinot lasītāju mest skatu uz „doktrinu vēsturi". — „Kad tās bija ietekmīgas? Vai tad, kad tās bija varas iestāžu pieradinātas, vai arī tad, kad tās bija nesamierināmas? Kad kristianisms zaudēja savu vērtību? Vai ne tad, kad Konstantins vajāšanu un nāves sodu vietā apsolīja tam ienākumus un piedāvāja galma sulaiņu tresēm apšūto tērpu?..

Kāds franču filozofs ir teicis: nedzīvas idejas ir tās, kas parādās elegantā tērpā, bez asuma, bez drosmes. Tās ir nedzīvas, tāpēc ka tās nonāk vispārējā apgrozībā un sastāda lielās filistru armijas parastās intelektuālās bagažas daļu. Spēcīgas ir tās idejas, kas mudina un izraisa skandalu, modina sašutumu, niknumu, uztraukumu vienos, entuziasmu — citos". Autors atzīst par nepieciešamu atgādināt šo patiesību mūsdienu socialistiem, kuriem ļoti bieži trūkst jebkādas „dedzīgas pārliecības: kuri netic nekam, ne reformām, kas aizkavējas, ne revolucijai, kura arvien vēl nenāk".

Nesamierinātība, gatavība sacelties „nebūt nevirza uz sapņošanu, bet, gluži otrādi, virza uz rīcību. Socialists neizturēsies nevērīgi ne pret vienu no darbības veidiem. Viņš pratīs atrast jaunus veidus saskaņā ar momenta prasībām un apstākļiem... Viņš prasa tūlītējas reformas, viņš tās panāk, ne jau strīdoties ar pretinieku, viņš izrauj tās kā piekāpšanos no buržuazijas, kurai iedvešš bailes entuziasma un drosmes pārņemtās masas".

Pēc marksisma visnekaunīgākās vulgarizēšanas un socialisma apkaunošanas, ko izdarījis Plechanovs, Kautskis un Ko, Goleja brošura sniedz īstu garīgu atpūtu. Ir jāatzīmē viņam vienīgi šādi divi trūkumi.

Pirmkārt, Golejs, tāpat kā romaņu socialistu vairākums, neizslēdzot arī tagadējos gedistus, drusku neuzmanīgi izturas pret „doktrinu", t. i., pret socialisma *teoriju*. Viņš pret marksismu jūt zināmu aizspriedumu, ko var izskaidrot, bet ne attaisnot, ar tagad valdošo ļauno marksisma kariķēšanu, kāda ir Kautskim, žurnalam „Neue Zeit"* un vāciešiem vispār. Kas līdzīgi Golejam ir apzinājies, ka ir nepieciešama reformistiskā socialisma *nave* un

* — „Jaunais Laiks". *Red.*

revolucionarā, „kaujiniecisk ā" socialisma *atdzimšana,* — t. i., tā socialisma, kurš saprot, ka nepieciešama sacelšanās, kurš to sludina, kurš spēj uz to nopietni gatavoties un to gatavot, tas *īstenībā* ir tūkstošreiz tuvāk marksismam nekā tie kungi, kuri no galvas zina „tekstus", kuri tagad nodarbojas (piemēram, žurnalā „Neue Zeit") ar socialšovinisma attaisnošanu vienalga kādā veidā, — līdz pat tādam veidam, ka tagad vajagot „izlīgt" ar šovinistisko CK („forštandu") un „neatcerēties bijušo".

Taču, lai arī cik saprotami, „cilvēciski" ir tas, ka Golejs izturas nevērīgi pret marksismu, lai arī cik daudz vainas no viņa šeit atkrīt un gulstas uz franču marksistu (gedistu) mirstošo un *nomirušo* virzienu, bet tomēr vaina ir. Apspiestās šķiras, vēsturē visrevolucionarākās šķiras vislielākā atbrīvošanās kustība pasaulē nav iespējama bez revolucionaras teorijas. To nevar izgudrot, tā *izaug* no visu pasaules zemju revolucionarās pieredzes un revolucionarās domas kopuma. Un tāda teorija *ir izaugusi* kopš XIX gadsimta 2. puses. Tā saucas par marksismu. Nevar būt socialists, nevar būt revolucionars socialdemokrats, nepiedaloties, cik spēki atļauj, šās teorijas izstrādāšanā un izlietošanā, bet mūsu dienās — nesaudzīgā cīņā pret tās izkropļošanu, ko izdara Pļechanovs, Kautskis un Ko.

No nevērības pret teoriju Golejam izriet vairāki nepareizi vai nepārdomāti izlēcieni, piem., pret centralismu vai disciplinu vispār, pret „vēsturisko materialismu", kas it kā esot nepietiekami „idealistisks" u. tml. No tā paša izriet apbrīnojama neskaidrība jautājumā par lozungiem. Piem., prasība, lai socialisms kļūtu „kaujiniecisks", ir pilna visdziļākā satura, un tā ir vienīgā pareizā doma, ārpus kuras visas frazes par internacionalismu un revolucionarismu, par marksismu — ir caur un cauri muļķība, bet vēl biežāk liekulība. Taču šo ideju, pilsoņu kara ideju, vajadzēja attīstīt, padarīt to par taktikas centralo punktu, bet Golejs ir aprobežojies ar to, ka *ir izteicis* šo ideju. „Tagadējos laikos" tas ir ļoti daudz, bet no proletariata revolucionarās cīņas prasību viedokļa tas nav pietiekami. Piem., Golejs šaurī izvirza jautājumu par „atbildi" uz karu ar revoluciju, ja var tā izteikties. Viņš neņem vērā, ka, ja uz karu nav pratuši *atbildēt* ar revoluciju, tad pats karš sācis mācīt un

māca masām revoluciju, radīdams revolucionaru situaciju, padziļinādams un paplašinādams to.

Otru Goleja trūkumu visuzskatāmāk ilustrē šāds prātojums viņa brošurā:

„Mēs nevienu nepeļam. Internacionalei, lai tā atdzimtu, ir vajadzīgs, lai bralīgs gars iedvesmotu visas tās daļas; bet ir jāsaka, ka lielā uzdevuma priekšā, kādu tai izvirzīja kapitalistiskā buržuazija 1914. g. julijā un augustā, reformistiskais, centralizatoriskais (?) un hierarchiskais socialisms rādīja nožēlojamu ainu".

„Mēs nevienu nepeļam"... Tā ir jūsu kļūda, biedri Golej! Jūs paši atzināt, ka „mirstošais socialisms" ir saistīts ar buržuaziskām idejām (tātad to uztur un atbalsta buržuazija), ar noteiktu idejisku virzienu socialismā („reformisms"), ar noteiktu slāņu (parlamentarieši, ierēdņi, inteliģence, daži labāk nostādītie strādnieku slāņi vai grupiņas) interesēm un īpašo stāvokli utt. No tā *nenovēršami* izriet secinājums, kuru jūs nedarāt. Fiziskās personas „mirst" tā saucamajā dabiskajā nāvē, bet *idejiski politiski* virzieni *tā* mirt *nevar*. Tāpat kā buržuazija nenomirs, kamēr to nenogāzīs, tā arī virziens, ko buržuazija uztur un atbalsta un kas pauž ar buržuaziju savienību noslēgušās inteliģentu grupiņas un strādnieku šķiras aristokratijas intereses, nenomirs, ja to „nenonāvēs", t. i., nenogāzīs, neatņems tam *jebkādu* ietekmi uz socialistisko proletariatu. Šis virziens ir stiprs tieši ar saviem sakariem ar buržuaziju, tas, pateicoties 1871.—1914. g. „mierīgā" laikmeta objektivajiem apstākļiem, ir kļuvis par savā ziņā komandējošu, parazitisku *slāni* strādnieku kustībā.

Šeit ir obligati ne tikai „pelt", bet sacelt trauksmi, atmaskot bez žēlastības, gāzt, „padzīt no posteņiem" šo parazitisko slāni, sagraut *tā* „vienību" ar strādnieku kustību, jo tāda „vienība" īstenībā nozīmē proletariata vienību ar nacionalo buržuaziju un internacionalā proletariata *sašķelšanu*, sulaiņu vienību un revolucionaru sašķelšanu.

„Nesamierinātība ir spēks" — pareizi saka Golejs, prasot, lai „socialisms, kuram jāatdzimst", būtu nesamierināms. Bet vai buržuazijai nav vienalga, vai proletariats samierināsies ar to *tieši* vai *netieši* ar tās piekritēju, aizstāvju, aģentu starpniecību strādnieku kustības *iekšienē*, t. i., ar

oportunistu starpniecību? Pēdējais buržuazijai ir pat *izdevīgāk*, jo nodrošina tai stingrāku ietekmi uz strādniekiem!

Golejam tūkstošreiz taisnība, ka ir mirstošais socialisms un socialisms, kam jāatdzimst, bet šī miršana un šī atdzimšana ir tieši nesaudzīga cīņa pret oportunisma virzienu, ne vien idejiskā cīņa, bet arī šā kroplīgā puna izstumšana no strādnieku partijām, šās proletariatam svešās taktikas zināmo pārstāvju izslēgšana no organizacijām, pilnīga sakaru saraušana ar viņiem. Viņi nenomirs ne fiziski, ne politiski, bet strādnieki saraus sakarus ar viņiem, nogrūdīs viņus buržuazijas dienderu bedrē un ar viņu trūdēšanas piemēru audzinās jauno paaudzi, pareizāk: jaunas proletariata armijas, kas spējīgas sacelties.

„Kommunist", 1.—2. nr., 1915. gadā
Paraksts: N. Ļeņins

Iespiests pēc žurnala „Kommunist" teksta

IMPERIALISMS UN SOCIALISMS ITALIJĀ

(RAKSTIŅŠ)

Lai apgaismotu tos jautājumus, kurus socialismam izvirzījis tagadējais imperialistiskais karš, nebūs lieki mest skatu uz dažādām Eiropas zemēm, lai iemācītos atšķirt nacionalos pārveidojumus un vispārējās ainas detaļas no galvenā un būtiskā. No malas, saka, esot redzamāk. Tāpēc, jo mazāka ir Italijas līdzība ar Krieviju, jo interesantāk dažā ziņā ir salīdzināt imperialismu un socialismu abās zemēs.

Šajā rakstiņā mūsu nolūks ir tikai atzīmēt materialu, ko šai jautājumā dod pēc kara iestāšanās iznākušais buržuaziskā profesora Roberta Michelsa sacerējums: „Italijas imperialisms" un socialista T. Barboni sacerējums: „Internacionalisms vai šķiriskais nacionalisms? (Italijas proletariats un Eiropas karš)"*. Pilāpīgais Michelss ir joprojām tikpat paviršs kā citos savos sacerējumos, tikko skardams imperialisma ekonomisko pusi, bet viņa grāmatā savākts vērtīgs materials par Italijas imperialisma izcelšanos un par to pāreju, kura ir mūsdienu laikmeta būtība un kura sevišķi uzskatāmi parādās Italijā, proti: par pāreju no nacionalās atbrīvošanās karu laikmeta uz imperialistisku laupīšanas un reakcionaru karu laikmetu. Revolucionari demokratiskā, t. i., revolucionari buržuaziskā, Italija, kas gāza Austrijas jūgu, Garibaldija laiku Italija, mūsu acu priekšā galīgi pārvēršas par Italiju, kas apspiež citas tautas, aplaupa Turciju un

* — *Roberto Michels:* „L'imperialismo italiano", Milano 1914. — *T. Barboni:* „Internazionalismo o Nazionalismo di Classe? (il proletariato d'Italia e la guerra europea)". Edito dall'autore a Campione d'Intelvi (provincia di Como) 1915.

Austriju, par rupjās, riebīgi reakcionarās, netīrās buržuazijas Italiju, kurai tek siekalas aiz patikas, ka arī viņu pielaiduši pie laupījuma dalīšanas. Michelss kā jau ikviens kārtīgs profesors, protams, uzskata savu pakalpību buržuazijai par „zinātnisku objektivismu" un nosauc šo laupījuma dalīšanu par „tās pasaules daļas dalīšanu, kura vēl palikusi vāju tautu rokās" (179. lpp.). Nevērīgi noraidīdams kā „utopisku" to socialistu viedokli, kuri naidīgi jebkādai kolonialai politikai, Michelss atkārto tādu cilvēku prātojumus, kuri uzskata, ka Italijai pēc iedzīvotāju biezuma un emigracijas kustības stipruma „būtu jābūt otrai kolonialai lielvalstij", atdodot pirmo vietu vienīgi Anglijai. Bet, ka Italijā 40% iedzīvotāju ir analfabeti, ka tajā vēl līdz šim mēdz notikt koleras dumpji u. t. jpr., u. tml., tad šis arguments tiek atspēkots, atsaucoties uz Angliju: vai tā nebija zeme, kur valdīja strādnieku masu neticams posts, pazemošana, izmiršana bada nāvē, alkoholisms un šausmīga nabadzība un netīrība pilsētu trūcīgajos kvartalos XIX gadsimta pirmajā pusē, kad Anglijas buržuazija tik sekmīgi lika pamatus savai tagadējai kolonialajai varenībai?

Un jāsaka, ka no buržuaziskā viedokļa šis prātojums ir neapstrīdams. Kolonialā politika un imperialisms — nebūt nav slimīgi, izdziedināmi, kapitalisma novirzieni (kā domā filistri un Kautskis starp tiem), bet gan ir pašu kapitalisma pamatu neizbēgamas sekas: konkurence starp atsevišķiem uzņēmumiem izvirza jautājumu tikai tā — izputēt vai izputināt citus; konkurence starp atsevišķām zemēm izvirza jautājumu tikai tā — palikt devītajā vietā un mūžīgi riskēt ar Beļģijas likteni vai izpostīt un iekarot citas zemes, izcīnot sev vietiņu „lielo" valstu vidū.

Italijas imperialismu nosaukuši par „nabadzīgo ļaužu imperialismu" (l'imperialismo della povera gente), ņemot vērā Italijas trūcību un italiešu emigrantu masu šausmīgo nabadzību. Italiešu šovinists Arturs Labriola, kas no sava bijušā pretinieka G. Plechanova atšķiras tikai ar to, ka mazliet agrāk par viņu ir parādījis savu socialšovinismu un nonācis pie šā socialšovinisma caur sikburžuazisko pusanarchismu un nevis caur sikburžuazisko oportunismu, šis Arturs Labriola rakstīja savā grāmatiņā par Tripolitanijas karu (1912. gadā):

...„Skaidrs, ka mēs cīnāmies ne tikai pret turkiem,... bet arī pret plutokratiskās Eiropas intrigām, draudiem, naudu un karaspēku, — Eiropas, kura nevar ciest, ka mazās nacijas uzdrošinātos izdarīt kaut vienu žestu, pateikt kaut vienu vārdu, kas kompromitētu tās dzelzs hegemoniju" (22. lpp.). Bet italiešu nacionalistu vadonis Koradini ir teicis: „Kā socialisms bija metode, kā proletariatam atbrīvoties no buržuazijas, tā nacionalisms būs mums, italiešiem, metode, kā atbrīvoties no frančiem, vāciešiem, angļiem, ziemeļamerikaņiem un dienvidamerikaņiem, kuri attiecībā pret mums ir buržuazija".

Ikviena zeme, kurai ir vairāk nekā „mums" koloniju, kapitalu, karaspēka, atņem „mums" zināmas privileģijas, zināmu peļņu vai virspeļņu. Kā starp atsevišķiem kapitalistiem virspeļņu saņem tas, kam mašinas ir labākas par vidējām vai kam pieder zināmi monopoli, tā arī starp zemēm virspeļņu saņem tā, kas ekonomiski nostādīta labāk par citām. Buržuazijas uzdevums ir — cīnīties par privileģijām un priekšrocībām savam nacionalajam kapitalam un krāpt tautu vai vienkāršos ļaudis (ar Labriolas un Pļechanova palīdzību), iztēlojot imperialistisko cīņu par „tiesībām" citus aplaupīt kā nacionalās atbrīvošanas karu.

Līdz Tripolitanijas karam Itālija neaplaupīja — vismaz ne lielos apmēros — citas tautas. Vai tad tas nav neizturams apvainojums nacionalajam lepnumam? Italieši — apspiesti un pazemoti citu naciju priekšā. Pagājušā gadsimta 70. gados italiešu emigracija bija ap 100 000 cilvēku gadā, bet tagad tā sasniedz no $^1/_2$ līdz 1 miljonam, un visi tie ir nabagi, kurus dzen projām no savas zemes tieši bads vārda burtiskā nozīmē, visi tie ir darba spēka piegādātāji vissliktāk atalgotajās rūpniecības nozarēs, visa šī masa apdzīvo pašus saspiestākos, nabadzīgākos un netīrākos Amerikas un Eiropas pilsētu kvartalus. Ārzemēs dzīvojošo italiešu skaits cēlies no 1 miljona 1881. gadā līdz $5^1/_2$ miljoniem 1910. gadā, pie kam milzīga to masa ir bagātajās un „lielajās" zemēs, attiecībā pret kurām italieši ir pati rupjākā un „melnākā", nabadzīgākā un beztiesīgākā strādnieku masa. Lūk, galvenās zemes, kas izlieto lēto italiešu darbu: Francija — 400 tūkstoš italiešu 1910. gadā (240 tūkstoš 1881. gadā); Šveice — 135 tūkstoši (41) — (iekavās tūkstošu

skaits 1881. g.); Austrija — 80 tūkstoš (40); Vācija — 180 tūkstoš (7); Savienotās Valstis — 1 779 tūkstoši (170); Brazilija — 1 500 tūkstoš (82); Argentina — 1 000 (254). „Spīdošā" Francija, kas priekš 125 gadiem cīnījās par brīvību un tādēļ savu tagadējo karu par savām un angļu vergu īpašnieku „tiesībām uz kolonijām" sauc par „atbrīvošanas" karu, šī Francija tur simtus tūkstošus italiešu strādnieku tieši īpašos geto, no kuriem „lielās" nacijas sīkburžuaziskie nelieši cenšas pēc iespējas vairāk norobežoties, kurus tie visādi cenšas pazemot un apvainot. Italiešiem dota nicinoša palama: „makaroni" (lai lielkrievu lasītājs atceras, cik daudz nicinošu palamu klīst mūsu zemē attiecībā uz „cittauliešiem", kuriem nav bijusi laime piedzimt ar tiesībām uz dižciltīgām lielvalstiskām privilegijām, kas Puriškevičiem noder par līdzekli *gan* lielkrievu, *gan* visu citu Krievijas tautu apspiešanai). Lielā Francija 1896. gadā noslēdza ar Italiju līgumu, saskaņā ar kuru šī pēdējā apņemas nepalielināt italiešu skolu skaitu Tunisā! Bet italiešu iedzīvotāju skaits Tunisā kopš tā laika palielinājies seškārtīgi. Italiešu Tunisā ir 105 000 pret 35 000 franču, taču no pirmajiem tikai 1 167 ir zemesīpašnieki, kam pieder 83 000 hektaru, bet no otrajiem — 2 395, kas salaupījuši „savā" kolonijā 700 000 hektaru. Nu kā lai nav vienis prātis ar Labriolu un citiem italiešu „plechanoviešiem", ka Italijai ir „tiesības" uz savu koloniju Tripolitanijā, uz slavu apspiešanu Dalmacijā, uz Mazazijas sadalīšanu utt!*

* Augstākā mērā pamācoši ir atzīmēt sakaru starp Italijas pāriešanu uz imperialismu un valdības piekrišanu vēlēšanu reformai. Šī reforma palielināja vēlētāju skaitu no 3 219 000 līdz 8 562 000, t. i., „gandrīz" deva vispārējas vēlēšanu tiesības. Priekš Tripolitanijas kara tas pats Džioliti, kas izdarīja reformu, bija noteikti pret to. „Motivējums tam, ka valdība" un mērenās partijas „maināījušas līniju" — raksta Michelss — bija sava būtībā patriotisks. „Neraugoties uz senseno teorētisko riebumu pret kolonialo politiku, rūpniecības strādnieki, bet vēl vairāk melnstrādnieki kāvās pret turkiem ārkārtīgi disciplinēti un paklausīgi, preteji visiem paredzējumiem. Tāda verdziska izturēšanās pret valdības politiku pelnīja apbalvošanu, lai pamudinātu proletariatu turpināt iet pa šo jauno ceļu. Parlamenta ministru padomes priekšsēdētājs paziņoja, ka Italijas strādnieku šķira ar savu patriotisko izturēšanos kaujas laukos Lībijā ir dzimtenei pierādījusi, ka tā ir tagad sasniegusi visaugstako politiskā brieduma pakāpi. Kas spēj ziedot dzīvību cēla mērķa dēļ, tas spēj arī aizstāvēt dzimtenes

Kā Pļechanovs atbalsta Krievijas „atbrīvošanās" karu pret Vācijas cenšanos pārvērst to par savu koloniju, tā reformistu partijas vadonis Leonids Bisolati brēc pret „ārzemju kapitala uzbrukumu Italijai" (97. lpp.): vācu kapitals Lombardijā, angļu — Sicilijā, franču — Pjačentinā, beļģu — tramvaju uzņēmumos utt., utt. bez gala.

Jautājums izvirzīts krasi, un nevar neatzīt, ka Eiropas karš ir atnesis cilvēcei milzīgu labumu, izvirzot to tiešām krasi dažādu naciju simtu miljonu cilvēku priekšā: *vai nu* aizstāvēt ar šauteni vai ar spalvu, tieši vai netieši, vienalga kādā veidā, „savas" buržuazijas lielvalstiskās un vispār nacionalās privileģijas vai priekšrocības, vai pretenzijas, un tad tas nozīmē būt tās piekritējam vai sulainim; *vai arī* izmantot ikvienu un it sevišķi bruņotu cīņu par lielvalstiskām privileģijām, lai atmaskotu un gāztu jebkuru, bet vispirmā kārtā *savu* valdību ar internacionali solidarā proletariata revolucionarās darbības palīdzību. Viduseļa šeit nav, jeb citiem vārdiem: mēģinājums ieņemt vidus poziciju īstenībā nozīmē maskotu pāreju imperialistiskās buržuazijas pusē.

Visa Barboni grāmatiņa būtībā veltīta tieši tam, lai maskotu šo pāreju. Barboni pūlas iztēlot sevi par internacionalistu, gluži tāpat kā mūsu Potresova kgs, prātodams, ka vajagot no internacionalā viedokļa noteikt, kuras puses panākumi proletariatam derīgāki vai nekaitīgāki, un izšķirdams šo jautājumu, protams, pret... Austriju un Vāciju. Barboni pilnīgi Kautska garā ieteic Italijas socialistiskai partijai svinīgi pasludināt visu zemju, — vispirms, protams, karojošo, — strādnieku solidaritati, internacionalistiskus uzskatus, miera programu uz atbruņošanās un visu naciju nacionalās neatkarības pamatiem, nodibinot „visu naciju ligu neaizskaramības un neatkarības savstarpējai garantēšanai" (126. lpp.). Un tieši šo principu vārdā Barboni pasludina, ka militarisms ir „parazitiska" parādība kapitalismā

intereses kā vēlētājs un tam tāpēc ir tiesības uz to, lai valsts uzskatītu viņu par cienīgu saņemt visas politiskās tiesības pilnībā" (177. lpp.). Labi runā Italijas ministri! Bet vel labāk vācu „radikalie" socialdemokrati, kas tagad atkārto šo sulainisko prātojumu: „mēs" esam savu pienakumu izpildījuši, palīdzējām „jums" izlaupīt svešas zemes, bet „jūs" negribat dot „mums" vispārējas vēlēšanu tiesības Prūsijā...

un „nebūt ne nepieciešama"; — ka ar „militaristisku imperialismu" ir piesātināta Vācija un Austrija, ka to agresivā politika bijusi „pastāvīgi draudi Eiropas mieram", ka Vācija „vienmēr noraidījusi priekšlikumus par bruņošanās ierobežošanu, kurus iesniegusi Krievija (sic!!*) un Anglija" utt., utt. — un ka Italijas socialistiskajai partijai ir jāizteicas par Italijas iejaukšanos Antantes labā atbilstošā momentā!

Paliek nezināms, kādu principu dēļ, salīdzinot ar Vācijas buržuazisko imperialismu, kura XX gadsimtā ekonomiski attīstījās straujāk nekā pārējās Eiropas zemes un kurai ir it sevišķi „pāri darīts", sadalot kolonijas, — var dot priekšroku Anglijas buržuaziskajam imperialismam, kura attīstās daudz lēnāk, kura salaupījusi koloniju bez gala, lieto tur (tālu no Eiropas) bieži vien ne mazāk zvēriskus apspiešanas paņēmienus kā vācieši un algo par saviem miljardiem dažādu kontinentalo lielvalstu miljonu armijas Austrijas un Turcijas u. t. jpr. aplaupīšanai. Barboni internacionalisma būtība ir, tāpat kā arī Kautskim, aizstāvēt vārdos socialistiskus principus, bet šās liekulības aizsegā īstenībā tiek aizstāvēta sava, Italijas buržuazija. Nevar neatzīmēt, ka Barboni, kas savu grāmatu izdevis brīvajā Šveicē (kuras cenzura aizlīmējusi tikai pusi no vienas rindiņas, 75. lpp., kura, redzams, bijusi veltīta Austrijas kritikai), visās 143 lappusēs nav vēlējies minēt Bazeles manifesta pamattezes un godīgi tās iztirzāt. Toties divus bijušos krievu revolucionarus, kurus tagad reklamē visa frankofiliskā buržuazija, anarchisma sīkpilsoni Kropotkinu un socialdemokratisma filistru Pļechanovu, mūsu Barboni citē ar dziļām simpatijām (103. lpp.). Un kā gan ne! Pļechanova sofismi būtībā ne ar ko neatšķiras no Barboni sofismiem. Tikai politiskā brīvība Italijā labāk norauj plīvurus šiem sofismiem, skaidrāk atmasko Barboni īsto poziciju, kāda viņam ir kā buržuazijas aģentam strādnieku nometnē.

Barboni nožēlo, ka Vācijas socialdemokratijā „nav īstā un patiesā revolucionarā gara" (gluži kā Pļechanovs); viņš dedzīgi apsveic Kārli Libknechtu (kā viņu apsveic *franču*

* — ta!! *Red.*

socialšovinisti, kas neredz baļķi savā acī); bet viņš noteikti paziņo, ka „nevar būt ne runas par Internacionales bankrotu" (92. lpp.), ka vācieši „nav kļuvuši neuzticīgi Internacionales garam" (111. lpp.), ciktāl viņi rīkojušies „godīgā" pārliecībā, ka aizstāv tēviju. Un Barboni tādā pašā pieglaimīgā garā kā Kautskis, tikai ar romanisku balmutību, pasaka, ka Internacionale ir gatava (pēc uzvaras pār Vāciju...) „piedot vāciešiem, kā Kristus piedeva Pēterim, neuzticības brīdi, ar aizmiršanu sadziedēt dziļās brūces, ko sitis militaristiskais imperialisms, un sniegt roku uz godīgu un brāligu mieru" (113. lpp.).

Aizkustinoša aina: Barboni un Kautskis — laikam ne jau bez mūsu Kosovska un Akselroda piedalīšanās — viens otram piedod!!

Pilnīgi apmierināts ar Kautski un Gedu, Pļechanovu un Kropotkinu, Barboni nav apmierināts ar savu socialistisko, strādnieku, partiju Italijā. Šinī partijā, kurai vēl pirms kara laimējās tikt vaļā no reformistiem Bisolati un Ko, radīta, redziet, tāda „atmosfera, ka nevar elpot" (7. lpp.) tie, kas (līdzīgi Barboni) nepiekrīt lozungam par „absoluto neitralitati" (t. i., par noteiktu cīņu pret to, ka aizstāv Italijas iejaukšanos karā). Nabaga Barboni rūgti gaužas, ka viņam līdzīgus cilvēkus Italijas socialistiskajā strādnieku partijā dēvējot par „inteliģentiem", par „cilvēkiem, kas zaudējuši kontaktu ar masām, par iznācējiem no buržuazijas", par „cilvēkiem, kas noklīduši no socialisma un internacionalisma taisnā ceļa" (7. lpp.). Mūsu partija — saka sašutumā Barboni — „vairāk fantazē, nekā audzina masas" (4. lpp.).

Vecs motivs! Italiešu variants pazīstamajai krievu likvidatoru un oportunistu dziesmai pret jauno boļševiku „demagoģiju", kuri „uzkūda" masas jaukajiem socialistiem no žurnala „Naša Zarja", OK un Čcheidzes frakcijas! Bet kāds vērtīgs italiešu socialšovinista atzinums, ka vienīgajā zemē, kur dažus mēnešus varēja brīvi apspriest socialšovinistu un revolucionaru internacionalistu platformas, tieši *strādnieku masas*, tieši *apzinīgais proletariats* nostājies pēdējo pusē, bet sīkburžuaziskie inteliģenti un oportunisti — pirmo pusē.

Neitralitate ir šaurs egoisms, starptautiskās situacijas nesaprašana, ir nelietība atliecībā pret Beļģiju, ir „prom-

būtne" — bet „nekad nav taisnība tiem, kas nav klāt", prāto Barboni gluži Pļechanova un Akselroda garā. Bet, tā kā Italijā ir divas atklātas partijas, reformistiskā un socialdemokratiskā strādnieku partija, tā kā šajā zemē nevar krāpt publiku, apsedzot Potresovu, Čerevaņinu, Ļevicku kgu un Ko kaiļumu ar Čcheidzes frakcijas vai OK vīģes lapiņu, tad Barboni vaļsirdīgi atzīstas:

„No šā viedokļa es redzu vairāk revolucionarisma socialistu reformistu darbībā, kuri ātri sapratuši, kāda milzīga nozīme būtu nākošajā antikapitalistiskajā cīņā šai politiskā stāvokļa atjauninināšanai" (uzvarot Vācijas militarismu), „un pilnīgi konsekventi nostājušies Antantes pusē, nekā oficialo revolucionaro socialistu taktikā, kuri gluži kā bruņurupucis paslēpušies zem absolutas neitralitates vairoga" (81. lpp.).

Sakarā ar šo vērtīgo atzīšanos mums atliek tikai izteikt vēlēšanos, lai kāds no biedriem, kas pazīst italiešu kustību, savāktu un sistematiski apstrādātu milzīgo un ļoti interesanto materialu, kuru devušas *divas* Italijas *partijas*, jautājumā par to, kādi sabiedriski slāņi, kādi elementi, ar kā palīdzību, ar kādiem argumentiem ir aizstāvējuši Italijas proletariata revolucionaro politiku, no vienas puses, un sulainiskumu Italijas imperialistiskās buržuazijas priekšā, no otras puses. Jo vairāk šāda materiala būs savākts dažādās zemēs, jo skaidrāk apzinīgajiem strādniekiem kļūs redzama *patiesība* par II Internacionales kracha cēloņiem un nozīmi.

Noslēgumā atzīmēsim, ka Barboni, kura priekšā ir strādnieku partija, cenšas sofistiski pielāgoties strādnieku *revolucionarajiem* instinktiem. Italijas socialistus internacionalistus, kuri naidīgi karam, kas *īstenībā* tiek vests Italijas buržuazijas imperialistisko interešu dēļ, viņš iztēlo par bailīgas atturēšanās piekritējiem, par tādiem, kuri atbalsta egoistisko vēlēšanos paslēpties no kara šausmām. „Tauta, kas audzināta bailēs no kara šausmām, jādomā, nobīsies arī no revolucijas šausmām" (83. lpp.). Un līdzās šim neģēlīgajam mēģinājumam iztēlot sevi par revolucionaru — rupji veikalnieciska atsaukšanās uz ministra Salandras „skaidrajiem" vārdiem: „kārtība tiks nosargāta par katru cenu" — mēģinājums sarīkot vispārēju streiku pret mobilizaciju

novedīs vienīgi pie „veltīga slaktiņa"; „mēs nevarējām aizkavēt Libijas (Tripolitanijas) karu, vēl mazāk mēs varēsim aizkavēt karu pret Austriju" (82. lpp.).

Barboni līdzīgi Kautskim, Kunovam un visiem oportunistiem apzināti, ar visnelietīgāko aprēķinu piekrāpt vienu otru no masām, piedēvē revolucionariem muļķīgo plānu „uzreiz" „izjaukt karu" un ļaut sevi apšaut brīdī, kas buržuazijai visizdevīgāks, — vēlēdamies atrunāties no Štutgartē un Bazelē skaidri izvirzītā uzdevuma: izmantot revolucionaro krizi sistematiskai revolucionarai propagandai un masu revolucionarās rīcības sagatavošanai. Bet, ka Eiropa pārdzīvo revolucionaru momentu, to Barboni redz pavisam skaidri:

...„Ir punkts, kuru pasvītrot es uzskatu par nepieciešamu, pat riskējot apnikt lasītājam, jo tagadējo politisko situaciju nevar pareizi novērtēt, nenoskaidrojot šo punktu: periods, kuru mēs pārdzīvojam, ir katastrofisks periods, darbības periods, kad runa ir nevis par ideju noskaidrošanu, nevis par programu sastādīšanu, nevis par politiskās izturēšanās līnijas noteikšanu nākotnei, bet gan par dzīvā un aktīvā spēka izlietošanu, lai panāktu rezultatus mēnešu, bet varbūt pat tikai nedēļu laikā. Šādos apstākļos runa ir nevis par to, lai filozofētu par proletariata kustības nākotni, bet par to, lai nostiprinātu proletariata viedokli pašreizējā momenta priekšā (87. un 88. lpp.).

Vēl viens sofisms ar viltīgu maskošanos ar revolucionarismu! 44 gadus pēc Komunas Eiropas revolucionarai šķirai, kas gandrīz pusgadsimtu ilgi pārdzīvojusi masu spēku vākšanu un sagatavošanu, brīdī, kad tā pārdzīvo *katastrofisku* periodu, jādomā par to, kā jo drīzāk kļūt par savas nacionalās buržuazijas sulaini, palīdzēt tai laupīt, lietot varmācību, izpostīt, iekarot svešas tautas, un nevis par to, lai masu apmēros izvērstu tieši revolucionaru propagandu un revolucionaras rīcības sagatavošanu.

„Kommuņist", 1.—2. nr., 1915. g.
Paraksts: N. Ļ e ņ i n s

Iespiests pēc žurnala „Kommuņist" teksta

UZSAUKUMS PAR KARU

Biedri strādnieki!

Nu jau vairāk nekā gadu turpinās Eiropas karš. Pēc visa spriežot, tas turpināsies vēl ļoti ilgi, jo, ja Vācija ir vislabāk sagatavota un šobrīd stiprāka par visiem, tad toties četrsabiedrībai (Krievijai, Anglijai, Francijai un Italijai) ir vairāk cilvēku un naudas, un bez tam tā brīvi saņem kara materialus no pašas bagātākās zemes pasaulē — Amerikas Savienotajām Valstīm.

Kā dēļ tad notiek šis karš, kas cilvēcei nes neredzētu postu un mokas? Katras karojošās zemes valdība un buržuazija izšķiež miljonus rubļu par grāmatām un avīzēm, novelot vainu uz pretinieku, modinot taulā traku naidu pret ienaidnieku, nekautrējoties ne no kādiem meliem, lai iztēlotu sevi par „aizstāvošos" pusi, kurai netaisni uzbrukts. Bet īstenībā tas ir karš starp divām laupīlāju lielvalstu grupām koloniju sadalīšanas dēļ, citu naciju verdzināšanas dēļ, labumu un privileģiju dēļ pasaules tirgū. Tas ir pats reakcionārākais karš, mūslaiku vergu īpašnieku karš par kapitalistiskās verdzības saglabāšanu un nostiprināšanu. Anglija un Francija melo, apgalvodamas, ka vedot karu par Beļģijas brīvību. Īstenībā tās karu jau sen gatavojušas un ved to, lai aplaupītu Vāciju, lai atņemtu tai kolonijas, tās noslēgušas līgumu ar Italiju un Krieviju par Turcijas un Austrijas aplaupīšanu un sadalīšanu. Cariskā monarchija Krievijā ved laupīšanas karu, tiecoties sagrābt Galiciju, atņemt zemi Turcijai, verdzināt Persiju, Mongoliju utt. Vācija ved karu, lai laupītu Anglijas, Beļģijas, Francijas kolonijas. Vai uzvarēs Vācija, vai uzvarēs Krievija, vai paliks „neizšķirts" — jebkurā gadījumā karš atnesīs cilvēcei simtu un

atkal simtu miljonu iedzīvotāju jaunu apspiešanu kolonijās, Persijā, Turcijā, Ķinā, naciju jaunu verdzināšanu, jaunas vaţas visu zemju strādnieku šķirai.

Kādi ir strādnieku šķiras uzdevumi attiecībā pret šo karu? Uz šo jautājumu atbildi jau bija devusi rezolucija, ko visas pasaules socialisti vienbalsīgi pieņēma Bazeles starptautiskajā socialistiskajā kongresā 1912. gadā. Šo rezoluciju pieņēma, paredzot tieši tādu karu, kāds iesākās 1914. gadā. Šī rezolucija saka, ka karš ir reakcionars, ka to gatavo „kapitalistu peļņas" interesēs, ka strādnieki uzskata par „noziegumu šaut vienam uz otru", ka karš novedīs pie „proletariskās revolucijas", ka taktikas paraugs strādniekiem ir 1871. g. Parizes Komuna un 1905. gada oktobris un decembris Krievijā, t. i., revolucija.

Visi apzinīgie Krievijas strādnieki iet kopā ar Krievijas socialdemokratisko strādnieku frakciju Valsts domē (Petrovski, Badajevu, Muranovu, Samoilovu un Šagovu), kurus carisms izsūtījis uz Sibiriju par revolucionaro propagandu pret karu un pret valdību. Tikai šādā revolucionarā propagandā un revolucionarā darbībā, kas saceļ masu nemieru, ir cilvēces glābiņš no mūsdienu kara un nākošo karu šausmām. Tikai revolucionara buržuazisko valdību gāšana, un pirmā kārtā visreakcionarākās, mežonīgākās un barbariskākās cara valdības gāšana, paver ceļu uz socialismu un uz mieru starp tautām.

Un melo tie, — apzinīgie un neapzinīgie buržuazijas kalpi, — kas grib tautai iegalvot, ka cara monarchijas revolucionara gāšana varot novest tikai pie Vācijas reakcionarās monarchijas un Vācijas buržuazijas uzvarām un nostiprināšanās. Lai gan vācu socialistu vadošie viri, tāpat kā daudzi visievērojamākie Krievijas socialisti, pārgājuši „savas" buržuazijas pusē un palīdz mānīt tautu ar pasakām par „aizsargāšanās" karu, tomēr Vācijas strādnieku masās aug un pieņemas spēkā protests un sašutums pret savu valdību. Vācijas socialisti, kas nav pārgājuši buržuazijas pusē, ir presē paziņojuši, ka uzskata par „varonīgu" Krievijas s.-d. strādnieku frakcijas taktiku. Vācijā tiek nelegali izdoti uzsaukumi pret karu un pret valdību. Desmitiem un simtiem labāko Vācijas socialistu, tai skaitā pazīstamo sieviešu strādnieču kustības pārstāvi Klaru Cetkinu, Vācijas

valdība ir iemetusi cietumos par propagandu revolucionarā garā. Bez izņēmuma visās karojošās zemēs briest strādnieku masu sašutums, un Krievijas s.-d. revolucionarās darbības piemērs un vēl jo vairāk revolucijas jebkuras sekmes Krievijā nenovēršami virzīs uz priekšu lielo socialisma lietu, proletariata uzvaru pār ekspluatatorisko un asiņaino buržuaziju.

Karš pilda kabatas kapitalistiem, kuriem plūst zelta jūra no lielvalstu kases. Karš rada aklu niknumu pret ienaidnieku, un buržuazija visiem spēkiem virza uz šo pusi tautas neapmierinātību, novēršot tās uzmanību no *galvenā* ienaidnieka: *savas* zemes valdības un komandējošām šķirām. Bet karš, nesdams bezgalīgu postu un šausmas darba ļaužu masām, izglīto un norūda strādnieku šķiras labākos pārstāvjus. Ja jāiet bojā, tad iesim bojā, cīnīdamies par savu lietu, par strādnieku lietu, par socialistisko revoluciju, bet nevis par kapitalistu, muižnieku un caru interesēm, — lūk, ko redz un jūt ikkatrs apzinīgs strādnieks. Un, lai cik grūts tagad ir revolucionarais s.-d. darbs, tas ir iespējams, tas virzās uz priekšu visā pasaulē, vienīgi tanī ir glābiņš!

Nost ar cara monarchiju, kas ievilkusi Krieviju noziedzīgajā karā un apspiež tautas! Lai dzīvo strādnieku vispasaules brālība un proletariata starptautiskā revolucija!

Sarakstīts 1915. g. augustā

Pirmreiz iespiests 1928. g. 21. janvari avīzes „Pravda" 18. nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

PATEICAMIES PAR VAĻSIRDĪBU

...„Tukši aplamā doma par nepieciešamību komplektēt Internacionali no „socialdemokratiem internacionalistiem“ “... (no) „opozicionariem elementiem, kas sagrābstīti no visām socialistiskām partijām... Internacionali var atjaunot tikai no tiem pašiem elementiem, no kuriem tā līdz šim sastāvēja... Atjaunotā Internacionale būs nevis „trešā“ pēc skaita, kura vajadzīga tikai sektantu un šķeltniecības lietu meistaru saujiņai, bet tā pati otrā, kura nav mirusi, bet kuru tikai pagaidām paralizējusi pasaules katastrofa“...

Tā raksta Vl. Kosovska kgs Bunda izdevuma „Informacionnij Ļistok“ 8. nr-ā. No sirds pateicamies par šā, ne jau paša gudrākā, bundista vaļsirdību. Ne jau pirmo reizi viņš aizstāv oportunismu ar atklātību, kas ir nepatīkama bundistu diplomatiem. Arī tagad viņš palīdzēs cīņā pret oportunismu, izskaidrojot strādniekiem, cik bezcerīgi tālu no proletariskā socialisma ir Bunds. Vl. Kosovska kgs neredz oportunisma saites ar socialšovinismu. Lai tās ieraudzītu, jāprot padomāt: kādas pamatidejas ir vienam un otram virzienam? kāda ir oportunisma attīstība Eiropā pēdējos gadu desmitos? kā pret socialšovinismu izturas oportunistiskais un revolucionarais spārns veselā rindā Eiropas zemju, piemēram. Krievijā, Vācijā, Beļģijā, Francijā, Anglijā, Italijā, Zviedrijā, Šveicē, Holandē, Bulgarijā?

Vai par to ir domājis Vl. Kosovska kgs? Ja viņš pamēģinātu atbildēt kaut vai uz pirmo jautājumu, viņš ātri ieraudzītu savu kļūdu.

Pie reizes. „Informacionnij Ļistok“ 7. nr-ā Vl. Kosovska kgs ir parādījis germanofilisku šovinismu, jo viņš, apsūdzot franču socialdemokratus, ir aizstāvējis vācu socialdemokratu balsošanu par kredītiem. Kāds W. (11. un 12. lpp.

8. nr-ā), aizstāvēdams Vl. Kosovska kgu pret „apsūdzību" šovinismā, raksta, ka organizacijai, kas strādā Krievijā, germanofiliska šovinisma nevarot būt. Vai Vl. Kosovska kgs nepaskaidros W. kgm, kāpēc ukraiņu vai poļu buržuji Krievijā, daņu vai elzasiešu buržuji Francijā, iru — Anglijā bieži parāda šovinismu, kas ir naidīgs pret viņu apspiedējām nacijām?

Sarakstīts 1915. g. vasarā

Pirmreiz iespiests 1931. g. Lenina rakstu un materialu krājumā XVII

Iespiests pēc rokraksta

INTERNACIONALAJAI SOCIALISTISKAJAI KOMISIJAI (ISK)

Godātie biedri!

Saņēmuši Jūsu 25. septembra vēstuli, mēs izsakām savu pilnīgu piekrišanu plānam radīt pastāvīgu starptautisku „paplašinātu komisiju" (erweiterte Kommission) Bernē. Būdami pārliecināti, ka arī pārējās organizacijas, kas pievienojušās ISK, būs ar šo plānu vienis prātis, mēs ieceļam no KSDSP CK par šās paplašinātās komisijas locekli Zinovjevu, bet par vietniekiem, kandidatiem (suppléant, stellvertreter) viņam (1) b. Petrovu[128] un (2) b. Ļeņinu. Adrese sakariem: Herrn Radomislsky (bei Fr. Aschwanden). Hertenstein (Ks. Luzern). Schweiz*.

Tālāk. Kas attiecas uz pārējiem jautājumiem, kuri ierosināti Jūsu 25. septembra vēstulē, tad mums, no savas puses, ir šāds uzskats:

1. Mēs esam ar Jums pilnīgi vienis prātis, ka „vispārējie viedokļi" („allgemeine Gesichtspunkte"), kurus noteikusi 5.—8. septembra konference, „nav pietiekami" („nicht genügen"). Kategoriski nepieciešams attīstīt šos principus tālāk, daudz sīkāk un detalizētāk. Tas nepieciešams gan no principiālā, gan no šauri praktiskā viedokļa, jo *vienotas rīcības* realizacija starptautiskā mērogā prasa tiklab skaidrību galvenajos idejiskajos uzskatos, kā arī precīzu noteiktību vienos vai otros praktiskos darbības paņēmienos. Nav šaubu, ka lielā krize, ko pārdzīvo Eiropa vispār un Eiropas strādnieku kustība it sevišķi, var tikai lēnām novest pie

* — Radomislska kgm (pie Ašvandenas kdzes), Hertenšteinā (Lucernas apgabalā), Šveicē. *Red.*

tā, ka masām abās pusēs kļūst skaidrs jautājums, bet ISK uzdevums kopā ar partijām, kas tai piesliemas, ir tieši veicināt tādu noskaidrošanu. Negaidot neiespējamo — ka visi ātri apvienosies, pamatojoties uz solidariem, precizi izstrādātiem uzskatiem, mums jācenšas panākt *precizu* skaidrību par *galvenajām strāvām* un *virzieniem* mūsdienu internacionalistiskajā socialismā un pēc tam arī to, lai strādnieku masas iepazītos ar šīm strāvām, tās vispusīgi apspriestu, pārbaudītu ar savas praktiskās kustības pieredzi. Šo uzdevumu pēc mūsu domām ISK vajadzētu uzskatīt par savu galveno uzdevumu.

2. 25. septembra vēstule nosaka proletariata uzdevumus vai nu kā cīņu par mieru (gadījumā, ja karš turpināsies), vai arī kā „konkretu un detalizētu proletariata internacionalā viedokļa formulējumu attiecībā uz dažādiem miera priekšlikumiem un programām" („den internationalen Standpunkt des Proletariats zu den verschiedenen Friedensvorschlägen und Programmen konkret und ins einzelne gehend zu umschreiben"). Pie tam sevišķi tiek pasvītrots nacionalais jautājums (Elzasa un Lotringa, Polija, Armenija utt.).

Mēs domājam, ka abos dokumentos, ko vienbalsīgi pieņēmusi 5.—8. septembra konference, proti: manifestā un „simpatiju rezolucijā" („Sympathieerklärung") ir izteikta doma, ka cīņa par mieru *saistās* ar cīņu par socialismu („cīņa par mieru... ir cīņa par socialismu" — „dieser Kampf ist der Kampf... für den Sozialismus" — saka manifests), ar „nesamierināmu proletarisku šķiras cīņu" („unversöhnlicher proletarischer Klassenkampf" — tajā rezoluciju tekstā, kuru balsoja konference, bija rakstīts nevis „nesamierināma", bet gan „revolucionara" šķiras cīņa, un, ja grozījums izdarīts legalitates apsvērumu dēļ, tad tas nedrīkstēja grozīt saturu). Rezolucija par simpatijām tieši saka, ka nepieciešams un ka konference „svinīgi solās" „modināt starptautiskā proletariata masās revolucionaro garu".

Cīņa par mieru, ja tā nav saistīta ar proletariata revolucionaro šķiras cīņu, ir tikai sentimentalu vai tautu krāpjošu buržuju pacifistiska fraze.

Mēs nevaram un nedrīkstam nostāties „valstsvīru" pozē

un sastādīt „konkretas" miera programas. Gluži otrādi, mums jāizskaidro masām, ka visas cerības uz demokratisku (bez aneksijām, varmācībām, laupīšanām) mieru ir mānīgas, ja *netiks* attīstīta revolucionara šķiras cīņa. Mēs pateicām masām stingri, skaidri un noteikti pašā manifesta sākumā, ka kara cēlonis ir imperialisms un ka imperialisms ir naciju „verdzināšana", ir tas, ka saujiņa „lielvalstu" verdzina visas pasaules nacijas. Mums tātad jāpalīdz masām gāzt imperialismu, bez kura gāšanas miers bez aneksijām nav iespējams. Protams, cīņa par imperialisma gāšanu ir grūta, bet masām jāzina *patiesība* par grūto, bet nepieciešamo cīņu. Nedrīkst masas ieaijāt ar cerību uz mieru bez imperialisma gāšanas.

3. Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, mēs iesniedzam priekšlikumu:

paplašinātās komisijas tuvāko sēžu (lai izstrādātu vai sakopotu un publicētu tezes vai rezolucijas projektus) un pēc tam arī nākošās starptautiskās konferences (lai rezoluciju galīgi pieņemtu) dienas kārtībā likt šādus jautājumus:

a) cīņas par mieru sakars ar masu revolucionaro darbību vai ar proletariata revolucionaro šķiras cīņu:

b) naciju pašnoteikšanās;

c) socialpatriotisma sakars ar oportunismu.

Mēs uzsveram, ka manifestā, ko pieņēmusi konference, *visi* šie jautājumi ir pilnīgi noteikti *skarti*, ka to principiālā un praktiskā nozīme ir ārkārtīgi svarīga, ka *neviens* praktisks proletariskās cīņas solis *nav domājams* bez tā, ka socialisti un sindikalisti neuzdurtos uz šiem jautājumiem.

Šo jautājumu izstrādāšana nepieciešama tieši tam, lai sekmētu masu cīņu par mieru, par naciju pašnoteikšanos, par socialismu, pret „kapitalistu meliem" (manifesta vārdi) par „tēvijas aizstāvēšanu" šajā karā.

Ja II Internacionales vaina vai nelaime ir tā, kā tas pareizi aizrādīts 25. septembra vēstulē, ka svarīgos jautājumos nav noteiktības un tie nav izstrādāti, tad mūsu uzdevums ir tieši palīdzēt masām tos skaidrāk izvirzīt un precizāk atrisināt.

4. Attiecībā uz biļetena izdošanu trijās valodās pieredze pēc mūsu domām rāda, ka šis plāns nav lietderīgs. Šāds

izdevums, iznākot katru mēnesi, maksās 2—3 tūkstoši franku gadā, un atrast tādu sumu nav viegli. Bet divas avīzes Šveicē, „Berner Tagwacht"* un „La Sentinelle"[129], iespiež gandrīz visu, kas ir biļetenā. Mēs iesniedzam ISK priekšlikumu:

> mēģināt vienoties ar minēto avīžu redakcijām un ar kādu no Amerikas avīzēm tiklab par biļetena, kā arī visu ISK ziņojumu un materialu iespiešanu šajās avīzēs (vai nu tekstā ISK vārdā, vai arī atsevišķos pielikumos).

Tas būs ne tikai lētāk, bet dos arī iespēju nesalīdzināmi labāk, pilnīgāk, biežāk informēt strādnieku šķiru par ISK darbību. Mūs interesē, lai lielāks strādnieku skaits lasītu ISK ziņojumus, lai visi rezoluciju projekti tiktu iespiesti nolūkā informēt strādniekus un palīdzēt viņiem izstrādāt savas attiecības pret karu.

Mēs ceram, ka nebūs iebildumu pret nepieciešamību iespiest kā rezolucijas projektu (par kuru balsoja, lai ņemtu to par pamatu, 12 delegati pret 19, t. i., ap 40 proc. no visa skaita), tā arī ievērojamā vācu socialista vēstuli[130] (neminot vārdu un visu to, kas *ne*attiecas uz taktiku).

Mēs ceram, ka ISK saņems sistematiskas ziņas no dažādām zemēm par vajāšanām un apcietinājumiem sakarā ar cīņu pret karu, par šķiru cīņas gaitu pret karu, par brāļošanos tranšejās, par avīžu slēgšanu, par aizliegumiem iespiest uzsaukumus par mieru utt. — un ka visas šīs ziņas varētu ISK vārdā periodiski parādīties minētajās avīzēs.

Vienošanos ar kādu no Amerikas dienas vai nedēļas avīzēm droši vien varētu noslēgt b. Kolontaja, avīzes „Naše Slovo" un citu s.-d. avīžu līdzstrādniece, kas tieši tagad izbraukusi uz Ameriku, lai to apbraukātu, lasot referatus. Mēs varētu ar Kolontaju sazināties vai dabūt viņas adresi.

5. Jautājumā par veidu, kādā pārstāvamas partiju *daļas* (sevišķi Vācijas un Francijas un tāpat arī laikam Anglijas), mēs iesniedzam priekšlikumu:

> lai ISK ieteiktu šo partiju biedriem apspriest jautājumu, vai nebūtu lietderīgi sastādīt ar dažādiem nosaukumiem grupas, kuru uzsaukumus masām

* — „Bernes Sargs". *Red.*

(proklamaciju, rezoluciju u. tml. veidā) iespiedīs ISK ar atzīmi par to piederību tādām un tādām grupām.

Šādā veidā, pirmkārt, masas tiktu informētas par internacionalistu taktiku un uzskatiem pretēji kara cenzuras aizliegumiem; otrkārt, rastos iespēja redzēt internacionalistisko uzskatu propagandas attīstību un sekmes samērā ar to, kā strādnieku sapulces, viņu organizacijas u. tml. pieņemtu lēmumus par vienas vai otras grupas piekrišanu viņu uzskatiem; treškārt, rastos iespēja izteikt dažādas uzskatu nianses (piem., Anglijā BSP*, tās *mazākums*, un ILP**; Francijā — socialisti, kā Bourderon u. c., sindikalisti, kā Merrheim u. c.; Vācijā, kā parādīja konference, ir nianses opozicijas *vidū*).

Pats par sevi saprotams, ka šīs grupas, kā aizrādīts 25. septembra vēstulē, neradītu atsevišķas organizatoriskas vienības, bet pastāvētu veco organizaciju iekšienē, *tikai* lai uzturētu sakarus ar ISK un lai propagandētu cīņu par mieru.

„Paplašinātajā komisijā" un konferencēs pārstāvība būtu no šīm grupām.

6. Jautājumā par „paplašinātās komisijas" locekļu skaitu un par balsošanu mēs ierosinām:

neaprobežot locekļu skaitu ar maksimumu 3, bet tā vietā noteikt nelielām grupām *daļskaitļus balsošanā* ($^1/_2$, $^1/_3$ u. tml.).

Tas ir ērtāk, jo nedot pārstāvību grupām, kam ir sava nokrāsa, ir tieši neiespējami un kaitīgi to principu attīstībai un propagandai masās, kurus ir noteicis manifests.

7. Attiecībā uz paplašinātās komisijas „krieviski poliskā rakstura" briesmām mēs domājam, ka šīs biedru bažas (lai arī cik tās aizvainojošas krieviem) ir *tikumīgas*, ciktāl iespējama emigrantu grupu pārstāvība bez nopietniem sakariem ar Krieviju. Pēc mūsu domām pārstāvētām jābūt tikai organizacijām vai grupām, kas ar *ne mazāk kā trīs gadus ilgu darbu* ir pierādījušas savas spējas pārstāvēt kustību pašā Krievijā. Mēs ieteicam ISK apspriest un noteikt šādu

* — British Socialist Party — Britanijas socialistiskā partija. *Red.*
** — Independent Labour Party — Neatkarīgā strādnieku partija. *Red.*

principu, kā arī griezties pie visām grupām ar lūgumu piegādāt ziņas un datus par viņu darbu Krievijā.

8. Beidzot, mēs izmantojam gadījumu, lai aizrādītu uz vienu neprecizitati „Biļetena“ [121] 1. nr-ā un lūgtu to izlabot 2. nr-ā (vai avīzēs „Berner Tagwacht“ un „La Sentinelle“). Proti, „Biļ.“ 1. nr-a 7. lpp., 1. slejas sākumā teikts, ka rezolucijas projektu parakstījuši CK, poļu s.-d. (Landesvorstand*), latvieši, zviedri un norveģi. Šajā uzskaitījumā izlaisti:

viens vācu delegats (kura vārds netiek iespiests aiz saprotamiem iemesliem) un viens šveiciešu delegats, Platens.

Saraksfīts ne agrāk par 1915. g. 12. (25.) septembri

Pirmoreiz iespiests 1925. g. 6. septembri avīzes „Pravda“ 208. nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

---

* — Partijas galvenā valde. *Red.*

KRIEVIJAS SAKĀVE UN REVOLUCIONARĀ KRIZE

IV Domes „padzīšana" kā atbilde uz to, ka tajā nodibinājies opozicionaru bloks no liberaļiem, oktobristiem un nacionalistiem, — lūk, viena no visspilgtākajām revolucionarās krizes izpausmēm Krievijā. Cara monarchijas armiju sakāve — streiku un revolucionarās kustības pieaugums proletariatā — nemiers plašās masās — liberali oktobristisks bloks, lai vienotos ar caru par reformu programu un rūpniecības mobilizaciju uzvarai pār Vāciju. Tāda ir notikumu secība un sakarība kara pirmā gada beigās.

Visi tagad redz, ka revolucionarā krize Krievijā ir fakts, bet ne visi pareizi saprot tās nozīmi un proletariata uzdevumus, kas no tās izriet.

Vēsture it kā atkārtojas: atkal karš, tāpat kā 1905. gadā, turklāt karš, kurā carisms zemi ierāvis noteiktu un atklātu iekarošanas, plēsonisku un reakcionaru mērķu dēļ. Atkal sakāve karā un tās paātrināta revolucionara krize. Atkal liberalā buržuazija, — šoreiz pat ar visplašākajiem konservativās buržuazijas un muižnieku slāņiem, — izvirza programu par reformām un vienošanos ar caru. Gandrīz tāpat kā 1905. g. vasarā pirms Buligina Domes vai kā 1906. g. vasarā pēc I Domes padzīšanas.

Tomēr īstenībā milzīga starpība ir [tā], ka karš tagad aptvēris visu Eiropu, visas attīstītākās zemes ar masveida un varenu socialistisku kustību. Imperialistiskais karš *saistījis* revolucionaro krizi Krievijā, krizi, kuras pamatā ir buržuaziski demokratiskā revolucija, ar proletariskās,

socialistiskās revolucijas augošo krizi Rietumos. Šīs saites ir tik tiešas, ka nekāda atsevišķa revolucionaro [uzdevumu] atrisināšana vienā vai otrā zemē nav iespējama: buržuaziski demokratiskā revolucija Krievijā tagad vairs nav tikai prologs, bet ir neatdalāma sastāvdaļa socialistiskai revolucijai Rietumos.

Novest līdz galam buržuazisko revoluciju Krievijā, lai iedegtu proletarisko revoluciju Rietumos, — tā tika izvirzīts proletariata uzdevums 1905. gadā. 1915. gadā šā uzdevuma otrā puse ir kļuvusi tik neatliekama, ka tā izvirzās atrisināšanai reizē ar pirmo. Ir radusies jauna politiska sadalīšanās Krievijā, pamatojoties uz jaunām, augstākām, attīstītākām, vairāk savītām starptautiskām attiecībām. Šī jaunā sadalīšanās ir starp revolucionariem šovinistiem, kas grib revoluciju, lai uzvarētu Vāciju, un revolucionariem — proletariskiem internacionalistiem, kuri grib revoluciju Krievijā proletariskās revolucijas *labad* Rietumos un vienlaicīgi ar to. Šī jaunā sadalīšanās pēc lietas būtības ir sadalīšanās starp lauku un pilsētas sīkburžuaziju Krievijā un socialistisko proletariatu. Šo jauno sadalīšanos vajag skaidri apzināties, jo marksista, t. i., ikkatra apzināga socialista, pirmais uzdevums, kad tuvojas revolucija, ir saprast *dažādo šķiru* poziciju, izprast, ka taktikas un principiālās domstarpības vispār rodas no atšķirībām dažādu šķiru pozicijā.

Nav nekā banalāka, nav nekā nicināmāka un kaitīgāka par revolucionaro filistru parasto ideju: „aizmirst" domstarpibas „sakarā ar" tuvāko kopējo uzdevumu nākošajā revolucijā. Tas, kuru desmitgadējā pieredze, 1905.—1914. g., nav pārliecinājusi, ka šī ideja ir muļķiga, tas revolucionarā ziņā nevar dot nekādas cerības. Kas tagad aprobežojas ar revolucionariem izsaucieniem, neanalizējot to, kādas šķiras ir *pierādījušas,* ka viņas var sekot un seko tādai un tādai revolucionarai programai, tas būtībā neatšķiras no „revolucionariem" Chrustaļeviem, Aladjiniem, Aļeksinskiem.

Mūsu priekšā ir skaidra monarchijas un dzimtkungu muižnieku pozicija: „neatdot" Krieviju liberalajai buržuazijai; drīzāk izlīgšana ar vācu monarchiju. Tikpat skaidra ir liberalās buržuazijas pozicija: izmantot sakāvi

un augošo revoluciju, lai panāktu, ka nobiedētā monarchija piekāpjas un dalās varā ar buržuaziju. Tikpat skaidra ir revolucionarā proletariata pozicija, kurš cenšas novest revoluciju līdz galam, izmantojot valdības un buržuazijas svārstības un grūtības. Turpretī sīkburžuazija, t. i., Krievijas iedzīvotāju, kuri tikko mostas, milzīgā masa, iet taustīdamās, „akli", buržuazijas astē, nacionalistisku aizspriedumu gūstā, un to, no vienas puses, bīda uz revoluciju neredzētās, nedzirdētās kara šausmas un posts, dārdzība, izpulēšana, nabadzība un bads, bet, no otras puses, tā iet, ik uz soļa lūkodamās *atpakaļ*, uz dzimtenes aizstāvēšanas ideju vai uz Krievijas valstiskās nedalāmības ideju, vai uz sīkzemniecības labklājības ideju, pateicoties uzvarai pār carismu un pār Vāciju, bez uzvaras pār kapitalismu.

Šīs sīkburžuja, sīkzemnieka svārstības nav nejaušība, bet gan viņa ekonomiskā stāvokļa nenovēršams rezultāts. Nav gudri slēpties no šās „rūgtās", bet dziļās patiesības, tā ir jāsaprot un tai jāizseko tagad pastāvošajos *politiskajos virzienos un grupējumos*, lai nemānītu paši sevi un tautu, lai nevājinātu, nepadarītu bezspēcīgu socialdemokratiskā proletariata revolucionaro partiju. Proletariats padarīs sevi bezspēcīgu, ja ļaus savai partijai tā svārstīties, kā svārstās sīkburžuazija. Proletariats veiks savu uzdevumu tikai tad, ja tas pratīs iet uz savu lielo mērķi nesvārstoties, bīdot uz priekšu sīkburžuaziju, ļaujot tai mācīties no saviem kļūdām, kad tā sveras pa labi, utilizējot visus tās spēkus triecienam, kad dzīve spiež to iet pa kreisi.

Trudoviki, eseri, likvidatori „okisti" — lūk, tie politiskie *virzieni* Krievijā, kas pilnīgi iezīmējušies pagājušā gadu desmitā, pierādījuši savas saites ar dažādām sīkburžuazijas grupām, elementiem un slāņiem, parādījuši savu svārstīšanos no galēja revolucionarisma vārdos līdz savienībai ar šovinistiskajiem tautas socialistiem vai ar žurnalu „Naša Zarja" darbos. Piemēram, 1915. g. 3. septembrī OK ārzemju sekretaru piecnieks izdeva uzsaukumu par proletariata uzdevumiem, kurā nav ne skaņas par oportunismu un social-šovinismu, bet ir runa par „sacelšanos" vācu armijas aizmugurē (tas pēc gadu ilgas cīņas pret pilsoņu kara

lozungu!) un tiek pasludināts 1905. g. kadetu tik ļoti izslavētais lozungs par „satversmes sapulci kara likvidēšanai un patvaldnieciskās (trešā junija) iekārtas likvidēšanai"!! Kas nav sapratis, ka proletariata partijai revolucijas panākumu interesēs ir nepieciešams pilnīgi nošķirties no šiem sīkburžuaziskajiem virzieniem, tas velti valkā socialdemokrata vārdu.

Nē, Krievijā revolucionaras krizes apstākļos, kuru paātrinājusi tieši sakāve, — par to baidās atzīties dažādie „sakāvniecības" pretinieki, — proletariata uzdevumi joprojām būs cīņa pret oportunismu un šovinismu, bez kuras nav iespējama masu revolucionarās apziņas attīstība, un palīdzība masu kustībai ar nepārprotamiem revolucijas lozungiem. Nevis satversmes sapulce, bet monarchijas gāšana, republika, muižnieku zemes konfiskacija un 8 stundu darba diena, — tādi joprojām būs socialdemokratiskā proletariata lozungi, mūsu partijas lozungi. Un ar to nesaraujamā sakarā, lai darbos, visā savā propagandā un aģitacijā, visos strādnieku šķiras pasākumos socialisma uzdevumus nodalītu un nostādītu pretī buržuaziskā (tai skaitā plechanoviskā un kautskiskā) šovinisma uzdevumiem, mūsu partija joprojām izvirzīs lozungu par imperialistiskā kara pārvēršanu pilsoņu karā, t. i., lozungu par socialistisko revoluciju Rietumos.

Mācība, ko dod karš, piespiež pat mūsu pretiniekus īstenībā atzīt tiklab „sakāvniecības" poziciju, kā arī nepieciešamību izvirzīt — vispirms kā dzēlīgu frazi uzsaukumā, bet pēc tam arī nopietnāk, pārdomātāk, — lozungu par „sacelšanos" Vācijas militaristu „aizmugurē", t. i., pilsoņu kara lozungu. Izrādās, ka mācība, kuru dod karš, iedzen galvā tieši to, ko mēs sludinājām kara sākumā. *Izrādījies,* ka Krievijas sakāve ir mazākais ļaunums, jo tā pavirzījusi uz priekšu revolucionaro krizi visplašākā mērogā, izkustinājusi miljonus, desmitus un simtus miljonu. Bet revolucionarā krize Krievijā imperialistiskā kara apstākļos nevarēja nepievērst domu idejai par tautu vienīgo glābiņu, idejai par „sacelšanos" Vācijas armijas „aizmugurē", t. i., idejai par pilsoņu karu *visās* karojošās zemēs.

Dzīve māca. Dzīve *iet* caur Krievijas sakāvi uz revoluciju tajā, bet caur šo revoluciju, ar to sakarā, uz pilsoņu karu

Eiropā. Dzīve ir gājusi šo ceļu. Un Krievijas revolucionarā proletariata partija, smēlusies jaunu spēku šajās dzīves mācībās, kas to attaisnojušas, ar vēl lielāku enerģiju ies pa savu nosprausto ceļu.

Sarakstīts 1915. g. septembra otrajā pusē

Pirmreiz iespiests 1928. g. 7. novembri avīzes „Pravda" 260. nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

PIRMAIS SOLIS

Lēnām virzās uz priekšu internacionalās socialistiskās kustības attīstība kara radītās ārkārtīgi smagās krizes laikmetā. Bet tomēr virzās tieši uz sakaru saraušanu ar oportunismu un socialšovinismu. To skaidri parādījusi Starptautiskā socialistiskā konference Cimervaldē (Šveicē) 1915. g. no 5. līdz 8. septembrim.

Veselu gadu starp karojošo un neitralo zemju socialistiem bija vērojams svārstīšanās un nogaidīšanas process: baidījās paši sev atzīties par krizes dziļumu, negribēja ielūkoties tieši sejā īstenībai, tūkstoš veidos vilcināja nenovēršamo sakaru saraušanu ar Rietumeiropas oficialajās partijās valdošajiem oportunistiem un kautskiešiem.

Bet tas notikumu novērtējums, ko mēs kopš gada devām Centralās Komitejas manifestā (avīzes „Social-Demokrat" 33. nr.)*, ir izrādījies pareizs; notikumi pierādījuši tā pareizību; notikumi *noritēja* tieši tā, ka pirmajā Starptautiskajā socialistiskajā konferencē bija pārstāvēti mazākuma protestējošie elementi (Vācijas, Francijas, Zviedrijas, Norveģijas), kas rīkojas *pretēji* oficialo partiju lēmumiem, tas ir, faktiski rīkojas šķeltnieciski.

Konferences darba rezultats ir manifests un rezolucija par simpatijām pret apcietinātiem un vajātiem. Abi šie dokumenti iespiesti šinī avīzes „Social-Demokrat" numurā. Konference ar 19 balsīm pret 12 noraidīja to, ka rezolucijas projektu, kuru bijām iesnieguši mēs un citi revolucionarie marksisti, nodotu komisijai, bet mūsu manifesta projektu nodeva komisijai kopā ar diviem citiem projektiem, lai izstrādātu

* Sk. šā sējuma 9.—17. lpp. *Red.*

kopīgu manifestu. Lasītājs atradīs šā numura citā vietā abus mūsu projektus, kuru salīdzināšana ar pieņemto manifestu skaidri rāda to, ka vairākas revolucionarā marksisma pamatdomas ir izdevies dabūt cauri.

Pieņemtais manifests faktiski nozīmē soli uz idejisku un praktisku sakaru saraušanu ar oportunismu un socialšovinismu. Bet tai pašā laikā šim manifestam, kā to rādīs tā analize, trūkst konsekvences un tas visu nepasaka līdz galam.

Manifests pasludina karu par imperialistisku, atzīmējot šā jēdziena divas pazīmes: *katras* nacijas kapitalistu tiekšanos pēc peļņas, pēc ekspluatacijas; lielvalstu tiekšanos pēc pasaules sadalīšanas un vājo naciju „verdzināšanas". Pats galvenais no tā, kas jāsaka par kara imperialistisko raksturu un kas pasacīts mūsu rezolucijā, šeit ir atkārtots. Šinī savā daļā manifests tikai *popularizē* mūsu rezoluciju. Nav apstrīdams, popularizacija ir derīga lieta. Bet, ja mēs gribam panākt, lai strādnieku šķirai būtu skaidra doma, ja mēs piešķiram nozīmi sistematiskai, neatlaidīgai propagandai, tad vajag precizi un pilnīgi noteikt tos principus, kuri ir jāpopularizē. To nedarīdami, mēs riskējam atkārtot tieši to II Internacionales kļūdu, to grēku, kas izraisija tās krachu, proti: mēs atstājam vietu pārpratumiem un aplamiem iztulkojumiem. Piemēram, vai var noliegt, ka svarīga nozīme ir rezolucijā izteiktajai domai par to, ka socialisma objektivie priekšnosacījumi ir nobrieduši? Manifesta „popularajā" iztirzājumā tā izlaista; mēģinājums savienot kopā skaidru un precizu principialu rezoluciju ar uzsaukumu nav izdevies.

„Visu zemju kapitalisti... apgalvo, ka karš kalpo tēvijas aizstāvēšanai... Viņi melo..." Tā turpina manifests. Atkal šī oportunisma pamatidejas šajā karā, „tēvijas aizstāvēšanas" idejas, tiešā pasludināšana par „meliem" ir pašas galvenās domas atkārtojums no revolucionaro marksistu rezolucijas. Un atkal iznāk aizvainojoša nepateikšana līdz galam, kaut kāds biklums, bailes pateikt visu patiesību. Kas gan nezina tagad, pēc viena kara gada, ka īstā nelaime socialismam bija tas, ka kapitalistu *melus atkārtoja un atbalstīja* ne tikai kapitalistiskā prese (tāpēc jau tā ir kapitalistiska, lai atkārtotu kapitalistu melus), bet arī

lielākā daļa socialistiskās preses? Kas gan nezina, ka ne „kapitalistu meli" izraisījuši lielāko Eiropas socialisma krizi, bet gan Geda, Haindmaņa, Vanderveldes, Pļechanova, *Kautska meli?* Kas gan nezina, ka tieši šādu vadoņu *meli* pēkšņi pierādīja, kāds spēks ir oportunismam, kas izšķirošā brīdī aizrāvis viņus sev līdzi?

Palūkojieties, kas iznāk. Popularitates dēļ plašajām masām saka, ka tēvijas aizsargāšanas ideja pašreizējā karā ir kapitalistu meli. Bet masas Eiropā taču nav analfabetiskas, un gandrīz visi, kuri lasa manifestu, ir dzirdējuši un dzird *tieši šos melus* no simtiem socialistisku avīžu, žurnalu, brošuru, kas tos atkārto pēc Pļechanova, Haindmaņa, Kautska un Ko. Ko gan domās manifesta lasītāji? Kādas domas radīs viņu galvās šāds uzskatāms manifesta autoru bikluma demonstrējums? Neklausieties kapitalistiskos melus par tēvijas aizstāvēšanu, — māca strādniekus manifests. Labi. Gandrīz visi atbildēs vai nodomās pie sevis: *kapitalistu* meli mūs jau sen vairs nemulsina, bet, lūk, Kautska un Ko meli...

Un tālāk manifests atkārto vēl vienu svarīgu mūsu rezolucijas domu, sacīdams, ka dažādo zemju socialistiskās partijas un strādnieku organizacijas ir *„kājām saminušas* saistības, kas izriet no kongresu lēmumiem Štutgartē, Kopenhagenā, Bazelē", ka *savu pienākumu nav izpildījis* arī Starptautiskais socialistiskais birojs, ka šī pienākuma nepildīšana bija balsošana par kreditiem, piedalīšanās valdībā, „pilsoņu miera" atzīšana (pakļaušanos tam manifests nosauc par *verdzisku,* t. i., apsūdz Gedu, Pļechanovu, Kautski un Ko, ka viņi socialisma sludināšanu aizstājuši ar *verdzisku* ideju sludināšanu).

Jājautā, vai tas ir konsekventi: runāt „popularā" manifestā par to, ka vairākas partijas ir pārkāpušas savu pienākumu, — visiem zināms, ka runa ir par stiprākajām partijām un strādnieku organizacijām visās attīstītākajās zemēs, Anglijā, Francijā, Vācijā — un neizskaidrot šo pārsteidzošo, nedzirdēto un neredzēto faktu? Socialistisko partiju vairākums un pats Starptautiskais socialistiskais birojs nav izpildījuši savu pienākumu! Kas tas ir? Nejaušība un atsevišķu personu krachs? Vai arī tas ir vesela laikmeta lūzums? Ja pirmais, ja *mēs* pieļaujam masām šādu

domu, tad tas līdzinās tam, ka *mēs* atsakāmies no socialistiskās mācības pamatiem. Ja otrais, kā gan tad var nepateikt to tieši? Pasaulvēsturisks moments, visas Internacionales krachs, vesela laikmeta lūzums, bet mēs *baidāmies* pateikt masām, ka vajag meklēt un sameklēt visu patiesību, ka savas domas vajag izdomāt līdz galam, ka aplam un smieklīgi ir pieļaut domu par Starptautiskā socialistiskā biroja un vairāku partiju krachu, *ne*saistot šo parādību ar visas Eiropas oportunistiskā virziena ilgo rašanās, augšanas, briešanas un *pār*briešanas vēsturi, virziena, kam ir dziļas ekonomiskas saknes — dziļas nevis tādā nozīmē, ka tas nesaraujami saistīts ar masām, bet tādā nozīmē, ka tas saistīts ar noteiktu sabiedrības slāni.

Pārejot pie „cīņas par mieru", manifests paziņo: „šī cīņa ir cīņa par brīvību, par tautu brālību, par socialismu" — un tālāk tiek paskaidrots, ka karā strādnieki nes upurus, „kalpojot valdošām šķirām", bet vajag prast nest upurus *„par savu lietu"* (divkārt pasvītrots manifestā), „par svētajiem socialisma mērķiem", bet rezolucijā par simpatijām pret cīnītājiem, apcietinātajiem un vajātajiem teikts, ka „Konference svinīgi apņemas godināt šos dzīvos un mirušos cīnītājus, *atdarinot* viņu piemēru", un ka tā izvirza uzdevumu „modināt revolucionaro garu starptautiskajā proletariatā".

Visas šīs domas ir tās mūsu rezolucijas svarīgākās domas atkārtošana, ka cīņa par mieru *bez* revolucionaras cīņas ir tukša, melīga fraze, ka vienīgais ceļš, kā paglābties no kara šausmām, ir revolucionarā cīņa par socialismu. Un atkal nav viss pateikts, atkal nekonsekvence, biklums: aicināt masas *atdarināt* revolucionaros cīnītājus, paziņot, ka pieci KSDS Frakcijas locekļi, kas notiesāti uz izsūtīšanu Sibirijā, ir turpinājuši „Krievijas slavenās revolucionarās tradicijas", pasludināt nepieciešamību „modināt revolucionaro garu" un ... *nerunāt* tieši, atklāti, noteikti par revolucionarajiem cīņas līdzekļiem.

Vai mūsu Centralajai Komitejai vajadzēja parakstīt šādu nekonsekventu un biklu manifestu? Mēs domājam, ka jā. Par to, ka mēs neesam vienis prātis, — nav vienis prātis ne tikai Centralā Komiteja, bet visa kreisā, *starptautiskā, revolucionari marksistiskā* konferences daļa, — ir atklāti

pateikts gan īpašā rezolucijā, gan īpašā manifesta projektā, gan īpašā paziņojumā sakarā ar balsošanu par kompromisa manifestu. Mēs neesam noslēpuši ne nieka no saviem uzskatiem, lozungiem, taktikas. Konferencē tika izdalīts brošuras „Socialisms un karš"* vācu izdevums. Mēs esam izplatījuši, izplatām un izplatīsim mūsu uzskatus ne mazāk, kā tiks izplatīts manifests. Ka šis manifests ir *solis uz priekšu* uz īsto ceļu pret oportunismu, uz sakaru saraušanu un sašķelšanos ar to, tas ir fakts. Būtu sektantisms atteikties spert šo soli uz priekšu *kopā* ar vāciešu, franču, zviedru, norveģu, šveiciešu mazākumu, ja mēs paturam pilnīgu brīvību un pilnīgu iespēju kritizēt nekonsekvenci un censties panākt vairāk**. Būtu slikta kara taktika atteikties iet kopā ar augošo starptautisko protesta kustību pret socialšovinismu tāpēc, ka šī kustība lēna, ka tā sper „tikai" vienu soli uz priekšu, ka tā gatava un grib rīt spert soli atpakaļ, līgt mieru ar veco Starptautisko socialistisko biroju. Gatavība izlīgt ar oportunistiem pagaidām ir tikai vēlēšanās, ne vairāk. Vai oportunisti piekritīs mieram? Vai *objektīvi* ir iespējams miers starp socialšovinisma, kautskisma un revolucionarā internacionalistiskā marksisma *virzieniem*, kuru atšķirība kļūst arvien dziļāka un dziļāka? Mēs domājam, ka ne, un arī turpmāk mēs ieturēsim savu līniju, uzmundrināti ar tās *panākumiem* 5.—8. IX konferencē.

Jo mūsu līnijas panākumi ir neapšaubāmi. Salīdziniet faktus. 1914. g. septembrī mūsu Centrālās Komitejas manifests — it kā vienuļš. 1915. gada martā starptautiskā sieviešu konference ar nabadzīgu pacifistisku rezoluciju, kurai akli seko OK. 1915. g. septembrī mēs saliedējamies veselā starptautisko kreiso grupā, nākam klajā ar savu

* Sk. šā sējuma 259.—298. lpp. *Red.*

** Un, ka „OK" un socialrevolucionari ir parakstījuši manifestu kā diplomati, saglabājot visus savus sakarus — *un visu savu saistību* — ar žurnalu „Naša Zarja", Rubanoviču un tautas socialistu un socialrevolucionaru julija (1915. g.) konferenci Krievijā [132] — tas mūs nebiedē. Mums ir pietiekami daudz iespēju cīnīties pret satrunējušo diplomatiju un to atmaskot. Tā pati atmasko sevi arvien vairāk. „Naša Zarja" un Čcheidzes frakcija *palīdz* mums atmaskot Akselrodu un Ko.

taktiku, izvirzām kopīgā manifestā vairākas mūsu pamatidejas, piedalāmies ISK (Internacionalās socialistiskās komisijas), t. i., faktiski jauna Starptautiska socialistiska biroja, nodibināšanā pretēji vecā gribai, pamatojoties uz manifestu, kas tieši nosoda vecā taktiku.

Krievijas strādnieki, kas lielum lielā vairākumā sekoja mūsu partijai un tās Centralai Komitejai jau 1912.—1914. gadā, redzēs tagad no starptautiskās socialistiskās kustības pieredzes, ka mūsu taktika apstiprinās arī plašākā arenā, ka mūsu pamatidejām piekrīt arvien plašāka un labākā proletariskās Internacionales daļa.

„Social-Demokrat", 45.—46. nr., 1915. g. 11. oktobri

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

REVOLUCIONARIE MARKSISTI STARPTAUTISKAJĀ SOCIALISTISKAJĀ KONFERENCĒ 1915. G. 5.—8. SEPTEMBRĪ

Idejiskā cīņa konferencē notika starp internacionalistu, revolucionaro marksistu saliedēto grupu un svārstīgajiem gandrīz kautskiešiem, kas sastādīja konferences labējo flangu. Minētās grupas saliedēšanās ir viens no vissvarīgākajiem faktiem un viens no vislielākajiem konferences sasniegumiem. Pēc vesela kara gada ir izrādījies, ka *vienīgais* virziens Internacionalē, kas uzstājās ar pilnīgi noteiktu rezoluciju — kā arī uz tās pamatotu manifesta projektu, — un apvienoja Krievijas, Polijas, Latvijas, Vācijas, Zviedrijas, Norveģijas, Šveices, Holandes konsekventos marksistus, ir virziens, ko pārstāv mūsu partija.

Kādus tad argumentus izvirzīja pret mums svārstīgie? Vācieši atzina, ka mēs ejam preti revolucionarām kaujām, bet — viņi teica — par tādām lietām kā brāļošanās tranšejās, politiskie streiki, ielu demonstracijas, pilsoņu karš nevajag kliegt pa visu pasauli. To dara, bet par to nerunā. Bet citi piemetināja: tā ir bērnišķība, tā ir lukša uzliesmojumu taisīšana.

Par šīm līdz smieklīgumam, līdz nepieklājīgumam pretrunīgajām un izvairīgajām runām vācu puskautskieši ir sodījuši paši sevi, pieņemdami simpatiju izteikšanu un paziņojumu par nepieciešamību „atdarināt" KSDS Frakcijas locekļus, kuri tieši izplatīja mūsu CO „Social-Demokrat", kas „kliedza pa visu pasauli" par pilsoņu karu.

Jūs rīkojaties pēc Kautska sliktā piemēra, mēs atbildējām vāciešiem: vārdos — nākošās revolucijas atzīšana, darbos — atsacīšanās runāt masām tieši par to, aicināt uz

to, nospraust viskonkretākos cīņas līdzekļus, kurus masas revolucijas gaitā pārbauda, padara par likumīgiem. Markss un Engelss *no ārzemēm* — vācu filistriem likās, ka tas ir šausmīgi, ka par revolucionariem cīņas līdzekļiem grib runāt no ārzemēm! — 1847. gadā slavenajā „Komunistiskās partijas manifestā" aicināja uz revoluciju, runāja tieši un atklāti par vardarbības lietošanu, pasludināja par „nicināmu" lietu slēpt savus revolucionaros mērķus, uzdevumus un cīņas paņēmienus. 1848. g. revolucija pierādīja, ka *tikai* Markss un Engelss ir piegājuši notikumiem ar pareizu taktiku. Krievijā dažus gadus priekš 1905. g. revolucijas, vecajā „Iskrā" 1901. g. Pļechanovs, kurš toreiz bija marksists, rakstā, ko iespieda bez paraksta, jo tas izteica visas redakcijas uzskatus, rakstīja par nākošo sacelšanos un par tādiem tās sagatavošanas veidiem kā ielu demonstracijas un pat par tādiem techniskiem paņēmieniem kā stieples lietošana cīņai pret kavaleriju. Revolucija Krievijā ir pierādījusi, ka tikai vecie „iskrieši" ir notikumiem piegājuši ar pareizu taktiku. Un tagad: viens no diviem. Vai nu mēs tiešām esam stingri pārliecināti, ka karš rada Eiropā revolucionaru situaciju, ka visa ekonomiskā un sociali politiskā situacija imperialistiskajā laikmetā ved uz proletariata revoluciju. Tad mūsu kategorisks pienākums ir izskaidrot masām revolucijas nepieciešamību, aicināt uz to, radīt atbilstošas organizacijas, nebaidīties runāt viskonkretākā veidā par dažādiem ar vardarbību saistītas cīņas paņēmieniem un par tās „techniku". Šis mūsu kategoriskais pienākums nav atkarīgs no tā, vai revolucija būs pietiekami spēcīga un vai tā sāksies sakarā ar pirmo vai otro imperialistisko karu u. tml. Vai nu mēs neesam pārliecināti par to, ka situacija ir revolucionara, un tad nav ko mētāties ar vārdiem par karu pret karu. Tad mēs īstenībā esam nacionalliberali strādnieku politiķi ar zidekumiski pļechanovisku vai kautskisku niansi.

Franču delegati arī paziņoja, ka pēc viņu pārliecības tagadējais stāvoklis Eiropā novedīs pie revolucijas. Bet, — viņi teica, — mēs neesam nākuši šurp tādēļ, lai „dotu III Internacionales formulu", tas pirmkārt: bet otrkārt, franču strādnieks „netic nevienam un nekam"; viņu ir demoralizējusi un pārsālinājusi anarchistiskā un erveistiskā

fraze. Pirmais arguments nav saprātīgs, jo kopīgajā kompromisa manifestā tomēr III Internacionales „formula ir doła", tikai nekonsekventa, līdz galam neizteikta, līdz galam nepārdomāta. Otrs arguments ir ļoti svarīgs kā nopietns faktisks arguments, Francijas īpašā stāvokļa vērā ņemšana — nevis tēvijas aizsardzības un ienaidnieka iebrukuma nozīmē, bet Francijas strādnieku kustības „sāpīgo vietu" nozīmē. Bet no šās vērā ņemšanas izrietētu tikai tas, ka franču socialisti varbūt *lēnāk* tuvotos proletariata revolucionarai darbībai visā Eiropā, bet nebūt ne tas, ka šī darbība nav vajadzīga. Jautājumu par to, cik *ātri*, kādā ceļā, kādās īpašās formās dažādo zemju proletariats spēj pāriet uz revolucionaru rīcību, šo jautājumu konferencē arī nemaz neierosināja un to arī nevarēja ierosināt. Nav vēl tam vajadzīgo datu. Mūsu uzdevums pagaidām ir — kopīgi *sludināt* pareizu taktiku, un tad jau notikumi parādīs kustības *tempu* un kopējās gultnes pārveidojumus (nacionalos, lokalos, arodnieciskos). Ja franču proletariatu ir demoralizējusi anarchistiskā fraze, tad viņu ir demoralizējis arī miljeranisms; un nav mūsu uzdevums *pastiprināt* šo demoralizēšanu ar *noklusējumiem* manifestā.

Neviens cits kā pats Merheims ir izmetis raksturīgu un dziļi pareizu frazi: „partija (socialistiskā), Žuo (Generalās darba konfederacijas sekretars) un valdība — tās ir trīs galvas zem vienas cepures". Tas ir tiesa. Tas ir fakts, ko pierādījusi franču internacionalistu gadu ilgā pieredze cīņā pret partiju un pret Žuo kgiem. Bet secinājums no tā ir tikai viens: nevar cīnīties pret valdību, necīnoties pret oportunistu partijām un pret anarchosindikalisma barvežiem. Bet šās cīņas uzdevumus kopīgais manifests atšķirībā no mūsu rezolucijas ir tikai iezīmējis, bet nav izteicis līdz galam.

Kāds italietis, iebilzdams pret mūsu taktiku, teica: „jūsu taktika nāk vai nu pārāk vēlu (jo karš jau uzsākts), vai arī pārāk agri" (jo karš vēl nav radījis apstākļus revolucijai); un turklāt jūs ieteicat Internacionales „programas grozīšanu", jo vienmēr visa mūsu propaganda tika vērsta „pret vardarbību". Uz to mums bija viegli atbildēt, — ar citatu no Žila Geda „En garde!" („Sardzē!"), — ka nekad neviens ietekmīgs II Internacionales vadonis nav noliedzis lietot

vardarbību un tieši revolucionarus cīņas paņēmienus vispār. Visi vienmēr ir teikuši, ka legalā cīņa, parlamentarisms un sacelšanās ir savstarpēji saistīti un tiem *nenovēršami jāpāriet* vienam otrā atkarībā no kustibas apstākļu maiņas. Pie viena, no tās pašas grāmatas „En garde!" mēs minējām citatu no Geda runas 1899. gadā, kur viņš saka, ka ir iespējams karš tirgu, koloniju u. tml. dēļ, pie tam aizrādot, ka, ja šāda kara laikā darbotos franču, vācu, angļu Miljerani, tad „kas gan notiktu ar proletariata internacionalo solidaritati?" Ar šo runu Geds ir jau iepriekš pats sevi notiesājis. Bet, kas attiecas uz revolucijas sludināšanas „nesavlaicīgumu", tad šā iebilduma pamatā ir romaņu socialistiem parastais jēdzienu sajaukums: revolucijas sākumu viņi sajauc ar tās atklātu un tiešu sludināšanu. Krievijā 1905. gada revolucijas sākumu neviens neatzīst agrāk par 1905. gada 9. janvari; bet revolucijas sludināšana visšaurākajā nozīmē, masu rīcības, demonstraciju, streiku, barikažu propaganda un sagatavošana notika *gadiem* ilgi pirms tam. Piemēram, vecā „Iskra" to sludināja kopš 1900. gada beigām, tāpat kā Markss to sludināja kopš 1847. gada, kad par *revolucijas sākumu* Eiropā vēl nevarēja būt ne runas.

Kad revolucija jau sākusies, tad to „atzīst" gan liberaļi, gan citi tās ienaidnieki, atzīst bieži tādēļ, lai to piekrāptu un nodotu. Revolucionari *pirms* revolucijas sākšanās paredz to, apzinās tās nenovēršamību, māca masām tās nepieciešamību, izskaidro masām tās ceļus un veidus.

Vēstures ironija ir izdarījusi tā, ka tieši Kautskis un viņa draugi, kas centās tieši izraut no Grima rokām konferences sasaukšanu, kas centās tieši izjaukt kreiso konferenci (Kautska tuvākie draugi ir pat vairākkārt *izbraukuši* šādā nolūkā, un to atmaskoja konferencē Grims), tieši *viņi* pagrieza konferenci *pa kreisi*. Oportunisti un kautskieši ar *savu* praksi pierāda tās pozicijas pareizību, kādu ieņēmusi mūsu partija.

„Social-Demokrat", 45.-46. nr., 1915. g. 11. oktobri

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

ĪSTIE INTERNACIONALISTI: KAUTSKIS, AKSELRODS, MARTOVS

Neilgi pirms Cimervaldes konferences iznāca Cirichē vācu valodā P. Akselroda brošura: „Krize un starptautiskās s.-d. uzdevumi". Pēc tam Ciriches avīzē „Tautas Tiesības" par šo brošuru parādījās divi cildinoši raksti, ko sarakstījis L. Martovs. Mēs nezinām, vai abi autori nāks klajā ar šiem darbiem krievu valodā. Labāku ilustraciju tam, ar kādiem argumentiem OK vadoņi aizstāv oportunismu un socialšovinismu, nevar sameklēt.

Kā sarkans pavediens cauri visai brošurai vijas cīņa pret „briesmām, kas draud partijas vienībai". „Šķelšanās un jukas" — lūk, no kā baidās Akselrods, lūk, par ko viņš runā, bezgalīgi atkārtodamies, līdz apnikumam bieži. Nedomājiet, ka par jukām un šķelšanos viņš uzskata tagadējo socialdemokratijas stāvokli, tās vadoņu savienību ar vienu vai otru nacionalo buržuaziju. Nē! Par jukām Akselrods sauc skaidru norobežošanos un nošķiršanos no socialšovinistiem. Kautski Akselrods ieskaita to biedru kategorijā, „kuru internacionalās jūtas un apziņa stāv pāri katrām šaubām". Pie tam visās 46 lappusēs nav ne mazākā mēģinājuma savilkt kopā Kautska uzskatus, precizi tos citēt, apsvērt, vai tēvijas aizstāvēšanas idejas atzīšana šajā karā neietver sevī šovinismu. Ne vārda pēc būtības. Ne skaņas par mūsu argumentiem. Toties „ziņojums priekšniecībai": Ļeņins Cirichē referatā, lūk, nosaucis Kautski par šovinistu, filistru, nodevēju (21. lpp.)... Tā taču nav literatura, mīļie Martov un Akselrod, bet gan kaut kādi policijas iecirkņa „raksti"!

„Rietumos"... „nav tā pārcilvēku paveida, kas izmanto jebkuru partijas krizi, jebkuru grūtu stāvokli, lai uzstātos

kā vienīgais partijas glābējs no bojā ejas un lai ar vieglu sirdi ieturētu juku un dezorganizacijas politiku partijas iekšienē" (22.). Kas tas ir? literatura?

Bet, ja „Rietumos" nav tādu ultrabriesmoņu, kuri „pašu" Kautski un Akselrodu uzskata par šovinistiem un oportunistiem un kurus iedomājoties laipnais Akselrods trīc no dusmām un izgāž veselas straumes tādas elegantas un smaržīgas... „lirikas", kā gan tad Akselrods varēja divas lappuses iepriekš uzrakstīt:

„Ja ņem vērā arvien plašākās partijas aprindās augošo sašutumu, it sevišķi Vācijā un Francijā, pret to politiku „turēties līdz galam", kuru ietur mūsu partijas atbildīgās iestādes, tad nemaz neliekas neiespējami, ka ļeņiniskās propagandas praktiskās tendences varētu pa dažādiem kanaļiem iespiesties arī rietumu s.-d. rindās".

Tātad vaina nav īsteni krieviskos ultrabriesmoņos, kas dara pāri laipnajam Akselrodam! Tātad oficiālo partiju *internacionālais* šovinisms — gan Vācijā, gan Francijā, kā atzinis pats Akselrods, to ievērojiet! — rada *internacionālo* revolucionaro s.-d. sašutumu un pretsparu. Mūsu priekšā tātad ir *divi virzieni*. Abi internacionāli. Akselrods dusmojas un lamājas tāpēc, ka nesaprot, ka abi virzieni ir neizbēgami, ka neizbēgama ir noteikta cīņa starp tiem, un tad vēl tāpēc, ka viņam ir kauns, neērti un neizdevīgi atklāti atzīt savu paša poziciju, kuras būtība ir censties *izlikties* par internacionālistu, bet *būt* šovinistam.

„Strādnieku kustības internacionalizēšanas problēma nav identiska ar jautājumu par mūsu cīņas formu un metožu revolucionarizēšanu"... tas, redziet, ir „ideoloģisks izskaidrojums", kad visu uzskata par oportunismu un ignorē „patriotisko ideju" „milzīgo spēku", „kuras ir tūkstošgadēja vēsturiska procesa produkts"... „vajag censties radīt šās buržuaziskās sabiedrības ietvaros realu *īstenību* (kursivs Akselroda), objektīvus dzīves apstākļus, vismaz cīnītājām strādnieku masām, apstākļus, kas varētu vājināt norādīto atkarību", proti: „masu atkarību no nacionaliem un teritoriaļiem sabiedriskiem veidojumiem, kas vēsturiski attīstījušies". „Piemēram, — paskaidro savu dziļo domu Akselrods, — likumdošanai par darba aizsardzību un par apdrošināšanu, kā arī dažādām citām svarīgām politiskām

prasībām, beidzot, arī strādnieku kulturas un izglītības vajadzībām un centieniem jākļūst par" atsevišķu zemju proletariešu „*internacionalo* (kursivs Akselroda) organizaciju un rīcības objektu". Viss uzdevums ir „internacionalizēt tieši „ikdienišķo" cīņu par šāsdienas prasībām"...

Nu, lūk, cik jauki! Bet citādi kaut kādi ultrabriesmoņi esot izdomājuši cīņu pret oportunismu! Īstais internacionalisms — kursivā — un īstais „marksisms", kas neapmierinās ar „ideoloģiskiem" izskaidrojumiem, ir gādība par apdrošināšanas likumdošanas internacionalizaciju!! Kāda ģeniala doma... bez jebkādas „cīņas, šķelšanās, jukām" visi internacionalie oportunisti, visi internacionalie liberaļi no Loid-Džordža līdz Fr. Naumanim un no Leruā-Boljē līdz Miļukovam, Struvem un Gučkovam abām rokām parakstīs šo zinātnisko, dziļo, objektivo Akselroda, Martova un Kautska „internacionalismu".

„Internacionalisma" pērles: Kautskis — ja es aizstāvu savu tēviju imperialistiskajā karā, t. i., karā, kas notiek svešu zemju laupīšanas un verdzināšanas dēļ, un atzīstu, ka citu karojošo zemju strādniekiem ir tiesības aizstāvēt savu tēviju, tad tas arī ir īstais internacionalisms. Akselrods — neaizraujoties ar „ideoloģiskiem" uzbrukumiem oportunismam, vajag reali cīnīties pret tūkstošgadējo nacionalismu ar ikdienišķā darba internacionalizacijas (arī tūkstošgadējas) palīdzību apdrošināšanas likumu laukā. Martovs ir vienis prātis ar Akselrodu!

Akselroda frazēm par nacionalisma tūkstošgadējām saknēm u. tml. ir gluži tāda pati politiska nozīme kā Krievijas dzimtkungu runām pirms 1861. gada par dzimtbūšanas tūkstošgadējām saknēm. Šīs frazes ir ūdens uz reakcionaru un buržuazijas dzirnavām, jo Akselrods noklusē, — kautrīgi noklusē, — to, ka kapitalistiskās attīstības gadu desmiti, it sevišķi pēc 1871. gada, ir radījuši starp visu zemju proletariešiem tieši tās *objektivās* internacionalās saites, kuras taisni tagad, taisni šajā brīdī ir jārealizē internacionali revolucionarā darbībā. Akselrods ir pret šādu darbību. Viņš ir par pātagas tūkstošgadējo sakņu atgādināšanu un pret darbību, kas vērsta uz pātagas iznīcināšanu!

Nu, bet ko tad darīt ar proletarisko revoluciju? Bazeles

1912. gada manifests par to runāja sakarā ar šo nākošo, — un pēc diviem gadiem uzliesmojušo, — karu. Akselrods laikam uzskata šo manifestu par vieglprātīgu „ideoloģiju" — izteicieniņš pilnīgi „marksisma" à la* Struves un Kunova garā! — un nesaka par to *ne vārdiņa*. Bet no revolucijas viņš tiek vaļā šādā veidā:

„Tendencei saskatīt sviru nacionalisma pārvarēšanai vienīgi un tikai vētrainā revolucionarā masu rīcībā vai sacelšanās kustībā būtu vēl zināms attaisnojums, ja mēs atrastos tieši socialās revolucijas priekšvakarā, līdzīgi tam, piemēram, kā tas bija Krievijā kopš 1901. gada studentu demonstraciju laika, kuras vēstīja, ka tuvojas izšķirošas kaujas pret absolutismu. Bet pat tie biedri, kas visas savas ceribas dibina uz drīzu vētraina revolucionara perioda iestāšanos, neriskē droši apgalvot, ka proletariata izšķirošā sadursme ar buržuaziju jau stāv priekšā tieši. Gluži pretēji, arī viņi cer uz periodu, kas ilgs gadu desmitus" (41. lpp.). Un tālāk, protams, pērkoni pret „utopiju" un „bakuņiniešiem" krievu emigracijā.

Bet piemērs, kuru ņēmis Akselrods, nepārspējami atmasko mūsu oportunistu. Vai kāds varēja, būdams pie pilna prāta, „droši apgalvot" 1901. gadā, ka izšķirošā cīņa ar absolutismu Krievijā „jau stāv priekšā tieši"? Neviens nevarēja, neviens neapgalvoja. Neviens toreiz nevarēja zināt, ka *pēc četriem gadiem* stāv priekšā *viena* no izšķirošajām kaujām (1905. g. decembris); bet nākošā „izšķirošā" kauja ar absolutismu „stāv priekšā" varbūt 1915. un 1916. g., bet varbūt arī vēlāk.

Ja 1901. gadā neviens nav ne tikai droši apgalvojis, bet arī vispār apgalvojis, ka izšķirošā kauja stāv priekšā „tieši", ja mēs toreiz apgalvojām, ka Kričevska, Martinova un Ko „histeriskie" kliedzieni par „tūlītēju" kauju nav nopietni, tad mēs, revolucionarie s.-d., toreiz *droši* apgalvojām citu lietu: mēs toreiz apgalvojām, ka tikai nelabojami oportunisti varēja 1901. gadā nesaprast uzdevumu *tieši atbalstīt* 1901. gada revolucionarās demonstracijas, veicināt, attīstīt tās, propagandēt tām visnoteiktākos revolucionaros lozungus. Un vēsture ir attaisnojusi mūs, tikai

* — lā kā. *Red.*

mūs, nosodot oportunistus un izmetot viņus uz ilgu laiku laukā no strādnieku kustības, kaut gan izšķirošā kauja „tieši" *nestāvēja* priekšā, kaut gan pirmā izšķirošā kauja notika *tikai* pēc četriem gadiem un tomēr izrādījās, ka tā nebija pēdējā, tātad nebija izšķirošā.

Gluži to pašu, burtiski to pašu pārdzīvo Eiropa tagad. Nevar būt ne mazāko šaubu, ka 1915. gada Eiropā tiešām ir revolucionara situacija, tāpat kā tā bija 1901. gada Krievijā. Mēs nevaram zināt, vai pirmā „izšķirošā" kauja starp proletariatu un buržuaziju notiks pēc četriem gadiem vai pēc diviem, vai pēc desmit un vairāk gadiem, — vai „otrā" „izšķirošā" kauja nāks vēl pēc gadu desmita. Bet mēs stingri zinām un „droši" apgalvojam, ka tagad mūsu tūlītējais un tiešais pienākums ir atbalstīt radušos nemieru un demonstracijas, kas *jau* sākušās. Vācijā pūlis ir izsvilpis Šeidemani, daudzās zemēs pūlis ir demonstrējis pret dārdzību. No šā tiešā un kategoriskā s.-d. pienākuma Akselrods izvairās un atrunā strādniekus. Ja aplūko Akselroda prātojumu politisko jēgu un rezultatu, tad secinājums var būt tikai viens: Akselrods *kopā* ar socialpatriotisma un socialšovinisma vadoņiem ir *pret* revolucionaras rīcības tūlītēju propagandu un sagatavošanu. Šeit ir lietas būtība. Viss pārējais ir vārdi.

Mēs *neapšaubāmi* atrodamies socialistiskās revolucijas priekšvakarā. To ir atzinuši arī „paši uzmanīgākie" teoretiķi, tādi kā Kautskis, jau 1909. gadā („Ceļš uz varu"), to ir atzinis arī vienbalsīgi pieņemtais Bazeles 1912. gada manifests. Kā 1901. g. mēs nezinājām, vai no tā laika Krievijas pirmās revolucijas „priekšvakars" ilgs četrus gadus, tāpat mēs to nezinām arī tagad. Revolucija var sastāvēt un droši vien sastāvēs no daudzus gadus ilgām kaujām, no vairākiem brāzmas periodiem ar buržuaziskās iekārtas kontrrevolucionaru konvulsiju starpbrīžiem. Tagadējā politiskā stāvokļa galvenais saturs ir vienīgi tikai tas, vai jau esošo revolucionaro situaciju izmantot, atbalstot un attīstot *revolucionaro* kustību. Jā vai nē. Šajā jautājumā tagad politiski dalās socialšovinisti un revolucionarie internacionalisti. Un šajā jautājumā Kautskis, Akselrods un Martovs ir socialšovinistu pusē, neraugoties uz visu viņu, kā arī uz OK piecu ārzemju sekretaru revolucionarajām frazēm.

Akselrods savu socialšovinisma aizstāvēšanu masko ar neparasti bagātīgu frazeoloģiju. Viņa brošura noder par paraugu, lai ilustrētu, *kā* savus uzskatus masko, *kā* izmanto valodu un iespiesto vārdu savu domu noslēpšanai. Akselrods neskaitāmas reizes loka vārdu internacionalisms, viņš nopel gan socialpatriotus, gan viņu draugus par nevēlēšanos pavirzīties pa kreisi, viņš liek noprast, ka viņš esot „kreisāks" par Kautski, viņš runā arī par to, ka nepieciešama III Internacionale, kurai jābūt tik stiprai, lai uz buržuazijas mēģinājumiem iedegt pasaules kara ugunsgrēku atbildētu „nevis ar draudiem, bet ar revolucionara triecienuzbrukuma uzliesmojumu" (14.) utt., u. tml. bez gala. Vārdos Akselrods ir gatavs atzīt visu, ko vien vēlaties, līdz pat revolucionaram triecienuzbrukumam, bet darbos viņš grib vienību ar Kautski un tātad ar Šeidemani Vācijā, ar šovinistisko un kontrrevolucionaro žurnalu „Naše Djelo" un Čcheidzes frakciju Krievijā, darbos viņš ir *pret* to, lai *tūlīt* atbalstītu un attīstītu *sākušos revolucionaro kustību*. Vārdos viss, darbos nekas. Zvērēšana un dievošanās, ka mēs esam „internacionalisti" un revolucionari, bet darbos visas pasaules socialšovinistu un oportunistu atbalstīšana viņu cīņā pret revolucionarajiem internacionalistiem.

Sarakstīts ne agrāk par 1915. g. 28. septembri (11. oktobri)

Pirmreiz iespiests 1924. g. žurnala „Proletarskaja Revoljucija" 3. (26.) nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

DAŽAS TEZES

NO REDAKCIJAS

Šajā numurā ievietotais materials rāda, kādu milzīgu darbu ir attīstījusi mūsu partijas Peterburgas komiteja. Krievijai un visai Internacionalei tas ir patiešām socialdemokratiskā darba paraugs reakcionarā kara laikā, pašos grūtākajos apstākļos. Peterburgas un Krievijas strādnieki šo darbu visiem spēkiem atbalstīs un virzīs to tālāk, enerģiskāk, spēcīgāk, plašāk pa to pašu ceļu.

Ņemot vērā norādījumus, ko dod biedri no Krievijas, mēs formulējam dažas tezes par aktualiem socialdemokratiskā darba jautājumiem: 1) „Satversmes sapulces" lozungs kā patstāvīgs lozungs ir nepareizs, jo *tagad* viss jautājums ir par to, kas to sasauks. Liberāļi pieņēma šo lozungu 1905. gadā, jo to *varēja* izskaidrot tādā nozīmē, ka cars sasauc sapulci un tā ar viņu vienojas. Vispareizākie ir „triju valzivju" lozungi (demokratiska republika, muižnieku zemes konfiskacija un 8 stundu darba diena), pievienojot vēl (sal. 9. nr-u) aicinājumu uz strādnieku starptautisku solidaritati cīņā par socialismu, par karojošo valdību revolucionaru gāšanu un pret karu. — 2) Mēs esam pret piedalīšanos kara rūpnieciskās komitejās[183], kas palīdz vest imperialistisko, reakcionaro karu. Mēs esam par vēlēšanu kampaņas izmantošanu, piem., par to, lai piedalītos vēlēšanu pirmajā stadijā *tikai* aģitacijas un organizatoriskos nolūkos. — Par Valsts domes boikotēšanu nevar būt ne runas. Piedalīšanās pārvēlēšanās ir *kategoriski nepieciešama*. Kamēr Valsts domē nav mūsu partijas deputatu, nepieciešams visu to, kas notiek Domē, izmantot no revolucionarās socialdemokratijas viedokļa. — 3) Par pašiem aktuālākiem un neatliekamākiem uzdevumiem mēs uz-

skatām nostiprināt un paplašināt socialdemokratisko darbu proletariatā un pēc tam izvērst to lauku proletariatā, lauku trūcīgos iedzīvotājos un karaspēkā. — Revolucionarās socialdemokratijas svarīgākais uzdevums ir attīstīt sākušos streiku kustību, saistot to ar „triju valzivju" lozungu. Aģitacijā nepieciešams piešķirt pienācīgu vietu prasībai pēc tūlītējas kara izbeigšanas. Starp citām prasībām strādnieki nedrīkst aizmirst prasību par strādnieku deputatu, KSDS Frakcijas locekļu, tūlītēju atbrīvošanu no izsūtīšanas. — 4) Strādnieku deputatu padomes u. tml. iestādes jāuzskata par sacelšanās organiem, par revolucionarās varas organiem. Tikai sakarā ar masu politiskā streika attīstīšanos un sakarā ar sacelšanos, samērā ar sacelšanās sagatavošanu, attīstību, panākumiem šīs iestādes var dot noteiktu labumu. — 5) Tuvākās revolucijas socialais saturs Krievijā var būt tikai proletariata un zemniecības revolucionari demokratiskā diktatura. Revolucija Krievijā nevar uzvarēt, nenogāžot monarchiju un dzimtkungus muižniekus. Bet nogāzt viņus nevar, ja zemniecība neatbalsta proletariatu. Solis uz priekšu lauku diferenciacijā „viensētniekos muižniekos" un lauku proletariešos nav iznīcinājis Markova un Ko jūgu uz laukiem. Ka lauku *proletariešiem* nepieciešama *atsevišķa* organizacija, to mēs esam aizstāvējuši un aizstāvam kategoriski visos un visādos gadījumos. — 6) Krievijas proletariata uzdevums ir novest līdz galam buržuaziski demokratisko revoluciju Krievijā, *lai* iededzinātu socialistisko revoluciju Eiropā. Šis otrais uzdevums tagad ir ārkārtīgi tuvojies pirmajam, bet tas tomēr paliek īpašs un otrais uzdevums, jo runa ir par *dažādām šķirām,* kas sadarbojas ar Krievijas proletariatu: pirmajā uzdevumā līdzi darbojas Krievijas sīkburžuaziskā zemniecība, otrā — citu zemju proletariats. — 7) Socialdemokratu piedalīšanos Revolucionarajā pagaidu valdībā kopā ar demokratisko sīkburžuaziju mēs joprojām uzskatām par pieļaujamu, bet tikai *ne* ar revolucionariem-šovinistiem. — 8) Par revolucionariem-šovinistiem mēs uzskatām tos, kas grib uzvaru pār carismu, lai gūtu uzvaru pār Vāciju, — lai aplaupītu citas zemes, — lai nostiprinātu lielkrievu kundzību pār citām Krievijas tautām utt. Revolucionarā šovinisma pamats ir sīkburžuazijas šķiriskais stāvoklis. Tā vien-

mēr svārstās starp buržuaziju un proletariatu. Tagad tā svārstās starp šovinismu (kas to kavē būt konsekventi revolucionarai pat demokratiskās revolucijas nozīmē) un proletarisko internacionalismu. Šās sīkburžuazijas politiskie paudēji Krievijā šobrīd ir trudoviki, socialrevolucionari, žurnals „Naša Zarja", Čcheidzes frakcija, OK, Pļechanova kgs un tamlīdzīgi. — 9) Ja Krievijā uzvarētu revolucionari-šovinisti, mēs būtu pret *viņu* „tēvijas" aizsardzību šajā karā. Mūsu lozungs ir — pret šovinistiem, kaut arī revolucionariem un republikaņiem, *pret* viņiem *un par* starptautiskā proletariata savienību socialistiskās revolucijas labad. — 10) Uz jautājumu, vai Krievijas buržuaziskajā revolucijā ir iespējama proletariata vadošā loma, mēs atbildam: jā, ir iespējama, *ja* sīkburžuazija izšķirošos brīžos svērsies pa kreisi, bet to virza pa kreisi ne vien mūsu propaganda, bet arī daudzi objektīvi faktori, ekonomiski, financiali (kara grūtības), militari, politiski u. t. jpr. — 11) Uz jautājumu, ko darītu proletariata partija, ja revolucija to nostādītu pie varas tagadējā karā, mēs atbildam: mēs piedāvātu mieru *visiem* karotājiem ar nosacījumu — atbrīvot kolonijas un *visas* atkarīgās, apspiestās un nepilntiesīgās tautas. Ne Vācija, ne Anglija ar Franciju, pastāvot to tagadējām valdībām, nepieņemtu šo nosacījumu. Tad mums būtu jāsagatavo un jāved revolucionars karš, t. i., mēs ne tikai pilnīgi realizētu ar visstingrākiem līdzekļiem visu mūsu minimalo programu, bet arī sistematiski sāktu celt uz sacelšanos visas tagad lielkrievu apspiestās tautas, visas Azijas kolonijas un atkarīgās zemes (Indiju, Ķīnu, Persiju u. t. jpr.), kā arī — un vispirms — celtu uz sacelšanos Eiropas socialistisko proletariatu pret viņa valdībām un pretēji viņa socialšovinistiem. Nav nekādu šaubu, ka proletariata uzvara Krievijā radītu ārkārtīgi labvēlīgus apstākļus revolucijas attīstībai kā Azijā, tā arī Eiropā. To pierādīja *pat* 1905. gads. Bet revolucionarā proletariata starptautiskā solidaritate ir *fakts* pretēji oportunisma un socialšovinisma netīrajām putām. — Izvirzot šīs tezes domu apmaiņai ar biedriem, mēs savus uzskatus attīstīsim nākošajos CO numuros.

„Social-Demokrat", 47. nr., 1915. g. 13. oktobri

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

1626/24 Das revolutionäre Proletariat und das Selbstbestimmungsrecht der Nationen.

Das Zimmerwalder Manifest, wie auch die Mehrheit der Programme oder der taktischen Resolutionen der sozdem. Parteien, proklamiert das Selbstbestimmungsrecht der Nationen. Gen. Parabellum in dem Art. 252-3 der „Bremer Tagwacht" erklärt, „im allgemeinen" den Kampf um das nicht existierende Selbstbestimmungsrecht „für Russland" und stellt demselben den „revolutionären Massenkampf des Proletariats gegen den Kapitalismus" entgegen, indem er versichert, daß „wir gegen die Annexionen" sein (diese Versicherung ist fünf Mal im Artikel des Gen. P. wiederholt worden) sowie auch gegen alle „nationale Gewaltakte".

Die Motivierung ~~des Standpunktes~~ des Gen. P. lautet.

V. I. Lenina rokraksta „Revolucionarais proletariats un naciju pašnoteikšanās tiesibas" pirmā lappuse. — 1915. g. (vācu valodā)

Samazināts

REVOLUCIONARAIS PROLETARIATS UN NACIJU PAŠNOTEIKŠANĀS TIESĪBAS

Cimervaldes manifests, tāpat kā s.-d. partiju programu vai taktikas rezoluciju vairākums, pasludina „naciju pašnoteikšanās tiesības". Avīzes „Berner Tagwacht"* 252. un 253. nr-ā Parabelums[134] „cīņu par neeksistējošām pašnoteikšanās tiesībām" pasludina par „iluzorisku" un *nostāda* tai *pretī* „proletariata revolucionaro masu cīņu pret kapitalismu", pie tam *apgalvodams,* ka „mēs esam pret aneksijām" (šis apgalvojums *piecas* reizes atkārtots Parabeluma rakstā) un pret visādām varmācībām pār nacijām.

Parabeluma pozicijas motivējuma būtība ir tā, ka tagad visi nacionalie jautājumi, elzasiešu un lotringiešu, armeņu u. c., ir imperialisma jautājumi, — ka kapitals ir pāraudzis nacionalo valstu ietvarus, — ka nevar „vēstures ratu pagriezt atpakaļ" pie savu laiku pārdzīvojušā nacionalo valstu ideala utt.

Palūkosimies, vai Parabeluma prātojumi ir pareizi.

Pirmkārt, tieši Parabelums skatās atpakaļ un nevis uz priekšu, kad, uzsākot karagājienu pret to, ka strādnieku šķira pieņem „nacionalās valsts ideālu", viņš vērš savus skatus uz Angliju, Franciju, Italiju, Vāciju, t. i., uz zemēm, kur nacionalās atbrīvošanās kustība jau ir pagātnē, bet nevis uz Austrumiem, Aziju, Afriku, kolonijām, kur šai kustībai ir tagadne un nākotne. Pietiek, ja nosaucam Indiju, Ķīnu, Persiju, Ēģipti.

Tālāk. Imperialisms nozīmē, ka kapitals pāraug nacionalo valstu ietvarus, tas nozīmē, ka nacionalie spaidi paplašinās un saasinās uz jauniem vēsturiskiem pamatiem. No tā

* — „Bernes Sargs". *Red.*

pretēji Parabelumam izriet tieši tas, ka mums *jāsaista* revolucionarā cīņa par socialismu ar revolucionaru programu nacionalajā jautājumā.

Parabelumam iznāk tā, ka socialistiskās revolucijas *vārdā* viņš nievājoši atmet konsekventi revolucionaru programu demokratijas jautājumos. Tas ir nepareizi. Proletariats nevar uzvarēt citādi kā caur demokratiju, t. i., realizējot demokratiju visā pilnībā un saistot ar katru savas cīņas soli demokratiskās prasības visnoteiktākajā to formulējumā. Ir aplam socialistisko revoluciju un revolucionaro cīņu pret kapitalismu *nostādīt preti vienam* no demokratijas jautājumiem, šini gadījumā nacionalajam jautājumam. Revolucionarā cīņa pret kapitalismu mums ir *jāsavieno* ar revolucionaru programu un taktiku attiecībā pret *visām* demokratiskajām prasībām: gan pēc republikas, gan pēc milicijas, gan pēc tā, ka ierēdņus ievēlē tauta, gan pēc tiesību vienlīdzības sievietēm, gan pēc naciju pašnoteikšanās utt. Kamēr pastāv kapitalisms, visas šīs prasības realizējamas tikai izņēmuma veidā un turklāt nepilnīgā, izkropļotā veidā. Balstoties uz jau realizēto demokratismu, atmaskojot tā nepilnību kapitalisma apstākļos, mēs prasām kapitalisma gāšanu, buržuazijas ekspropriaciju kā nepieciešamu bazi tiklab masu nabadzības iznīcināšanai, kā arī *visu* demokratisko pārveidojumu *pilnīgai* un *vispusīgai* realizēšanai. Vieni no šiem pārveidojumiem tiks sākti pirms buržuazijas gāšanas, otri — šās gāšanas *gaitā*, trešie — pēc tās. Socialā revolucija nav viena kauja, bet daudzu kauju laikmets visos un visādos ekonomisko un demokratisko pārveidojumu jautājumos, — pārveidojumu, kurus noved līdz galam vienīgi buržuazijas ekspropriacija. Tieši šā galamērķa vārdā mums ir jādod konsekventi revolucionars formulējums *katrai* mūsu demokratiskai prasībai. Pilnīgi domājams, ka kaut kādas noteiktas zemes strādnieki nogāzīs buržuaziju, *pirms* būs pilnīgi realizēts kaut viens radikals demokratisks pārveidojums. Bet nepavisam nav domājams, ka proletariats kā vēsturiska šķira varētu uzvarēt buržuaziju, ja to nebūs tam sagatavojusi audzināšana paša konsekventākā un revolucionari noteiktākā demokratisma garā.

Imperialisms ir pasaules naciju progresējoša apspiešana,

ko izdara lielvalstu saujiņa, ir karu laikmets starp tām par spaidu paplašināšanu un nostiprināšanu pār nacijām, laikmets, kad tautas masas krāpj liekulīgie socialpatrioti, t. i., ļaudis, kas, *aizbildinoties ar* „naciju brīvību", „naciju pašnoteikšanās tiesībām" un „tēvijas aizsardzību", attaisno un aizstāv to, ka lielās valstis apspiež pasaules naciju vairākumu.

Tāpēc s.-d. programā centralajai vietai jābūt tieši šim naciju sadalījumam apspiedējās un apspiestajās, kas ir imperialisma *būtība* un ko *meliģi* noklusē socialšovinisti un Kautskis. Šis sadalījums nav svarīgs no buržuaziskā pacifisma viedokļa vai no sīkpilsoniskās utopijas viedokļa par neatkarīgo naciju mierīgo konkurenci kapitalisma apstākļos, bet tas ir tieši svarīgs no revolucionarās cīņas viedokļa pret imperialismu. Un no šā sadalījuma ir jāizriet *mūsu* konsekventi demokratiskajam, revolucionarajam „naciju pašnoteikšanās tiesību" definējumam, kas *atbilst* tūlītējās cīņas par socialismu vispārējam uzdevumam. Šo tiesību vārdā, aizstāvot to neliekuļotu atzīšanu, apspiedēju naciju s.-d. ir jāprasa apspiesto naciju brīvība atdalīties, — jo pretējā gadījumā naciju tiesību vienlīdzības un strādnieku internacionalās solidaritates atzīšana īstenībā būtu tikai tukšs vārds, tikai liekulība. Bet apspiesto naciju s.-d. pašam galvenajam jābūt apspiesto naciju strādnieku vienībai un saliedētībai ar apspiedēju naciju strādniekiem, — jo pretējā gadījumā šie s.-d. neviļus kļūs par vienas vai otras nacionalās *buržuazijas* sabiedrotiem, kura *vienmēr* nodod tautas un demokratijas intereses, *vienmēr* gatava savukārt uz aneksijām un uz citu naciju apspiešanu.

Par pamācošu piemēru var noderēt nacionalā jautājuma nostādne pagājušā gadsimta 60. gadu beigās. Sīkburžuaziskie demokrati, kuriem bija sveša katra doma par šķiru cīņu un par socialistisko revoluciju, tēloja sev utopiju — brīvu un tiesībās vienlīdzīgu naciju mierīgu konkurenci kapitalisma apstākļos. Prudonisti pavisam „noliedza" nacionalo jautājumu un naciju pašnoteikšanās tiesības no socialās revolucijas tiešo uzdevumu viedokļa. Markss izsmēja franču prudonismu, rādīja tā radniecību ar franču šovinismu („visa Eiropa var un tai vajag klusi un mierīgi sēdēt uz sava pakaļgala, kamēr kungi Francijā atceļs naba-

dzību"... „ar tautību noliegšanu viņi, paši to neapzinoties, saprot, liekas, to, ka priekšzīmīgā franču nacija tās aprij"). Markss prasīja *Irijas atdalīšanos* no Anglijas, — „kaut arī pēc atdalīšanās lieta nonāktu līdz federacijai" — un prasīja to nevis no sīkburžuaziskās utopijas viedokļa par mierīgo kapitalismu, nevis aiz „taisnīguma pret Iriju"[185], bet no to interešu viedokļa, kādas ir *apspiedējas, t. i., angļu, nacijas* proletariata revolucionarai cīņai pret kapitalismu. *Šās* nacijas brīvību saistīja un kropļoja tas, ka viņa apspieda citu naciju, *Anglijas* proletariata internacionalisms paliktu liekulīga fraze, ja *tas* neprasītu Irijas atdalīšanos. Markss, kas nekad nav bijis ne sīko valstu, ne valstu sadrumstalošanās vispār, ne federacijas principa piekritējs, apspiestās nacijas atdalīšanos uzskatīja par soli uz federaciju un tātad nevis uz sadrumstalotību, bet uz koncentraciju — tiklab politisko, kā ekonomisko, bet koncentraciju uz demokratisma bazes. No Parabeluma viedokļa Markss laikam būs vedis „iluzorisku cīņu", kad viņš izvirzīja šo prasību pēc Irijas atdalīšanās. Bet patiesībā *tikai* šāda prasība bija konsekventi revolucionara programa, tikai tā atbilda internacionalismam, tikai tā aizstāvēja *ne* imperialistisku koncentraciju.

Mūsdienu imperialisms ir novedis pie tā, ka par vispārēju parādību ir kļuvusi naciju apspiešana no lielvalstīm. Tieši viedoklim, ka jācīnās pret lielvalstisko naciju socialšovinismu, kuras tagad ved imperialistisku karu, lai nostiprinātu spaidus pār nacijām, un kuras apspiež pasaules naciju vairākumu un zemeslodes iedzīvotāju vairākumu, — tieši šim viedoklim jābūt izšķirošajam, galvenajam, pamatviedoklim s.-d. nacionalajā programā.

Palūkojieties jel uz tagadējiem s.-d. domas virzieniem šajā jautājumā. Sīkburžuaziskie utopisti, kas sapņo par naciju vienlīdzību un mieru kapitalisma apstākļos, ir atdevuši savu vietu socialimperialistiem. Karojot pret pirmajiem, Parabelums karo pret vējdzirnavām, negribot darīdams labumu otrajiem. Kāda ir socialšovinistu programa nacionalajā jautājumā?

Vai nu viņi pavisam noliedz pašnoteikšanās tiesības, argumentēdami tā kā Parabelums (Kunovs, Parvuss, Krie-

vijas oportunisti: Semkovskis, Libmanis u. t. jpr.). Vai arī viņi šīs tiesības atzīst, acīm redzami liekuļojot, proti, neattiecinot tās taisni uz tām nacijām, kuras apspiež viņu pašu nacija vai pašu nacijas kara sabiedrotais (Pļechanovs, Haindmanis, visi frankofiliskie patrioti, tad Šeidemanis u. t. jpr., u. t. jpr.). Socialšovinistisko melu ārēji it kā vislabāko un tāpēc proletariatam visbīstamāko formulējumu dod Kautskis. Vārdos viņš ir *par* naciju pašnoteikšanos, vārdos viņš ir par to, lai s.-d. partija „die Selbständigkeit der Nationen allseitig (!!) und rückhaltlos (??) achtet und fordert"* („Neue Zeit", 33, II S. 241; 1915. 21. V). Bet *darbos* viņš nacionalo programu pielāgo valdošajam socialšovinismam, izkropļo un apcērp to, nenosaka precizi apspiedēju naciju socialistu pienākumus un pat tieši falsificē demokratisko principu, sacīdams, ka prasīt „valstisku patstāvību" (staatliche Selbständigkeit) katrai nacijai nozīmētu prasīt „par daudz" („zu viel", „Neue Zeit", 33, II 77; 1915. 16. IV). Pietiek, redziet, ar „nacionalo autonomiju"!! Tieši to galveno jautājumu, kuram neļauj pieskarties imperialistiskā buržuazija, — jautājumu par tās *valsts robežām*, kura tiek celta uz naciju apspiešanas, Kautskis arī noklusē, izmezdams no programas par patiku šai buržuazijai pašu būtiskāko. Buržuazija ir gatava apsolīt, kādu vien vēlaties, „naciju tiesību vienlīdzību" un, kādu vien vēlaties, „nacionalo autonomiju", lai tikai proletariats paliktu legalitates ietvaros un „mierīgi" tai pakļautos jautājumā par valsts *robežām!* Socialdemokratijas nacionalo programu Kautskis formulē reformistiski un nevis revolucionari.

Parabeluma nacionalo programu, pareizāk, viņa *apgalvojumus*, ka „mēs esam pret aneksijām", Parteivorstand**, Kautskis, Pļechanovs un Ko paraksta abām rokām tieši tāpēc, ka šī programa neatmasko valdošos socialpatriotus. Šo programu parakstīs arī buržuji pacifisti. Parabeluma lieliskā *vispārējā* programa („revolucionara masu cīņa pret kapitalismu") viņam, - tāpat kā 60. gadu prudonistiem, - -

* — „vispusīgi (!) un bez ierunām (??) cienītu un aizstāvētu naciju patstāvību". *Red.*

** — Vācijas s.-d. partijas valde. *Red.*

kalpo nevis tam, lai saskaņā ar to, tās garā izstrādātu nesamierināmu, tikpat revolucionaru programu nacionalajā jautājumā, bet gan tam, lai atbrīvotu šeit vietu socialpatriotiem. Pasaules socialistu vairākums mūsu imperialistiskajā laikmetā pieder pie nacijām, kas apspiež citas nacijas un cenšas paplašināt šo apspiešanu. Tāpēc mūsu „cīņa pret aneksijām" paliks cīņa, kurai nav satura, kura nav nemaz bīstama socialpatriotiem, ja mēs nepaziņosim: tas apspiedējas nacijas socialists, kas tiklab miera laikā, kā arī kara laikā nepropagandē apspiesto naciju atdalīšanās brīvību, nav socialists un nav internacionalists, bet ir šovinists! Tas apspiedējas nacijas socialists, kas nenodarbojas ar šo propagandu pretēji valdību aizliegumiem, t. i., brīvajā, t. i., nelegalajā, presē, paliek naciju tiesību vienlīdzības liekulīgs piekritējs!

Par Krieviju, kas vēl nav pabeigusi savu buržuaziski demokratisko revoluciju, Parabelums ir teicis *vienu* vienīgu frazi:

„Selbst das wirtschaftlich sehr zurückgebliebene Russland hat in der Haltung der Polnischen, Lettischen, Armenischen Bourgeoisie gezeigt, dass nicht nur die militärische Bewachung es ist, die die Völker in diesem „Zuchthaus der Völker" zusammenhält, sondern Bedürfnisse der kapitalistischen Expansion, für die das ungeheure Territorium ein glänzender Boden der Entwicklung ist"*.

Tas nav „s.-demokratisks viedoklis", bet gan liberali buržuazisks, nav internacionalistisks, bet gan lielkrieviski šovinistisks viedoklis. Redzams, šo pēdējo šovinismu ļoti maz pazīst Parabelums, kas tik lieliski cīnās pret vācu socialpatriotiem. Lai no šās Parabeluma frazes dabūtu s.-demokratisku tezi un s.-d. secinājumus, tā ir jāpārtaisa un jāpapildina šādi:

Krievija ir tautu cietums ne vien carisma militari feodalā rakstura dēļ, ne vien tāpēc, ka lielkrievu buržuazija atbalsta carismu, bet arī tāpēc, ka poļu utt. buržuazija kapi-

* — „Pat saimnieciskā ziņā ļoti atpalikusī Krievija ar poļu, latviešu un armeņu buržuazijas izturēšanos ir parādījusi, ka ne tikai militarā sardze ir tā, kas satur tautas kopā šajā „tautu cietumā", bet arī kapitalistiskās ekspansijas vajadzības, ekspansijas, kuras attīstībai milzīgā teritorija ir lieliska baze". *Red.*

talistiskās ekspansijas interesēm ir upurējusi naciju brīvību, kā arī demokratismu vispār. Krievijas proletariats nevar ne iet tautas priekšgalā uz uzvarošu demokratisko revoluciju (tas ir viņa tuvākais uzdevums), ne cīnīties kopā ar saviem Eiropas brāļiem proletariešiem par socialistisko revoluciju, neprasot jau tagad pilnīgi un „rückhaltlos"* visām carisma apspiestajām nacijām brīvību atdalīties no Krievijas. Mēs to prasām nevis neatkarīgi no mūsu revolucionarās cīņas par socialismu, bet tāpēc, ka šī pēdējā cīņa paliks tukšs vārds, ja to nesaistīs kopā ar visu demokratisko jautājumu, tai skaitā arī nacionālā jautājuma, revolucionaro nostādni. Mēs prasām pašnoteikšanās brīvību, *t. i.*, neatkarību, *t. i.*, apspiesto naciju atdalīšanās brīvību, nevis tāpēc, ka mēs sapņotu par saimniecisku sadrumstalotību vai par sīko valstu idealu, bet, gluži otrādi, tāpēc, ka mēs gribam lielas valstis un naciju tuvošanos, pat saplūšanu, bet uz patiesi demokratiskas, patiesi internacionalistiskas bazes, kas *nav domājama* bez atdalīšanās brīvības. Kā Markss 1869. g. prasīja Irijas atdalīšanos, nevis lai drumstalotu, bet turpmākai brīvai Irijas un Anglijas savienībai, nevis aiz „taisnīguma pret Iriju", bet Anglijas proletariata revolucionarās cīņas interesēs, tā arī mēs uzskatām Krievijas socialistu atteikšanos no prasības pēc naciju pašnoteikšanās brīvības mūsu norādītajā nozīmē par tiešu nodevību pret demokratiju, internacionalismu un socialismu.

Sarakstīts vācu valodā ne agrāk par 1915. g. 16. (29.) oktobri

Pirmreiz iespiests 1927. gadā Ļeņina rakstu un materiālu krājumā VI

Iespiests pēc N. K. Krupskajas tulkojuma no vācu valodas ar V. I. Ļeņina labojumiem

* — „bez ierunām". *Red.*

PAR DIVĀM REVOLUCIJAS LĪNIJĀM

Avīzes „Priziv“ [138] 3. nr-ā Pļechanova kgs cenšas izvirzīt galveno teoretisko jautājumu par nākošo revoluciju Krievijā. Viņš ņem kādu citatu no Marksa, kurā teikts, ka 1789. g. revolucija Francijā gāja pa augšupejošu līniju, bet 1848. g. revolucija — pa lejupejošu. Pirmajā gadījumā vara pakāpeniski pārgāja no mērenākas uz kreisāku partiju: konstitucionalisti — žirondisti — jakobiņi. Otrajā — otrādi (proletariats — sīkburžuaziskie demokrati — buržuaziskie republikaņi — Napoleons III). „Ir vēlams“, secina mūsu autors, „virzīt Krievijas revoluciju pa augšupejošu līniju“, t. i., lai vara vispirms pārietu kadetu un oktobristu rokās, tad trudoviku, pēc tam socialistu rokās. Secinājumu no šā spriedelējuma, protams, dod tādu, ka nesaprātīgi ir Krievijā kreisie, kas negrib atbalstīt kadetus un priekšlaikus tos diskreditē.

Šis Pļechanova kga „teoretiskais“ prātojums ir vēl un vēl viens paraugs tam, kā marksismu samaina ar liberalismu. Pļechanova kgs redz lietas būtību jautājumā, vai progresivo elementu „strateģiskie jēdzieni“ ir bijuši „pareizi“ vai nepareizi? Markss sprieda citādi. Viņš norādīja faktu: revolucija abos gadījumos noritēja dažādi, bet šās dažādības *izskaidrojumu* Markss *ne* meklēja „strateģiskos jēdzienos“. No marksisma viedokļa ir smieklīgi meklēt to jēdzienos. To vajag meklēt *šķiru savstarpējo attiecību* atšķirībā. Tas pats Markss rakstīja, ka 1789. gadā buržuazija Francijā savienojās ar zemniecību un ka 1848. gadā sīkburžuaziskā demokratija nodeva proletariatu. Pļechanova kgs zina šo Marksa uzskatu, bet klusē par to, lai Marksu palaisītu „struvisku“. Francijā 1789. g. jautājums bija par absolutisma un muižniecības gāšanu. Buržuazija

toreizējā ekonomiskās un politiskās attīstības pakāpē ticēja interešu harmonijai, nebaidījās par savas kundzības drošību un ielaidās savienībā ar zemniecību. Šī savienība nodrošināja pilnīgu revolucijas uzvaru. 1848. gadā jautājums bija par to, ka buržuaziju gāž proletariats. Pēdējam neizdevās piesaistīt sev sīkburžuaziju, un tās nodevība noveda pie revolucijas sakāves. Augšupejošā līnija 1789. gadā bija tāda revolucijas forma, kurā tautas masas uzvarēja absolutismu. 1848. g. lejupejošā līnija bija tāda revolucijas forma, kad sīkburžuazijas masu nodevība attiecībā pret proletariatu noveda pie revolucijas sakāves.

Pļechanova kgs ir marksismu samainījis ar vulgaro idealismu, redzot lietas būtību „strateģiskos jēdzienos" un nevis šķiru savstarpējās attiecībās.

Krievijas 1905. gada revolucijas un tai sekojošā kontrrevolucijas laikmeta pieredze mums liecina, ka pie mums bija vērojamas *divas* revolucijas līnijas divu šķiru — proletariata un liberalās buržuazijas — cīņas nozīmē par vadošo ietekmi masās. Proletariats rīkojās revolucionari un veda sev līdzi demokratisko zemniecību, lai gāztu monarchiju un muižniekus. Ka zemniecībā izpaudās revolucionaras tieksmes demokratiskā nozīmē, to ir pierādījuši *masu* apmērā *visi* lielie politiskie notikumi: gan zemnieku sacelšanās 1905. un 1906. gadā, gan to pašu gadu nemieri karaspēkā, gan 1905. g. „zemnieku savienība", gan abas pirmās Domes, kur *zemnieki* trudoviki uzstājās ne vien „kreisāk par kadetiem", *bet arī revolucionarāk* par inteliģentiem-*socialrevolucionariem* un trudovikiem. To diemžēl bieži aizmirst, bet tas ir fakts. Gan III, gan IV Domē *zemnieki* trudoviki, lai arī cik tie bija vāji, parādīja, ka lauku masas noskaņotas *pret* muižniekiem.

Krievijas buržuaziski demokratiskās revolucijas pirmā līnija, ņemta pēc faktiem un nevis pēc „strateģiskās" plāpāšanas, bija tā, ka noteikti cīnījās proletariats, nenoteikti tam sekoja zemniecība. Abas šīs šķiras gāja pret monarchiju un pret muižniekiem. Tas, ka šim šķirām trūka spēka un apņēmības, noveda pie sakāves (lai gan daļējs robs patvaldībā tomēr bija izlauzts).

Otrā līnija bija liberalās buržuazijas izturēšanās. Mēs, boļševiki, arvien esam teikuši, it sevišķi kopš 1906. gada

pavasara, ka to pārstāv kadeti un oktobristi kā *vienots* spēks. 1905.—1915. g. gadu desmits ir mūsu uzskatu apstiprinājis. Izšķirošos cīņas momentos kadeti kopā ar oktobristiem nodeva demokratiju un „gāja" palīgā caram un muižniekiem. Krievijas revolucijas „liberalā" līnija bija — „nomierināt" un sašķelt masu cīņu, lai buržuazija varētu izlīgt ar monarchiju. Tiklab Krievijas revolucijas starptautiskais stāvoklis, kā arī Krievijas proletariata spēks padarīja šādu liberaļu izturēšanos par neizbēgamu.

Boļševiki apzināti palīdzēja proletariatam iet pa pirmo līniju, cīnīties ar pašaizliedzīgu drosmi un vest sev līdzi zemniecību. Meņševiki pastāvīgi noslīdēja uz otro līniju, demoralizējot proletariatu ar tā kustības pielāgošanu liberaļiem, sākot ar aicinājumu piedalīties Buligina Domē (1905. g. augusts), beidzot ar 1906. g. kadetisko valdību un bloku ar kadetiem *pret* demokratiju 1907. gadā. (No Pļechanova kga viedokļa — atzīmēsim iekavās — kadetu un meņševiku „pareizie strateģiskie jēdzieni" toreiz cieta sakāvi. Kāpēc tā? Kāpēc masas nepaklausīja gudrajam Pļechanova kgm un kadetu padomiem, kas tika izplatīti simtreiz plašāk nekā boļševiku padomi?)

Tikai šie virzieni, boļševistiskais un meņševistiskais, vienīgi tikai tie izpaudās *masu* politikā 1904.—1908., kā arī vēlāk, 1908.—1914. gadā. Kāpēc? Tāpēc, ka tikai šiem virzieniem bija stipras šķiriskas saknes, pirmajam proletariskas, otrajam — liberali buržuaziskas.

Tagad mēs atkal tuvojamies revolucijai. To redz visi. *Pats Chvostovs* runā par zemnieku noskaņojumu, kas atgādinot 1905. un 1906. gadu. Un atkal mūsu priekšā ir *tās pašas* divas revolucijas līnijas, *tās pašas* šķiru savstarpējās attiecības, tikai starptautiskās situacijas, kas mainījusies, pārveidotas. 1905. gadā visa Eiropas buržuazija bija par carismu un palīdzēja tam, cits ar miljardiem (franči), cits ar kontrrevolucionaras armijas sagatavošanu (vācieši). 1914. gadā iedegās Eiropas karš; buržuazija visur uz laiku uzvarēja proletariatu, apšļāca to ar nacionalisma un šovinisma duļķaino straumi. Krievijā sīkburžuaziskās tautas masas, galvenokārt zemniecība, joprojām sastāda iedzīvotāju vairākumu. Tās apspiež pirmām kārtām muižnieki. Politiski tās daļēji guļ, daļēji svārstās starp šovinismu

(„uzvara pār Vāciju", „tēvijas aizsardzība") un revolucionarismu. Šo masu — un viņu svārstību — politiskie paudēji ir, no vienas puses, narodņiki (trudoviki un socialrevolucionari), no otras — oportunisti socialdemokrati („Naše Djelo", Plechanovs, Čcheidzes frakcija, OK), kas kopš 1910. gada sākuši noteikti slīdēt pa liberalās strādnieku politikas celiņu un līdz 1915. gadam ir noslīdējuši līdz Potresova, Čerevaņina, Ļevicka, Maslova kga socialšovinismam vai līdz prasībai pēc „vienības" ar viņiem.

No šā faktiskā stāvokļa acīm redzami izriet proletariata uzdevums. Pašaizliedzīgi drosmīga revolucionara cīņa pret monarchiju (1912. g. janvara konferences lozungi, „trīs valzivis"), — cīņa, kas aizrauj sev līdzi visas demokratiskās masas, t. i., galvenokārt zemniecību. Bet reizē ar to nesaudzīga cīņa pret šovinismu, cīņa par Eiropas socialistisko revoluciju savienībā ar *tās* proletariatu. Sīkburžuazijas svārstības nav nejaušas, bet gan neizbēgamas, tās izriet no viņas šķiriskā stāvokļa. Kara krize ir *pastiprinājusi* ekonomiskos un politiskos faktorus, kas sīkburžuaziju — tai skaitā arī zemniecību — bīda pa kreisi. Tas ir objektivais pamats tam, ka Krievijā pilnīgi iespējama demokratiskās revolucijas uzvara. Ka Rietumeiropā ir pilnīgi nobrieduši socialistiskās revolucijas objektivie apstākļi, tas mums šeit nav jāpierāda; to pirms kara ir atzinuši visi ietekmīgie socialisti visās attīstītākajās zemēs.

Noskaidrot šķiru savstarpējās attiecības gaidāmajā revolucijā, — revolucionarās partijas galvenais uzdevums. No šā uzdevuma izvairās OK, kas Krievijā paliek žurnala „Naše Djelo" uzticīga sabiedrotā un ārzemēs bārsta nenozīmīgas „kreisas" frazes. Šo uzdevumu avīzē „Naše Slovo" nepareizi atrisina Trockis, kas atkārto savu „oriģinalo" 1905. gada teoriju un nevēlas padomāt par to, kādu cēloņu dēļ dzīve veselus desmit gadus gājusi šai lieliskajai teorijai garām.

Trocka oriģinalā teorija no boļševikiem ņem aicinājumu proletariatam uz enerģisku revolucionaru cīņu un uz politiskās varas iekarošanu, bet no meņševikiem — zemniecības lomas „noliegšanu". Zemniecība, sak, ir nostāņojusies, diferencējusies; tās iespējamā revolucionarā loma aizvien vairāk samazinājusies; Krievijā nav iespējama „nacionala" revolucija: „mēs dzīvojam imperialisma laikmetā", bet

„imperialisms stāda pretim nevis buržuazisko naciju vecajam režimam, bet gan proletariatu buržuaziskajai nacijai".

Lūk, te jums ir jauks piemērs „rotaļai ar vārdiņu": imperialisms! Ja *Krievijā* proletariats jau stāv pretim „buržuaziskajai nacijai", tad tas nozīmē, ka Krievija atrodas tieši *socialistiskās* revolucijas priekšā!! tad aplams ir lozungs par *„muižnieku* zemes konfiscēšanu" (ko Trockis saka 1915. g., atkārtodams to, ko ir teikusi 1912. gada Janvara konference), tad jārunā nevis par „revolucionaru strādnieku" valdību, bet gan par *„socialistisku* strādnieku" valdību!! Cik tālu noiet Trocka juceklis, redzams no viņa frazes, ka ar noteiktību proletariats aizraušot līdzi arī *„ne*proletariskās (!) tautas masas" (217. nr.)!! Trockis nav padomājis, ka gadījumā, ja proletariats aizraus sev līdzi neproletariskās lauku masas uz muižnieku zemes konfiscēšanu un gāzīs monarchiju, tad tas jau būs „nacionalās buržuaziskās revolucijas" nobeigums Krievijā, tā jau būs proletariata un zemniecības revolucionari demokratiskā diktatura!

Viss gadu desmits — diženais gadu desmits — 1905.—1915. g. ir pierādījis, ka ir divas un tikai divas šķiriskas līnijas Krievijas revolucijā. Zemniecības noslāņošanās pastiprināja šķiru cīņu zemniecībā, pamodināja ļoti daudz elementu, kas politiski bija gulējuši, pilsētas proletariatam tuvināja lauku proletariatu (*īpašu* tā organizēšanu boļševiki neatlaidīgi prasīja no 1906. gada un ietilpināja šo prasību Stokholmas meņševistiskā kongresa rezolucijā). Bet „zemniecības" un Markovu — Romanovu — Chvostovu antagonisms pastiprinājās, auga, saasinājās. Tā ir tāda acīm redzama patiesība, ka *pat* tūkstošiem fražu desmitos Trocka Parizes rakstu „neatspēkos" to. Trockis faktiski palīdz Krievijas liberalajiem strādnieku politiķiem, kas ar zemniecības lomas „noliegšanu" saprot *nevēlēšanos* celt zemniekus uz revoluciju!

Bet tas tagad ir pats svarīgākais. Proletariats cīnās un pašaizliedzīgi cīnīsies par varas iekarošanu, par republiku, par zemes konfiskaciju, *tas ir,* par zemniecības piesaistīšanu, par tās revolucionaro spēku *pilnīgu izmantošanu,* par *„ne*proletarisko tautas masu" piedalīšanos *buržuaziskās* Krievijas atbrīvošanā no *militari feodalā* „imperialisma" (— carisma). Un šo buržuaziskās Krievijas atbrīvošanu no

carisma, no muižnieku zemes un varas proletariats izlietos nekavējoties, nevis lai palīdzētu turīgajiem zemniekiem viņu cīņā pret lauku strādnieku, bet lai savienībā ar Eiropas proletariešiem izdarītu socialistisku revoluciju.

„Social-Demokrat", 48. nr., 1915. g. 20. novembri

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

PIE PĒDĒJĀS ROBEŽAS

Atsevišķu personu pārvēršanās no radikaliem socialdemokratiem un revolucionariem marksistiem par social-šovinistiem ir parādība, kas kopēja visām karojošām zemēm. Šovinisma straume ir tik strauja, brāzmaina un spēcīga, ka tā visur aizrāvusi sev līdzi daudzus kreisos socialdemokratus, kam nav rakstura vai kas sevi pārdzīvojuši. Parvuss, kas jau Krievijas revolucijā parādīja sevi kā avanturistu, tagad savā izdotajā žurnaliņā „Die Glocke" („Zvans")[187] noslīdējis līdz... pēdējai robežai. Viņš aizstāv vācu oportunistus neticami nekaunīgi un pašapmierināti. Viņš sadedzinājis visu, ko pielūdzis; viņš „aizmirsis" revolucionarā un oportunistiskā virziena cīņu un šo virzienu vēsturi starptautiskajā socialdemokratijā. Ar feļetonista nekautrību, kurš pārliecināts par buržuazijas atzinību, viņš uzsit Marksam uz pleca, to „labodams", pie kam no godīgas un vērīgas kritikas nav ne jausmas. Bet pret kaut kādu Engelsu viņš izturas tieši ar nicināšanu. Viņš aizstāv pacifistus un internacionalistus Anglijā, nacionalistus un urā patriotus Vācijā. Angļu socialpatriotus viņš lamā par šovinistiem un buržuazijas roklaižiem, cildinādams vācu socialpatriotus par revolucionariem socialdemokratiem un skūpstīdamies ar Lenču, Henišu, Grunvaldu. Viņš laiza zābakus Hindenburgam, iegalvodams lasītājiem, ka „vācu ģeneralštabs uzstājies par revoluciju Krievijā", un iespiež nelietīgas līdēja himnas šim „vācu tautas dvēseles iemiesojumam", viņa „varenajai revolucionarajai izjūtai". Viņš Vācijai sola nesāpīgu pāreju uz socialismu ar konservatīvo un daļas socialistu savienības un „maizes kartīšu" palīdzību. Kā sīks zaķapastala viņš augstprātīgā labvēlībā pa pusei atzīst Cimervaldes konferenci, izlikda-

mies, it kā viņš tās manifestā nebūtu pamanījis vietas, kas vērstas pret visu nokrāsu socialšovinismu, no parvusiskās un pļechanoviskās nokrāsas līdz kolbiskai un kautskiskai nokrāsai.

Viņa žurnaliņa sešos numuros nav nevienas godīgas domas, neviena nopietna argumenta, neviena patiesa raksta. Viens vienīgs vācu šovinisma zaņķis, maskots ar bramanīgi uzkrāsotu izkārtni: it kā Krievijas revolucijas interešu vārdā! Pilnīgi dabiski, ka šo zaņķi slavē oportunisti: Kolbs un Chemnicas „Tautas Balss“ [128].

Parvusa kungam ir tik ciets pauris, ka viņš publiski pasludina savu „misiju“ „būt par idejisku saikni starp Vācijas bruņoto un Krievijas revolucionāro proletariatu“. Pietiek, ja šo ākstīgo frazi parāda, lai to izsmietu Krievijas strādnieki. Ja Pļechanova, Bunakova kga un Ko avīze „Priziv“ pilnīgi izpelnījusies šovinistu un Chvostova atzinību Krievijā, tad Parvusa kga „Zvans“ ir renegatisma un netīra sulainiskuma organs Vācijā.

Sakarā ar to nevar neatzīmēt vēl vienu derīgu tagadējā kara pusi. Tas ne tikai nonāvē ar „ātršāvēju lielgabalu“ oportunismu un anarchismu, tas lieliski atmasko arī socialisma avanturistus un kūleņotājus. Proletariatam ir augstākā mērā izdevīgi, ka šo viņa kustības iepriekšējo notīrīšanu vēsture uzsākusi socialistiskās revolucijas priekšvakarā un nevis pašā tās gaitā.

„Social-Demokrat“, 48. nr., 1915. g. 20. novembrī

Iespiests pēc autores „Social-Demokrat“ teksta

„SOCIALISTISKĀS PROPAGANDAS LIGAS" SEKRETARAM [139]

Dārgie biedri!

Mēs ļoti priecājāmies, saņemot Jūsu lapiņu. Tas, ka Jūs griežaties pie socialistiskās partijas biedriem ar aicinājumu cīnīties par jaunu Internacionali, par īstu revolucionaru socialismu, kādu mācījis Markss un Engelss, pret oportunismu un it sevišķi pret tiem, kas aizstāv strādnieku šķiras piedalīšanos aizsargāšanās karā, pilnīgi atbilst pozicijai, kura ir mūsu partijai (Krievijas socialdemokratiskai strādnieku partijai, *Centralajai Komitejai)* kopš šā kara paša sākuma un kura tai vienmēr bijusi vairāk nekā 10 gadu.

Mēs sūtām Jums vissirsnīgākos sveicienus un vislabākos novēlējumus gūt panākumus mūsu cīņā par īsto internacionalismu.

Mūsu presē un mūsu propagandā mūsu uzskati atšķiras no Jūsu programas vairākos jautājumos. Mēs uzskatām par pilnīgi nepieciešamu aizrādīt Jums īsumā uz šīm domstarpībām, lai nekavējoties uzsāktu nopietnus pasākumus revolucionaro socialistu, kas neatzīst kompromisu, it sevišķi marksistu, starptautiskās cīņas saskaņošanai visās zemēs.

Mēs vēršam visbargāko kritiku pret veco, otro (1889.–1914.) Internacionali, mēs pasludinām to par mirušu un par tādu, kas nepelna, lai to atjaunotu uz vecajiem pamatiem. Bet mēs nekad mūsu presē nesakām, ka līdz šim pārāk liela vieta ierādīta tā saucamajām „tiešajām prasībām" un ka tas varētu socialismam laupīt saturu. Mēs apgalvojam un pierādām, ka visas buržuaziskās partijas, visas

To the Secretary of the "Socialist Propaganda League"
Mr. C. W. Fitzgerald, 20 Water St., Beverly,
Mass.

Dear comrades!

We are extremely glad to get your leaflet, your appeal to the workers of the Socialist Party to struggle for a new International, for clear-cut revolutionary tactics as taught by Marx & Engels, and against the opportunism, especially against those who are in favor of working class participation in a war of defence, corresponds fully with the position our party (Social Democratic Labor Party of Russia, Central Committee) has taken from the beginning of this war & has always taken during more than ten years.

We send you our sincerest greetings

V. I. Lenina vēstules „„Socialistiskās propagandas ligas" sekretaram" pirmā lappuse. — 1915. g. novembri (angļu valodā)

Samazināts

partijas, izņemot revolucionaro strādnieku šķiras partiju, melo un liekuļo, kad runā par reformām. Mēs cenšamies palīdzēt strādnieku šķirai panākt viņas stāvokļa (ekonomiskā un politiskā) kaut vai visniecīgāko, bet reālu uzlabojumu, un mēs vienmēr piemetinām, ka *nekāda* reforma nevar būt droša, īsta un nopietna, ja to neatbalsta ar masu cīņas revolucionarajām metodēm. Mēs vienmēr mācām, ka socialistiska partija, kas šo cīņu par reformām nesavieno ar strādnieku kustības revolucionarajām metodēm, var pārvērsties par sektu, var atrauties no masām, un ka tas ir visnopietnākais drauds īstā revolucionarā socialisma panākumiem.

Mēs vienmēr savā presē aizstāvam partijas iekšējo demokratiju. Bet mēs nekad neizsakāmies pret partijas centralizaciju. Mēs esam par demokratisko centralismu. Mēs sakām, ka Vācijas strādnieku kustības centralizacija ir nevis tās vājā, bet gan stiprā un pozitivā pazīme. Vācijas tagadējās socialdemokratiskās partijas trūkums slēpjas nevis centralizacijā, bet oportunistu pārsvarā, kuri ir jāizslēdz no partijas, it sevišķi tagad, pēc viņu nodevīgās izturēšanās kara laikā. Ja katrā konkretā krizē maza grupa (piemēram, mūsu CK ir maza grupa) varētu virzīt plašas masas *uz revolucijas pusi*, tas būtu ļoti labi. *Visās* krizēs masas nevar rīkoties tieši, masām ir vajadzīga palīdziba no partijas centralo iestāžu mazu grupu puses. Jau kopš šā kara paša sākuma, kopš 1914. gada septembra, mūsu CK mācija masām, lai tās neticētu melīgajām frazēm par „aizsargāšanās karu" un lai tās sarautu sakarus ar oportunistiem un tā saucamiem „džingo socialistiem" (tā mēs saucam „socialistus", kas *tagad* aizstāv aizsargāšanās karu). Mēs domājam, ka šie mūsu Centralās Komitejas centralistiskie pasākumi ir bijuši derīgi un nepieciešami.

Esam ar Jums vienis prātis, ka mums jābūt pret cechu savienībām un par rūpniecības savienībām, t. i., par lielām, centralizētām arodbiedrībām un par *visu* partijas biedru visaktivāko piedalīšanos ekonomiskajā cīņā un *visas* strādnieku šķiras arodbiedrību un kooperativās organizacijās. Bet tādus cilvēkus kā Legina kgu Vācijā un Gompersa kgu ASV mēs uzskatām par buržujiem un viņu politiku — ne par socialistisku politiku, bet gan par nacionalistisku

buržuazisku politiku. Legina, Gompersa kgs un viņiem līdzīgie ļaudis nav strādnieku šķiras pārstāvji: viņi pārstāv vienīgi strādnieku šķiras aristokratiju un birokratiju.

Mēs pilnīgi atbalstām Jūs, kad Jūs politiskas uzstāšanās gadījumos prasāt strādnieku „masu uzstāšanos". Vācijas revolucionarie internacionalisti socialisti arī prasa to. Mūsu presē mēs cenšamies sīkāk noteikt, kas tieši jāsaprot ar šādu politisku masu uzstāšanos kā, piem., politiski streiki (Krievijā ļoti parasti), ielu demonstracijas un pilsoņu karš, ko sagatavo pašreizējais imperialistiskais karš starp nacijām.

Mēs nesludinām vienību *tagadējo* (kas pārsvarā II Internacionalē) socialistisko partiju iekšienē. Gluži otrādi, mēs kategoriski prasām *sakaru saraušanu* ar oportunistiem. Karš ir labākā uzskatāmā mācība. *Visās* zemēs oportunisti, viņu lideri, viņu ietekmīgākās avīzes un žurnali ir *par* karu, citiem vārdiem, viņi patiešām *apvienojušies* ar „savu" nacionalo buržuaziju (vidusšķiru, kapitalistiem) pret proletariešu masām. Jūs sakāt, ka Amerikā esot arī socialisti, kas izteikušies aizsargāšanās kara labā. Mēs esam pārliecināti, ka savienība ar tādiem ļaudīm ir noziegums. *Tāda* savienība ir savienība ar nacionalo vidusšķiru un kapitalistiem un *sakaru saraušana* ar starptautisko revolucionaro strādnieku šķiru. Bet mēs esam par sakaru saraušanu ar nacionalistiskiem oportunistiem un par savienību ar starptautiskiem revolucionariem-marksistiem un strādnieku šķiras partijām.

Mēs nekad mūsu presē neiebilstam pret Socialistiskās partijas un Socialistiskās strādnieku partijas[140] (SP and SLP) apvienošanos Amerikā. Mēs vienmēr atsaucamies uz Marksa un Engelsa vēstulēm (it sevišķi Zorgem, Amerikas socialistiskās kustības aktivam biedram), kurās viņi abi nosoda SSP (SLP) sektantisko raksturu[141].

Mēs esam pilnīgi vienis prātis ar Jūsu kritiku par veco Internacionali. Mēs piedalījāmies Cimervaldes konferencē (Šveicē 5.—8.—IX—1915. g.). Mēs tur izveidojām *kreiso spārnu* un iesniedzām *mūsu rezoluciju* un manifesta projektu. Mēs nupat esam publicējuši šos dokumentus vācu valodā, un es Jums tos nosūtu (kopā ar mūsu brošuras „Socialisms un karš" vācu tulkojumu) cerībā, ka Jūsu

Ligā ir biedri, kas prot vācu valodu. Ja Jūs varētu palīdzēt mums izdot šos rakstus angļu valodā (tas ir iespējams tikai Amerikā, pēc tam mēs tos nosūtītu uz Angliju), mēs labprāt pieņemtu Jūsu palīdzību.

Mūsu cīņā par īsto internacionalismu un pret „džingo socialismu" mēs mūsu presē vienmēr norādām uz Amerikas SP oportunistiskajiem vadoņiem, kas ir par ķiniešu un japaņu strādnieku imigracijas ierobežošanu (it sevišķi pēc Kongresa Štutgartē 1907. gadā un *pretēji* tā lēmumiem). Mēs domājam, ka nevar būt internacionalists un tai pašā laikā aizstāvēt šādus ierobežojumus. Mēs apgalvojam, — ja vien amerikaņu un it sevišķi angļu socialisti, kas pieder pie valdošās un *apspiedējas* nacijas, nav pret visiem vienalga kādiem imigracijas ierobežojumiem un pret kolonialiem īpašumiem (Havaju salas), ja viņi nav par koloniju pilnīgu neatkarību, tad tādi socialisti patiesībā ir „džingo".

Nobeidzot es vēlreiz atkārtoju vislabākos sveicienus un novēlējumus Jūsu Ligai. Mēs ļoti priecātos arī turpmāk saņemt no Jums informaciju un *apvienot* mūsu cīņu pret oportunismu par īsto internacionalismu.

Jūsu *N. Ļeņins*

NB: Krievijā ir *divas* soc.-dem. partijas. Mūsu partija („*Centrālā* Komiteja") ir pret oportunismu. Otra partija („*Organizacijas* komiteja") ir oportunistiska. Mēs esam *pret* savienību ar to.

Jūs varat rakstīt uz mūsu oficialo adresi (Krievu Bibliotēka. CK — Igo de Sanžē ielā 7, *Ženevā*, Šveicē). Bet labāk rakstiet uz manu personīgo adresi: *Vl. Uljanovs*. Zeidenveg 4-a, III, *Bernē*, Šveicē.

Sarakstīts angļu valodā līdz 1915. g. 9. (22.) novembrim

Pirmreiz iespiests 1924. gadā Ļeņina rakstu un materiālu krājumā II

Iespiests pēc rokraksta
Tulkots no angļu valodas

SOCIALŠOVINISTISKĀS POLITIKAS MASKOŠANA AR INTERNACIONALISTISKĀM FRAZĒM

Kā attiecas politiskie fakti pret politisko literaturu? politiskie notikumi pret politiskiem lozungiem? politiskā īstenība pret politisko ideoloģiju? Šim jautājumam tagadējā laikā ir vislielākā nozīme, lai izprastu visu Internacionales krizi, jo ikkatra krize, pat ikkatrs lūzums attīstībā neizbēgami noved pie tā, ka vecā forma neatbilst jaunajam saturam. Mēs nemaz nerunājam par to, ka buržuaziskā sabiedrība pastāvīgi izaudzina tādus politiķus, kam patīk sevi dēvēt par ārpus šķirām stāvošiem, un tādus oportunistus, kuriem patīk sevi dēvēt par socialistiem, kuri ar nolūku un sistematiski krāpj masas ar pašiem krāšņākajiem, ar pašiem „kreisākajiem" vārdiem. Bet krizes laikmetā pat pie tās godprātīgajiem dalībniekiem ik uz soļa vērojams, ka darbi nesaskan ar vārdiem. Un jebkādu križu, pat vissmagāko, grūtāko un sāpīgāko, lielā progresivā nozīme starp citu ir tieši tā, ka tās ar lielisku ātrumu, spēku, uzskatāmību atmasko un aizmet projām satrunējušus — kaut arī godprātīgus — vārdus, satrunējušas — kaut arī uz labāko nodomu bazes celtas — iestādes.

Krievijas socialdemokratijas dzīvē pats lielākais fakts tagad ir Petrogradas strādnieku vēlēšanas kara rūpnieciskā komitejā. Pirmoreiz kara laikā un tikai šīs vēlēšanas ir iesaistījušas tiešām proletariešu *masas* mūsdienu politikas pamatjautājumu apspriešanā un izlemšanā, ir parādījušas mums īsto ainu *par to, kas ir* socialdemokratijā kā masu partijā. Izrādījies, ka ir divi, tikai divi virzieni, viens — revolucionari internacionalistisks, tiešām proletarisks, ko organizējusi mūsu partija, tas bija *pret aizsardzību.* Otrs — „aizsardzibnieciskais" jeb socialšovinistiskais bija „naše-

djeliešu" (t. i., likvidatoru galvenā kodola), pļechanoviešu, narodņiku un bezpartejisko bloks, pie kam visu šo bloku atbalstīja visa buržuaziskā prese un visi melnsimtnieki Krievijā, ar to pierādīdami šā bloka politikas buržuazisko un nevis proletarisko būtību.

Tādi ir fakti. Tāda ir īstenība. Bet lozungi un ideoloģija? Petrogradas avīze „Rabočeje Utro", 2. nr. (22. X)[142], „okistu" rakstu krājums („Internacionale un karš", 1. nr., 1915. 30. XI), pēdējie avīzes „Naše Slovo" numuri dod atbildi, par kuru vēl un vēlreiz jāpadomā ikvienam, kas par politiku interesējas ne tā, kā Gogoļa Petruška interesējās par lasīšanu.

Tad nu aplūkosim *šās* ideoloģijas saturu un nozīmi.

Petrogradas avīze „Rabočeje Utro" ir vissvarīgākais dokuments. Tur sēž likvidatorisma un socialšovinisma barveži kopā ar denuncētāju Gvozdeva kgu. Šie ļaudis zina it sīki visu, kas notika priekš 27. IX vēlēšanām un kas notika šajās vēlēšanās. Šie ļaudis varēja uzmest plīvuru savam blokam ar pļechanoviešiem, narodņikiem un bezpartejiskajiem, un viņi ir uzmetuši plīvuru, viņi ne skaņas nav teikuši ne par šā bloka nozīmi, ne par tā dažādo elementu *skaitlisko samēru*. Viņiem bija izdevīgi noslēpt šādu „sīkumu" (dati par to bez šaubām bija Gvozdeva kgm un viņa draugiem no avīzes „Rabočeje Utro"), un viņi to noslēpa. Bet izgudrot *trešo* grupu vēl bez 90 un 81 viņi nevarēja; melot uz vietas, Petrogradā, strādnieku acu priekšā, izgudrojot „trešo" grupu, par kuru stāsta pasaciņas „Kopenhagenas anonims"[143] vācu preses un avīzes „Naše Slovo" slejās, — nav iespējams, jo cilvēki, kas nav jukuši prātā, nemelo, ja zina, ka nav novēršama melu atmaskošana turpat un tūlīt. Tāpēc „Rabočeje Utro" iespiež K. Oranska[144] (vecs paziņa!) rakstu: „Divas pozicijas", ļoti sīki analizē abas pozicijas, grupas 90 un grupas 81, neviena vārda neminot par 3. poziciju. Pie reizes: cenzura izkropļojusi avīzes „Rabočeje Utro" 2. nr-u gandrīz no vienas vietas; balto sleju gandrīz vai vairāk nekā to, kas saglabājušās, bet no rakstiem saudzēti tieši tie, tikai tie divi raksti, — „Divas pozicijas" un feļetons, kas liberaļu garā sagroza 1905. gada vēsturi, — kuros lamāti boļševiki par „anarchismu" un „boikotismu". Cara valdībai ir *izdevīgi*, lai tādas lietas rakstīlu un iespiestu,

Ne jau nejauši šādām runām ir legalitates monopols itin visur, no despotiskās Krievijas līdz republikaniskajai Francijai!

Ar kādiem tad argumentiem „Rabočeje Utro" aizstāv savu „aizsardzībniecības" jeb „socialšovinisma" poziciju? Vienīgi tikai ar izlocīšanos, vienīgi tikai ar internacionalistiskām frazēm!! Mūsu pozicija, lūk, nepavisam nav „nacionala", nepavisam nav „aizsardzībnieciska", mēs tikai esam izteikuši — „pirmajā pozicijā" (t. i., grupas 90 pozicijā) „nemaz neizteikto" — „nevienaldzīgo" „izturēšanos pret zemes stāvokli", pret tās „glābšanu" „no sagrāves un bojā ejas". Mūsu pozicija, lūk, bija „patiešām starptautiska", norādīja ceļus un līdzekļus, kā „atbrīvot" zemi, mēs „vienādi (!! ar pirmo poziciju) vērtējām kara izcelšanos un tā sociali politisko būtību", mēs „vienādi (!! ar pirmo poziciju) iezīmējām kopēju proletariata" (nejokojiet!) „un demokratijas starptautiskās organizacijas un starptautiskā darba problemu kara laikā, bez izņēmuma visos pasaules konflikta attīstības periodos". Mēs, lūk, teicām mūsu norādījumā, ka „pašreizējā sabiedriski politiskajā situacijā strādnieku šķira nevar uzņemties nekādu atbildību par zemes aizsardzību", mēs „noteikti pievienojāmies pirmā kārtā starptautiskajiem demokratijas uzdevumiem", „ienesām savu artavu dzīvajā centienu strāvā, kuru etapi ir Kopenhagena un Cimervalde" (redziet, kā mēs!). Mēs, lūk, esam par lozungu „miers *bez aneksijām*" („Rabočeje Utro" kursivs). Mēs „pirmā virziena abstraktiskumam un kosmopolitiskajam anarchismam esam nostādījuši pretī savas pozicijas, savas taktikas realismu un starptautiskumu".

Vai nav tiesa — tās taču ir vienas vienīgas pērles! Bet šajās pērlēs bez analfabetisma un repetiloviskās melošanas[145] ir arī pavisam saprātīga un no buržuazijas viedokļa *pareiza* diplomatija. Lai ietekmētu strādniekus, buržujiem ir jāpārģērbjas par socialistiem, esdekiem, internacionalistiem utt., citādi nav iespējams ietekmēt. Un „Rabočeje Utro" pārģērbjas, krāsojas, smiņķējas, skaistinās, koķetē, ne no kā neatsakoties! Mēs esam gatavi kaut vai simtreiz parakstīt gan Cimervaldes manifestu (plauka tiem cimervaldiešiem, kas šo manifestu parakstīja, necīnoties pret tā biklumu un neceļot ierunas!), gan, kādu vien vēlaties, rezo-

luciju par kara imperialistisko būtību, gan jebkuru zvērestu par savu „internacionalismu" un par savu „revolucionarismu" (cenzurai pakļautajā presē „zemes atbrīvošana" = revolucija nelegalajā presē), — kaut tikai... kaut tikai mūs nekavētu aicināt strādniekus piedalīties kara rūpnieciskajās komitejās, t. i., *taktiski* piedalīties laupīšanas, reakcionarajā („aizsargāšanās") karā.

Tikai tas ir lietas kodols, viss pārējais ir vārdi. Tikai šeit ir lietas būtība, viss pārējais ir frazes. *Tikai tas vajadzīgs* policijai, cara monarchijai, Chvostovam un buržuazijai. Gudrie buržuji gudrākās zemēs ir iecietīgi pret internacionalistisko un socialistisko frazi, kaut tikai būtu piedalīšanās aizsardzībā: atcerieties franču reakcionaro avīžu atsauksmes par „trejsabiedrības" socialistu Londonas konferenci. Tas socialistu kungiem, ziniet, ir „tika" veids, — rakstīja kāda no šim avīzēm, — nervu slimības veids, kad cilvēki negribot atkārto vienu žestu, vienu muskuļu kustību, vienu vārdu. Lūk, arī „mūsu" socialisti ne par ko nevar runāt, neatkārtojot vārdiņus: mēs esam internacionalisti, mēs esam par socialo revoluciju. Tas nav bīstami! Tas ir tikai „tiks", bet „mums" ir svarīgi tas, ka viņi ir *par* tēvijas *aizsardzību*.

Tā prātoja gudrie franču un angļu buržuji: ja piedalīšanos laupīšanas karā aizstāv ar frazēm par demokratiju, socialismu u. tml., vai tad tas patiesībā nav izdevīgi plēsoņām valdībām, imperialistiskajai buržuazijai? Vai tad kungam nebūtu izdevīgi, ka viņam būtu sulainis, kas tautas priekšā dievotos un zvērētu, ka kungs visu savu dzīvi atdod gādībai par tautu un mīlestībai pret to?

Avīze „Rabočeje Utro" zvēr pie Cimervaldes un *vārdos* norobežojas no pļechanoviešiem, paziņojot (2. nr.), ka tā „daudzās lietās nav vienis prātis" ar viņiem, bet *īstenībā* tā ir *pamatos* vienis prātis ar viņiem, īstenībā tā *iet* kopā ar viņiem, kopā ar savu buržuaziju, šovinistiskās buržuazijas „aizsardzības" iestādēs.

OK ne vien zvēr pie Cimervaldes, bet „paraksta" un parakstās pēc visiem noteikumiem, ne vien norobežojas no pļechanoviešiem, bet pat laiž klajā kaut kādu anonimu A. M.[146], kas, paslēpies aiz savas anonimitates kā aiz pavārtes, raksta: „mēs, kas pieslejamies" (? varbūt A. M.,

tie ir veseli divi „pieslējušies"?) „Augusta blokam, uzskatām par vajadzīgu paziņot: organizacija „Priziv" ir tālu pārgājusi pāri tā robežām, kas ciešams mūsu partijā, kā mēs to saprotam, un avīzes „Priziv" atbalstīšanas grupu biedriem nevar būt vietas Augusta bloka organizaciju rindās". Ir nu gan drošsirdīgi šie „pieslējušies" A. M., tā vien cērt patiesību tieši acīs!

No piecām personām, kas sastāda OK „Ārzemju sekretariatu", kurš izdevis citējamo rakstu krājumu, neviena nav gribējusi pateikt tik drosmīgu lietu! Iznāk, ka sekretaru piecnieks ir pret sakaru saraušanu ar Plechanovu (vēl ne visai sen P. Akselrods teica, ka menševiks Plechanovs viņam esot tuvāks par boļševikiem internacionalistiem), bet, baidīdamies no strādniekiem un negribēdams bojāt savu „reputaciju", atzīst, ka labāk ir par to klusēt, palaižot tomēr vienu vai divus anonimus pieslējušos, lai tie paspidētu ar lētu un nebīstamu internacionalismu...

No vienas puses, atsevišķi sekretari, A. Martinovs, L. Martovs, Astrovs polemizē ar žurnalu „Naše Djelo", un Martovs pat izsakās pats savā vārdā pret piedalīšanos kara rūpnieciskajās komitejās. No otras puses, bundists Jonovs, kas sevi uzskata par „kreisāku" nekā Bunda īstās politikas atspoguļotājs Kosovskis un ko bundisti tāpēc labprāt izvirza, lai maskotu savu nacionalismu, sludina „vecās taktikas" (II Internacionales taktikas, kas novedusi Internacionali pie kracha) „tālāku attīstīšanu", „bet nebūt ne tās likvidēšanu". Redakcija ievieto pārprotamas, neko neizteicošas, diplomatiski izvairīgas ieruniņas pret Jonova rakstu, neiebilstot pret tā *būtību*, pret tā aizstāvēšanu, kas „vecajā taktikā" ir satrunējis un oportunistisks. Anonimie A. M., kas „pieslejas" Augusta blokam, tieši *aizstāv* žurnalu „Naša Zarja": tas, lūk, kaut gan „novirzījies" no internacionalistiskās pozicijas, tomēr „noraidījis (?) Burgfrieden'a politikas piekopšanu Krievijā, atzinis, ka nepieciešams nekavējoties atjaunot internacionalos sakarus, un, kā mums" (anonimajiem A. M., kas „pieslejas") „zināms, atzinis par pareizu Maņkova izslēgšanu no Domes frakcijas". Lieliska aizstāvēšana! Gan sīkburžuaziskie narodņiki ir par sakaru atjaunošanu, gan Kerenskis ir pret Maņkovu, bet nosaukt ļaudis, kas izteikušies par „nedarbošanos pret karu", par

pilsoņu miera (Burgfrieden) politikas noraidītājiem nozīmē krāpt strādniekus ar tukšiem vārdiem.

OK rakstu krājuma redakcija uzstājas kā viena vesela vienība ar rakstu: „Bīstamas tendences". Lūk, politiskas izlocīšanās paraugs! No vienas puses, skaļas kreisas frazes pret aizsardzībniecisku uzsaukumu autoriem (Maskavas un Petrogradas socialšovinistiem). No otras puses, *„grūti spriest, no kādām partijas aprindām nākušas abas deklaracijas"!!* Paliesībā nav ne mazāko šaubu, ka tās nākušas *„no"* žurnala „Naše Djelo" *„aprindām"*, kaut gan šā legalā žurnala līdzstrādnieki, protams, nav vainīgi nelegalas deklaracijas sarakstīšanā... Okisti ir samainījuši jautājumu par šo deklaraciju idejiskām saknēm, par šo sakņu pilnīgo identitati ar likvidatorisma, socialšovinisma, „našedjelisma" *virzienu*, — ar aplamu, blēdīgi āķīgu un nekam, izņemot policiju, nevajadzīgu jautājumu par to, kurš no viena vai otra *pulciņa* biedriem ir *personīgais* autors. No vienas puses, redakcija trokšņo un draud: sakļausim rindas, Augusta bloka internacionalisti, lai „visenerģiskākā veidā izrādītu pretestību aizsardzībnieciskām tendencēm" (129.), lai „nesamierināmi cīnītos" (126.); bet no otras puses, turpat līdzās blēdīga fraze: „OK atbalstītā Domes frakcijas līnija nav sastapusi" (līdz šim) „atklātu opoziciju" (129.)!!

Bet šī līnija, kā to labi zina paši autori, ir tāda, ka nekādas līnijas nav un ka paslepeni tiek aizstāvēts žurnals „Naše Djelo" un avīze „Rabočeje Utro"...

Ņemiet pašu „kreisāko" un pašu „principiālāko" krājuma rakstu, ko sarakstījis L. Martovs. Pietiek citēt vienu autora frazi, kas izteic galveno domu, lai pārliecinātos par to, kāda ir viņa principialitate. „Pats par sevi saprotams, ka, ja tagadējā krize novestu pie demokratiskās revolucijas uzvaras, pie republikas, tad kara raksturs radikali mainītos" (116.). Tā ir viena vienīga un brēcoša nepatiesība. Martovs nevarēja nezināt, ka demokratiskā revolucija un republika ir buržuaziski demokratiska revolucija un republika. Raksturs karam starp buržuaziskajām *un imperialistiskajam* lielvalstīm *ne par mata* nemainītos, ja vienā no šīm lielvalstīm ātri tiktu iznīcināts militari absolutiski feodalais imperialisms, jo tādēļ neizzustu, bet tikai *pastiprināts* tīri buržuaziskais imperialisms. Tāpēc mūsu

avīze 47. nr-ā, 9. tezē* arī paziņoja, ka Krievijas proletariata partija šajā karā neaizstāvēs pat republikaņu un revolucionaru tēvijas, kamēr tie ir šovinisti, kā Pļechanovs, narodņiki, Kautskis, našedjelieši, Ščheidze, OK u. tml.

Un Martovu nemaz neglābj izvairīgā fraze piezīmē 118. lpp., kur viņš pretēji tam, ko teicis 116. lpp., „šaubās", vai buržuaziskā demokratija varot cīnīties „pret starptautisko imperialismu" (protams, nevar); „šaubās", vai tik buržuazija nepārvērtīšot 1793. gada republiku par Gambetas un Klemanso republiku. Galvenā teoretiskā nepareizība šeit paliek: 1793. gadā *buržuaziskās* revolucijas progresivā šķira Francijā karoja pret *pirmsrevolucijas* monarchijām Eiropā. Turpretī 1915. gada Krievija karo nevis pret vairāk atpalikušām, bet gan pret vairāk attīstītām zemēm, kuras atrodas *socialistiskās* revolucijas priekšvakarā. Tātad 1793. gada jakobiņu lomu spēlēt 1914. un 1915. g. karā var tikai proletariats, kas veic uzvaras vainagotu socialistisku revoluciju. Tātad Krievijas proletariats tagadējā karā varētu „aizstāvēt tēviju", varētu uzskatīt, ka „kara raksturs ir radikali mainījies", vienīgi tikai tajā gadījumā, *ja* revolucija tieši proletariata partijai dotu varu, tieši šai partijai ļautu virzīt revolucionaro uzplūdu un valsts aparata visu spēku uz tūlītēju un tiešu savienības realizēšanu ar Vācijas un Eiropas socialistisko proletariatu („Social-Demokrat", 47. nr., 11. teze)**.

Martovs nobeidz savu ar efektīgām frazēm žonglējošo rakstu ar visefektīgāko aicinājumu „Krievijas socialdemokratijai" „ieņemt politiskās krizes pašā sākumā skaidru revolucionari internacionalistisku poziciju". Ja lasītājs grib pārbaudīt, vai tikai zem šās efektīgās izkārtnes neslēpjas kāds prauls, tad lai viņš sev pajautā: ko vispār nozīmē ieņemt politiku poziciju? (1) Dot organizacijas (kaut vai sekretaru „piecnieka") vārdā noformētu momenta un taktikas novērtējumu, vairākas rezolucijas; (2) dot momenta kaujiniecisku lozungu; (3) saistīt vienu un otru *ar* proletariata *masu* un to apzinīgā avangarda *rīcību*. Martovs

* Sk. šā sējuma 358. lpp. *Red.*
** Sk. turpat. *Red.*

un Akselrods, „piecnieka" idejiskie vadoņi, ne vien nedod ne pirmo, ne otro, ne trešo, bet visās šajās trijās nozīmēs faktiski *atbalsta socialšovinistus,* aizmasko tos! Kara 16 mēnešu laikā pieci ārzemju sekretari nav ieņēmuši ne „skaidru", ne vispār kādu programas un taktikas poziciju. Martovs svārstās te pa kreisi, te pa labi, Akselrods sveras tikai pa labi (sk. it īpaši viņa vācu brošuru). Nekā skaidra, nekā noformēta, nekā organizēta, nekādas pozicijas! „Par Krievijas proletariata centralo kaujiniecisko momenta lozungu, — raksta Martovs no sevis, — ir jākļūst visas tautas satversmes sapulcei gan carisma, gan kara likvidēšanai". Tas ir nekur nederīgs, necentrals un nekaujiniecisks lozungs, jo tajā nav galvenā, nav sociali šķiriska un politiski noteikta satura šās divkāršās „likvidēšanas" jēdzienam. Tā ir vulgara buržuaziski demokratiska fraze, bet ne centrals, ne kaujiniecisks, ne proletarisks lozungs.

Beidzot, galvenajā, sakaros *ar masām* Krievijā, Martovs un Ko dod ne tikai nulli, bet minusu. Jo aiz viņiem nav itin nekā. Vēlēšanas ir pierādījušas, ka masas ir tikai buržuazijas un avīzes „Rabočeje Utro" blokam, bet atsaukšanās uz OK un Čcheidzes frakciju ir tikai šā buržuaziskā bloka viltus aizsegs.

„Social-Demokrat", 49. nr., 1915. g. 21. decembri

Iespiests pēc avīzes „Social-Demokrat" teksta

OPORTUNISMS UN II INTERNACIONALES KRACHS

Ir pamācoši salīdzināt, kā izturas dažādas šķiras un partijas pret Internacionales krachu, ko atsedzis 1914. un 1915. g. karš. Buržuazija, no vienas puses, slavē, cel vai debesīs tos socialistus, kas izsakās par „tēvijas aizstāvēšanu", t. i., par karu un par palīdzību buržuazijai. No otras puses, vairāk atklātie vai mazāk diplomatiskie buržuazijas pārstāvji ļauni priecājas par Internacionales krachu, socialisma „iluziju" krachu. Socialistu vidū, kas „aizstāv tēviju", ir tās pašas divas nokrāsas: „galējie", tādi kā vācieši V. Kolbs un V. Heine, atzīst Internacionales krachu, vainodami šajā krachā „revolucionarās iluzijas" un cenzdamies atjaunot *vēl vairāk* oportunistisku Internacionali. Bet praksē viņi saprotas ar „mērenajiem" un piesardzīgajiem socialistiskajiem tāda tipa „tēvijas aizstāvētājiem" kā Kautskis, Renodels, Vandervelde, kuri ietiepīgi noliedz Internacionales krachu, uzskata Internacionali tikai par pagaidām apturētu, aizstāv tieši II Internacionales spēju dzīvot un tiesības paslāvēt. Dažādo zemju revolucionarie s.-d. atzīst II Internacionales krachu un nepieciešamību celt trešo.

Lai izšķirtu, kam taisnība, aplūkosim vēsturisku dokumentu, kas attiecas tieši uz tagadējo karu un ko vienprātīgi, turklāt oficiali parakstījušas *visas* socialistiskās partijas pasaulē. Šis dokuments ir Bazeles 1912. gada manifests. Zīmīgi, ka teorijā neviens socialists neuzdrošināsies noliegt, ka nepieciešams konkreti vēsturiski novērtēt katru karu atsevišķi. Bet tagad neviens, izņemot nedaudzos „kreisos" s.-d., neuzdrošinās ne tieši, atklāti, noteikti atsacities no Bazeles manifesta, pasludināt to par kļūdīgu, ne

to godīgi izanalizēt, salīdzinot tā tezes ar socialistu izturēšanos pēc kara iestāšanās.

Kāpēc tas tā? Tāpēc, ka Bazeles manifests nesaudzīgi atmasko visu melīgumu, kāds ir oficialo socialistu vairākuma prātojumos un rīcībā. Šis manifests nesaka *neviena vārdiņa* ne par „tēvijas aizstāvēšanu", ne par uzbrukuma un aizsargāšanās kara atšķirību! *Ne skaņas* nav par to, par ko visvairāk runā, kliedz un vaimanā kā Vācijas, tā arī četrsabiedrības s.-d. oficialie vadoņi. Bazeles manifests pavisam precizi, skaidri, noteikti novērtē tieši tos konkretoš interešu konfliktus, kas veda uz karu 1912. gadā un noveda pie tā 1914. gadā. Manifests saka, ka tie ir konflikti uz „kapitalistiskā imperialisma" pamata, Austrijas un Krievijas konflikti „hegemonijas dēļ Balkanos", Anglijas, Francijas un Vācijas — viņu *(visu* viņu!) „iekarošanas politikas dēļ Mazazijā", Austrijas un Italijas — tieksmju dēļ „ievilkt Albaniju sava iespaida sferā", pakļaut to savai „kundzībai", Anglijas un Vācijas — viņu vispārējā „antagonisma" dēļ, tālāk tāpēc, ka „carisms uzbrūk Armenijai, Konstantinopolei u. tml.". Ikkatrs redz, ka tas pilnīgi attiecas tieši uz tagadējo karu. Šā kara tīri imperialistiskais, reakcionarais, verdzināšanas, iekarošanas raksturs ir skaidrāk par skaidru atzīts manifestā, kas izdarījis arī neizbēgamo secinājumu: karu nevar „attaisnot ne vismazākā aizbildināšanās ar vienalga kādām tautaš interesēm", karš tiek gatavots „kapitalistu peļņas un dinastiju godkāres dēļ"; no strādnieku puses būs „noziegums šaut vienam uz otru" .

Šajās tezēs izteikts viss būtiskais, kas nepieciešams, lai saprastu divu lielu vēsturisku laikmetu pamatatšķirību. Viens ir 1789.—1871. g. laikmets, kad kari Eiropā lielāko tiesu bija neapšaubami saistīti ar *ļoti svarīgām* „tautas interesēm", proti: ar varenām, miljonus skarošām buržuaziski progresivām nacionalās atbrīvošanās kustībām, ar feodalisma, absolutisma, svešzemju jūga sagraušanu. Uz šā pamata un tikai uz tā izauga „tēvijas aizstāvēšanas" jēdziens, atbrīvojošās buržuaziskās nacijas aizstāvēšana pret viduslaikiem. Tikai šādā nozīmē socialisti ir atzinuši „tēvijas aizstāvēšanu". Arī tagad *šāda nozīmē* nevar to neatzīt, piemēram, Persijas vai Ķīnas aizstāvēšanu pret

Krieviju vai pret Angliju, Turcijas — pret Vāciju vai Krieviju, Albanijas — pret Austriju un Itaāliju u. tml.

1914. un 1915. g. karš, kā tas skaidri pateikts Bazeles manifestā, pieder pavisam citam vēsturiskam laikmetam, un tam ir pavisam cits raksturs. Karš starp plēsoņām laupījuma sadalīšanas dēļ, svešu zemju verdzināšanas dēļ. Krievijas, Anglijas, Francijas uzvara nes Armenijas, Mazazijas utt. nožņaugšanu — tas *ir teikts* Bazeles manifestā. Vācijas uzvara — Mazazijas, Serbijas, Albanijas u. t. jpr. nožņaugšanu. Tas *ir teikts* turpat, to ir atzinuši visi socialisti! Melīgas, bezjēdzīgas un liekulīgas ir jebkādas frazes par aizsargāšanās karu vai tēvijas aizstāvēšanu no lielo valstu (lasi: lielo plēsoņu) puses, kuras karo, lai uzkundzētos pasaulei, lai iegūtu tirgus un „iespaida sferas", lai verdzinātu tautas! Nav ko brīnīties, ka „socialisti", kas atzīst tēvijas aizstāvēšanu, *baidās* atcerēties un precizi citēt Bazeles manifestu, jo tas *atmasko* viņu liekulību. Bazeles manifests *pierāda*, ka socialisti, kas spēj atzīt „tēvijas aizstāvēšanu" 1914. un 1915. g. karā, ir socialisti tikai vārdos, bet darbos — šovinisti. Viņi ir socialšovinisti.

Ja atzīst, ka karš saistīts ar nacionālās atbrīvošanās interesēm, tad izriet viena socialistu taktika. Ja atzīst karu par imperialistisku, plēsonīgu, iekarošanas karu — cita taktika. Un Bazeles manifests ir skaidri nospraudis šo otru taktiku. Karš izraisīs „ekonomisko un politisko krizi" — tas saka. Šī krize „jāizmanto", lai „paātrinātu kapitala kundzības krišanu": šajos vārdos *atzīts*, ka socialā revolucija *nobriedusi*, ka tā *iespējama*, ka tā *notiks* sakarā ar karu. „Valdošās šķiras" baidās no „proletariskās revolucijas", saka manifests, atsaucoties tieši uz Komunas un 1905. gada piemēru, t. i., uz revoluciju, streiku, pilsoņu kara piemēru. Melo tie, kas saka, ka socialisti „nav apspriedušī", „nav izlēmuši" jautājumu par attiecībām pret karu. Bazeles manifests *ir izlēmis* šo taktiku: proletariski revolucionaras rīcības un pilsoņu kara taktiku.

Kļūda būtu domāt, ka Bazeles manifests ir tukša deklamacija, kroņa fraze, nenopietni draudi. Tā gatavi pateikt tie, kurus šis manifests atmaskol Bet ta nav patiesība! Bazeles manifests ir milzīga propagandas un aģitacijas materiala kopsavilkums par visu II Internacionales laik-

metu, 1889.—1914. g. Šis manifests *rezumē* bez pārspīlējuma *miljonus un atkal miljonus* visu zemju socialistu proklamaciju, avīžu rakstu, grāmatu, runu. Pasludināt šo manifestu par kļūdu nozīmē pasludināt par kļūdu visu II Internacionali, visu darbu, ko gadu desmitiem un atkal gadu desmitiem darījušas s.-d. partijas. Atkratities no Bazeles manifesta nozīmē atkratīties no visas socialisma vēstures. Bazeles manifests nepasaka neko *sevišķu,* neko *ekstraordinaru.* Tas dod to un tikai to, *ar ko* socialisti *veduši aiz sevis masas:* „mierīgā" darba atzīšanu par *sagatavošanos* proletariskajai revolucijai. Bazeles manifests ir atkārtojis to, ko Geds runāja kongresā 1899. gadā, izsmiedams socialistu ministrialismu *gadījumā,* ja notiktu karš tirgu dēļ, „brigandages capitalistes"* („En garde!" 175. un 176. lpp.), vai Kautskis 1909. gadā darbā „Ceļš uz varu", norādīdams, ka „mierīgais laikmets" beidzies, ka iestājies karu un revoluciju laikmets, laikmets, kad proletariats cīnās par varu.

Bazeles manifests neatspēkojami pierāda, ka socialisti ir socialismu pilnīgi *nodevuši,* balsodami par kreditiem, iestādamies valdībās, atzīdami tēvijas aizstāvēšanu 1914. un 1915. gadā. Nodevības fakts nav apstrīdams. To noliegt var tikai liekuļi. Jautājums ir tikai, kā to *izskaidrot.*

Būtu aplam, nezinātniski, smieklīgi izskaidrot visu lietu ar *personām,* atsaukties uz Kautski, Gedu, Plechanovu („pat" tādi cilvēki!). Tā ir nožēlojama izlocīšanās. Nopietns izskaidrojums prasa, lai analizētu zināmās politikas *ekonomisko* nozīmi, tad lai analizētu politikas galvenās *idejas,* beidzot, lai izpētītu *virzienu* vēsturi socialismā.

Kāda ir „tēvijas aizstāvēšanas" *ekonomiskā* būtība 1914. un 1915. g. karā? Atbilde dota jau Bazeles manifestā. *Visas* lielās valstis ved karu, lai laupītu, sadalītu pasauli, lai iegūtu tirgus, lai verdzinātu tautas. Buržuazijai tas dod peļņas palielināšanos. Mazajam strādnieku birokratijas un aristokratijas slānim, tad sīkburžuazijai (inteliģencei u. tml.), kas „pieslējusies" strādnieku kustībai, tas sola *druskas* no šās peļņas. „Socialšovinisma" (šis termins ir precizāks nekā socialpatriotisms, pēdējais jaunumu izpušķo) un

* — „kapitalistiska laupīšana". *Red.*

oportunisma ekonomiskais pamats ir viens un tas pats: niecīga strādnieku kustības „virsotņu" slāņa savienība ar „savu" nacionalo buržuaziju *pret* proletariata masām. Buržuazijas *kalpu* savienība ar buržuaziju pret *šķiru*, ko ekspluatē buržuazija. Socialšovinisms ir galīgi izveidojies oportunisms.

Socialšovinisma un oportunisma politiskais saturs ir viens un tas pats: šķiru sadarbība, atsacīšanās no proletariata diktaturas, atteikšanās no revolucionaras rīcības, klanīšanās buržuaziskās legalitates priekšā, neuzticība proletariatam, uzticība buržuazijai. Tās pašas politiskās idejas. Tas pats politiskais taktikas saturs. Socialšovinisms ir miljeranisma, bernšteinisma, angļu liberalās strādnieku politikas tiešs turpinājums un noslēgums, to suma, to gala iznākums, to rezultats.

Visā 1889.—1914. g. laikmetā mēs socialismā redzam divus pamatvirzienus, oportunistisko un revolucionaro. Arī tagad jautājumā par attiecībām pret socialismu ir divi virzieni. Atmetiet buržuazisko un oportunistisko meļu manieri, kuri atsaucas uz *personām;* aplūkojiet *virzienus* vairākās zemēs. Ņemsim 10 Eiropas zemes: Vāciju, Angliju, Krieviju, Italiju, Holandi, Zviedriju, Bulgariju, Šveici, Beļģiju, Franciju. Pirmajās 8 zemēs sadalījums oportunistiskajā un revolucionarajā *virzienā* atbilst sadalījumam socialšovinistos un revolucionaros internacionalistos. Socialšovinisma pamat*kodoli*, — socialā, politiskā nozīmē, — ir „Sozialistische Monatshefte"* un Ko Vācijā, fabiaņi un strādn. partija Anglijā (Neatkarīgā strādnieku partija darbojās *blokā* ar viņiem, un šajā blokā socialšovinisma ietekme ir daudz lielāka nekā Britanijas socialistiskajā partijā, kurā ap $^5/_7$ ir internacionalistu: 66 un 84), žurnals „Naša Zarja" un OK (un žurnals „Naše Djelo") Krievijā, Bisolati partija Italijā, Trulstras partija Holandē, Brantings un Ko Zviedrijā, „plašie" Bulgarijā, Greilichs un „viņa" ļaudis** Šveicē. Tieši starp revolucionarajiem s.-d. *visās* šajās zemēs jau atskanējis vairāk vai mazāk ass protests pret socialšovinismu. Izņēmums: 2 zemes no 10, bet arī

---

* — „Socialistiskais Mēnešraksts". *Red.*

** Rokraksta virs vārda „ļaudis" Ļeņins uzrakstījis „sparns". *Red.*

šajās zemēs internacionalisti ir *vāji*, tomēr tie ir, fakti drīzāk nav zināmi (Vaļjans atzinās, ka viņš saņemot internacionalistu vēstules, bet neesot tās iespiedis), nekā nepastāv.

Socialšovinisms ir galīgi izveidojies oportunisms. Tas nav apstrīdams. Savienība ar buržuaziju bija idejiska, slepena. Tā kļuvusi atklāta, rupja. Spēku socialšovinismam ir devusi tieši savienība ar buržuaziju un ģenerālštabiem. Melo tie, kas saka (to skaitā Kautsky), ka proletariešu „masas" pievērsušās šovinismam: masās *netika* izdarīta aptauja nekur (izņemot varbūt Italiju — 9 mēn. ilgi strīdi pirms kara pieteikšanas! — un Italijā masas bija *pret* Bisolati partiju). Masas bija apdullinājis, iebiedējis, sašķēlis, nomācis kara stāvoklis. Brīvi balsoja *tikai* vadoņi — balsoja *par* buržuaziju pret proletariatu! Smieklīgi un nejēdzīgi ir uzskatīt oportunismu par *iekšēju* partijas parādību! Visi marksisti, gan Vācijā, gan Francijā utt., vienmēr teikuši un pierādījuši, ka oportunisms ir buržuazijas ietekmes izpausme proletariatā, ka tas ir buržuaziska strādnieku politika, ka tas ir proletariatam blakus stāvošo elementu niecīgas daļas savienība ar buržuaziju. Un oportunisms, gadu desmitiem briezdams „mierīgā" kapitalisma apstākļos, ir nobriedis līdz 1914. un 1915. g., tiktāl, ka kļuvis par atklātu buržuazijas sabiedroto. Vienība ar oportunismu ir proletariata vienība ar savu nacionalo buržuaziju, t. i., pakļaušanās tai, tā ir internacionalās revolucionārās strādnieku šķiras sašķelšana. Tas nenozīmē, ka būtu vēlama vai arī kaut tikai iespējama tūlītēja šķelšanās ar oportunistiem visās zemēs: tas nozīmē, ka tā vēsturiski nobriedusi, kļuvusi nenovēršama un progresiva, proletariata revolucionarajai cīņai nepieciešama, ka vēsture, pagriezdamās no „mierīgā" kapitalisma uz imperialismu, ir pagriezusies uz šādu šķelšanos. Volentem ducunt fata, nolentem trahunt*.

Visu un pirmā kārtā karojošo zemju buržuazija kopš kara sākuma ir pilnīgi apvienojusies to socialistu lielīšanā, kuri atzīst „tēvijas aizstāvēšanu", t. i., buržuazijas laupītāju

* Latiņu sakāmvārds, burtiski: liktenis ved to, kas grib iet, un velk to, kas pretojas. *Red.*

interešu aizstāvēšanu imperialistiskajā karā *pret proletariatu*. Palūkojieties jel, kā šī galvenā un pati būtiskākā starptautiskās buržuazijas interese lauž sev ceļu, rod sev izpausmi socialistisko partiju *iekšienē*, strādnieku kustības *iekšienē*. Vācijas piemērs te ir sevišķi pamācošs, jo šajā zemē II Internacionales laikmets ir radījis visstiprāko partiju, bet citās zemēs mēs redzam pilnīgi un gluži *to pašu*, ko Vācijā, likai ar niecīgām atšķirībām formā, izskatā, ārienē.

1915. g. aprilī konservatīvais Vācijas žurnals „Preussische Jahrbücher"* ievietoja *sociāldemokrata*, s.-d. partijas biedra, kas paslēpies aiz pseidonima *Monitors*, rakstu. Un šis oportunists ir izpļāpājis patiesību, atklāti pateicis to, kas ir *visas* pasaules buržuazijas politikas *būtība* attiecībā pret strādnieku kustību XX gadsimtā. Nevar vairs ne atkratīties no šās kustības, ne apspiest to ar rupju spēku. Tā jādemoralizē no iekšienes, *nopērkot* tās augšējo slāni. Tieši tā jau gadu desmitiem rīkojusies angļu un franču buržuazija, pirkdama tredjuniju vadoņus, Miljeranus, Brianus un Ko. Tieši tā tagad rīkojas arī vācu buržuazija. S.-d. partija, — saka Monitors buržuazijas priekšā (bet būtībā — buržuazijas *vārdā*) — kara laikā izturas „nevainojami" (t. i., nevainojami *kalpo* buržuazijai pret proletariatu). S.-d. partijas „deģenerēšanās process" nacionalliberalā strādnieku partijā iet lieliski uz priekšu. Bet *bīstami* būtu buržuazijai, ja šī partija *nosvērtos pa labi*: „Strādnieku partijas raksturs ar socialistiskiem ideaļiem tai jāsaglabā. Jo tajā dienā, kad viņa no tā atteiksies, radīsies jauna partija, kas pārņems programu, no kuras vecā iepriekšējā partija atsacījusies, un piešķirs tai vēl radikalāku formulējumu" („Pr. J.", 1915. g., 4. nr., 50. un 51.).

Šajos vārdos atklāti izteikts tas, ko vienmēr un visur ir slepus darījusi buržuazija. Masām *vajadzīgi* „radikali" *vārdi*, lai masas tiem ticētu. Oportunisti ir gatavi tos liekulīgi atkārtot. Viņiem derīgas, vajadzīgas *tādas* partijas, kādas bija II Internacionales s.-d. partijas, jo tās radīja to, ka socialisti *aizstāvēja* buržuaziju 1914. un 1915. g. krizē! Gluži tā pati politika kā vācieļim Monitoram ir fabiaņiem

* — „Prūšu Gadagrāmata". *Red.*

un tredjuniju liberalajiem vadoņiem Anglijā, oportunistiem un žoresistiem Francijā. Monitors ir atklāts jeb cinisks oportunists. Palūkojieties uz citu nokrāsu, uz aizklātu jeb „godīgu" oportunistu. (Engelss kādreiz ir pareizi teicis, ka strādnieku kustībai visbīstamākie ir „godīgie" oportunisti.) Tādu paraugs ir Kautskis.

„N. Z." 9. nr-ā 1915. g. 26. XI viņš raksta, ka oficiālās partijas vairākums pārkāpj tās programu (pats Kautskis veselu gadu pēc kara sākšanās aizstāvēja šā vairākuma politiku un attaisnoja „tēvijas aizstāvēšanas" melus!). „Opozicija pret vairākumu aug" (272.). („Die Opposition gegen die Mehrheit im Wachsen ist".) Masas ir „opozicionaras" („oppositionnel"). „Nach dem Kriege"... (nur *nach* dem Kriege?)... „werden die Klassengegensätze sich so verschärfen, dass der Radikalismus in den Massen die Oberhand gewinnt" (272.)... Es „droht uns nach dem Kriege" (nur *nach* dem Kriege?) „die Flucht der radikalen Elemente aus der Partei u. ihr Zustrom zu einer Richtung antiparlamentarischen" (?? soll heissen: ausserparlamentarischen) „Massenaktionen"... „So zerfällt unsere Partei in zwei Extreme, die nichts Gemeinsames haben"*.

Kautskis grib reprezentēt „zelta viduceļu", samierināt šīs „2 galējības", *„kurām savā starpā nav nekā kopīga"!!* Viņš tagad (16 mēnešus pēc kara sākuma) atzīst, ka masas ir revolucionaras. Un, revolucionaru rīcību turpat nosodot, nosaucot to par „Abenteuer" „in den Strassen" (S. 272)**, Kautskis grib revolucionarās masas „samierināt" ar oportunistiem barvežiem, kuriem „nav nekā kopīga ar tām" — samierināt *kā?* Ar vārdiem! Ar „kreisā" mazākuma „kreisajiem" vārdiem reichstagā!! Lai mazākums nosoda, kā Kautskis, revolucionaro *darbību*, nosauc to par *avanturu*, bet baro masas ar kreisiem *vārdiem* — un tad

* — „Pēc kara"... (tikai *pēc* kara?)... „šķiru pretrunas tā saasināsies, ka radikalisms gūs masās pārsvaru" (272.)... „Mums draud pēc kara" (tikai *pēc* kara?) „radikalo elementu bēgšana no partijas un viņu pievienošanās pretparlamentaras" (?? vajadzētu teikt: ārpusparlamentaras) „masu rīcibas piekritējiem"... „Tādējādi mūsu partija sadalās divās galējas nometnēs, kurām nav nekā kopīga". *Red.*

** — „ielu avanturām". *Red.*

partijā būs vienība un miers... ar Zidekumiem, Leginiem, Davidiem, Monitoriem!!

Bet tā taču ir pilnīgi tā pati Monitora programa, buržuazijas programa, tikai izteikta „jaukā balsī", „ar saldenām frazēm"!! Un šo programu pildīja arī Vurms, kad reichstaga s.-d. frakcijas sēdē 1915. 18. III er „warnte die Fraktion den Bogen zu überspannen; in den Arbeitermassen wachse die Opposition gegen die Fraktionstaktik; es gelte, beim marxistischen Zentrum zu verharren". (S. 67 „Klassenkampf gegen den Krieg! Material zum „Fall Liebknecht"". Als Manuskript gedruckt*.)

Ievērojiet, ka šeit visa „marksistiskā centra" (ieskaitot Kautski) vārdā tiek atzīts, ka masas ir revolucionaras! Un tas notiek 1915. 18. III!!! *Pēc 8½ mēnešiem*, 1915. 26. XI, Kautskis atkal uzaicina nomierināt revolucionarās masas ar kreisām runām!!

Kautska oportunisms atšķiras no Monitora oportunisma tikai ar vārdiem, tikai ar nokrāsām, tikai ar veidiem, kā panākt *vienu* mērķi: *saglabāt* oportunistu (t. i., buržuazijas) ietekmi masās, saglabāt proletariata *pakļaušanu* oportunistiem (t. i., buržuazijai)!! Ļoti trāpīgi Panekuks un Gorters nosaukuši Kautska poziciju par „pasivu radikalismu" (verbiage**, kā saka franči, kas pēc saviem „dzimtajiem" paraugiem lieliski izpētījuši *šo* revolucionarisma paveidu!!). Bet man liktos labāk to nosaukt par aizklātu, biklu, liekulīgu, salkanu oportunismu.

Būtībā 2 virzieni socialdemokratijā tagad atšķiras nebūt ne vārdos un ne frazēs. Attiecībā uz „tēvijas aizstāvēšanas" (t. i., buržuazijas laupīšanas aizstāvēšanas) savienošanu ar frazēm par socialismu, internacionalismu, tautu brīvību u. tml. Vandervelde, Renodels, Sambā, Haindmanis, Hendersons, Loid-Džordžs neatpaliks no Legina, Zidekuma un Kautska ar Hazi! Istā atšķirība sākas tieši ar tēvijas aizstāvēšanas pilnīgu noliegšanu šajā karā, ar revolucionaras rīcības atzīšanu sakarā ar to, tā *laikā un pēc* tā,

* — viņš „brīdināja frakciju neparspīlēt; strādnieku masās pieaugot opozicija pret frakcijas taktiku; jaturoties pie marksistiskā centra". (67. lpp. „Šķiru cīņa pret karu! Materiali „Libknechta lietā"". Iespiests ar rokraksta tiesībām.) *Red.*

** — pļāpāšana. *Red.*

Un šajā vienīgajā nopietnajā, vienīgajā lietišķīgajā jautājumā Kautskis un Kolbs ar Heini ir vienprātīgi.

Salīdziniet fabiaņus Anglijā ar kautskiešiem Vācijā. Pirmie ir gandrīz liberaļi, kas marksismu nekad nav atzinuši. Engelss par fabiaņiem 1893. g. 18. janvarī rakstīja: ...„karjeristu banda, kuri pietiekami saprātīgi, lai saprastu, ka socialais apvērsums ir neizbēgams, bet kuri nekādā ziņā nevēlas uzticēt šo kolosalo darbu vienīgi nenobriedušajam proletariatam... Viņu pamatprincips ir bailes no revolucijas"... Un 1893. g. 11. novembrī: „augstprātīgie buržuji, kas ir tik žēlīgi, ka atbrīvotu proletariatu no augšas, ja vien tas gribētu saprast, ka tāda pelēka neizglītota masa nevar pati sevi atbrīvot un nevar nekā sasniegt bez šo gudro advokatu, literatu un sentimentalo bābu žēlastības"...[147] Cik tālu no viņiem ir kautskieši savā „teorijā"! Bet praksē, viņu attiecībās pret karu vieni un otri ir *pilnīgi vienādi!* Uzskatāms pierādījums tam, kā kautskiešiem viss marksisms ir izkūpējis, kā tas pārvērties nedzīvā burtā, liekulīgā frazē.

Ar kādiem acīm redzamiem sofismiem kautskieši pēc kara iestāšanās mēģināja atspēkot revolucionarās proletariskās darbības taktiku, ko socialisti vienbalsīgi bija pieņēmuši Bazelē, var redzēt no šādiem piemēriem. Kautskis izvirzīja „ultraimperialisma" teoriju. Ar to viņš saprata „nacionalo finanču kapitalu savstarpējās cīņas" aizstāšanu „ar internacionali apvienotā finanču kapitala kopīgu pasaules ekspluataciju" („N. Z.", 5. nr., 1915. 30. IV, S. 144). Pats Kautskis piebilda še klāt: „Vai šāda jauna kapitalisma faze ir realizējama, lai to izlemtu, nav vēl pietiekamu priekšnosacījumu"! Uz tā pamata, ka „domājama" jauna faze, kuru pats tās izgudrotājs neuzdrošinās pat pasludināt par „realizējamu", tiek noliegti proletariata revolucionarie uzdevumi tagad, laikā, kad neapšaubāmi iestājusies krizes un kara *faze!* Un revolucionaru rīcību noliedz tā pati II Internacionales autoritate, kura 1909. g. rakstīja veselu grāmatu „Ceļš uz varu", kas tulkota gandrīz visās galvenajās Eiropas valodās un pierāda nākošā kara *sakaru* ar revoluciju, pierāda, ka „revolucija *nevar* būt priekšlaicīga"!!

1909. gadā Kautskis pierāda, ka „mierīgā" kapitalisma laikmets ir pagājis, nāk karu un revoluciju laikmets.

1912. gadā Bazeles manifests tieši šo uzskatu liek pasaules socialistisko partiju visas taktikas pamatā. 1914. gadā sākas karš, sākas „ekonomiskā un politiskā krize", ko paredzējusi Štutgarte un Bazele. Un Kautskis izgudro teoretiskas „atrunas" *pret* revolucionaro taktiku!

P. B. Akselrods izplata tās pašas idejas drusciņ „kreisākā" frazeoloģijā: viņš raksta brīvajā Šveicē un vēlas ietekmēt Krievijas revolucionaros strādniekus („Die Krise und die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie", Zürich, 1915. g.*). Šeit mēs lasām visas pasaules oportunistiem un buržujiem patīkamo atklājumu, ka „das Internationalisierungsproblem der Arbeiterbewegung ist mit der Frage der Revolutionisierung unserer Kampfesformen und Methoden nicht identisch" (37) un ka „Der Schwerpunkt des Internationalisierungsproblems der proletarischen Befreiungsbewegung liegt in der weiteren Entwicklung u. Internationalisierung eben jener Alltagspraxis" (40) ... „*beispielsweise* müssen die Arbeiterschutz- u. Versicherungsgesetzgebung ... zum Objekt ihrer (der Arbeiter) *internationalen* Aktionen u. Organisationen werden" (39)**.

Protams, ne vien Zidekumi, Legini un Haindmaņi ar Vanderveldi, bet arī Loid-Džordži, Naumaņi un Briani šādu „internacionalismu" pilnā mērā atzīs par labu! Akselrods aizstāv Kautska „internacionalismu", neminot un neiztirzājot neviena viņa argumenta tēvijas aizstāvēšanas labā. Akselrods — tāpat kā frankofiliskie socialšovinisti — baidās pat atcerēties, ka Bazeles manifests runā tieši par revolucionaru taktiku. Attiecībā uz nākotni, — nenoteikto, nezināmo nākotni, — Akselrods gatavs raidīt viskreisākās, rrrevolucionarākās frazes par to, kā nākošā Internacionale uzstāsies — entgegentreten wird (den Regierungen im Falle der Kriegsgefahr) „mit der Entfachung eines revolutio-

* — „Krize un starptautiskās socialdemokratijas uzdevumi", Ģirichē, 1915. g. *Red.*

** — „strādnieku kustības internacionalizacijas problema nav identiska ar jautājumu par mūsu cīņas formu un metožu revolucionarizēšanu" (37.) un ka „proletariskās atbrīvošanās kustības internacionalizacijas problemas smaguma centrs atrodas tieši šās ikdienas prakses tālākā attīstībā un internacionalizacijā" (40.)... „*piemēram*, darba aizsardzības un apdrošināšanas likumdošanai ir... jākļūst par viņu (strādnieku) *internacionalo* organizaciju un ricības objektu" (39.). *Red.*

nären Sturmes"... „Einleitung der sozialistischen Revolution" (14)*. Nejokojieti! Bet, kad runa ir par revolucionarās taktikas lietošanu tieši tagad, tagadējās krizes laikā, Akselrods atbild ganz à la Kautsky**: „revolutionäre Massenaktionen"... šai taktikai... „hätte noch eine gewisse Berechtigung, wenn wir unmittelbar am Vorabend der sozialen Revolution ständen, ähnlich wie es etwa in Russland seit den Studentendemonstrationen des J. 1901 der Fall war, die das Herannahen entscheidender Kämpfe gegen den Absolutismus ankündigten"***... (40. un 41.) un tālāk pērkondārdi pret „Utopien"****, „Bakunismus"*****, pilnīgi Kolba, Heines, Zidekuma un Legina garā!! Bet Krievijas piemērs sevišķi uzskatāmi atmasko Akselrodu. No 1901. līdz 1905. g. pagāja 4 gadi, un 1901. g. neviens nevarēja galvot, ka Krievijā revolucija (pirmā revolucija pret absolutismu) iestāsies pēc 4 gadiem. Gluži tāds pats ir Eiropas stāvoklis pirms soc. revolucijas. Neviens nevar galvot, vai pirmā šāda veida revolucija iestāsies pēc 4 gadiem. Bet, ka revolucionarā situacija *tiešām ir*, tas ir fakts, kas paredzēts 1912. gadā un iestājies 1914. gadā. Strādnieku un izsalkušo pilsētnieku demonstracijas Krievijā un Vācijā 1914. gadā neapšaubāmi arī „ankündigen das Herannahen entscheidender Kämpfe"******. Socialistu tiešais un kategoriskais pienākums ir atbalstīt un attīstīt *šis* demonstracijas un visādu „masu revolucionaru rīcību" (streikus, ekonomiskos un politiskos, kustību karaspēkā, ieskaitot sacelšanos un pilsoņu karu), dot tām skaidrus lozungus, radīt nelegalu organizaciju un literaturu, bez kuras *nevar* aicināt masas uz revoluciju, palīdzēt tām izprast to,

* — uzstāsies (pret valdībām kara briesmu gadījumā) „un sacels revolucionaru vētru"... „Socialistiskās revolucijas prologs" (14.). *Red.*

** — gluži kā Kautskis. *Red.*

*** — „masu revolucionaro pasākumu" taktikai... „būtu vēl zināms attaisnojums, ja mēs atrastos tieši socialās revolucijas priekšvakarā, līdzīgi tam, kā tas, piemēram, bija Krievijā kopš studentu demonstracijam 1901. gadā, kuras vēstīja, ka tuvojas izšķirošas kaujas pret absolutismu". *Red.*

**** — „utopijām". *Red.*

***** — „bakuninismu". *Red.*

****** — „vēstī, ka tuvojas izšķirošas kaujas". *Red.*

organizēties uz to. Tieši tā darīja s.-d. Krievijā 1901. gadā pirms „Am Vorabend"* buržuaziskās revolucijas (kas sākās 1905. gadā, bet nav beigusies arī 1915.). Tieši tā ir jādara s.-d. Eiropā 1914. un 1915. g. „am Vorabend" der sozialistischen Revolution**. Revolucijas nekad nepiedzimst gatavas, neizkāpj no Jupitera galvas, neuzliesmo uzreiz. Pirms tām vienmēr notiek nemiera, križu, kustību, sašutuma, revolucijas *sākuma* process, pie kam šis sākums *ne vienmēr* attīstās līdz galam (piem., ja revolucionarā šķira ir vāja). Akselrods izgudro atrunas, novirzot s.-d. no viņu *pienākuma* palīdzēt attīstities revolucionarām kustībām, kas jau sākas uz jau esošās revolucionarās situacijas pamata. Akselrods aizstāv Davida un fabiaņu taktiku, tikai maskodams savu oportunismu ar kreisām frazēm.

„Den Weltkrieg in einen Bürgerkrieg umwandeln zu wollen wäre Wahnsinn gewesen"***, raksta oportunistu vadonis E. Davids („Die Sozial-demokratie im Weltkrieg", Brl. 1915, S. 172)****, iebilstot pret mūsu KSDSP partijas CK manifestu, kas publicēts 1914. 1. XI un kas devis šo lozungu un piebildis „Wie gross die Schwierigkeiten dieser Umwandlung zur gegebenen Zeit auch sein mögen, — die Sozialisten werden niemals ablehnen, die Vorarbeiten in der bezeichneten Richtung *systematisch, unbeugsam* und energisch auszuführen, falls der Krieg zur Tatsache geworden ist"***** (zitiert bei David. S. 171). Piebildīsim, ka mēnesi pirms Davida grāmatas iznākšanas (1915. g. 1. V) mūsu partija publicēja („S.-D.", 40. nr., 29. III) rezolucijas par karu: sistematiski „soļi imperialistiskā kara pārvēršanā par pilsoņu karu" tajās bija noteikti šādi: 1) atteikties no balsošanas par kara kreditiem etc.; 2) izbeigt „Burg-

* — „priekšvakara". *Red.*

** — socialistiskās revolucijas „priekšvakara". *Red.*

*** — „Būtu bijis bezprāts, ja pasaules karu gribētu pārvērst pilsoņu karā". *Red.*

**** — „Socialdemokratija pasaules karā", Berlinē, 1915., 172. lpp. *Red.*

***** — „Lai arī cik lielas būtu šadas pārvēršanas grūtības vienā vai otrā bridi, socialisti nekad neatteiksies no *sistematiska, neatlaidīga* un enerģiska sagatavošanas darba šajā virzienā, ja karš ir kļuvis par faktu". *Red.*

frieden"*; 3) radīt nelegalu organizaciju; 4) atbalstīt zaldatu brāļošanos tranšejās; 5) atbalstīt proletariata visāda veida revolucionaro masu uzstāšanos vispār.

Ak drošsirdīgais Davids! 1912. gadā viņš neatzina par „bezprātu" atsaukšanos uz Parizes Komunas piemēru. 1914. gadā viņš piebalso buržuazijai: „bezprāts"!!

Pilnīgi vienādi ar Davidu revolucionaro taktiku novērtējis Pļechanovs, „četrsabiedrības" socialšovinistu tipiskais pārstāvis. Viņš nosauca domu par ...**... tieši socialās revolucijas „Vorabend"***, no kura var paiet 4 un vairāk gadi līdz „entscheidende Kämpfe"****. Tie ir tieši dīgļi, lai arī vāji, bet tomēr „proletariskās revolucijas" dīgļi — revolucijas, par kuru runāja Bazele un kura *nekad* uzreiz nekļūs spēcīga, bet neizbēgami pārdzīvos samērā *vājo* dīgļu stadijas.

Atbalstīt, attīstīt, paplašināt, saasināt revolucionaro masu ricību un revolucionaro kustību. Radīt nelegalu organizaciju, lai propagandētu un aģitētu šajā virzienā, lai palīdzētu masām apzināties kustību un tās uzdevumus, tās līdzekļus, tās mērķus. Šajos 2 punktos neizbēgami ietveras s.-d. darbības jebkura praktiskā programa pašreizējā kara laikā. Viss pārējais ir oportunistiska, kontrrevolucionara fraze, lai arī ar cik kreisām, pseidomarksistiskām, pacifistiskām dīvainībām tā būtu izrotāta.

Un, ja mums iebildīs, kā parasti iebilst II Internacionales rutineri: ak! šie „krievu" paņēmieni!! („Die russische Taktik" — Kap. VIII bei David)*****, — tad mēs atbildēsim, vienkārši atsaucoties uz faktiem. Berlinē 1915. 30. X daži simti (einige Hundert) sieviešu demonstrējuši Parteivorstand'a priekšā un caur savu deputaciju tam ziņojuši: „Die Verbreitung von *unzensierten Flugblättern und Druckschriften* und die Abhaltung *nicht genehmigter Versammlungen* wäre bei dem

* — „pilsoņu mieru". *Red.*

** Šajā vietā lappuse beidzas. Rokraksta nākošas lappuses sākumā dažu vārdu trūkst. Raksta turpinājums tiek iespiests pirmreiz. *Red.*

*** — „priekšvakars". *Red.*

**** — „izšķirošām kaujām". *Red.*

***** — „Krievu taktika" — VIII nodaļa Davidam. *Red.*

grossen Organisationsapparat heute leichter möglich als zur Zeit des Sozialistengesetzes. Es fehlt nicht an Mitteln und Wegen, sondern offensichtlich an dem Willen"* (kursivs mans). („Berner Tagwacht", 271. nr.)**

Laikam gan šīs Berlines strādnieces būs novedis neceļos „bakuņiniskais" un „avanturistiskais", „sektantiskais" (siehe Kolb & Ko***) un „bezprātīgais" krievu partijas CK 1. XI manifests.

Sarakstīts 1915. g. beigās
Pirmreiz iespiests 1924. g. žurnala „Proletarskaja Revoļucija 5. (28.) nr-ā

Iespiests pēc rokraksta

---

* — „Izplatīt *nelegālas skrejlapas un brošūras* un sarīkot *neatlaužamas sapulces* tagad, kad ir liels organizacijas aparāts, būtu vieglāk nekā izņēmuma likuma laikā pret socialistiem. Netrūkst līdzekļu un ceļu, bet acīm redzot trūkst gribas". *Red.*

** — „Bernes Sargs", 271. nr. *Red.*

*** — sk. Kolbu un Ko. *Red.*

PIEZĪMES

[1] *„Revolucionarās socialdemokratijas uzdevumi Eiropas karā"* — tezes par karu; Ļeņins tās sarakstījis ne vēlāk par 1914. gada 24. augustu (6. septembri) pēc atgriešanās no Poroņinas (Galicijā) Bernē (Šveicē). Tezes tika apspriestas boļševiku grupas apspriedē Bernē no 24. līdz 26. augustam (no 6. līdz 8. septembrim), tika pieņemtas un kā grupas rezolucija izsūtītas citām boļševiku ārzemju sekcijām. Konspiracijas nolūkā uz noraksta, ko pārrakstījusi N. K. Krupskaja, atzīmēts: „Noraksts no uzsaukuma, kas izdots Danijā".

Tezes nelegalā ceļā tika nosūtītas uz Krieviju, lai tās apspriestu partijas Centrālās Komitejas Krievijas daļa, partijas organizacijas un boļševiku frakcija Domē. 1914. gada beigās tezes saņēma J. V. Staļins, kas tai laikā bija trimdā Turuchanskā.

Ar Šveices socialdemokratu starpniecību tezes tika nodotas arī italiešu-šveiciešu socialistu konferencei, kas notika 1914. gada 27. septembrī (j. st.) Lugano pilsētā (Šveicē). Daudzi atzinumi no šīm tezēm ietilpināti šās konferences rezolucijā.

Saņēmis no Krievijas paziņojumu, ka tezes atzītas par pareizām, Ļeņins pārstrādāja tās KSDSP CK manifestā: „Karš un Krievijas socialdemokratija" (sk. šā sējuma 9.—17. lpp.).

Ievads tezēm, kuru Ļeņins uzrakstījis uz atsevišķas lapiņas ar nosaukumu „Krievijas socialdemokratija par Eiropas karu", atrasts vēlāk un Rakstos tiek iespiests pirmreiz. — *1.*

[2] Buržuaziskajās valdībās iestājās: Beļģijā — E. Vandervelde, Francijā — Ž. Geds, M. Sambā un A. Tomā. — 2.

[3] *„Socialistiskais Mēnešraksts"* („Sozialistische Monatshefte") — žurnāls; Vācijas socialdemokratijas oportunistu galvenais organs un viens no starptautiskā oportunisma organiem. Pasaules imperialistiskā kara laikā (1914.—1918.) tas aizstāvēja socialšovinisma poziciju; iznāca Berlīnē no 1897. līdz 1933. gadam. — 2.

[4] Sk. V. I. Ļeņina rakstu „Par Eiropas Savienoto Valstu lozungu" un „Avīzes „Social-Demokrat" redakcijas piezīmi pie KSDSP CK manifesta par karu" (šā sējuma 299.—302.; 303. lpp.). — *4.*

[5] *„Avanti!"* („Uz priekšu!") — dienas avīze, Itālijas socialistiskās partijas centrālais organs; dibināta 1896. gada decembrī. Pasaules imperialistiskā kara gados (1914.—1918.) avīze ieņēma nekonsekventi

internacionalistisku poziciju, nesaraujot sakarus ar reformistiem. Avīze lagad iznāk kā Itālijas socialistiskās partijas centralais organs. — 5.

[6] *Zidekums*, Alberts — Vācijas socialdemokrats; pasaules imperialistiskā kara laikā (1914.—1918.) galējais socialšovinists. Vārds „Zidekums" kļuvis par sugas vārdu socialšovinistu raksturošanai. — 5.

[7] *„Volksrecht"* („Tautas Tiesības") — dienas avīze, Šveices socialdemokratiskās partijas organs; tiek izdota Ciriehē kopš 1898. gada. Pasaules imperialistiskā kara gados (1914.—1918.) avīze ievietoja kreiso cimervaldiešu rakstus. Tajā bija iespiesti Ļeņina raksti „Divpadsmit īsas tezes par to, kā Greilichs aizstāv tēvijas aizstāvēšanu", „Par KSDSP uzdevumiem Krievijas revolucijā", „Republikanisko šovinistu nedarbi" u. c. Avīze turpina iznākt līdz šim laikam; ieņem pretkomunistisku un pretdemokratisku poziciju. — 6.

[8] *„Bremer Bürger-Zeitung"* („Bremenes Pilsoņu Avīze") — dienas avīze, vācu socialdemokratu Bremenes grupas organs. Avīze iznāca no 1890. līdz 1919. gadam; 1914. un 1915. gadā faktiski bija vācu kreiso socialdemokratu organs; 1916. gadā pārgāja kautskiešu rokās. — 6.

[9] *„Vorwärts"* („Uz priekšu") — dienas avīze, Vācijas socialdemokratijas centralais organs; avīzi izdeva kopš 1876. gada V. Libknechta un citu redakcijā. Avīzes slejās F. Engelss cīnījās pret visādām oportunisma izpausmēm. Kopš 90. gadu otrās puses, pēc F. Engelsa nāves, avīzē „Vorwärts" tika sistematiski iespiesti oportunistu raksti, kuri valdīja Vācijas socialdemokratijā un II Internacionalē. Pasaules imperialistiskā kara gados (1914.—1918.) „Vorwärts" aizstāvēja socialšovinisma pozicijas. Pēc Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas avīze „Vorwärts" kļuva par vienu no pretpadomju propagandas centriem; iznāca Berlinē līdz 1933. gadam. — 6.

[10] *Wiener „Arbeiter-Zeitung"* (Vines „Strādnieku Avīze") — dienas avīze, Austrijas socialdemokratijas centralais organs; iznāca Vinē kopš 1889. gada; pasaules imperialistiskā kara periodā (1914.—1918.) ieņēma socialšovinistisku poziciju. Ļeņins to nosauca par „Vines socialisma nodevēju" avīzi.

1934. gadā avīzi slēdza. Savu iznākšanu tā atjaunoja 1945. gadā kā Austrijas socialistiskās partijas centralais organs. Avīzei ir spilgti izteikts pretdemokratisks raksturs; angļu un amerikaņu imperialistu interesēs tā piekopj Austrijas strādnieku kustībā šķelšanas politiku. — 6.

[11] *„Hamburger Echo"* („Hamburgas Atbalss") — Vācijas socialdemokratijas dienas avīze; iznāca kopš 1887. gada; pasaules imperialistiskā kara periodā (1914.—1918.) ieņēma socialšovinistisku poziciju. — 6.

[12] *„L'Humanité"* („Cilvēce") — dienas avīze, ko 1904. gadā dibinājis Ž. Žoress kā Francijas socialistiskās partijas organu. Pasaules imperialistiskā kara gados (1914.—1918.) avīze bija Francijas socialistiskās partijas galējā labējā spārna rokās un ieturēja socialšovinistisku poziciju. Drīz pēc socialistiskās partijas sašķelšanās kongresā 1920. gada decembrī un Francijas komunistiskās partijas nodibināšanās avīze kļuva par tās organu; iznāk Parizē arī tagad kā komunistiskas partijas centrālais organs. — *6.*

[13] Ļeņins te domā Starptautiskā socialistiskā biroja franču un beļģu delegacijas uzsaukumu vācu tautai. Uzsaukums tika publicēts avīzē „L'Humanité" 1914. gada 6. septembrī. Uzsaukumā beļģu un franču socialisti apsūdzēja Vācijas valdību agresīvās tieksmēs, bet vācu zaldatus zvērībās, kas tiek darītas okupētajā teritorijā. Vācijas socialdemokratiskās partijas valde 1914. gada 10. septembrī avīzē „Vorwärts" publicēja protestu pret šo uzsaukumu. Sakarā ar to presē notika polemika starp franču un vācu socialšovinistiem. — *6.*

[14] Ļeņins šeit atsaucas uz boļševiku grupas rezoluciju, ko pieņēma apspriedē Bernē 1914. gadā no 24. līdz 26. augustam (no 6. līdz 8. septembrim) (sk. šā sējuma 1.—4. lpp.). — *6.*

[15] *„Die Neue Zeit"* („Jaunais Laiks") — Vācijas socialdemokratijas žurnals; iznāca Štutgartē no 1883. līdz 1923. gadam. 1885.—1895. gadā žurnālā „Die Neue Zeit" bija publicēti daži F. Engelsa raksti. Viņš bieži deva norādījumus žurnala redakcijai un asi to kritizēja par atkāpšanos no marksisma. Kopš 90. gadu otrās puses, pēc F. Engelsa nāves, žurnals sistematiski iespieda revizionistu rakstus. Pasaules imperialistiskā kara gados (1914.—1918.) žurnals ieņēma centra, kautskisku poziciju, atbalstīja socialšovinistus. — *8.*

[16] *II Internacionales Štutgartes kongress* notika 1907. gadā no 18. līdz 24. augustam (j. st.). Šajā kongresā KSDSP pārstāvēja 37 delegati. No boļševikiem piedalījās Ļeņins, Lunačarskis, Ļitvinovs un citi.

Galvenais kongresa darbs koncentrējās komisijās, kur izstrādāja rezoluciju projektus plenarsēdēm. Ļeņins piedalījās komisijā, kas izstrādāja rezoluciju jautājumā „Militarisms un starptautiskie konflikti". Kopā ar Rozu Luksemburgu Ļeņins izdarīja Bebeļa rezolucijas projektā vēsturisko labojumu par socialistu pienākumiem izmantot kara radīto krizi, lai saceltu masas un gāztu kapitalismu; kongress labojumu pieņēma. (Par kongresu sk. V. I. Ļeņina rakstus „Starptautiskais socialistiskais kongress Štutgartē", Rakstu 4. izd., 13. sēj., 56.—61; 62.—72. lpp.) — *15.*

[17] *II Internacionales Kopenhagenas kongress* notika 1910. gadā no 28. augusta līdz 3. septembrim (j. st.). KSDSP kongresā pārstāvēja Ļeņins, Pļechanovs, Lunačarskis, Kolontaja, I. P. Pokrovskis un citi. Lai iepriekš apspriestu un izstrādātu rezolucijas par atsevišķiem jautājumiem, kongress nodibināja vairākas komisijas. Ļeņins darbojās kooperacijas komisijā.

Kongresa pieņemtā rezolucija „Cīņa pret militarismu un karu" apstiprināja Štutgartes kongresa rezoluciju „Militarisms un starptautiskie konflikti" un izvirzīja rindu prasību, kuras socialistiskiem deputatiem bija jāizvirza parlamentos cīņā pret karu: a) visi konflikti starp valstīm obligati jānodod izšķiršanai starptautiskām šķirējtiesām, b) vispārēja albruņošanās, c) slepenās diplomatijas likvidēšana, d) visu tautu autonomija un viņu aizstāvēšana pret militariem uzbrukumiem un apspiešanu. — *15.*

[18] *II Internacionales Bazeles kongress* notika 1912. gada 24. un 25. novembrī (j. st.). To sasauca kā ārkārtēju, sakarā ar Balkanu karu un Eiropas karu, kas tuvojās. Kongress pieņēma manifestu, kurā pasvītroja nākoša pasaules kara imperialistisko būtību un aicināja visu zemju socialistus uz aktīvu cīņu pret karu. (Par Bazeles manifestu sk. šā sējuma 176.—184. un 270. un 271. lpp.) — *15.*

[19] *„Britanijas socialistiskā partija"* („British Socialist Party") dibināta 1911. gadā Mančesterā. Tās kodols bija Socialdemokratiskā federacija (kuras priekšgalā bija Haindmanis, Harijs Kvelčs, Tomass Mans u. c.), kura nodibinājās 1884. gadā un kuru vēlāk pārdēvēja par Socialdemokratisko partiju. Britanijas socialistiskā partija propagandēja un aģitēja marksistiskā garā un bija „neoportunistiska, *patiešām* no liberaļiem neatkarīga" *(Ļeņins)* partija. Partijas nelielais biedru skaits un atrautība no masām piešķīra tai zināmā mērā sektantisku raksturu.

Pasaules imperialistiskā kara periodā (1914.—1918.) partijā iezīmējās divi virzieni: viens — atklāti socialšovinistisks ar Haindmani priekšgalā un otrs — internacionalistisks ar A. Inkpinu, F. Rotšteinu u. c. priekšgalā. 1916. gada aprīlī partija sašķēlās. Izrādījās, ka Haindmanis ar saviem piekritējiem bija mazākumā, un viņi no partijas izstājās. Kopš šā laika Britanijas socialistiskās partijas priekšgalā nostājās internacionalistiskie elementi, kas cīnījās pret imperialistisko karu. Britanijas socialistiskā partija bija iniciatore Anglijas Komunistiskās partijas dibināšanā, kura noformējās 1920. gadā, un tās organizaciju vairākums iestājās kompartijā. — *19.*

[20] *„Anglijas neatkarīgā strādnieku partija"* („Independent Labour Party") dibināta 1893. gadā. Partijas priekšgalā bija Džemss Keirs-Hardijs, R. Makdonalds u. c. Pretendēdama uz politisko neatkarību no buržuaziskām partijām, Neatkarīgā strādnieku partija patiesībā bija „neatkarīga no socialisma, bet atkarīga no liberalisma" *(Ļeņins)*. Pasaules imperialistiskā kara periodā (1914.—1918.) Neatkarīgā strādnieku partija sākumā nāca klajā ar manifestu pret karu (1914. gada 13. augustā (j. st.)). Pēc tam 1915. gada februārī Antantes zemju socialistu Londonas konferencē neatkarīgie pievienojās konferencē pieņemtajai socialšovinistiskajai rezolucijai. Kopš tā laika neatkarīgo lideri, maskodamies ar pacifistiskām frazēm, ieņēma socialšovinistisku poziciju. Pēc Kominternes nodibināšanas, 1919. gadā, Neatkarīgas strādnieku partijas lideri, uz kreiso pusi nosvērušos partijas masu spiesti, pieņēma lēmumu par izstāšanos

no II Internacionales. 1921. gadā neatkarīgie iestājās tā saucamajā 2½ Internacionalē, bet pēc tās sairšanas atkal pievienojās II Internacionalei. — *19.*

21 *Italijas socialistiskā partija* dibināta 1892. gadā kā „Italijas strādnieku partija"; 1893. gadā kongresā Redžio-Emilijas pilsētā tā pieņēma „Italijas socialistiskās partijas" nosaukumu. Pasaules imperialistiskā kara (1914.—1918.) pirmajā pusē Italijas socialistiskā partija ieņēma nekonsekventu internacionalistisku poziciju. Tā piedalījās starptautiskajās socialistu konferencēs Cimervaldē (1915. g. septembrī) un Kintalē (1916. g. aprilī), pieslējās centristiskajam vairākumam. 1916. gada beigās Italijas socialistiskā partija, reformistiskā spārna ietekmēta, nostājās uz socialpacifisma ceļa.

Pēc Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas uzvaras Krievijā Italijas socialistiskās partijas rindās pastiprinājās kreisais spārns. Partijas kongress Boloņā (1919. gada oktobrī) izteicās par to, ka programā jāuzņem punkts par cīņu par proletariata diktaturu un par pievienošanos Komunistiskajai Internacionalei, bet paturēja partijas rindās oportunistus.

1921. gada janvarī partijas kongresā Livorno pilsētā kreisie sarāva sakarus ar socialistisko partiju, noorganizēja savu kongresu un nodibināja Italijas Komunistisko partiju. Italijas socialistiskā partija 1921. gadā Kominternes III kongresā tika izslēgta no Komunistiskās Internacionales rindām.

Fašistiskās diktaturas periodā partijā atkal izveidojās ietekmīgs kreisais spārns. 1934. gadā Italijas socialistiskā partija noslēdza vienošanos ar Italijas Komunistisko partiju par vienotu rīcību. Šī vienošanās bija baze abu partiju sadarbībai otrā pasaules kara periodā un pēckara periodā. 1947. gada janvarī Italijas socialistiskā partija sašķēlās. No tās rindām izstājās grupa labējo socialistu ar amerikaņu imperialisma aģentu Saragatu priekšgalā un nodibināja tā saucamo „Italijas darba ļaužu socialistisko partiju". — *19.*

22 *„Golos"* („Balss") — meņševistiski trockistiska dienas avīze; iznāca Parīzē no 1914. gada septembra līdz 1915. gada janvarim. Avīze ieņēma centristisku poziciju.

Pasaules imperialistiskā kara (1914.—1918.) pirmajās dienās avīzē „Golos" bija iespiesti Martova raksti pret socialšovinistiem. Pēc Martova pagrieziena pa labi avīze arvien vairāk sāka aizstāvēt socialšovinistus, atzīstot par labāku „vienību ar socialšovinistiem nekā tuvināšanos cilvēkiem, kas pret socialšovinismu izturas nesamierināmi" *(Ļeņins).*

Kopš 1915. gada janvara avīzes „Golos" vietā sāka iznākt avīze „Naše Slovo" („Mūsu Vārds"). — *20.*

23 Piezīmes par Ļeņina referatu iespiestas avīzes „Vorwärts" („Uz priekšu") 308. nr-ā 10. novembrī un Wiener „Arbeiter-Zeitung" (Vines „Strādnieku Avīze") 309. nr-ā 1914. gada 7. novembrī. Sakarā ar Ļeņina vēstuli avīzes „Vorwärts" redakcija 1914. gada 22. novembrī iespieda īsu rakstiņu, kurā ziņoja, ka Ļeņins savā

referatā kritizējis Vācijas un Austrijas socialdemokratijas poziciju un novērtējis II Internacionales krachu. — *24.*

[24] V. I. Ļeņins sāka rakstīt rakstu *„Kārlis Markss"* brāļu Granatu sabiedrības enciklopediskajai vārdnīcai 1914. gada pavasarī Poroņinā (Galicijā) un beidza to 1914. gada novembrī Bernē (Šveicē). Priekšvārdā šim rakstam, ko 1918. gadā izdeva atsevišķā brošurā, Ļeņins pēc atmiņas norāda kā raksta sarakstīšanas datumu 1913. gadu.

Rakstu iespieda 1915. gadā vārdnīcā ar V. Iļjina parakstu, pielīkot klāt „Marksisma bibliografiju". Cenzuras apstākļu dēļ redakcija izlaida divas nodaļas — „Socialisms" un „Proletariata šķiras cīņas taktika" — un izdarīja tekstā vairākus grozījumus.

1918. gadā izdevniecība „Priboj" izdeva šo darbu ar V. I. Ļeņina priekšvārdu atsevišķā brošurā tādā veidā, kā tas bija iespiests vārdnīcā, bet bez pielikuma „Marksisma bibliografija".

Pilns raksta teksts pēc rokraksta pirmreiz publicēts 1925. gadā krājumā „Markss, Engelss, marksisms", ko sagatavojis Ļeņina Instituts pie KK(b)P CK. — *25.*

[25] Domāti Marksa izteicieni viņa darbā „Par Hegeļa tiesību filozofijas kritiku" (sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu I sēj., 1938., 392. lpp.). — *29.*

[26] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Vēstuļu izlasi, 1947., 126.—131., 132. un 133. lpp. — *48.*

[27] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Vēstuļu izlasi, 1947., 139. lpp. — *55.*

[28] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXI sēj., 1932., 144. lpp. — *55.*

[29] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXII sēj., 1931., 271. un 360. lpp. — *55.*

[30] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXIII sēj., 1932., 142., 145. un 336. lpp. — *56.*

[31] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXIV sēj., 1931., 252. un 529. lpp. — *56.*

[32] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu VII sēj., 1930., 56. lpp. — *56.*

[33] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Vēstuļu izlasi, 1947., 86. lpp. — *57.*

[34] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXIII sēj., 1932., 232., 239. lpp. — *57.*

[35] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXIII sēj., 1932., 152., 154. un 155., 166., 199., 225. un 226., 232., 237. un 238., 461., 482., 488. lpp. — *57.*

[36] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXIV sēj., 1931., 480. un 481., 488., 505. un 506., 513. un 515. lpp. — *58.*

[37] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Vēstuļu izlasi, 1947., 331. lpp. — *71.*

[38] *Miljeranisms* — oportunistisks virziens, kas nosaukts pēc franču „socialista" Miljerana vārda, kurš 1899. gadā iestājās Francijas reakcionarajā buržuaziskajā valdībā un palīdzēja buržuazijai realizēt tās politiku.

Jautājums, vai socialistu piedalīšanās buržuaziskā valdībā pieļaujama, tika apspriests 1900. gadā II Internacionales Parizes kongresā. Kongress pieņēma Kautska iesniegto samierniecisko rezoluciju, kas nosodīja socialistu piedalīšanos buržuaziskā valdībā, bet pieļāva socialistu iestāšanos buržuaziskās valdībās „ārkārtējos" gadījumos. Šo atrunu franču socialisti izmantoja, lai attaisnotu savu iestāšanos imperialistiskās buržuazijas valdībā 1914.—1918. gada kara sākumā. — *76.*

[39] *Bernšteiniade* (bernšteinisms) — marksismam naidīgs virziens starptautiskajā socialdemokratijā, kas radās XIX gadsimta beigās Vācijā un nosaukts pēc Vācijas socialdemokrata Eduarda Bernšteina vārda. Bernšteins uzstājās ar Marksa revolucionarās mācības reviziju buržuaziskā liberalisma garā.

Bernšteina piekritēji Krievijā bija „legalie marksisti", „ekonomisti", bundisti, meņševiki. — *77.*

[40] *Kalns* un *Žironda* — divu politisku buržuazijas grupējumu nosaukums franču buržuaziskās revolucijas periodā XVIII gadsimta beigās. Par Kalnu — jakobiņiem — sauca tā laika revolucionarās šķiras — buržuazijas — visnoteiktākos pārstāvjus, kas aizstāvēja nepieciešamību iznīcināt absolutismu un feodalismu. Žirondisti atšķirībā no jakobiņiem svārstījās starp revoluciju un kontrrevoluciju un centās izlīgt ar monarchiju.

Par „socialistisko Žirondu" Ļeņins sauca oportunistisko virzienu socialdemokratijā; par proletariskiem jakobiņiem, „Kalnu" — revolucionaros socialdemokratus. Pēc KSDSP sašķelšanās boļševikos un meņševikos Ļeņins bieži uzsvēra, ka meņševiki ir žirondistisks virziens strādnieku kustībā. — *77.*

[41] *Starptautiskais socialistiskais birojs* (SSB) — II Internacionales izpildu organs; nodibināts pēc Parizes 1900. gada kongresa lēmuma; no 1905. gada Ļeņins bija SSB loceklis kā KSDSP pārstāvis. — *79.*

[42] Ļeņins min citatu no Černiševska romana „Prologs" (sk. N. G. Černiševska „Rakstu izlasi", V sēj., 1932., 488. lpp.). — *81.*

[43] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XV sēj., 1935., 223. lpp. — *82.*

[44] Ļeņins te domā šādu gadījumu: Zviedrijas socialdemokratiskās partijas kongresā Stokholmā 1914. g. 23. novembrī (j. st.) KSDSP CK pārstāvis, apsveikdams Centrālās Komitejas vārdā, aizrādīja uz Vācijas socialdemokratijas un citu Eiropas partiju lideru socialšovinismu un uz to, ka viņi nodevuši proletariata lietu. Zviedrijas socialdemokratijas labējā spārna vadītājs Brantings lika priekšā

izteikt nožēlošanu sakarā ar to apsveikuma vietu, kurā novērtēta Vācijas socialdemokratijas izturēšanās. Pret Brantinga priekšlikumu uzstājās Heglunds, kas toreiz vadīja Zviedrijas socialdemokratijas kreiso spārnu, bet kongress pieņēma Brantinga priekšlikumu.

Pārskats par kongresa darbu publicēts avīzes „Social-Demokrat" 36. nr-ā 1915. gada 9. janvārī. — *85.*

[45] *OK* — Organizacijas komiteja; meņševiku vadušais centrs; nodibinājās 1912. gadā meņševiku likvidatoru un visu antipartejisko grupu un virzienu Augusta konferencē; darbojās līdz meņševiku partijas CK ievēlēšanai 1917. gada augustā.

Beļeņins — A. G. Šļapņikovs. — *85.*

[46] *„Social-Demokrat"* („Socialdemokrats") — nelegāla avīze, KSDSP Centralais Organs; tika izdota no 1908. gada februara līdz 1917. gada janvarim; iznāca 58 numuri. Avīzes pirmais numurs iznāca Krievijā, pēc tam avīzi izdeva ārzemēs, sākumā Parizē, vēlāk Ženevā. Saskaņā ar KSDSP CK lēmumu CO redakcija bija komplektēta no boļševiku, meņševiku un poļu socialdemokratu pārstāvjiem.

Avīzē „Social-Demokrat" iespiesti vairāk nekā 80 Ļeņina raksti un rakstiņi. Avīzes redakcijā Ļeņins cīnījās par konsekventu boļševistisku līniju. Daļa redakcijas (Kamenevs un Zinovjevs) samierniecīski izturējās pret likvidatoriem, mēģināja izjaukt ļeņiniskās līnijas ieturēšanu. Redakcijas locekļi meņševiki Martovs un Dans, sabotēdami darbu Centrālā Organa redakcijā, tai pašā laikā savā frakcionarajā avīzē „Golos Social-Demokrata" atklāti aizstāvēja likvidatorismu.

Ļeņina nesamierināmā cīņa pret likvidatoriem noveda pie tā, ka Martovs un Dans 1911. gada junijā izstājās no avīzes „Social-Demokrat" redakcijas sastāva. Kopš 1911. gada decembra avīzi „Social-Demokrat" rediģēja V. I. Ļeņins.

Avīzē „Social-Demokrat" bija iespiesti vairāki J. V. Staļina raksti: „Vēstules no Kaukazijas", „Peterburgas strādnieku norādījums savam strādnieku deputatam", „Vēlēšanas Peterburgā" un citi (sk. J. V. Staļina Rakstu 2. sēj., Latv. valsts izd., 1947., 163.—183.; 234.—236.; 254.—266. lpp.). — *85.*

[47] Par *„dokumentu"* Ļeņins dēvē Peterburgas likvidatoru (Potresova, Muslova, Čerevaņina u. c.) atbildi uz Vanderveldes telegramu, kurā tas aicināja krievu socialdemokratus nedarboties pret karu. Savā atbildē krievu likvidatori atzina par pareizu beļģu, franču un angļu socialistu iestāšanos buržuaziskajas valdības un paziņoja, ka viņi savā darbībā Krievijā karam nepretojas. — *88.*

[48] *„Berner Tagwacht"* („Bernes Sargs") — dienas avīze, Šveices socialdemokratiskās partijas organs; dibināta 1893. gadā Bernē. Pirmā pasaules kara sākumā avīzē tika publicēti K. Libknechta, F. Meringa un citu kreiso socialdemokratu raksti. Kopš 1917. gada

avīze sāka atklāti atbalstīt socialšovinistus; avīze iznāk arī tagad un ieņem antikomunistisku un antidemokratisku pozīciju. — *89.*

[49] Meņševiku Organizacijas komiteja (OK) paziņoja, ka izdos savu organu „Otkļiki" („Atbalsis"), bet šis izdevums netika realizēts. — *90.*

[50] „*Mis*ļ" („Doma") — eseru partijas dienas avīze; iznāca Parīzē no 1914. gada novembra līdz 1915. gada martam. — *90.*

[51] Ļeņins te domā paša sarakstīto rezoluciju „Par narodņikiem", ko pieņēma KSDSP CK apspriede ar partijas darbiniekiem, kura notika 1913. gadā no 23. septembra līdz 1. oktobrim (no 6. līdz 14. oktobrim) Poroņinas ciemā (netālu no Krakovas). Aiz konspirativiem apsvērumiem apspriedi sauca par „vasaras" jeb „augusta" apspriedi. Rezolucija iespiesta Rakstu 4. izd., 19. sēj., 380. un 381. lpp. — *90.*

[52] Rakstu „*Kādu „vienību" sludināja Larins Zviedrijas kongresā?*" Ļeņins sarakstījis sakarā ar meņševika J. Larina runu 1914. gada 23. novembrī (j. st.) Zviedrijas socialdemokratiskās partijas kongresā Stokholmā.

Ļeņina minētie 14 vienības noteikumu punkti ņemti no viņa sarakstītā darba „KSDSP CK ziņojums un instruktīvi norādījumi CK delegacijai Briseles apspriedē" (sk. Rakstu 4. izd., 20. sēj., 455.—493. lpp.). — *91.*

[53] „*Trešā jūlija*" *bloks* (Briseles bloks) tika noslēgts Briseles „apvienošanās" apspriedes laikā 1914. gadā no 16. līdz 18. jūlijam (j. st.). Apspriedi bija sasaukusi Starptautiskā socialistiskā biroja Izpildu komiteja, lai apmainītos domām jautājumā par KSDSP vienības atjaunošanas iespēju. Apspriedē bija pārstāvēti: KSDSP CK (boļševiki); Organizacijas komiteja (meņševiki) ar organizacijām, kas bija tai pieslējušās — Kaukazijas apgabala komiteja un grupa „Borba" (trockisti); Domes s.-d. frakcija (meņševiki); Plechanova grupa „Jedinstvo"; grupa „Vperjod"; Bunds; Latvijas s.-d.; Lietuvas s.-d.; poļu s.-d.; poļu s.-d. opozicija; PPS („kreisie").

Neraugoties uz to, ka apspriedei vajadzēja aprobežoties tikai ar domu apmaiņu un obligātus lēmumus nepieņemt, tika izvirzīta balsošanai Kautska rezolucija par KSDSP apvienošanos. Boļševiki un latviešu socialdemokrati atteicās piedalīties šās rezolucijas balsošanā, bet ar balsu vairākumu rezolucija tika pieņemta.

„Maskojoties ar boļševiku un likvidatoru „samierināšanu", ar „miera nodibināšanu" partijā, II Internacionale prasīja no boļševikiem, lai tie pārtrauc likvidatoru izlīgšanas politikas kritiku. Bet boļševiki bija nesamierināmi: viņi atsacījās izpildīt oportunistiskās II Internacionales lēmumus un nekādi nepiekāpās" („VK(b)P vēstures īsais kurss", Latv. valsts izd., 1950., 167. lpp.). — *91.*

[54] „*Kreisie*" — sīkburžuaziskās nacionalistiskās Poļu socialistiskās partijas (PPS) kreisais spārns, kas nodalījās kā patstāvīga frakcija

1906. gadā pēc PPS sašķelšanās. „Kreisie", pilnīgi nenoraidot nacionalismu, atteicās no vairākām nacionalistiskām PPS prasībām un no teroristiskām cīņas metodēm. Taktikas jautājumos tie bija tuvi krievu meņševikiem likvidatoriem un kopā ar viņiem cīnījās pret boļševikiem. Pirmā pasaules kara gados lielākā daļa „kreiso" ieņēma internacionalistisku poziciju un tuvinājās poļu s.-d. partijai; kopā ar to viņi 1918. gada decembrī nodibināja Polijas komunistisko strādnieku partiju. — *91.*

[55] *„Naša Zarja"* („Mūsu Ausma") — legals meņševiku likvidatoru mēneša žurnals; iznāca no 1910. līdz 1914. gadam Peterburgā. Ap žurnalu „Naša Zarja" izveidojās likvidatoru centrs Krievijā. — *91.*

[56] *„Naša Rabočaja Gazeta"* („Mūsu Strādnieku Avīze") — dienas avīze, meņševiku likvidatoru organs; iznāca legāli Peterburgā 1914. gadā no maija līdz julijam. — *91.*

[57] Domāta meņševiku likvidatoru uzstāšanās pret legāli pastāvējušo Apdrošināšanas padomi, ko ievēlēja Peterburgas strādnieki 1914. gada martā. Apdrošināšanas padomē ievēlēja strādniekus pēc saraksta, ko ieteica boļševiki („pravdisti"). Meņševiki likvidatori aicināja strādniekus nepakļauties Apdrošināšanas padomes lēmumiem. — *92.*

[58] *„Strachovanije Rabočich"* („Strādnieku Apdrošināšana") — meņševiku likvidatoru žurnals; iznāca Peterburgā no 1912. gada decembra līdz 1918. gada jūnijam. — *92.*

[59] *„Trejsabiedrība"* jeb „Antante" — militāri politiska Anglijas, Francijas un Krievijas savienība, kas nodibinājās 1907. gadā. — *93.*

[60] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Vēstuļu izlasi, 1947., 241.—244. lpp. — *94.*

[61] Ļeņins te domā F. Engelsa darbu „Po un Reina" (sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XI sēj., II d., 1934., 1.—50. lpp.). — *94.*

[62] Sk. K. Marksa „Filozofijas nabadzību", 1941., 173. lpp. — *96.*

[63] *„Naše Slovo"* („Mūsu Vārds") — meņševistiski trockistiska dienas avīze; iznāca Parizē no 1915. gada janvāra līdz 1916. gada septembrim, nizstājot avīzi „Golos".

V. I. Ļeņina vēstule ir atbilde uz avīzes „Naše Slovo" redakcijas priekšlikumu noorganizēt kopīgu uzstāšanos pret socialpatriotismu sakarā ar Antantes zemju socialistu gaidāmo Londonas konferenci. Ļeņins deva savu piekrišanu, uzrakstīja deklaracijas projektu nolasīšanai Londonas konferencē un nokritizēja meņševistiskās Organizacijas komitejas un Bunda, — pie kuriem avīzes „Naše Slovo" redakcija arī bija griezusies ar priekšlikumu par kopīgu rīcību, — socialšovinistisko poziciju. Avīzes „Naše Slovo" redakcija nepiekrita Ļeņina projektam un izstrādāja savu deklaraciju.

Pēc Londonas konferences avīzes „Naše Slovo" redakcija otrreiz griezās pie KSDSP CK ar priekšlikumu sasaukt „internacionalistu" apvienotu apspriedi, lai izstrādātu attiecības pret karu un pret socialšovinistiem. 1915. gada 10. (23.) marta atbildes vēstulē avīzes „Naše Slovo" redakcijai (sk. šā sējuma 136.—138. lpp.) Ļeņins izvirzīja vairākus principiālus noteikumus, uz kuru pamata iespējama patieso internacionalistu saliedēšanās. Tā kā avīzes „Naše Slovo" redakcija ņēmās aizstāvēt CK un Bundu, Ļeņins turpmākās sarunas izbeidza.

Avīzes „Naše Slovo" apvienošanās mēģinājumus, kas pēc Ļeņina izteiciena beidzās ar „idejiski politisku krachu", Ļeņins apgaismojis šā sējuma darbos: „Sakarā ar Londonas konferenci" (147.—149. lpp.), „Jautājums par internacionalistu apvienošanos" (157.—160. lpp.), „Platoniskā internacionalisma krachs" (163.—167. lpp.), „Par stāvokli Krievijas socialdemokratijā" (244.—249. lpp.), „Socialisms un karš" (296. un 297. lpp.). — *99.*

[64] „Trejsabiedrības" zemju *socialistu Londonas konference* notika 1915. gada 14. februarī (j. st.). Tajā piedalījās Anglijas, Francijas, Beļģijas socialistisko partiju socialšovinistu un pacifistisko grupu pārstāvji un no Krievijas — meņševiki un eseri.

Lai gan boļševiki nebija aicināti, tomēr V. I. Ļeņina uzdevumā konferencē ieradās Ļitvinovs (Maksimovičs), lai nolasītu KSDSP CK deklaraciju, kuras pamatā bija Ļeņina sarakstītais projekts. Deklaracija prasīja, lai socialisti izstātos no buržuaziskajām valdībām, pilnīgi sarautu sakarus ar imperialistiem, atteiktos no sadarbības ar tiem, noteikti cīnītos pret savām imperialistiskajām valdībām un nosodītu balsošanu par kara kredītiem. Deklaracijas nolasīšanas laikā Ļitvinovu pārtrauca un liedza viņam runāt, un viņš, nodevis prezidijam deklaracijas tekstu, konferenci atstāja.

Sk. Ļeņina rakstus: „Par Londonas konferenci" un „Sakarā ar Londonas konferenci" šā sējuma 106.—108.; 147.—149. lpp. — *99.*

[65] *J. Gardeņins* — V. Černovs, eseru partijas lideris. — *104.*

[66] *Ropšins* — esers B. Savinkovs. — *105.*

[67] *„Sovremeņnik"* („Laika Biedrs") — literari politisks mēneša žurnals; iznāca Peterburgā no 1911. līdz 1915. gadam. Ap žurnalu grupējās meņševiki likvidatori, eseri, tautas socialisti un kreisie liberaļi.

Žurnalam nebija nekādu sakaru ar strādnieku masām. Žurnala virzienu Ļeņins 1914. gadā apzīmēja kā narodņicisma un marksisma maisījumu. — *105.*

[68] *Maksimovičs* — M. M. Ļitvinovs. — *106.*

[69] *„Labour Leader"* („Strādnieku Vadonis") — nedēļas avīze; dibināta 1890. gadā; pēc tam kad 1893. gadā nodibinājās oportunistiskā Anglijas Neatkarīgā strādnieku partija, avīze kļuva par tās organu. Pirmā pasaules kara gados avīze ieņēma centristisku poziciju.

Ļeņins vadīja „Pravdu" no ārzemēm, gandrīz ik dienas rakstīja avīzē, deva norādījumus tās redakcijai. Pēc bēgšanas no Narimas trimdas 1912. gada septembrī J. V. Staļins piedalījās „Pravdas" vadībā. 1913. gada janvārī un februārī „Pravdas" redaktors bija J. M. Sverdlovs. 1913. gada februārī J. V. Staļins kopā ar J. M. Sverdlovu pārorganizēja „Pravdas" redakciju pēc Ļeņina norādījumiem. No 1912. gada maija līdz novembrim par sekretāru un redakcijas koleģijas locekli strādāja V. M. Molotovs; 1913. gada rudenī, būdams nelegālā stāvoklī, viņš „Pravdā" vadīja arodnieciskās kustības nodaļu. Pastāvīgie redakcijas līdzstrādnieki bija M. S. Oļminskis, N. N. Baturins, K. S. Jeremejevs, N. G. Poļetajevs, K. N. Samoilova, A. I. Jeļizarova un citi. Avīzē aktīvi piedalījās IV Domes deputāti — boļševiki. „Pravdā" iespieda A. M. Gorkija darbus.

Cara valdība astoņas reizes slēdza „Pravdu", bet avīze turpināja iznākt ar citiem nosaukumiem: „Rabočaja Pravda" („Strādnieku Taisnība"), „Severnaja Pravda" („Ziemeļu Taisnība"), „Pravda Truda" („Darba Taisnība"), „Za Pravdu" („Par Taisnību"), „Proletarskaja Pravda" („Proletariešu Taisnība"), „Putj Pravdi" („Taisnības Ceļš"), „Rabočij" („Strādnieks"), „Trudovaja Pravda" („Darba Taisnība").

„Pravda", kas imperialistiskā kara priekšvakarā — 1914. gada 8. (21.) jūlijā — tika slēgta, sāka atkal iznākt tikai pēc februara revolucijas, 1917. gada 5. (18.) martā; avīze sāka iznākt kā KSDS (b)P Centrālās Komitejas un Peterburgas komitejas oficiālais organs. CK Biroja paplašinātā sēdē 15. (28.) martā „Pravdas" redakcijas sastāvā ievēlēja J. V. Staļinu. 1917. gada aprīlī atgriezies Krievijā, V. I. Ļeņins nostājās „Pravdas" vadības priekšgalā. Pēc jūlija dienām sakarā ar V. I. Ļeņina pāriešanu nelegālā stāvoklī par partijas Centrālā Organa atbildīgo redaktoru kļuva J. V. Staļins. 1917. gada jūlijā—oktobrī „Pravda", ko vajāja Pagaidu valdība, četras reizes mainīja savu nosaukumu un iznāca ar nosaukumiem: „Ļistok „Pravdi" " („„Taisnības" Lapiņa"), „Proletarij" („Proletarietis"), „Rabočij" („Strādnieks"), „Rabočij Putj" („Strādnieku Ceļš"). No 27. oktobra (9. novembra) avīze sāka iznākt ar savu veco nosaukumu „Pravda". — *135.*

[80] Dokumentam nav virsraksta. Virsrakstu devis Marksa—Engelsa—Ļeņina Instituts. — *136.*

[81] *„Informacionnij Ļistok Zagraničnoj Organizacii Bunda"* („Bunda Ārzemju Organizacijas Informacijas Lapiņa") iznāca Ženevā no 1911. gada jūnija līdz 1916. gada jūnijam. Pavisam iznāca 11 numuru. Izdevuma „Informacionnij Ļistok" turpinājums bija „Bunda Ārzemju Komitejas Biļetens". Pavisam iznāca 2 numuri (1916. gada septembrī un decembrī). — *137.*

[82] *Neitrālo zemju* (Zviedrijas, Norveģijas, Dānijas un Holandes) *socialistu Kopenhagenas konference* sanāca 1915. gada 17. un 18. janvārī (j. st.) ar nolūku atjaunot II Internacionāli. Konference no-

lēma ar neitralo zemju socialistisko partiju parlamentaro pārstāvju starpniecību griezties pie savām valdībām ar priekšlikumu — uzņemties starpniecību starp karojošām lielvalstīm un censties panākt kara izbeigšanu. — *138.*

[83] Cariskā tiesa tiesāja IV Valsts domes boļševiku frakciju 1915. gadā no 10. līdz 13. (no 23. līdz 26.) februarim. 1914. gadā no 2. līdz 4. (no 15. līdz 17.) novembrim Ozerkos pie Petrogradas konferencē, kas bija sasaukta, lai apspriestu jautājumu par attiecībām pret karu, piedalījās Domes s.-d. frakcijas locekļi un delegāti no Peterburgas, Ivanovo-Vozņesenskas, Rīgas, Charkovas u. c. s.-d. organizacijām. Deputātus boļševikus: Badajevu, A. J., Petrovski, G. I., Murānovu, M. K., Samoilovu, F. N. un Šagovu, N. R., kas bija apcietināti 5. (18.) novembrī, cara valdība apsūdzēja „valsts nodevībā". Kā apsūdzības materiāls figurēja deputātiem apcietināšanas laikā atņemtās Ļeņina tezes „Revolucionarās socialdemokratijas uzdevumi Eiropas karā" un KSDSP CK manifests „Karš un Krievijas socialdemokratija", kas bija publicēts avīzes „Social-Demokrat" 33. nr-ā 1914. gada 1. novembrī (sk. šā sējuma 1.—4. un 9.—17. lpp.).

Domes frakcijas lietā tiesai nodotais Kameņevs (Rozenfelds) ieņēma nodevēja poziciju, atsacīdamies no boļševiku partijas ļeņiniskās politikas. Tiesā Kameņevs paziņoja, ka viņš nav vienis prātis ar boļševikiem jautājumā par karu, un, lai to pierādītu, lūdza izsaukt par lieciniekiem meņševiku Jordanski. — *141.*

[84] *„Dņeņ"* („Diena") — liberāli buržuaziska virziena dienas avīze; iznāca Peterburgā kopš 1912. gada. Avīzē piedalījās meņševiki likvidatori, kas pārņēma avīzi pilnīgi savās rokās pēc 1917. gada februara. Avīzi slēdza Kara revolucionarā komiteja pie Petrogradas Padomes 1917. gada 26. oktobrī (8. novembrī). — *141.*

[85] *„Reč"* („Valoda") — dienas avīze, kadetu partijas centralais organs; iznāca Peterburgā kopš 1906. gada februara. Avīzi slēdza Kara revolucionarā komiteja pie Petrogradas Padomes 1917. gada 26. oktobrī (8. novembrī); iznāca ar citu nosaukumu līdz 1918. gada augustam. — *142.*

[86] *„Severnaja Rabočaja Gazeta"* („Ziemeļu Strādnieku Avīze") — meņševiku likvidatoru legāla dienas avīze; iznāca Peterburgā no 1914. gada janvāra līdz maijam. — *144.*

[87] *„Le Temps"* („Laiks") — buržuaziska dienas avīze; iznāca Parīzē no 1861. līdz 1942. gadam. Ļeņins domā divus rakstus par Londonas konferenci, kas ievietoti šajā avīzē 1915. gada 15. un 16. februarī.

„L'Echo de Paris" („Parīzes Atbalss") — buržuaziska, galēji reakcionāra dienas avīze; iznāca Parīzē no 1884. līdz 1938. gadam. — *147.*

[88] *„Journal des Débats politiques et littéraires"* („Politisku un Literāru Debašu Žurnals") — buržuazisks nedēļas žurnals; iznāca

Parizē no 1894. līdz 1921. gadam. Ļeņins domā rakstu „Socialistu konference Londonā", kas iespiests šajā žurnālā 1915. gada 19. februārī. — *147.*

[89] *„Izvestija Zagraničnogo Sekretariata OK RSDRP"* („KSDSP OK Ārzemju Sekretariata Vēstnesi") izdeva meņševistiskā Organizacijas komiteja Šveicē no 1915. gada februara līdz 1917. gada martam. — *148.*

[90] *„Tägliche Rundschau"* („Dienas Apskats") — dienas avīze, Vācijas neatkarīgo socialistu organs; iznāca Berlīnē no 1881. līdz 1933. gadam. — *150.*

[91] Ļeņins domā meņševiku likvidatoru žurnālu „Naša Zarja" („Mūsu Ausma"). — *158.*

[92] *„Voprosi Strachovanija"* („Apdrošināšanas Jautājumi") — legāls boļševistisks žurnāls; iznāca Peterburgā no 1913. gada oktobra līdz 1918. gada februarim ar pārtraukumiem. Žurnāls iznāca boļševiku partijas Centrālās Komitejas vadībā. Tas cīnījās ne vien par strādnieku apdrošināšanas realizēšanu, bet arī par boļševistiskiem „neapcirptiem lozungiem".

Apsveikdama žurnāla „Voprosi Strachovanija" izdošanas atjaunošanu pēc ilgāka pārtraukuma, grupa trimdā izsūtīto boļševiku ar J. V. Staļinu priekšgalā 1916. g. martā rakstīja no Turuchanskas trimdas: „Lai „Voprosi Strachovanija" pieliek visus spēkus un pūles arī mūsu zemes strādnieku šķiras idejiskā apdrošināšanā pret dziļi demoralizējošiem, antiproletariskiem un pašā saknē starptautiskuma principiem pretrunīgiem Potresovu, Ļeviciku un Pļechanovu kgu spredķiem". — *160.*

[93] *„Severnij Golos"* („Ziemeļu Balss") — meņševistiska nedēļas avīze; iznāca Petrogradā no 1915. gada janvara līdz martam. — *160.*

[94] *„Ekonomists"* („The Economist") — buržuazisks nedēļas žurnāls; iznāk Londonā kopš 1843. gada. — *161.*

[95] Sk. I. S. Turgeņeva Rakstu IX sēj., 1930., 391. lpp. — *164.*

[96] *„Lichtstrahlen"* („Gaismas Stari") — mēneša žurnāls, Vācijas kreiso socialdemokratu grupas („Vācijas internacionalie socialisti") organs, ko izdeva J. Borcharta redakcijā. Žurnāls iznāca neregulari no 1913. līdz 1921. gadam Berlīnē. — *164.*

[97] *„Die Internationale"* („Internacionale") — žurnāls, ko nodibināja R. Luksemburga un Fr. Merings. Vienīgais numurs iznāca 1915. gada aprilī Berlīnē; no jauna izdots Minchenē 1922. gadā „Futurus" („Nākotne") izdevumā. — *164.*

[98] *Starptautiskā sieviešu socialistiskā konference* jautājumā par attiecībām pret karu notika 1915. gadā no 26. līdz 28. martam (j. st.) Bernē. Konference tika sasaukta ar sieviešu organizaciju pie

KSDSP Centrālās Komitejas iniciativu, piedaloties starptautiskās sieviešu kustības vadītājai Klarai Cetkinai. Konferencē piedalījās Anglijas, Vācijas, Francijas, Holandes, Šveices, Italijas, Krievijas un Polijas pārstāves — pavisam 25 delegates. Starp delegatēm no Krievijas bija N. K. Krupskaja un Inese Armanda.

Pārskats par starptautisko sieviešu socialistisko konferenci iespiests avīzes „Social-Demokrat" 42. nr-a 1915. gada 1. junija pielikumā. — *168.*

[99] *„Žizņ"* („Dzīve") — eseru partijas avīze; to izdeva no 1915. gada marta līdz 1916. gada janvarim, sākumā Parizē, bet vēlāk Ženevā, 1915. gada martā slēgtās avīzes „Misļ" („Doma") vietā. — *188.*

[100] Tas ir Gētes izteiciens (sk. Goethe's Werke, B. 2, 6. Aufl., Berlin, 1893, S. 593). — *197.*

[101] *„Socialisms"* („Le Socialisme") — žurnals; to izdeva un rediģēja franču socialists Ž. Geds no 1907. gada līdz 1914. gada junijam Parizē. — *204.*

[102] *„Jaunais Laiks"* („Novo Vreme") — divnedēļu žurnals, Bulgarijas socialdemokratiskās partijas revolucionārā spārna („tesņaku") teoretiskais organs; to rediģēja D. Blagojevs; žurnalu slēdza Bulgarijas reakcionārā valdība 1923. gadā. — *211.*

[103] Ļeņins te domā uzsaukumu „Galvenais ienaidnieks pašu zemē", ko sarakstījis K. Libknechts. — *213.*

[104] *„Prūšu Gadagrāmata"* („Preussische Jahrbücher") — konservatīvs mēneša žurnals, vācu kapitalistu un zemesīpašnieku organs; iznāca Berlīnē no 1858. līdz 1935. gadam. — *213.*

[105] *„Rabočaja Misļ"* („Strādnieku Doma") — „ekonomistu" avīze; iznāca no 1897. līdz 1902. g. Avīzes „Rabočaja Misļ" uzskatus kā starptautiskā oportunisma krievu paveidu Ļeņins kritizējis rakstos, kas publicēti avīzē „Iskra" („Dzirkstele"), un grāmatā „Ko darīt?". — *222.*

[106] *„Rabočeje Djelo"* („Strādnieku Lieta") — „ekonomistu" žurnals, „Krievijas socialdemokratu savienības ārzemēs" neperiodisks organs; iznāca Ženevā no 1899. līdz 1902. g. „Rabočedjeļcu" uzskatus Ļeņins kritizējis rakstos, kas publicēti avīzē „Iskra", un grāmatā „Ko darīt?". — *222.*

[107] Ļeņins te domā divus izdevumus — Marksa un Engelsa sarakstīšanos ar Zorgi krievu valodā: 1) „J. F. Bekera, J. Dīcgena, F. Engelsa, K. Marksa u. c. vēstules F. A. Zorgem u. c.". Ar N. Ļeņina priekšvārdu, S.-Peterburgā, izdevis P. G. Dauge, 1907.; 2) „K. Marksa, Fr. Engelsa u. c. vēstules F. Zorgem u. c.". P. Akselroda redakcijā un ar viņa priekšvārdu, S.-Peterburgā, izdevusi bibliotēka „Sabiedriskais labums", 1908. — *225.*

[108] *„The New Statesman"* („Jaunais Valsts Darbinieks") — Fabiaņu biedrības nedēļas žurnals; dibināts 1913. gadā Londonā; kopš 1931. gada žurnals iznāk ar nosaukumu „New Statesman and Nation" („Jaunais Valsts Darbinieks un Nacija"). — *225.*

[109] *Bukvojeds* — D. Rjazanovs. — *238.*

[110] Ļeņins domā meņševikus, kas KSDSP Pragas konferencē 1912. gada janvārī tika no boļševiku partijas padzīti. — *245.*

[111] Vācijas un Austrijas socialistu *Vines konference* notika 1915. gada aprīlī. Rezolucija, ko konference pieņēma, atzīna par parcizu vācu un austriešu socialšovinistu poziciju. — *252.*

[112] *A. P.* — Antons Panekuks, kreisais holandiešu socialists. — *253.*

[113] Brošura *„Socialisms un karš"* tika izdota 1915. gada septembrī vācu valodā un izdalīta socialistu Cimervaldes konferences delegatiem; 1916. gadā brošura izdota franču valodā. — *259.*

[114] Sk. Klauzevica „Par karu", I sēj., 5. izd., 1941., 43. lpp. — *268.*

[115] *„Brentanisms"* — buržuaziski reformistiska mācība, kas „atzīst „kapitalisma skolu", bet noraida revolucionarās šķiru cīņas skolu" *(Ļeņins).* L. Brentano — vācu buržuazisks ekonomists, tā saucamā „valsts socialisma" piekritējs, centās pierādīt, ka socialo vienlīdzību iespējams realizēt kapitalisma ietvaros reformu un kapitalistu un strādnieku interešu samierināšanas ceļā. Maskodamies ar marksistisku frazeoloģiju, Brentano un viņa sekotāji centās strādnieku kustību pakļaut buržuazijas interesēm. — *274.*

[116] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XVI sēj., II d., 1936., 245. lpp. — *276.*

[117] *„Novosti"* („Jaunumi") — eseru partijas dienas avīze; iznāca Parizē no 1914. gada augusta līdz 1915. gada maijam. — *280.*

[118] *„Proļetarskij Golos"* („Proletariešu Balss") — nelegala avīze; KSDSP Peterburgas komitejas organs; tika izdota no 1915. gada februara līdz 1916. gada decembrim. Iznāca četri numuri. Avīzes pirmajā numurā bija pārdrukāts KSDSP Centrālās Komitejas manifests „Karš un Krievijas socialdemokratija". — *282.*

[119] *Starptautiskā socialistiskā jaunatnes konference* jautājumā par attiecībām pret karu notika 1915. gadā no 4. līdz 6. aprilim (j. st.) Bernē (Šveicē). Konferencē piedalījās jaunatnes organizaciju pārstāvji no 10 zemēm: Krievijas, Norveģijas, Holandes, Šveices, Bulgarijas, Vācijas, Polijas, Itālijas, Danijas un Zviedrijas. Konference pieņēma lēmumu ik gadus svinēt Starptautisko jaunatnes dienu, ievēlēja Socialistiskās jaunatnes starptautisko biroju, kas saskaņā ar konferences lēmumiem sāka izdot žurnalu „Jugend-Internationale" („Jaunatnes Internacionale"). Žurnalā piedalījās V. I. Ļeņins un K. Libknechts. — *286.*

120 *Tribinisti* — Holandes socialdemokratiskās strādnieku partijas kreisā grupa, kas no 1907. gada izdeva avīzi „Tribine". 1909. gadā tribinistus no Holandes socialdemokratiskās strādnieku partijas izslēdza, un viņi noorganizēja patstāvīgu partiju (Holandes socialdemokratisko partiju). Tribinisti nebija konsekventi revolucionara partija, bet pārstāvēja Holandes strādnieku kustības kreiso spārnu.

1918. gadā tribinisti izveidoja Holandes komunistisko partiju. Avīze „Tribine" no 1909. gada bija Holandes socialdemokratiskās partijas organs, bet no 1918. gada — komunistiskās partijas organs; no trīsdesmito gadu sākuma līdz 1940. gadam avīze iznāca ar nosaukumu „Folksdachblad" — „Tautas Avīze". — *289.*

121 *„Luč"* („Stars") — legāla meņševiku likvidatoru dienas avīze; tika izdota Peterburgā no 1912. gada septembra līdz 1913. gada julijam; pastāvēja „par līdzekļiem, ko deva bagātie draugi no buržuazijas" *(Ļeņins).* — *294.*

122 *„Marksisms un likvidatorisms.* Rakstu krājums par mūslaiku strādnieku kustības pamatjautājumiem. II daļa". Izdevusi partijas izdevniecība „Priboj" 1914. gada julijā. Tajā ievietoti vairāki Ļeņina raksti, kas vērsti pret likvidatoriem. Atsaucoties uz šo rakstu krājumu, Ļeņins domā savus rakstus: „Strādnieku šķira un strādnieku presē" un „Strādnieku atsaukšanās uz Krievijas socialdemokratiskās strādnieku frakcijas nodibināšanos Valsts domē" (sk. Rakstu 4. izd., 20. sēj., 331.—338. un 494.—501. lpp.). —*294.*

123 *„Leipcigas Tautas Avīze"* („Leipziger Volkszeitung") — Vācijas socialdemokratijas kreisā spārna organs. Avīze iznāca katru dienu no 1894. līdz 1933. gadam. Ilgu laiku avīzes redakcijas sastāvā darbojās Fr. Merings un R. Luksemburga. No 1917. līdz 1922. gadam „Leipziger Volkszeitung" bija Vācijas „neatkarīgo" organs. Pēc 1922. g. — labējo s.-d. organs. — *294.*

124 *Ans* — Kaukazijas meņševiku lideris N. N. Žordanija. — *296.*

125 *„Internationale Korrespondenz"* („Starptautiskā Korespondence") — socialšovinistisks vācu nedēļas žurnals par starptautiskās politikas un strādnieku kustības jautājumiem; iznāca no 1914. līdz 1917. gadam Berlīnē. — *297.*

126 *„Sovremennij Mir"* („Mūslaiku Pasaule") — literārs, zinātnisks un politisks mēneša žurnals; iznāca Peterburgā no 1906. līdz 1918. gadam. Žurnalā aktīvi piedalījās meņševiki, tai skaitā G. V. Pļechanovs. Periodā, kad pastāvēja bloks ar pļechanovisko meņševiku partijnieku grupu, un 1914. gada sākumā žurnalā darbojās līdzi boļševiki.

1914. gada martā žurnalā „Sovremennij Mir" bija iespiests Ļeņina raksts „Socialisma vēl viena iznīcināšana" (sk. Rakstu 4. izd., 20. sēj., 165.—185. lpp.). Pasaules imperialistiskā kara laikā (1914.—1918.) žurnals kļuva par socialšovinistu organu. — *297.*

[127] *„Cimervaldes kreiso rezolucijas projektu"* Ļeņins sagatavoja Starptautiskajai socialistiskajai konferencei, kas notika Cimervaldē (Šveicē) 1915. gadā no 5. līdz 8. septembrim (j. st.) un bija pirmā internacionalistu konference kara laikā. Tajā piedalījās 38 delegati no 11 Eiropas zemēm. Konferences dienas kārtība bija šāda: 1) atsevišķo zemju pārstāvju ziņojumi, 2) Vācijas un Francijas pārstāvju kopīgā deklaracija, 3) Cimervaldes kreiso priekšlikums pieņemt principialu rezoluciju, 4) manifesta pieņemšana, 5) Internacionalās socialistiskās komisijas (ISK) vēlēšanas, 6) rezolucijas pieņemšana par simpatijām pret kara upuriem un vajātajiem.

Konferencē iedegās cīņa starp revolucionariem internacionalistiem ar Ļeņinu priekšgalā un kautskisko vairākumu. Ļeņins šajā konferencē noorganizēja kreiso grupu, kurā vienīgo pareizo un līdz galam konsekvento internacionalistisko poziciju pret karu ieņēma tikai boļševiku partija. Konferences novērtējumu Ļeņins devis rakstos „Pirmais solis" un „Revolucionarie marksisti Starptautiskajā socialistiskajā konferencē 1915. g. 5.—8. septembrī" (sk. šā sējuma 340.—345. un 346.—349. lpp.). — *304.*

[128] *Petrova* — Inese Armanda. — *329.*

[129] *„La Sentinelle"* („Sargs") — avīze, Šveices socialdemokratiskās organizacijas Neišateles kantona (franču Šveicē) organs; dibināta Šo-de-Fonē pilsētā 1884. gadā. Pasaules imperialistiskā kara (1914.—1918.) pirmajos gados avīze ieņēma internacionalistisku poziciju. 1914. gada 13. novembrī avīzes 265. nr-ā saīsinātā veidā bija iespiests KSDSP CK manifests „Karš un Krievijas socialdemokratija" (sk. šā sējuma 9.—17. lpp.). Avīze iznāk vēl tagad. — *332.*

[130] Ļeņins domā K. Libknechta 1915. gada 2. septembra vēstuli, kas adresēta Starptautiskajai socialistiskajai konferencei Cimervaldē. Šajā vēstulē Libknechts aicināja konferences delegatus uz cīņu pret imperialistisko karu un uz sakaru saraušanu ar socialšovinistiem. — *332.*

[131] Ļeņins domā *„Biļetenu"*, ko izdeva Internacionalā socialistiskā komisija Bernē („Bulletin". Internationale sozialistische Kommission zu Bern) — Cimervaldes apvienības izpildu organs. „Biļetens" iznāca no 1915. gada septembra līdz 1917. gada janvarim angļu, franču un vācu valodā. Pavisam iznāca 6 numuri. — *334.*

[132] Krievijas *tautas socialistu un socialrevolucionaru konference* notika 1915. g. jūlijā Petrogradā. Tajā apspriedā jautājumu par attiecībām pret karu. Rezolucija, ko konference pieņēma, aicināja aktīvi piedalīties karā carisma pusē. — *344.*

[133] *Kara rūpnieciskās komitejas* Krievijā radīja imperialistiskā lielburžuazija 1915. gadā. Cenzdamās pakļaut strādniekus savai ietekmei un iepotēt tiem aizsardzībnieciskus noskaņojumus, buržuazija sagudroja „strādnieku grupu" organizēšanu pie šīm komitejām. Buržuazijai bija izdevīgi iesaistīt šajās grupās strādnieku pārstāv-

jus, kas aģitētu strādnieku masās par darba ražīguma celšanu kara rūpnīcās. Meņševiki aktīvi piedalījās šajā viltus patriotiskajā pasākumā, ko bija izdomājusi buržuazija. Boļševiki pasludināja kara rūpniecisko komiteju boikotu un, strādnieku vairākuma atbalstīti, to sekmīgi veica.

Petrogradas strādnieku pilnvaroto sapulcē 1915. gada 27. septembrī (10. oktobrī) par boļševistisko rezoluciju, kas aicināja uz kara rūpniecisko komiteju boikotēšanu un uz revolucionaru izstāšanos no kara, balsoja 90 cilvēku, par meņševiku rezoluciju — 81 cilvēks. Tikai otrreizējā sapulcē sakarā ar to, ka no sapulces aizgāja strādnieki — boļševiku piekritēji, meņševikiem ar Gvozdevu un provokatoru Abrosimovu priekšgalā izdevās ievēlēt 10 cilvēkus „strādnieku grupā".

Boļševiku izdarītā izskaidrošanas darba rezultatā no apgabalu un vietējo kara rūpniecisko komiteju kopskaita — 239 — vēlēšanas notika tikai 70 komitejās, bet strādnieku pārstāvji tika ievēlēti tikai 36 komitejās. — *356.*

[134] *Parabelums* — K. Radeks. — *361.*

[135] Sk. K. Marksa un F. Engelsa Rakstu XXIII sēj., 1932., 355., 359., 464. lpp. — *364.*

[136] *„Priziv"* („Aicinājums") — nedēļas avīze, meņševiku un eseru organs; iznāca Parīzē no 1915. gada oktobra līdz 1917. gada martam. Runa ir par Pļechanova rakstu „Divas revolucijas līnijas", kas iespiests šai avīzē 1915. gada 17. oktobrī. — *368.*

[137] *„Die Glocke"* („Zvans") — divnedēļu žurnals; to izdeva Minchenē, bet pēc tam Berlīnē no 1915. līdz 1925. g. Vācijas socialdemokratiskās partijas biedrs socialšovinists Parvuss (Helfands), Vācijas imperialisma aģents. — *374.*

[138] *„Tautas Balss"* („Volksstimme") — avīze; iznāca Chemnicā no 1890. gada janvāra līdz 1933. gada februarim; pasaules imperialistiskā kara periodā (1914.—1918.) — socialšovinistu organs. — *375.*

[139] Vēstule *„„Socialistiskās propagandas ligas" sekretaram"* ir atbilde uz V. I. Ļeņina 1915. gada novembrī saņemto Socialistiskās propagandas ligas Amerikā lapiņu. Vēstule pirmoreiz tiek iespiesta pilnīgi. — *376.*

[140] *Amerikas socialistiskā partija* — reformistiska, oportunistiska partija; dibināta 1901. gadā. Pirmā pasaules kara gados (1914.—1918.) partijas labējais vairākums attaisnoja imperialistisko karu un atbalstīja Amerikas imperialisma politiku. Revolucionārais mazākums, kas ieņēma internacionalistisku poziciju, uzstājās pret karu un, Krievijas Oktobra socialistiskās revolucijas ietekmēts, nodibināja kreiso spārnu, kas 1921. gadā kļuva par ASV Komunistiskās partijas radīšanas iniciatoru un pamatkodolu.

Pašlaik Amerikas socialistiskā partija ir neliela sektantiska organizacija, kas sastāv no socialreformistiskiem, trockistiskiem

un citādiem strādnieku šķiras nodevējiem, un tā ir ASV reakcionaro imperialistisko aprindu aģentura.

Amerikas socialistiskā strādnieku partija tika radīta 1876. gadā, apvienojoties I Internacionales Ziemeļamerikas sekcijai, kuru vadīja Zorge, Socialdemokratiskai strādnieku partijai un vairākām ASV socialistiskām grupām. Partijas biedru vairākums bija emigranti. Amerikas socialistiskā strādnieku partija pēc sava rakstura bija sektantiska, tai nekad nebija plašu sakaru ar proletariskām masām. Pirmā pasaules kara gados Socialistiskā strādnieku partija sliecās uz internacionalismu. — *380.*

141 Sk. „J. F. Bekera, J. Dicgena, F. Engelsa, K. Marksa u. c. vēstules F. A. Zorgem u. c.". Ar N. Ļeņina priekšvārdu, S.-Peterburgā, P. G. Dauges izdevums, 1907. Engelsa vēstules: Zorgem 1886. gada 29. aprilī; Višņeveckai 1886. gada 28. decembrī; Zorgem 1889. gada 7. decembrī; Šliteram 1890. gada 11. janvarī. — *380.*

142 *„Rabočeje Utro"* („Strādnieku Rīts") — legāla meņševistiska avīze; iznāca Petrogradā 1915. gadā no oktobra līdz decembrim. — *383.*

143 *Kopenhagenas anonims* — Trockis, kas 1910. gadā Vācijas socialdemokratijas organā „Vorwärts" ievietoja anonimu apmelojošu rakstu par stāvokli KSDSP. II Internacionales Kopenhagenas kongresa laikā V. I. Ļeņins, G. V. Pļechanovs un Polijas socialdemokratijas pārstāvis specialā paziņojumā atmaskoja šos apmelojumus Vācijas socialdemokratiskās partijas valdes priekšā un protestēja pret tiem. — *383.*

144 *Oranskis, K.* — G. D. Kučins — meņševiks likvidators, žurnala „Naša Zarja" līdzstrādnieks. — *383.*

145 *Repetilovs* — persona A. S. Gribojedova komedijā „Gudra cilvēka nelaime". — *384.*

146 *A. M.* — A. S. Martinovs. — *385.*

147 K. Markss un F. Engelss, Raksti, XXIX sēj., 1946., 184.—187., 265. lpp. — *399.*

V. I. LEŅINA
DZĪVES UN DARBĪBAS DATI

(1914. gada augusts — 1915. gada decembris)

1914

Augusts, 23. (septembris, 5.).	Ļeņins atgriežas no Poroņinas (Galicijā) Bernē (Šveicē).
Augusts, 24.—26. (septembris, 6.—8.).	Boļševiku apspriedē Bernē Ļeņins nolasa ziņojumu par attiecībām pret karu. Viņa tezes par karu apspriede pieņem kā socialdemokratu grupas rezoluciju.
Augusta beigas — septembris.	Ļeņins raksta uzmetumu rakstam „Eiropas karš un starptautiskais socialisms". Raksts palicis nepabeigts.
	Ļeņins izsūta tezes par karu atsevišķām boļševiku ārzemju sekcijām, pārsūta tās uz Krieviju, lai tās apspriestu KSDSP CK Krievijas daļas biedri, partijas organizacijas un Domes frakcija.
Augusts — 1. (14.) novembris.	Ļeņins turpina strādāt pie raksta „Kārlis Marksa" Granatu sabiedrības enciklopediskai vārdnīcai.
Septembris, 14. (27.).	Ļeņina tezes par karu apspriež itaļiešu-šveiciešu socialistu konferencē Lugano pilsētā (Šveicē). Daudzi težu atzinumi tika ietilpināti konferences pieņemtajā rezolucijā.
Septembris, līdz 27. (oktobris, līdz 10.).	Ļeņins Bernē lasa referatu par karu.
Septembris, 27. (oktobris, 10.).	Ļeņins Bernē piedalās debatēs par bundista V. Kosovska referatu „Karš un socialdemokratija".
Septembris, līdz 28. (oktobris, līdz 11.).	Ļeņins raksta KSDSP CK manifestu „Karš un Krievijas socialdemokratija" un uzdod boļševiku Ženevas sekcijai izdot to atsevišķā izdevumā.
Septembris, 28. (oktobris, 11.).	Ļeņins Lozanā piedalās debatēs par Pļechanova referatu „Par socialistu attiecībām pret karu", kritizēdams Pļechanova šovinismu.

Septembris — oktobris.	Ļeņins strādā pie brošuras „Eiropas karš un Eiropas socialisms"; vāc materialus, raksta izrakstus no grāmatām, rakstiem un rakstiņiem ārzemju un Krievijas presē, pieraksta tiem savas piezīmes, sastāda brošuras konspektu un plānu. Brošura netika sarakstīta.
Oktobris, 1. (14.).	Ļeņins Lozanā lasa referatu par tematu „Proletariats un karš".
Oktobris, 2. (15.).	Ļeņins Ženevā uzstājas ar referatu par tematu „Eiropas karš un socialisms".
Oktobris, 3. (16.).	Ļeņins atgriežas Bernē; saņem paziņojumu, ka KSDSP CK Krievijas daļa pievienojas viņa tezēm par karu.
Oktobris, 4. (17.).	Ļeņins nolemj atjaunot KSDSP CO avīzes „Social-Demokrat" izdošanu; dod boļševiku Ženevas sekcijai praktiskus norādījumus par avīzes izdošanu.
Oktobris, 13. (26.).	Ļeņins Klaranā Montrē tuvumā (Šveicē) nolasa referatu par karu.
Ne agrāk par 14. (27.) oktobri.	Ļeņins Ciriché nolasa referatu par tematu „Karš un socialdemokratija".
Oktobris, 19. (novembris, 1.).	Pēc gadu ilga pārtraukuma sāk atkal iznākt avīze „Social-Demokrat", ko rediģē Ļeņins. Avīzes „Social-Demokrat" 33. nr-ā tiek publicēti Ļeņina sarakstītais KSDSP CK manifests „Karš un Krievijas socialdemokratija" un raksts „Socialistiskās Internacionales stāvoklis un uzdevumi".
Starp 29. oktobri un 8. novembri (11. un 21. novembri).	Ļeņins raksta avīžu „Vorwärts" un Vines „Arbeiter-Zeitung" redakcijām vēstuli ar protestu pret to, ka šīs avīzes izkropļojušas viņa Ciriché nolasīto referatu par karu.
Oktobris, 31. (novembris, 13.).	KSDSP CK manifestu „Karš un Krievijas socialdemokratija" saīsinātā veidā publicē Šveices avīzē „La Sentinelle" („Sargs").
Novembris, 4. (17.).	Ļeņins nosūta raksta „Kārlis Markss" rokrakstu uz Krieviju Granatu sabiedrības enciklopediskās vārdnīcas izdevniecībai.
Ne vēlāk par 5. (18.) novembri.	Ļeņins nosūta KSDSP CK manifestu „Karš un Krievijas socialdemokratija" franču, angļu un vācu socialdemokratiskajām avīzēm.

Novembris, 8. (21.). Ļeņins uzdod boļševiku Ženevas sekcijai noorganizēt Ineses Armandas referatu franču valodā par tematu „Dažādi virzieni starp krievu socialistiem attiecībā pret karu".

Novembris, 22. (decembris, 5.). Ļeņina raksts „Kāda vācu balss par karu" tiek publicēts avīzes „Social-Demokrat" 34. nr-ā.

Pēc 23. novembra (5. decembra). Ļeņins raksta atbildi uz Anglijas neatkarīgās strādnieku partijas pieprasījumu par boļševiku attiecībām pret karu un miera programmu.

Novembris, 29. (decembris, 12.). Ļeņina raksti „Nedzīvais šovinisms un dzīvais socialisms (Kā atjaunot Internacionali?)" un „Par lielkrievu nacionalo lepnumu" tiek publicēti avīzes „Social-Demokrat" 35. nr-ā.

Decembris, 3. (16.). Ļeņins Bernē uzstājas ar Martova referata „Karš un socialisma krize" kritiku.

Decembris, 25. (1915. g. 7. janvāris). Vēstulē, kas rakstīta KSDSP CK Ārzemju biroja vārdā, Ļeņins asi nosoda Bucharina un Pjatakova antipartejiskās „Boži" grupas separatisko rīcību, kura paredzējusi izdot savu avīzi bez CK ļāvuma.

Decembris, 27. (1915. g. 9. janvāris). Ļeņina raksts „Ko tad tālāk? (Par strādnieku partiju uzdevumiem attiecībā pret oportunismu un socialšovinismu)" tiek publicēts avīzes „Social-Demokrat" 36. nr-ā.

Septembris, 1914.–maijs, 1915. Ļeņins strādā Bernes bibliotekā pie Feierbacha, Hegeļa, Aristoteļa un citu filozofu darbiem: burtnīcās, kurām viņš devis virsrakstu „Filozofijas burtnīcas", raksta izrakstus, sastāda konspektus, raksta uzmetumus par materialistisko dialektiku.

1915

Janvāris, 19. (februāris, 1.). Ļeņina raksti „Kādu „vienību" sludināja Larins Zviedrijas kongresā?" un „Krievu Zidekumi" tiek publicēti avīzes „Social-Demokrat" 37. nr-ā.

Janvāris, 27. (februāris, 9.). Ļeņins raksta vēstuli avīzes „Naše Slovo" redakcijai un projektu KSDSP CK deklaracijai Antantes zemju socialistu Londonas konferencē. Deklaracijas projekta noraksta nosūta CK pārstāvim Starptautiskajā socialistiskajā birojā M. M. Ļitvinovam nolasīšanai konferencē.

Februāris, 10. (23.). Ļeņins Bernē uzstājas socialdemokratu un arodbiedrību biedru apvienotā protesta mītiņā pret to, ka Krievijā apcietināti Valsts domes deputāti boļševiki.

Februaris, 14.—19. (februaris, 27. — marts, 4.).	Ļeņins vada KSDSP ārzemju sekciju konferenci Bernē; nolasa referatu par konferences dienas kārtības pamatjautājumu „Karš un partijas uzdevumi" un raksta rezolucijas, kuras pieņem konference.
Februaris, 18. (marts, 3.).	Ļeņina raksti „Kā policija un reakcionari apsarga Vācijas socialdemokratijas vienību" un „Par Londonas konferenci" tiek publicēti avīzes „Social-Demokrat" 39. nr-ā.
Februaris, 27. (marts, 12.).	J. V. Staļins raksta no Turuchanskas trimdas Ļeņinam vēstuli, kurā asi kritizē Pļechanova un visas starptautiskās socialdemokratijas socialšovinistisko poziciju.
Ne agrāk par februari.	Ļeņins raksta rakstu „Zem sveša karoga". Pirmreiz iespiests 1917. g. „Rakstu krājumā", ko izdevusi grāmatu izdevniecība „Priļiv", Maskavā.
Marts, 10. (23.).	Ļeņins raksta avīzes „Naše Slovo" redakcijai vēstuli, kurā atmasko meņševistiskās Organizacijas komitejas un Bunda socialšovinistiskos uzskatus.
Marts, 13.—15. (26.—28.).	Ļeņins vada KSDSP CK delegacijas darbu starptautiskajā socialistiskajā sieviešu konferencē Bernē.
Marts, 16. (29.).	Avīzes „Social-Demokrat" 40. nr-ā tiek publicēti Ļeņina raksti „KSDSP ārzemju sekciju konference", „Ko pierādījusi tiesa par KSDS Frakciju?", „Sakarā ar Londonas konferenci" un „Pilsoņu kara lozunga ilustrēšanai".
Marts, 22.—24. (aprilis, 4.—6.).	Ļeņins vada KSDSP CK delegacijas darbu starptautiskajā socialistiskajā jaunatnes konferencē Bernē.
Aprilis, ne agrāk par 14. (27.).	Ļeņins raksta referata „Pirmais maijs un karš" konspektu.
Aprilis, 18. (maijs, 1.).	Ļeņina raksti „Socialšovinistu sofismi", „Jautājums par internacionalistu apvienošanos" un „Buržuaziskie filantropi un revolucionarā socialdemokratija" tiek publicēti avīzes „Social-Demokrat" 41. nr-ā.
Aprilis, līdz 19. (maijs, līdz 2.).	Ļeņins dod boļševiku Parizes sekcijai direktīvas jautājumos par socialdemokratu internacionalistu kluba organizēšanu, lai cīnītos pret socialšovinistiem.

Aprīlis, 22. (maijs, 5.).	Ļeņins atzīst par pareizu Holandes kreiso socialistu plānu, kurā tic paredz izdot internacionalu socialistisku žurnalu; dod praktiskus norādījumus, kā organizēt pret starptautisko socialšovinismu vērstu brošuru izdošanu svešvalodās.
Maijs, 8. (21.).	Ļeņina raksts „Platoniskā internacionalisma krachs" tiek publicēts avīzes „Social-Demokrat" 42. nr-ā.
Maijs, līdz 9. (22.).	Ļeņins piedalās žurnala „Kommuņist" izdošanas sagatavošanā.
Maijs. 12. (25.).	Ļeņins saņem Latvijas socialdemokratijas Ārzemju komitejas uzaicinājumu uzņemties pārstāvēt Latvijas socialdemokratiju neitralo zemju socialistisko partiju konferencē.
Maijs, 19. (junijs, 1.).	Ļeņina raksts „Par cīņu pret socialšovinismu" tiek publicēts pielikumā pie avīzes „Social-Demokrat" 42. nr-a.
Maijs, līdz 24. (junijs, līdz 6.).	Ļeņins pārceļas no Bernes uz kalnu sādžiņu Zerenbergu (Šveicē).
Maija otrā puse — junija pirmā puse.	Ļeņins raksta rakstu „II Internacionales krachs".
Junijs.	Ļeņins raksta rakstus „Angļu pacifisms un angļu nepatika pret teoriju" un „Kā savieno iztapšanu reakcijai ar demokratijas tēlošanu?".
Junijs un julijs.	Ļeņins raksta rakstu „Vācu oportunisma galvenais darbs par karu".
Julijs, 13. (26.).	Ļeņina raksti „Par savas valdības sakāvi imperialistiskā karā" un „Par stāvokli Krievijas socialdemokratijā" tiek publicēti avīzes „Social-Demokrat" 43. nr-ā.
Julijs un augusts.	Ļeņins sarakstīšanās ceļā nodibina sakarus ar dažādu zemju kreisajiem internacionalistiem, socialdemokratiem nolūkā apvienot viņus gaidāmajai starptautiskajai socialistiskajai konferencei; uzdod boļševiku sekcijām nodibināt sakarus ar internacionalistiskiem elementiem dažādās zemēs. Uzdod noorganizēt partijas galveno dokumentu: KSDSP CK manifesta par karu, Bernes konferences rezoluciju u. c. tulkošanu un izdošanu. Ļeņins nosūta uz Skandinaviju „Cimervaldes kreiso deklaracijas projektu", lai to pārtulkotu zviedru un norveģu valodā un nodotu Zviedrijas un Norveģijas kreisajiem socialdemokratiem.

	Ļeņins raksta rakstus „Par lozunga „miers" novērtējumu" un „Jautājums par mieru".
	Ļeņins raksta brošuru „Socialisms un karš".
Augusts, 7. (20.).	Ļeņins saņem no Latvijas socialdemokratijas mandatu uz Cimervaldes socialistisko konferenci.
Augusts, 10. (23.).	Ļeņina raksts „Par Eiropas Savienoto Valstu lozungu" tiek publicēts avīzes „Social-Demokrat" 44. nr-ā.
Augusts, līdz 20. (septembris, līdz 2.).	Ļeņins organizē brošuras „Socialisms un karš" izdošanu vācu valodā.
	Ļeņins raksta „Cimervaldes kreiso rezolucijas projektu".
Augusts, 20.—22. (septembris, 2.—4.).	Ļeņins ierodas Cimervaldē, lai piedalītos starptautiskās socialistiskās konferences darbā.
Augusts, 22. (septembris, 4.).	Ļeņins vada kreiso socialdemokratu — Cimervaldes socialistiskās konferences delegatu, atsevišķo apspriedi, nolasa apspriedē referatu par kara raksturu un par starptautiskās socialdemokratijas taktiku.
Augusts, 23.—26. (septembris, 5.—8.).	Ļeņins piedalās Cimervaldes konferences darbā, organizē un apvieno tās kreiso spārnu.
Augusts, starp 23. un 26. (septembris, starp 5. un 8.).	Iznāk Ļeņina brošura „Socialisms un karš" vācu valodā. Brošura tiek izdalīta Cimervaldes konferences delegatiem.
Augusts, 29.—30. (septembris, 11.—12.).	Iznāk žurnala „Kommunist" 1.—2. nr. ar Ļeņina rakstiem „II Internacionales krachs", „Franču socialista godīgā balss", „Imperialisms un socialisms Italijā (Rakstiņš)".
Augusts.	Ļeņins raksta „Uzsaukumu par karu".
Vasara.	Ļeņins raksta rakstu „Pateicamies par valsirdību".
Septembris, ne agrāk par 12. (25.).	Ļeņins raksta vēstuli Internacionalajai socialistiskajai komisijai.
Septembra otrā puse.	Ļeņins raksta rakstu „Krievijas sakāve un revolucionarā krize".
Starp 18. un 23. septembri. (1. un 6. oktobri).	Ļeņins atgriežas no Zerenbergas Bernē.

Septembris, 28. (oktobris, 11.).	Ļeņina raksti „Pirmais solis" un „Revolucionarie marksisti starptautiskajā socialistiskajā konferencē 1915. g. 5.—8. septembrī" tiek publicēti avīzes „Social-Demokrat" 45.—46. nr-ā.
Rudens; ne agrāk par 28. septembri (11. oktobri).	Ļeņins raksta rakstu „Īstie internacionālisti: Kautskis, Akselrods, Martovs".
Septembris, 30. (oktobris, 13.).	Ļeņina raksts „Dažas tezes. No redakcijas" tiek publicēts avīzes „Social-Demokrat" 47. nr-ā.
Septembris.	Ļeņins izstrādā plānu pretkara skrejlapu serijas izdošanai; rediģē A. M. Kolontajas brošuru „Kam vajadzīgs karš", nosūta uz Skandinaviju A. M. Kolontajai izplatīšanai brošuras „Socialisms un karš" vācu izdevuma 500 eksemplārus un uzdod viņai rūpēties par brošuras izdošanu Amerikā angļu valodā.
Ne agrāk par 16. (29.) oktobri.	Ļeņins raksta rakstu „Revolucionārais proletariāts un naciju pašnoteikšanās tiesības".
Oktobra beigas.	Ļeņins organizē brošuras izdošanu ar Cimervaldes kreiso rezolucijas un Manifesta projektu vācu un franču valodā, uzdod A. M. Kolontajai izdot to Amerikā angļu valodā.
Novembris, 2. (15.).	Ļeņins saņem uzaicinājumu uz Šveices socialdemokrātiskās partijas Valdes 1915. gada 20. novembra sēdi.
Novembris, 7. (20.).	Ļeņina raksti „Par divām revolucijas līnijām" un „Pie pēdējās robežas" tiek publicēti avīzes „Social-Demokrat" 48. nr-ā.
Novembris, līdz 9. (22.).	Ļeņins raksta vēstuli „Socialistiskās propagandas ligas" sekretāram Amerikā.
Novembris, 10. (23.).	J. V. Staļins raksta V. I. Ļeņinam vēstuli no Turuchanskas trimdas.
Decembris, 8. (21.).	Ļeņina raksts „Socialšovinistiskās politikas maskošana ar internacionālistiskām frazēm" tiek publicēts avīzes „Social-Demokrat" 49. nr-ā.
1915. gads.	Ļeņins raksta grāmatu „Jauni dati par kapitalisma attīstības likumiem zemkopībā. I izlaidums. Kapitalisms un zemkopība Amerikas Savienotajās Valstīs".
1915. g. beigas.	Ļeņins raksta rakstu „Oportunisms un II Internacionales krachs".

SATURS

Priekšvārds IX

REVOLUCIONARĀS SOCIALDEMOKRATIJAS UZDEVUMI EIROPAS KARĀ ..... 1—4

Krievijas socialdemokratija par Eiropas karu 1

Socialdemokratu grupas rezolucija 1

EIROPAS KARŠ UN STARPTAUTISKAIS SOCIALISMS ..... 5—8

KARŠ UN KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATIJA ..... 9—17

SOCIALISTISKĀS INTERNACIONALES STĀVOKLIS UN UZDEVUMI ..... 18—23

VĒSTULE AVĪZĒM „VORWÄRTS" UN WIENER „ARBEITER-ZEITUNG" 24

KĀRLIS MARKSS *(Īss biografisks apcerējums ar marksisma izturzājuma)* ..... 25—70

Priekšvārds 27

Marksa mācība 32

Filozofiskais materialisms 32

Dialektika 34

Vēstures materialistiskā izpratne 36

Šķiru cīņa 38

Marksa ekonomiskā mācība 40

Vērtība 40

Virsvērtība 42

Kapitala uzkrāšanās 44

Kapitalistiskās uzkrāšanās vēsturiskā tendence 45

Vidējā peļņas norma 46

Zemes rentes teorija ... 47
Kapitalisma evolucija zemkopībā ... 48
Socialisms ... 51
Proletariata šķiras cīņas taktika ... 54

Literatura ... 59

KĀDA VĀCU BALSS PAR KARU ... 71—72

NEDZĪVAIS ŠOVINISMS UN DZĪVAIS SOCIALISMS *(Kā atjaunot Internacionali?)* ... 73—79

PAR LIELKRIEVU NACIONALO LEPNUMU ... 80—83

KO TAD TĀLĀK? *(Par strādnieku partiju uzdevumiem attiecībā pret oportunismu un socialšovinismu)* ... 84—90

KĀDU „VIENĪBU" SLUDINĀJA LARINS ZVIEDRIJAS KONGRESĀ? ... 91—92

KRIEVU ZIDEKUMI ... 93—98

AVĪZES „NAŠE SLOVO" REDAKCIJAI ... 99—102

KĀ POLICIJA UN REAKCIONARI APSARGA VĀCIJAS SOCIALDEMOKRATIJAS VIENĪBU ... 103—105

PAR LONDONAS KONFERENCI ... 106—108

ZEM SVEŠA KAROGA ... 109—129

I ... 112
II ... 118
III ... 123

KSDSP ĀRZEMJU SEKCIJU KONFERENCE ... 130—135

Konferences rezolucijas ... 130
Par kara raksturu ... 130
Par „tēvijas aizstāvēšanas" lozungu ... 131
Revolucionarās socialdemokratijas lozungi ... 132
Oportunisms un II Internacionales krachs ... 133
III Internacionale ... 133
Pacifisms un miera lozungs ... 134
Cariskās monarchijas sakāve ... 134
Attiecības pret citām partijām un grupām ... 134

KSDSP CK VĒSTULE AVĪZES „NAŠE SLOVO" REDAKCIJAI ... 136—138

KO PIERĀDĪJUSI TIESA PAR KSDS FRAKCIJU? ..... 141—146

SAKARĀ AR LONDONAS KONFERENCI ..... 147—149

PILSOŅU KARA LOZUNGA ILUSTRĒŠANAI ..... 150—151

SOCIALŠOVINISTU SOFISMI ..... 152—156

JAUTĀJUMS PAR INTERNACIONALISTU APVIENOŠANOS 157—160

BURŽUAZISKIE FILANTROPI UN REVOLUCIONARĀ SOCIALDEMOKRATIJA ..... 161—162

PLATONISKĀ INTERNACIONALISMA KRACHS ..... 163—167

PAR CĪŅU PRET SOCIALŠOVINISMU ..... 168—172

II INTERNACIONALES KRACHS ..... 173—223

I 176
II 180
III 184
IV 190
V 194
VI 199
VII 207
VIII 215
IX 220

ANGĻU PACIFISMS UN ANGĻU NEPATIKA PRET TEORIJU ..... 224—229

KĀ SAVIENO IZTAPŠANU REAKCIJAI AR DEMOKRATIJAS TĒLOŠANU? ..... 230—232

VĀCU OPORTUNISMA GALVENAIS DARBS PAR KARU ..... 233—237

PAR SAVAS VALDĪBAS SAKĀVI IMPERIALISTISKĀ KARĀ 238—243

PAR STĀVOKLI KRIEVIJAS SOCIALDEMOKRATIJĀ ..... 244—249

PAR LOZUNGA „MIERS" NOVĒRTĒJUMU ..... 250—252

JAUTĀJUMS PAR MIERU ..... 253—257

V SOCIALISMS UN KARŠ *(KSDSP attiecības pret karu)* ..... 259—298

Priekšvārds pirmajam (ārzemju) izdevumam 261

Priekšvārds otrajam izdevumam 262

I nodaļa. Socialisma principi un 1914.—1915. g. karš 263

Socialistu attiecības pret kariem 263

Jauno laiku karu vēsturiskie tipi 263

Izšķirība starp uzbrukuma un aizsargāšanās karu 264

Tagadējais karš ir imperialistisks karš 265

Karš starp lielākajiem vergu īpašniekiem par verdzības saglabāšanu un nostiprināšanu 266

„Karš ir politikas turpināšana ar citiem" (proti: varmācīgiem) „līdzekļiem" 268

Beļģijas piemērs 268

Par ko karo Krievija? 269

Kas ir socialšovinisms? 270

Bazeles manifests 270

Meliga atsaukšanās uz Marksu un Engelsu 271

II Internacionales krachs 272

Socialšovinisms ir galīgi izveidojies oportunisms 272

Vienība ar oportunistiem ir strādnieku savienība ar „savu" nacionalo buržuaziju un internacionalās revolucionarās strādnieku šķiras sašķelšana 273

„Kautskisms" 274

Marksistu lozungs ir revolucionarās socialdemokratijas lozungs 275

Piemērs par brāļošanos tranšejās 276

Nelegalās organizacijas nozīme 276

Par „savas" valdibas sakāvi imperialistiskā karā 277

Par pacifismu un miera lozungu 277

Par naciju pašnoteikšanās tiesībām 278

II nodaļa. Šķiras un partijas Krievijā 279

Buržuazija un karš 279

Strādnieku šķira un karš 280

Krievijas socialdemokratiskā strādnieku frakcija Valsts domē un karš 282

III nodaļa. Internacionales atjaunošana . . 285

Socialšovinistu un „centra" metode 285
Stāvoklis opozicijas vidū 286
Krievijas socialdemokratiskā strādnieku partija un III Internacionale 290

IV nodaļa. Šķelšanās vēsture un socialdemokratijas tagadējais stāvoklis Krievijā 291

„Ekonomisti" un vecā „Iskra" (1894.—1903.) 292
Menševisms un bolševisms (1903.—1908.) 293
Marksisms un likvidatorisms (1908.—1914.) 293
Marksisms un socialšovinisms (1914.—1915.) 295
Pašreizējais stāvoklis Krievijas socialdemokratijā 295
Mūsu partijas uzdevumi 298

PAR EIROPAS SAVIENOTO VALSTU LOZUNGU . . . . . 299—302

PAR EIROPAS SAVIENOTO VALSTU LOZUNGU. *Avīzes „Social-Demokrat" redakcijas piezīme pie KSDSP CK manifesta par karu* 303

CIMERVALDES KREISO REZOLUCIJAS PROJEKTS . . . . . 304—306

FRANČU SOCIALISTA GODĪGĀ BALSS . . . . . 307—314

IMPERIALISMS UN SOCIALISMS ITALIJĀ *(Rakstīts)* . . . . 315—323

UZSAUKUMS PAR KARU . . . . . 324—326

PATEICAMIES PAR VĀLSIRDĪBU . . . . . 327—328

INTERNACIONALAJAI SOCIALISTISKAJAI KOMISIJAI (ISK) . . . . . 329—334

KRIEVIJAS SAKĀVE UN REVOLUCIONARĀ KRIZE . . . . . 335—339

PIRMAIS SOLIS . . . . . 340—345

REVOLUCIONARIE MARKSISTI STARPTAUTISKAJĀ SOCIALISTISKAJĀ KONFERENCĒ 1915. G. 5.—8. SEPTEMBRĪ 346—349

ĪSTIE INTERNACIONALISTI: KAUTSKIS, AKSELRODS, MARTOVS . . . . . 350—355

DAŽAS TEZES. *No redakcijas* . . . . . 356—358

REVOLUCIONARAIS PROLETARIATS UN NACIJU PAŠNOTEIKŠANĀS TIESĪBAS ..... 361—367

PAR DIVĀM REVOLUCIJAS LĪNIJĀM ..... 368—373

PIE PĒDĒJĀS ROBEŽAS ..... 374—375

„SOCIALISTISKĀS PROPAGANDAS LIGAS" SEKRETARAM 376—381

SOCIALŠOVINISTISKĀS POLITIKAS MASKOŠANA AR INTERNACIONALISTISKĀM FRAZĒM ..... 382—389

OPORTUNISMS UN II INTERNACIONALES KRACHS ..... 390—404

Piezīmes ..... 405—428

V. I. Ļeņina dzīves un darbības dati ..... 429—437

ILUSTRACIJAS

V. I. Ļeņina rokraksta „Markss Kārlis" pirmā lappuse. — 1914. g. julijs — novembris ..... 28—30

Avīzes „Social-Demokrat" 40. nr-a 1915. g. 29. martā pirmā lappuse ar V. I. Ļeņina rakstiem „Ko pierādījusi tiesa par KSDS Frakciju?" un „Sakarā ar Londonas konferenci" 139

V. I. Ļeņina rokraksta „Revolucionarais proletariats un naciju pašnoteikšanās tiesības" pirmā lappuse. — 1915. g. (vācu valodā) 359

V. I. Ļeņina vēstules „„Socialistiskās propagandas ligas" sekretaram" pirmā lappuse. — 1915. g. novembrī (angļu valodā) 377

JT 26310. Parakstīta iespiešanai 1950. gada 11. decembrī. Metiens 50 000 cks. (1—20 000). Izdevniecības № 3913-P79. Papīrs 52×84¹/₁₆ = 14,313 papīra loksnes, 23,47 iespiedu loksnes un 24,25 izdevniecības loksnes. Pasūt. № 13483. Iespiesta LPRRT Paraugtipografijā, Rīgā, Puškina ielā 12. Maksā 6 rbl. 50 kap.